ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ	50 ֆ.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 1er FEVRIER 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.729

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — No 11.729

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՄՈՍԿՈՖ»Ի ՍԱՐՍԱՓԸ

Դաշնակիցները միասին չահեցան վերջին աշխարհամարտը ռազմաճակատներու վրայ, սակայն դիւանագիտութեան կանաչ սեղաններուն առջեւ չկրցան համաձայնիլ հաշտութեան պայմաններուն շուրջ։

Շուտով երեւան եկան հին մրցակցութիւնները։ Խորհրդային Միութիւնը ձերբազատուած գերմանական մղձաւանջէն՝ առաւելագոյն շահերն ապահովեց Պալքաններու եւ Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ։ Մերժեց պարպել իր գրաւած հողերը եւ իր թեւարկութեան ենթարկեց Ռումանիան, Պուլկարիան, Հունգարիան, Լեհաստանը, ետքէն նաեւ Չեխոսլովաքիան։ Պահ մը նոյնիսկ Եուկոսլաւիան, Ալպանիա եւ Աւստրիա եւս նոյն բախտին արժանացան, սակայն շուտով թօթափեցին Մոսկուայի լուծը։

Հաւասարակշռութիւնը խախտեցաւ Եւրոպայի մէջ։ Կրեմլին ամրապնդեց իր դիրքերը արեւմտեան ճակատին վրայ։ Համաշխարհային յեղափոխութեան երազը իրականանալու յոյսեր ներշնչեց։

Ստեղծուած այս կացութեան առջեւ Ամերիկա ինքնապաշտպանութեան համար ռազմագիտական ցանցեր հաստատեց Ատլանտեանէն մինչեւ Կովկաս, ընակցելով զանազան պետութեանց հետ։

Ինքնապաշտպանութեան շղթային վերջին օղակը կը կազմէր Թուրքիա։ Ամերիկացիք մեծ կարեւորութիւն ընծայեցին այս վերջինին, տրուած ըլլալով անոր աշխարհագրական դիրքը, իբրեւ անմիջական հարեւան Խ. Միութեան։

Անհաշիւ գումարներ ծախսեցին Թուրքիոյ մէջ։ Ռազմագիտական լայն խճուղիներ բացին Կիլիկիոյ եզերքներէն մինչեւ Կովկասի սահմանագլուխը։ Մեծ օդակայաններ եւ նաւահանգիստներ շինեցին Միջերկրականի եւ Սեւ ծովու վրայ։ Հիւլէական հրթիռի արձակարաններ կառուցին զանազան տեղեր։ Զեռք դրին բանակին վրայ։ Մեծ թիւով մարդիկներ ու մասնագէտներ ղրկեցին Թուրքիա, զինուորները մարզելու եւ արդիական զէնքերու գործածութիւնը սորվեցնելու համար անոնց։

Ամերիկեան ազդեցութիւնը պահ մը իր գերագոյն աստիճանին հասաւ, յիշեցնելով 1913–14ի օրերը, երբ Թուրքիա ամբողջովին անձնատուր էր եղած Գերմանիոյ։

Միացեալ Նահանգներուն դէմ ատելութեան ալիք մը ծայր տուաւ երկրին մէջ։ Եւ զանազան առիթներով հակամերիկեան ծանրակշիռ ցոյցեր տեղի ունեցան Պոլսոյ, Անգարայի, Իզմիրի եւ այլ մեծ քաղաքներու մէջ, մասնաւորաբար 1964էն սկսեալ։

Իզմիրի տօնավաճառին մէջ ամերիկեան տաղաւարը թալանուեցաւ։ Անգարայի մէջ ամերիկեան դեսպանին կառքը հրկիզուեցաւ։ Միջերկրականի 6րդ նաւատորմին Պոլիս եւ Իզմիր այցելութեան առթիւ բուռն ցոյցեր կատարուեցան, տեղի տալով ընդհարումներու ոստիկանութեան հետ։

Համայնավարական քարոզչութիւնը որոշ դեր կը խաղայ անշուշտ հակամերիկեան զգացումներու զարգացման մէջ։ Հակառակ Անգարայի կառավարութեան խիստ հալածանքներուն՝ համայնավարական գաղափարները որոշ նուաճումներ կատարած են ուսանողական եւ բանուորական շրջանակներու մէջ։

Մեծ քաղաքներու համալսարանական ուսանողները աջակողմեան ու ձախակողմեան հակամարտ ճակատներու բաժնուած՝ պարբերաբար արիւնալի բախումներ կ'ունենան իրարու հետ, բիրերով, քարերով, դանակներով, նոյնիսկ ատրճանակներով։

Թուրքիոյ մասնակցութիւնը ՕԹԱՆի (ՆԱԹՕ) երկսայրի սուր է։ Կիպրոսի խնդրին մէջ Ատլանտեան Ուխտի դաշնակիցները ո՛չ միայն չաջակցեցան Թուրքերուն, ընդհակառակն Ամերիկայի նախագահը Միջերկրականի 6րդ նաւատորմով սպառնաց Իսմէթ Ինէօնիւի, եթէ իր կառավարութիւնը փորձէր զինու զօրութեամբ գրաւել կղզին։

Այս պարագան աստիճան մը աւելի սաստկացուց Թուրքերու հակառակութիւնը Ամերիկացիներու դէմ։

Այժմ ընդդիմադիրները, որոնց շարքին ծեր աղուէս Իսմէթ փաշան, կը դրդուեն հանրային կարծիքը Թուրքեւամերիկեան համաձայնագրերուն դէմ։ Կ'ուզեն այն տպաւորութիւնը տալ ամբոխին, որ Խորհրդային Միութեան կողմէ կատարուելիք յարձակումի մը պարագային Ամերիկա եւ ՕԹԱՆի անդամները պարտաւոր պիտի չըլլան օգնութեան հասնելու Թուրքիոյ։

Անգարայի Ծերակոյտն ու Ազգային Մեծ Ժողովը քանիցս գոնփակ նիստերու մէջ քննեցին Ամերիկայի հետ յարաբերութեանց հարցը։

Անցեալ տարուան Յուլիսին Թուրքերը «հիմնական համաձայնագիր» մը կնքեր էին Ամերիկացիներու հետ։ Պայմանները գաղտնի կը պահուին, սակայն կը հաստատուի, որ կողմերը համաձայներ են փոխադարձաբար յարգելու իրարու վեհապետութիւնը եւ միասին օգտագործելու ամերիկեան ռազմական խարիսխները։

Թուրք մասնագէտներ քններ են Ամերիկայի կնքած նման համաձայնագրերը շուրջ յիսուն պետութեանց հետ եւ բատ այնմ կարեւոր սրբագրութիւններ պահանջած։

Ըստ Մոնտի թղթակցին, շնորհիւ երկկողմանի համաձայնագրերու վերաքննութեան, Թուրքերը այժմ պիտի դառնան Ամերիկացիներու ամէնէն առանձնաշնորհեալ դաշնակիցը։

Այս բոլորով հանդերձ «Մոսկոֆ»ի սարսափը չէ դադրած քունը փախցնելէ Թուրքերուն եւ իրենց վարիչներուն։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՏԱՐԵԱԼ Է

Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետին այցելութիւնը Փարիզ՝ երկկողմանի համագործակցութեան աւելի լայն հեռանկարներ բացաւ։

Ինչպէս ծանօթ է, երկու երկիրներու միջեւ եօթը տարի առաջ կնքուած դաշինքի մը համաձայն, տարեկան երկու հանդիպումներ պէտք է տեղի ունենան Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ ղեկավարներուն միջեւ։ Այդ տրամադրութեան հիման վրայ է, որ Վիլլի Պրանտ, Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը Փարիզի մէջ տեսակցեցաւ Ֆրանսայի նախագահին եւ վարչապետին հետ։

Էլիզէի մէջ Պրանտ եւ նախագահ Փոմփիտու երկարօրէն քննեցին յատկապէս Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութիւններու հարցը, որ ներկայիս դարձած է այժմէական եւ կարեւոր միաժամանակ, քանի որ Գերմանիա ժամանակէ մը ի վեր ճիգ կը թափէ բարելաւելու իր յարաբերութիւնները Մոսկուայի եւ անոր արբանեակներուն հետ։ Ֆրանսա համաձայն է այդ ձգտումին, զոր նպատակայարմար եւ օգտակար կը գտնէ։

Ինչ կը վերաբերի ընկերվարական ճակատին առաջարկած Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովին, Պրանտ եւ Փոմփիտու համաձայն են, որ նման բնոյթի խորհրդաժողովի մը գումարումը կը կարօտի նախապատրաստական լուրջ աշխատանքի։ Միեւնոյն ատեն Արեւմուտք պէտք է համաձայն ըլլայ խորհրդաժողովի օրակարգին շուրջ։

Հանդիպումի ընթացքին, բնականաբար, խօսք եղած է նաեւ Հասարակաց Շուկայի ընդլայնումին մասին, այսինքն Անգլիոյ անդամակցութեան Վեցերու Եւրոպային։

Շեշտուած է, խօսակցութիւններու ընթացքին, թէ անհրաժեշտ է ընդլայնել համագործակցութիւնը Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ, յատկապէս գիտական պրպտումներու մարզին մէջ։

Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարները, իրենց կարգին, խօսակցած են երկու երկիրներու Միջերկրականեան քաղաքականութեան շուրջ։ Մ. Շուման բացատրած է Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը Միջին Արեւելեան հարցին մասին։ Խօսակցութեան նիւթ դարձած են նաեւ եւրոպական հարցերը, ինչպէս օրինակ, Եւրոպական Խորհրդարանին տրուելիք ելմտական իրաւունքները։

Ֆրանսա – Գերմանիա խօսակցութիւնները, երկու կողմերուն հաստատումով, ցոյց տուած եւ հաստատած են, որ երկու երկիրներն ալ կը ձգտին ամրապնդել իրենց կապը իրարու միջեւ։ Աւելին՝ լայն գործակցութիւն ստեղծել Պոնի եւ Փարիզի միջեւ, մշակութային, գիտական, տնտեսական եւ նաեւ քաղաքական մարզերու մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՍԸՆ մամուլի ասուլիս մը տուած է Ուրբաթ օր եւ իր մտահոգութիւնը յայտնած Ֆրանսայի տալիք զէնքերուն առթիւ Լիբիոյ։ Իսրայէլ հարիւր օդանաւ ուզած է բայց կը թուի թէ Միացեալ Նահանգներու նախագահը կը սպասէ Փոմփիտուի Ուաշինկթըն այցելութեան, որպէսզի անկէ ստանալիք լուսաբանութիւններէն ետք, տայ իր որոշումը։ Ըսած է նաեւ թէ մինչեւ տարւոյս վերջ հետզհետէ Ամերիկացիք պիտի պարպեն Վիէթնամը եթէ անշուշտ Փարիզի խօսակցութիւնները արդիւնք տան։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ սուրիական ուժերը կրակ բացած են Ռաֆիտի դիրքերուն վրայ եւ քանդած են ու հրկիզած զայն ամբողջութեամբ։ Ռաֆիտ կը գտնուի Կոլանի բարձունքներուն վրայ։ Վերջերեայ պատերազմին Իսրայէլացիք գրաւեցին վերոյիշեալ բարձունքները, որ մինչ այդ մաս կը կազմէր Սուրիոյ սահմանագլուխին։ Միւս կողմէ իսրայէլեան օդուժը ռմբակոծեց եգիպտական դիրքեր Իսմայիլիայի մօտերը։ Գահիրէ հերքեց Նասրի Մոսկուա ճամբորդութեան լուրը։

ԼԱԿՈՍԻ դատարանը վեց ամսուան բանտարկութեան դատապարտեց 17 իռլանտացի հոգեւորականներ, որովհետեւ ապօրէնի ձեւով մուտք գործած են Նիժերիա (իրականութեան մէջ Պիաֆրա) եւ գործ կատարած են առանց աշխատանքի իրաւունք ունենալու։ Նոյն «յանցանք»ով համանման պատիժի ենթարկուած են նաեւ անգլիացի երեք կղերականներ։ Բոլորն ալ Պիաֆրայի մէջ կը խնամէին հիւանդներ եւ վիրաւորներ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ բերնի քանսերներու քանակը կրկնապատկուած է կիներու մօտ, ինչ որ արդիւնք է ծխախոտի գործածութեան օրէ օր աճող քանակին։

ՊՐԱՆՏԻ բանագնացը՝ Պահր, Մոսկուայի մէջ վեց ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Կրոմիքոյի հետ։ Խօսակցութեանց նպատակն է դաշնագրի մը կնքումը «ուժի չդիմելու» հարցին մասին։ Առայժմ դեռ կանուխ է արտայայտուիլ արդիւնքի մասին, յայտարարեց Պահր։

ՓԵՏՐՈՒԱՐԷՆ սկսեալ «փոխադրութեան հատուցումը» ամսական 20 ֆրանքէն կ'անցնի 23 ֆրանքի։ Այս յաւելումը հետեւանք է փոխադրութեան միջոցներու (մեթրօ – օթոպիւս – երկաթուղի) սակերու յաւելման։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ արտաքսուած է իտալացի լրագրող մը՝ Սթանիփայի թղթակից, որ Յունուար 17ին մեծ վաճառատան մը մէջ կը գտնուէր այն պահուն, երբ երկու երիտասարդ Իտալացիներ թռուցիկներ կը բաժնէին բողոքելու համար խորհրդային մտաւորականներու ձերբակալման դէմ։

ՀԱՍԱՆ Բ. Փարիզ հասաւ եւ պիտի տեսնուի Փոմփիտուի հետ։ Եօթը տարիէ առաջին անգամն է որ Մարոքի թագաւորը Փարիզ կուգայ։ Յարաբերութիւնները պաղած էին Պեն Պարքայի խնդրով։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԴԱՆԻԷԼՈՒ կը գրէ Օսսէրվաթոռէ Ռոմանոյի մէջ թէ Հոլանտայի եպիսկոպոսութեան կուսակրօնութեան դէմ բռնած դիրքը, իրականին մէջ պատրուակ մըն է թշնամութիւն ցոյց տալու համար Հռոմի հեղինակութեան դէմ։ Բայց Հռոմ տեղի պիտի չտայ։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ՀԱ»Ի ԵՒ «ՀԷ»Ի ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ...

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թերթերէն կ'արտատպենք «հա»ի եւ «հէ»ի այս ալ թուրքա պատմութիւնը, որ խորհրդածութեան չի կարօտիր...

«Միլլիյէթ»ի մէջ, Ազգ. Մեծ Ժողովի ատենադրութեանց նախկին պաշտօնեաներէն Քեազըմ Եարտայ, որ այժմ հանգըստեան կոչուած է, կը պատմէ իր յիշատակները, որոնք մասնաւոր շահեկանութիւն կը ներկայացնեն։

Քեազըմ Եարտայ այսօր կը պատմէ ծանրակշիռ սխալի մը հետեւանքով պատահած դէպք մը, որ արդիւնքն է հին Թրքերէնի «հա» եւ «հէ» գիրերու տարբերութեան։ Պատահեր է որ 1924ին, Սինոպի մէջ ապրին երկու «Հաճի Մուրատներ», մէկը Թուրք եւ միւսը Հայ, որ աշխատած էր Թրքութեան ի նպաստ, Պոնտոսեան շարժումի ատեն, եւ կռուած էր Թուրքերու կողքին։ Թուրք Հաճի Մուրատը յելուզակ մըն էր, շատ մը յանցանքներ գործած էր եւ մահուան դատապարտուած։

Մահավճիռը վաւերացնելու համար կը յղուի Ազգ. Ժողով, ուր մէկ քարտուղարը սակայն Հաճիին «հա» գիրը կը փոխակերպէ «հէ»ի։ Հին Թրքերէնի մէջ, քրիստոնեայ հաճիներուն առաջին գիրը «հէ»ով կը գրուի, իսկ իսլամներունը՝ «հա»ով։ Այս մէկ տառին փոփոխումով, անմեղ Հայը, Հաճի Մուրատ բուն մահապարտին հետ կը շփոթուի, եւ սխալմամբ կախաղան կը հանուի։

ԱՀԱՐՈՆ ԵՒ ՔԵՐԹՈՒԱԾԻ ՀԱՐՑԸ

Ա.

ԽՄԲ.— 1965 Յունուար 31ին, ճիշդ հինգ տարի առաջ, իր մահկանացուն կը կնքէր մեծ բանաստեղծ մը՝ Ահարոն: Քիչ խօսուած է իր մասին եւ քիչ ծանօթ է իր գործը: Այսօր, երիտասարդ մըն է, ուսանող Փարիզի համալսարանը, որ մեզի կը յանձնէ այս խոր վերլուծումը Ահարոնի քերթողական արուեստին մասին զոր կը հրատարակենք ի յիշատակ բանաստեղծի մահուան հինգերորդ տարեդարձին:

Ահարոնի գործը ամբողջ մըն է քերթողութեան պատմութեան մէջ եւ անոր մէկ ամէնէն յատկանշական արտադրութիւնը: Եւ սակայն ընդունուած լռութիւն մը կը ծածկէ զայն մեզի: Սփիւռքը (*) այնքան մտահոգ «հայ դարաւոր արժէքներու» պահպանման ու տարածման հարցերով, որոնց դրականութիւնը կը մնայ կասկածելի, կը չարունակէ անգիտանալ զայն: Գրականութեան պատմութեան յարգելի հատորները՝ գիտակից կամ անգիտակից կերպով վայրն են այս լռութեան: Օշականի «Համապատկերը» չի նախատեսեր մենագրութիւն «տրուած ըլլալով գործին անբաւարարութիւնը» (**) իբրեւ վկայութիւն ցեղէն կամ Սփիւռքէն: Ծածկումը՝ չափանիշերու ծանօթ համակարգին տակ, սփիւռքեան իրողութիւն է. ոչ անոր համար որ Ահարոն սփիւռքահայ գրող է այլ որովհետեւ ծածկումը տեղի կ'ունենայ Սփիւռքի տարածքին: Ասիկա երեւոյթ է (ընթերցումի հորիզոնին վրայ բացակայութիւն) որ կը լուսաւորէ Սփիւռքի ընթերցումի եղանակը:

Ընթերցումի տեսութեան մը համար, Ահարոնի գործը «դժուար» ընթեռնլի է եթէ ոչ անընթեռնլի: Այս «դժուարութիւնը» չի գար լեզուի չարահիւսական կանոններու խախտումէն, այլ քերթուածի ըմբռնումէն որ Ահարոնինն է: Կարճ նկարագրութիւն մը այդ քերթուածին ի յայտ կը բերէ քանի մը տարրեր: Քերթուածի «յօրինուածքը» ոչ մէկ յենարան կ'ընծայէ ընթերցողին. քերթուածը չի կրկներ հասարակ տեղիքներ, հայրենասիրական ճառեր իրենց ջերմ հռետորութեամբ ծանրացեալ, որոնք կը ծառայեն ընթերցողը գրաւելու, համոզելու, ջնջելու ասոր անկախութիւնը: Ոչ մէկ «գեղագիտական » գեղեցկութիւն. պատկեր, երաժշտականութիւն, զգայութիւններ՝ ծանօթ ցանկը ցուցանիշներուն որոնց դերը «լուսաբանել» է ընթերցողը, այսինքն անոր արդէն ճանչցած տարրերուն ընդմէջէն խրել զայն ընդունուածի եւ ընթացիկի հաճիքներուն մէջ: Ընթերցող–աչքը Ահարոնի գործին առջեւ չի գտնուիր իր տարրին մէջ: Ընթերցողին համար իր ճանչցածի բացակայութիւնը կը դառնայ վրիպանք: «Դժուար» ընթերցող աչքի անյայտներու համակարգին մէջ (անով) անընթեռնլին է, որուն գաղափարաբանական նկարագրին մասին գրուած է արդէն (***):

Ահարոնի գործը մեծ մասով կը մնայ գոց նման ընթերցումի առջեւ. մտածուած քերթողութիւն մը, իր խորհրդապատկերներու եւ գաղափարներու համակարգուած գործածութեամբ, որ կը պահանջէ բազմամակարդակ ընթերցում, ո՛չ մի ուղի, ո՛չ ալ անմիջական: Սփիւռքը կրնայ միայն անհաղորդ մնալ այս քերթուածին դէմ: Քերթուածը կը կենայ «առանձին... ու անարձագանգ» Սփիւռքի տրամաբանութեան մէջ. կը դառնայ անհասկնալի: Զենք անտեսեր արդէն եղած աշխատանքը, Ահարոնի անունը տարածելու համար: Նարդունիի յօդուածները «Յառաջ»ի մէջ «սիրոյ ու վիշտի երգիչին» մասին, են ինչ որ կրնան ըլլալ նման գրուածքներ. խանդավառ պոռթկումներ (ընդհանուր երեւոյթ մեր թերթերուն մէջ, դարձած գրեթէ գրական սեռ արդէն գրական սեւերն ալ վերածուած են պոռթկումներու) որոնք կը ծածկեն գործը զայն բանալով սփիւռքեան գրական տափակութիւններուն:

Մեր գրութիւնը կը ձգտի խօսեցնել գործը: Պէտք է նուիրուիլ գործին դրելու համար ինչ որ ան կ'ըսէ — կը ծածկէ: Մեկնաբանութիւն մըն է այս գրութիւնը, որ իր մեկնութեամբ չի ծածկեր Ահարոնի քերթուածը, այլ զայն կը բացայայտէ, կը քօղայայտնէ «քօղքի տակ եղածը փնտռել, բանալ, յայտնել» ու կը տեղաւորէ իր այսինքն քերթուածի ասքին մէջ: Ասքը կը սահմանուի հոս իբրեւ ամբողջութիւնը բուածին ու չըսուածին, ձգուած պարապներուն մէջ: Նման աշխատանք դժուար է իրագործել Ահարոնի ամբողջ գործին վրայ: Այդ արտադրութիւնը կը բաղկանայ վեց հրատարակուած հատորներէ, որոնցմէ առաջին երկուքը «Մագաղաթներ» եւ «Պոհեմականք» կազմուած են միացումովը բազմաթիւ «Տաղաշրջաններու», ինչպէս կը գրէ Ահարոն: Կարեւորը գտնելն է քերթուածներ զորս կրնանք էական նկատել: Այս «էականը» չի սահմանուիր քերթուածի արժէքով, այսինքն կնիքով որուն մէջ քերթողութիւնը կ'իրագործուի գերագանցապէս, այլ իր ասքի իւրայատուկ նկարագրով: Էականը հիմնականն է, հարկաւոր գործի մը ճանչումին: Պէտք չէ կարծել որ ան պարզ է կամ կազմուած պարզ տարրերով: Էականը այն չէ որ վիճակագրական մը, գործին վրայ եղած, կուտայ: Ան ոչ պարապ վերացութիւն մըն է, ոչ ալ ընդհանրութիւն մը (ժենէրալիթէ): Ան կը հիմնէ, կը բռնէ գործ մը եւ կ'ընէ զայն ինչ որ է:

Այս էականը կը գտնենք — կը կարդանք Տաղաշրջանի մը մէջ, գրուած 1928–29ին, Լը Ռենսիի մէջ եւ զետեղուած «Մագաղաթներ»ու կեդրոնը: Կը կոչուի «Բանաստեղծը կ'աստուածանայ », էջ 110-137 (****): Տաղաշրջանը կազմուած է 26 «տաղերէ»: Անոնք կը խօսին բանաստեղծէն եւ բանաստեղծութենէն: Քերթուածը՝ քերթուածի քերթուած մըն է: Ուրեմն կայ վերադարձ մը քերթուածին ինքն իր վրայ: Սեռական հոլովը քերթուածի քերթուած կը նշէ վայրը վերադարձին: Վերադարձ քերթուածի ծագումին «սեռին»: Քերթողը ճիշդ պիտի ըլլար գրել խօսող–գրողը պիտի տեսնենք ինչու կը փորձէ ըսել բանաստեղծութեան էութիւնը: Սահմանումի փորձը գաղափարի մը կաղապարումը չէ էութեան մը մէջ: Քերթողական արարքը կը դնէ բանաստեղծութեան էութեան հարցը քերթուածին մէջ: Նման հարց, ա՛լ սովորական դարձած «Բանաստեղծական Արուեստ»ի հարցադրութիւնը չէ: Այս վերջինը չատոնց՝ վերածուած է օրէնքներու ցանկի մը, սահմանող՝ քերթուած գրելու միջոցները: Քերթողութեան պատմութեան մէջ, չարքը կ'երթայ Արիստոտելի «Բանաստեղծական Արուեստէն», Հորասի նոյնանուն գործէն անցնելով մինչեւ Պուալօ: Ասիկա կարճ՝ առանց կենալու գերմանական ռոմանթիզմով իրագործուած չրջափոխութեան վրայ: Քերթուածի քերթուածը օրէնքներու եւ չափանիշներու սահմանում եւ ընդօրինակութիւն չէ եւ չունի ծրագրային նկարագիր:

Քերթուածին վերադարձը քերթուածին, քերթողական արարքին ինքն իր վրայ, շարժում մըն է ուր կը ստեղծուի տարածութիւնը այն էականին որուն մասին կը գրէինք վերը: Արդարեւ այս վերադարձը շարժումին, այս փոքրագոյն տարբերութեան մէջ — տար–բեր — քերթուածին եւ զայն ընող արարքին կ'արտադրուի քերթողականի որոշումը աւելի ճիշդը որոշաւորումը (տէթէրմինասիոն), որովհետեւ քերթողութեան պատմութեան մէջ այս որոշումը կ'ըլլայ անգիտակից շատ անգամ: Քերթողական իրականութեան որոշաւորումը կը հիմնէ ամբողջ քերթողական արտադրութիւնը, որ այլեւս միայն արդիւնք է: Իբրեւ արդիւնք կ'առնենք քերթուած մը որուն ասքը քերթուածը չէ: Ուրեմն քերթուածի քերթուածը այն չէ որ ամէնէն «բանաստեղծականն» է, այլ քերթուածը որ կը խօսի ինքն իրմէ, քերթուածէն ու կը փորձէ հիմնել ինքզինք: Ան տարբեր քերթուած է: Մեր կարդալիք տաղաշրջանը ուրեմն հիմնական գրուածքն է որուն ընթերցումը անհրաժեշտ կը նկատենք Ահարոնի գործը ճանչնալու համար:

Անցնելէ առաջ ընթերցումին՝ ճշդում մը. այս ընթերցումը ոչ համադրական ձեւով, ոչ ալ վերլուծական ձեւով կը դնէ քերթողականի հարցը, որ կը կազմէ իր հորիզոնը: Ընթերցումը կը հետեւի տաղաշրջանին, անոր ճիւղաւորումներուն, կրկնելով երբեմն զայն հասնելու համար հոն ուրկէ կը գրուի ան: Ընթերցումը կը հրջի քերթողականի որոշաւորումի տարածութեան, հոն ուր մտածումներ ու յղացքներ կը շարժին, կ'որոշուին, ձեւ կ'առնեն, կ'աշխատին ու իրենց որոշադրումին մէջ կը կրկնեն ծանօթ յղացքներ, մէկդի կը դնեն այլ կարելիութիւններ իրենց լինելութեան ընթացքին եւ անոր համար, պարապներու մէջ: Ընթերցումը չի կրնար չյղուիլ այդ կարելիութիւններուն — մեզի համար միայն անոնք կարելիութիւններ են — որ Ահարոնի գրուածքը կը ծածկէ:

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

(Շար.)

(*) Այս բառին գործածութիւնը հոս կը հիմնուի տարածութեան մը վրայ որ կը կազմէ հասարակաց գետինը «սփիւռքահայ» կոչուած մամուլին ու գրականութեան:

(**) Ա. հատոր, էջ 23, Երուսաղէմ 1945: Ուրիշ տեղ, այսինքն «Սփիւռքը եւ իրաւ Բանաստեղծութիւնը» հատորին մէջ Օշական կը գրէ. «Այս նկատողութիւններուն մէջ չեմ ծանրանար «Մագաղաթներ» հատորին որուն հեղինակը նախասփիւռքի տաղաչափ մը, կը յամառի յաւերժել մեր 1900ը, հպարտ ինչպէս առանձին, ուրիշ մը պիտի ըսէր անօգայ ու անարձագանգ» էջ 38–39, Երուսաղէմ 1945:

(***) Տեսնել մեր յօդուածը «Ներածական Սարաֆեանի ընթերցումին» Անեկան 1969 թիւ 2–3:

(****) Մեր յղումները կ'երթան ուրեմն այդ էջերուն: Կը բաւականանանք էջաթիւերը նշելով:

ԼՈՒԻ ՊՐԱՅԼ

ՄԱՐԴԸ ՈՐ ԿՈՅՐԵՐՈՒՆ ԿԱՐԴԱԼ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Պարոն Պրայլ, կ'աղաչեմ, անհանգիստ մի ընէք մեր յաճախորդները:

Պրայլ ներողութիւն խնդրեց քաղցր եւ հանդարտ ձայնով մը.

— Կը ներէք, պարոններ, բայց, բայց կոյրերու խնդիր մը կար, զոր չէի կրցած լուծել մինչեւ այսօր եւ հիմա, ահա պահուս լուծեցի ահա:

Դարերէ ի վեր կոյրերուն խեղճ եւ անօգուտ կեանքը անցեալին խառնուելու վրայ է, կը խորհիմ:

Պրայլ եւ ընկերը, յաջորդ օրն իսկ գացին այցելել հարիւրապետ Շարլ Պարպիէի: Պրայլ իսկոյն խօսք բացաւ.

— Մութին մէջ կարդացուելու համար ձեր դրած գիրերը կը բարեհաճի՞ք բա-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Վահան կատարեալ ճենթըլմէնի մը պէս վարուեցաւ եւ չուզեց իր կողմէ որեւէ դժուարութիւն յարուցանել:

— Դուք ինչպէս որ կ'ուզէք, թող այնպէս ըլլայ, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտիի ամէն ըսածներուն:

Իրեն համար ամէնէն էականը Զարուհիին տիրանալն էր: Առաջին տեսակցութեան միջոցին աղջկան պաղ վարմունքը զինքը պահ մը յուսահատեցուցած էր եւ հիմա որ իր երազը կ'իրագործուէր՝ չէր ուզեր նիւթական հաշիւներով զբաղիլ:

Ե.

— Այս ինչ բարեբախտութիւն, գոչեց Սուրբիկ հանըմ սանդուխին գլխէն նըշմարելով Մարիկեան Թագուհի հանըմն ու իր աղջիկը որոնք սանդուխէն վեր կ'ելլէին:

— Աչքերնիդ կը պաղէ՞ր...

— Շիտակը չարաթ օրուան համար կը սպասէի ձեզի, անանկ ըսած էիք:

— Պէտք եղաւ որ այսօր վար իջնենք պատասխանեց Թագուհի հանըմ:

Սանդուխին գլուխը երկու բարեկամուհիները համբուրուեցան, մինչ Բարսեղ էֆէնտի հիւրասրահին դրան մէջէն կ'ըսէր.

— Հրամմեցէք, հրամմեցէք:

— Հինգշաբթի օրով տունը ի՞նչ բան ունիս, հարցուց Թագուհի զարմացած:

— Այսօր գործերնիս տունն է... նշանտուքը կ'ընենք...

— Վա՛յ... ասանկ չո՞ւտ, ես կը կարծէի որ դեռ մէկ–երկու չաբաթէն պիտի ըլլայ, անցած անգամ գալուս ասանկ ըսիք:

— Ետքը միտքերնիս փոխեցինք, քանի որ որոշումը տրուած է, ի՞նչ կայ ուշացնելու, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի:

— Շատ աղէկ, չատ աղէկ:

Թագուհի հանըմ եւ Զապէլ գրեթէ ամէն չաբթու կուգին Բերա կուգային հարսնիքի պատրաստութեան համար եւ սովորաբար ճաշը Արդամեաններ տունը կ'ընէին:

— Ձեր հարսանիքը ե՞րբ է, հարցուց Սուրբիկ հանըմ, երբ հիւրերը տեղաւորուեցան:

— Դեռ ամիսէ մը:

— Վախնամ մենք ձենէ չուտ պիտի ընենք մեր հասնիքը, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի:

— Ի՞նչ կ'ըսես, գոչեց Թագուհի հանըմ:

— Ըլլայ, ժամ մը առաջ լմննայ, աւելի աղէկ չէ՞...

— Էյ, պատրաստութի՞ւնը... մենք ամիսուկէս է կ'երթանք կուգանք տակաւին չկրցանք լմնցնել...

— Մեր գործը դիւրին է, մենք Բերա կը նստինք:

— Զարուհին ո՞ւր է:

— Վերը իր սենեակն է, կը հագուի... կ'ուզես նէ՝ քովը գնայ, ըսաւ Սուրբիկ հանըմ Զապէլի:

Մանկամարդ աղջիկը ուրախութեամբ ընդունեցաւ այս առաջարկը եւ սրահէն դուրս ելաւ:

— Ըսել է Զարուհի վերջը դրսեցիի հարս ըլլալու հաւանեցաւ, ըսաւ Թագուհի հանըմ չարամիտ ժպիտով մը:

— Շիտակը միւսիւ Վահանը բնաւ դըրսեցի է չես ըսեր, պատասխանեց Սուրբիկ հանըմ, այսօր տեսնես նէ՝ դուն ալ կը համոզուիս ըսածիս:

— Հապա դո՞ւն որ «ես դրսեցիի աղջիկ չեմ ի տար» կ'ըսէիր միշտ:

— Բախտը ասանկ է եղեր... ասկէ զատ իմ հակառակութեանս գլխաւոր պատճառը այն էր, որ չէի ուզեր աղջիկս քովէս հեռացնել. հիմա ատանկ բան չկայ, տըղան հոս պիտի հաստատուի... Անանկ ուզեցինք, ինքն ալ ընդունեցաւ:

— Դրսեցի՞ մի, գոչեց Բարսեղ էֆէնտի, որ լռելեայն կը հետեւէր երկու կիներու խօսակցութեան, Վահանը տասը հատ Պոլսեցի դրպանէն կը հանէ... ատոնք պարապ խօսքեր են:

Բարսեղ էֆէնտի այնքան համակրած ու սիրած էր իր փեսացուն, որ անոր ուղղուած ամենափոքր աննպաստ ակնարկութիւն զինքը կը ջղայնացնէր:

Թագուհի հանըմ զգաց այդ բանը եւ իսկոյն իր խօսակցութեան ուղղութիւնը փոխեց.

— Մենք ալ այսօր մեր ամէն օրուան հագուստովը եկանք, ըսաւ, իցիւ թէ գիտնայինք որ նշանտուք կար...

— Ի՞նչ ունի հագուստ, չատ աղէկ է, վրայ բերաւ Սուրբիկ հանըմ, արդէն մարդ պիտի չունենանք որ, Մարտիկ էֆէնտին պիտի գայ միայն, մէյ մըն ալ մեր տանէրէցը:

— Փեսան մարդ չունի՞:

— Հոս ո՞վ ունի որ... հայրենակից բարեկամ մը ունի եղեր անոր հետ պիտի գան, այնպէս չէ՞, Բարսեղ էֆէնտի:

— Այնպէս է, հաստատեց ամուսինը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(32 – Շար.)

ցատրել ինծի: Շատ մեծ գործ մը ստեղծեցիք դուք: Աշխարհի բոլոր կոյրերը երբեք պիտի չմոռնան ձեր անունը:

— Սիրայօժար, պատասխանեց Հարիւրապետը: Բայց ես կոյրերուն մասին բնաւ չէի խորհած:

Եւ տուաւ երկար բացատրութիւններ:

— Պզտիկ հերիւնով մը շատ մը քերթուկներ կը բանամ թուղթի հաստ կտորի մը վրայ: Կրնաք ձեռքով գտնել թուղթին միւս կողմին վրայի ցցուածքները: Հիմակուհիմա բանակին մէջ գործածուելու համար շատ պարզ ուղեցոյց մը պատրաստած եմ: Մէկ կէտը դէպի առաջ, միւս կէտը դէպի ետ իմաստը կուտայ:

Կը խորհիմ ապագային այդ ուղեցոյցով արտայայտել ամբողջ լեզուն: Կ'երեւի թէ պիտի յաջողիմ:

— Անպայման, աղաղակեց Պրայլ եւ աւելցուց·

— Յանուն աշխարհի բոլոր կոյրերուն, անգամ մըն ալ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ ձեզի:

Յետոյ հրաժեշտ առաւ Հարիւրապետէն:

Պրայլ հանդիստի երես չտեսաւ այդ օրէն անդին: Աշխատեցաւ անդուլ անդադար: Այս անգամուան դժուարութիւնները պարապի չգացին սակայն: Հինգ տարի վերջ կը հրատարակուէր Պրայլի սիսթէմով առաջին գիրքը:

Ի՜նչ զարմանալի խաղեր ունի բախտը: Պրայլ իր առաջին գիրքը պատրաստելու համար գործածած էր հերիւնը, այսինքն այն գործիքը որ իր մանկութեան ատեն պատճառ եղած էր որ իր աչքերուն լոյսը կորսնցնէ:

Պրայլ մեռաւ 43 տարեկանին: Կեանքին վերջին տարիները անցուց տառապեցնող հիւանդութեան մը ճիրաններուն մէջ: Հակառակ իր այդ տառապագին վիճակին վեց տարի աշխատեցաւ գիշեր ցերեկ: Առաջին փորձերուն մէջ ունեցաւ ձախողութիւններ, չվհատեցաւ սակայն, շարունակեց աշխատիլ յամառօրէն եւ վերջապէս յաջողեցաւ գործը գլուխ հանել մեռնելէն քիչ առաջ:

Քառակուսի եւ վեց ծակերով բանալիի մը միջոցաւ երեւան բերաւ 68 գիրի տեսակներ: Առոնցմով ոչ միայն այբուբենին գիրերը, այլ նաեւ կէտադրութիւնները եւ «ու», «ինչ» նման կարճ բառերն ալ կը գրուէին:

Պրայլ, 1836ին, իր սիսթէմովը գրեց եւ հրատարակեց անգլիացի բանաստեղծ Միլթընի գործերէն քանի մը կտորներ: «Առաջին գիրքս կոյր բանաստեղծի մը գործերէն ընտրելու էի» կ'ըսէր ան:

Պրայլ, նոյն տարին, իր սիսթէմին մասին բանախօսութիւն մը տուաւ իր աշակերտներուն, բարձրագոյն վարժարաններու եւ համալսարանի ուսուցիչներու ներկայութեան: Այդ բանախօսութեան ընթացքին փաստացիօրէն ցոյց տուաւ, թէ որքան ալ արագ կարդացուէր, կարդացուածը կրնար նոյնութեամբ նոյնքան ալ արագ գրել եւ ամէնուն ներկայութեան ուրիշ մը լսելով իր գրած էջերը անձամբ կարդաց աչքերը տեսնող մարդու մը արագութեամբ:

Պաշտօնակիցները չկրցան մարսել սակայն անոր այդ յաջողութիւնը: Առարկեցին, թէ գոց սորված էր ան բնագիրները: Այն ատեն, Պրայլ դիմեց Ակադեմիին եւ իր սիսթէմին դասաւանդութիւնը պահանջեց կոյրերու վարժարաններուն մէջ: Մերժուեցաւ անոր այս պահանջը այն պատճառաբանութեամբ, որ «ներկայ Պոսիէի սիսթէմը կը գոհացնէր կոյրերու ուսուցման պահանջը»:

Պրայլի աշակերտները խնդրեցին իրմէ, որ իր սիսթէմը գաղտնօրէն սորվեցնէ իրենց: Ան ալ ընդունեցաւ: Այդքանով ալ չբաւականացաւ սակայն: Պատրաստեց մաթեմատիկական նշաններ եւ կոյրերուն սորվեցուց հաւասարութիւնները լուծելու եղանակը: Անկէ վերջն ալ իր սիսթէմը կիրարկեց երաժշտութեան ուսուցման մէջ: Պատրաստեց երաժշտութեան ուղեցոյց մը:

Երբ վերջապէս Պրայլի սիսթէմը ընդունուեցաւ կոյրերու վարժարաններու յայտագիրներուն մէջ, ինք անկողին ինկած էր եւ կը մաքառէր մահուան դէմ: Օր մը, իր աշակերտուհիներէն մէկը նուագահանդէս մը տուաւ Փարիզի մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Արուեստագիտուհին երբ ունկնդրութենէն ետք ոտքի ելլելու համար գաւազանին կռթնելով ձեռքովը շօշափեց դաշնակին եզերքը, սրահը թնդաց ծափահարութիւններով: Կոյր դաշնակահարուհին ձեռքերը վեր բարձրացնելով աղաղակեց·

— Տիկիններ և պարոններ, չէ կը խնդրեմ, բարեկամներս: Ձեր ծափերն ու գնահատանքը ոչ թէ ինծի, այլ մահուան անկողնին մէջ տուայտող մարդու մը կը պատկանին:

Յետոյ սկսաւ մանրամասնօրէն բացատրել, թէ Պրայլէն ինչպէս սորված էր գիրերն ու խաղերը:

— Միայն գիտութեան պատուհանները չէ որ բացաւ ան աշխարհի կոյրերուն, այլ անոնց սորվեցուց երաժշտութիւնն ալ, որպէսզի անոնք ալ կարող ըլլան լալու:

Ըսաւ եւ ինքն ալ սկսաւ լալ հեծկլտալով:

Բարեկամները փութացին Պրայլի քով, անցուդարձերը իմացնելու համար անոր: Պրայլ մեծ հանդարտութեամբ մտիկ ըրաւ ըսուածները եւ սապէս խօսեցաւ·

— Կեանքիս մէջ երրորդ անգամ ըլլալով կուլամ: Առաջին անգամ լացի, երբ աչքերուս լոյսը կորսնցուցի: Երկրորդ անգամ լացի, երբ գիշերուան գիրը գըտայ: Այսօր ալ կուլամ անոր համար որ կեանքս պարապ անցած չէ»: Քանի մը օր ետք մեռաւ:

Պրայլի գիւտը 1835էն ետք տարածուեցաւ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ աշխարհի չորս ծագերուն: Այսօր, նոյնիսկ Չինաստանի մէջ, Պրայլի սիսթէմով կարդալ եւ նուագել սորվեցնող վարժարաններ կան: Աշխարհի շատ մը տեղերու մէջ Պրայլի լեզուով հարիւրէն աւելի թերթեր կը հրատարակուին:

Այսօր, Պրայլի գեղեցիկ մէկ կիսանդրին կը կանգնի Գուվրէի համետագործին խանութին առջեւ: Զարմանալի է որ կիսարձաններէն շատերը կոյր կ'ըլլան: Պրայլի այդ կիսարձանը կը տեսնէ սակայն:

Թարգմ.
ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏՔԹ. ԽՕՋԷՐ

ԱԼԱՆՍՈՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Հոկտեմբեր 12ին Պոն–լա–Րոլանտի (Լուարէի Նահանգ) հայկական չքեղ պատարագէն ետք Յունուար 25ին տեղի ունեցաւ ուրիշ հայկական ձայնաւոր պատարագ մը Ալանսոնի (Օրն Նահանգ՝ Նորմանտիի մէջ) Նոթր Տամ հոյակապ տաճարին մէջ քրիստոնեաներու միութեան համար աղօթքներու շաբաթին առիթով:

Եկեղեցւոյն Ծայրագոյն Վարդապետը Ժան Լուվէլ ամառ ատեն Հայաստան գացած ըլլալով ու ներկայ եղած ըլլալով էջմիածնի հոգեզմայլ արարողութիւններուն ու տեսակցած ըլլալով Վազգէն Ա. Հայրապետին հետ, փափաքեցաւ Հայերը հանդիսաւոր պատարագով ծանօթացնել Ալանսոնի եւ շրջակայ Փրանսացի հաւատացեալներուն:

Թեմին վիճակաւոր եպիսկոպոսը Բիոժէ յատուկ նամակով հրաւիրեց Ամատունի Եպիսկոպոսը ու յայտնեց թէ ինքը անձամբ պիտի նախագահէր հայկական պատարագին:

Շաբաթներ առաջ արդէն եկեղեցական ու աշխարհական մամուլը ծանուցումը ըրած էին պատարագին ու Հայերու մասին դրուատիքի շահեկան յօդուածներ լոյս տեսան:

Ժամը 11ին, Փրոֆ. Ս. Ափիկեան ֆըրանսերէնով իր ներածութիւն համառօտ պատմականն ըրաւ Հայոց թէ' քաղաքական եւ թէ եկեղեցական պատմութեան եւ թէ ծէսին:

Ժամը 11,15ին սկսաւ թափօրը հոյակապ տաճարին մէջ եւ միեւնոյն ժամանակ Փարիզի Ս. Խաչ երգչախումբը լսելի ըրաւ Հրաշափառը:

Թափօրը սկսաւ մոմակալներով, դպիրներով, սարկաւագներով, Ֆրանսացի վարդապետներով, ծայրագոյն վարդապետներով եւ թեմական եպիսկոպոսով որոնք շքախումբ կազմեցին պատարագիչին՝ Կարապետ Եպիսկոպոս Ամատունիի:

Եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուն էր հաւատացեալներով որոնք Ալանսոնէն ու հեռաւոր տեղերէն եկած էին աղօթելու Հայերու հետ բոլոր քրիստոնեաներու միութեան ինչպէս նաեւ Հայերուն բարօրութեան ու պայծառութեան համար:

Հրաշափառէն ետք եկեղեցւոյ ծայրագոյն վարդապետը Ժան Լուվէլ բարի գալուստ մաղթեց Ամատունի Եպիսկոպոսին: Առընթերակայ վարդապետներուն ու երգչախումբին դրուատիքն ըրաւ Հայերուն կրօնասիրութեան, աշխատասիրութեան, պարկեշտութեան ու ծէսին գեղեցկութեան ու պատարագը շարունակուեցաւ:

Աւետարանէն յետոյ Ամատունի Եպիսկոպոսը մաքուր ֆրանսերէնով շնորհակալութիւն յայտնեց թեմական եպիսկոպոսին որ Սէ քաղաքէն եկած էր պատուելու Հայերն ու հայկական պատարագը:

Փարիզի Ս. Խաչ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Վահրամ Տէվէճեանի ու երգեհոնի ընկերակցութեամբ Տիկ. Թ. Եաղըճեանի, անթերի կատարեց պատարագին երգեցողութիւնը:

Աստուածամօր հոյակապ տաճարին հոծ բազմութիւնը ըմբոշխնեց հայկական պատարագն ու երգերը եւ մասնաւորապէս հիացումը յայտնեց Սուրբ Սուրբին ու Քրիստոս Պատարագեալին:

Ալանսոնի մէջ ծնած է Սրբուհի Թերեզա Մանկան Յիսուսի ու Նոթր Տամ եկեղեցիին մէջ մկրտուած է: Մասունքի պէս կը պահուին մկրտարանն ու ծննդեան տունը:

Ալանսոնէ ետք ծնողքը բնակած են Լիզիէօ ուր Սրբուհին վանք մտած եւ վախճանած է:

Թեմական եպիսկոպոսը պատարագէն ետք ճաշի հրաւիրեց Ամատունի Եպիսկոպոսը, ընկերացող վարդապետները ու քաղաքի Ֆրանսացի հայրերը: Իսկ Ալանսոնի ազնուասիրտ ու բարեկիրթ ընտանիքներ հիւրասիրեցին ու պատուեցին երգչախումբին անդամները:

Ճաշէն ետք բոլոր Հայերը այցելեցին Ս. Թերեզայի ծննդեան տունը ու սարքուած ցուցահանդէսը:

Իրիկունը արդէն Փարիզ վերադարձած էին Ամատունի Եպիսկոպոսը, ընկերացող հայրերը ու երգչախումբի անդամները Ալանսոնի սրբաբոյր քաղաքին յիշատակներուն տպաւորութեամբ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Օր մը, Ֆրանսայի Լուի 14րդ Թագաւորը իր ալեւոր բարեկամին՝ Կոմս Տը Գրամպոնին ըսաւ.

— Շիտակը ըսէ, 80 տարեկան չկա՞ս:

Կոմսը Թագաւորի ծունկերուն ինալով, անոր ձեռքերը համբուրեց եւ պատասխանեց.

— Ո՜րքան բարի էք, վեհափառ... Կ'ուզէք միշտ ալ նուէրներ տալ ինծի: Մինչեւ հիմա, ահագին բարիքներով կը բեռնաւորէիք զիս... Այսօր, ահագին տարիներ կը բեռցնէք շալակս: Վերջապէս, առատաձեռն էք միշտ ալ...:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (692)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Չեմ համարձակիր ձեր խօսքերը սուտ կարծելու: Բայց ինչ եւ է, կը պարտաւորիք գիտել թէ ճիշդ են առած տեղեկութիւններս: Հիմա ձեզի յայտնելիքս միայն ինծ ծանօթ գաղտնիք մըն է, գաղտնիք որ Տիկին Պառոնհէին հարստութեան նկատմամբ կարեւորութիւն ունի: Արտաքոյ կարգի գաղտնիք մըն է ասիկա: Ծախու է: Նախ ձեզի կ'առաջարկեմ գնել զայն: Շատ չեմ ուզեր: Քսան հազար ֆրանք:

— Միւսներուն պէս այդ գաղտնիքն ալ գիտեմ, ըսաւ Մարիւս:

Մարդը իր գինը քիչ մը իջեցնելու հարկ զգաց:

— Պարոն Պառոն, տասը հազար ֆրանք տուէք եւ ըսեմ:

— Կը կրկնեմ թէ ինծի համար նոր բան մը չէ ըսելիքնիդ: Գիտեմ ինչ որ կ'ուզէք ըսել ինծի:

Մարդուն աչքերէն նոր փայլակ մը եւս անցաւ: Անծանօթը գոչեց·

— Այլ սակայն պէտք է որ ճաշեմ այսօր: Արտաքոյ կարգի գաղտնիք մըն է ըսելիքս, կ'ըսեմ, Պարոն Պառոն, պիտի խօսիմ: Ահա կը խօսիմ քսան ֆրանք տուէք ինծի:

Մարիւս ուղղակի անծանօթին նայելէն ետք, ըսաւ·

— Գիտեմ այդ արտաքոյ կարգի գաղտնիքը, ինչպէս որ գիտէի Ժան Վալժանին անունը, ինչպէս որ ձեր անունն ալ գիտեմ:

— Անո՞ւնս:

— Այո:

— Դժուար չէ գիտնալը, Պարոն Պառոն: Արդէն պատիւ ունեցայ ձեզի գրելու եւ ըսելու թէ անունս Թէնար է:

— Տիէ:

— Ի՞նչ:

— Թենարտիէ:

— Ո՞վ է ատիկա:

Վտանգի մէջ խոզուկը մազերը կը տնկէ, մաշկաթեւ միջատը մեռած կը ձեւանայ, հին պահակները զումարտակ կը կազմեն, իսկ այս մարդը սկսաւ խնդալ:

Ապա պոնդ մը տալով, թիկնոցին թեւին վրայէն փոշի մը հանեց:

Մարիւս շարունակեց·

— Նաեւ բանուոր Ժոնտրէթը, կատակերգու Ֆապանթուն, բանաստեղծ Ժանֆլօն, սպանացի, Տոն Ալվարէզը եւ Պալիզար կինն էք դուք:

— Ի՞նչ կին:

— Եւ Մոնֆերմէյի մէջ խոհատուն մը բանեցուցիք:

— Խոհատո՞ւն մը: Ամենեւին:

— Եւ կը կրկնեմ թէ Թենարտիէն էք դուք:

— Կ'ուրանամ:

— Լաւ նենգաւոր մըն էք: Նա առէք:

Եւ Մարիւս գրպանէն դրամատոմս մը հանելով անոր երեսին նետեց:

— Շնորհակալութի՜ւն. Ներեցէք հինգ հարիւր ֆրանք, տէր իմ Պարոն:

Եւ մարդը խռովելով, բարեւելով դրամատոմսը առաւ եւ քննեց:

— Հինգ հարիւր ֆրանք, կրկնեց ապուշ կտրելով: Եւ կէս ձայնով թոթովեց, անխարդախ դրամատոմս մըն է:

Ապա յանկարծ.

— Լաւ, թող այդպէս ըլլայ, գոչեց: Ուրեմն հանգիստ եւ համարձակ ըլլամ:

Եւ կապիկի արագութեամբ մը իր մազերը ետեւ նետելով, ակնոցը հանելով, քիթէն ալ քաշելով եւ վարպետութեամբ մը հանելով երկու փետրային խողովակները որոնց վրայ քիչ մը առաջ խօսեցանք եւ որոնք այս գրքին ուրիշ մէկ երեսը արդէն տեսնուեցան (Մոնփարնասի ակնարկութիւն), երեսը բացաւ, գլխարկը հանելով գլուխը բանալու պէս:

Աչքը վառեցաւ. երեւան ելաւ իր անհաւասար, փոսաւոր, դերբուկ ճակատը որու վերի կողմը խորշոմներ կային. քիթը կտուցի մը պէս սրածայր եղաւ վերստին գիշակեր մարդուն անադորոյն եւ կորովամիտ կիսադէմքը երեւցաւ:

— Մեծապատիւ Պառոնը անվրիպելի է, ըսաւ յստակ ձայնով մը որ ռնգախօսի մը ձայնին չէր նմաներ այլեւս: Այո', Թենարտիէն եմ:

Եւ իր ծուռ կռնակը ուղղեց:

Թենարտիէ, վասնզի իրօք ինքն էր, տարօրինակ կերպով կը զարմանար. անշուշտ պիտի խռովէր եթէ կարենար խըռովիլ: Եկած էր զարմանք տալու, բայց ինքն էր զարմացողը: Այս նուաստութեան փոխարէն հինգ հարիւր ֆրանք կ'ընդունէր եւ ինչ ուզէ ըլլայ, կ'ընդունէր այս գումարը. բայց եւ այնպէս ոչ նուազ շուարած էր:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Բարսեղ Բարսեղեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր, մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Այս Հինգշաբթի (5 Փետրուար) տօն է ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Ժամը 11ին տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը: Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջակայից հայկական դպրոցներու աշակերտները:

Այն աշակերտները, որոնք կարելիութիւն չունին դպրոցական խումբին ընկերանալ արձակուրդի պատճառաւ, կը խնդրուի ծնողքներէն որպէսզի իրենք առաջնորդեն զանոնք:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Սիմոնեան – Ալթունեան Մոնմօրանսիի հանգստեան տան իր այցելութեան առթիւ, առ ի գնահատութիւն տնօրէնութեան եւ վարչութեան տարած աշխատանքին 50 Ֆր. նուիրած է Աղքատախնամին եւ անդամակցած Միութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութենէն:

Ստացած է նաեւ 100 Ֆր. Տիկին Մ. Գասեանէ (Վալանս):

×

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Զ. Փափազեան 20, Տիկին Ս. Գըլըճեան 10 (դպրոցին), Գ. Մանուկեան 10 (դպրոցին), Պ. Թուրիկեան (դպրոցին 25, Տիկին Եփրեմեան 20 (դպրոցին), Մինասեան եղբ.՝ 10:

×

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցին ընդունած է հետեւեալ նուէրները եւ վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.—

Աբիկ Մէնչուրեանի թաղման առիթով՝ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Լոռան Խօքսիւզեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Սողոմոնեան, Տիկին Ժորժ Տէրօֆեան եւ Պ. Սեպուհ Հաթէմեան 50ական ֆրանք, ատամնաբոյժ Դաւիթեան եղբայրներ 30, Պ. Դանիէլ Եղիշեան 20: Գէորգ Ստեփանեանի քառասունքին առիթով Տէր եւ Տիկ. Միսաքեան 20: Արժանապատիւ Տէր Հմայեակ Քհնյ. Համբարձումեանի լանչախաչով պարգեւատրուելուն առիթով՝ Խաղինէճեան ընտանիք 100, Նախլեան եւ Մէլքմէճեան ընտանիքներ 50ական, Տէր եւ Տիկին Զ. Ալեքսանեան եւ Տէր եւ Տիկ. Բարսեղ Մաշոյեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Մենծիկեան 10: Պ. Յակոբ Փափազեան՝ իր զաւկին Նուպարի ամուսնութեան ուրախ առիթով 200: Սիրանոյշ Օհանեանի քառասունքին առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թորոսեան 30, Տէր եւ Տիկին Նուպար Օհանեան 20: Գէորգ Փալամուտեանի թաղման առիթով՝ Պ. Յար. Նէվշէրեան, Պ. Թուղլաճեան 50ական, Օր. Քէմալմազեան եւ Տիկին Ովսաննա Նէվշէրեան 20ական, Տիկին Փէքմէզեան եւ Տիկին Անի Մաղէ 20ական, եկեղեցւոյ աղքատներուն: Աբիկ Մէնչուրեանի քառասունքին առիթով՝ Խօրտէքեան ընտանիք 20 ֆրանք:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն.— Ողբացեալ Տոքթ. Ս. Պօղոսեանի յիշատակին, Տիկին Լիւսի Նշանեան 50 Ֆր., Պ. Յ. Սանսիվաս (Նիւ Եորք) 10 տոլար, Տիկին Եւգինէ Տոքթ. Պօղոսեան 50 Ֆր. ողբացեալ Ֆ. Մուրատեանի յիշատակին, Պ. Րաֆֆի Թումանեան 100 ֆրանք:

Օ. ՍԵԴԱ ԳԱԲՈՅԵԱՆ
Պ. ՄԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ
Ամուսնացած

Փարիզ 27 Դեկտ. 1969

ՊԱՐԻ ԴԱՍ

Ընդառաջ երթալ կարգ մը ծնողքներու եւ ազգայիններու խնդրանքին, «ՍՕՍԻ» պարախումբի վարչութիւնը իր կողքին հաստատած է փոքրիկներու պարի դասընթացք մը, 7էն մինչեւ 14 տարեկաններու համար:

Փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5,30էն մինչեւ 7ը:

Պարուսոյց՝ ԵՒԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ

վկայուած Փարիզի Արուեստներու
Ժողովրդական դպրոցէն
ինչպէս նաեւ վկայուած Երեւանի
Պարարուեստի վարժարանէն

Բոլոր փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները աղջիկ կամ տղայ

MAISON DES JEUNES
ET DE LA CULTURE
46, Ave. Louis Lumière - Paris (19e)
Métro Porte de Montreuil

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստուի ոգեկոչելու յաղթական դիւցազնամարտի 55ամեակը, նուիրուած անզուգական մեծ Հայրենասէր Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան 150ամեակին: 12 Ապրիլ Կիրակի, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի ճաշը Փետրուար 21, Սեւրի Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի Թատերասրահը:

×

ՎԻԷՆ.— Ապրիլեան Եղեռնի յուշատօնը նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան՝ Ապրիլ 26ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԱՐՏ 22ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը՝ Կիրակի, Մայիս 10ին:

×

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբին տարեկան գեղարուեստական ցերեկոյթ – թէյասեղանը Փետրուար 15, Կիրակի Մեզոն տէ Սանթրոյի մէջ:

×

Կիրակի, Մայիս 31, ժամը 20,30ին Սալ Կավոյի մէջ Յոբելենական հանդիսութիւն նուիրուած

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

իր ութսունամեակին առթիւ:

×

Զմիւռնիոյ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար ութին, Օթէլ Փավիյոնի մէջ, երեկոյեան ժամը 4·30 – 11·30 :

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 8ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ
ՄԱՐՏ 8ԻՆ

ՃԱՇ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, Կիրակի Փետր. 8, ժամը 13ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ շատ լաւ տաքցուած սրահին մէջ:

Ընտիր հայկական համեղ կերակուրներ՝ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան պատրաստութեամբ: Ժողովրդային զուարթ երգեր, արտասանութիւններ եւ պարեր՝ երիտասարդներու կողմէ:

ՃԱՇԱԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԱՊԱՐ

կազմակերպուած

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ
Կիրակի, 8 Փետրուար ժամը 17էն մինչեւ
23,30
SALONS DU GRAND HOTEL
DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)
Métro Bonne-Nouvelle
Մասնակցութեամբ
ՎԱՐԴԻԻԱՆԵԱՆԻ
ծանօթ նուագախումբին
Գեղարուեստական նոխ բաժին
եւ հաճելի անակնկալներ
Մուտք՝ առանց ճաշի 10 ֆրանք
իսկ ճաշապար 40 ֆրանք
Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝
473-53-71

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Մարտ 8 կէսօրէ ետք
ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի
28 պիս, Ռիւ Սէն Տոմինիք

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿԻ

ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ

Ձայնագրութեան (Solfège), ԴԱՇՆԱԿԻ, ներդաշնակութեան (Harmonie) եւ Contrepointի դասեր՝

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

diplômé de l'Ecole Normale de Paris et César Franck

սկսնակներու եւ աւելի յառաջացածներու համար դիմել՝ երաժիշտին.—

Redoute des Petits Quarreaux
(Grand Ensemble)
App. 294, 94 - Alfortville

Շաբաթ օրերը ժամը 15էն սկսեալ եւ երեկոները, ի բաց առեալ Ուրբաթէն, ժամը 20էն ետք:

ՁՈՒԱՐԹ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՊԻՆՉԻ ՔԱՐՆԱՎԱԼԸ

Անմոռանալի պտոյտ մը Պելժիա: Մեկնում Փետր 8ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին: Հաւաքուիլ ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7,45ին Կառ տիւ Նոռ, սրճարան՝ Քիւրվէօր:

Մեկնում ճիշդ 8ին դէպի Պինչ, Մօ, Վիլէն–Քոթրոէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն, Մօպէօժ ճամբով: Ճաշ ճամբու ընթացքին եւ ժամանում՝ Պինչ:

Տողանցք քառնավալի առթիւ վիոլներու եւ մամզելներու: Վերադարձ ժամը 17ին ատեններ եւ ժամանում Փարիզ 22,30ին:

Մասնակցութիւնը բոլոր ծախքերը միասին 39 ֆրանք: Սահմանափակ տեղեր: Արձանագրուիլ գրաւոր:

10 առ հարիւր զեղչ այն անդամներուն որ արձանագրուած են 1970ի համար:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմոռնալ ինքնութեան ազգ. թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր՝ օտարներուն:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15 ԺԱՄԸ 15էն 23,30

SALLE DES FETES DE SARCELLES - CENTRE
PLACE DU 11 NOVEMBRE

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ՝ նոր ճամբորդութեան մը ժապաւէնը Հայաստանի մէջ
Պ. ԺՈՐԺ ՄԱՄԱՍԻ կողմէ (Լիոնէն)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆԻ
իր երգիչով՝ ԱԶԱՏ ԿՈՓԻԿԵԱՆ, երկուքն ալ ԿՈՐՉՄԱ գիշերաքոյնէն (Քապառէ)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ֆիլմը կը ցուցադրուի ժամը ճիշդ 16ին:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 3 FEVRIER 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.730 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 46e ANNÉE — N° 11.730

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ - ԱՐԵՒԵԼՔ

ՄԻՇՏ ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՔԱՐԱՄԷ ԳԱՀԻՐԷ ԳԱՑԱԾ Է

Ռաշիտ Քարամէ, Լիբանանի վար – չապետը, երկու օրէ ի վեր Գահիրէ կը գտնուի : Այցելութիւնը, որ հաւանա – բար երկարաձգուի մինչեւ Փետրուար եօթը, նախապէս ծանուցուած չէր :

Պաշտօնական շրջանակները չեն բա – ցատրեր այս անակնկալ այցելութեան դրդապատճառները : Միայն Պէյրութի ձայնասփիւռը լուրը հաղորդելով ճշդեց, թէ վարչապետը օգտուելով ազատ ժա – մանակէ որոշեց ընդառաջ երթալ Նասրի հրաւէրին՝ Գահիրէ այցելելու : Կը ճըշ-դուի նաեւ, որ վարչապետը բազմաթիւ տեսակցութիւններ ունեցած է, իր մեկ – նումի նախօրէին, նախագահ Շառլ Հէ – լուի հետ :

Ցամենայն դէպս կասկածէ դուրս է, որ Քարամէ պիտի անդրադառնայ Պա – ղեստինեան ազատագրական ճակատի հետ Լիբանանի ունեցած տարակարծու – թիւններուն, քանի որ, ինչպէս Պէյրու-թի մէջ շրջան ընող զրոյցներ կը հաս – տատեն, Պաղեստինի դիմադրական ճա-կատը՝ «Սայքա», դրդուած Սուրիոյ պաշտօնական կառավարութենէն, կը պըն-դէ ազատ գործունէութեան վրայ : Այլ խօսքով, Պաղեստինցիներու վերոյիշեալ տարրերը կ'ուզեն գործունէութեան կա – տարեալ ազատութիւն ունենալ Հարա – ւային Լիբանանի մէջ : Հակառակ Գահի-րէի համաձայնագրին տրամադրու – թեանց :

Այս տարակարծութիւնը Քարամէի ճամբորդութեան պատճառներէն մէկը կրնայ ըլլալ : Միւս կողմէ, նոյն աղ – բիւրներու համաձայն, հաւանական է, որ Լիբանանի վարչապետը Գահիրէ կը մնայ մինչեւ Փետրուար 7ը, որպէսզի առիթ ունենայ տեսակցելու Սուրիոյ նախագահ Նուրէտտին Աթասիի հետ : Այս վերջինը Գահիրէ պիտի այցելէ այդ թուականին, մասնակցելու համար արա-բական փոքր վեհաժողովի մը : Աւելցը – նենք, որ յիշեալ ժողովին պիտի մաս – նակցին այն երկիրները, որոնք անմիջա-կան սահմանակից են Իսրայէլի : Այ – սուհանդերձ, Լիբանան որոշած է բացա-կայիլ ժողովէն :

Մինչ Քարամէ Գահիրէի մէջ տեսակ – ցութիւններ կ'ունենայ Նասրի եւ փոխ – նախագահ Անուար Էլ Սատաթի հետ, անդին Սուրիոյ ճակատին վրայ բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան սուրիական եւ իսրայէլեան ուժերու միջեւ : Հրետանին ժամեր շարունակ գործած է : Հրա – սայլներ եւս գործի դրուած են երկուս – տեք :

Համաձայն Դամասկոսի, կռիւներու ընթացքին սպաննուած են երեսունէ ա – ւելի Իսրայէլացիներ եւ քանդուած նուա-ղագոյնը հինգ հրասայլ : Թէլ Ավիվ կը հերքէ ճշդելով, թէ ոչ մէկ կորուստ արձանագրուած է իրենց դիրքերուն մէջ, իսկ Սուրիացիք կորսնցուցած են երեք հրասայլ :

Երկուշաբթի օր Գահիրէի մէջ կը բացուէր խորհրդարանականներու մի – ջազգային համագումարը, որուն կը մասնակցին մօտ երկու հարիւր երեսփո – խաններ եւ ծերակուտականներ յիսուն երկիրներէ :

Նասր այս ամսու կարեւոր ճառ մը պիտի խօսէր :

X Փոնխաթոլսկի, որ անմիջական գործակիցն է ելմտական նախարարին, Թունիսի մէջ շատ ծանր կերպով քննադա-տած է կառավարութեան քաղաքակա – նութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ, գլխա – ւորաբար Լիբիոյ տրուելիք 108 (վերջին թիւն է) Միրաժ օդանաւերուն առթիւ : Փոնխաթոլսկի ճշդած է որ կը խօսի իբ-րեւ պարզ երեսփոխան եւ ոչ նախարարու-թեան մը բարձր պաշտօնեայ եւ կը յիշէ որ Լիբիոյ զէնքեր կը տրուին որպէսզի ինքզինքը պաշտպանէ իր դրացիներուն դէմ, որոնք Ֆրանսայի բարեկամներ են (Թունէզ – Զատ, Եգիպտոս) :

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ ՉԵԽԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

Ենթադրուածէն շատ աւելի մեծ տա – րողութիւն ստացած է մաքրագործումը Չեխոսլովաքիոյ Համայնավար կուսակ – ցութեան Կեդր. Կոմիտէի շարքերուն մէջ, վերջին քանի մը օրերուն :

Յունուար 28էն 30ի միջեւ գումարուած երեք լիակատար նիստերու ընթացքին, համաձայն Եոզէֆ Հավլէէի (լուսաւո – րութեան փոխ – նախարարը), կեդրոնա-կան կոմիտէի շարքերէն «հրաժարած» են 70 – 80 անդամներ : Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, նախարարը դիտել տը – ւաւ, թէ յատուկ քննութիւն մը պիտի կատարուի ճշդելու համար Ալ. Տիւպչէ-քի պատասխանատուութիւնը 1968 Յուն-ուարին նախորդող եւ յաջորդող օրերու հոլովոյթին մէջ :

Ուրեմն պատասխանատուութեան պի – տի կանչուի «Փրակայի գարնան» թիւ մէկ անձնաւորութիւնը : Մաքրագոր – ծումը, սակայն, կանգ պիտի չառնէ մի-այն բարձր մարմիններու շարքերուն մէջ, այլեւ պիտի տարածուի նաեւ բջջա-յին մէջ : Արդարեւ, կեդրոնական կո – միտէն արտօնութիւն տուած է նախա – գահութեան, որ հարկ եղած փոփոխու – թիւնները կատարէ, ուր որ պէտք է : Հավլէէի համաձայն, կուսակցութեան նոր ղեկավարութիւնը 1969 Ապրիլին հնարաւորութիւն չունեցաւ հիմնական ձեւով եւ մէկ հարուածով լուծել բջջա-յին բոլոր հարցերը :

Միւս կողմէ, կուսակցութիւնը պիտի ամրապնդէ դաշնակցային մարմիններու դիրքը, այսինքն այս վերջինները, ո – րոնց պարտականութիւնն էր ներդաշնա – կել ազգային մարմիններուն գործունէու-թիւնները, այսուհետեւ պիտի դառնան նախարարութիւններ իւրաքանչիւրը ղե – կավարելով իր ճիւղին աշխատանքները :

Հավլէէն կրկին անգամ ըլլալով քննա – դատած է նախորդ Կեդր. Կոմիտէն՝ երկ-րին մէջ ստեղծուած ծանր կացութեան համար : Հակընկերվարական պատեհա – պաշտներ խաթարած են տնտեսական բարեփոխութեան ծրագիրը, ինչպէս նա-եւ ընկերվարութեան դիմագիծը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԼԻ ՊՐԱՆՏ շատ գոհ վերադարձած է Պոն, Փոմփիտուի հետ խօսակցութիւն – ներէն ետք : Ըստ իր յայտարարութեան արդէն չորս գլխաւոր արդիւնքներ ձեռք ձգուած են — Ա) Անվերապահ համաձայնութիւն մը նկատուած է, ինչ կը վերաբերի Լա Հէ որոշուած ծրագրին իրագործման : Բ) Ֆրանսական կառա – վարութիւնը զօրավիգ կը կենայ դաշ – նակցային կառավարութեան յարատեւ, բայց առանց պատրանքի ճիգերուն, Արե-ւելքի հետ լեզու գտնելու : Վիլի Պրանտ յայտարարած է նաեւ Վելթ Ամ Զոնթակ կիրակնօրեայ թերթին թէ վերամխա – ցում մը իր բուն իմաստով այլեւս կա – րելի չէ : Գ) Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ ինչ կը վերաբերի արեւմտեան պետութեանց խօսակցութեանց Մոս – կուայի հետ, Պերլինի մասին : Դ) Փոմ-փիտու եւ Պրանտ համաձայն են նաեւ ներդաշնակելու իրենց երկու երկիրնե – րուն քաղաքականութիւնը հիւսիսային Ափրիկէ :

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ (Արժանթին) մօտ երկաթուղիի շատ ծանր արկած մը պա-տահած է որու հետեւանքով 150 մեռեալ կայ եւ շատ աւելի վիրաւորներ :

ՊԱՊԸ Կիրակի առտու արտասանած իր ճառին մէջ, շեշտեց թէ կուսակրօնու – թիւնը կենսական մէկ օրէնքն է Լատին եկեղեցւոյ, ոչ կարելի է զայն մէկ կողմ դնել, ոչ ալ վէճի նիւթ դարձնել :

ՔՈԼՄԱՐԻ մէջ, Կիրակի օր, ոգեկոչ – ուեցաւ քաղաքին ազատագրման 25ամ – եակը, ի ներկայութեան նախարար Մի-շէլ Տըպրէի, որ այս առթիւ ճառ մըն ալ խօսեցաւ :

ԹԵՀՐԱՆԷՆ հասած լուրերու համա – ձայն հարիւր հոգի մեռած է Թեհրանէն Կասպից ծով երկարող ճամբուն վրայ, ձիւնի փոթորիկներու հետեւանքով :

ԼՈՒԻ ՏԻՒՔԱԹԷԼ, դժբախտ Թեկնա – ծուՀանրապետութեան Նախագահի ա – թոռին, անուանարկութեան դատ բացաւ Ռոպէր Ռոքայի դէմ, որ երգիծական գիրքի մը մէջ « Սիրք Փէնտէրի Թեկ – նածու » գրած էր իրեն համար :

ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ եւ Հոնտուրասի միջեւ նոր բախումներ պատահած են եւ 30 հոգի մեռած է :

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ ալ նոր միջադէպեր սկսան :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

ՄԱՀԱՐԱՃԱՆԵՐՆ ՈՒ ԻՐԵՆՑ ՀՈԳԵՐԸ

Հնդիկ օգանաւային ընկերութեան աղ – դերը ցոյց կուտան դիրուկ մահարաճա մը իբրեւ խորհրդանշան հնդկական հիւ-րասիրութեան : Իրական մահարաճանե-րը, սակայն այժմ, նշմարելու վրայ են, թէ իրենց երկրին հիւրասիրութիւնը ի – րենց հանդէպ խամրելու վրայ է : Արդա-րեւ կը վախնան, որ նուազի կամ բոլո – րովին ջնջուի կառավարութեան սահմա – նած թոշակը :

Մահարաճա «մեծ թագաւոր» կը նշա-նակէ սանսկրիտ լեզուով : Անգլիոյ տի – րապետութեան օրերուն այս վերջինները իրականութեան մէջ իշխաններ կամ իշ – խանազուններ էին : Ներկայիս դեռ 279 մահարաճա, կամ անոր մէկ տարբերակը կայ Հնդկաստանի մէջ, սակայն հնդկա – կան ընկերվարական յեղափոխութիւնը կ'ուզէ սահմանափակել անոնց առանձնա-շնորհումները :

Հնդկաստանի վարչապետը՝ Տիկին Ին-տիրա Կանտի յայտարարեց, թէ անոնց հարստութիւնն ու առանձնաշնորհեալ սթաթիւն այլեւս թոյլատրելի չեն պե – տութեան մը մէջ, որուն բնակչութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը գըտ – նուի աղքատութեան, հիւանդութեանց, անգործութեան եւ անգրագիտութեան ճիրաններուն մէջ :

Վերջին հարուածը այժմ կրնայ գալ Խորհրդարանէն, որ քննութեան պիտի առնէ հարցը յառաջիկայ ամիսներուն : Իշխանները վախնալով որ կը կորսնցնեն իրենց թոշակները, վճռական փորձ կը կատարեն պահպանելու համար ինչ որ հնարաւոր է :

Այսօրուան մահարաճաները ժառան – գորդներն են այն 562 իշխաններուն, ո – րոնք անկախութեան հռչակման թուա – կանին, 1947ին, պաշտօնապէս հրաժա – րեցան հինգ հարիւր հազար քառ. մղոն հողատարածութիւններէ եւ հարիւր մի – լիոն բնակչութենէ, որպէսզի նորաստեղծ Պետութիւնը ունենայ ներդաշնակ ազգի դիմագիծ :

Իշխաններուն թոշակը, այժմ, կառա – վարութեան համար բեռ է, քանի որ տա-րին 48 միլիոն ռուբի (6.4 միլիոն տո – լար) պէտք է վճարէ մահարաճաներուն : Անկէ զատ, այս վերջինները զերծ են բոլոր տուրքերէ, զերծ՝ ներածումի եւ արտածումի սահմանափակումներու օ – րէնքները գործադրելու պայմանաւո – րութենէ, եւ կը պատկանին այն քիչե – րուն, որոնք իրաւունք ունին դրամ ու-նենալու օտար երկիրներու դրամատու – ներու մէջ :

Միեւնոյն ատեն իրաւունք տրուած է իրենց ձրի ելեկտրականութիւն եւ ջուր ստանալու : Նահանգային կառավարու – թիւնները պարտաւոր են պահակազօրք հայթայթելու՝ իբրեւ հետեւորդ եւ պա – հակ : Թնդանօթային բարեւի յարգանք մատուցանելու երբ մահարաճա մը կը ժամանէ կամ կը մեկնի իր նախկին մայ-րաքաղաքէն եւ, վերջապէս, անոնց ծը – նունդեան թուականը կը տօնուի իբրեւ տօնական օր իրենց համապատասխան նահանգներուն մէջ :

Սակայն Հնդիկ զանգուածները սկսան բաղդատել իրենց վիճակը մահարաճա – ներուն հետ : Արդիւնքը եղաւ այն, որ անոնց քաղաքական ազդեցութիւնը մե – ծապէս տկարացաւ եւ հասաւ այնպիսի աստիճանի մը, ուր այս վերջիններուն ձեռք ձգած առանձնաշնորհումները կըր-նան չքանալ շուտով :

Տիկին Կանտի ճնշումի ենթարկուած է իր կուսակցութեան ձախ թեւին եւ այս-պէս կոչուած «երիտասարդ Թուրք»երու կողմէ, որոնք կը պահանջեն, որ վերջ տրուի բոլոր առանձնաշնորհումներուն :

Վարչապետը որոշած է ջնջել տալ թո-շակներու յատկացումը : Արդէն իսկ ա – նոր կուսակցութեան (քոնկրէ) ազգա – յին կոմիտէն եւ խորհրդարանական մարմինը բանաձեւ մը մշակած են, ո – րով կը պահանջեն ջնջումը թոշակնե – րուն :

Իշխանները, իրենց կարգին, աշխա-տանք կը տանին, որպէսզի բանաձեւը չվաւերացուի խորհրդարանին կողմէ :

Կառավարութիւնը երկու միջոց ունի իր ծրագիրը գործադրելու համար : Ա – ռաջինը՝ միանուագ վճարել քանի տար – ուան թոշակներու ընդհանուր գումարը, ներկայ սակով, երկրորդը՝ վճարումնե – րը աստիճանաբար կրճատել, որպէսզի վերջ գտնէ քանի տարի ետք :

Մահարաճաները պիտի փորձեն օգ – տուիլ կառավարութեան տկար դիրքէն՝ Խորհրդարանի մէջ : Ծանօթ է, որ անց-եալ տարի Տիկին Կանտիի կուսակցու – թիւնը ներքին պառակտումի մը հետե – ւանքով երկու խմբակցութիւններու բաժնուեցաւ : Օրէնքը ի զօրու կ'ըլլայ եթէ վաւերացուի երկու երրորդի մեծա – մասնութեամբ : Իշխանները պիտի աշ – խատին, որ այդ մեծամասնութիւնը չգոյանայ :

Համայնավարները, ընկերվարական – ները եւ քանի մը անկուսակցական երես-փոխաններ կրնան հակառակիլ ներկա – յացուած օրինագիծին, առարկելով թէ՝ որեւէ հատուցում պէտք չէ կատարուի մահարաճաներուն : Եթէ աջակողմեան կուսակցութիւններն ալ, որոնք զօրավիգ կը կենան իշխաններուն, դէմ քուէար – կեն, օրինագիծը կրնայ չվաւերացուիլ եւ պատճառ դառնալ, միաժամանակ, Տիկին Կանտիի կառավարութեան անկու-մին :

Թ. Ա. Թ.

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՎԵՐԱՊՐՈՒՄՆԵՐ

Հաւաքական շրջապտոյտներու ընթացքին, մարդիկ քիչ անգամ դատումի կամ ապրումի նիւթ կը դարձնեն ինչ որ կ'ըսուի իրենց՝ իբրեւ պատմական տեղեկութիւն:

Կը լսեն ու կ'անցնի՜ն առհասարակ:

Կամ բան մը կը սորվին, եւ կամ կը մոռնան քիչ ետք...

Իրենց ընկերացող ուղեկից տեղացին՝ մասնագիտական իր պատրաստութեամբ կամ ընդհանուր զարգացումով, կրնայ միշտ բան մը սորվեցնել անշուշտ, եւ շրջիկներու «շահը» ա՛յդ կ'ըլլայ առհասարակ: Իսկ խորհրդածութեան եւ վերապրումի առիթ տուող խորունկ անդրադարձումը, լողին կողմէ, կը պակսի գրեթէ միշտ:

Երկրէ երկիր, աշխարհէ աշխարհ պըտոյտները գիտութիւնդ կ'աւելցնեն. կը հարստացնեն քեզ, ճանաչումի նոր հորիզոններով: Ծանօթութիւններդ կ'ամրանան: Ցաւիտենական ազգութիւնը, որ մարդուն ճակտի գիրն է, կը դարձնեն հանդուրժելի:

Գոնէ ինծի՛ համար, սակայն, կարեւորը այս գիտութիւնը չէ՝ երբ ճամբայ կ'ելլեմ:

Վայելքի զգացումը հիմնական կշիռ ունի եւ որեւէ պտոյտ իմ ներքին էութեանս մէջ իր ստեղծած անդրադարձո՛վ է որ արժէք կը ստանայ: Իմաստ ու հրապոյր կ'առնէ:

Քաղաքներու, պատմական հնութեանց, տեսարժան վայրերու, բնութեան ու մարդոց հետ իմ անհատական շփումս ի՞նչ չափով վերապրումի կրնայ մղել զիս. առիթ կուտա՞յ, օրինակ, որ իմ յիսունէ աւելի տարիներու անցեալ կեանքիս վերադառնամ՝ այսօրուան իմ դատումներովս եւ զգացական կարելիութիւններովս վերադնահատութեան ենթարկելու համար ինչ որ ըրած եմ, ըսած եմ կամ եղած եմ...

Առիթ կուտա՞յ, որ յիշեմ դէպք մը, դրուագ մը, դէմք մը, խօսք մը, վիճակ մը, շնչաւոր եւ անշունչ գոյութեանց հետ կապուած որեւէ բան, ու վերապրի՛մ անոնց հետ հիւսուած պահերը իմ մանկութեան, պատանութեան ու երիտասարդութեան օրերու:

Պատահա՞ծ է ձեզի ալ, որ երգի նոթ մը, ձայնի շեշտ մը, օտարի մը շարժուձեւը կամ խօսքը, պատահական բուրում մը կամ որեւէ բան — որուն հետ պարագայականօրէն շփումի մէջ կը մանէք — ձեզ ետ տանի տարիներո՛վ ու դուք յնակարծօրէն վերապրիք անցեալ մը. վերագտնէք դէմքեր ու դէպքեր՝ զորս մոռցած էիք հաւանօրէն եւ որոնց մանրամասնութիւնները վստահօրէն չկարենայիք երբեք վերյիշել այսքան յստակօրէն:

Մարդկային միտքը սուր ու թափանցիկ կը դառնայ անդրադարձումի այս պահերուն մէջ. այսինքն այնպիսի բոպէներու, երբ արտաքին պատճառներ եւ ազդակներ զինք կը մղեն ներքին իրականութիւններ եւ վիճակներ վերլուծելու, զանոնք վերադնահատութեան ենթարկելու:

Եւ պտոյտները երկրէ երկիր՝ բացառիկ առիթներ են այս տեսակէտով:

Անհատ մարդուն «քաղաքակրթութիւնը» չափանիշ ունի ո՛չ թէ աշխարհէ աշխարհ թափառումներու թիւը, այլ ա՛ն՝ թէ նոր այդ շփումները ի՛նչ չափով կըրցան զինք տանիլ ետ, դէպի անցեալ, ու դէպի ներս՝ դէպի՛ ներաշխարհ, որպէսզի իբրեւ մտածող էակ կարենայ այսօրուան իմացական եւ զգացական կարելիութիւններով վերադնահատել իր երէկը...

Գիտեմ, թէ ուղեւորական տպաւորութիւններու սա շարքին մէջ շա՛տ «անձնական» կէտ է ասիկա. սակայն չեմ կարծեր նաեւ, որ ինծի նման ուրիշներ եւս ապրած չըլլան այն նո՛յն հոգեվիճակը՝ որուն մատնուած էի ես շատ սուր կերպով, երբ, Մայէրլինկի երեկոյեան թախծալից մթնոլորտին մէջ, մաղ-մաղ անձրեւին տակ, մեր խումբին ու տարբեր ուղղութիւններէ Գարմելիթեան նո՛յն կուսանոցին առջեւ իջնող այլ խումբերու անդամներ (հարիւրէ աւելի կ'ըլլայինք ու այր մարդիկ, տարեցներ ու կանայք տարիքի տղաք եւ աղջիկներ) գրեթէ խուժումով կը փորձէին մուտք գործել կոմսուհի Մարիա Վեցերայի դամբարանին վրայ կառուցուած եկեղեցիէն ներս...:

×

Աւստրիոյ կայսերական ընտանիքի եղերական այս սիրավէպը, գահաժառանգ իշխան Ռուտոլֆի եւ կոմսուհի Մարիա Վեցերայի միակամ հրաժեշտովը կեանքէն՝ պատմական իրականութեան մը փաստին շուրջ է հիւսուած:

Թէեւ մինչեւ այսօր գաղտնիք եւ «խորհուրդ» կը մնան յարակից ներքին մանրամասնութիւններ, սակայն ստոյգ ու վաւերական է նախ արա՛րքը (անձնասպանութիւնը զոյգի մը, որ, անկարելի սիրոյ մը յորձանուտին մէջ, յաւիտենական միութեան կարելիութիւնը կը գտնէ մահուան մէջ) ապա նաեւ վայրն ու թըւականը (Մայէրլինկի դղեակը, 1889 Յունուար):

Իշխան Ռուտոլֆ եւ կոմսուհի Վեցերա՝ խենթի պէս կը սիրէին զիրար. սակայն արքունիքը եւ իր ներքին կարգուսարքը, բարքերը, խաղերը, հաշիւներն ու տարբեր ազդակներ, մահուան չափ հզօր այդ զգացումը խորտակեցին արիւնի մէջ:

Զիս շրջիկներու բազմութենէն անջատող ու այս մռայլօրէն կախարդիչ մըթնոլորտին մէջ դէպի անցեալ նետող անդրադարձումը այն էր՝ որ մարդիկ, որքան ալ մեծ ըլլան կամ խոնարհ, կեանքի բախտորոշ պահերու մէջ եւ անկիւնադարձերու առջեւ՝ դիպուածային տկարութիւններով կամ անսպասելի ըմբոստացումներով իրենց ամբողջ ապագան կը վճռեն:

Ոչ ոք կրնայ անշուշտ պնդել թէ սիրահար զոյգը սխալ ըրաւ ինքնասպանութեան դիմելով, փոյթ չէ որ ընդհանուր բնոյթ կրէ դատապարտելիութիւնը արարքին՝ յաչս մարդկային Ընկերութեան եւ Եկեղեցիի:

Ոչ ոք կրնայ եզրակացնել նաեւ՝ թէ ա՛յդ միայն կրնար ըլլալ լուծումը ցաւին, որմէ զարնուած էին անոնք, իրենց անհուն երանութեան մէջ:

Որոշն ու ստոյգը ա՛յն է միայն այսօր՝ որ Ռուտոլֆի եւ Վեցերայի ինքնուրացման այդ գերագոյն շարժումով, սիրոյ վսեմական իմացումը երկաթագիր ու անջնջելի արձանագրութեան մը վերածուած է Պատմութեան մէջ:

Կրնա՛յ ըլլալ, որ ցարդ մթաքօղ մանրամասնութիւններ օր մը նոր լոյս բերեն Մայէրլինկի եղերական սիրավէպին վրայ եւ նորագոյն պատմութիւնը բոլորովին տարբեր լծակներ գտնէ ինքնասպան իշխանին ու կոմսուհիին հասարակաց քայլին ետեւ:

Ֆրանց Եոզէֆի կայսրութեան տակ, արքունական փայլերու եւ չքեղանքներու ետեւ, պալատական կեանքի շողշողուն ծալքերուն մէջ ի՛նչ մանրախնդրութիւններ, ի՛նչ փոքրոգութիւններ պարտկուած կրնան ըլլալ:

Իրականութիւնը ի՛նչ որ ալ եղած ըլլայ սակայն, աճաւասիկ, ութսուն տարիէ ի վեր, Մայէրլինկը անկարելի սիրոյ մը վրէ՛ժն է՝ կեանքէն ու այդ կեանքի բոլոր տափակութիւններէն, կապանքներէն, նենգ ու խարդախ խաղերէն, կեղծ ու չպարուն օրէնքներէն...

— «Ոչինչ կամ ամէ՛ն ինչ»՝ կեանքի իմաստասիրութի՛ւնն էր բոլոր անոնց, որոնք սէրը, երազը, գաղափարը, արուեստը, մտածումը եւ անհատ մարդուն մէջ պարփակելի տիեզերական ուժերը կը պաշտէին ու կը ձգտէին անոնց որոնումով ապրիլ. անոնց փնտռտուքով սպառել ժամանակը, որ տրուած էր իրենց, որպէսզի անցաւոր կեանքը անանց բանով մը լեցնեն ու կարենան անէացումէ ետք չաղկապուիլ ապրողներուն:

Անոնք առհասարակ եղերականօրէն փակած են կեանքի իրենց գիրքը, որովհետեւ ընդունակ չեն եղած սորվելու՝ թէ սողալ պէտք է «երջանկանալու» համար, կեղծել պէտք է՝ սիրելու եւ սիրուելու համար, խաբել պէտք է՝ յաջողելու համար:

Մարդկային հոգին դատապարտուած է փշրուելու, երբ կը յամառի հողէն վեր եւ երկինքին մօտ մնալ: Մարդկային միտքը սահմանուած է տրորուելու, երբ կը յաւակնի անկախանալ:

Այսօր քանի՞ հոգի հին այդ խենթութեան կը հաւատայ...

Խորհրդածութեանց գրեթէ աղօթական այս պահուն, երբ մօտաւոր անցեալը ինծի համար կը թուէր անմիջական ներկային չափ մօտ ըլլալ, ակամայ կը մղուէի հարց տալու՝ ես ինծի.

Իշխան Ռուտոլֆի եւ 1930ական թուականներուն սիրոյ իր փոթորիկը ապրող տժգոյն երիտասարդի մը կեանքի եղերավէպերը ինչո՞վ կը տարբերին իրարմէ:

Սանդուխներէն դէպի եկեղեցի բարձրացող շրջիկներու խումբին սեւեռուն, սակայն մտքով ու հոգիով այս հարցումէն չղթայուած, երեսուներեք տարի ետ էի գացած...

×

Ո՛չ, նպատակ չունիմ խօսելու կէս ժամուան իմ այդ ետ-դարձիս մասին:

Սակայն հարցումը դրի քիչ անդին, ու կ'ուզեմ գոնէ պատասխանը տալ.

Ռուտոլֆին եւ ինծի ծանօթ դալկահար երիտասարդին միջեւ տարբերութիւնը ա՛յն էր միայն՝ որ կանանչարեւ այդ տղան նոյնքան դժբախտ չէր ծնած, որքան Հապսպուրկեան Տան գահաժառանգ իշխանը, — որովհետեւ՝

Կայսերական ծնունդ չունէր: Պալատներու եւ դղեակներու մէջ չէր ապրեր: Հետեւաբար, նաեւ, «անկարելի»ն չկըրցաւ խեղդել զայն, նո՛յնքան թոյն ու նո՛յնքան վէրք կուտակած ըլլալով հանդերձ անոր հոգիին մէջ...:

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵ՞ՂՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այսօր քրիստոնէական աշխարհի մէջ՝ կը զարգանայ ընդհանուր հոսանք մը զանազան եկեղեցիներու տրամադրութեամբ, դէպի մերձեցում, սերտացնելով փոխ յարաբերութիւնները: Վերջին տարիներու եկեղեցական բարձրաստիճան համագումարները եւ պաշտօնական այցելութիւններն ու ուխտագնացութիւնները յատկապէս Պօղոս Զ. Պապին, կը հաստատեն այս երեւոյթը: Հակառակ դաւանանքներու այլազանութեան եկեղեցիները կ'ուզեն պահել քրիստոնեայ աշխարհի միութիւնը եւ մէկութիւնը:

Այս միտումով ալ վերջերս հռչակուած էր «քրիստոնեաներու միութեան համար աղօթքի շաբաթ» մը:

Ֆրանսայի հայ գաղութը, որքան հրապարտանքի առիթ մը պիտի ունենար եթէ կազմակերպուած կերպով, բոլոր շրջաններու մէջ՝ Փարիզէն մինչեւ Հարաւային

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Շատ աղէկ պատահեցաւ որ դուք ալ հոս գտնուեցաք, գոնէ դուրսէն ընտանիք մըն ալ գտնուած կ'ըլլայ... այնքան աճապարանքով որոշում տուինք որ մեր ազգականներուն անգամ իմացնելու ատեն չունեցանք:

— Արդէն այս միջոցիս շատերն ալ գեղերն են, դիտել տուաւ Թագուհի Հանըմ:

Քիչ ետքը Մարտիկ էֆէնտին ալ եկաւ, սեւ պաշտօնական զգեստները հագած:

Աճապարեցին ճաշելու, որովհետեւ փեսացուն ժամը մէկին պիտի գար:

Շատ զուարթ էին ամէն ալ: Զարուհի անհամբեր էր իր նշանածը ցոյց տալու Զապէլին: Մտովի բաղդատութիւն մը ըրած էր Վահանի ու մըթէր Ճոնի միջեւ, եւ վստահած էր թէ իր թեկնածուն գերազանց էր Զապէլինէն, մանաւանդ շատ աւելի երիտասարդ էր:

Սեղանին վրայ միջոց մը Սուրբիկ հանըմ իր բարեկամուհիին հարցուց.

— Ովսաննայէն ի՞նչ լուր...

— Այն օրէն ետք ալ երեսը չտեսանք, պատասխանեց Թագուհի Հանըմ:

— Հարսնիքին պիտի գա՞յ:

— Չեմ կարծեր:

— Իմ լսածիս նայելով, կը պատրաստուի եղեր, շարունակեց Սուրբիկ հանըմ, առջի օր Եղիսաբէթը հոս էր, անանկ բանե՛ր մը ըսաւ:

— Վայ, հետաքրքրուեցաւ Զապէլին մայրը, իրմէ լուր ունի՞ք. միւսին Ճոնին ալ հետը յարաբերութիւնն ալ դադրեցուցած է:

— Քանի մը օր առաջ Պալաթ, քրոջը տունն է եղեր, պատասխանեց Սուրբիկ:

— Է՛յ, Եղիսաբէթը ի՞նչ պատմեց:

— Ամա՛ն, չիյտեմ, խենթ խօսքեր, ըսաւ Սուրբիկ, ո՞ր մէկը միտքս պահեմ, կարեւորութիւն տալիք բաներ չեն...

Սուրբիկ հանըմ մեծ փափաք մը ունէր ամբողջ լսածները պատմելու, բայց դիտմամբ ինքզինքը անտարբեր կը ձեւացնէր:

— Եղիսաբէթին խօսքին նայիս նէ՝ շարունակեց Սուրբիկ հանըմ, Ովսաննա ըսեր է որ «ես ատ հարսնիքը տակնուվրայ կը դարձնեմ, ես ես ալ իմ մարդիկներովս կ'երթամ եղբօրս պսակը կը տեսնեմ»:

— Շիտակը զօրը կնիկ է այդ Ովսաննան, դիտել տուաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Բան մըն ալ չի կրնար ընել էտեփսիզը, գոչեց Թագուհի հանըմ:

— Կ'երեւայ որ եղբօրը կարծիքը այդ չէ, ըսաւ Սուրբիկ կամաց մը:

— Ինչո՞ւ:

— Ան քրոջմէն կը վախնայ եղեր... նոյնիսկ խօսք տուեր է որ հարսնիքի պիտի բերէ:

— Կ'երեւայ որ զինքը այդ կերպով կը խաբէ, ըսաւ Թագուհի:

— Չէ, ճանըմ, ամէնուն ալ նոր լաթ կարել կուտայ եղեր:

Սուրբիկ հանըմի այս տեղեկութիւնները վրդովեցին Թագուհի հանըմը, որ ալ բոլորովին ազատած ըլլալ կը կարծէր Ովսաննայի մղձաւանջէն եւ ինքն իրեն որոշեց վճռական բացատրութիւն մը ունենալ փեսացուին հետ:

Հազիւ թէ ճաշէն ելած էին, երբ տանէրէց քահանան եկաւ:

Երկայնահասակ, նիհար, պատկառելի մօրուքով ծերունի մըն էր, քըմական վեհափառութեամբ մը:

— Ապրի՛ս, օրհնեա՛լ ըլլաս, կ'ըսէր ամէնուն ալ, լուրջ հանդիսական ձայնով մը:

Տէր Սահակ բարձր դասու սիրելի քահանան էր եւ բոլոր «ազնուաշուքներուն» տանէրէցը եւ խորհրդատուն: Իր ամբարտաւան մեծանունութեամբ եւ բարձրավիզ հպարտութեամբը կրցած էր ամէնքը ընկճել եւ ամէնուն ակնածանք ազդել:

— Եպիսկոպոսները անգամ իրմէ կը քաշուին, կ'ըսէին:

Իսկ քահանաները պարզապէս կը դողային իրմէ: Պատրիարքարանի եւ ժողովներու մէջ իր ազդեցութիւնը շատ մեծ էր եւ որովհետեւ չէր վարաներ իր դէմ ցցուող հակառակութիւնները ջախջախելու համար այդ ազդեցութիւնը գործածելու՝ ասոր համար երկիւղալի դարձած էր իրմէ տկարներուն: Գալով իրմէ զօրաւորներուն, տէր Սահակ կրցած էր զանոնք ամէնքն ալ իր կողմը շահիլ:

Իր տարեկից քահանաներուն մէջ ամէնէն զարգացածը, քաղաքավարը ու աշխարհիկն էր:

— Մարդ տանէրէցս է ըսելու չամչնար, կ'ըսէին տիկինները իրարու:

Տէր Սահակ շահեկան խօսակցութիւն մը սկսած էր: Բարձր դասու ընտանիքի մը մէջ տեղի ունեցած գայթակղութիւն մը կը պատմէր: Ներկայ եղողները՝ ամէնքն ալ բաներ մը լսած էին, բայց մանրամասնութիւնները չէին գիտեր ու հիմա տանէրէցը զիրենք կը գոհացնէր:

— Պատմէ, ժամանակ անցընենք, միջամտեց Մարտիկ էֆէնտի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(33 – Շար.)

Ֆրանսայի Թեմը, եկեղեցական պաշտօնական պետերով, համազգութային հանդամանքով մասնակցէր այս «չար – թուան» զանազան ելոյթներուն:

Հայ ժողովուրդը եղաւ առաջին պետութիւնը՝ բովանդակ աշխարհի մէջ, որ Դ. դարուն սկիզբը լքեց հեթանոսական կեանքը դառնալով դէպի քրիստոնէութիւն, հայ բանակը մղեց աշխարհի առաջին Սուրբ Պատերազմը՝ Վարդանանքով: Հայ ժողովուրդը դարերու ընթացքին, միշտ աննկուն մնաց իր կրօնքին եւ հաւատքին մէջ, հակառակ բիւրաւոր եւ ահաւոր հալածանքներու:

Այս պատմական իրողութիւնները բաւ են որ հայ եկեղեցին, միւս քոյր եկեղեցիներու կողքին ունենար իր արժանաւոր տեղը այս առթիւ: Սակայն, աւաղ, ոբովհետեւ մեր փորձանքները դալով դըլխէն, շատ բնականօրէն հայ եկեղեցին եւ իր ընդմէջէն Հայութիւնը կը մնայ շուքի մէջ, կամ ալ խեղճ կերպով գրեթէ ամօթխած, փոքր ու մութ անկիւն մը կը գրաւէ:

Այս մտածումները, տպաւորութիւնները անմիջապէս մէջս արթնցան անցեալ շաբաթ (24 Յունուար) Մարսէյլի Փրատոյի եկեղեցւոյ մէջ:

Մե՛ղք մեր անցեալի նահատակներուն եւ մարտիրոսներուն, որոնց հոգիները այդ վայրկեաններուն մտան խռովքի մէջ. մե՛ղք մեր ապագայ գալիք սերունդներուն, որոնք պիտի ժառանգեն միութեան աղօթքներու մէջէն անմիութիւն, չարամտութիւն եւ քայքայում. մե՛ղք եւ ափսոս պատակտում սփռող քանի մը անձերուն, որոնք ոչ մէկ գործ ունին եկեղեցիի մը մէջ ուր աղօթք եւ խունկ կը մատուցուի միութեան համար:

Ամէն մէկ հարազատ Հայ, տարուած միայն ու միայն գաղութիս եւ Հայութեան շահերով, ցաւ կը զգայ այս երեւոյթին առջեւ եւ կը թելադրէ Փրատոյի բանկալի շուրջ եղողներուն, դասի մէջ գտնուողներուն եւ Հոգեւոր Հովիւին, որ ապագային նախ աղօթեն եւ մանաւանդ հաւատան Հայութեան միասնականութեան, եթէ ոչ այսօր գաղութը եւ վաղը պատմութիւնը պիտի դատապարտեն զանոնք:

ՄԱՐՍԷՅԼՑԻ

ՓՐՈՖ. ՏՔԹ. ԱՆՏՈՆ ԺԻԼԿՄԱՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

1970 Յունուար 25ին, Արեւմտ. Գերմանիոյ Մայնց քաղաքում իր մահկանացուն կնքեց հայ ժողովրդի եւ Հայ Դատի բարեկամ Փրոֆ. Անտոն Յովսէփ Հիլկմանը, իր 70 տարին դեռ չբոլորած: Ողբացեալը, որ արժանացել էր քաղաքական գիտութիւնների եւ իմաստասիրութեան զոյգ տոքթորաների, պաշտօնավարում էր Մայնցի Յով. Կիւտէմպէրկ համալսարանում իբրեւ մնայուն դասախօս եւ ամպիոնի վարիչ համեմատական մշակոյթի պատմութեան: Փրոֆ. Հիլկմանը անդամ էր լեհական արտասահմանեան եւ Ֆրիզական զոյգ կաճառների, «Սպայ կաճառական ձիթենու», եւ պարգեւատրուած Սուրբ Աթոս Լերան ոսկեայ խաչ շքանշանով՝ իբրեւ յոյն ժողովրդի երախտագիտութեան արտայայտութիւնը ի դնահատում Յունաստանի անկախութեան համար իր մղած պայքարի: Ի վերջոյ «նա մի անվախ պայքարող էր ճշմարտութեան եւ իրաւունքի համար», ինչպէս ասուած է իր մասին մահազդում:

Փրոֆ. Հիլկմանը հայ ժողովրդի լաւ բարեկամ էր: Հիացած էր հայկական մըշակոյթով եւ իր դասախօսութիւնների ընթացքին յաճախ էր անդրադառնում նրան՝ խօսքով կամ պատկերների լուսարձակումով: Յատկապէս մեծ եղաւ իր մասնակցութիւնը Եղեռնի Յիսնամեակի առթիւ Հայ Դատի քարոզչութեան գործում գերմանախօս ժողովուրդի մէջ: Այս առթիւ մատնանշելի է իր մի ծաւալուն եւ փաստալից յօդուածը, որ լոյս տեսաւ Յիսնամեակի հանդիսութիւնների օրերին: Այս ուղղութեամբ իր գործունէութիւնը կանգ չառաւ ընդհուպ մինչեւ իր մահը: Նացիական բանտերում իր ֆիզիքական առողջութիւնը կորցրած այս մարդը, միշտ պահեց իր հոգեկան եւ մտաւոր առողջութիւնն ու մինչեւ վերջ մնաց արդարութեան ախոյեան:

Յարգանք իր յիշատակին:

ԽԱԺԱԿ

ԱՀԱՐՈՆ ԵՒ ՔԵՐԹՈՒԱԾԻ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Ա.— ՄԻԹՈՍ ԵՒ ՆԱՄԱ-ԳՐՈՒԹԻՒՆ

Քերթուածները զորս ունինք մեր առջեւ, կը կազմեն «Տաղաշրջան» մը: Անոնք սահմանուած են այսպէս. անոնք թէ ժամանակ են թէ վայր շրջան բառի կրկնակ իմաստին համեմատ: Իբրեւ ժամանակ՝ Տաղաշրջանը տաղային պատմութիւն մըն է, միթոս մը՝ կլոր, գոց ու ամբողջ. ունի սկիզբ, ընդլայնում եւ վերջ: Համակարգ մը՝ դէպքերու շարունակական յաջորդականութեամբ համադիր: Իբրեւ վայր՝ Տաղաշրջանը շրջումն է քերթուածին քերթուածի իսկական վայրին, քերթողականի էութեան:

Տաղաշրջանը միթոս մըն է բսինք: Քերթուածը կը դառնայ քերթուածին միթոսի մը ընդմէջէն: Կամ տարբեր խօսքով՝ քերթուածը ինքզինք ըսելու համար կ'անցնի միթոսէն: Միթոսը ունի իմաստ մը որ միթոսի լեզուէն անդին — մէջ եւ դուրս — է: Ասիկա կ'ենթադրէ որ միթոսը՝ դէպքերու ամբողջութիւնը-պատմութիւնը նշանակալից է: Միթոսը՝ մեկնաբանելով կ'անդրադնէ (կը դնէ ուրիշ տեղ) աւետարանակչական պատմութիւնը Քրիստոսի:

Միթոսը կարելի է վերակազմել պարզ ընթերցումովը վերնագիրներուն (1): Ասոնց դերն է ըսել դէպքը որ քերթուածը կը նշանակէ մեկնաբանելով, ընդարձակելով զայն: Ցրուած՝ էջերու վերին հորիզոնականին վրայ, անոնք կը կազմեն շղթան (շրջանը ամբողջի յաջորդականութեան) «նշանակողներուն»: Մօտեցումը, համադրումը վերնագիրներուն կը ցցնէ որ անոնք ոչ պատահական են, ոչ ալ քմայծին, այլ քերթուածի տարածութեան անհրաժեշտ մասնիկները: Այդ 26 վերնագիրները յաջորդաբար կարդացուելով կը գրուին այսպէս.

«Բանաստեղծը նախ քան Աստուած Քաոսին վրայ Սկզբնական լոյսին լապտերով Աստուծոյ հետ եւ անոր սրտին մէջ Առաջին խօսքը կ'արձակէ ,Աշխարհին կը բաժնուի կը մարդանայ Լեռներուն վրայ կը դրէ Կրակներու շրթունքին վրայ կը բարբառի Կիներուն մէջ պարտէզներ կը յարուցանէ Աղջիկներուն համար մարմար կը պեղէ Կրօնքներուն համար ջահ կը կախէ երկինքէն Ոսկի կը ցանէ ծովերուն վրայ Կուլայ Կը պարէ Կը վերստեղծէ աշխարհը Ինք աստուած կ'աղօթէ Աստուծոյ Կը սիրէ եւ կը տառապի Կը քարկոծուի Անօրէնահի Ալեւոր եւ մինակ /առանց ճրագի մրրիկին մէջ/ կը Դիւահարի / կը խորտակէ սիրտը կըրունկին տակ կը մեռնի / Կ'Աստուածանայ»:

Ինչ որ կարելի չէ չնկատել այն է որ վերնագիրներու համադրումը կուտայ մեզի հասկնալի նախադասութիւն մը, լայնօրէն կշռոյթաւոր: Այսպէս ստացուած գրութեան ընթեռլիութիւնը կատարեալ է: Նշենք որ նախադասութիւնը կազմուած է երկու մասերէ. առաջինը որ կ'երթայ մինչեւ «կը մարդանայ... կը դրէ», ու մնացեալը: Բաժանումին իմաստը բացայայտ է. խօսքը եւ գիրը:

Այս նախադասութիւնը «նախագրութիւն» մըն է «դասուած քերթուածի գըլխուն եւ զոր քերթուածը կը մեկնաբանէ: «Նախագրութիւնը» նշանակող մըն է եւ քերթուածը՝ անոր մեկնաբանութիւնը, աւելի ճիշդը, քերթուածը՝ անոր նշանակեալին ընթերցումը: Կարելի է ըսել, որ նախագրութիւն ըլլալով պատմութիւն ու դէպք՝ գրուած է հոն, առաջ ուրնէ ժխտելու համար որեւէ պատմողականի փնտռտուք: Քերթուածի վերնագիրը կ'ըսէ դէպքը – արարքը, ազատագրելու համար քերթուածը պատմութենէն: Ասկէ կը հետեւի սա նկատողութիւնը. քերթուածը միթոս մը չէ, բայց ան պէտք ունի միթոսին նշանակելու համար. քերթուածը կը գործածէ միթոսը իբրեւ հարկաւոր – նշանակող դիմակ, որուն նշանակեալը (իմաստը) հեռու է եւ անդին դիմակէն: Ասոր համար է որ նախագրութիւնը կը գտնուի ցրուած, ցանուած, յօդատուած: Նախաբանի պէս գրուած՝ ան քերթուածներու տարածութեան մէջ կը մտցնէ ճեղք մը որով կը բաժնուին երկու մակարդակները, կապուած իրարու հարկադրաբար. նշանակողը կ'արտայայտէ նշանակեալը: Այսպէսով՝ քերթուածի քերթուածը հատում մը կը մտցնէ իր իսկ վերադարձին մէջ, իր արարքին մէջ. կ'անջատէ իր էութիւնը զայն առարկայի մը վերածելով, զայն խտէացնելով:

Նախագրութիւնը կը կրկնէ Քրիստոսի կեանքի պատմութիւնը: Այս կրկնումը նոյնաբանութիւն է որ կ'անդրա-դնէ (թըբանափոզէ) մարդեղնութեան միթոսը Աստուծմէ քերթողին վրայ: Քերթողին մարդացումը, մահը, յարութիւնը կապուած են չեմայով մը որ վերագրումն է աւետարաններու պատմութեան: Այստեղ կը գտնենք փոխադրումը չեմայի մը մէջէն անով աստուածային ստորոգելիներուն՝ քերթողին վրայ: Կարեւոր հանգրուան մըն է սա եւ բացայայտ Ահարոնի մօտ: Բոլոր բնազանցական «յղացքները» որոնք կը սահմանեն քերթողը իբրեւ «Ստեղծագործ» իբրեւ «ազատութիւն» ամենակարող ենթակայութիւն, «առաջին» ու ներշնչեալ կը ծնին այս փոխադրումէն: Ահարոնի տաղաշրջանը երբ քերթողը կը սահմանէ իբրեւ «անդրագոյն քան Աստուած», իբրեւ աստուած «Ինք Աստուած կ'աղօթէ Աստծոյ», ունի հիմ ու հորիզոն ամբողջ բնազանցութիւնը զոր կը կրկնէ: Զարմանալի չէ որ անոր քերթուածները քիչ վերջ յաճախուին բնազանցական երկուութիւններէն: Երեւոյթը չի պատկանիր միայն Ահարոնի քերթողութեան: Ահարոն կը սահմանէ – կը վերարտադրէ (բնազանցութեան համակարգը որուն կարելիութիւններ կ'ընծայէ եւ որոնք նոյն տիպին այլացումներն են) ինչ որ գոյ է արդէն քերթողութեան պատմութեան մէջ: Ասիկա կայ Ահարոն ստորագրութեամբ քերթուածներու մէջ (շուրջ) իբրեւ չմտածուած ու պայմանաւորող համակարգ (2): Ահարոնի մօտ քերթողը չէ «որդի Աստուծոյ» այլ ինք է «անդրագոյն քան Աստուած»:

Բ.— ԾՆՆԴԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՔԵՐԹՈՂԻ

Աւետարանակչական չեման իբրեւ հորիզոն ունենալով Յովհաննու աւետարանի նախաբանը, կը բանայ տաղաշրջանի մուտքը. «Երազն ու Վիշտն, անդրագոյն քան արարիչն, Երկու կանթեղ էին կախուած անհունէն, Անոնց լոյսն էր սկիզբը Բանին, եւ ոչինչ նախ քան զանոնք կ'արտածագէր տարրօրէն» (111): Քերթուածի մուտքը կը խօսի սկզբնական լոյսէն: Քերթուածը դարձ մը կը կատարէ դէպի ամէն բանի սկիզբը, «սկիզբ Բանին» որ կը բացատրէ ամէն ինչ: Այդ Սկիզբը էր: Անցեալին այս յղումը կարեւոր է հոս: Մուտքը կ'արտայայտէ նախկին գոյութեան մը իրական ծննդաբանութիւնը: Միթոսը կը պատմէ ծնունդ մը, ծննդոց մը: Միթոսը կը սպառի անոր մէջ: Կը մոռնայ իր իսկ լինելութիւնը: Լոյսը, որուն բնազանցական տարողութիւնը բացայայտ է, կը խաղայ էական դեր այս մուտքին եւ ընդհանրապէս տաղաշրջանին մէջ: Ան առաջին երեւակայելի գոյացութիւնն է տեսանելի բայց աննիւթեղէն: Այս վերացական պատկերին վըրայ կը տեղաւորուի երկրորդ ու աւելի «զգայարանական» պատկեր մը, կարծէք «թարգմանելու» համար առաջինին միւս երեսը. «Երազն ունէր բիւրեղեայ ծով անսահման, Վիշտն հոն փառուած տժգոյն պատրոյգ նրբալոյս» (111): Պատրոյգի ճանաչումէն ծովուն մէջ կը յղացուի սերմը: Նշենք նախատիպային – միթական արժէքը «ծովուն» որ հոս հեղուկ լինութիւն, բեղբերութիւն եւ նախնական մայրութիւն կը նշանակէ: Ջրային տարրին գոյութիւնը կանոններէն մէկն է ծննդաբանութիւններուն եւ դիւցազնաբանութիւններուն: Կը հասկցուի ուրեմն ինչ տեսակի տարածութիւններու վրայ կը խարսխուի տաղաշրջանը. «Եւ մշտավառ վիշտէն երազն է յամրօրէն՝ (2) իր նախաստեղծ իղձութեան խորն յղացաւ Բանաստեղծ սերմն... սկիզբ իմաստ կամ Որ էն Որմէ պիտի առուանար կեանքն առ տակաւ» (111): Վիշտը — պատրոյգ — կը դառնայ արու սկզբունք, իսկ երազը «Նախաստեղծ իղձութիւն»: Անոնց միացումով կը ծնի «բանաստեղծ սերմը»: Հետեւեալ չեման կ'ամփոփէ ծնընդաբանութիւնը.

Երազ — ծով — իղձութիւն իղձութիւն
Վիշտ — Պատրոյգ — արու սկզբունք
Բանաստեղծ սերմ

Այս անսովոր «Բանաստեղծ սերմ»ը կը ծնի երազի եւ վիշտի միաւորումէն: Բայց նախ՝ ի՞նչ են երազն ու վիշտը:

Առաջին հերթին պէտք է հրաժարիլ հոգեբանական բացատրութիւններէն, որոնք Երազն ու Վիշտը կը վերածեն հոգեկան վիճակներու: Անշուշտ դժուար է մտածել զանոնք առանց յղուելու հոգեբանութեան ու հոգեկանին, մանաւանդ որ Ահարոնի տաղաշրջանը, իր կեդրոնական մասերուն մէջ կը գործածէ այդ գաղափարները իրենց սովորական առումով: Հոգեբանականացումին վտանգը գրուած է ուրեմն այդ էջերուն մէջ:

Երազն ու Վիշտը հոս նախ գոյաբանական սկզբունքներ են, որոնք կը կազմեն էութիւնը բանաստեղծ – գոյին: Անոնք կ'ըսեն բանաստեղծ – գոյին իսկութիւնը: Արդարեւ նոյն քերթուածին մէջ Երազն ու Վիշտը կոչուած են «աստուածութիւն». «Երազ ու Վիշտ... աստուածութիւն անպատում Սուրբ ծնողներն յաւերժական քերթողին» (111): Աստուածութիւն չի շփոթուիր «Աստուծոյ» հետ: «Աստուածութիւն»ը էութիւնն է Աստուծոյ, այսինքն ինչ որ Աստուածը կ'ընէ աստուածային: Աստուածութիւնը ծնողն է քերթողին, այսինքն քերթողը իր մէջ ունի աստուածայինը, սկզբունքը, որ կը հիմնէ ամէն ինչ: Ասոր համար է որ քերթողը է «Նախ քան Աստուած» այսինքն անոր հաւասար: «Էի նախ քեզ... բայց քեզի հետ հաւասար՝ բաժնեցինք կեանքն...» (127):

Նոյն քերթուածին մէջ, Երազն ու Վիշտը յստակօրէն տարբերուած են, որոշաւորուած. «Մին (Երազը) յարութեան լուսաճաճանչ գերեզման: Միւսն հոն նընջող քերթող հոգին հողմասոյզ» (111): Հատուածը կը նոյնացնէ քերթողն ու Վիշտը մէկ կողմէն, միւս կողմէն Երազն ու «յարութեան գերեզմանը»: Քերթողը՝ որ մարդացող աստուած է, իբրեւ ստորոգութիւն ունի Վիշտը «զգեցայ տառապանքն»: «Տառապանքի աստուածութեամբ գերազօր»(127): Իսկ «յարութեան գերեզմանը» է այն ինչ որ կը կարդանք քերթողի մահէն ետք: Գերեզմանը վայրն է ուր քերթողի «մարմինը» կը մնայ, վայր ուրկէ «յարեաւ մարդն աստուած» (137), այսինքն «տապը» նոյն: Քերթողի կեանքն ու մահը կը կազմեն գիրք մը որ «լուսնին տակ կը կարդանք» (137): Ուրեմն Երազը քերթուածն է, տապը, գիրքը (քերթողի մարմինը) ուրկէ քերթողի «հոգին» յարութիւն կ'առնէ: Քերթուածը ուրեմն վայրն է քերթողի մահուան (գերեզման) եւ անոր յարութեան: Հետեւաբար քերթողի կեանքը կը դառնայ փոփոխումը Վիշտին Երազի. Տառապանք Ջրվէժն հիմա կուրծքերուն մըրըրկօրէն կ'ըլլայ սարսափ ու նուագ (118): Գրելը կ'ըլլայ վիշտի վերածումը Երազի: Գրելը կ'ըլլայ ապրիլ եւ մեռնիլ: Է՞ արդեօք ծնունդ ու վերջը քերթուածին: Ամէն պարագայի գրելը վերադարձ մըն է, վերադարձը գրողին իր էութեան սկզբնատարրերուն: Գրելը շարժում մըն է Վիշտէն անցնող Երազին: Գրողական արարքը կը կազմէ միութիւնը երկու սկզբունքներուն:

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

(Շար.)

1) Վերնագիրներու ընթերցումը իրբեւ նշանակալից ամբողջութիւն կարելի չէ ընդհանրացնել: Հոս ան իր արդարացումը կը գտնէ Ահարոնի քերթուածներուն մէջ, որոնց վրայ կը հիմնուի:

(2) Օշականն որ կը ձգտի հեռու մնալ «իմաստասիրական մարզանքներէ» անգիտակից բնազանցութիւն կ'ընէ – կը կրկնէ: «Համապատկերը» իր հիմններուն վրայ կրծուած է իմաստասիրական երկուութիւններու համակարգէն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան եւ զաւակը, Օր. Հռիփսիմէ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ահարոն Թիլլէրեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօղոսեան եւ զաւակները (Էքս Ան Փրովանս), Այրի Տիկին Քիպէլեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր քրոջ եւ ազգականին՝

ՄԱՐԻԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թիլլէրեան, Զէնկիլէրցի)

մահը որ պատահեցաւ Ուրբաթ, Յունուար 30ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Փետր. 4ին) ժամը 10.30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կ'ողբայ ընկերուհի ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ (Քիւթիւկեան) մահը որ տեղի ունեցած է Լօս Անճէլոսի մէջ եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր քրոջ եւ պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Վարդանեանէ հինգ փրանք, Տէր եւ Տիկին Ա. Հրաչեան քսան: Տիկին Գարբիէլեանի հողեհանգստեան առթիւ հինգ փրանք: Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ասլանեանի պսակի առթիւ կնքահայրը՝ Եաղճեան երեսուն: Տիկին Նեկտար Մանասեան տասը (Կանանց Օժանդակ. Միութեան):

Տէր եւ Տիկին Յ. Պալանեանի պսակին առթիւ յիսուն փրանք:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Փօլ Զիտէմեանէ յիսուն Ֆր. իրենց սիրելի մօր ողբ. Արաքսի Զիտէմեանի արկածալից մահուան քառասունքի առթիւ:

Այրի Տիկին Հայկուհի Գրիգորեանէ երեսուն Ֆր. իր սիրելի քրոջ ողբ. Արաքսի Զիտէմեանի արկածալից մահուան քառասունքի առթիւ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պ. Կարապետ Ճնկլտրեան կը նուիրէ հազար փրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին անհրաժեշտ շինութիւններուն եւ կահաւորման:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Մարտ 8 կէսօրէ ետք
ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի
28 պիս, Ռիւ Սէն Տոմինիք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստուի ոգեկոչելու յաղթական դիւցազնամարտի 55ամեակը, նուիրուած անզուգական մեծ հայրենասէր Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան 150ամեակին: 12 Ապրիլ Կիրակի, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի ճաշը Փետրուար 21, Սեւրի Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի թատերասրահը:

×

Կիրակի, Մայիս 31, ժամը 20,30ին Սալ Կավոյի մէջ Յոբելենական հանդիսութիւն նուիրուած

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

իր ութսունամեակին առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը՝ Կիրակի, Մայիս 10ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ժամկոչեան կը նուիրեն յիսուն փրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման, փոխան ծաղկեպսակի, Յակոբ Թորոսեանի մահուան տխուր առթիւ:

Նոյն նպատակին, Տէր եւ Տիկին Ա. Տարօնեան, կը նուիրեն 15 փրանք, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Յակոբ Թոփալեանի մահուան առթիւ:

ՊԱՐԻ ԴԱՍ

Ընդառաջ երթալով կարգ մը ծնողքներու եւ ազգայիններու խնդրանքին, «ՍՕՍԻ» պարախումբի վարչութիւնը իր կողքին հաստատած է փոքրիկներու պարի դասընթացք մը, 7էն մինչեւ 14 տարեկաններու համար:

Փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5,30էն մինչեւ 7ը:

Պարուսոյց՝ ԵՒԱ ԱՐԶՈՒՄԱՆ
վկայուած Փարիզի Արուեստներու
Ժողովրդական դպրոցէն
ինչպէս նաեւ վկայուած Երեւանի
Պարարուեստի վարժարանէն

Բոլոր փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները աղջիկ կամ տղայ

MAISON DES JEUNES
ET DE LA CULTURE
46, Ave. Louis Lumière - Paris (19e)
Métro Porte de Montreuil

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը պիտի արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ծանօթանալու համար թերթին, կամ բաժանորդագրուելու համար անոր, դիմել հետեւեալ հասցէին.—

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ՉՈՒԱՐԹ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՊԻՆՉԻ ՔԱՐՆԱՎԱԼԸ

Անմոռանալի պտոյտ մը Պելժիա: Մեկնում Փետր 8ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին: Հաւաքուիլ ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7,45ին Կառ տիւ Նոռ, սրճարան՝ Քիւրվէօր:

Մեկնում ճիշդ 8ին դէպի Պինչ, Մօ, Վիլէռ-Քոթրոէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն, Մօպէօժ ճամբով: Ճաշ ճամբու ընթացքին եւ ժամանում՝ Պինչ:

Տողանցք քառնավալի առթիւ վիոլներու եւ մամզելներու: Վերադարձ ժամը 17ին ատենները եւ ժամանում Փարիզ 22,30ին:

Մասնակցութիւնը բոլոր ծախքերը միասին 39 փրանք: Սահմանափակ տեղեր: Արձանագրուիլ գրաւոր:

10 առ հարիւր զեղչ այն անդամներուն որ արձանագրուած են 1970ի համար:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմոռնալ ինքնութեան ազգ. թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր՝ օտարներուն:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՃԱՇ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, Կիրակի Փետր. 8, ժամը 13ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ շատ լաւ տաքցուած սրահին մէջ:

Ընտիր հայկական համեղ կերակուրներ՝ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան պատրաստութեամբ: Ժողովրդային ընտիր երգեր, արտասանութիւններ եւ պարեր՝ երիտասարդներու կողմէ:

ՃԱՇԱԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԱՊԱՐ

կազմակերպուած

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ
Կիրակի, 8 Փետրուար ժամը 17էն մինչեւ
23,30

SALONS DU GRAND HOTEL
DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)
Métro Bonne-Nouvelle

Մասնակցութեամբ
ՎԱՐԴԻՒԱՆԵԱՆԻ
ծանօթ նուագախումբին

Գեղարուեստական ճոխ բաժին
եւ հաճելի անակնկալներ
Մուտք՝ առանց ճաշի 10 փրանք
իսկ ճաշապար 40 փրանք
Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝
473-53-71

ԴԱՇՆԱԿԻ

ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ

Ձայնագրութեան (Solfège), ԴԱՇՆԱԿԻ, Ներդաշնակութեան (Harmonie) եւ Contrepointի դասեր՝

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

diplômé de l'Ecole Normale de Paris et
César Franck

սկսնակներու եւ աւելի յառաջացածներու
համար դիմել՝ երաժիշտին.—
Redoute des Petits Quarreaux
(Grand Ensemble)
App. 294, 94 - Alfortville

Շաբաթ օրերը ժամը 15էն սկսեալ եւ երեկոները, ի բաց առեալ Ուրբաթէն, ժամը 20էն ետք:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Այս Հինգշաբթի (5 Փետրուար) տօն է ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Ժամը 11ին տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը: Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջակայից հայկական դպրոցներու աշակերտները:

Այն աշակերտները, որոնք կարելիութիւն չունին դպրոցական խումբին ընկերանալ արձակուրդի պատճառաւ, կը խնդրուի ծնողքներէն որպէսզի իրենք առաջնորդեն զանոնք:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի հայ երիտասարդաց թատերական խումբը կը ներկայացնէ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

խիստ ծիծաղաշարժ

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

(4 արար)

Շաբաթ Փետրուար 14, ժամը 8,45ին, 21 Ռիւ Իվ Թուտիկ, սրահ Փօլ Ֆարալիք, Մեթրօ Ռէփիւպլիք

Կը մասնակցին Օրիորդներ՝ Սօնա Վարդանեան, Վիքի Մոստիչեան եւ Ազատի Պալեան: Պ. Պ. Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Սերգօ Մոստիչեան, Գէորգ Թերզեան, Գէորգ Քիրէճեան, Գէորգ Տէմիրճեան:

Բեմադրութիւն՝ տաղանդաւոր երիտասարդ Պրն. ԻՇԽԱՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու գիներն են 15, 10, 5 փրանք: Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Տիկին Մարգարեան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, ճաշարան Տիմանթէր, 60 Ռիւ Լաֆայէթ, Ադամեան, 16 Ռիւ Լաֆայէթ եւ ներկայացման օրը:

Ներկայացման օրը տեղի պիտի ունենայ վիճակահանութիւնը բժշկուհի Հովեանի նուիրած Խանդամեանի Հայաստանի քարտէսին, որուն տոմսերը կարելի է ունենալ նոյն հաստատութեանց մօտ:

Այս քարտէսը փառաւոր կազմով, Հայոց պատմութեան զանազան շրջաններու հաւաքածոյն մըն է, որուն մէկ օրինակը նո նուիրուած է Պելժիոյ Թագաւորին:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. Ճամբորդութիւն

ՋԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՄԱՐՏ 27 — ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ԱՊՐԻԼ 13 ԳԻՆ 2350 ՖՐԱՆՔ

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 15 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ԴՈՒՔ ԵՒՍ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Թուրիսթիկ սենեակ եւ ճաշ «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ

ԾԱՆՕԹ.— Անցեալ Սեպտ.ի անակնկալ լորէն ստեղծուած էին անհաճոյ պայմաններ: Այս եղանակին բոլոր ճամբորդութիւններուն համար պաշտօնական պայմանագրութեամբ ապահովուած է փոսաշրջ իկներուն բնակութիւնը «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ:

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

Conditions d'inscription :

— Passeport validé
— 4 photos

— Carnet de change (*on peut se procurer celui-ci dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo*).

I

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 4 FEVRIER 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.731 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.731

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԻՐՔԵՐԸ ԿԸ ՃՇԴՈՒԻՆ

Մինչ կը յուսացուէր, որ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարի լիազօր Կիւննար Եարինկի ձախողութենէն ետք, չորս մեծերը պիտի յաջողէին լուծել. արաբեւիսրայելեան վէճը, երկուստեք ընդունելի պայմաններով, կացութիւնը աւելի եւս կնճռոտեցաւ վերջին օրերս եւ մօտալուտ հաշտութեան մը յոյսերը աւելի պակսեցան :

Զօրսերէն երկուքը յստակօրէն դիրք ճշդեցին, որով կողմերը անկողմնակալ իրաւարարի հանգամանք չեն ուզեր վերագրել այլեւս անոնց :

Ֆրանսայի վարչապետն ու արտաքին նախարարը, առանց բառերը ծամելու, պաշտօնապէս յայտարարեցին, որ իրաւունք ունին զինուորական օդանաւեր վաճառելու Լիբիոյ : Ո՛չ մէկ փոփոխութեան ենթարկած են նախորդ կառավարութեան քաղաքականութիւնը հանդէպ Իսրայէլի, որուն դէմ տրուած «անպարկոյի» որոշումը ի զօրու կը մնայ միշտ :

Ֆրանսա միջերկրականեան պետութիւն է եւ կենսական շահեր ունի այդ ծովու արեւելեան աւազանին մէջ : Երկու-քուկէս միլիոն Հրեաներ սիրաշահելու համար չի կրնար հարիւր միլիոն Արաբները թշնամացնել իրեն :

Արդէն Ալժերիոյ պատերազմի տարիներուն Արաբներու «պոյքոթ»էն մեծապէս տուժեց ֆրանսական առեւտուրը :

Իսրայելացիք շատ լաւ ըմբռնած են Ֆրանսայի այս իրապաշտ քաղաքականութեան իմաստը : Սակայն Հրեաները գրաւոր ու բանաւոր քարոզչութեամբ կը շարունակեն հանրային կարծիքը գրգռել ֆրանսական կառավարութեան դէմ : Տեղ տեղ փողոցային ցոյցեր ալ կը կազմակերպեն, ինչպէս Կիրակի օր Քոլմարի մէջ,— բողոքելու համար «անպարկո»-յին դէմ :

Արաբական երկիրներու մէջ մեծապէս աւելցած է համակրութիւնը հանդէպ Ֆրանսայի : Զօր. տը Կոլ Արաբներու պաշտամունքին առարկայ է արդէն Ալժերիոյ անկախութենէն ի վեր : Այժմ այս երկրի հմայքը աստիճան մը աւելի բարձրացած է անոնց աչքին :

Միւս կողմէ դիրք ճշդեց նաեւ Ամերիկա : Նախագահ Նիքսըն հրէական հաւաքոյթի մը մէջ պարզապէս յայտնեց թէ Մ. Նահանգները պատրաստ են Իսրայէլի տալու ամէն տեսակ զէնքեր ,— օդանաւ , հրասայլ, եւայլն, երբոր ուզէ :

Այս յայտարարութիւնը մեծ ոգեւորութիւն առաջ բերաւ Իսրայէլի, եւ հրէական շրջանակներու մէջ : Եւ, ինչպէս սպասելի էր, դժգոհ ձգեց Արաբները : Ամերիկա անկողմնակալ իրաւարար մը չի նկատուիր Արաբներուն կողմէ : Եւ սակայն Մ. Նահանգներն ալ տնտեսական մեծ շահեր ունին Սէուտի Արաբիոյ, Քուէյթի եւ Պարսից ծոցի իշխանապետութեանց քարիւղի հարուստ հանքերուն մէջ : Սպիտակ Տան հաշուին ալ չի գար վշտացնել Արաբները՝ ընտրութեանց մէջ ապահովելու համար Ամերիկայի Հրեաներուն քուէները :

Եւ արդէն փորձեր կ'ըլլան յետս կոչում ընելու, կամ մեղմացնելու Նիքսընի յայտարարութեանց իմաստը անպաշտօն հաւաքոյթի մը մէջ :

Ամերիկայի Հրեաները սկսեր են հակաֆրանսական քարոզչութիւն ընել՝ Փոմփիտուի մօտալուտ այցելութեան առթիւ : «Նիւ Եորք Թայմզ» Կիրակի օրուան թիւով գրած է թէ Ֆրանսայի նախագահը պաշտօնական այցելութիւն պիտի չկրնայ ընել Նիւ Եորք քաղաքին (ուր Հրեաները մեծ թիւ մը կը կազմեն) :

Լուռ են Անգլիա եւ Խ. Միութիւնը :

Մինչ քաղաքական գետնի վրայ հարցերը կը կնճռոտին, ռազմաճակատներու վրայ ամէնօրեայ բախումները աւելի կը սաստկանան :

Իսրայելացիք կը կրկնապատկեն իրենց յարձակումները մասնաւորապէս Եգիպտոսի դէմ : Շետուան կղզիի դէպքէն ետք, իրենց ճնշումը աւելի եւս զօրացուցին՝ ռմբակոծելով Գահիրէի արուարձանները : Իրենց նպատակն է բարոյալքել Եգիպտացիները եւ հանրային կարծիքը գրգռել Նախագահ Նասրի դէմ, որպէսզի անիկա ստիպուի հաշտութիւն կնքել Իսրայէլի հետ :

Սակայն Նախագահին հմայքը շատ բարձր է, ոչ միայն Եգիպտոսի, այլեւ արաբական բոլոր երկիրներու մէջ : Պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ անիկա կը վայելէ Խ. Միութեան պաշտպանութիւնը :

Սուրիա, որ ցարդ լուռ կը մնար, վերջին օրերս գործօն մասնակցութեան փորձեր ըրաւ Իսրայէլի դէմ :

Գահիրէի մէջ խորհրդակցական նոր ժողով մը կը գումարուի այս օրերս Իսրայէլի սահմանակից երկիրներու նախագահներուն մասնակցութեամբ :

Ցուսա՞նք, որ նոր լոյս մը պիտի ծագի այս հաւաքոյթէն :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԻՐԱՐ ԱՆՑԱԾ ԵՆ

ԶՈՐԻՆ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱՅ

Խորհ. Միութեան Փարիզի եւ Լոնտոնի դեսպանները գրեթէ միաժամանակ յատուկ տեսակցութիւններ ունեցան նախագահ Փոմփիտուի եւ վարչապետ Ուիլսընի հետ : Հաւանական կը նկատուի, որ Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանը եւս տեսակցութիւն մը խնդրէ նախագահ Նիքսընէ :

Փարիզի խորհրդային դեսպանին՝ Զորինի տեսակցութիւնը Ֆրանսայի նախագահին հետ տեւած է կէս ժամ, եւ ինչպէս նախատեսելի էր, երկու կողմերն ալ ոչ մէկ յիշատակութիւն ըրին խօսակցութեան նիւթին շուրջ : Զորին պարզապէս յայտարարեց , թէ «կարեւոր եւ հրատապ » հարց մը կար քննելի : Այսուհանդերձ շեշտեց, թէ խօսակցութեան նիւթ չեն դարձած ոչ Եւրոպայի ապահովութիւնը եւ ոչ ալ Պերլինի խնդիրը : Այս ճշդումը նկատի առնելով է, որ քաղաքական շրջանակները հաւանական կը նկատեն, որ խօսակցութեան նիւթ դարձած ըլլայ Միջին Արեւելքի հարցը : Այս կէտը հաւանական կը նկատուի կարգ մը պատճառներով : Նախ Նիւ Եորքի մէջ Զորս Մեծերը կրկին պիտի հաւաքուին խորհրդակցելու համար Միջին Արեւելքի հարցին լուծման շուրջ : Վերջին բանակցութիւններու ընթացքին ոչ մէկ յաջողութիւն ձեռք ձգուած է այս ուղղութեամբ : Մոսկուա կը մերժէ ընդունիլ Ուաշինկթընի նոր առաջարկը , իսկ այս վերջինը կը թուի թէ այլեւս շատ մեծ կարեւորութիւն չի տար Զորսերու հանդիպումին : Անգլիա եւս իր կարգին, յոռետես է լուծման մը կարելիութեան մասին : Այս իմաստով յայտարարութիւն մը ըրաւ վերջերս Պրաուն, Անգլիոյ նախկին արտաքին նախարարը : Միւս կողմէ Մոսկուա մտահոգ է կացութեան վատթարացման հետեւանքով : Իսրայելեան օր աւուր սաստկացող յարձակումները եւ ռմբակոծութիւնները Եգիպտոսի վրայ կը խախտեն Նասրի դիրքը երկրին մէջ : Մոսկուա, դիտել կու տան քաղաքական դետերը, չուզեր, որ կացութիւնը այնպիսի աստիճանի մը հասնի, որ պատերազմը անխուսափելի դառնայ Միջին Արեւելքի մէջ : Միեւնոյն ատեն պարզ է , որ նման կացութեան մը հաւանականութեան ի տես Մոսկուա սպառնայ միջամտել՝ Նասրի կողքին կենալով գործնապէս :

Այս տեսակցութիւններուն գլխաւոր նիւթը իսկական սպառնալիք մըն է Ռուսերուն կողմէ : Մոսկուա մտահոգ է որ Ամերիկա Ֆանթոմ օդանաւեր պիտի յանձնէ Իսրայէլի, կ'ըսէ թէ ինք ալ — այդ պարագային — Միկ 23եր կը յանձնէ Գահիրէի :

Իրաց այս կացութեան մէջ մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուէր Նախագահ Նասրի ճառին, որ ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, կ'արտասանուէր Գահիրէի մէջ, խորհրդարանականներու միջազգային համագումարին առթիւ :

Եգիպտոսի նախագահը Միջին Արեւելքի անել կացութեան պատասխանատու նկատեց Միաց. Նահանգները : Նասր դիտել տալէ ետք, թէ Թէլ Ավիվ կը մերժէ պարպել արաբական հողերը , աւելցուց. «Արաբ ազգը այլ միջոց չունի քան պայքարիլ յարձակումին դէմ, կրօնակը տուած պատին » :

Սուրիոյ ճակատին վրայ կռիւները կը շարունակուին չորս օրէ ի վեր : Բաւական սաստիկ են : Իսրայելեան օդուժն ալ կը շարունակէ ռմբակոծել եգիպտական ռազմակայանները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ երկաթուղիի արկածին հետեւանքով մեռեալներու թիւը հասած է երեք հարիւրի եւ աւելի քան 500 վիրաւոր կայ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ առջի իրիկուն ընդունեցաւ Մարոքի Հասան Բ. թագաւորը եւ ճաշ մը տուաւ անոր ի պատիւ : Այս առթիւ Փոմփիտու շեշտեց « զանազան իրադարձութիւնները չկրցան վնասել Ֆրանսայի եւ Մարոքի բարեկամութեան » :

ՊԵՐԹՐԱՆՏ ՌԸՍԷԼ փիլիսոփայ եւ գրագէտ, մեռաւ առջի օր 98 տարեկանին : Միշտ բուռն պայքար տարած էր հիւլէական ռումբին, պատերազմի եւ ցեղապաշտութեան դէմ եւ իր անունով ալ դատական ատեան մը ստեղծած է :

ԿԱՐՄԻՐ ՊԱՀԱԿ ՄԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Ա

ԽՄԲ.— *Էքսփրէս* այս շաբթու կը հրատարակէ 19 տարու երիտասարդ Չինացիի մը նկարագրութիւնը չին «Մշակութային » յեղափոխութեան : Տղան անցեալ տարի փախած է Չինաստանէն Թայվան : Աւելի քան հարիւր ժամ հարցաքննուած է ամերիկացի Չինագէտներու կողմէ : *Նիւ Եորք Թայմզ*էն արտատպելով , *Էքսփրէս* կը հրատարակէ այդ անհարկու նկարագրութիւնը .—

×

1966 Յունիս 1ին, Մշակութային Յեղափոխութիւնը կը հասնի Ամոյի երկրորդական վարժարանը (Ֆուքիէնի նահանգխատին մօտ) : Արդէն Մայիսին, թերթերը բուռն կերպով կը յարձակէին գրականութեան, թատրոնքի, սինեմայի վրայ — « Թունաւոր սերմերը » , մեր դասատուները կորսնցուցած էին իրենց խանդը, անհանգիստ էին, կը խուսափէին, առաջուան պէս, մեզի պատմելէ անձնական պատմութիւններ : Ուրեմն պատրաստուած էինք , բայց եւ այնպէս ցնցում մը եղաւ :

Յունիս 1ին, քաղաքին բարձրախօսները գիս արթնցուցին , եւ իրարանցումի մը հոտը առնելով , դպրոց վազեցի : Դասերը ընդհանրապէս 7.30ին կը սկսէին, բայց այդ առաւօտը, բոլորը հոն էին 7ին :

Դաս տեղի չունեցաւ : Ժամը 9ին բոլորը բակը հաւաքուեցան, դասատուներն ալ, մէկ կարգի վրայ :

Հոս ալ դպրոցին բարձրախօսները կրկնեցին համայնավար կուսակցութեան պաշտօնական զեկոյցը ժողովուրդին .— Ճառերու շարք մը արտասանուած Շու – էն – Լայի, Շիանկ – Շինկի եւ Շէն – Փոթայի կողմէ Փեքինի Զին Հուա համալսարանի «Կարմիր Պահակներու ռազմական առաջին խմբակին» առջեւ : Մաոյի կինը՝ Տիկին Շիանկ – Շինկ կը բացատրէր «Պատմականօրէն աննախընթաց » մշակութային յեղափոխութեան նպատակները .— Վերաքննականութեան արմատները բոլորովին պոկել : Շու էն Լայ կը բացատրէր թէ ի՞նչ պէտք է ընէինք : Բոլոր դպրոցները —թեքնիք — երկրորդական — համալսարան — պէտք է փակուէին : Միայն նախակրթարանները բաց պիտի մնային : Այսպէս ուսանողները պիտի կարենային միանալ «պրոլետարական մշակութային մեծ Յեղափոխութեան » :

Ճաշէն ետք, ժամը 2ին, նորէն դպրոց եկած էինք վիճաբանելու եւ նամակներ գրելու «վճռականութեան եւ մարտահրաւէրի », որոնք յետագային պիտի ենթարկուէին դպրոցին բջիջին եւ անոր «աշխատանքի խմբակին» (30 հոգինոց խումբ մը, որու իրաւասութիւնը տեսուչէն բարձր էր) :

Այդ իրիկունը քանի մը ընկերներու հետ հաւաքուեցանք բարեկամի մը մօտ : Գիշերը շատ տաք էր եւ չէինք կրնար քնանալ : Տանիքին վրայ նստած վիճեցանք մինչեւ կէս գիշերը անց : Ընդհանուր ձեւով երջանիկ էինք, որովհետեւ գլխաւորաբար դասերէն ազատած էինք :

Յետագայ օրերու ծրագիրը գիս շատ անհանգիստ ըրաւ : Աշխատանքի խմբակը կը պահանջէր որ իւրաքանչիւր աշակերտ տասը հանրագիր (աֆիշ) գծէ , նշելով յիսուն մեղադրանք դասատուներու հասցէին : Եթէ օր մը ուսուցիչ մը դժգոհած էր չքաւորութենէն կրնայինք զինքը ամբաստանել իբրեւ «թշնամի պրոլետարիատի մինատիրութեան» :

Յուզուած, գացի չինարէնի փրոֆէսէօրիս տունը : «Լռութիւն պահէ', թելադրեց ինծի, եւ մասամբ ապահով կ'ըլլաս» : Արդէն, բազմաթիւ ուսանողներ կը գոհանային փոքր ամբաստանութիւններով եւ գաղտնօրէն կը գրէին իրենց դասատուներուն, որ ստիպման տակ ըրած էին : Միայն գէշ աշակերտները կ'օգտուէին վրէժ լուծելու համար : Գալով ինծի, կը գոհանայի հանրագրերուն տակը ստորագրելով : Պատճառը այն էր նաեւ որ սիրտս կոտրած էր : Դպրոցին տեսուչը լաւ կը ճանչնար ընտանիքս եւ միշտ նպաստաւոր դիրք բռնած էր ինծի հանդէպ, տարիներէ ի վեր լաւ աշակերտ էի. «Կարմիր աշակերտ մը» : Եթէ իրեն դէմ գործէի, նոր ղեկավարներուն հաճելի ըլլալու համար, ընկերներս զիս պիտի ատէին, «գոյն փոխող վիշապ» պիտի որակէին : Բայց պէտք էր նաեւ որ համալսարան մտնէի : Քաղաքական օժանդակութիւններու պէտք ունէի :

(Շար.)

ԱՀԱՐՈՆ ԵՒ ՔԵՐԹՈՒԱԾԻ ՀԱՐՑԸ

Գ.

Գ.— «ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՍԵՐՄ »

Այս տողամասը տեղաւորուած է երեք տարբեր ստորեգելիներու ցանցին մէջ : Անոնց հետ կը կազմէ ամբողջութիւն մը· « Բանաստեղծ Սերմն ... սկիզբ, իմաստ կամ Որ էն»: Հարկ է կարդալ այս ամբողջութիւնը : «Բանաստեղծ սերմը » Նախ խօսքի կարողականութիւնն է, Բանի ստեղծման կարելիութիւնը · «ըստեղծում » բառին տեղ պէտք էր դնել վերարտադրութիւն , որովհետեւ Բանը կայ սկիզբէն : Ասիկա գրեթէ կենսաբանական երեւոյթ է, «սերմ» որ կ'աճի ու կը բանայ շրջանը խօսքին: Իբր այդ՝ « բանաստեղծ սերմ»ը սկիզբ է, այսինքն արարք որով որեւէ բան կուգայ ըլլալ , էանալ : Սկսիլ կը նշանակէ բերել գոյութեան : « Սերմ »ը սկիզբն է էացումին : « Բանաստեղծ Սերմ » է նաեւ իմաստ: Ան սկիզբն է իմաստին որովհետեւ Բանը կը ստեղծէ ամբողջ հորիզոնը բառերուն , կարգը լեզուին : Բանաստեղծ – Սերմը գոյնն է, որ իրերը կը յայտնէ իրենց կորուստէն դուրս, կը քօղայայտնէ, զանոնք կ'էացնէ յայտնումին մէջ: Այս քօղայայտնութեան մէջ տեղի կ'ունենայ իմաստատումը : Անով կը ստեղծուի շրջանակը բնակութեան մը , կ'առուանայ կեանքը» (111) :

« Բանաստեղծ – Սերմ »ը քերթողի իսկութիւնն է : Բանաստեղծը սերմ է· ան կը սկսի եւ իր արարքով կը քօղայայտնէ իրերու էութիւնը : Անոնց կուտայ անուն եւ իմաստ մարդուն համար: Հոս կայ նոյնացումը խօսքին որ կ'ըսէ իրերու էութիւնը եւ խօսքին որ կը կրէ իմաստը: Ասկէ կարելի է հետեւցնել , որ իրերու էութեան յայտնումը, անոնց իմաստն իսկ է: Ասկէ սա տարազը· քերթող է ան որ կը բանայ շրջանը իմաստին, Բանին եւ Բանը էութիւնն է: Ան սերմ է որ աճելով իր հետ (իր դէմ) կ'էացնէ ամէն իր : Այս աճումը՝ մուտքն է իրերու աշխարհին, մուտք որով այդ աշխարհը կ'ըլլայ :

Այս սկիզբը, իմաստատումը — էացում — տեղի կ'ունենայ միթական « քաոսին » մէջ (դէմ): Քաոսը «իրմէ ծաղկած գիշեր » է, «սեւ վարդ» (112)· քաոսը կը ծաղկի քերթողէն· ան չէ նախքան քերթողը , որ տեսանք է «Նախքան Աստուած» եւ իրմէ առաջ ոչինչ կ'արտածագի : Քաոսը կը ծնի, կը ծաղկի — Ահարոն հոս կ'ըսէ յունարէն փիւէյն, որ ըսել է բացուիլ, ծաղկիլ, մեծնալ, շրջագիծի մը մէջ ամփոփուիլ — վարդի պէս « սեւ » , այսինքն գրեթէ անտեսանելի յայտնումով, քերթողին կանգնումին հետ· « Բացաւ թեւերն՝ անպարագիծ քաոսին · Քաոսն իրմէ ծաղկած գիշեր ... » (112): Քաոսը մութն է եւ մութը «առաջին գիրն անդրանիկ տաղն իրեն »: Մութը անորոշ « անպարագիծ » ամբողջն է, շարժումին ստեղծած խառնակութիւնը «վիհին մէջ»: Այս անորոշը —պէտք էր գրել անորոշ — կայ միայն արարքի մը համար որ կը կազմակերպէ, կը բաժնէ, կը տարբերէ : Ասոր համար՝ քաոսը «արարչական քաոս է » ծնած արարքէն ու ստեղծագործ: Այս արարքով կը սկսի « աստղը » ծայրագոյն գոյը, որ կ'ելլէ խաւարի իր քօղէն ու կը յայտնուի, Ան կ'էանայ բանալով տարածութիւնը «երկինքին »: « Շանթ գալարուն » կը ճեղքէ մութը եւ «սէրն անցաւ, զերթ գետլին » (112), կը կազմէ կարգը աշխարհին, բաժնելով հող, երկինք, ծով : Այս գիծը մտածում է նաեւ, այսինքն ըսկիզբ իմաստի՝ վայրերու եւ շրջաններու զատորոշումով յատկանշուած : Ան «սէր»է: Իրերը միացնող զօրութիւնը , անոնց ծանրութիւն ու միութիւն տուող: Նշենք, որ Ահարոնի մօտ ամէն գոյ կը յատկանշուի կենսաբանական – սեռային զօրութեամբ եւ որ կը կազմէ գոյին « կեդրոնը» :

Քաոսին վրայ ծագող լոյսը լուսաւորում է ուր ձեւերը կը տեղաւորուին , կը կենան : Լոյսը ինքնին «բեկբեկում է բազմաձեւ » (113), ձեւերու ամբողջութիւն մը· « Առաջին շողն՝ առաջին ձեւն էր բեկբեկ » (113) : Լոյսը վայրն է, ուր իրերը կ'առնեն երեւոյթ, շրջագիծ, տեսանելիութիւն, տարր՝ ուր իրերը կը գծեն իրենց դէմքը: Այս լոյսը քօղայայտնումն է իրերուն, երբ անոնք կ'ելլեն դուրս «քաոսէն» : Արտաքին լուսաւորման կը կցուի — են միասին — ներքինը, որովհետեւ առաջին շողը «ճակտին գծուած —է— խոկման անտես փայլակով » (113): Այս ինքնալուսաւորումը մտածումին վերադարձն է ինքն իր վրայ · «Նախ տեսաւ իր սեփական ձեւն իմաստուն , /Գիծ որ հիմն էր աշխարհանիստ կառուցման/, Զգաց ինքզինք ճարտարապետն անհման » (113): Այս « սեփական ձեւին » յայտնումը յայտնումն իսկ է «հիմին»: Անշուշտ գիտակցութեան մէկ շարժումն է սա, բայց հոս ընդարձակուած ու դարձած բնազանցական յայտնումը՝ կրկնակ յայտնում — Եսին ու աշխարհին :

Այս «սեփական ձեւը » հիմն է աշխարհին : Քերթողը հիմ է: Հաստատումը էական է ու կը գտնուի «սերմ»ի ծիրին մէջ : Իբրեւ հիմ՝ քերթողը աշխարհին կուտայ հաստատութիւն , խորութիւն, կայք: Հիմնումը ստեղծումը չէ աշխարհին ոչինչէն: Քերթողը «ճարտարապետ » մըն է, որ կը կառուցանէ , կը բերէ ձեւերը կառոյցի մը մէջ , լոյսին , կը չարա– հիւսէ , կը կաղապարէ: Ան « ձեւ » մըն է, որ կը հիմնէ «ձեւերու » ամբողջութիւնը զայն տեղաւորելով « լոյսին » մէջ ու իմաստին : Հիմը ինքնին կ'երեւի իբրեւ լոյս· քերթուածը կը զուգորդէ «լոյսը» եւ «հանճարը»·«Գիտցաւ որ լոյսն հանճարն իսկ է յարակայ» (113): Հիմը իբրեւ լոյս՝ մտածումն է, որ կը քօղայայտնէ աշխարհը իրերու, զայն հանելով դուրս նախնական քաոսէն, լոյսին եւ իմացումին: Իմացումը , ճանաչումը կը սահմանուի իբրեւ լուսաւորում եւ ձեւի մը կազմումին տեսողութիւնը : Մտածումը ինքնին ձեւ մըն է, որ կը բաժնուի քաոսէն ու կը կազմակերպէ քաոսը : Այս քօղայայտնումը իմաստատումն իսկ է, իմաստի ընդարձակումը քաոսին վրայ անկազմակերպ : « Եւ շօշափեց իմաստին վէս ծիրանին , Ու ժպտադէմ տարածեց զայն ծալ ի ծալ, Քաոսին վրայ, լոյսին մատէն սփռահալ, Լոյսն եղաւ մայր զուգաւորմամբը Բանին » (113): Քառեակը մանրամասն կերպով կը դրէ իմաստատումի եղանակաւորումը : Հոս Բանը եւ Լոյսը կապուած են իրարու , «զուգորդուած » ու եղած նոյնը : Հետեւաբար իմաստը լուսաւորում մըն է, ուր իրը, աւելի ճիշդը իրերու ցանցը կը բացայայտուի : Քերթողը «ակն» է (136) լոյսին, կեդրոնը, « սիրտը » · «Ո լոյսն իմ սիրտս է ծփուն, Որմէ պիտի մարդն ու բառը խըմեն»: « Սիրտ» պատկերը տառացիօրէն տեսանելի կը դարձնէ հիմը՝ իբրեւ կեդրոնը աշխարհի զարկերուն, իբրեւ սիրտը աշխարհին : Շարունակելէ առաջ յիշեցնենք, որ լոյսն ու մութը փոխաբերութիւններ չեն հոս այլեւս: Անոնցմով կը փորձուի ըսուիլ քերթողական արարքին մէկ իմաստը ճշմարտութեան փընտռտուքը : Արդարեւ իրերու լուսաւորումը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ անոնց յայտնումը իբրեւ ճշմարտութիւն, մինչդեռ անոնց ծածկումը կորուստն է ուր կ'իյնան իրերը ու կը դառնան «սուտ» , «ունայն»: (Լոյսը է նաեւ Բանը, մտածում. կարելի է կարդալ նաեւ ճշմարտութեան դասական խէալիստ տեսութիւնը որ ճշմարիտը կը սահմանէ իբրեւ համաձեւումը (ատէքուասիոն) իրեն մտքին դէմ):

Լոյսը կը փոխէ մթութիւնը առաւօտի մը «անտառի պէս կիսալոյսով խարխափուն » , այսինքն՝ դեռ չգտած իր վերջնական լուսաւորումը :

Այս «ամենասուրբ լռութեան» մէջ քերթողը կը սպասէ, որ «խաղաղութեան ծովերէն Բանին արեւը» (115) ծագի: Անոր խոհերը, այս սպասումին մէջ «էութեան փակ դրան ... կը բախին եւ կը կախեն շող մը մութէն, զերդ քնար» (նոյն): Խոհերը լուռ կը բանան վայրը էութեան, կը յայտնեն զայն : Ամէն մտածում (լուսաւորում է Քաոսին : Մտածումները կը սպասեն որ «Խօսքը ծնի ... մանուկ երկնային » : Էութեան ընդունումով – յայտնումով «մարդը պիտի ըլլայ անձաւ հնչական» լեցուն Բանին զօրութեամբ : Անոր «հզօր երգին ուխտի պիտի զան երկիրն ոսկի բանած, երկինքն երազ լուրթ» (115): Նշմարելի է, որ Խօսքը կեդրոն կը դառնայ եւ անոր շուրջ կը հաւաքուին երկինքն ու երկիրը : Անոնք « ուխտի կուգան»: Այս «ուխտի գալը » սովորական ընելակերպէն հիմնովին կը տարբերի : Անով կը փորձուի ըսուիլ իրերուն – քաոսէն – դուրս ելքը : Երկինքն ու երկիրը Խօսքին շուրջ կը քօղայայտնուին: Խօսքը կը բանայ իրերու էութիւնը եւ զանոնք կը տեղաւորէ իրենց հիմին վրայ : Քերթողի խօսքը Բանն է , լոյսը որ կ'ըսէ էութիւնը աշխարհին :

Ունենալով խօսքի կարողութիւնը, քերթողը ինքզինք կուտայ բոլոր տարբերուն, եւ իրերուն : Այս «տրուումը» ընծայումը արարքն է, որ կը բերէ իրերը լեզուի ծիրին մէջ, անունով : Այս ընծայումը նախ տարազուած է իբրեւ « բաժանում » : «Աստուածօրէն վայելչական նկատեց՝ Իր ստեղծած չորս տարրերուն բաժնուիլ Եւ սկսած աշխարհներէն մեծամեծ, Իջնել մինչեւ խիճին, կաթիլ առ կաթիլ» (116): Այս բաժանումով տեղի կ'ունենայ ընծայումը, որ մոռացումն է Եսին: Այս բաժանումը ելքն է անձէն դուրս , տալու համար իրերուն ձեւ մը , շրջագիծ մը — իմաստ եւ անուն : Բաժանումը բացայայտում մըն է, որով իրը կը ցուցնենք ու կը կոչենք : Քերթողը կուտայ ամէն բանի վաւերական անունը : «Ամէն ինչի տուաւ նուագ սեփական » (136): Իր սիրտը կը նուագէ «Միջատին մէջ, ինչպէս աստղին դեղափայլ » (116) կամ « Տերեւն իրմէ պիտի առնէր ձայն կերկեր» (116): Տերեւը հոս կը ծնի ձայնին, կոչին մէջ որ զինք կը կոչէ ու կը հանէ դուրս իր մութէն : Տերեւը կ'երեւի իմաստի հորիզոնին վրայ, լեզուի կարգին մէջ իբրեւ երեւոյթ : Տերեւը այսպէս կ'ըլլայ : Այս անուանումը կոչը տերեւը կը բերէ լոյսին : Անուանումը արարք է «արարչական աստուածութեամբ ճշմարիտ » (136), ճշմարտացումի եղանակաւորում: Ճշմարիտ արարք՝ որովհետեւ «քաոսը», մութը իրերու դրութիւնն է —դըրուած – ձգուած վիճակ , կաց – ութիւն – քերթողի խօսքէն առաջ,դրութիւն , ուր իրերը կը կորսուին : Քաոսը ուրեմն պատմաշրջան մը չէ, նախքան ընկերութեան մը կազմաւորումը : Քաոսն ու մութը, ունայնութիւնը հոս են, այս աշխարհին մէջ, որ կ'օտարէ իրերու էութիւնը· աշխարհի չահագործում: Տառացիօրէն առնուած իրերը «մոռցուած »

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Նոր ամուսնացած հարուստի զաւակ մը իր կինը երեսի վրայ թողլով տունէն ձգեր հեռացեր էր իր նախկին հոմանուհիին հետ եւ օրերով մէջտեղ չէր ելեր: Վերջապէս կրցած էին իրենց թաքստոցը գտնել Բենտիկ պանդոկի մը մէջ:

Տղան ի վերջոյ վերադարձեր էր իր օրինաւոր կնոջ քովը, թէեւ այս վերջինը շատ դժուարաւ հաւաներ էր զայն ընդունելու: Իսկ հոմանուհին կրցած էին լռեցնել մեծկակ գումար մը տալով: Գայթակղութիւնը այս կերպով խեղդուած կը նկատուէր:

— Ալ խաղքութիւնը ամէն մարդ լսելէ ետքը, ի՞նչ փարա կ'ընէ, դիտել տուաւ Սուրբիկ հանըմ:

— Ատեն կ'անցնի ամէն բան կը մոռցուի, ըսաւ տէր Սահակ, առաջին անգամը չէ որ ասանկ բաներ կը պատահին:

— Բայց ամէնուն բերանն է...

— Վաղը նոր գայթակղութիւն մը երեւան կ'ելլէ ու ալ ասոր վրայ չեն խօսիր:

— Վո՜ւյ, աղջիկ ունենալ ու կարգելը շատ դժուար բան է, եղրակացուց Թագուհի հանըմ, սիրտս կը դողայ ասանկ պատմութիւններ լսեմ նէ:

— Ճանըմ, ատոնք բացառութիւններ են, ամէն օր չեն պատահիր, պատասխանեց տէր Սահակ:

— Տէր հայր, եթէ ճիշդ է իմացածս, այդ ամուսնութիւնը ձեր միջոցաւ եղաւ, ըսաւ յանկարծ Բարսեղ էֆէնտի:

— Այսինքն իբրեւ տանրէց ես ալ գործին մէջ գտնուեցայ, պատասխանեց տէր Սահակ դժգոհ դէմքով:

— Ես իմացայ որ իբրեւ թէ աղջկան կողմէ չեն ուզեր ու դուն համոզեր ես:

— Ո՞վ է ըսեր, գոչեց քահանան բարկացած, ընդհակառակն , անոնք եալվար եղան:

Եւ սակայն նշանտուքի, բարեկամութեանց պարագաները մանրամասնաբար պատմեց:

Ժամանակը կ'անցնէր այսպէս, Վահան երեւան չէր ելեր:

— Այս ո՞ւր մնացին, ժամը մէկն է, դիտել տուաւ Սուրբիկ հանըմ իր ամուսնոյն:

— Ուր որ են հիմա կուգան, պատասխանեց ամուսինը:

— Թոհա՛ֆ բան, ժամը երկուքը կ'երթայ կոր, ի՞նչ եղան ասոնք:

— Խեղճ տղան մէկէն ի մէկ հիւանդ չըլլա՞յ:

— Երէկ իրիկուն տեսայ բան մը չունէր:

— Քիչ մըն ալ սպասենք, չգայ նէ, ես կ'երթամ կը նայիմ, առաջարկեց Մարտիկ էֆէնտի:

Խօսակցութիւնը ա՛լ թուլնալ սկսած էր: Վահանի բացակայութիւնը կը սկսէր տարօրինակ երեւալ եւ մտատանջութիւն պատճառել տնեցիներուն:

Վերջապէս ժամը երկուքուկէսին Մարտիկ էֆէնտի ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Երթամ նայիմ, ի՛նչ եղած է:

— Ամա՛ն, Մարտիկ էֆէնտի, շուտով լուր բեր, մտատանջութեան մէջ եմ, ըսաւ Սուրբիկ հանըմ:

— Անհոգ եղիր, քառորդ մը հոս եմ:

Արդարեւ, քսան վայրկեան չանցած Մարտիկ էֆէնտի վերադարձաւ:

Երբ սրահէն ներս մտաւ, այնքան յուզուած ու այլայլած կերպարանք մը ունէր, որ ամէնքը մտատանջութեամբ իրեն նայեցան:

— Ի՞նչ կայ, փորձա՞նք մը պատահած է, գոչեց Բարսեղ էֆէնտի իր բարեկամին ընդառաջ երթալով:

— Միսիւ Վահանը պիտի չկրնայ գալ այսօր, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի:

— Ինչո՞ւ, հիւա՞նդ է...

— Չէ, անհոգ եղէք, բան մը չունի... միայն թէ ոստիկանութեան նախարարը զինքը տեսնել ուզեր է եւ ասոր համար առտուն զապթիէն գացեր է ու տակաւին չէ եկեր...

Բարսեղ էֆէնտի խկոյն հասկցաւ: Թորոս պէյ իր սպառնալիքը գործադրած էր:

— Նախարարը ե՞րբ կանչել տուեր է զինքը, հարցուց տէր Սահակ:

— Այս առտու ժամը իննին ատենները եկեր զինքը տարեր են... քովը բարեկամ մըն ալ կայ եղեր, ան ալ իրեն ընկերացեր է:

— Ուրեմն հինգ ժամէ ի վեր գացեր ու տակաւին չէ՞ վերադարձեր:

— Կ'երեւայ որ զինքը վար դրած են, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի:

— Կասկածելի բան մը ունէ՞ր, հարցուց քահանան:

— Չէ, բնաւ չեմ կարծեր, բայց խնդրին մէջ ուրիշ բան կայ:

Եւ Բարսեղ էֆէնտի քահանային պատմեց Թորոս պէյի սպառնալիքները:

Տէր Սահակ սկսաւ մօրուքը փայփայել եւ լուրջ ձայնով մը ըսաւ.

— Հիմա գործը ծանրացաւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(34 – Շար.)

են, չկան մեքենական աշխարհին մէջ: Բառը այս «մոռացումն» է, որ միտենէյն ատեն մոռացումն է վաւերական մարդու էութեան: Անուանումը արարքն է, որ կը հանէ իրը եւ միասին լեզուն (կորսուած ինքն ալ սովորականի չատախօսութեան եւ միամակարդակութեան մէջ) քաոսի այս շրջանակէն, «վիհէն» տալով անոնց լոյս: Զարմանալի չէ ուրեմն որ իրերու — քաոսէն — դուրս — ելքը դառնայ ազատագրում մը աշխարհին. «Բանտարկուած աշխարհն յորձ — քով փրփրուն /ցայտեց երգին դէմ քերթողին տրամահեծ» (121): Բօղա — յայտնումը, իրականին մէջ, վերադարձումն է իրերու ծագումին, իրերու էութեան վաւերական, սովորական ընկերային լեզուէն անդին: Այս վերադարձով իրերը կը ճանչցուին. «իրերն ամէն՝ մոլորակներ անհամար /Իմացութեան ճաճանչներով պսպղուն/ Իր մէջ էին նրբին միտքեր չար ի չար... /Քերթողն այսպէս տուաւ ինքզինք ամէնուն» (116): Ամէն ճանաչում, իմացում ընծայումն է: Առով քերթողը կը ձգէ իրը ըլլայ ինչ որ է: Այս ճանաչումը «ստեղծում»է միայն այն իմաստով, որ անուանումը կ'արտա-դրէ իրերը քաոսէն դուրս: Քերթողը «ճարտարապետ» է, գիտենք: Իրերը իր միտքին մէջ «միտքեր» են, ոչ անոր համար որ զանոնք ոչինչէն կը ըստեղծէ, բացարձակ որոշումով, այլ անոր համար որ զանոնք ճանչնալով կը կոչէ (կամ կոչելով կը ճանչնայ): Արագ ընթերցում մը սա« ինք արարիչ ստեղծումով անսպառ» (116) տողին մէջ կրնայ «տեսնել» ոչինչէն արարչութիւն մը: Նման ընթերցումը կ'անտեսէ քերթողական արարքին հիմնական եզրը: Քերթողական անուանումը ճարտարապետութիւն է, ուր իրը ոչ թէ հնարուած է, այլ կազմուած խօսքին միջոցով, Բանի տարածութեան մէջ: Կարելի է խօսիլ ոչինչէ. ոչինչը անսահման — անորոշ — անանունն է, որովհետեւ «ոչինչ նախքան զանոնք կ'արտածագէր տարրօրէն (111) (*):

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

(*)Այս քերթուածներուն ետին կը կենայ յունական բառի մտածողութիւնը, որուն ընդլայնուած օրինակը կարելի է գտնել Պղատոնի «Տիմէոս»ի սկիզբը. կան նաեւ Միջնադարեան Ստեղծապաշտութիւնը (քրէասիոնիզմ) եւ գերմանական իտէալիզմը: Առնել իբրեւ հիմ ու հորիզոն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԹԷՅՆ ՈՒ ՍՈՒՐՃԸ

Երկուքն ալ մեծ տարածում գտած խըմիչքներ են: Թէյը սուրճէն աւելի:

Արեւելեան աւանդութիւնը կ'ըսէ, թէ դարեր առաջ, շատ հին ժամանակներուն, Չինաստանի կամ Անամի մէջ իմաստուն ծերունի բժիշկ մը ապրած է, որ երեկոյ մը, օրուան աշխատանքներէն յոգնած, նստած կը հանգստանայ եղեր կրակին մօտ: Ծերունին կը տաքցէր իր վաստակած մարմինը եւ կ'երազէր կրակի վրայ եռացող ջուրի երաժշտութեան ազդեցութեան տակ:

Հետզհետէ կրակը կը սկսի մարիլ, եւ ծերունիին հաւատարիմ սպասաւորը կը բերէ ու կրակին վրայ կը լեցնէ նոր ճիւղեր, որոնց վրայի քանի մը տերեւները կ'իյնան եռացող ջուրին մէջ: Յանկարծ, սենեակը կը լեցուի անուշ բուրմունքով: Ծերունին կը սթափի քունէն եւ կը սկսի փնտռել քաղցր բուրմունքին աղբիւրը: Իր ուշադրութիւնը կը գրաւեն կաթսային մէջ գտնուող տերեւները: Եւ յոգնութիւնը մոռցած՝ կ'ելլէ, նոր տերեւներ կը բերէ եւ կը լեցնէ կաթսային մէջ: Հոտը աւելի եւս կը սաստկանայ, եւ ջուրը ոսկի գոյն կը ստանայ: Ծերունին կը փորձէ ջուրին համը եւ հիացած կը մնայ: Փորձը կը կրկնէ քանի մը անգամ՝ միշտ միեւնոյն ախորժելի հետեւանքներով: Ծերունին կը հաւաքէ տերեւներ եւ կը սկսի գործածել իբրեւ դեղ, հիւանդներու համար: Թէյը գտնուած էր, իբրեւ հասարակաց խմիչք:

Այդ օրէն ասդին կը սկսի զարգանալ թէյամշակութիւնը, եւ թէյի գործածութիւնը արագ կերպով կը տարածուի Արեւելքի՝ Չինաստանի եւ հարեւան երկիրներու մէջ: Առաջ տերեւներ կը հաւաքէին թէյի վայրի ծառերէն, որոնց բարձրութիւնը կը հասնէր մինչեւ 12 մեթր: Աստիճանաբար, թէյի ծառերու ճիւղերը սկսան կտրել՝ առատ եւ ընտիր տերեւներ ստանալու նպատակով. այժմ թէյի թուփերը երկու մեթրէն աւելի չեն եւ կը մշակուին յատուկ խնամքով:

Թէյին ամէնէն ազնիւ տեսակը կ'արտադրուի Չինաստանի մէջ: Անգլիացիք թէյի մշակութիւնը տարածեցին նաեւ Հնդկաստան եւ Սէյլան: Այս վերջինին թէյը աշխարհահռչակ է:

Թէյամշակութիւն կատարելու փորձեր եղած են նաեւ Եւրոպայի մէջ, բայց ապարդիւն անցած: Թէյի մշակութիւնը բաւական զարգացած է նաեւ Կովկասի մէջ, յատկապէս, Սեւ Ծովի եզերքները:

Թէյի գործածութիւնը Եւրոպայի մէջ, առաջին անգամ, սկսաւ Հոլանտայէն, ԺԵ. դարու կէսերը, բայց միայն ԺԷ. դարու վերջերը ժողովրդականութիւն ստացաւ:

Ֆրանսայի մէջ թէյի գործածութիւնը մուտք գործեց Մեծ Յեղափոխութեան ժամանակ եւ բաւական դժուարութեամբ ընդհանրացաւ: Անգլիոյ մէջ, ընդհակառակն, թէյը շատ արագ կերպով տարածուեցաւ, իսկ Անգլիայէն փոխադրուեցաւ նաեւ Ամերիկա, ծանօթ է, որ Ամերիկայի յեղափոխութիւնը ծայր տուաւ թէյի վրայ դրուած մաքսին պատճառով:

Ներկայիս թէյը ամէնէն տարածուած խմիչքն է, մասնաւորապէս Արեւելքի մէջ — Չինաստան, Հնդկաստան, Պարսկաստան, Ռուսիա եւ այլուր: Եւրոպական երկիրներէն ամենաշատ թէյ սպառողը Անգլիան է:

Թէյի պատրաստութեան եւ խմելու զանազան ձեւերը կան: Անգլիացիք եռացած կը խմեն, ուրիշներ՝ պաղ թէյ: Ռուսիոյ մէջ, մանաւանդ գիւղերը, թէյը կը խմեն «կծովի», այսինքն՝ շաքարը չեն դներ թէյին մէջ, այլ կտոր, կտոր կը կծեն: Մեր զոկերը եւ, կարծեմ, կեսարացիք երբեմն կը խմեն «նայովի» ալ, այսինքն՝ շաքարին նայելով, խնայողութեան համար, անշուշտ:

Սուրճը, թէյէն ետք, ամէնէն տարածուած խմիչքներէն է: Սուրճին ծննդավայրը Հապէշիստանն է:

Աւանդութիւնը կ'ըսէ, թէ օր մը Հապէշ վանական մը նկատած է, որ արածող այծերը թուփի մը վրայէն պտուղներ ուտելով՝ սկսած են ուրախ ցատկել: Ինք եւս փորձելով այդ պտուղներէն՝ հաճելի տրամադրութիւն մը ստացած է: Վանականի օրինակին հետեւած են ուրիշներ ալ: Այդ պտուղները սուրճի հատիկներ էին: Հապէշիստանի Կաֆֆա վայրին անունով սուրճը ստացած է քաֆէ, քօֆի, ղայֆա անունը:

Սուրճը տարածողներն եղան Արաբները: ԺԵ. դարուն, ոմն Մուֆթի Ճամալէտտին, դէպի Հապէշիստան կատարած ճամբորդութենէն վերադառնալով, իրեն հետ բերաւ սուրճի հատիկներ եւ հայրենակիցները վարժեցուց սուրճի գործածութեան: Արաբիա դարձաւ սուրճին երկրորդ հայրենիքը, որ կարեւոր տեղ գրաւեց արաբական առեւտուրին մէջ: Սուրճին ազնիւ տեսակը կը կոչուի Մոքքա, Արաբիոյ Մոքքա քաղաքին անունով:

Սուրճը Եւրոպա մուտք գործեց 1615-ին, Իտալիայի ճամբով, իսկ Անգլիա՝ 1650ին, գրեթէ թէյին հետ միաժամանակ: Անգլիայէն անցաւ Ամերիկա: 1770ին սուրճին բոյսը փոխադրուեցաւ Պրազիլ, ուր լայն տարածում ստացաւ: Սուրճ արտադրող երկիրներն են Պրազիլ, Քոլոմպիա, Կեդր. Ամերիկա փոքր հանրապետութիւնները, Ճաւա, Սումաթրա եւ քանի մը ուրիշ երկիրներ:

Սուրճը Ֆրանսա մտցուցին Հայերը:

Հ. Տ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ

Հայ Սանէրու Հիմնարկութիւնը, որ ստեղծուեցաւ 1924ին հանգուցեալ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեամբ ու նուիրատուութեամբ՝ պարտականութիւն ստանձնած է նպաստել Հայերու մտաւոր զարգացումին, հնարաւորութիւն տալով իրենց ուսումը կատարելագործելու Եւրոպայի համալսարաններու եւ բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ:

Այս ծրագրէն ներշնչուելով Հիմնարկութեան վարչութիւնը որոշեց 1970–1971 տարեշրջանի համար նախապատուութեամբ վեց կամ եօթը կրթաթոշակ տալ, իւրաքանչիւրը մօտաւորապէս 1200 տոլարի հայ երիտասարդներու որոնք արդէն իսկ համալսարանէ մը կամ բարձրագոյն վարժարանէ մը վկայուած են եւ կը փափաքին մէկ կամ երկու տարի գիտական աշխատանքներ կատարել մասնագէտ վարպետի մը առաջնորդութեամբ՝ բարձրագոյն ուսմանց հաստատութեան մը կամ հետազօտութեանց կեդրոնի մը մէջ:

Վարչութիւնը տրամադիր է նաեւ առաւելագոյն բարեացակամութեամբ քննելու դիմումները ուսուցչական ասպարէզի մէջ գտնուող անձերու՝ անոնց յատկացնելու համար կատարելագործումի թոշակներ:

Ի վերջոյ, Հիմնարկութիւնը, հաւատարիմ իր սկզբնական ծրագրին պիտի շարունակէ փոխատուութիւններ ընել հայ երիտասարդներու որոնք կը փափաքին Պելժիոյ մէջ բարձրագոյն ուսմանց հետեւիլ:

Դիմումները 1970 Մայիս 15էն առաջ ղրկուած պէտք է ըլլան (ֆրանսերէն կամ անգլերէն լեզուով)՝

Secrétariat de l'Oeuvre des Boursiers Arméniens
Rue d'Egmont No 11
B — 1050 — Bruxelles (Belgique)

Անցեալ տարեշրջանին Հիմնարկութիւնը հովանաւորեց վեց երիտասարդներու ուսումը:

ԾԻԾԱՂ

— Քանի՞ տեսակ հարուստներ կան:

— Կարգ մը հազուագիւտ բացառութիւններ յարգելով՝ հարուստները երկու դասակարգի կը բաժնուին: Այսպէս՝

— Անոնք որ իրենց կեանք կը պարտին իրենց հարստութեան.

— Անոնք որ իրենց հարստութիւնը կը պարտին իրենց կնոջ...

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

կեանքին մէջ առաջին անգամն էր այս Պ. Փոնմէրսին տեսնելը, եւ այս Պ. Փոնմէրսին կը ճանչնար զինքը թէ ինք ծըլպտուած էր, մանաւանդ թէ կատարելապէս կը ճանչնար. եւ այս պարոնը կ'երեւայ թէ ոչ միայն իր ո՛վ եւ ի՛նչ ըլլալը այլ եւ Ժան Վալժանին ո՛վ եւ ի՛նչ ըլլալը գիտէր:

Ո՞վ էր այս գրեթէ անմօրուս երիտասարդը, խիստ անտարբեր եւ խիստ առատաձեռն երիտասարդը որ մարդկանց անունները գիտէր, որ քսակը կը բանար անոնց, որ խաբեբաները խստիւ կը կըշտամբէր իբր դատաւոր մը եւ որ իբր միամիտ մը ստակ կուտար անոնց:

Ինչպէս կը յիշենք, Թենարտիէ թէեւ Մարիուսին դրացին եղած էր, սակայն բնաւ տեսած չէր զայն, ինչպէս Փարիզի մէջ սովորաբար կը պատահի այս. ժամանակին Թենարտիէ աղջիկներուն իր տունը բնակող Մարիուս անուն խիստ աղքատ երիտասարդի մը խօսքը ընելնին լսած էր առանց ճանչնալու Մարիուսը գրած էր այն նամակը զոր կը յիշէ ընթերցողը: Թենարտիէ չէր կրնար բնաւ մերձաւորութիւն մը ենթադրել այն Մարիուսին եւ Պարոն Պառոն Փոնմէրսիին մէջ:

Սակայն իր աղջկան՝ Ազելմային շնորհիւ զոր Փետրուար 16ի հարսնիքին ետեւէն ղրկած էր, եւ անձնական խուզարկութիւններով կրցած էր շատ բան իմանալ, եւ իր խաւար անդունդէն յաջողած էր շատ մը գաղտնի թելեր բռնելու:

Յաջողութեամբ կամ գէթ հետեւաբանութիւններով գուշակած էր թէ ո՛վ է այն մարդը որուն օր մը հանդիպած էր Մեծ կոյուղիին մէջ: Մարդուն ով ըլլալը գուշակելէ ետք դիւրութեամբ գտած էր անունը: Գիտէր թէ Քոզէթն էր տիկին Փոնմէրսի Պառոնուհին: Բայց այս մասին միտքը դրած էր գաղտնապահ ըլլալ: Ո՞վ էր Քոզէթը: Ճշմարտապէս ինքն ալ չէր գիտեր թէ ով է: Իրաւ է որ պիտակութիւն մը կ'ընդնշմարէր, Ֆանթինի պատմութիւնը միշտ կասկածելի երեւցած էր իրեն, բայց ի՞նչ օգուտ ունէր ասոր վրայ խօսիլը, լռութեանը փոխարէն ստակ առնելու համար: Բայց ինքը անկէ լաւագոյն բան մը ունէր կամ ունենալ կը կարծէր: Մանաւանդ որ եթէ առանց ապացոյցի գար եւ Պ. Փոնմէրսիին «ձեր կինը պիտակուհի մըն էր», ըսէր, շատ հաւանական էր թէ իր վարձատրութիւնը պիտի ըլլար Քոզէթին ամուսնոյն կօշիկներուն ներքեւ մնալ եւ իր աղիքը ճզմուիլ:

Թենարտիէ այնպէս կը կարծէր թէ Մարիուսին հետ իր խօսակցութիւնը տակաւին չէր սկսած: Պարտաւորուած էր նահանջել, իր ռազմագիտութիւնը փոխել, դիրք մը թողուլ, ճակատ փոխել. բայց ամենեւին էական բան մը դեռ վըտանգի դրած չէր եւ գրպանը հինգ հարիւր ֆրանք ունէր: Մանաւանդ որ վըճռական բան մը ունէր ըսելու, եւ զինքը զօրաւոր կը կարծէր նաեւ այն Պ. Փոնմէրսիին դէմ, որ այնքան քաջաբար զինուած էր: Թենարտիէի բնաւորութեան տէր մարդերու համար ամէն տրամախօսութիւն կռիւ մըն է: Պահ մը ետք սկսելիք կռիւին մէջ ի՞նչ էր իր դիրքը: Թենարտիէ որո՛ւ հետ խօսիլը չէր գիտեր, բայց գիտէր ի՛նչ բանի վրայ խօսիլը: Արագօրէն եւ ներքնապէս քննեց իր զօրութիւնը, եւ «Թենարտիէն եմ ես», ըսելէն ետք սպասեց:

Մարիուս սկսած էր մտմտուքի երթալ: Ալ վերջապէս բռնուած էր Թենարտիէն: Իր առջեւն էր այն մարդը զոր այնքան փափաքած էր գտնել: Հիմա ուրեմն պիտի կրնար յարգել գնդապետ Փոնմէրսիի յանձնարարութիւնը: Նուաստութիւն կը սեպէր իրեն այն դիւցազնին այս աւազակին բան մը պարտաւորիլը եւ իր գերեզմանին մէջէն հօրը իր վրայ քաշած փոխանակագրին մինչեւ այն օր բողոքուած մնալը:

Մարիուս իր մտքին խառնաշփոթ կացութեանը մէջ, ուր կը գտնէր Թենարտիէի նկատմամբ՝ կը կարծէր նաեւ թէ հարկ էր գնդապետին այսպիսի անզգամէ մը ազատուած ըլլալուն դժբախտութեան վրէժը լուծել: Ինչ եւ իցէ, Մարիուս գոհ էր: Հիմա վերջապէս այս անարժան պարտատէրէն պիտի փրկէր գնդապետին շուքը եւ կը թուէր իրեն թէ հօրը յիշատակը պարտապաններու բանտէն պիտի հանէր այլեւս:

Այս պարտաւորութեան հետ ուրիշ մըն ալ ունէր, որ էր Քոզէթին հարստութեան աղբիւրը իմանալ եթէ կարելի էր: Կ'երեւար թէ առիթը կը ներկայանար: Թենարտիէ թերեւս բան մը գիտէր: Կրնար օգտակար ըլլալ այս մարդուն ներսը տեսնելը: Ուստի անկէ սկսաւ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Նուարդ Հայազգործեան, Օր. Անահիտ Հայազգործեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աղամեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարսենիկ Աչքիպաչեան, Տէր եւ Տիկին Աղասի Նալպանտեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աչքիպաչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աղեքսանդր Բաքալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ոստանիկ Հայազգործեան եւ զաւակները (Վիէննա), Տէր եւ Տիկին Աղասի Հայազգործեան եւ զաւակները, (Ֆրեզնօ), Այրի Տիկին Մելքեան եւ զաւակները (Ֆրէզնօ) եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ՀԱՅԱԶԳՈՐԾԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 2ին, առաւօտեան, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, իր բնակարանը, 23 Ավընիւ Սեվրրին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Փետրուար 4) ժամը 15ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լէ զ'Օլիվի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մաhազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ի յիշատակ

ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

անոր մահուան քառասունքին առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Ե. Յարութիւնեան եւ զաւակը, Թումանեան, Յարութիւնեան, Միհրանեան, Բարաբեկեան եւ Սէմէրճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ԱԼԻՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ եղած նուէրները Տիկին Ժանէթ Կիւլեանի հոգեհանգստեան առթիւ:

Այրի Տիկին Մ. Պէժեան եկեղեցւոյ 50 ֆրանք, Պոմոնի Հ. Յ. Դ. 50, Քաղաքի Կ. Խաչին յիսուն: Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Կիւլեան տասը, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան քսան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան Մուրատ Ռսում. քսան, Տէր եւ Տիկին Ղազար Կիւլեան Մուրատ Ռսումնասիրացին քսան, եկեղեցիին քսան, Տէր եւ Տիկին Քէօսէեան եկեղեցիին 20, Տիկին Վ. Մարանեան եկեղեցիին տասը, Պ. Ա. Տէրտէրեան Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչին տասը, Պ. Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան եկեղեցւոյ տասը, Պ. Էպրապեան Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչին տասը, Էղէքէրեանի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Մարտիրոսեան տասը ֆր., Պ. Մինասեան քսան, Այրի Տիկին Սամուէլեան տասը, Գէորգ Գալուստեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տիկին Շանթըքլէր քսան, Պ. Պօղոս Կարապետեան քսան ֆրանք:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ Տիկին մը մնայուն աշխատանք կը փնտռէ հայ ընտանիքի մը մօտ, տնական աշխատանքներու համար ՓԱՐԻԶԻ մէջ (բնակութեամբ):

Դիմել Տիկին Եաղուպեանի,
8, Ավընիւ տ'Էլօ, Փարիզ 16րդ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Մարտ 8 կէսօրէ ետք
ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի
28 ռիւ, Ռիւ Սէն Տոմինիք

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պ. Մուշեղ Ճիէրճեան 10.000 ֆրանք նուիրած է Կապ. Խաչի Օղափ. կայանին, Ամանորի առթիւ:

Շրջ. վարչութիւնը մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Ճիէրճեանի այս բացառիկ նուէրին համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է նոր տարուան առթիւ կարօտեալներուն ի նպաստ Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւյմէճեանէ յիսուն ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պահատուրեանէ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մակէսեանէ 50, Տէր եւ Տիկին Լը Ժէօն 50, Տէր եւ Տիկին Ա. Մինասեանէ (Ռոանէն) 100 ֆրանք:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Այս Հինգշաբթի (5 Փետրուար) տօն է ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Ժամը 11ին տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը: Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջակայից հայկական դպրոցներու աշակերտները:

Այն աշակերտները, որոնք կարելիութիւն չունին դպրոցական խումբին ընկերանալ արձակուրդի պատճառաւ, կը խնդրուի ծնողքներէն որպէսզի իրենք առաջնորդեն զանոնք:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. եւ Կրթ. մարմիններու, Կիրակի, 15 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ (Սէնթ Էթիէն)
ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն «Կոմիտաս երգչախումբ»ի քառեակը:

Հայկազեան դպրոցի պարախումբն ու երգեցիկ խումբը, իսկ տեղւոյս կարող ուժերէն ոմանք կ'երգեն եւ ուրիշներ կ'արտասանեն:

ՃԱՇ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, Կիրակի Փետր. 8, ժամը 13ին, Պոմոնի եկեղեցւոյ շատ լաւ տաքցուած սրահին մէջ:

Ընտիր հայկական համեղ կերակուրներ՝ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան պատրաստութեամբ: Ժողովրդային զուարթ երգեր, արտասանութիւններ եւ պարեր՝ երիտասարդներու կողմէ:

ՃԱՇԱԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

ԶՈՒԱՐԹ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՊԻՆՉԻ ՔԱՐՆԱՎԱԼԸ

Անմոռանալի պտոյտ մը Պելժիա: Մեկնում Փետր 8ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին: Հաւաքուիլ ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7,45ին Կառ տիւ Նոռ, սրճարան՝ Քիւրվէօր:

Մեկնում ճիշդ 8ին դէպի Պինշ, Մօ, Վիլէօ-Քոթրոէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն, Մօպէօժ ճամբով: Ճաշ ճամբու ընթացքին եւ ժամանում՝ Պինշ:

Տողանցք քառնավալի առթիւ փողերու եւ մամզելներու: Վերադարձ ժամը 17ին առեններ եւ ժամանում Փարիզ 22,30ին:

Մասնակցութիւնը բոլոր ծախքերը միասին 39 Ֆրանք: Սահմանափակ տեղեր: Արձանագրուիլ գրաւոր:

10 առ հարիւր զեղչ այն անդամներուն որ արձանագրուած են 1970ի համար:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Չմոռնալ ինքնութեան ազգ. թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր՝ օտարներուն:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝

ԸՆԿԵՐ Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

Նիւթ՝ ՑԱՐԱԿԱՆ ՕԽՐԱՆԱՅԻ (Գաղտնի ոստիկանութիւն) ԱՐԽԻՒՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ:

Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Մուտքը ազատ է

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԱՊԱՐ

կազմակերպուած

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ
Կիրակի, 8 Փետրուար ժամը 17էն մինչեւ 23,30
SALONS DU GRAND HOTEL
DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)
Métro Bonne-Nouvelle
Մասնակցութեամբ
ՎԱՐԴԻՒԱՆԵԱՆԻ
ծանօթ նուագախումբին
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
եւ հաճելի անակնկալներ
Մուտք՝ առանց ճաշի 10 ֆրանք
իսկ ճաշապար 40 ֆրանք
Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝
473-53-71

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի օր, ժամը 16ին, Առնուվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, (Ավընիւ Ժան Ժորէս՝ մարզադաշտին դիմաց): Տեղի պիտի ունենայ Բարեկենդանի հաճելի հանդէս մը, Հինգշաբթի օրուան հայկական վարժարանի աշակերտութեան կողմէ:

Այս առթիւ կը ներկայացուի նաեւ,
ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԶՈՒՏՈՂ ՏՂԱՆ եւ
ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՂԱՅԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ
զաւեշտը, (Բ. անգամ ըլլալով)

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

"Disques VOGUE"

Հրապարակ ելաւ

Թաթիոս ԳԱՐԵԳԻՆԻ երգապնակը, Թիւ 409
Հայ եւ Կովկասեան երաժշտութիւն 30 ս. մ. նուագախումբի մասնակցութեամբ

Նախորդ երգապնակները պատրաստութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Թիւ 20114 Եկմալեան պատարագ
20169 Գանձարան հայ եկեղեցական երաժշտութեան
20175 Գանձարան հայ եկեղեցական երաժշտութեան
Զանազան տօներու յատուկ (խմբերգ եւ երգէոն)
199 L'Arménie (երգչախումբ – նուագախումբ)
182 Le Caucase (պարեր)
20157 Reflets d'Arménie
20167 Promenade en Arménie
20172 Soirée Arménienne
20181 Arménie Légendaire
Ազգ. եւ գեղջուկ երաժշտութիւն (Նուագախումբի մասնակցութիւն)
20176 Սենֆոնիք գործեր
714 Au fil des songes
Concert Colonneի նուագախումբով

(Գին 30 ֆրանք)

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթեւեանի
14, Rue Petit — Paris — Tél. : 208-99-22
կամ
15, Rue Jean Goujon, Paris
(Գաւառներու համար առաքում contre remboursement)

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ	50 ֆ.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
5 FEVRIER
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.732

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.732

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՈԳԻՆ

Իմ հայրենեաց հոգի վարդան ,
Հոգիս հոգւոյդ եղնի դուրպան·
Որ Տղմուտի ափերի քով ,
վաթսուն հազար կտրիճներով
Զարկիր զարկուար , ինկար
քա՛ջ –քաջ ,
Պարսիկք սփռած ի ձախ ու յաջ :

Վարդան Մամիկոնեանի պաշտամունքը եկեղեցւոյ զուտ կրօնական սահմաններէն ելլելով դարձած է ժողովրդական սեփականութիւն :

Հայ ազգի դարաւոր պատմութեան ո՛չ մէկ դէմք այնքան ճանչցուած ու սիրուած է, որքան Աւարայրի դիւցազնամարտի հերոսը : Անոր անուան ու գործին շուրջ յօրինուած են զանազան հայրենասիրական երգեր, զորս դպրոցական գրասեղաններու վրայ կ'երգէինք, նոյնիսկ Համիտեան բռնակալութեան դժխեմ օրերուն :

Արգիլուած էր Հայոց Պատմութիւն աւանդել մեր դպրոցներուն մէջ : Սակայն հայ ուսուցիչները միջոցը կը գտնէին զայն սորվեցնելու աշակերտներուն , գաղտնի, առանց դասագրքի :

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սուրբեր էին քաջն Վարդան եւ զինակից զօրավարները, «Հազար երեսուն եւ վեց վկաները, որոնք նահատակուեցան ի մեծ ճակատամարտին Աւարայրի, ի թուին 451» :

Անոնց կրօնքի պաշտպան ըլլալու հանգամանքը կ'օգտագործէին մեր ազգային պատմութեան ամէնէն յիշատակելի մէկ դրուագը պատմելու համար :

Այդպէս , հակառակ խիստ գրաքննութեան, մեր վարժապետները հայրենասիրական ոգի կը ներշնչէին իրենց խընամքին յանձնուած մատաղ սերունդին :

Վարդանանց ոգիով կը մեծնային հայ դպրոցներու աշակերտներն ու աշակերտուհիները : Հալածանքը տարածանք է : Ու որքան խիստ ըլլային «խաֆիէ»ներու տօրնաքարչ մատնութիւնները , այնքան աւելի խանդ ու եռանդ ցոյց կու տային հայ համեստ կրթական մշակները, արհամարհելով բանտ ու աքսոր, յանուն ազգութեան :

Քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք էր դարձած աւելի քան մէկ դարէ ի վեր : Մեր եկեղեցիները յունարէնի ու ասորերէնի խորթ ու անհարազատ տիրապետութենէն ազատագրելու կամքն էր, որ մղեց Մեսրոպ Մաշտոցն ու ընկերները յօրինելու հայերէնի այբուբենը : Յետոյ նաեւ՝ թարգմանելու Աստուածաշունչն ու եկեղեցական հայրերու ծանօթ երկերը :

Այսպէս է, որ ստեղծուեցաւ Հայոց մշակութային անկախութիւնը :

Առանց Սահակ Պարթեւ Հայրապետի , Ս. Մեսրոպի եւ երէց ու փոքր «Թարգմանիչ»ներու ստեղծած Ոսկեդարին, չէինք ունենար Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց հրաշապատում դրուագները :

Յանուն քրիստոնէութեան, պատերազմ մղելով մազդէական կրօնքին դէմ, զոր Պարսից Սասանեան թագաւոր Յազկերտ Բ. կ'ուզէր պարտադրել Հայութեան , անոնք ապահովեցին Հայոց կրօնական անկախութիւնը : Ու կրօնքին հետ միաժամանակ փրկեցին մեր ժողովուրդի ազգային դիմագիծը, ընդմիշտ :

Աւարայրէն աւելի քան տասնեւհինգ դար ետք այսօր ալ Հայութիւնը ամէնուրեք խանդավառանքով կ'ոգեկոչէ իր դիւցազն սուրբերու յիշատակը եւ հաւատարիմ կը մնայ Վարդանանց ոգիին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆ ՌՈՒՍԵՐԸ

Քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը, ներկայիս, կեդրոնացած է Խորհ. Միութեան Փարիզի եւ Լոնտոնի դեսպաններուն տուած այցելութիւններուն՝ նախագահ Փոմփիտուի եւ վարչապետ Ուիլսընի : Վերջին պահուն ճշդուեցաւ նաեւ թէ Ուաշինկթըն խորհրդ. դեսպանը յատուկ յուշագիր մը յանձնած է նախագահ Նիքսընի :

Առաջին առթիւ այնքան ալ յստակ չէր այցելութիւններուն նպատակը , թէեւ աւելի քան հաւանական կը նկատուէր, որ տեսակցութիւններուն շարժառիթը Միջին Արեւելքի կացութիւնը եղած ըլլայ, քանի որ Մոսկուա մտահոգ է ստեղծըւած կացութեան համար :

Այժմ յայտնի կը դառնայ, որ Մոսկուա Կոսիգինի բերնով իր մտահոգութիւնը կը յայտնէ Միջին Արեւելքի կացութեան մասին, որ օրէ օր ա՛լ աւելի կը բարդանայ ու կը ծանրանայ : Մոսկուա անհրաժեշտ կը գտնէ, որ «արագ կարգադրութիւն մը ըլլայ հարցին խաղաղ լուծման ուղղութեամբ » : Այսուհանդերձ, համաձայն Լոնտոնի եւ Փարիզի լաւատեղեակ շրջանակներուն, Մոսկուա նոր առաջարկներ չի ներկայացներ : Ցամենայն դէպս, Կոսիգինի յուշագիրը սպառնական բնոյթ չունի, ինչպէս կ'ենթադրուէր ոմանց կողմէ առջի օր :

Ինչ կը վերաբերի Նիքսընի ուղղուած խորհրդային յուշագրին, կը թուի թէ քիչ մը տարբեր բովանդակութիւն ունեցած է : Ըստ Ուաշինկթընէ հասած կարգ մը լուրերու, Մոսկուա կը յայտարարէ Մ. Նահանգներուն, թէ պիտի պարտաւորուի բազմացնել զէնքերու առաքումը Եգիպտոսի , եթէ Ամերիկա վերսկսի զէնք յանձնել Իսրայէլի : Ծանօթ է, որ նախագահ Նիքսըն անցեալ Ուրբաթ օր , մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ,դիտել տուաւ, թէ «երեսուն օրերու» ընթացքին որոշում մը պիտի տայ փանթոմ ռմբակոծիչ – հալածիչ օդանաւերու Իսրայէլի յանձնումին մասին :

Մոսկուա հաւանաբար կը փորձէ առաջքն առնել այս կարգադրութեան : Սակայն կայ նաեւ այլ պատճառ մը՝ ցոյց տալ արաբ աշխարհին, որ Ռուսիա կը շարունակէ զօրավիգ կենալ արաբական դատին : Ասիկա անհրաժեշտ դարձած է մանաւանդ այն պատճառով, որ Փեքին կը փորձէ միջամուխ ըլլալ խնդրին յայտարարելով , թէ ինք կը մնայ միակ պաշտպանը Արաբներուն : Զինաստան զօրավիգ կը կենայ «արաբ ժողովուրդներուն եւ Պաղեստինցիներուն արդար դատին» , կը գրէ Զու էն Լայ նամակի մը մէջ, որ Փետրուար 2ին յանձնուած է Նասրի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՊԱՆ – ՏԷԼՄԱՍ շատ խիստ կերպով ճաղկեց Փոնիաթովսկին, որ համարձակած էր քննադատել կառավարութեան Միջին – Արեւելեան քաղաքականութիւնը : Երիտասարդ կոլիստներու առջեւ խօսելով, նախարարապետը յայտնեց թէ նման ելոյթներ կարելի է ունենալ միայն կուսակցական համագումարներու մէջ : Շապան ուրախ է սակայն որ Ժիսքար տ'Էսթէն անմիջապէս դիրք ճըշդած է եւ չէ պաշտպանած իր «դիկնապահը » :

ԿԱՐՄԻՐ ՊԱՀԱԿ ՄԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Բ.

Ութերորդ օրը, աշխատանքի խմբակին պետը, Շու Հօ, զիս կանչեց յանդիմանելու համար : Հասկցայ թէ այլեւս փախուստ չէի կրնար տալ 12րդ օրը, թոյլ տալու համար որ աշակերտները իրենք «մէջտեղ նետեն յեղափոխութիւնը » խմբակը կը հեռանար դպրոցէն, իր ետին ձգելով քանի մը անդամներ եւ 12 հոգինոց պատրաստական յեղափոխական կոմիտէն մը , ուսանողական նախկին խորհուրդին տեղ, որուն փոխ – նախագահն էի : Նոր կոմիտէն սկսաւ նաեւ բոլոր դասատուներուն թղթածրարները հրատարակել եւ անոնց դէմ «ցմահ դասակարգային պայքար » հռչակել :

Այս յայտարարութիւնը եղաւ Յունիս 12ին, ժամը 9ին : Ժամը 12ին ձայներ լըսեցի դպրոցին շուրջը : Աշակերտները կը վազէին, պոռալով՝ «պայքարը սկսած է» : Մարզարան վազեցի, հոն 40 – 50 դասատու հաւաքուած էին, գլուխներէն խորհրդանշական սեւ մելան կը վազէր , վիզերէն վարկաբեկիչ ցուցատախտակներ կախուած, աղտոտ աւելներ՝ ձեռքերնին : Բոպիկ, կը դառնային, պոռալով .— « Սեւ աւազակ մըն եմ » : Վերջապէս ծունկի եկան, խունկ վառեցին եւ ներում խնդրեցին Մաոյէն «իրենց ոճիրներուն» համար :

Գոյնս նետեցի : Քովս աղջիկներ մարեցան : Երբեք չարչարանք չէի տեսած, բայց այդ օրը մարդիկ տեսայ որոնց կը պարտադրուէր միջատներ կլլել, ելեկտրական ցնցումներու ենթարկուիլ , փշրուած ապակիի վրայ ծունկի գալ, թեւերէն եւ բոյթերէն կախուած : Այս ամբողջը գործադրուած է կարմիր դասարաններու աշակերտներուն կողմէ (բանուորի, աղքատ գիւղացիի, քատրերու զաւակներ) : Այդ աշակերտները մեր դպրոցը կուգային գլխաւորաբար հիւսիսէն, կոպիտ, անողոք եւ գէշ աշակերտներ էին :

Միւսները չէին գիտեր ի՞նչ ընել, բայց քիչ ետք բոլորն ալ տարուեցան հոսանքէն եւ սկսան ծեծել իրենց դասատուները :

Այդ գիշերը ահաւոր մղձաւանջներ ունեցայ : Զէի համարձակեր բան մը ըսել տունը : Մայրս պիտի սարսափէր : Քաջութիւնն ունեցայ դպրոց վերադառնալու, հակասական մտածումներով յեղափոխութեան անհրաժեշտութեան մասին : Ցետոյ վարժուեցայ : Տասը օր յետոյ, արիւնլուայ մարմինի մը տեսքը բնական կը թուէր ինծի :

Ամէնէն սարսափելին, այդ շրջանին, իմ սիրելի դասատուիս սոսկալի մահը եղաւ : Հակառակ անոր որ «յետադիմական» մըն էր , քանիցս փորձեցի զինքը ազատել, մինչեւ իսկ իր վրայ յարձակողներուն սպառնալով : Ոչ մէկ արդիւնք տուաւ : Դասատուս, տարեց, որ գերճրնշումէ կը տառապէր, ցուցադրուեցաւ ամառուան արեւուն երկու ժամ , յետոյ պտըտցուցին փողոցէ փողոց, ցուցատախտակ մը վիզէն կախուած, ծնծղայ մը՝ ձեռքը : Շէնքի մը 4րդ յարկը բարձրացուցին , ապա մինչեւ վար սանդուխներէն գլորեցին , նոյն ատեն աշակերտները կը ծեծէին զինքը : Ամէն անգամ որ մարէր, ծայրէն կը սկսէին , պաղ ջուր նետելով երեսին : Երբեմն կը փսփսար «սպաննեցէ՛ք զիս , սպաննեցէ՛ք» : Վեց ժամ տեւեց : Ցետոյ զինքը մարզարան տարին, բայց հոն այլեւս ինքզինքին չեկաւ : Առաջին անգամն էր որ չարչարողները մէկը մինչեւ մահ կը ծեծէին , սարսափած՝ դպրոցին բժիշկը կանչել տուին եւ ծեծի տակ պահանջեցին որ ըսէ թէ զոհը գերճնշումէ մեռած է :

Այդ ատենն էր որ ուսանողական նախկին կոմիտէի մեծ մասով «աշխատանքի խմբակի դէմ » շարժում մը ստեղծեցի : Միայն ատելութիւնէ մղուած էի :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ա.

Գիշեր մը երբեք այսպէս լուռ ու լուրջ
Չէ դիզուած, հսկայ բանակի մը շուրջ :
Եւ բանակ մ'երբեք, խաւարին մէջտեղ,
Չէ եղած այսպէս լուսազեղ, անմեղ :
Երկինքն այս գիշեր երկիրը կ'օրրէ ,
Հոգիներն Հայոց իրմով կը խմորէ :
Հո՛ս խաչեր եւ հո՛ն սաղաւարտ ու սուր՝
Խաւարի ծովուն շիթերն են մաքուր :
Հրաման Վարդանի ,— Ամէն կողմ սահ
Կոչնակներու կանչն հանդարտ կը
թրթռայ :
Ամէն կողմ սեղան, մոմեր, երէցներ ,
Բանակը ճաշակ կ'առնէ այս գիշեր :
 Են վերջը Վարդան գլխաբաց, հետի,
Կուգայ հաղորդուիլ արեամբն Ցիսուսի :
Եւ խաչ հանելով զինուորներն ամէն
Կը դառնան խումբ – խումբ ...
ու խո՛ր կը ննջեն ...

Բ.

Դաշտն՝ արշալոյսին խուճն է, կը
մըխա՛յ ,
Զէնքերու շաչիւնն իր շուրջն է ծնծղայ :
Թշնամի բանակն, ամպի պէս խաւար ,
Կ'երեւայ հեռուն եւ կը սահի վար ... :
«Վառքն Ցիսուսի, վառքն հայրենեաց՝
«Յառա՛ջ», Վարդանի ձայնը հոն
գոռաց ... :
Քիչ յետոյ արդէն խառնուրդն է անհուն :
Վարդան իր ճերմակ ձիով, զրահով ,
Ամէնքէն առաջ, ամէնքին է քով :
«Յաղթեցի՛նք, կ'ըսէ, Պարսիկը փախաւ»
Ու կ'իյնայ տալով իր հոգին ամբաւ ... :

Գ.

Սեւցած երկրնքին ներքեւ՝ երկրնքի
Ճաճանչ մը յանկարծ գետնէն կը ծագի :
Վարդանի հոգին, հրրագունտ անշէջ ,
Կր մրտնէ՛ մրրայլ ապագային մէջ :
Հոգիներուն մէջ ան կ'երթայ՝ առաջ՝
Հոգիներէն դուրս ցըցած սուր ու խաչ :
Կը զարնէ խաչովն ու սուրովը գիր
Կը գրէ, կ'օրհնէ՛ Վարդանը կարմիր :
Դարերը կ'անցնին՝ բայց Վարդանը Քաջ ,
Բայց Վարդանը Սուրբ, կ'երթա՛յ միշտ
առաջ :

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԸՆԿԵՐ Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրէ Փարիզ կը գտնուի ընկեր Ա. Ամուրեան, նախկին խմբագիր «Ասպարէզ»ի, որ Ամերիկայէն Թեհրան կը վերադառնայ տեղւոյն Համալսարանը հայագիտական կարեւոր աշխատանքներու ձեռնարկելու համար :

ՎԱՐԴԱՆԻ ՄԱՀԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ» ՊԱՏՄԱՎԷՊԷՆ)

Այժմ արդէն Վարդանի զօրագնդերը խառն բեկորներ էին, որ սեղմուեցին։ Վախճանը մօտեցաւ։ Դա զգացին ե՛ւ թշնամին ե՛ւ Վարդանանք։

Վարդանը նշան արեց ՝ձիերը կնճռելով ու ժպտալով։ Ծիծաղեց, որ չլսուեց։ Ուժգին թափ տուեց գլուխը։ Հասկացան՝ «ամենամեծ կոտորածը հիմա՛»։

Դա արդէն վերջին խիզախութիւնն էր։ Վարդանը տուեց առաջին օրինակը։ Նա անճամբ յարձակուեց թշնամու զինուորների վրայ եւ սկսեց սրամարտը։ Նրա ախոյեան դուրս եկաւ մի սեւադէմ յաղթանդամ պարսիկ հեծեալ, որ հասաւ եւ սրով հարուածեց նրան։ Օղասպարը պատռուեց։ Բայց այդ ժամանակ Արծունին թռաւ երկուսի մէջտեղ եւ սրով կասեցրեց նրա երկրորդ հարուածը Վարդանին։ Սուրը վրիպեց եւ իջաւ Արծունի նժոյգի գլխին։ Արծունին խելագարուեց, թռաւ, դրկեց պարսիկին։ Սկսեցին մրցել։ Պարսիկը վայր է գցում նրան եւ հէնց այն է՝ մի ուրիշ պարսիկ սուրը հասցնում էր Արծունին՝ Վարդանը հարուածեց նրա դէմքին։ Նա ընկաւ։ Երկրորդ հարուածով Վարդանը վայր գցեց Արծունիի ախոյեանին։ Վարդանը չրջապատողները աւելի սեղմեցին շարքը։ Մի քանիսը կորցրել էին նժոյգները, հետիոտն էին գալիս։ Վարդանի նժոյգն ինկաւ թշնամու կացնի հարուածից։ Գարեգինը իր նժոյգը տուեց Վարդանին։ Բայց շրջապատող թշնամին խտացաւ, ծանրացաւ։ Բոլորի նժոյգներն ընկան։ Ընկաւ Ներսեհ եւ Քաջբերունին։

Վարդանի ճանապարհը փակեցին։ Իսկոյն նրան ընդհուպ շրջապատեցին Դաւիթ Սեպուհը, Ջմերոյի, Արծունիի Մամիկոնեան զինուորները եւ շինականները մի երկու հարիւրեակ։ Թշնամին արդէն սպառնալի ուժով գրոհեց։ Նոյնքան սպառնալի հարուածներով Վարդանանք ջանում էին կանխել նրան։

Այնժամ Վարդանը կրկին առաջ ընկաւ։

— Դէհ, թափահարեց գլուխը եւ գընաց։ Խումբը գրոհեց կրկին։ Գնում էին ու հարուածում։ Ցանկարծ մի նետ զարկեց Վարդանի ճեղքուած օղասպարի արանքից կուրծքին։ Արիւնը ցայտեց։ Արծունին եւ Դաւիթ Սեպուհը երկու կողմից թեւերով դրկեցին նրա մէջքը եւ սկսեցին տանել։ Դիմացից մի փիղ էր գալիս։ Պարսիկները ճամբայ բացին, որ փիղն անցնի։ Նրա աշտարակէն մի սեպուհ եւ երեք զինուոր նետահարում էին հայ զինուորներին։

— Անձնատուր, գոչեց պարսիկ սեպուհը աշտարակից։

— Դու՝ անձնատուր ..., գոչեց Գարեգինը։

Դաւիթ սեպուհը մէջ ընկաւ․

— Ապա, ո՞վ է Մամիկոնեան ...

— Բոլորս, գոչեցին Վարդանին շրջապատողները։ Այնժամ Դաւիթը սադաւարտը հանեց եւ զարկեց գետին իր եռեւը եւ գոչեց․

— Առաջ։

Առաքելը, Արթինը, Պօղոսը նիզակներով կանգնեցին փղի ուղղութեամբ։ Շարժումը խլեցին Գարեգինը, Տաճատը եւ մի խումբ նիզակաւոր զինուորներ։ Եւ գնացին դէպի փիղը, որ հարբած մղուեց դէպի նրանց։ Հասնելով փղին, բաժնուեցին երկու մասի եւ մըտան ոմանք փղի փորի տակ, ոմանք էլ կողերից հարուածեցին։ Փիղը խորդաց, չփոթուեց եւ սկսեց պտոյտներ գործել։ Յետոյ չուռ եկաւ եւ ընկաւ մի կողքի վրայ, շրջելով աշտարակը պարսից զինուորների գլխին։

Բայց Վարդանը յայտնապէս ուժասպառւում էր։ Նա հետեւում էր մարտին պղտոր աչքերով։ Կորիւնը վազեց բռնեց նրան մէջքից։ Մօտ եկան եւ երկաթէ օղակով շրջապատեցին նաեւ արտաշատցի մնացած երիտասարդները։ Նրանք հարուածում էին եւ օղակը պահում, մինչ Արծունին հասաւ եւ դրկեց Վարդանին։ Եւ Վարդանը դեռ առաջ էր մղւում, ճիշդ է արդէն դանդաղ, երերուն։

Զինուորները հարուածում էին, ընկնում։ Արդէն ուժասպառուել էին ...

Մոլեգնածի պէս առաջ էր մղւում եւ իր սարսափելի մի աչքով եւ քրտնափայլ դէմքի զարհուրանքով Պարսիկներին սահմռկեցնելով՝ կռւում էր Սահակը, կարծես քնի մէջ։ Բայց ճապուկ վագրի պէս կատաղի, բայց եւ հաշուով, իբրեւ փորձուած լեռնցի՝ կռւում էր Արթինը։ Նա չէր ուզում մեռնել։ Դաւիթը վրայ հասաւ եւ խլեց Արծունիից Վարդանի մէջքը։ Վարդանը գունատուեց։ Սուրը իջեցրեց եւ սկսեց քաշ տալ։ Կորիւնը վերցրեց սուրը եւ համբուրելով սեղմեց կրծքին։ Մարտիրոսը ընկաւ առաջ եւ սկսեց խելայեղօրէն աջ ու ձախ հարուածել՝ լինի նպատակին, լինի օդի մէջ։ Մի ուժեղ զինուոր թռաւ դէպի Վարդանը։ Մարտիրոսը խլեց նրան եւ իսկոյն զարկեց գետին։ Բայց թշնամու տապարը իջաւ նրա անզրահ մէջքին։ Մարտիրոս ընկաւ։ Մի նետ եկաւ զարկեց Վարդանի կոկորդին եւ մնաց։ Վարդանն ուզեց հանել՝ արիւնն սկսեց խեղդել։ Երիտասարդները նոր կատաղի թափով հարուածներ տեղացրին Պարսիկների գլխին եւ առաջ մղուեցին։ Ընկաւ Պօղոսը, ընկաւ Տաճատ Գնդունին։ Դաւիթը ձեռքին նետի հարուած ընդունեց, բայց պահեց Վարդանին։ Մի նետ եւս դարկեց Վարդանի կրծքին։ Վարդանը ուշակորոյս կախուեց եւ գլուխը թեքեց կրծքին։ Նրան վար դրին։ Գարեգինը դարձաւ նրա կողմը եւ Արծունիին ու Դաւիթին նայեց հարցական, սուր․

— Հա՞

— Հա՛ ...

Կանգ առան։ Վերջ։ Օրհասս։ Վերջին հարուածներ։ Թշնամին ողողեց եւ կատաղի ու արագ սրախողխող արեց վերջամարտիկներին։ Բոլորն ընկան։

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ...

« Հայոց Պատմութիւնը երկար վկայաբանութիւն մըն է », — կը գրէր Պերճ Պռօշեան Պարէյլ 1910ին, երբ դեռ Ապրիլեան Եղեռնը տեղի ունեցած չէր եւ մէկուկէս միլիոն նահատակները մաս չէին կազմեր այս « երկար վկայաբանութեան » ։

Պարէյլի վկայութիւնը անգամ մը եւս կը հաստատէ, թէ հայ ազգը մահէն չէ վախցած։ Այս պատճառով ալ չահած է այն գերագոյն դասը, որ կը կոչուի ապրելու իրաւունք։

Մեր վկաները 1036 չեն, միլիո՛ն են։ Միայն մէկ վայրի մէջ (Թուրքիա) եւ միայն մէկ – երկու տարուան մէջ (1915 – 1916) տուինք հարիւր յիսուն անգամ աւելի զոհ, քան տուած էինք Տղմուտի ափերուն վրայ։

Երկուքն ալ պարտութիւն էին մեզի համար, բայց կրցանք երկուքն ալ յաղթանակի վերածել։ Այս կը նշանակէ ռազմադաշտին վրայ պարտուիլ, սակայն յաղթել պատմութեան մէջ։

Հիմա կրնանք ըսել, թէ ռազմադաշտին վրայ պարտուելէ ետք, պատմութեան մէջ եւս կը պարտուին այն ժողովուրդները միայն, որոնք արեաց արքաներուն կամքը կը չփոթեն Աստուծոյ կամքին հետ եւ կը հրաժարին իրենց հըրեղէն տեսիլքէն։

Քանի կայ այս տեսիլքը, պարտութիւնները ժամանակաւոր են եւ ձախորդութիւնները՝ անցաւոր։ Մեզի հետ չունեցանք արեաց արքաներուն կամքը, բայց մեզի հետ ունեցանք Աստուծոյ կամքը։

Պարտութիւններ կան, որոնք նկարագիր կը կերտեն, ինչպէս յաղթանակներ կան, որոնք նկարագիր կը խաթարեն։

Շահուած յաղթանակներուն մէջ ուսանելի դասեր չկան թերեւս, ուսանելի դասեր կան պարտութիւններուն մէջ։ Մեր պարտութիւնները միայն տօնակատարելով եւ դրեթէ մոռնալով կամ անտեսելով մեր յաղթանակները, մենք ըսած կ՚ըլլանք, — յաղթեցինք պարտուելով, ինչպէս ուրիշներ պարտուեցան յաղթելով։

Եւ այս է յաղթանակներուն մէջ գերագոյնն ու առաւելագոյնը, — պարտուելով յաղթել։

Շատ անգամ մարդոց ձեռքին մէջ խաչը դարձած է սուր, եւ սուրը դարձած է խաչ։ Նոյնն է պարագան նաեւ մեզի համար․ Վարդանը սուրն էր, Ղեւոնդ Երէցը խաչն էր։

Վարդանանց դարուն մէջ խաչը առաջ էր սուրէն, Եկեղեցին առաջ էր ազգէն, Անգղը առաջ էր Աւարայրէն։

Բայց Ղեւոնդեանք խաչը դարձուցին սուր եւ պաշտպանեցին ոչ միայն Եկեղեցին, այլեւ ազգը։ Այո, Եկեղեցին պաշտպանեց ազգը, ինչպէս ազգը պաշտպանած էր Եկեղեցին։

Մեր խոհեմ «ազգասէր»ները, աւելի քան տասնըհինգ դար առաջ, արեաց արքաներուն կը հասկցնէին, թէ Հայաստանի մէջ կատարուած ժողովրդական բոլոր ըմբոստութիւնները միակ պատճառ մը ունէին, — Մամիկոնեաններու խռովասէր ոգին։

Եթէ այս ոգին վերնար, նովին բանիւ վերցած կ՚ըլլար նաեւ ըմբոստութիւնը Հայոց աշխարհէն։

Մամիկոնեաններու խռովասէր ոգին ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ Հայութեան կամքը՝ ազատ եւ անկախ ապրելու։

Հարկ չկայ ըսելու, թէ բոլոր Հայերը Մամիկոնեան չէին եւ չեն, սակայն բոլոր Մամիկոնեանները հայ էին, տիպար ներկայացուցիչները այն ազնուական իմացումին, որ ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ կը կոչուի։

×

Հայկականութիւնը վերադիր մըն է, որ լաւապէս կը յատկանշէ մեր Հայութիւնը, մեր հայեցիութիւնը։ Առաջինը կանգուն է երկրորդով, ինչպէս երկրորդը կանգուն է առաջինով։

Խռովասէր ոգին հիմա ալ կայ, բայց ոչ բոլոր Հայերուն, այլ Մամիկոնեան Հայերուն մէջ։ Ասոր համար է, որ դեռ վերջացած չէ Վարդանանց պատերազմը։ Կը շարունակուի եւ պիտի շարունակուի, մինչեւ որ օր մը վերջապէս յաղթանակէ 1036 վկաներէն մեզի ժառանգ մնացած ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԸ, մէկ ազգ, մէկ հայրենիք, ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ։

Մենք կ՚ըսենք․ ժողովուրդներուն համար առաջին պայմանը հայրենիք մը ունենալն է, երկրորդ պայմանը ազատ ու ինքնիշխան ապրիլն է այդ հայրենիքին մէջ։

Մեր հայրերն ու նախահայրերը կրուեցան այս երկու պայմաններէն մէկուն կամ միւսին, յաճախ նաեւ երկուքին համար ալ։

Առանց սխալելու կրնանք վկայել, թէ Աւարայրի ճակատամարտը մղուե-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Բոլորն ալ շփոթած՝ իրարու կը նայէին առանց խօսք մը կարենալ ըսելու։ Այս հարուածը, որքան ալ անակնկալ մը չէր՝ սակայն զիրենք ափի ի բերան թողած էր։ Կը կարծէին թէ Թորոս պէյ իր սպառնալիքը պիտի չգործադրէր եթէ նշանտուքը ըլլար լմննար։

— Ի՞նչ ընելու է հիմա, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի՝ վերջապէս լռութիւնը խզելով։

— Անմիջապէս պէտք է երթամ, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի, խեղճ տղան այդպէս երեսի վրայ թողուլ չըլլար։

— Քու գլխուդ ալ փորձանք մը չգայ, նկատել տուաւ Սուրբիկ հանըմ։

— Ինչ որ ալ ըլլայ, հիմա պիտի երթամ, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի վճռաբար։

Քահանան ու Մարտիկ էֆէնտին ալ նոյն խորհուրդը տուին։ Հարկ էր իսկոյն երթալ նախարար՝ տեսնել եւ հասկնալ թէ ի՛նչ կասկածով ձերբակալուած էր Վահանը եւ ըստ այնմ աշխատիլ զայն ազատելու։

Տէր Սահակ Փարթամ պէյի հետ յարաբերութիւն ունէր եւ խոստացաւ իր կողմէ երթալ ու անկէ տեղեկութիւն քաղել եւ եթէ կարելի ըլլար՝ անոր աջակցութիւնը խնդրել։

— Միայն թէ, աւելցուց, բացարձակապէս ապահո՞վ էք Վահանի անմեղութեան։

Բարսեղ էֆէնտի համոզուած էր թէ իր փեսացուն երբեք յեղափոխական չէր եղած եւ անոնց հետ յարաբերութիւն ալ չէր ունեցած, գոնէ Վահան այդպէս հաւատիացուցած էր իրեն, բայց վերջապէս բացարձակ ապահովութիւն մը չունէր։

— Առաջ Նախարարը տես, խնդիրը լաւ մը հասկցիր, եւ յետոյ երթամ պէյը տեսնեմ, եզրակացուց քահանան, սանկ աւելի աղէկ կ՚ըլլայ... եթէ իրաւցնէ սուտ զրպարտութեան մը վրայ ձերբակալուած է, աւելի համարձակ կերպով կրնանք գործել։

— Վա՛յ թշուառական մարդ, շարունակեց տէր Սահակ՝ Թորոս պէյի ակնարկելով։

Բարսեղ էֆէնտի մեկնեցաւ Մարտիկ էֆէնտիի հետ, որ մինչեւ զապթիէն իրեն ընկերացաւ ու հոն մօտերը սրճարանի մը մէջ սպասեց իր բարեկամին։

Նախարարը իր պաշտօնատեղին էր, բայց չափազանց զբաղած, այնպէս որ Բարսեղ էֆէնտի ստիպուեցաւ ժամ մը սպասել մինչեւ որ զինքը փաշային քով առաջնորդեցին։

Նախարարը, որ ծանօթ էր վաճառականին ու գիտէր անոր հարուստ ըլլալը, շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ։ Իր քովը նստեցուց, որպիսութիւնը հարցուց, սիկարէթ մը հրամցուց եւ պատուիրեց որ սուրճ մը բերեն, յետոյ հարցուց թէ ի՞նչ «հրաման» ունէր։

— Քաւ լիցի, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի, ձեր վսեմութեան խնդիրք մը ունիմ ընելիք։

— Հրամմեցէք, մտիկ կ՚ընեմ։

— Այսօր աղջիկս նշանելու վրայ էի․ ամէն պատրաստութիւնները տեսածէինք, քահանան եկած էր եւ ահա փեսացուն մէջտեղ չելաւ։ Ժամը մէկին պիտի գար, երկուքուկէս եղաւ ու նորէն երեւան չելաւ, բնականաբար մտատանջութեան մատնուեցանք, բարեկամ մը ղրկեցինք իր բնակած օթէլը, եւ իմացանք որ առաւուն ժամը իննին ձեր վսեմութեան կողմէ հրաւէր ստացեր է զապթիէն գալու եւ անկէ ի վեր մէջտեղ չէ ելեր։

— Ո՞վ է ձեր փեսացուն, հարցուց նախարարը։

— Կարնեցի ծանօթ վաճառական Յովսէփ էֆէնտի Նալպեանի որդին՝ Վահան Նալպեան։

Նախարարը յանկարծ երեսը թթուեցուց, ակնարկը խոժոռեցաւ եւ ժպիտը անհետացաւ դէմքին վրայէն։

— Արդարեւ զինքը բերել տուինք, պատասխանեց։

— Կը փափաքէի գիտնալ թէ տակաւին հո՞ս է։

— Բնականաբար... զինքը... վար դըրինք... քիչ մը ատեն մեզի հիւր պիտի մնայ։

— Բայց Վահան էֆէնտին չեմ կարծեր որեւէ յանցանք գործած ըլլայ, գոչեց Բարսեղ էֆէնտի որ չափազանց յուզուած էր նախարարին խօսքերէն։

— Ինչէ՞ն գիտէք, հարցուց այս վերջինը, չարաճճի ժպիտով մը։

— Այսինքն այնպէս կ՚ենթադրեմ, թոթովեց վաճառականը։

— Մենք հակառակը կը կարծենք։

— Արդեօք փաստ մը, ապացոյց մը ունի՞ք իրեն դէմ։

— Եթէ չունենանք զինքը վար չէինք դներ, պատասխանեց Նախարարը չոր ձայնով մը։

Բարսեղ էֆէնտի պահ մը լուռ կեցաւ, յետոյ վեհերոտ շեշտով մը հարցուց․

— Արդեօք կրնա՞մ իմանալ թէ ինչ է իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնը։

— Ատիկա չենք կրնար ըսել։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(35 – Շար․)

ՎԱՐԴԱՆԻ

ՃԱՌԸ

« Բազմաթիւ պատերազմներու մէջ մտած եմ, դուք ալ ինծի հետ: Աւելի յաղթած ենք եւ քիչ անգամ պարտուած : Այդ բոլորը մարմնաւոր պարծանքներ էին սակայն: Ով որ փախչէր, վատանուն կը սեպուէր ու կը սպաննուէր : Ով որ առաջ նետուէր , քաջի անուն կը ժառանգէր: Մեզմէ իւրաքանչիւրը իր մարմնին վրայ կը կրէ բազմաթիւ վէրքեր եւ ցոյց տուած է քաջա – գործութիւններ : Ատոնք կը համարիմ անօգուտ եւ պարծանքները՝ ոչինչ : Եթէ մահկանացու թագա – ւորին համար այդպիսի արիական գործեր կատարեցինք, հապա որ – չա՜փ աւելի պէտք է ընենք մեր անմահ Թագաւորին համար» :

ցաւ ազատութեան համար, ազգային , քաղաքական , կրօնական եւ մշակութային ազատութեան համար :

Ազատութիւն՝ ազգութեան եւ ազգային սորոգելիներու :

Ազատութիւն՝ հայրենիքի եւ հայրենի աւանդութիւններու :

Ազատութիւն՝ խղճի, կրօնքի պաշ – տամունքի, խօսքի, մտածումի :

Բոլոր այս եւ այլ ազատութիւններուն գումարն է Տղմուտի ափերուն վրայ մըղուած ճակատամարտը :

Մենք կորսնցուցինք ճակատամարտը , բայց չկորսնցուցինք պատերազմը : Իյնալով – ելլելով , յաղթելով ու յաղ – թուելով , զարնելով ու զարնուելով ե – կանք հասանք մեր օրերուն, վիրաւոր՝ բայց ողջ , վշտակոծ՝ բայց լի հաւատ – քով.

Երբ ակնարկ մը նետենք անցեալին , այն դարերուն, որոնք մեր ետին մնա – ցին, եւ այն դարերուն, որոնք մեր առջեւն են, կը գտնենք որ ամէն բան կորսուած չէ մեզի համար: Յոյսով զօրանանք եւ հաւատքով արիանանք :

Դիմենք Եղիշէի վկայութեան, իբրեւ «հուսկ բանք» :

« Թանձրամիտները , կ'ըսէ Վարդա – նանց պատմիչը , չիմարանում են եւ վախկոտները վհատւում »:

Վարդապետ, չենք ուզեր «վախկոտ» ըլլալ, ուստի՝ չենք ուզեր «վհատիլ»:

Չենք ուզեր նաեւ «վհատիլ», որով – հետեւ չենք ուզեր «վախկոտ» ըլլալ...»:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

(Շար.)

Գերազանցապէս ազգային տօնախըմբութիւնն է մեզի համար Վարդանանց պատերազմին տարեդարձը : Այդ պա – տերազմը, որ իրապէս լոկ կարճատեւ եղաւ եւ Վարդանին մահուամբն ու հայ պատերազմիկներու ցրուումովը վերջա – ցաւ, ռազմական տեսակէտով անշուշտ չարաչար պարտութիւն մըն էր Հայոց համար :

Ահա այդ պարտութիւնն է, որ դարեր է ի վեր կը տօնենք : Վարդանանց պա – տերազմը անսպառ նիւթ մը եղած է մեր պատմաբաններուն , թատերագիրներուն, բանաստեղծներուն եւ ճառախօսներուն համար . անիկա հայրենիքէն մեզի կը – տակուած ազգային միակ փառքը կը նը – կատուի ամէնուս համար : Տարօրինակ երեւոյթ արդարեւ :

Ինչո՞ւ այսպէս կառչած կը մնանք պարտութեան մը .— որովհետեւ, ինչ որ ռազմական տեսակէտով ամօթալի պարտութիւն մըն էր, բարոյական տե – սակէտով պանծալի յաղթանակ մը եղաւ : Վարդան իր փոքրա – թիւ բանակով Սասանեանց ահեղ զօ – րութեան դէմ ելլելով՝ ընդվզումի յու – սահատական այնքան վսեմ ու գեղեցիկ ժեստ մը ըրաւ, որ կրցաւ դարերով ազ – դել հայ ժողովուրդին բարոյական ու հոգեկան նկարագրին վրայ : Ցեղին ինքնապահպանութեան բնազդը կ'անձ – նաւորէ Վարդան Մամիկոնեան եւ ատոր համար արժանի է այն պաշտամունքին , զոր հայ ազգը իրեն կ'ընծայէ հազար հինգ հարիւր տարիէ ի վեր :

×

Կարգ մը քննադատներ փորձած են ա – տեն – ատեն նսեմացնել Վարդանի ար – ժանիքը, յանուն քննական պատմութեան խծբծել իր արարքը, անձնական քինա – խնդրութիւններ տեսնել ուրացող նախա – րարներու հանդէպ իր բռնած ընթացքին մէջ, նոյնիսկ ուզած են արդարացնել Վասակ իշխանը, զայն իր պատւին մէջ վերահաստատել, անոր տալով խորին քաղաքագէտի , հեռատես պետական անձի կարողութիւններ : Բայց չէ, այդ ճարտարամտութիւնները պիտի չկրնան երբեք յաջողութիւն գտնել : Ժողովուրդը այդ կնճռոտութիւններէն բան չի հասկնար, ինք իր անվերաքննելի վճիռը տուած է, Վարդան սուրբ մըն է եւ Վասակ՝ մատնիչ մը :

Եւ այս է ճշմարտութիւնը :

Վասակներ դուցէ ժողովուրդ մը կը – նան կառավարել , բայց Վարդաններն են, որ կ'ապրեցնեն, կը յաւերժացնեն զայն :

Ամէն անգամ, որ ժողովուրդ մը անել եւ յուսահատական կացութեան մատնը – ւած է, հեռատեսը, փորձառուն, խորա – գէտը չեն, որ զինք փրկած են, այլ Սուրբը , այսինքն՝ հաւատացեալը , խանդավառը, ներշնչուածը, դիւահա – րը :

×

Վարդան , անհաւասար կռիւ մը մղե – լով Յազկերտի դէմ, հաւատք ունեցած էր իր դատին անպարտելիութեանը վը – րայ. եւ չէր սխալած , քանի որ իր մահուամբն ու իրեններուն չարաչար պարտութեամբը հանդերձ՝ գաղափարը , որուն համար կը պատերազմէր , յաղ – թանակեց: Հայը մինչեւ այսօր Հայ եւ Քրիստոնեայ մնաց, մինչդեռ Պարսիկ – ները իրենց զանդիկ կրօնքը կորսնցուցին արաբացի աշխարհակալներուն դէմ Վարդան մը չունենալնուն համար :

Ահա ատոր համար Վարդանանց պատե – րազմը նուիրական է մեզի . ատոր հա – մար այդ պարտութիւնը ամէնէն անա – րատ փառքը կը կազմէ եւ անոր յիշատա – կը դարերէ ի վեր անկորուստ կը մնայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

×

Վարդանանց պատերազմը ռազմական տեսակէտով չէ որ պէտք է գնահատուի, անոր ամբողջ նշանա – կութիւնը կը կայանայ ԱԶԳԻՆ մեծամասնութեան կամ լաւագոյն մասին՝ գաղափարի մը սիրոյն զոհուելու համար ցոյց տուած պատ – րաստակամութեան մէջ :

... Իբրեւ պզտիկ ժողովուրդի մը կողմէ մեծ պետութեան մը դէմ մղուած կռիւը, անիկա գրեթէ անզուգական է ամբողջ մարդկային պատմութեան մէջ՝ Լեւոնիդասի Թերմոպիլեան պատերազմը այստեսակէտով հազիւ կրնայ յիշեցնել զայն :

... Վարդանանց կռիւը Աւետարանով լուսաւորուած ազգի մը խղճմըտանքին հանդիսաւորագոյն պայ – քումն է: Իր զաւակներուն պաշտ – պանութեան համար՝ կ ա տ ղ ա ծ վագրին դէմ ծառացող մօր մը յուսահատ մաքառումն է ան: Ու այդ պայքումը այնքան ահարկու է , որքան մաքուր է գիտակցութիւնը իրաւունքին՝ զոր ունի անիկա իր դատին արդարութեան մասին ...

ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱԶՄԻՆ

—o—

« Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի » դատակազմը կը յայտնէ թէ 1968 Դեկտեմբեր չորսի իր նիստին ներկա – յացուած գործերուն մէջէն մրցանակի արժանի համարեցաւ գրագէտ Նշան Պէշիկթաշլեանի « Թատերական դէմքեր » անուն ծաւալուն աշխատութիւնը :

« Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցա – նակի » պայմաններուն համաձայն , գըրագէտ Նշան Պէշիկթաշլեանի յատկաց – ուեցաւ հազար լիր. ոսկիի պարգեւը եւ ձեռագիրները յանձնուեցան տպագրու – թեան :

Պատկերազարդ եւ 1150 մեծադիր է – ջերէ բաղկացած մեծածաւալ այս գոր – ծին խնամուած տպագրութիւնը աւար – տեցաւ 1970 Յունուար 20ին :

Ըստ « Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի» պայմաններուն հինգ հարիւր օրինակ պիտի ղրկուի հեղինակին, իսկ դատակազմին տրամադրութեան տակ տրուած օրինակներէն պիտի ուղարկուի Հայաստանի եւ Սփիւռքի մշակութային բոլոր հաստատութիւններուն , մամուլին եւ գրական ու մտաւորական ծանօթ դէմքերու :

Այն գրատուները եւ ընթերցողները որոնք կը փափաքին ունենալ Նշան Պէշիկթաշլեանի «Թատերական դէմքեր»ը , պէտք է դիմեն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին, հետեւեալ հասցէով.

CATHOLICOSSAT ARMENIEN
DE CILICIE
ANTELIAS — LIBAN

Գիրքին գինն է՝

Միջին Արեւելքի համար՝ 15 լիբ. ոսկի, այլ երկիրներու համար՝ 6 տոլար :

ԴԻՒԱՆ
ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ ԳՐԱԿԱՆ
ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ
(Կնիք)

26 – 1 – 1970
Անթիլիաս – Լիբանան

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Շիշի մէջ դրուած խնճոյքն է գինին :

ՊՕԹՐԻ

×

Բոլոր գազաններէն ամէնէն վայրագը մարդն է, երբ կը բարկանայ :

ՇԻԼԼԷՐ

×

Ինչ որ կը պակսի մարդոց՝ ոչ թէ ուժն է, այլ կամքը :

ՀԻՒԿՕ

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (694)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Վ. ՀԻՒԿՕ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Թէնարտիէ իր գրպանին մէջ աներեւոյթ ըրած էր «անխարդախ դրամատոմը» եւ Մարիուսին կը նայէր գրեթէ գորովի քաղցրութեամբ մը:

Մարիուս լռութիւնը խզեց.

— Թենարտիէ, անունդ ըսի քեզի: Հիմա կ'ուզե՞ս որ ըսեմ նաև գաղտնիքդ, ինչ որ եկար յայտնելու ինծի: Ես տեղեկութիւններ առած եմ: Պիտի տեսնես որ ես քեզմէ աւելի տեղեակ եմ: Ժան Վալժան, ինչպէս ըսիր, մարդասպան եւ գող մըն է: Գող մըն է վասնզի հարուստ տարազագործ մը կողոպտելով սնանկացուց, այսինքն Պ. Մատըլէնը: Մարդասպան մը, վասնզի ոստիկանութեան տեսուչ Ժավէրը սպաննեց:

— Չեմ հասկնար թէ ի՛նչ կ'ըսէք, Պ. Պառոն, ըսաւ Թենարտիէ:

— Հիմա կը հասկցնեմ: Մտիկ ըրէ: 1822ի միջոցներուն Փա տը Քալէի նահանգներէն մէկուն մէջ մարդ մը կար որ ժամանակին իշխանութեան հետ կռիւ ունեցած էր, եւ որ Պ. Մատըլէն անունը առնելով վերականգնուած էր: Այս մարդը արդար մը եղած էր բառին բոլոր զօրութեամբը: Հնարագիտութեամբ մը, որ է սեւ ուլունքի շինութիւնը, ամբողջ քաղաքի մը հարստութեան պատճառ եղած էր: Ինքն իր հարստութիւնն ալ կազմեր էր, բայց երկրորդական կերպով կրնայ ըսուիլ թէ պատահաբար: Աղքատներուն սննդատու հայրն էր: Հիւանդանոցներ կը հիմնէր, դպրոցներ կը բանար հիւանդներուն այցելութիւն կ'ընէր, աղջիկները կ'օժտէր, այրի կիները կը պաշտպանէր, որբերը կ'որդեգրէր, կարծես երկրին խնամակալն էր: Խաչի նշանը մերժած էր. քաղաքապետ կարգեր էին զինքը: Ազատագիր թիապարտ մը գիտէր ժամանակին այս մարդուն պատիժ քաշած ըլլալը: Մատնեց եւ բռնել տուաւ զայն, եւ անոր ձերբակալութիւնը պատեհ առիթ սեպելով Փարիզ եկաւ եւ Լաֆիթ սեղանաւորէն, նոյնիսկ գանձապետը պատմած է ինծի այս իրողութիւնները, կեղծ ստորագրութեան մը շնորհիւ կէս միլիոնէն աւելի գումար մը առաւ որ Պ. Մատըլէնինն էր: Պ. Մատըլէնին այս հարստութիւնը գողցող թիապարտն է Ժան Վալժան: Միւս եղելութեան մասին ալ ինծի համար նոր բան մը չունիս իմացնելու: Ժան Վալժան ոստիկանութեան գործակալ Ժավէրը մեռցուց. ատրճանակ մը նետելով մեռցուց: Ես որ կը խօսիմ հետդ, ներկայ էի երբ մեռցուց:

Թենարտիէ անգամ մը Մարիուսին նայեցաւ ճիշդ այնպիսի մարդու մը պէս որ յաղթուելէն ետք կը սկսի յաղթել եւ որ իր կորսուած ռազմական դիրքերը վայրկեանի մը մէջ ետ առած է: Բայց նորէն ժպտեցաւ շուտ մը. ստորին մարդուն վերադոյն մարդու մը առջեւ տարած յաղթանակը պէտք է որ առ երեւոյթս խոնարհասէր ըլլայ. ուստի Թենարտիէ լոկ յետադայ խօսքը ըսաւ.

— Սխալ ճամբէ կ'երթաք, Պարոն Պառոն:

Եւ ներադծեց այս խօսքը գրպանէն կախուած ժամացոյցի խաղալիկներուն խուրձը յայտնաբար կերպով մը դարձնելով:

— Ի՞նչ, կրկնեց Մարիուս, չէ՞ս հաւատար ըսածներուս: Իրողութիւններ են ատոնք:

— Ցնորք են ատոնք: Ձեր մեծապատուութեան ինծի ցուցուցած վստահութիւնը պարտ կը դնէ իմ վրայ ըսելու թէ յիրաւի ցնորք են ատոնք: Ամէն բանէ առաջ ճշմարտութիւնը եւ արդարութիւնը: Չեմ ախորժիր երբ տեսնեմ մարդուս յանիրաւի ամբաստանուիլը: Պարոն Պառոն, Ժան Վալժան Պ. Մատըլէնին ստակը չգողցաւ, եւ Ժան Վալժան Ժավէրը չմեռցուց:

— Զարմանալի բան: Ուրկէ՞ գիտես:

— Երկու պատճառաւ:

— Ի՞նչ են այդ պատճառները: Խօսէ:

— Ահա առաջինը. Ժան Վալժան Պ. Մատըլէնին ստակը չգողցաւ, ըստ որում Ժան Վալժան ինքն է Պ. Մատըլէնը:

— Ո՞վ ըսաւ, ուրկէ՞ գիտես այդպէս ըլլալը:

— Եւ ահա երկրորդն ալ. Ժան Վալ – ժան չսպաննեց Ժավէրը, ըստ որում Ժավէրը մեռցնողը նոյնինքն Ժավէրն է:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ Ժավէր ինքզինքը սպաննեց:

— Ապացո՛յցը, ապացո՛յցը, գոչեց Մարիուս այլայլած ըլլալով:

Թենարտիէ հին աղեքսանտրեան մըր – մունջի մը կերպով իր խօսքը չափելով կրկնեց.

— Ոստիկանութեան գործակալ Ժավէր Փոն – օ – Շանժ կամուրջին քով նաւակի մը տակ խղդուած գտնուեցաւ:

— Բայց ապացո՛յց, ո՞ւր է ապացոյցը, գոչեց Մարիուս:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Խուպէսէրեան,
Հազարապետեան,
Համբարձումեան,
Գույումճեան,
Նալպանեան
եւ Վահանեան
ընտանիքները կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց եղբօր՝
ԼԵՒՈՆ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆԻ
որուն թաղումը կատարուեցաւ 31 Դեկ-տեմբերին, ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ, եւ կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կի-րակի (Փետրուար 8), Փարիզի Ս. Յով-հաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, իր մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Տի-կին Արշակուհի Նալպանտեանի, Վահան Հազարապետեանի, Սօնա Աքարեանի եւ իրենց բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին:
Կը հաղորդուի վասն աղօթակցութեան:

×

Այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յով-հաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ի յիշատակ
ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
անոր մահուան քառասունքին առթիւ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Ս. պատարագի ընթաց-քին Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան սարկաւագութեան աստիճան պիտի շը-նորհէ Միքայէլ Գարանֆիլեանի եւ Աւե-տիս Բիւփէլեանի:
Իսկ յաւարտ պատարագի վարդապե-տական չորս աստիճաններ պիտի շնորհէ Նորվան Աբեղայ Զաքարեանի:
Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողո-վուրդը ներկայ գտնուիլ այս բացառիկ արարողութեանց:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին:
Սարկաւագական ձեռնադրութիւն՝ ժա-մը 10ին:
Վարդապետական աստիճանի տուչու-թիւն՝ ժամը 11.15ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Ս. Թուֆանեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Թուֆանեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Թու-ֆանեան տասնական ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին, իրենց հօրեղբօր աղջկան Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Թաղէոսեանի մահուան առ-թիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Եաղճեան եւ զաւակները, իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր Ա-սատուր Պապըճեանի մահուան 5րդ տա-րեդարձին առիթով, ինչպէս նաեւ իրենց համայն ննջեցեալներուն ի յիշատակ հե-տեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընեն «Յառաջ»ի միջոցաւ քսանական ֆր. Կա-պոյտ եւ Կարմիր Խաչերու, տասը ֆր. «Յառաջ» օրաթերթի:

×

Տ. Արմենուհի Վարսանեանի մահուան քառասունքի առթիւ, Նիւէն Այրի Տիկին Շողակաթ Մանուկեան եւ զաւակները 30 ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կա-րօտեալներուն, (ստանալ «Յառաջ»էն), եւ երեսուն ֆրանք «Յառաջ»ի բարգա-ւաճման:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Երեք գունաւոր ժապաւէններ, Երեք-շաբթի, Փետրուար 10, ժամը 20.45ին:
Սինեմա Լը Տօֆէն,
65պիս, Րիւ Լաֆայէթ, (Մէթրօ Քատէ):
Ա.— ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՀԱՅԱՍՏԱ-ՆԻ ՄԷՋ:
Բ.— ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Գ.— ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՕԹԸ ԵՐԳԵՐԸ
Կը ներկայացնէ Գ. Էմին):
Տոմսերը 6 ֆրանք
Տոմսերը կը ծախուին՝
Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
16, rue de Cléry, Paris (2e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շըր-ջանի բոլոր մարմիններու վարչութիւն-ները Շաբաթ 14 Փետրուար, ժամը 21-ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ԾԱԽՈՒ Է

UN CABINET MEDICAL

Շատ լաւ դիրքով յարակից բնակու-թեան լայն եւ հանգստաւէտ պայմաննե-րով:
9րդ Թաղամասին մէջ:
Մանրամասնութիւններու համար դի-մել «Յառաջ»ի:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Այս Հինգշաբթի (5 Փետրուար) տօն է ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Ժամը 11ին տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած ա-շակերտական հանդիսութիւն մը: Հրա-ւիրուած են Փարիզի եւ շրջակայից հայ-կական դպրոցներու աշակերտները:
Այն աշակերտները, որոնք կարելիու-թիւն չունին դպրոցական խումբին ընկե-րանալ արձակուրդի պատճառաւ, կը խնդրուի ծնողքներէն որպէսզի իրենք ա-ռաջնորդեն զանոնք:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. եւ Կրթ. մարմիններու, Կիրակի, 15 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ:
Կը նախագահէ
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ (Սէնթ Էթիէն)
ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մաս-նակցութիւնը կը բերեն
«Կոմիտաս երգչախումբ»ի քառեակը:
Հայկազեան դպրոցի պարախումբն ու երգեցիկ խումբը, իսկ տեղւոյս կարող ուժերէն ոմանք կ'երգեն եւ ուրիշներ կ'արտասանեն:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԱՊԱՐ

կազմակերպուած
ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ
Կիրակի, 8 Փետրուար ժամը 17էն մինչեւ 23,30
SALONS DU GRAND HOTEL
DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)
Métro Bonne-Nouvelle
Մասնակցութեամբ
ՎԱՐԴԻԽԱՆԵԱՆԻ
ծանօթ նուագախումբին
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
եւ հաճելի անակնկալներ
Մուտք՝ առանց ճաշի 10 ֆրանք
իսկ ճաշապար 40 ֆրանք
Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝
473-53-71

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի օր, ժամը 16ին, Առնու-վիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, (Ավընիւ Ժան Ժօրէս՝ մարզադաշտին դիմաց): Տեղի պիտի ունենայ Բարե-կենդանի հաճելի հանդէս մը, Հինգշաբ-թի օրուան հայկական վարժարանի աշա-կերտութեան կողմէ:
Այս առթիւ կը ներկայացուի նաեւ,
ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՋՈՒՏՈՂ ՏՂԱՆ եւ
ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՂԱՅԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ
զաւեշտը, (Բ. անգամ ըլլալով)
Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Պուա Քոլոմպի Լուի Ժե. սրճարանի վերնայարկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝
ԸՆԿԵՐ Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ
Նիւթ՝ ՅԱՐԱԿԱՆ ՕԽՐԱՆԱՅԻ (Գաղտնի ոստիկանութիւն) ԱՐԽԻՒՆԵՐԸ ՌՈՒ-ՍԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ:
Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:
Մուտքը ազատ է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած
ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15 ԺԱՄԸ 15էն 23,30
SALLE DES FETES DE SARCELLES - CENTRE
PLACE DU 11 NOVEMBRE
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ՝ նոր ճամբորդութեան մը ժապաւէնը Հայաստանի մէջ
Պ. ԺՈՐԺ ՄԱՄԱՍԻ կողմէ (Լիոնէն)
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՒԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆԻ
իր երգիչով՝ ԱԶԱՏ ԿՈՓԻԿԵԱՆ, երկուքն ալ ԿՈՐԶՄԱ գիշերարոյթէն (ճապոնէ)
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ֆիլմը կը ցուցադրուի ժամը ճիշդ 16ին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Փարիզի հայ երիտասարդաց թատերական խումբը կը ներկայացնէ
ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ
խիստ ծիծաղաշարժ
ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ
(4 արար)
Շաբաթ փետրուար 14, ժամը 8,45ին, 21 Րիւ Իվ Թուտիկ, սրահ Փօլ Ֆարալիք, Մեթրօ Ռէփիւպլիք
Կը մասնակցին Օրիորդներ՝ Սօնա Վարդանեան, Վիքի Մոստիչեան եւ Ագապի Պալեան: Պ. Պ. Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Սերգօ Մոստիչեան, Գէորգ Թերզեան, Գէորգ Քիրէճեան, Գէորգ Տէմիրճեան:
Բեմադրութիւն՝ տաղանդաւոր երիտասարդ Պրն. ԻՇԽԱՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ
Տոմսերու գիներն են 15, 10, 5 ֆրանք: Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Տիկին Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, ճաշարան Տիամանթէր, 60 Րիւ Լաֆայէթ, Աղամեան, 16 Րիւ Լաֆայէթ եւ ներկայացման օրը:
Ներկայացման օրը տեղի պիտի ունենայ վիճակահանութիւնը բժշկուհի Հովեանի նուիրած Խանզատեանի Հայաստանի քարտէսին, որուն տոմսերը կարելի է ունե-նալ նոյն հաստատութեանց մօտ:
Այս քարտէսը փառաւոր կազմով, Հայոց պատմութեան զանազան շրջաններու հա-ւաքածոյն մըն է, որուն մէկ օրինակը նուիրուած է Պելժիոյ Թագաւորին:

ՋՈՒԱՐԹ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՊԻՆՉԻ ՔԱՐՆԱՎԱԼԸ

Անմոռանալի պտոյտ մը Պելժիա: Մեկ-նում Փետր 8ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին: Հաւաքուիլ ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարա-նին առջեւ եւ 7,45ին Կառ տիւ Նոռ, սըր-ճարան՝ Քիւրվէօր:
Մեկնում ճիշդ 8ին դէպի Պինշ, Մօ, Վիլէռ-Քոթրէ, Սուասոն, Լան, Վեր-վէն, Ավէն, Մօպէօժ ճամբով: Ճաշ ճամ-բու ընթացքին եւ ժամանում՝ Պինչ:
Տողանցք քառնավալի առթիւ փիղներու եւ մամգելներու: Վերադարձ ժամը 17ին ատեններ եւ ժամանում Փարիզ 22,30ին:
Մասնակցութիւնը բոլոր ծախքերը մի-ասին 39 ֆրանք: Սահմանափակ տեղեր: Արձանագրուիլ գրաւոր:
10 առ հարիւր զեղչ այն անդամներուն որ արձանագրուած են 1970ի համար:
ԿԱՐԵՒՈՐ.— Չմոռնալ ինքնութեան ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր՝ օտարներուն:

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՃԱՇ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ Ազգ. Առաջնոր-դարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, Կիրակի Փետր. 8, ժամը 13ին, Պոմոնի եկեղեցւոյ շատ լաւ տաքցուած սրահին մէջ:
Ընտիր հայկական համեղ կերակուր-ներ՝ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան պատրաստութեամբ: Ժողովրդային զը-ւարթ երգեր, արտասանութիւններ եւ պարեր՝ երիտասարդներու կողմէ:
ՃԱՇԱԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

LA FOURCHETTE
ՕԹԷԼ - ՃԱՇԱՐԱՆ
ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
Փ Ր Ա - Լ Ո Ւ
PRA-LOUP 04
(Basses-Alpes)
—o—
Առատ ձիւնի եւ սքիի հրաշալի կա-յան մը՝ նոր ու հրապուրիչ:
Լաւագոյն պայմաններ, արեւելեան համեղ ճաշեր, մատչելի գին:
Թարմանալու, նորոգուելու, կայ-տառանալու դրախտանման տեղ՝ ջինջ օդի մէջ, ծիծաղկոտ արեւի տակ: Օգտուեցէք:
Հեռաձայն՝ ՓՐԱ-ԼՈՒ 81

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. — Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 6 FEVRIER 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.733
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.733

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՄԱՐԱՇԻ ԱՂԷՏԻՆ

Ա.

1918 Նոյեմբեր 11ի Զինադադարը, իբրեւ պսակումը դաշնակիցներու յաղթանակին, ինքնամփոփումի ու վերակենդանութեան նոր ուղիներ կը բանար Հայութեան առջեւ։ Յոյսի ու խանդավառութեան օրեր կ'ապրէինք ազգովին։

Մեծ Եղեռնի արհաւիրքներէն վերապրող տարագիրները կը վերադառնային իրենց հայրենի բոյները, ու կը լծուէին շինարար աշխատանքի, դարմանելու համար բացուած անհուն վէրքերը, գոտեպնդուած երջանիկ նոր կեանքի մը յոյսերով ու հեռանկարներով։

Լեռնային Կիլիկիոյ ամէնէն մեծ ու ծաղկեալ քաղաքն էր Մարաշ, որ իր շրջակայ գիւղերով կը հաշուէր շուրջ 50 հազար Հայութիւն։

1895ի եւ 1909ի ջարդերը չէին խնայած նաեւ այս շրջանին, որ աչքի փուշն էր դարձած Թուրքերու՝ հերոսական Զէյթունի հետ իր դրացնութեան պատճառաւ։

Մեծ Եղեռնի տարիներուն տասնեակ հազարաւոր Հայեր բռնագաղթի ենթարկուեցան դժնդակ պայմաններու մէջ, քշուելով մինչեւ Սուրիոյ, Միջագետքի ու Պաղեստինի անապատները, ուր հազարաւորներ նահատակուեցան։

1919ին մօտաւորապէս 25 հազար Հայեր համախմբուած էին քաղաքին մէջ, որ նախ գրաւուած էր անգլիական բանակին կողմէ։ Հոկտեմբեր 30ին Ֆրանսացիներ կը յաջորդէին Անգլիացիներուն, որոնք մեկնելէ առաջ իրենց զէնքերն ու ռազմանիւթերը կը յանձնէին Թուրքերուն, բսելով որ իրենցմէ վերջ ուրիշներ պիտի գային եւ պէտք կրնային ունենալ անոնց․․․։

Քեմալական շարժումը կեդրոնական Անատոլուէն հետզհետէ տարածուած էր մինչեւ Կիլիկիա, ոտքի հանելով Թուրքերը Հայերուն եւ ֆրանսական գրաւման բանակին դէմ, որուն մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին Հայկական լեգէոնի կամաւորները։

1919ի աշնան խանդավառութեամբ կ'ողջունէինք երբեմնի Թրքախօս Ատանան, որ դարձեր էր իսկական հայկական ոստան մը, մայրաքաղաքը Կիլիկիոյ։ Այս վերջինը իբրեւ թէ կոչուած էր վերածուելու «Հայկական օջախ»ի մը, Ֆրանսայի հովանաւորութեան տակ, Միջերկրականի ափերէն մինչեւ Մարաշ, Զէյթուն, Սիս ու Հաճըն։

Ոսկի՛ր յոյսեր։ Սի՛ն երազներ։

Երեք հազար հայ լեգէոնական եւ ֆրանսացի զինուորներ գրաւած էին Մարաշը, ուր ցորենի ու արմտիքի հարուստ մթերք կար ու կրնար դիմանալ երկար ատեն։ Թուրքերը սմքած էին։ Տեղացի Հայերը ինքնապաշտպանութեան համար զինուած էին որոշ չափով։ Կը յուսային բաւարար զէնք, ստանալ Ֆրանսացիներէն։ Դարձեալ ոսկի յոյսեր։

Քեմալականներու ճնշումը սպառնական կը դառնար օրէ օր։

1920 Յունուար 21ին Թուրքերը կուտային ապստամբութեան ազդանշանը գրաւման բանակին դէմ։ Կը սկսէր կռիւը քաղաքին զանազան թաղամասերէն։ Պիտի տեւէր քսան օր, մինչեւ Փետրուար 11։

Հայերը հերոսաբար կռուեցան զանազան թաղերու մէջ, ետ մղելով Թուրքերու յարձակումները։ Ֆրանսացիները ի վիճակի էին փախուստի մատնելու դուրսէն եկած «միլլի» հրոսակները — քանի մը հարիւր հոգի — եւ լռութեան դատապարտելու տեղացի Թուրքերը, եթէ անսային Հայերու խորհուրդներուն, եթէ կրակի տային Թրքական կարգ մը թաղեր։

Մանաւանդ եթէ զէնք տային Հայոց եւ Թուրքերը սիրաշահելու քաղաքականութեան չհետեւէին։

Այս հաստատումները կ'ընենք՝ դէպքէն կէս դար ետք, հիմնուած օտար եւ հայ ականատեսներու առարկայական վկայութեանց վրայ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ՄԵԾԵՐԸ

Նախարարաց Խորհուրդը քննութեան առաւ խորհրդային յուշագիրը։ Կառավարութեան պաշտօնական բանբերը՝ Լէօ Համոն, խօսելով յուշագրի բովանդակութեան մասին ճշդեց, թէ Մոսկուա Իսրայէլի բռնած դիրքին համար պատասխանատու կը նկատէ Մ. Նահանգները։ Միւս կողմէ, Մոսկուա դիտել կուտայ, թէ կրնայ ի հարկին կարգ մը միջոցներ ձեռք առնել պաշտպանութիւնը զօրացնելու համար այն երկիրներուն, որոնց նկատմամբ յատուկ շահագրգռութիւն մը ունի։ Միեւնոյն ատեն Մոսկուա մեծ կարեւորութիւն կուտայ երկկողմանի բանակցութիւններուն (Մ. Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան միջեւ) եւ Չորսերու հանդիպումներուն։

Խորհրդային յուշագրին պատասխանելու մօտ խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան այժմ Ուաշինկթընի, Լոնտոնի եւ Փարիզի միջեւ։ Կը ճշդուի, թէ իւրաքանչիւր մայրաքաղաք պիտի պատասխանէ առանձին։

Նախագահ Նիքսըն արդէն իսկ պատասխանած է Կոսիգինի առաջարկելով, որ Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւն միացեալ յայտարարութեամբ մը զէնքերու անմպարկօ մը հաստատեն Միջին Արեւելքի մէջ։ Այլ խօսքով՝ երկու երկիրներն ալ որոշեն զէնք չյանձնել այլեւս Արաբներուն եւ Իսրայելացիներուն։ Նիքսըն կը ճշդէ նաեւ, թէ անմպարկոյին մասնակցելու հրաւէր կարելի է ուղղել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի։

Առաջին անգամ չէ, որ Ուաշինկթըն նման առաջարկ կը ներկայացնէ Մոսկուայի, որ ցարդ մերժած է ընդունիլ։ Այժմ կը մնայ տեսնել, թէ Մոսկուա ինչ պատասխան պիտի տայ։

Գահիրէի մէջ, հակառակ զանազան պաշտօնական յայտարարութիւններուն, համոզուած են, որ միայն քաղաքական ճամբով հնարաւոր է լուծման ելք մը գտնել։ Նասրի առջի օրուան ճառը այդ տպաւորութիւնը կը ստեղծէ։

× Լիբանանի ներքին նախարարը՝ Քամալ Ճումպլաթ յաջողած է համաձայնութիւն մը գոյացնել Պաղեստինցիներուն հետ, որ մասամբ գոհացում կուտայ Լիբանանցիներուն։ Ըստ այդ համաձայնութեան, որուն կէտերը գաղտնի կը մնան, որոշ սահմանափակումներ պիտի կատարուին արձակազէններու գործունէութեան Լիբանանի մէջ։ Միւս կողմէ լիբանանեան ապահովութեան ուժերն են, որ այսուհետեւ պիտի հըսկեն գաղթակայաններու ներքին կեանքին։ Այդ հսկողութիւնը, որ ցարդ կը կատարուէր Պաղեստինցիներու կողմէ, աստիճանաբար պիտի ստանձնէ Լիբանան։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

ԽՄԲ. — Էջմիածնէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը. —

Թիւ 62

Աստուծոյ օգնականութեամբ եւ Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրամանով, Մայր Աթոռում ձեռնարկուեց եւ իր լրումին հասաւ Նոր Կտակարանի, չորս աւետարանների եւ Գործք Առաքելոցի արեւելահայերէն նոր հրատարակութիւնը, 1969 թ. Դեկտեմբերին, Մայր Աթոռի տպարանից, 15 տպագրական մամուլ ծաւալով, 472 էջ, տասը հազար տպաքանակով։

Չորս Աւետարանները եւ Գործքը, 1895 թ. Կ. Պոլսում Հայոց Պատրիարքարանի հսկողութեամբ հրատարակուած Աստուածաշնչի գրաբար բնագրից արդի արեւելահայերէնի են վերածել հոգեւոր ճեմարանի դասախօսներ՝ Արթուն Հատիտեանը, Պարգեւ Շահպազեանը եւ Սամուէլ Անթոսեանը։

Սոյն գործին իր օգտակար աշխատակցութիւնն է բերել նաեւ Տ. Տիրան Արք. Ներսոյեանը, բնագրային ճշգրտումներ կատարելով Նոր Կտակարանի օտար լեզուով գիտական վերջին հրատարակութիւնների հիման վրայ։

Մայր Աթոռս մեծ ուրախութեամբ է այս բարի լուրը յայտնում Հայ եկեղեցու հոգեւոր սպասաւորներին եւ հաւատացեալ ժողովրդին, որ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի։

Մայր Աթոռում առաջին անգամն է, որ կատարւում է Նոր Կտակարանի արեւելահայերէն հրատարակութիւնը։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(Կնիք)

27 Յունուար, 1970 թ.
Ս. Էջմիածին

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՆԹԷՌԻ մէջ բացուեցաւ համայնավար կուսակցութեան 19րդ համագումարը։ Ի բացակայութեան Վալտէք – Ռոշէի որ հիւանդ է, Ժորժ Մարշէ երկար տեղեկագիրը կարդաց կեդրոնական կոմիտէի։ Օրակարգի գլխաւոր հարցն է նաեւ Ռոժէ Կարօտի, կուսակցութեան տեսաբանը, որ «զիծէն» քանիցս դուրս ելաւ Չեխոսլովաքիոյ դէպքերէն ի վեր։ Հաւական է որ արտաքսուի եւ կը թուի թէ ի յառաջագունէ ընդունած է իր դատապարտումը թէեւ եղոյթ պիտի ունենայ ինքզինքը պաշտպանելու համար։

ՃԱՏՐԱԿ

ՏԻԳՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ՝ ԱԽՈՅԵԱՆ

Տիգրան Պետրոսեան երրորդ անգամն ըլլալով ապահովեց Խորհ. Միութեան ճատրակի ախոյենութիւնը։

Մրցաշարքը, որ դէմ առ դէմ հանեց հայազգի ախոյեանն ու Լ. Պոլուգաեւսկին, սկսաւ Յունուար 20ին, Մոսկուայի մէջ։

Հինգ խաղերու ընթացքին Տ. Պետրոսեան ապահովեց 3.5 կէտ, իսկ Պոլուգաեւսկի՝ 1.5 կէտ։

Ճատրակի մասնագէտներու հաստատումով, Տ. Պետրոսեան կը մնայ անվիճելի վարպետը ճատրակի «ռազմախաղերու»։

ԿԱՐՄԻՐ ՊԱՀԱԿ ՄԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

—o—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Քանի մը օրուան մէջ իշխանութիւնը ձեռք առած էինք դպրոցին մէջ։ Նոյն ատեն, ժողովրդական միջոցներով, կը կասեցնէի նախապատրաստական յեղափոխական Կոմիտէի իշխանութիւնը։ Վերջապէս հարկ էր որ քօղարկէի փորձըս, որ շուրջս զօրաւոր շարժում մը ստեղծել էր։ Հասկցայ որ պէտք է դատապարտէի քանի մը «սատանայական օճեր»։ Ձեռքս առի 178 դասատուներու ցանկը եւ քանի մը անուն ընտրեցի, դըլխաւորաբար անունները անոնց որոնք չահագործած էին իրենց նոր իշխանութիւնը։ Կ'ուզէի վրէժը լուծել ընտանիքիս որ սրիկաներու պատճառով ամէն ինչ կորսնցուցած էր։ Քսան հոգինոց ցանկս բողոքներու դուռ բացաւ, բայց խումբս մեծամասնութիւն էր։ Աւելին՝ դասարանէն արտաքսած էինք «Կարմիր 5 խումբերէն» եկած աշակերտները, որոնք իրենց նմաններուն միացան ուրիշ դասարանի մը մէջ։ Անոնց եւ մեր միջեւ պատերազմ էր այլեւս։ Քարոզչութեան, հանրագրի պատերազմ, երբեմն ալ՝ բախում։ Բայց Յուլիսին մթնոլորտը հանդարտեցաւ։ Այն ատտիճանի որ երէկուան մեր թշնամիներուն հետ բանտ մը կազմակերպեցինք «սատանայ օճերուն» համար։ Երկու սենեակ ուր դիզուած էին վաթսուն դասատու զորս կարգով կը հարցաքննէինք, իւրաքանչիւրս իր «ուզած» ձեւով։

Բնագիտութեան մեր դասատուն, որ ամբաստանուած էր իբրեւ նախկին կալուածատէր մը մշտական տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած էր եւ առաջինը եղաւ որ փախաւ։ Օր մը, երբ, դպրոցը կ'աւլէր, Յրդ յարկը, պատուհանէն նետուեցաւ։ Հոն քնացած էի ինչպէս շատեր այդ ժամանակ։ Արիւններու մէջ էր, բայց չհամարձակեցաւ ճշմարտութիւնը ըսել, միայն «ինկայ» ըսաւ։ Անկէ ետք թալանի տուինք տունը։

Գիմնազիտութեան դասատուն անգամ մը ըսած էր որ ելեկտրոններու ձգողութիւնը «այր մարդու մը եւ կնոջ մը» միութեան կը նմանէր։ Դատապարտուեցաւ մերկանելու եւ հանրութեան առջեւ մեղքի ցուցադրութիւն մը ընելու։ Ուրիշ մը ամբաստանուեցաւ աջակողմեան չեզումով եւ որովհետեւ կոյր էր, որոշեցինք զուարճանալ։ Հանուեցուցինք, երկաթի մը կապեցինք, յետոյ գլուխը առջեւէն սանդուխներէն նետեցինք, ուսանող մը կուզին վրայ նստած։ Երբեմն կը զթայի չարչարուած դասատուներուն վրայ, բայց կ'ուզէի առաջինն ըլլալ կրթութեան գաւառական կոմիսարին աչքին։

Յուլիսի կիսուն, եօթը հոգինոց շըրջանակ մը կազմեցինք, «հօգեբանական» ուսումներու։ Ամէն իրիկուն կը բաղդատէինք մեր փորձառութիւնները։ Չարչարանքը կը նկատէինք արուեստ մը եւ կը պատահէր որ թելադրէինք մեզմէ մէկուն «այդ բանտարկեալին հետ թիւ 7 մեթոտը գործածէ՛»։ Ես կը փորձէի ուրիշները չընդօրինակել, միշտ նոր բան հնարել։ Այս կացութիւնը երկու ամիս տեւեց եւ ես այլեւս ինքզինքս չէի ճանչնար։ Պատանեկութիւնս վերջացած էր։ 16 տարեկան էի եւ մարդ մը ըլլալու զգացումն ունէի։

ՏԷՐՆՏԱՍ-ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Փետրուար 2ին տօնուած Տեառնընդառաջի տօնը հիմնուած է հինգերորդ դարուն՝ ի յիշատակ Յիսուս Մանուկի Տաճար տարուելուն :

Գերմանախօս ժողովուրդները այս տօնը կը կոչեն «Լիխմէս», այսինքն՝ «լոյսի – պատարագ», «մոմի – պատարագ» :

Ինչպէս մեր, նոյնպէս գերմանախօս ժողովուրդներուն քով սովորութիւն է այդ օրը մոմեր օրհնել թէ՛ պատարագի եւ թէ ընտանիքներու մէջ գործածութեան համար :

Պատարագի ժամանակ մոմ վառելու կամ լոյս ընելու սովորութիւնը ծագում առած է այն ժամանակէն, երբ առաջին քրիստոնեաները, հալածուած, իրենց կրօնական արարողութիւնները գիշեր ատեն, Քաքաէոմբ (յունարէն – գետնափոր)ներու մէջ սեղմուած էին կատարել, ուր լոյսի պէտք ունէին :

Քաթաքոմբները հնագոյն քրիստոնէական գերեզմանատեղիներն են խոր գետնի տակ, որոնց նշանաւորագոյնները կը գտնենք Հռոմի Սուրբ Սեբաստիանոսի եկեղեցւոյն ներքեւ :

Թրքահայաստանի հայ ժողովուրդին քով մնացած էր, հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցող, սովորութիւնը Տեառընդառաջի պատարագի միջոցին մոմեր օրհնելու, պատարագէն վերջ ամէն տնեցի կը ջանար վառուած մոմ մը տուն հասցնել եւ անով վառել տան ճրագն ու կրակարանը :

Այդ օրուան կապուած հայ ժողովրդական ուրիշ սովորութիւն մը հաւանօրէն հնագոյն, հեթանոսական շրջանէ մը ունի իր ծագումը.— Հրավառութիւնը : Ամէն հայ գիւղի եւ քաղաքի մէջ ալ այդ օրը — Տէրնտաս — է եւ տղաքը որ յառաջուընէ ցախեր, խոտեր ու փուշեր դիզած են տանիքի մը վրայ, կալի մը մէջտեղ՝ եկեղեցիէն տարուած մոմով կրակ կուտան այդ դէզերուն ու որչափ մեծ ըլլայ այդ հրդեհը՝ այնքան ուրախութիւն ու պարծանք է :

Այս կրակի դէզը հրավառ՝ նուիրականն է Հայուն համար. ասոր շուրջը կը դառնան նորապսակ ամոլները, անզաւակ ամոլները : Երբ մեղմանայ կրակը՝ վրայէն կը ցատկրտեն մանչեր ու աղջիկներ : Իսկ վերջաւորութեան՝ այդ կրակի մնացորդները տուները կը տանին ու տան հաւնոցները կը սրսկուին ու ւիղի ամանները կ՚օրհնուին :

Ի՜նչ երգեր ու խաղեր կապուած էին այս օրուան — Հայ ժողովուրդի «Տէրընտաս»ին : Ափսո՜ս, մեր անցեալին հետ կորստեան մատնուեցան հայ ժողովրդական տօներն ու սովորութիւններն ալ ...

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԱՀԱՐՈՆ ԵՒ ՔԵՐԹՈՒԱԾԻ ՀԱՐՑԸ

Դ.

Դ.— ՄԱՐԴԱՑՈՒՄ ԵՒ ԳՐՈՒԱԾԸ

Իրերու ճանաչումը քերթողին ծնունդըն է իրերու աշխարհին : Ասիկա մարդացում կամ մարդեղնութիւն : Քերթողը «կը մարդանայ» նայուածքով, որ կը նետէ ինքն իր վրայ : Հիմը նայուածք մըն է, ճանաչումի ենթակայ – ենթակայութիւնը : Մարդացումը տեղի կ՚ունենար մարմնի յայտնումով, երեւումով . «Դիտեց ինքզինք ու մարդկօրէն հիացաւ. գեղեցիկ էր, եւ մարմինէն թափանցիկ կը նշմարուէր, խէժի նման առաձիգ, Աստուածեղէն արիւնին պարն անդրաւ» (117) : Մարմինը «արիւն» է, միս, տառապանք ու «մեղք» : Թանձրութիւն որով կայ, կ՚ըլլայ մարդը . «փառաւորում մարդացած սուրբ էակին ... Մարդ հոյակապ, մարմար մատուռ մարմոքի» (117) : Փառաւորում, բայց նաեւ խորհուրդ, գաղտնիք, որուն դէմ «մեր խուսափումն է յաւէտ» :

Մարդացումը ծնունդ չէ բառին սովորական իմաստով : Ան հոս կը նշանակէ ինքնաճանաչումը անհատին իբրեւ մարմնեղէն էակ որ կը ճանչնայ(*) : Այս ճանաչումը Վիշտ է, այսինքն սկզբունքին այժմէացումը, մինչ Երազը մարմնեղէնէն վեր ձգտում է : Վիշտ /Երազ երկուութիւնը ներյայտօրէն կը կրկնէ մարմին/ հոգի երկուութիւնը : Երկուութիւն, որուն միութիւնը կը գրուի քերթողական արարքին մէջ: Մարդացումը կարելի կը դարձնէ որեւէ ճանաչում : Քերթողը կը սահմանուի Վիշտով, որովհետեւ բաց է աշխարհին : Անշուշտ, միշտ այս մակարդակին կը մնայ երեւութիւն մը «սերմ»ի միջեւ եւ մարդացումին : Վերջինը այժմէացումն է սերմին : Սերմը կը դառնայ այն ատեն ժամանակէ – դուրս – գտնուող էութիւն մը, որ ըլլալու համար պէտք ունի այժմէացումի նիւթին մէջ: Այս երկուութիւնը կը վերագտնենք այլ տեղ ալ, ուրիշ ձեւի տակ :

Մարդացումը գրողական արարք է : Մարդանալ կը նշանակէ գրել աշխարհի մակերեսին . «գագաթներուն վրայ մատեան ձիւնալոյս, կը տարածէ հոգին անծայր թերթերով. գիրն ստուերին գիրկն հեծեծող աղբիւր կոյս՝ Լուռ էջերէն կ՚իջնէ յոյզով մեղմահով» (118) : «Մատեանին», «գիրին», «էջին» յաբակցութիւնը սպիտակ տարածութիւններուն, աղբիւրին, աւելի է քան պարզ «փոխաբերութիւն» մը: Էականը նախ անցումն է, փոխանցումը բնանկարէն ու գիրին : Կայ նաեւ նոյնացում գիրին ու աղբիւրին միջեւ, ինչպէս նաեւ սահմանումը գիրին իբրեւ աղբիւր : Գիրը կը լուսաւորէ ստուերը : Մութը քաոսէն, որուն մէջ են իրերը: Ասիկա կը կազմէ գրելու արարքի մէկ եզրը : Բնանկարը տարածութիւն մըն է, ուր կը գրենք, ուր իրերը կը գրուին : Իրերու այս շրջագծումը նշանի մը տակ, որ անոնց էութիւնը կը չինէ, կարելի է մտածել իբրեւ «քանդակում», «բանաստեղծն իր մուրճով մրմոք քանդակեց Մարմարներուն ... բանտարկուած աշխարհն յորձքով փրփրուն Ցայտեց երգին դէմ քերթողին տրտմահեծ» (121) : Քերթողը կը կոչէ իրերը եւ զանոնք կը տեղաւորէ բնանկարի մը շրջագիծին մէջ : Բնանկարը կ՚ըլլայ գրուածքն ինքնին, մատեանը բաց. «եւ լեռներէն իմաստութեան գիրներուն Ձիւնացումն է մեր աչքին դէմ հանապազ» (118) :

Հետաքրքրական է նկատել, որ մարդացումի եղանակաւորումը կ՚երթայ գիրին ու գրուածքին հետ: Գիրը, գիրքը, էջը, այսինքն գրողական արարքին մէջ յղող բառապաշարը կը մտնէ մարդացումէն յետոյ. ասիկա նշան մըն է, որ պէտք է կարդալ : Արդարեւ քերթողի մարդացումը եւ գրողական արարքը յաջորդական արարքներ չեն : Գրողական արարքը մարդացումին նշանակեալն է : Գրելը միակ հոս մտածելի մարդացումն է: Ու կը վերագտնենք երկուութիւնը որուն մասին կը գրէինք: Ամբողջ առաջին մասը տաղաշրջանին առանց «մարմնի» խօսքին քերթուածն է: Սկզբնային առաջնութիւնը կայ «աստուածային» լեզուին Խօսք – Բանին, գիրին ու գրուածքին վրայ: Գրուածը կրնայ միայն երեւիլ իբրեւ մարմին, իբրեւ տեսանելի նիւթ – միս : Մարդացումը վերանցական Խօսքին, տառի վերածումն է նիւթեղէնին մէջ: Խօսք (գրուածք, հոգի) մարմին այն առանձքին շուրջ կը դառնան ու կարուած են իրարմէ ու կապուած: Խօսքը հոգին է գրուածին. ան է նախքան գրուածը : Ուրեմն կայ Խօսքը, Բանը, բարձր, լուսաւոր, հնչական, զոր գրուածքը կը փորձէ արտագրել, վերագրել, բայց գրուածքը կ՚այլա – կերպէ Բանը, կը վերածէ զայն մեռած ու անհունչ տառի: Գրուածը կուգայ միշտ վերջը : Ան նիւթականացումն է հնչական ներկայութեան էջին վրայ : Հետեւաբար գրուածքը կը ներկայացնէ Խօսքը որ կայ Սկիզբէն: Ան կ՚արտայայտէ իմաստը : Գրուածքը լուսաւոր, թափանցիկ ապակի է, կամ բեմ որուն էութիւնը կը սպառի ներկայացումի եւ արտայայտումի եղանակաւորումին մէջ :

Գրուածը տառերու ամբողջութիւն մըն է. «Բառեր, մետաքս թելով կապուած նուռ առ նուռ» (119), նուրբ վանկեր «մթին սոյլով տողորուն» (նոյն): Բայց Ահարոն խօսքն ու գրուածը մօտեցնելու ճիգին մէջ, գրուածը կը վերածէ իր հնչական տարրերուն : Ձայնը կ՚ըլլայ միջանկեալ տարրը, որ կը կապէ Խօսքը գրուածին : Բառը այլեւս «հոգեկան» իմաստ ունի, ինչպէս է մարմինը. «Թափանցիկ... աստուածեղէն» (117) : «Բառըն՝ հոգիին եկեղեցի երփնաթոյր», տարազ որ պատկերումին մէջ իսկ կը կրկնէ հոգին – մարմին, նշանակեալ – նշանակող երկուութիւնները : Բառին մարմինը ձայնն է : Անոր հոգին՝ իմաստը՝ անջատ – առանձին ու կապուած Խօսքին : Իմաստը կը դադրի սահմանուիլ բառին կողմնակի յարաբերութիւններով ու կ՚իտէացուի: Երկուութիւնը դասական բնազանցութեան պատմութիւնը ունի իր ետին : Ոչինչ կ՚արգիլէ, որ գրելը մտածուի իբրեւ «պատռել» մը, պատռուածք մը (ուրիշ տեղ գիրքը սպառում է. «Գիրքն աւազակն է սենեակիս ...» 130) : Արդարեւ քերթողը հերոս մըն է, որ «ձիւնին վրայ կ՚արիւնի» (118), նման «վառող մորենիին» Սինայի լերան վրայ, որ կ՚այրի ու կը նախաբանէ գիրքը : Ահարոն կը նոյնացնէ տառն ու արիւնը : Գրուածը պատռուածք մըն է, վէրք մը ճերմակ էջին վրայ: Իբր այդ ան կը կազմէ նախնական մարդացումը : «Արիւն» փոխաբերութիւնը կը յաջողցնէ անցումը լուսաւոր Բանէն՝ նիւթին : Արիւնը՝ կենսական գոյացութիւն (սեւսպաթանս), անդրանցումին մէջ կը պահէ ներքին կեանքը Խօսքին, իրացնելով (— մարդացնելով՝ տալով մարդոց խօս – ա – կցութեան) տեղաւորելով զայն լեզուին մէջ : Մարդկացում-մարդեղնութիւնը պատռուածք մըն է, ճեղք մը Բանի միութեան մէջ, պատռուածք որով արիւնը կ՚ըլլայ: Այս պատռուածքը անհրաժեշտ է. առանց անոր չկայ Բանը: Բանը կայ երբ կը դառնայ լեզու: Միւս կողմէ Բանը երբ մտածենք, կը մտածենք զայն արդէն պատռուածքի մը ընդմէջէն, որ կարտա – դրուի մտածումին մէջ (անով): Անկասկած հեռաւորութիւնը կը մնայ Բանին ու լեզուին միջեւ, հեռաւորութիւն, որ ոչինչ կրնայ ջնջել. հեռաւորութիւն, որ դէմ դիմաց կը պահէ Բանի անհունը եւ լեզուի հունաւորութիւնը : Կարելի է այստեղէն նախատեսել որ քերթուածը իր լինելութեան մէջ ժխտումն է Բանին: Հակասութիւնը է Բանին հաստատումին ու քերթուածի ժխտումին միջեւ :

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

(Շար.)

(*) Դժուար չէ տեսնել հին երկուութիւնը հոգիի և մարմնի: Մարդացումը ամբողջովին կը տեղաւորուի նման երկուութեան վրայ :

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Բայց, փաշա էֆէնտի, Վահանը զաւակս կը համարուի քանի որ աղջիկս կ՚առնէ եւ պէտք է գիտնամ թէ ի՛նչ ամբաստանութեամբ բանտարկուած է, ո՞ւր ճի՞ր գործեց, գողութի՞ւն ըրաւ, կեղծաւորութի՞ւն ըրաւ:

— Չէ, չէ, ընդմիջեց փաշան, ատանկ բաներ չկան... դուք ալ անշուշտ գիտէք թէ ինչո՞ւ ձերբակալուած է:

— Եթէ գիտնայի, ձեր վսեմութեան չէի հարցներ, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի:

— Եթէ չէք գիտեր՝ գոնէ կը գուշակէք:

— Այդ ալ կարող չեմ քանի որ բացարձակապէս համոզուած եմ իր անմեղութեանը:

— Ուրեմն, թէ ես ալ կարենայի ձեզի պէս համոզուիլ:

— Կ՚ենթադրեմ որ քաղաքական յանցանք մը կը վերագրուի իրեն:

— Ճիշդ է, Բարսեղ էֆէնտի, պատասխանեց Նախարարը:

— Եւ այդ յանցանքը ապացուցուա՞ծ է:

— Այդ մասին բան մը չեմ կրնար ըսել, դեռ նոր սկսանք քննութեան...

— Կարելի չէ՞ գոնէ զինքը երաշխաւորութեամբ ազատ արձակել:

— Անկարելի բան է...

Բարսեղ էֆէնտի ի զուր ամէն միջոց փորձեց երիտասարդը ազատելու համար: Իր ամէն առաջարկներուն առարկութիւններուն «ոչ կարեմք»ով մը կը պատասխանէր Նախարարը:

Ի վերջոյ ուզեց գոնէ անգամ մը տեսնել ձերբակալուածը:

— Այսօր կարելի չէ, ըսաւ փաշան, թերեւս այդ մասին արտօնութիւն կուտամ երբոր հարցաքննութիւնը աւարտի:

— Ե՞րբ կ՚աւարտի:

— Հաւանօրէն մինչեւ շաբաթ մը:

Բարսեղ էֆէնտի բացատրեց թէ ինչ սոսկալի ընտանեկան հարուած մըն էր աս իրեն համար: Նախարարը անխուլթօրէն պատասխանեց.

— Էֆէնտիմ, ուրիշ մէկը գտիր անոր հետ նշանէ աղջիկդ... ասկէ զատ մի՞թէ պոլսեցիները հատա՞ն որ դրսեցիի մը կուտաս աղջիկդ: Դուն հարուստ մարդ ես, ո՞վ քեզի փեսայ ըլլալ չուզեր:

— Ես գիտեմ թէ այդ թշնամութիւնով ըրած է, զոչեց վաճառականը այլեւս չկրնալով ինքզինքը զսպել:

— Ո՞վ, հարցուց Նախարարը հետաքրքրուած:

— Թորոս պէյը...

— Լուր չունիմ, ըսաւ փաշան, ամենայն հանդարտութեամբ:

— Ի՞նչպէս կարելի է որ լուր չունենաք:

— Կ՚ուզէ՞ք որ ճշմարտութիւնը անկեղծօրէն ըսեմ ձեզի. ձերբակալման հրամանը պալատէն եկած է եւ ասոր համար է որ ստիպուած եմ այսչափ խստութեամբ վարուելու:

— Ուրեմն հիմա ալ աւելի վստահ եմ որ Թորոս պէյի գործն է այս, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի:

— Բայց Թորոս պէյը ի՞նչ կ՚ուզէ ձենէ:

Բարսեղ էֆէնտի ամբողջ իրողութիւնը պատմեց եւ Նախարարը մեծ ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ:

— Այդ պատմածնուդ նայելով, ըսաւ փաշան, երբոր վաճառականը խօսքը լմնցուց, կրնայ ըլլալ որ Թորոս պէյ գործին մէջ դեր մը ունենայ, բայց ի՞նչ կ՚ուզէք որ ընեմ, պալատէն հրաման եղած է ինծի, ստիպուած եմ գործադրելու:

— Հիմա ի՞նչ խորհուրդ կուտաք ինծի, հարցուց Բարսեղ էֆէնտի:

— Համակերպելու է, էֆէնտիմ, համակերպելու է... ուրիշ փեսայ մը փնտռեցէք ձեր աղջկան:

— Եւ թող տամ որ խեղճ երիտասարդը այսպէս անմեղ կերպով բանտը մնա՞յ:

— Եթէ անմեղ է, ինչո՞ւ պիտի մնայ, պատասխանեց նախարարը, ե՞րբ անմեղ մարդը բանտարկած ենք մենք...

Վաճառականը չպատասխանեց եւ գըլխիկոր հեռացաւ փաշայի քովէն:

Դուրսը սրճարանին մէջ Մարտիկ էֆէնտի իրեն կը սպասէր անհամբեր:

— Ի՞նչ լուր, հարցուց Բարսեղ էֆէնտին տեսածին պէս:

Վաճառականը պատմեց իր ապարդիւն դիմումը:

— Պէտք է ուրիշ ճար մը մտածել, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Ի՞նչ կրնանք ընել...

— Քանի որ պալատէն եկեր է հրամանը՝ ջանանք պալատէն գտնել դարմանը: Ըստ իս լաւագոյն է Փարթամ պէյը ձեռք առնել:

Արդարեւ ուրիշ միջոց չկար եւ երկու բարեկամները իսկոյն գացին գտան տէր Սահակը որպէսզի զայն դրկեն Փարթամին քով:

Քահանան սիրով յանձն առաւ իրմէ խնդրուած ծառայութիւնը կատարել, առանց ժամանակ կորսնցնելու Փարթամ պէյ իրեն բարեկամն էր եւ վստահ էր թէ պիտի չմերժէ այս առթիւ իր աջակցութիւնը նուիրելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(36 – Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԱՆՈՅՇ»Ը ԵՒ ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քանի մը ամիսներ առաջ գեղարուեստի սիրահար եւ հմուտ անձեր կը ծրագրէին ներկայացնել Մարսէյլի մէջ մեր մշակոյթի գանձերէն՝ «Անոյշ»ը :

Ցանդուգն ծրագիր, որուն իրագործումը կատարեալ մրցում մըն էր թէ նիւթականին, թէ գեղարուեստական պատրաստութեան, ըլլայ բեմադրութիւն կամ երաժշտութիւն, եւ թէ թեքնիք զանազան դժուարութիւններուն դէմ :

Նախաձեռնողները կանգ չառին այս խոչերուն առջեւ եւ տուին իրենց ծրագրին համայնապատկերային բնոյթ : Կազմուեցաւ յանձնախումբ, բաղկացած զանազան կազմակերպութիւններէ եւ հոսանքներէ : Նախապատրաստական աշխատանքները տուին դրական արդիւնք եւ այսօր ծրագիրը դարձած է շօշափելի իրականութիւն մը : Աշխատանքները կ'ընթանան խանդավառութեամբ եւ հասած են քաջալերական որոշ աստիճանի մը :

Այժմ, «Անոյշ»ի պատրաստութեան ճամբուն վրայ, յանձնախումբը անցած է ծրագրին 2րդ բաժնին՝ փրոփականտը: Անհրաժեշտ է որ այլեւս Մարսէյլի հայ գաղութը հետաքրքրուի ձեռնարկին եւ հետեւի անոր քայլերուն : Այս միտումով Շաբաթ, Յունուար 31ին, «Փալէ տէ Քոնկրէ»ի արդի եւ շքեղ սրահին մէջ կազմակերպուած էր դասախօսութիւն, նիւթն ըլլալով «Հայ բանաստեղծութիւնը եւ Անոյշը»: Սրահը բոլորովին լեցուած էր հոծ և հետաքրքրուած բազմութեամբ մը . ի մէջ այլոց յիշենք ներկայութիւնը ծերակուտական Օր. Իրմա Ռաբիւզիի, քաղաքապետ Կաստոն Տըֆէրի ներկայացուցիչը :

Պ. Արամ Շեխիկեան ներկայացուց օրուան դասախօսը Պ. Ռուբէն Մելիք. Ծնած Փարիզ 1921ին, կատարած իր ուսումները յաջորդաբար «լիսէ Ռոլէնի» եւ «Սորպոնի» մէջ: Կանուխէն իր մէջ արթնցած է գրելու տենչը եւ տաղանդը, հրատարակած է բազմաթիւ քերթուածներու հաւաքածոներ, նաեւ քննադատ է պետական ձայնասփիւռի մէջ :

Ռուբէն Մելիք իր նախաբանին մէջ հաստատեց հայ բանաստեղծութեան համաշխարհային տարողութիւնը շնորհիւ իր բարձր մարդաշահ եւ հազուագիւտ արուեստագիտական յատկութիւններուն:

Դիտել տուաւ որ հայ ժողովուրդի մէջ բանաստեղծութիւնը բնածին է, Հայը ընդհանրապէս եղած է միշտ երգիչ եւ իր մէջ ունի անխորտակելի սէր մը քերթողութեան հանդէպ: Կայ խոր կապ մը հայ ժողովուրդի եւ իր բանաստեղծութեան միջեւ որն իսկ կ'ընէ հայ գրականութեան հարստութիւնը : Այդ կապը ազգին պատմութիւնն է, հայ բանաստեղծը զգած ու արտայայտած է իր ժողովուրդին ճակատագիրը, անոր նման եղած է յաճախ վշտագին, բայց միշտ վերածնեալ, բանաստեղծը պատգամ տուած է իր ժողովրդին պահպանութեան, անկախութեան եւ յաւերժութեան համար : Մեր բանաստեղծութիւնները յատկապէս կը կրեն ազգային դրոշմ՝ վիշտը, զոհողութիւնը, ըմբոստութիւնը, յոյսը պատկերացուած են սքանչելի եւ աննշմարելի տեսարաններով: Ամբողջ հայ բանաստեղծութիւնը դիմադրութիւն մըն է օրուան ճնշումներուն դէմ, եւ սակայն հայ ժողովուրդը, հակառակ իր դժուարութիւններուն, դարերու ընթացքին, միշտ հեռու պահած է իր քերթողութիւնը ամէն ծփանքէ, ջրհեղեղէ եւ մրրիկէ :

Յետոյ Ռուբէն Մելիք համառօտ ակնարկ մը ըրաւ մեր գրականութեան վրայ, շեշտը դնելով քանի մը կարեւորագոյն հանգրուաններուն՝ անգիր գրականութեան շրջանի Գողթան երգեր, Ոսկեդարեան շրջանի գրականութիւնը, Գրիգոր Նարեկացիի գործերը դնելով զանոնք հայ եւ համաշխարհային գրականութեան գագաթնակէտին, ժամանակակից բանաստեղծները եւ յատկապէս Յովհ. Թումանեանը, հեղինակը «Անոյշ»ին :

Անոյշը ժողովրդական ողբերգութիւն մըն է քաղուած մեր հին աւանդութիւններէն եւ առասպելներէն : Անոյշը բաղդատեց Միսթրալի «Միրէյլ»ին, երկուքն ալ քաղուած ըլլալով ժողովրդական ակերէ եւ պատկերացնելով, գաւառի մը, ազգի մը ընդհանուր տարազները :

Ապա, յարգելի դասախօսը, կարդաց կարգ մը բանաստեղծութիւններ յատկապէս՝ Վահագնի ծննդեան նուիրուած քերթուածը, Գրիգոր Նարեկացիէն, Սայաթ Նովայէն, Թումանեանէն, Վարուժանէն ...

Ռուբէն Մելիք, իր եզրակացութեան մէջ, յայտարարեց որ, ինքը իբր ծագումով Հայ Ֆրանսացի բանաստեղծ, անշուշտ մեծարանք եւ յարգանք ունի Հայաստանի մէջ ապրող բանաստեղծներուն նկատմամբ, որոնք կը շարունակեն բնականօրէն պահել հայ բանաստեղծութեան աւանդութիւնը, բայց մանաւոր յարգանք եւ հիացում ունի արտասահմանի մէջ գրող բանաստեղծներուն որոնք գտնուելով հանդերձ իրենց ընթերցողներու թիւին օրէ օր նուազումը, կը շարունակեն յամառօրէն գրել յաւերժացնելու համար հայ բանաստեղծութիւնը :

Կոչ ըրաւ երիտասարդութեան, որ մեծ թիւով ներկայ էր, մօտենալ հայ բանաստեղծութեան գանձին, հաղորդուիլ, հարստանալ անով ու հարստացնել իրենց կարգին Ֆրանսական մշակոյթը որ իր մէջ կ'ընդունի վեհանձնօրէն այն ինչ որ արժէքաւոր է :

Դասախօսութենէն յետոյ, ներկաները ունկնդրեցին հետաքրքրութեամբ «Անոյշ»էն երկու քաղուածք՝ «Համբարձում եայլան» եւ վերջին արարէն ու տեսարանէն «Մահուան երգը», երգչախումբ, որ մօտաւորապէս կը հաշուէ 70 անդամ, եւ Տիկին Ռոզիլլա Փարքէր ներկայացուցին այս երկու կտորները, ղեկավարութեամբ Պ. Ժ. Քոմպի:

Երեկոն շարունակուեցաւ «Ծովը» ճաշարանի մէջ, ուր սեղաններու շուրջ յաճախ հարցումներ կը տրուէին «Անոյշ»ի պատրաստութեան աշխատանքներու շուրջ :

Ահաւասիկ, առաջին հանրային մուտքը «Անոյշ»ի պատրաստութեան ճամբուն վրայ, որ պսակուեցաւ մեծ յաջողութեամբ :

Ոչ միայն Մարսէյլի հայ այլեւ Ֆրանսահայ գաղութը պէտք է մօտենայ այս գործին, բերէ իր անվերապահ բարոյական եւ նիւթական անհրաժեշտ քաջալերութիւնը, որպէսզի այս օրուան մէկ յաջողութիւնը դառնայ Մայիս 22ին եւ 24ին կատարեալ յաղթանակ մը ի փառս հայ մշակոյթին :

Կ. Յ.

×

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Ընդունուած ճշմարտութիւն է, Կապոյտ Խաչը իր ազգային եւ մարդասիրական գործունէութեամբ վառ, կենսունակ կը պահէ գաղութի մը կեանքը :

Այսպէս, Կիրակի, Յունուար 11ին, իր նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ Վիէնի Սէն-Լուի սրահին մէջ աւանդական «Մանուկներու Օրուան» հանդէսը:

Հակառակ կրկին համաճարակին, շատեր դեռ նոր ելած իրենց սենեակներէն փութացած էին սրահը :

Եւ ահա, որոշեալ ժամուն, մէկէն անսովոր լռութիւն մը տիրեց, բեմի հնամեայ վարագոյրը դժկամակելով բացուեցաւ. եւ տեսանք մեր փոքրաթիւ աշակերտութիւնը :

Խաչուհի Տիկին Վարդուհի Ռստիկեան իր դրաւոր բացման խօսքով ներկաներուն յայտնեց Կապոյտ Խաչի սրտագին մաղթանքները, եւ թելադրեց ծնողքներուն ըլլալ արթուն պահակներ, որպէսզի տոկալով եւ պայքարելով հայապահպանումը ապահով եւ իրական դառնայ :

Գեղարուեստական բաժինի գործադրութիւնը յանձնուեցաւ դպրոցի ուսուցչին՝ Պ. Կ. Տէրմոյեանի :

Արտասանութեանց շարքը բացաւ Օր. Էլիզապէթ Քէլէշեան, արտասանելով Ս. Կապուտիկեանի երկարաշունչ եւ շատ ծանօթ «Խօսք իմ որդւոյն» քերթուածը:

Անսայթաք եւ խոր ապրումով արտասանուած բառերը խանդավառ եւ երկարատեւ ծափերով ողջունուեցան :

Յաջորդաբար արտասանեցին Ժիրայր Տոլմաճեան, Աւետիս Աճէմեան, Նուրիճա Թօքթաշեան եւ Հիլտա Տէյիրմէնճեան :

Հանդիսականները, միշտ բարեացակամ, ծափերով յայտնեցին իրենց գոհունակութիւնը :

Նկատի առնելով գեղարուեստական բաժինի համեստութիւնը, Վիէնի մեր Նոր Սերունդի տղաքը փութացած էին օգնութեան : Իրենց սովորական խանդով եւ եռանդով եկած էին, երկու օրիորդներ, Աստղիկ Սանճեան եւ Էլիզապէթ Քէլէշեան պարեցին :

Մեներգեցին՝ քոյր, եղբայր Պօյաճեաններ .— եւ ապա, բեմը թնդաց, Նոր Սերունդի տղաքը պարեցին երկու կովկասեան պարեր, սրահը խանդավառուեցաւ մէկէն, ամէնքը ուրախ, զուարթ, մանաւանդ փոքրիկները կը սպասէին Կաղանդ Պապուկի գալստեան :

Ըստ ընկալեալ սովորութեան մը, բեմին վրայ փայլփլող տօնածառին կնքահայր մը հարկաւոր էր, Այրի Տիկին Մաքրուհի Սապունճեան, յիսուն ֆրանքի նուէրով մը կնքամայր հռչակուեցաւ եւ այսպէս կազմուեցաւ նուիրատուութեան մը ցանկը, արձանագրուած գումարները, կարճ ժամանակի մը մէջ բարձրացան 550 ֆրանքի : Կ'արժէ յիշել, որ քանի մը տարիներէ ի վեր, Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը, գնահատելով Կապոյտ Խաչի աշխատանքները միշտ պաշտօնապէս ներկայ կը գտնուի «Մանուկներու Օրուան» հանդէսին եւ կը մասնակցի նուիրատուութեամբ, այս տարի իր նպաստը բերաւ հարիւր ֆրանքով :

Ի վերջոյ եկաւ, հասաւ Կաղանդ Պապուկը (Օր. Սիրվարդ Պետրոսեան), նուէրները բաշխուեցան եւ հանդէսը վերջացաւ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԾԻԾԱՂ

— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ օրաթերթի մը եւ կնոջ միջեւ :
— Ոչ մէկ տարբերութիւն :
— Ի՞նչպէս թէ ...
— Այո, ոչ մէկ տարբերութիւն: Երկուքն ալ վերջին լուրերը կը տարածեն : Երկուքին ալ հին թիւերը անարժէք են: Վերջապէս երկուքին համար ալ նախընտրելի է կանոնաւոր բաժանորդ արձանագրուիլ քան թէ դրացիէն փոխ առնել ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (695)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ե. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Թէնարտիէ քովի գրպանէն գորշագոյն թուղթէ լայն պահարան մը հանեց որու մէջ կը կարծուէր թէ զանազան մեծութիւններով ծալուած թուղթեր կային:

— Ահա թուղթերս, ըսաւ հանդարտօրէն:

Եւ շարունակեց.

— Տէր իմ Պարոն, ձեր շահուն համար ուզեցի լաւ մը ճանչնալ Ժան Վալժանը: Կ'ըսեմ թէ Ժան Վալժան եւ Մատըլէն միեւնոյն մարդն է, եւ կ'ըսեմ թէ Ժավէրին մարդասպանը նոյն ինքն Ժավէրն է, եւ երբ կը խօսիմ, ապացոյց ի ձեռին կը խօսիմ: Ոչ թէ ձեռագրուած ապացոյցներ, ըստ որում գիրը կասկածելի, գիրը կամակատար է, այլ եւ տպուած ապացոյցներ:

Թէնարտիէ կը խօսէր ու միանգամայն այն պահարանէն դեղնած, թօշնած եւ բոլորովին ծխաբոյր երկու լրագիր կը հանէր: Այս երկու լրագիրներէն մէկը, որու բոլոր ծալքերը պատռուած էին եւ քառակուսի կտորներու բաժնուելով կ'իյնային, միւսէն շատ աւելի հին կ'երեւար:

— Երկու իրողութիւն, երկու ապացոյց, ըսաւ Թէնարտիէ: Եւ երկու լրագիրները բանալով Մարիուսին երկնցուց:

Ընթերցողը կը ճանչնայ այս երկու լրագիրները: Մէկէն ամէնէն հինն է Տրափօ Պլան լրագրին 25 Յունիս 1823ին թիւը, որու բնագիրը այս գրքին երրորդ հատորին մէջ տեսնուեցաւ եւ որ Պ. Մատըլէնին եւ Ժան Վալժանին միեւնոյն անձը ըլլալը կը հաստատէր: Միւսը 15 Յունիս 1822ին Մօնիթէօրի թիւն էր որ Ժավէրին ինքնասպանութիւնը կը հաստատէր, շարունակելով թէ Ժավէրին առ ոստիկանութեան պաշտօնեայ բանիւ բերանոյ տըուած տեղեկութեան համեմատ ինքը՝ Ժավէր, Տը Լա Շանվրըրի փողոցին պատնէշին մէջ կալանաւոր ըլլալէն ետք մահուընէ ազատեր է շնորհիւ ապստամբի մը որ զայն ատրճանակի տակ բռնելով փոխանակ դէպի անոր ուղեղին պարպելու դէպի օդը արձակեր է ատրճանակը:

Մարիուս կարդաց լրագիրը: Ակներեւութիւն, թուական, անհերքելի ապացոյց կար, այս երկու լրագիրները յատկապէս տպուած չէին Թէնարտիէի ըսածները հաստատելու համար: Մօնիթէօրի հրատարակած յօդուածը ոստիկանութեան կողմէ պաշտօնապէս հաղորդուած էր:

Մարիուս չէր կրնար տարակուսիլ: Լաֆիթի գանձապետին տեղեկութիւնները սուտ էին, եւ Մարիուս ինքն ալ խաբուած էր: Ժան Վալժան յանկարծ մեծնալով ամպէն կ'ելլէր: Մարիուս չկրցաւ զսպել իր ուրախութեան աղաղակը:

— Ապա ուրեմն այս թշուառը սքանչելի մարդ մըն է, այն ամէն հարստութիւնն իրն է: Մատըլէ՛նն է, ամբողջ երկրի մը նախախնամութի՛ւնն է, Ժան Վալժա՛նն է, Ժավէրի ազատի՛չն է, դիւցա՛զն, սուրբ մըն է ան:

— Ոչ սուրբ մըն է ոչ ալ դիւցազն մըն է, ըսաւ Թէնարտիէ: Մարդասպան եւ գող մըն է ան:

Եւ իշխանութիւն ունեցող մարդու պէս հանելով ձայնը շարունակեց.

— Հանդարտինք:

Իբրեւ սառցային տաշ մը Մարիուսին վրայ ինկան այս գող եւ մարդասպան բառերը, որոնք աներեւոյթ եղած կ'երեւային եւ որոնք վերստին կ'երեւային:

— Դարձեա՞լ, հարցուց:

— Միշտ, պատասխանեց Թէնարտիէ: Ժան Վալժան Մատըլէնի հարստութիւնը չգողցաւ, բայց գող մըն է ան: Զմեռցուց Ժավէրը, բայց մարդասպան մըն է ան:

— Մի՞թէ կ'ակնարկես այն քառասուն տարի առաջուան չնչին գողութեան, որ նոյնիսկ լրագիրներուդ համեմատ, քաւուած է կենսատու ապաշխարանքով, անձնուրացութեամբ եւ առաքինութիւններով:

— Մարդասպանութիւն եւ գողութիւն, կ'ըսեմ: Մեծապատիւ Պարոն եւ կը կրկնեմ թէ նոր իրողութեանց վրայ է խօսքս: Բոլորովին անծանօթ է ինչ որ պիտի յայտնեմ ձեզի: Անտիպ է ըսելիքս եւ թերեւս անկէ պիտի իմանաք Ժան Վալժանին վարպետութեամբ մը տիկին պարոնուհիին նուիրած հարստութեան աղբիւրը: Վարպետութեամբ, կ'ըսեմ: Վասնզի այս տեսակ պարգեւատրութեամբ սպրդիլ պատուաւոր տուն մը որու [illegible] բարեկեցութեան պիտի մասնակցի. [illegible] դիւ[illegible] միեւնոյն պարգեւատրութեան [illegible] եւ մի[illegible] ոճիրը պահել, իր գողու[illegible] շնորհիւ իր անունը պահել եւ բն[illegible] ժինը վայելել, մեծ անմտութիւն մ[illegible] անիք մը կազմելը [illegible] ը չէ:

— Հոս կրնա[illegible] ձ խօսքդ կտրել, բայց շարունակէ, [illegible] ըսաւ Մարիուս:

— Մեծ[illegible] ապատիւ տէր, ամէն բան պիտի ըսեմ, [illegible] վարձատրութիւնը ձեր առա[illegible] թեան թողլով:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Խուլէսէրեան,
Հազարապետեան,
Համբարձումեան,
Գույումճեան,
Նալպանեան
եւ Վահանեան
ընտանիքները կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց եղբօր՝

ԼԵՒՈՆ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆԻ

որուն թաղումը կատարուեցաւ 31 Դեկ – տեմբերին, ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ, եւ կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – գստեան պաշտօն կը կատարուի այս կի – րակի (Փետրուար 8), Փարիզի Ս. Յով – հաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, իր մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Տի – կին Արշակուհի Նալպանտեանի, Վահան Հազարապետեանի, Սօնա Աքարեանի *եւ իրենց բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին:*
Կը հաղորդուի վասն աղօթակցութեան:

×

Այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յով – հաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ի յիշատակ

ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

անոր մահուան քառասունքին առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Փալամուտ – եան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Ս. Սա – հակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ՝

ԳԷՈՐԳ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:
Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա – կը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Արամեան շնորհակալու – թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին անձամբ, հեռագրով, նամակով եւ ծաղկեպսակով ի մասնաւորի Գ. Կարապետեան, Մա – ղաքեան, Վարդենիկեան (Լիոն), Ֆափ – րիքեան ընտանիքներուն, Օր. Ովսաննա Բլտօեանի, իրենց մօր եւ զոքանչ մօր՝

ՍՈՒԼԹԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ղ. Հայրանեան, Ռ. Աղասեան իրենց ծնողաց եւ համայն ըն – տանիքի ողջակիզման 56րդ տարեդարձին առթիւ 25ական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի, Մշակոյթի Տան, Կապոյտ Խաչի, Ուսանողական Միութեան:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ող – բացեալ Բարսեղ Բարսեղեանի *մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակա – լութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Ս. Պարոնեանէ հարիւր ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Հ. Մինասեանէ, Տէր եւ Տիկին Ն. Մանուկեանէ, Ս. Դանիէլեան ընտանի – քէ, 50ական, Տէր եւ Տիկին Ս. Մկրր – տիչեանէ երեսուն, Այրի Տիկին Մարի Տէր – Գալուստեանէ երեսուն ֆրանք:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Երեք ցուցադրութիւններ, Երեք – շաբթի, Փետրուար 10, ժամը 20.45ին:
Սինեմա Լը Տօֆէն,
65պիս, Րիւ Լաֆայէթ, (Մէթրօ Քատէ):
Ա.— ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՀԱՅԱՍՏԱ – ՆԻ ՄԷՋ:
Բ.— ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Գ.— ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՕԹԸ ԵՐԳԵՐԸ
կը ներկայացնէ Գ. Էմին):
Տոմսերը 6 ֆրանք
Տոմսերը կը ծախուին՝
Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
16, rue de Cléry, Paris (2e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՅՑ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Գմբէթեանի Յոբելենական Յանձնա – խումբը կը հրաւիրէ արուեստագէտին բարեկամներն ու համակիրները պահ մը խոնարհելու, ողբացեալին մահուան ա – ռաջին տարելիցին առթիւ, իր հողակոյ – տին վրայ նոր զետեղուած շիրմաքարին առջեւ:
Ժամադրավայր՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժա – մը ճիշդ 11ին, Քաֆէ «Փարի – Օրլէան», Փորթ տ'Օրլէան, ուրկէ ներկաները պի – տի մեկնին դէպի Պանեէօ – Փարիզին գերեզմանատունը: (Մուտք՝ Րիւ տը Լ'Էկալիթէ):

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վիրոֆլէէն Պ. Մուշեղ Զաւուշեան, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քե – ռայրին Հայկ Նազիկեանի:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շըր – ջանի բոլոր մարմիններու վարչութիւն – ները Շաբաթ 14 Փետրուար, ժամը 21 – ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի օր, ժամը 16ին, Առնու – վիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, (Ալլէնիւ Ժան Ժօրէս՝ մարզադաշտին դիմաց): Տեղի պիտի ունենայ Բարե – կենդանի հաճելի հանդէս մը, Հինգշաբ – թի օրուան հայկական վարժարանի աշա – կերտութեան կողմէ:
Այս առթիւ կը ներկայացուի նաեւ,
ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԶՈՒՏՈՂ ՏՂԱՆ եւ
ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՂԱՅԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ
զաւեշտը, (Բ. անգամ ըլլալով)
Մուտքը ազատ է

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. եւ Կրթ. մարմիններու, Կիրակի, 15 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ:
Կը նախագահէ
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ (Սէնթ Էթիէն)
ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մաս – նակցութիւնը կը բերեն
«Կոմիտաս երգչախումբ»*ի քառեակը:*
Հայկազեան զպրոցի պարախումբն ու երգեցիկ խումբը, իսկ տեղւոյս կարող ուժերէն ոմանք կ'երգեն եւ ուրիշներ կ'արտասանեն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիր. կը կատարուի Սրբոց Վար – դանանց Զօրավարաց տօնը: *Հանդիսու – թեանց կը նախագահէ եւ պատարագ կը մատուցանէ* ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: *Քարոզէն ետք կը կատարուի* Հայրապե – տական մաղթանք՝ Ամենայն Հայոց վե – հափառ Հայրապետ՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անուան տօնին առիթով: *իսկ յետ պատարագի՝* Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց մերոց:
Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8, Պատարագ 10, քարոզ 11, Հայրապետական մաղ – թանք 11.20, հոգեհանգիստ 12:

ՃԱՇ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ Ազգ. Առաջնոր – դարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, *Կիրակի Փետր. 8, ժամը 13ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ շատ լաւ տաքցուած սրահին մէջ:*
Ընտիր հայկական համեղ կերակուր – ներ՝ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան պատրաստութեամբ: Ժողովրդային զը – ւարթ երգեր, արտասանութիւններ եւ պարեր՝ երիտասարդներու կողմէ:
ՃԱՇԱԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Պուա Քոլոմպի Լուի ԺԵ. սրճարանի վերնայարկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝

ԸՆԿԵՐ Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

Նիւթ՝ ՅԱՐԱԿԱՆ ՕԽՐԱՆԱՅԻ (*Գաղտնի ոստիկանութիւն*) ԱՐԽԻՒՆԵՐԸ ՌՈՒ – ՍԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ:
Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:
Մուտքը ազատ է

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԱՊԱՐ

կազմակերպուած
ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ
Կիրակի, 8 Փետրուար ժամը 17էն մինչեւ 23,30
SALONS DU GRAND HOTEL
DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)
Métro Bonne-Nouvelle
Մասնակցութեամբ
ՎԱՐԴԻԽԱՆԵԱՆԻ
ծանօթ նուագախումբին
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
եւ հաճելի անակնկալներ
Մուտք՝ առանց ճաշի 10 ֆրանք
իսկ ճաշապար 40 ֆրանք
Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝
473-53-71

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Ս. պատարագի ընթաց – քին Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան սարգաւագութեան *աստիճան պիտի շը – նորհէ Միքայէլ Գարանֆիլեանի եւ Աւե – տիս Քիւփէլեանի:*
Իսկ յաւարտ պատարագի վարդապե – տական չորս աստիճաններ պիտի շնորհէ Նորվան Արեզայ Զաքարեանի:
Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողո – վուրդը ներկայ գտնուիլ այս բացառիկ արարողութեանց:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին:
Սարկաւագական ձեռնադրութիւն՝ ժա – մը 10ին:
Վարդապետական աստիճանի տուչու – թիւն՝ ժամը 11.15ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը:
Յաջորդ օրը՝ պտոյտ կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը: Երեկոյ մեկնում Երեւան:
Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:
15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով:

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions
SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu — Tél. : 52-23-39
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

Garage BEDOT

BARONIAN
REPARATIONS - MISE AU POINT ELECTRICITE - CARROSSERIE
TOUTES MARQUES
DEPANNAGE RAPIDE
ACHAT — VENTE — REPRISE
6, IMPASSE DES PRÊTRES, PARIS (16e) (37, Avenue d'Eylau)
Tél. PASsy 95-16 et PASsy 08-59

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. — Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 7 FEVRIER 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.734
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.734

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՄԱՐԱՇԻ ԱՂԷՏԻՆ

Բ.

Գրաւման բանակի կրաւորական դիրքէն օգտուելով, Թուրքերը կորեցին հաշտարկցութեան գիծերը տարածուն քաղաքի հայկական զանազան թաղամասերուն միջեւ։ Հրկիզեցին Հայոց Տունը։ Պաշարեցին եկեղեցիները եւ կրակի տուին զանոնք՝ ողջ ողջ այրելով անոնց մէջ ապաստանած հարիւրաւոր կիներ ու մանուկներ։ Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ ութ հարիւր հոգի նահատակուեցան այս ձեւով։

Հազար հինգ հարիւր սեննեկալցի զինուորներ կեդրոնացած էին քաղաքին հարաւկողմը Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցիին մէջ, ուր Ֆրանս. զէնքի ու ռազմանիւթի առատ մթերք կար։ Ականատեսի մը վկայութեամբ, այս զինուորները ընդացիրներով սպաննած են չորս հարիւր անմեղ Հայեր, որոնք ինքնապաշտպանութեան համար զէնք ուզելու գացեր էին այնտեղ։

Կռիւներու վերջին օրերը Ֆրանսացիք օգնական ուժեր ստացան։ Թուրքերն ալ իրենց ռազմամթերքը սպառած ըլլալով, անձնատուութեան առաջարկ կը ներկայացնէին ֆրանսական հրամանատարութեան, որ անբացատրելի միամտութեա՞մբ թէ խորունկ «դիւանագիտութեամբ» Թուրք բանագնացին կը յայտնէր թէ որոշած են պարպել քաղաքը եւ հեռանալ...։

Իսկապէս ալ Ֆրանսացիները Փետրուար 11ին գիշերանց կը քաշուէին Մարաշէն, առանց լուր տալու Հայերուն։ Հազարաւորներ ուշ ատեն իմանալով քաղաքին պարպումը, Թրքական ջարդերէն ազատելու յոյսով կը փորձեն հասնիլ նահանջող բանակի ետեւէն՝ ցուրտ ձմեռօրով, հետիոտն, առանց փոխադրական միջոցներու եւ զինեալ պաշտպաններու։

Հազարաւորներ կը նահատակուէին ճամբան դարանակալ չէթէներուն կողմէ. ուրիշ հազարներ կը սառէին Իսլահիէի մէջ, — զոհ ահաւոր ձիւնամրրիկին։

Այսպիսի եղերական վախճան մը կ՚ունենայ Կիլիկիոյ այս շէն ու բարգաւաճ քաղաքը, որ փառաւոր պատմութիւն է ունեցած կիլիկեան թագաւորութեան օրերէն սկսեալ։

Ծաւարակուռն Անատոլուի մէջ կրթական - մշակութային լոյսի փարոսն մըն էր Մարաշ։ Ամերիկացիք 1866ին Այնթապէն Մարաշ էին փոխադրած Աստուածաբանական ճեմարանը։ 1882ին հիմնուած էր Ամերիկեան աղջկանց քոլէճը։ 1895ի «մեծ ջարդ»էն ետք բացի Խաչակ Ժամհարեանցի (90 հոգինոց), Ճէնանեանի եւ այլ Հայերու պզտիկ որբանոցներէն, աղջկանց եւ տղայոց համար մեծ որբանոցներ բացեր էին ամերիկացի եւ անգլիացի միսիոնարներ, երկու որբանոց ալ ունէին Գերմանները (Պէյթ Շալոմ եւ Պէյթէլ), նաեւ՝ հիւանդանոց մը։

Հայ առաքելականները ունէին վեց եկեղեցի, բողոքականները՝ երեք, կաթոլիկները՝ մէկ։ Ֆրանչիսկեաններն ալ քաղաքին մէջ մէկ, շրջանի հայաբնակ գիւղերուն մէջ կը պահէին երեք լատինական եկեղեցիներ։

Բոլոր յարանուանութեանց եկեղեցիներն ալ իրենց կողքին ունէին մանկապարտէզներ ու նախակրթարաններ՝ երկսեռ աշակերտներու համար։ Կեդրոնական վարժարանը միջնակարգի աստիճան ունէր։ Լուսաւորչական ու բողոքական յաճախ կը գործակցէին կրթական մարզին մէջ։

Կրթական, մշակութային, բարեսիրական ու քաղաքական զանազան կազմակերպութիւններ վառ ու կենդանի կը պահէին ազգային կեանքը Մարաշի մէջ։

Մկրտիչ Քէյֆսիզեան կաթողիկոսի օրով պահ մը կաթողիկոսանիստ քաղաք եղած է Մարաշ։

Կէս դար անցած է մեծ Աղէտէն ի վեր։ Մարաշցիները ցրուած են աշխարհի չորս հովերուն, սակայն գուրգուրանքով կը պահեն իրենց ծննդավայրի անմոռանալի յիշատակը։

«Նոր Մարաշ»կառուցած են Պէյրութի արուարձան Պուրճ Համմուտի մէջ, ուր վերականգնած են հայրենի երկրի Ս. Քառասուն Մանկանց հոյակապ եկեղեցին։ Շրջափակին մէջ կառուցած են Մանկապարտէզ - Նախակրթարան, ուր կը յաճախեն 700է աւելի երկսեռ աշակերտներ։

Մարաշի Հայրենակցական Միութիւնը այնտեղ ունի իր ներկայանալի արդիական մեծ սրահը, որ կը ծառայէ շարժանկարի եւ ազգային հանդէսներու։

Հիւսիսային Ամերիկայի մէկ Մարաշի Հայրենակցական Միութիւնը ունի մասնաճիւղերն ու պարբերականը։ 1934ին հրատարակեց Մարաշ պատմագիրքը, շուրջ հազար էջնոց պատկերազարդ ստուար հատոր մը։

Սան Փաուլոյի, Մոնթէվիտէօի եւ Պուէնոս Այրէսի մէջ Մարաշի Հայրենակցական Միութիւնները ունին իրենց սեփական մեծ ակումբները, օժտուած արդիական սարքաւորումներով։

Հայաստանի մէջ Երեւանի մէկ արուարձանը կը կոչուի Նոր Մարաշ։ Այնտեղ կը բնակին Սուրիայէն ու Լիբանանէն ներգաղթած Մարաշցիներ։

Տարագիր Մարաշցիներու օտար աստղերու տակ ծնած զաւակները եւս անմոռանալի կը պահեն իրենց հայրերու նահատակեալ ծննդավայրի յիշատակը։

Յիսուն տարիէ ի վեր մեռած է Մարաշ, զոհ միջազգային դիւանագիտութեան։ Սակայն նոր Մարաշներ կը շարունակեն ապրիլ՝ վերակենդանացած՝ հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ։ Իսկ իր ցիրուցան զաւակներու հոգիին մէջ յաւէտ անմոռանալի պիտի մնայ անիկա։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

ԵԳԻՊՏԱՑԻՔ ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ՆԱՒԻ ՎՆԱՍԱԾ ԵՆ

Փարիզ եւ Լոնտոն, իւրաքանչիւրը առանձին, պատասխանեցին խորհրդային յուշագրին։

Ֆրանսայի նախագահը՝ Ժ. Փոմփիտու, Կոսիգինի ուղղած իր պատասխանին մէջ կը բաժնէ այս վերջնոյն մտահոգութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ ստեղծուած կացութեան մասին։ Այս պատճառով Ֆրանսա մեծ կարեւորութիւն կու տայ Ապահովութեան Խորհուրդի պահանջած զինադուլին, որ դժբախտաբար չի յարգուիր։ Դիտել տալէ ետք, թէ Ֆրանսա առաջարկած էր Զօրսերու խորհրդակցութիւն մը, որպէսզի հնարաւոր դառնար վերոյիշեալ որոշումին գործադրութիւնը, Փոմփիտու կրկին կը շեշտէ, թէ անհրաժեշտ է, որ Զօրսերը համաձայնութեան եզր մը գտնեն հարցին լուծման ուղղութեամբ։ Փոմփիտու կ՚առաջարկէ, որ ՄԱԿի ուժեր հաստատուին «ճակատին» վրայ։ «Առանց սոնց ներկայութեան ոչ մէկ մնայուն խաղաղութիւն կրնայ հաստատուիլ»։

Ուիլսըն որոշ իմաստով կ՚եկրորդէ նախագահ Նիքսընի առաջարկին՝ զէնքերու ամպարկօ հաստատել։ Անգլիա՝ Միջին Արեւելքի վտանգաւոր կացութեան պատասխանատու կը նկատէ նաեւ Խորհ. Միութիւնը, որ կը զինէ Եգիպտոսն ու արաբական ուրիշ երկիրները։ Վարչապետ Ուիլսըն պատրաստակամութիւն կը յայտնէ զօրավիգ կենալու այն բոլոր ձեռնարկներուն, որոնք կը ձգտին զինադուլ եւ խաղաղութիւն հաստատել Միջին Արեւելքի մէջ։

Այսպէս, ուրեմն, նախագահ Նիքսընէն ետք, Փոմփիտու եւ Ուիլսըն եւս կը ճշդեն իրենց երկիրներուն դիրքը արաբ-իսրայէլեան խնդրին կապակցութեամբ։

Աւելցնենք, որ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը դրական կարծիք յայտնած է ամպարկօ հաստատելու մօքին։ Այդ ամպարկօն պէտք է հաստատուի բոլոր երկիրներուն կողմէ հաւասարապէս։

«Լոս Անճէլըս Թայմզ»ի թղթակիցին հետ ունեցած զրոյցի մը ընթացքին նախագահ Նասր դիտել տուած է, թէ պատրաստ է անձամբ Մոսկուա երթալու եւ նոր զէնքեր պահանջելու իր երկրին պաշտպանութեան համար, եթէ Ամերիկա Ֆանթոմ օդանաւեր յանձնէ Իսրայէլի։

Մինչ քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացած է խորհրդային յուշագրին ու տրուած պատասխաններուն վրայ, անդին Գահիրէի մէջ պատրաստութիւններ կը տեսնուէին գումարելու համար փոքր վեհաժողով մը, որուն պիտի մասնակցին Վեցօրեայ պատերազմին մաս կազմած արաբ երկիրները։ Յորդանանի թագաւորը Գահիրէ ժամանելով յատուկ տեսակցութիւն մը ունեցած է Նասրի հետ, իսկ Լիբիոյ նոր ղեկավարը՝ գնդապետ Խայաֆի, վերջին պահուն որոշեց ներկայ չգտնուիլ վեհաժողովին։ Կը կարծուի, թէ այս որոշումը տուած է, որպէսզի դժուար կացութեան չմատնէ Ֆրանսան, որ կ՚ուզէ հարիւրէ աւելի Միրաժ յանձնել Լիբիոյ։

Ճակատին վրայ բախումները սահմանափակ եղան վերջին քանի մը օրերուն։ Միայն օդանաւային ռմբակոծութիւններ տեղի կ՚ունենան Սինայի իսրայէլեան եւ Սուէզի շրջանի եգիպտական դիրքերու վրայ։

Ուրբաթ վաղ առաւօտեան, Էյլաթի նաւահանգիստին մէջ, արաբ սուզամարդիկ, յաջողեցան ռումբեր զետեղել երկու իսրայէլեան նաւերու տակ։ Պայթումներուն հետեւանքով նաւերէն մին ընկղմեցաւ, իսկ երկրորդ մըն ալ ծանրապէս վնասուեցաւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵԹԻ (վիէթնամեան ամանոր) տօներու առթիւ երեք օրուան զինադուլ մը որոշուած էր, բայց առաջին օրն իսկ աւելի քան 68 միջադէպեր պատահած են։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ մէջ Փոմփիտու ծանր արտայայտութիւն մը ունեցած է անկախ Հանրապետականներու, ընդհ. քարտուղար՝ Փոնիաթովսկիի հասցէին։ Կը թուի թէ ամէն կուսակցութիւն «անառակ որդի» մը ունի ստ միջոցին (կոլիստները՝ Վալոն, համայնավարները՝ Կառոտի, անկախ Հանրապետականները՝ Փոնիաթովսկի եւն. եւն.)։

ԹՈՒՐՔ - ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ սահմանագլուխին վրայ, մաքսային ոստիկանութիւնը երկու Թուրք ուսանողներ ձերբակալած է եւ քանի մը հազար թուղթ ալ գրաւած։ Երիտասարդները Սուրիայէն կուգային եւ գործ ունեցած էին էլ Ֆաթի հետ։ Բայց չըսուիր թէ ի՞նչ էր թուղթերու բովանդակութիւնը։

ԼԱՆՍԻ մէջ (հիւսիսային Ֆրանսա) հանքային ծանր արկած մը պատահած է, որու հետեւանքով 16 հանքագործներ մեռած են եւ 12 ուրիշներ ալ՝ վիրաւորուած։

ՍԱՎՈՒԱՅԻ մէջ (Թինէր) իրարու յաջորդող հիւսեր (ավալանշ) պատճառ եղած են որ երեք հոգի մեռնի եւ երկու հոգի ալ վիրաւորուի։

ԻՐԱՔԻ արտակարգ ատեանը, որ անցեալ ամիս քառասունի մօտ անձեր մահուան դատապարտեց, այժմ կրկին գործի անցած է, դատելու համար նոր ամբաստանեալներ։ Հաւանական կը նկատուի նոր մահապատիժներու սահմանումն ու գործադրութիւնը։

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ մտադիր է վերահաստատելու իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Փեքինի հետ, որոնք խզուած էին երկու տարի առաջ, երբ համայնավարները փորձեցին պետական հարուածով մը ձեռք առնել Ճաքարթայի իշխանութիւնը։

ՍԼՈՎԱՔԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստին մէջ Տիւպչէքի շարքերէն արտաքսումը պահանջուեցաւ։ Նիստին ներկայ էր Հուսաք։

ՅՈՅՑԵՐ կը շարունակուին Ֆրանսայի մէջ, քիչ մը ամէն կողմ։ Փարիզ՝ մեթրոյի սակերու յաւելման դէմ ցոյցեր եղած են կօշիկագործներու կողմէ։ Գաւառը այգեգործներ շատ բուռն ցոյց մը ըրած են բողոքելու համար գինիի ներածման դէմ։ Համալսարանն ալ դեռ չէ հանդարտած եւ կոլխոզ պարագլուխներ կ՚ուզեն նախագահ Փոմփիտուի հետ տեսնուիլ Կրթական եւ Ներքին նախարարներուն ներկայութեան, որպէսզի միջոցներ ձեռք առնուին։ Իրենց կարծիքով ընդդէմ ձախ եւ «ձախական» ուսանողներու չափաւորները դէպի Փաշիզմ կը մղուին։

ՅՈՒՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը հերքեց թէ երաժիշտ Թէոտորաքիս ծանր հիւանդ ըլլայ։

ԼՈՆՏՈՆԻ ութ օրաթերթերուն չորսը նիւթական ծանր տագնապ մը կ՚ապրին որ կրնայ վտանգել իրենց գոյութիւնն իսկ։ Քննիչ յանձնախումբը անուն չի տար, բայց ամէն մարդ գիտէ թէ «Թայմզ», «Կուարտիըն» եւ «Սըն» թերթերը իրենց ծախքերը չեն հաներ։

ՔՆԵՍԷԹԻ (Իսրայէլի Խորհրդարանը) մէջ աննախընթաց պայթակղութիւն մը պատահած է։ Երեսփոխան մը բռնի դուրս հանուած է։ Երեսփոխանը հինգ նիստէ արտաքսուած էր որովհետեւ նախորդ օրը Խորհրդարանի բեմէն պատռած էր իր անձագրին այն էջը, ուր գրուած է՝ ազգութիւն։ Այս ձեւով կ՚ուզէր բողոքել կառավարութեան դէմ որ կ՚ուզէ պահպանել քսան տարուան օրէնքը, որ կը ճշդէ թէ իսրայէլցի է ան՝ որ կրօնքով հրեայ է։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ նոր յարձակումներ սկսան Սոլժենիցինի դէմ, այս անգամ բանաստեղծ Նիքոլա Կրիբաչեւի կողմէ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ եւ Լեհաստանի միջեւ խօսակցութիւններ սկսան, բայց դժուար թէ յանգին դրական արդիւնքի։ Վարշաւա կ՚ուզէ որ համաձայնագրով Պոն ընդունի Օտէր - Նայս գիծը մինչ Պրանտ կ՚առաջարկէ որ այդ ճանաչումը միջազգային հաշտութեան դաշնագրով յիշատակուի։

ՅԱՐԱԿՑԱՆ «ՕԽՐԱՆԱ»Ն (ԳԱՂՏՆԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ) ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի (Փարիզ) 1969 թ. Դեկտեմբեր 3էն մինչեւ Դեկտ. 17 թուերում հետաքրքրութեամբ կարդացի համայնավար Պօղոս Մակինցեանի մենագրութիւնը արտատպուած համայնավար «Նոր Ուղի» պարբերականի (1929 թ.) թուերից, Յովհաննէս Թումանեանի մասին:

«Յառաջ»ը, իր կողմից, հետեւեալ ծանօթութիւնն է դրել .—

«Ամենայն Հայոց բանաստեղծին ծննդեան հարիւրամեակը առիթ տուաւ ոմանց սխալ հաստատումներ կատարելու Թումանեանի կեանքին եւ քաղաքական հայեացքներուն մասին : Անտեսուեցան կարգ մը անվիճելի իրողութիւններ, ուրացուեցան ճշմարտութիւններ, չեչտուեցան երկրորդական բնոյթ ունեցող երեւոյթներ :

«Խորհրդահայ պետական ծանօթ դէմքերէն Պօղոս Մակինցեան Յովհ. Թումանեանի նուիրուած երկար մենագրութիւն մը ունէր «Նոր Ուղի»ի Փետրուար Մարտի (1929) թիւերուն մէջ: Խորհրդահայ քննադատը մեծ բանաստեղծին կեանքն ու գործը կը դիտէր զուտ մարքսիստ տեսանկիւնէ մը, եւ կը գտնէր, որ Թումանեան «իր ողջ աշխարհայեցողութեամբ, իր ազգային մտայնութեամբ ու ներքին զգացողութեամբ մնում է Դաշնակցական ընդմիշտ»:

Իբրեւ պատմական նիւթ եւ հաստատում, աւելացնում է «Յառաջ»ը, կը ներկայացնենք Մակինցեանի յօդուածը՝ քաղելով զայն «Նոր Ուղի»էն:

×

Պօղոս Մակինցեան, համայնավար գրական քննադատը, մանրամասն վերլուծելով եւ «խտահանելով» Յովհաննէս Թումանեանի գրականութիւնը, քանիցս շեշտում եւ եզրակացնում է, որ՝

«Թումանեանը, ըստ էութեան, ամէն իշխանութեան լոյալ մի մարդ, ժամանակին յարել է Դաշնակցութեան, մի քանի տարի եղել է անդամ Թիֆլիզի Կենդրոնական կոմիտէի, եւ ինչպէս վըկայում են Դաշնակցութեան նախկին ականաւոր գործիչները, եղել է այնպիսի մի շրջանում, երբ այդ կոմիտէները կենաց եւ մահու խնդիրներ են քննել, տերրորիստական վճիռներ արձակել» :

Ապա Մակինցեանը մէջբերում է անում Թումանեանի մի վկայութիւնից, Ռոստոմի մասին .

«Ռոստոմի յիշատակին նուիրուած իր յօդուածում Թումանեանը ասում է. —

— Յետագայում էլ մի քանի պատմութիւններ արաւ ու առաջարկեց, որ բանաստեղծութեան նիւթ առնեմ: Ես նրա պատմածներից միայն մէկից, որ պատմեց 1890 թուականին, մի տէրտէրի ու իր աղջկայ պատմութիւնից օգտուեցի ու նիւթ արի մի պոէմի :

... Բաւական տարիներ առաջ ռուս ժանտարմները խուզարկեցին, տարան կորցրին էդ պոէմը եւ միայն մի – երկու կտոր գտայ պատահմունքով, որ տպուեցին «Տանը», «Երկրում» եւ «Հայոց լեռներում» վերնագիրներով »:

Ապա Մակինցեանը իր կողմից աւելացնում է՝

«Թումանեանը այս գրուածքներում, ինչպէս եւ մի շարք լիրիկական կտորներում «Հայոց վիշտն» է երգում : Ռոստոմի բերնով կատարուած հայ բուրժուազիայի սոցիալական պատուէրն է դա »:

Ապա Մակինցեանը վերջնականապէս եզրակացնում է .—

« Թումանեանը դուրս է գալիս Դաշնակցութիւնից, բայց իր ողջ աշխարհայեցողութեամբ, իր ազգային մտայնութեամբ ու ներքին զգացողութեամբ մնում է Դաշնակցական ընդմիշտ »:

Մակինցեանը մէջ է բերում Յովհ. Թումանեանի մի ջերմ ողջոյնի յօդուածը, ուղղուած Ալեքսանդրր Խատիսեանին որ Թիֆլիզի քաղաքագլուխ էր ընտրուած (1910 թ.):

Այնուհետեւ Մակինցեանը շարունակում է.—

«Դաշնակցութեան գործում մենք կարդում ենք նրա հետեւեալ ցուցմունքը.

«Գիւղերում ես ճառ եմ ասել հաւաքուած ժողովրդի առաջ Պ. Ռխազանովի (Լոռու գաւառապետի) ներկայութեամբ, բացատրելով, որ մենք ոչինչ հակակառավարական գործ պիտի չբռնենք եւ պիտի հնազանդուենք կառավարութեան ներկայացուցիչներին : Ժողովուրդը հրճւում էր»:

×

Մենք մէջ բերինք Պօղոս Մակինցեանի յօդուածի այն բոլոր գլխաւոր կէտերը, որոնցով նա հաստատում է որ Յովհ. Թումանեանը եղել է Դաշնակցական իր մտածելակերպով, զգացումներով եւ գաղափարներով :

Վերջում, ըստ Պ. Մակինցեանի, Յ. Թումանեանը Դաշնակցութիւնից հեռացել է. բայց Մակինցեանը չի ասում՝ ո՞ր թուին, ի՞նչպէս, յայտագրով (դեկլարացիա) թէ առանց յայտագրի :

Մենք պնդում ենք, որ Յովհաննէս Թումանեանը տասնամեակներ շարունակ եղել է Դաշնակցական եւ Դաշնակցութեան հետ, որ նա երբեք չի յայտարարել թէ ինքը հեռացած է Դաշնակցութիւնից. եթէ նա հեռացած լինէր, Օրժոնիկիձէն նրան չէր ուղարկի Հայաստան, Դաշնակցութեան հետ խորհրդակցելու :

Որ Յովհ. Թումանեանը մօտ երեք տասնամեակ եղել է Դաշնակցական, դըրա ապացոյցների մեծ մասը տալիս է ինքը՝ Պօղոս Մակինցեանը, թէկուզ ակամայից : Ահա՛ թէ ինչպէս :

Մակինցեանի յօդուածից մէջբերումարինք քիչ վերը, որ Յ. Թումանեանը դեռ եւս 1890 թուին ծանօթ ու մտերիմն էր Դաշնակցութեան հիմնադիր Ռոստոմի (Ստեփան Զօրեան), որը նրան նիւթեր էր թելադրում մշակելու համար, եւ Յ. Թումանեանը մշակել է մի մասը, իսկ միւս մասը զոհ է գնացել ցարական ժանտարմների խուզարկութեան :

Այնուհետեւ Մակինցեանը հաստատում է որ Թումանեանը եղել է Դաշնակցութեան Կեդր. կոմիտէի անդամ երբ տէրրորներ էին կատարւում : Այդ շրջանն էլ, ինչպէս գիտենք, 1903–1904–1905 թուականներն էին, այսինքն հայ դպրոցների փակման, եկեղեցական կալուածների գրաւման եւ հայ – թաթարական ընդհարումների տարիները :

Այնուհետեւ՝ Ալեքսանդր Խատիսեանի քաղաքապետ ընտրուելը տեղի է ունեցել 1910ին, երբ Յ. Թումանեանը շնորհաւորել է ջերմօրէն, իբրեւ Դաշնակցականի:

Դարձեալ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «գործը», այսինքն դատավարութիւնը ցարական իշխանութիւնների կողմից, Պետրոգրադում, ուր հարցաքննութեան է կանչուել Յովհ. Թումանեանը եւ չքմեղացնել է, որ Լոռիում, Պ. Ռխազանովի (Լոռու ցարական գաւառապետ) ներկայութեան քարոզել է ժողովրդին, հնազանդ մնալ իշխանութեան : Այս դատավարութիւնն էլ (տխրահռչակ Լըժինի միջոցով) տեղի է ունեցել 1912ին:

Ուրեմն, 1890ից մինչեւ 1912 թ. Յ. Թումանեանը գործօն Դաշնակցական էր, որ հաստատւում է վերոյիշեալ անհերքելի փաստերով, նոյն ինքն համայնավար տեսաբան – քննադատ Պօղոս Մակինցեանի բերնով ու գրչով :

Մենք կը շարունակենք եւ կ'աւենք աւելին, որ Յ. Թումանեանը 1913 եւ 1914 թուերին էլ շարունակել է Դաշնակցական մնալ, նաեւ՝ Ա. Աշխարհամարտի տարիներին, երբ ողջունում էր հայ կամաւորական շարժումը, հայկական զօրամասերը :

Բայց մենք այլ փաստեր եւս ունինք :

Վերջերս (1969 թ.) տողերիս գրողը առիթ ունեցաւ ուսումնասիրելու ցարական իշխանութեան գաղտնի սպասարկութեան՝ «Օխրանա»ի (Ապահովութիւն) արխիւը, Ստանֆորդ համալսարանի «Հուվըր հաստատութեան» մէջ: Այդ արխիւը պարունակում է 39.000 յեղափոխականների կենսագրութիւն, 260.000 փաստաթղթեր, մէկ էջէն մինչեւ 70 – 80 էջնոց, բազմահազար նկարներ, նամակներ, թերթերի կտրոններ, եւն.:

Ահա՛ այդ արխիւի մէջ ի յայտ բերի երկու փաստաթղթեր, որոնց մէջ ցարական գաղտնի ոստիկանութիւնը յիշատակում է հետեւեալը .—

«Դաշնակցութիւն կուսակցութեան Արեւելեան Բիւրօն(*) որոշել է մշակութային պրոպագանդին ուժ տալ, ուստի այս նպատակով նկատի է ունեցել բանաստեղծ Օգանէս Թումանեանին, մտաւորական Վալադ Վալադեանին (նոյն ինքըն Միրտիչվանեցեան) եւ ուրիշներին :

Արդ, այս փաստաթուղթը կրում է 1913 թուականը, իսկ մի այլ փաստաթուղթ էլ, Յ. Թումանեանի մասին, 1914 թիւը:

Դաշնակցութիւնը իր շարքերից հեռացածին գործի չէր լծի, այնպէս որ Մակինցեանի յայտարարութիւնը, թէ Թումանեանը հեռացած էր Դաշնակցութիւնից, հերքւում է մեր բերած փաստերով :

Յայտնի է որ հայկական կամաւորական զօրնդերը գոյութիւն ունեցան մինչեւ 1916 թիւը, որոնց զովքն էր անում Թումանեանը, իսկ 1917ին էլ տեղի ունեցաւ ռուսական յեղափոխութիւնը, որի օրերին Թումանեանը բաժակաճառ խօսելով, բոլշեւիկների մասին ասել էր՝ «Աստուած մեզ բէշխէթարից ազատի»...

Արդ, 1890ից մինչեւ 1917, լման 27 տարիներ Յ. Թումանեանը Դաշնակցական էր, երբեմն նոյնիսկ շատ գործօն, մանաւանդ տէրրորների փոթորկոտ օրերին :

Եւ մի՞թէ Դաշնակցական չէր նաեւ միւս անուանի բանաստեղծը՝ վարպետ՝ Աւետիս Իսահակեանը որ թէ Ժընեւում, թէ՛ Թիֆլիզում, թէ՛ Շիրակում խիստ պատասխանատու եւ կարեւոր Դաշնակցական պարտականութիւններ է ունեցել եւ որի մասին ցարական «Օխրանա»ի արխիւի մէջ տասնեակ փաստաթղթեր կան, իբրեւ յեղափոխական – դաշնակցական ղեկավարի :

Այսօր, սովետական «պատմաբաններն» ու «գրական – քննադատները», միանգամայն լռութեամբ են անցնում Թումանեանի դաշնակցական գաղափարների վրայից, միակողմանի դարձնելով Ամենայն Հայոց բանաստեղծի ծննդեան հարիւրամեակը: Ինչպէս այլ առիթներով, այս դէպքում եւս Դաշնակցութեան դափնեպսակները կողոպտելու գործով են զբաղուած, աչառու եւ միակողմանի պատմութիւն հիւսելով :

Յ. Թումանեանը Ամենայն Հայոց կուսակցութեան՝ Դաշնակցութեան գաղափարախօսն էր, ուստի եւ դարձաւ Ամենայն Հայոց բանաստեղծ :

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

Փարիզ

(*) 1913 – 14 թուերին Դաշնակցութիւնը ունէր երեք բիւրօներ՝ Արեւելեան, Արեւմտեան եւ Հայաստանի բիւրօ : Ա. Ա.

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Եթէ հարուածը Թորոս պէյի կողմէ է, կը մտածէր տէր Սահակ, Փարթամ պէյ ձեռքէն եկածը պիտի ընէ երիտասարդին անմեղութիւնը ապացուցանելու եւ այս կերպով Թորոս պէյը պզտիկ ձըգելու, որովհետեւ գիտեմ որ այդ երկու անձերը իրար կ'ատեն:

Այս մտածումներով զօրացած՝ գնաց Փարթամ պէյի քով եւ եղելութիւնը մանրամասնօրէն պատմեց, բացատրեց եւ ի վերջոյ անոր աջակցութիւնը խնդրեց Բարսեղ էֆէնտիի փեսացուն ազատելու համար :

Պալատական լրտեսը մտատանջ դիրքով պահ մը մտածեց, յետոյ վճռաբար ըսաւ.

— Տէր հայր, ես բան մը չեմ կրնար ընել:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ իմացածիս նայելով՝ խնդիրը շատ ծանրակշիռ է, պալատը իրար անցած է...

— Բայց տղան բոլորովին անմեղ է եղեր, ամբողջն ալ զրպարտութիւններ են:

— Կ'ըսուի թէ Վահան Նազիկեան շատ վտանգաւոր յեղափոխական մըն է...

— Ապացոյցներ կա՞ն իրեն դէմ, հարցուց քահանան այդ բացատրութենէն յուզուած:

— Չեմ գիտեր, բայց ըլլալու են, եթէ բնաւ բան մը չըլլար, եղածը պարզ զըրպարտութիւն մը ըլլար, այսքան իրար չէին անցներ... ատոր համար ձեզի ալ բարեկամաբար խորհուրդ կուտամ որ այդ գործին մէջ չմտնէք, եւքը ձեր գըլուխն ալ կրնայ ցաւիլ:

Տէր Սահակ մտահոգ՝ սկսաւ իր սպիտակափառ մօրուքը շոյել:

— Ի՞նչ ընելու է ուրեմն, մրմնջեց քըթին տակէն:

— Ըստ իս միակ միջոց մը կայ, շարունակեց Փարթամ պէյ, միակ միջոց մը որ կրնայ յաջող արդիւնք մը տալ:

— Ո՞րն է այդ միջոցը:

— Ուղղակի Թորոս պէյին դիմել եւ զայն գոհացնել:

— Երբեք Բարսեղ էֆէնտի այդ բանը չըներ:

— Ատիկա իր գիտնալիք բանն է, ես ուրիշ ճամբայ չեմ տեսներ:

Ի զուր քահանան ջանաց համոզելու պալատական լրտեսը, որ իր աջակցութիւնը նուիրէ: Ի զուր փորձեց զայն գրգռել Թորոս պէյի դէմ:

Փարթամ պէյ անդրդուելի կերպով մերժեց միջամտել:

— Գործը ծանրակշիռ է, կը կրկնէր, եւ չեմ ուզեր ինքզինքս վտանգել:

— Բայց գոնէ ըսէք թէ ի՞նչ է Վահանի դէմ եղած ամբաստանութիւնը...

— Այդ երիտասարդը Եւրոպա է եղեր ու հոնկէ վերջերս եկեր է, պատասխանեց Փարթամ պէյ խորհրդաւոր ձայնով մը:

— Լաւ, ի՞նչ կ'ըլլայ, մի՞թէ ամէն Եւրոպա գացող յեղափոխան է անպատճառ: Իմ գիտցածս այն է, որ Վահան Նազիկեան իր հօր առեւտրական գործերուն համար Մանչեսթըր գացեր է եւ անկէ ալ հոս եկեր է Բարսեղ էֆէնտիի աղջկան հետ նշանուելու համար:

— Այո, Մանչեսթըր է եղեր, բայց անկէ ելեր Լոնտոն գացեր է...

— Ի՞նչ վնաս ունի:

— Լոնտոնէն ալ Փարիզ անցեր է, հոնկէ Ժընեւ գացեր է... հիմա հասկցա՞ր, ըսաւ Փարթամ պէյ:

— Դեռ բան մը չհասկցայ, խոստովանեցաւ տէր Սահակ ժպտելով:

— Ճանըմ, տէր հայր, գոչեց Փարթամ պէյ անհամբերութեամբ, մարդ ի՞նչ բան ունի Ժընեւ, եթէ յեղափոխական չէ...

Յետոյ ձայնը ցածցնելով շարունակեց.

— Անոնց մեծերէն է եղեր... կասկած կայ թէ սուլթանին դէմ նոր դաւադրութիւն մը կը պատրաստուի. այդ Վահան Նազիկեանն ալ ատոր համար յատկապէս Պոլիս եկած է, նշանտուք մշանտուք պարապ խօսքեր են... հիմա հասկցա՞ր:

Քահանան սարսափահար լսեց այս խօսքերը: Երբեք չէր երեւակայեր թէ գաւառացի երիտասարդին դէմ այսպիսի ահռելի ամբաստանութիւն մը կար: Հիմա կը հասկնար որ իրաւցնէ իր լրտես բարեկամը չէր կրնար որեւէ օգտակարութիւն ունենալ:

— Նորէն կը կրկնեմ, դուն հեռու կեցիր այս գործէն, աւելցուց Փարթամ:

— Քանի որ այդպէս է, պատասխանեց տէր Սահակ, ի հարկէ խառնուելու չէ:

— Ես կը վախնամ որ Բարսեղ էֆէնտիին ալ գլուխը փորձանք մը կուգայ:

— Ի՞նչ կ'ըսէք:

— Իրմէ ալ կը կասկածին:

— Բայց խեղճ մարդը անանկ բաներու բնաւ չի խառնուիր, ընդհակառակն, հակառակ ալ է:

— Աստուած տայ այդպէս ըլլայ, պատասխանեց Փարթամ թերահաւատ դէմքով մը:

— Տէր Սահակ յուսահատուր մեկնեցաւ Փարթամ պէյի բնակարանէն եւ գնաց Բարսեղ էֆէնտիի հաղորդելու իր դիմումին ժխտական արդիւնքը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(37 – Շար.)

ԱՀԱՐՈՆ ԵՒ ՔԵՐԹՈՒԱԾԻ ՀԱՐՑԸ

Ե.

Ե. ՔԵՐԹՈՂԸ ՄԱՐԴՈՑ ՄԷՋ

Մարդեղնութիւնը բնակութիւն է նաեւ մարդոց մէջ: Քերթողը ներկայ է աշխարհին. այս ներկայութիւնը բնակութիւն է: Քերթողը կը բնակի երբ կ'ըլլայ մահկանացու, մարդոց մէջ: Բնակութիւնը կը սկսի լեզուով: Գրուածը կը գտնուի արդէն ուրիշներու հորիզոնին. կ'երթայ մարդոց՝ լեզուին մէջէն: Եթէ մարդիկը կը խօսին ու կը բնակին միասին նոյն լեզուին մէջ, անոնց լեզուն չտախօսութիւն է: Քերթողի լեզուն տարբեր է: Ան կը դարձնէ քաոսը բնակելի աշխարհ: Ան աշխարհն ու լեզուն կը հրջադրէ իր չուրջ, որովհետեւ «սիրտն» է: Իբր այդ՝ ան առաջինն է մարդոց մէջ: Մարդիկը կապուած են քերթողին: Ասոր ու մարդոց միջեւ յարաբերութիւնը նման է աղբիւրին ու անկէ հոսող ալիքին. «մենք իր ակէն վազող ալիքն ենք դողդոջ» (136) կամ ան «հուրն» է, որմէ «մարդիկ նոր երազներ վառեցին» (118): Կեդրոն, հիմ, սիրտ. այս «յղացքները» — թեմաները կ'ըսեն տարբերութիւնը բանաստեղծ ենթակայութեան մարդոցմէ: Կը սկսինք քերթողի խօսքէն: Անոր մէջ կը գտնենք Իմաստի հորիզոնը եւ լեզուին վաւերականացումը: Որովհետեւ «Դիւցազներգակ սուզակ հնչուն տառերուն՝ Մարդըն աւէ աւի պիտի սուրայ անվարան, Վար իջնող մոգ սանդուխներէ երերուն՝ Պիտի ըլլայ Բանին անչէջ վառարան» (119): Քառեակը կը սահմանէ մարդուն միակ կարելի բնակութիւնը, այդ բնակութեան — լինելութեան էութիւնը: Մարդը Վառարանն է Բանին, Բանին ճայթման վայրը: Սակայն մարդը չէ դեռ ինքզինք: Ան «տուած» (137) կ'ապրի անտարբերութեան քաոսին մէջ, ուր լեզու եւ աշխարհ դարձած են անկանոն, անհիմն: Մարդը միայն «տաղով» յարութիւն կ'առնէ, այսինքն կ'ըլլայ. «Սուտ է աշխարհն եւ ունայն է ամէն բան, բայց տաղէն որմէ յարեաւ Մարդն ատուած» (137):

Քերթողը կը գրէ քերթուած մը, որ մարդուն կուտայ վաւերական կեանքի կարելիութիւն. «Քերթուածս ստուեր՝ ամառնամուտ անտառի, տարածուեցաւ մարդուն վրայ յողնասպառ. ըրի որ յար իր սօսափով բարբառի՝ օրօրելէն անոնց հոգին տրտմաբար» (127): Քերթուածը կը սահմանուի իբրեւ «ստուեր» որ կը պաշտպանէ մարդիկը ամրան կրակէն: Մարդիկը «գիշեր ու տիւ ուղեկիցներ են բանաստեղծին ու կ'ըմպեն կրակ, գերդ գինովներ բարբարոս» (119) այս կրակը «Աստուածային ուժերուն սանձակոտոր արշաւանքն է» նոյն է: Բանաստեղծը կը բնակի «աստուածային» լոյսին մէջ, բայց չի կրնար փոխանցել այս «կրակը» առանց ստուերին (քերթուած — լեզուն): Քերթողի մարդացումը այս անցումն է աստուածային Բանին լեզուին մէջ: Գիրը այստեղ կը գտնէ իր հիմնական վայրը:

Գիրին փորձը՝ փորձառութիւնն է ամէն ինչի. «մեղքին». «Շնազայլի մորթով մեղքն է սողոսկուն՝ Քերթուածի կամարներուն տակ մարմար» (120). «Անմեկնելի քերթութեան» համար անհրաժեշտ են մեղքը, մորմոքը, ցաւը. «Ըրաւ պարտէզ կուսութիւնն՝ իր մեղքին դէմ, Եւ միսերուն վրայ, գերդ լիճ արեգդէմ, Գեհենական նուրբ մասուրներ բացուեցան» (121): «Վիշտի նոր խարոյկներ» կը կազմեն «նիւթը» քերթուածին, որովհետեւ անոնցմով Բանաստեղծը կը դառնայ իր ծագումին: Հետեւաբար մարդացումը կ'անցնի «ներէն» (128), մորմոքէն, «քարկոծումէն», դիւահարումէն, մինչեւ մահը: Առանձնութիւնը այս ամբողջին մէջ կը կազմէ քերթողի բնակութեան էական եզրը. բանաստեղծը է առանձին, առանձնութիւն, թէեւ մարդոց մէջ: Անով քերթուածը կը դառնայ կարելի. «Ո՛ մենութիւն, ուրկան նետուած ձկնորսէն՝ անդնդալիւղ մեր տառապանքն որսալու ... Դուն քերթողին խոր վիհերուն սէրն հլու» (131):

«Տառապանք որսալ» կը նշանակէ գրել: Ամէն չարժում, ամէն արարք իբրեւ վերջ ունի քերթուածը: Ամէն չարժում կը կազմէ էջ մը գիրքի: «Պարը» կը պատկերէ անհաշիւ չարժումները կեանքին, կենսական ուժին. «Բիւր չարժումներ իրմէ դէտին կը հոսին, եռանկիւններ նրբին, գիծեր առ ի չեղ. Աշխարհն՝ յորդող պարոյրներու կոն ոսին» (125): Այս պարին մէջ «կը չարժկոծի, կը բարձրանայ ամէն իր» (125): Ամէն ինչ կը ծնի, կ'այլակերպուի, կ'ըլլայ երբ «կը պարէ այծամարդըն իր սրինգով» ու «չուրթերէն վար կ'առուանայ երգն ինքնագով» (նոյն): Քերթողը այծամարդն է պարին, Դիոնիզեան մարդը: Դիոնիզոս միթական տիպարն է, որ կ'ընէ կեանքին ընտրութիւնը, կ'ընտէ հողը: Եւ հունաւորութիւնը: Զարմանալի չէ, որ քերթուածը ըլլայ հունաւոր երեւոյթ, մինչդեռ «պարը» անհուն է. Դիոնիզոս կ'այլակերպուի ու կը վերադառնայ կեանքին, նման քերթուածին, որ միշտ կը վերադառնայ լեզուին: Հոս է անոր հունաւորութիւնը. «Զաւարտիր պարն, այլ աւարտած է քերթուածն» (125). կամ «Ո, չամփոփեր տաղն ծիրերն անհունին Հին երգեհոն որ իր երգէն կը մեռնի» (126):

Այս անհունը — աշխարհի ու Իմաստի — կը յորդի քերթուածի հունէն, սահմանէն: Քերթուածը առանց անոնց կը «մեռնի»: Ասկէ կը հետեւի անհրաժեշտութիւնը վերսկսելու, վերակառուցելու աշխարհը, որուն ոչ ցանկը կարելի է գրել, ոչ ալ ամբողջական նըկարագրութիւնը: Պարը անհուն չարժումն է աշխարհին, մշտանորոգ հորիզոնը իմաստին ու ճանաչումին: «Անդունդ», «վիհ», «ճամբայ» կ'ակնարկեն անհուն տարածութեան: «Ճամբորդը» «օրէ օր ներանձնացած առաւել՝ Պիտի հասնի ափերն անծայր գոյութեան» (131): Այս ծայրագոյն առանձնութեան մէջ, ան կը կոււի «Մրրիկին հետ» որ մէկ ուրիշ անունն է պարին: «Տաեէն» մութին փողփիւններն իր խօլ պարին, սիրոյ ծարաւ նոյն Մրրիկն է որ կ'անցնի» (132): Բանաստեղծը կ'երթայ անոր հետ «բախիլ խորհուրդներուն դառնադէտ Աշխարհախոյզ գերդ ձիաւոր բազմախոյզ» (132): Մրրիկը ձեւաւորումն է քերթողին «ակօսներէն կեանքին» արշաւով. ձիաւորում — արշաւ որ կը պատկերէն վազքը ձեռքին թուղթին վրայ — մարմինը որ կը գծէ պատկերներ՝ տառերը էջին — մինչեւ հոն «մահուան վարդերը», այսինքն հոն ուր կը կտրի ամէն լեզու, ուր ամէն լեզու կը պարպուի: Մրրիկը՝ «կանչող ձեռքն (է) հեռաւոր (136) որուն չի հասնիր քերթողը: Ան մութին մէջ «Մրրիկին վարսով կը հիւսէ տաղն իր խրթին» (132), իր վերջին տաղը, որ «եղաւ», այսինքն մտաւ իր հունի կաղապարին մէջ: Բայց քերթուածէն անդին կը մնայ Իմաստի անհունը, անոր ամբողջին ճանաչումը, «ճանչցաւ Անհունն՝ ունայնօրէն լարուած դաւ մարդն Աստուծոյ, Աստուած մարդուն մուրացիկ» (133): «Խենթութիւն» է այս, «յայտնութիւն», «իմաստութիւն սուրբ չառայլ» (133), լեզուէն անդին, բառէն անդին փորձ մը:

Անհունի այս ճանաչումը անասելի փորձ մըն է, որ կը տանի քերթողը անդին, հոն ուր «խենթութիւնը» իմաստութիւն է նաեւ: Անասելի փորձ քերթուածէն անդին, անկէ վեր կամ վեր, բայց ոչ անոր լեզուին մէջ, ոչ ալ այլ որեւէ լեզուի մէջ: Իմաստի անհունը, ամբողջական Բանը որուն մէջ կը մտնէ — կը ցատկէ պէտք է ըսել — քերթողը — կամ Բանը կը ցատկէ քերթողին մէջ — լեզուէն ու քերթուածէն անդին կը գտնուին: Քերթուածը պահելու համար — քերթուած գրելու համար — պէտք է պահել մարդուն հունաւորութիւնը, չափը՝ Իմաստի ու Բանի անհունին դէմ: Քերթուածի ամբողջութիւնը կարելի է հիմնել միայն հունաւորութեան մէջ բնակութեամբ մը: Քերթողը կը միջնարկէ անհունութիւնը քերթուածին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի Նախարարներու խորհուրդին որոշումով Սերգէյ Գասպարեան նշանակուած է Հայ եկեղեցական գործերու խորհուրդի նախագահ: Նախապէս այդ պաշտօնը կը վարէր Կարլէն Դալլաքեան:

×

Չեխոսլովաքիացի գիտնականներու խումբ մը Յունուար 30ին Հայաստան ժամանեց:

×

Ոստիկանութիւնը Յունուար 29ին ձերբակալեց մարդասպան մը՝ Բարկէն Յովհաննիսեան, որ սպաննած է մանկամարդուհի մը:

×

Հանքահաւանի կիրճին մէջ ներկայիս կը շինուի նկարիչներու տունը, ուր նախատեսուած են լուսաւոր արուեստանոցներ, հանդիստի եւ խաղերու սենեակներ՝ նկարիչներու համար:

Այս արարքը վտանգ մըն է՝ լռութեանը: Փորձութիւնը՝ երթալու անդին, առանց պահելու չափը մարդկային եզրին՝ չափանցումն է մարդկային էութեան:

Այս չափանցումը հաւատարմութիւն մըն է նոյնատեն. հաւատարմութիւնը քերթողին սկզբնական իր խեկութեան. քերթողը կը մնայ «հաւատարիմ սկզբնական խեկութեան» (136): Այս հաւատարմութիւնը կը դրուի քերթուածին մէջ, որ ամէն անգամ կը վերադառնայ իր խեկութեան: Քերթողը կը կատարէ այս վերադարձը փոխելով «տառապանքի Ջրվէժը ... «նուագ»ի (118): Այսպէս ան կը կատարէ դարձ իր ծագումին. «Միտքն ու ծագման հրաշքին դէմ կը խոկայ» (113): Քերթուածը կը կապուի Բանին, կ'արմատանայ անոր մէջ եւ կը տարածէ զայն, սակայն միշտ մասնակի, միշտ հունաւոր: Պէ՞տք է հետեւցընել որ տաղը իր լինելութեամբն իսկ — գոյութեամբ — արդէն կը «դաւաճանէ» Բանը ու չի կրնար կրել, տանիլ ծանրութիւնը Բանին: Քերթուածը միշտ Բանի ամբողջութեան ձգտող ու միշտ անկարող զայն ամփոփելու, կը պահէ դէմքը մահուան: Մահը միւս սահմանն է քերթուածին:

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (696)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Այս զաղտնիքը ծանրաբեռն ոսկիի արժէք ունի: Թերեւս ըսէք ինծի թէ ինչո՞ւ ժամ վաղժանին չդիմեցի: Ամենապարզ պատճառի մը համար. գիտեմ որ ձեռքէն հանեց զողցուած զումարը, ձեռքէ հանեց ձեռքի նպաստաւոր կերպով մը եւ այս կարգադրութիւնը հանճարեղ կ'երեւար ինծի, բայց ալ ստակ մը անգամ չունի. զատարկ ձեռքերը պիտի ցուցնէր ինծի, եւ որովհետեւ Լա Ժոյա ճամբորդելու համար զումարի մը պէտք ունիմ, նախապատիւ էք ինծի դուք որ ամէն բան ունիք, քան թէ ան որ փուլ մը չունի: Քիչ մը յոգնած եմ, ներեցէք որ աթոռի մը վրայ նստիմ:

Մարիուս նստաւ, եւ նշան ըրաւ անոր որ նստի:

Թէնարտիէ խոշոր մետաքսէ ծածկուած աթոռի մը վրայ տեղաւորուեցաւ, եւ առաւ երկու լրագիրները, պահարանը դըրաւ, եւ եղունգը «Տրափօ Պլան»ին զարնելով մրմռաց. ասիկա գտնելու համար փորձանք կրեցի: Ապա ոտքերը վրայի վրայ դրաւ, աթոռին կռթնցուց կռնակը, դիրքը որ իրենց ըսելիքին նկատմամբ անկասկած մարդոց յատուկ է, եւ քը սկսաւ պատմել ծանրութեամբ եւ բառերուն վրայ կռթնելով.

— Պարոն Պառոն, գրեթէ ասկէ տարի մը առաջ, 1832 Յունիս 6ին, ապստամբութեան օրը Փարիզի Մեծ Կոյուղիին մէջ մարդ մը կար, ճիշդ այն կողմը ուրկէ կոյուղին Էնվալիտի կամուրջին Իէնայի կամուրջին մէջտեղը Սէն գետին հետ կը միանայ:

Մարիուս յանկարծ իր աթոռը Թէնարտիէի աթոռին մօտեցուց: Թէնարտիէ դիտեց այս չարժումը եւ յամրաբար չարունակեց այնպիսի առենաբանի մը պէս որ իր ունկնդիրը կը գրաւէ եւ որ իր խօսքերուն ներքեւ իր հակառակորդին սրտի բախումները կը զգայ:

— Այս մարդը՝ այլ եւ այլ պատճառներով որոնք սակայն քաղաքականութեան չեն վերաբերիր, ստիպուած ըլլալով պահուելու, կոյուղին իրեն բնակարան ընտրած եւ անոր մէկ բանալին իր քովը առած էր: Ինչպէս ըսի, Յունիսի 6ն էր այդ օրը. երեկոյեան ժամը ութ կար: Մարդը կոյուղիին մէջ ձայն մը լսեց եւ զարմանալով տեղ մը կծկուեցաւ եւ լըռելեայն դիտեց: Ձայնը ոտքի ձայն էր. մութին մէջ քալող եւ դէպի իր կողմը եկող կար: Զարմանալի բան, կոյուղիին մէջ իրմէ զատ ուրիշ մարդ մըն ալ կար: Կոյուղիին ելքին վանդակը հեռու չէր: Այս վանդակէն եկող քիչ մը լոյսին շնորհիւ մարդը կրցաւ ճանչնալ նորեկը եւ տեսնել չալակը բան մը առած էր ան: Նորեկը ծռելով կը քալէր: Ծռելով քալող մարդը վաղեմի թիապարտ մըն էր, եւ չալկած բանն ալ դիակ մըն էր: Ասկէց աւելի բացայայտ մարդասպանութիւն չի կրնար ըլլալ: Իսկ գողութիւնը ինքնին յայտնի է: Մարդ ձրիապէս չի մեռցներ մարդ մը: Թիապարտը դիակը գետը նետելու կ'երթար: Նշանակելու արժանի բան մը կայ. այս թիապարտը, որ կոյուղիին ներսերէն կուգար՝ ելքին վանդակը հասնելէն առաջ հարկաւ հանդիպած էր զարհուրելի խրուտի մը ուր կ'երեւայ թէ կրնար թողուլ դիակը. սակայն հետեւեալ օրը կոյուղի մաքրողները խըրուտը լեցնելու եւ գոցելու ժամանակ կրնային սպաննուած մարդը գտնել. մարդասպանին հաշիւին չէր գար այս գիւտը: Աւելի աղէկ սեպած էր իր բեռովը խրուտէն անցնիլ անշուշտ զարհուրելի ջանադրութիւններէ ետք, իր կեանքը անկէց մեծ վտանգի մը չէր կրնար ենթարկուիլ. չեմ գիտեր թէ ինչպէս կենդանի ելած էր անկէ:

Մարիուսի աթոռն աւելի եւս մօտեցաւ: Թէնարտիէ այս առթիւ պատեհութիւն ունեցաւ երկարօրէն շնչելու: Ապա չարունակեց.

— Պարոն Պառոն, կոյուղի մը Արէսեան դաշտ մը չէ: Մարդ կոյուղիի մը մէջ, ոչ իսկ բան մը կը գտնէ երբ երկու մարդ կը գտնուի անոր մէջ եւ հարկաւորապէս իրարու կը հանդիպին:

Եւ ահա իրօք հանդիպեցան այդ երկու մարդերը: Բնակողը եւ անցորդը ստիպուեցան բարի իրիկուն ըսելու իրարու, երկուքն ալ ակամայ: Անցորդը բնակողին ըսաւ.— «Կը տեսնես թէ ինչ է չալկածս: Պէտք է որ դուրս ելլեմ. բանալի ունիս դուն, տուր ինծի բանալին: Այս թիապարտը սոսկալի ուժ ունէր: Ներելի չէր մերժել: Սակայն բանալին ունեցողը միայն ժամանակ չահելու համար խօսակցեցաւ: Քննեց մարդուն կռնակի մեռելը, տեսաւ որ երիտասարդը, լաւ հագուած, հարուստի մը նմանող, եւ դէմքը արիւնով ծածկուած մարդ մըն էր ան, բայց ասկէց աւելի բան մը չտեսաւ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Պ. Յակոբ եւ Օր. Անահիտ Գարթան, Տիկին Սաթենիկ Իզօլ եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Թաճեան (Լոս Անճէլըս), Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեան եւ զաւակները (Ուսթըր), Տիկին Ա. Թեւանեան եւ զաւակները, Տիկին Ե. Պօղոսեան եւ զաւակները, Տիկին Զ. Պապիկեան եւ զաւակները (Իտալիա), Տէր եւ Տիկին Ս. Տամլամեան եւ զաւակները, Տիկին Հ. Տամլամեան եւ զաւակները, Տիկին Թ. Գազանճեան եւ զաւակները, եւ Տամլամեան, Մենծիկեան, Կէրիկեան (Քանատա), Տամլամեան (Պոլիս), Մոստիչեան ընտանիքները, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն յանկարծական մահը իրենց սիրելի մօր, զարմուհիին, մօրեղբօր կնոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ԳԱԲԹԱՆԻ

Թաղման արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ, Շաբաթ առաւօտ ժամը 11ին, (7 Փետրուար), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Րիւ ժան Կուժոն: Եւ իր մարմինը կը փոխադրուի Շաթիյըն - Քլամարի Էնթէր-Քոմինալ գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն ընդունիլ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերներ՝ Գրիգոր Փափազեանի եւ կնոջ, Սարգիս Մուրատեանի եւ կնոջ, Օր. Հռիփսիմէ Փափազեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր Մարիամ Փափազեանի մահուան առթիւ:

×

Ալֆորվիլի նորակազմ «Մշակոյթի Միութեան» վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեանի, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեանի, Օր. Հռիփսիմէ Փափազեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր Մարիամ Փափազեանի մահուան առթիւ: Այս տխուր առթիւ, նորակազմ Մշակոյթային Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Տոքթ. Սեդա Թիրաքեանէ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆրանք:

×

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը կ'ողբայ ընկերուհի Մարիամ Փափազեանի մահը, եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ անոր զաւակներուն՝ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեանի, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեանի, Օր. Հռիփսիմէ Փափազեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Վերժին Օհաննէսեանէ 30 Ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի իրենց նորոք հանգուցեալ հօրեղբօր, փեսային Պ. Յակոբ Պաղտասարեանի կսկծալի մահուան առթիւ: Պ. Լեւոն Արզումանեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Սուլթան Պօղոսեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Ալֆորվիլէն Յովհ. Փափազեան իր սիրելի բարեկամին՝ ողբ. Հայկազուն Վարժապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ 50 Ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, 50 Ֆր. Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանին, (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան ֆրանք ալ «Յառաջ»ին:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Աղքատախնամի տրամադրութեան տակ դրուած մասնաւոր գումարէն հետեւեալ բացառիկ օգնութիւնները եղած են 1969ի ընթացքին:

Նկատի առնուած են բազմաթիւ դիմումներ եւ յետ քննութեան վեց անձերու յատկացուած է 1.100 ֆրանքի օժանդակութիւնը հետեւեալ վայրերու մէջ: Փարիզէն երկուքին 200ական ֆր. միւսին 150 ֆրանք, արուարձաններէն երկու անձերու 200ական ֆր., երրորդին 150 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր կարեւոր ձեռնարկներուն համար: Տէր եւ Տիկին Հաճի Ադալեանէ 150 ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Բարսեղ Բարսեղեանի մահուան առթիւ: Տիկին Մարօ Կարապետեանէ (Պուա Քոլոմպ), վաթսուն, Տիկին Էլմաս Իշխանեանէ հարիւր, (Պանեօ Քաշան), եւ Տիկին Հանըմիկ Պետրոսեանէ տասը ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի, Մարիամ Փափազեանի մահուան առթիւ:

ԱՅՑ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Գմբէթեանի Յոբելենական Յանձնախումբը կը հրաւիրէ արուեստագէտին բարեկամներն ու համակիրները պահ մը խոնարհելու, ողբացեալին մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, իր հողակոյտին վրայ նոր զետեղուած շիրմաքարին առջեւ:

Ժամադրավայր՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը ճիշդ 11ին, Քաֆէ «Փարի - Օրլէան», Փորթ տ'Օրլէան, ուրկէ ներկաները պիտի մեկնին դէպի Պանեօ - Փարիզիէն գերեզմանատունը: (Մուտք՝ Րիւ տը Լ'էկալիթէ):

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի օր, ժամը 16ին, Առնուվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, (Ավընիւ Ժան Ժօրէս՝ մարզադաշտին դիմաց): Տեղի պիտի ունենայ Բարեկենդանի հաճելի հանդէս մը, Հինգշաբթի օրուան Հայկական վարժարանի աշակերտութեան կողմէ:

Այս առթիւ կը ներկայացուի նաեւ,

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՋՈՒՏՈՂ ՏՂԱՆ եւ
ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՂԱՅԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

զաւեշտը, (Բ. անգամ ըլլալով)

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր մարմիններու վարչութիւնները Շաբաթ 14 Փետրուար, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԱՊԱՐ

կազմակերպուած

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ
կիրակի, 8 Փետրուար ժամը 17էն մինչեւ
23,30

SALONS DU GRAND HOTEL
DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)
Métro Bonne-Nouvelle

Մասնակցութեամբ
ՎԱՐԴԻՒԱՆԵԱՆԻ
ծանօթ նուագախումբին
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
եւ հաճելի անակնկալներ

Մուտք՝ առանց ճաշի 10 փրանք
իսկ ճաշապար 40 փրանք

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝
473-53-71

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Պուա Քոլոմպի Լուի Ժէ. սրճարանի վերնայարկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստուի ոգեկոչելու յաղթական դիւցազնամարտի 55ամեակը, նուիրուած անզուգական մեծ հայրենասէր Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան 150ամեակին: 12 Ապրիլ կիրակի, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝

ԸՆԿԵՐ Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

Նիւթ՝ ՑԱՐԱԿԱՆ ՕԽՐԱՆԱՅԻ (Գաղտնի ոստիկանութիւն) ԱՐԽԻՒՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ:

Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Մուտքը ազատ է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15 ԺԱՄԸ 15էն 23,30

SALLE DES FETES DE SARCELLES - CENTRE
PLACE DU 11 NOVEMBRE

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ՝ նոր ճամբորդութեան մը ժապաւէնը Հայաստանի մէջ
Պ. ԺՈՐԺ ՄԱՄԱՍԻ կողմէ (Լիոնէն)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ ԽՈՒՄԲ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆԻ
իր երգիչով՝ ԱԶԱՏ ԿՈՓԻԿԵԱՆ, երկուքն ալ ԿՈՐԶՄԱ գիշերաքոյենէն (քապարէ)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ֆիլմը կը ցուցադրուի ժամը ճիշդ 16ին:

39րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Արշաւը եւ բանակումի կեանքը
Հայկական պարեր եւ երգեր
Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր
Սկաուտական նուագախումբը
Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ:
Սկաուտական տողանցք
Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան:

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ — Պ Ի Ւ Ֆ Է

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. եւ Կրթ. մարմիններու, Կիրակի, 15 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ (Սէնթ Էթիէն)
ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն «Կոմիտաս երգչախումբ»ի քառեակը:

Հայկազեան դպրոցի պարախումբն ու երգեցիկ խումբը, իսկ տեղւոյս կարող ուժերէն ոմանք կ'երգեն եւ ուրիշներ կ'արտասանեն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիր. կը կատարուի Սրբոց Վարդանանց Զօրավարաց տօնը: Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ պատարագ կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Քարոզէն ետք կը կատարուի Հայրապետական մաղթանք՝ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետ՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անուան տօնին առիթով: Իսկ յետ պատարագի՝ Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց մերոց:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8, Պատարագ 10, քարոզ 11, Հայրապետական մաղթանք 11.20, Հոգեհանգիստ 12:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Ս. պատարագի ընթացքին Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան սարգաւագութեան աստիճան պիտի շնորհէ Միքայէլ Գարանֆիլեանի եւ Աւետիս Քիւփէլեանի:

Իսկ յաւարտ պատարագի վարդապետական չորս աստիճաններ պիտի շնորհէ Նորվան Աբեղայ Զաքարեանի:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս բացառիկ արարողութեանց:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին:

Սարկաւագական ձեռնադրութիւն՝ ժամը 10ին:

Վարդապետական աստիճանի տուչութիւն՝ ժամը 11.15ին:

LA FOURCHETTE
ՕԹԷԼ - ՃԱՇԱՐԱՆ
ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Փ Ր Ա - Լ Ո Ւ
PRA-LOUP 04
(Basses-Alpes)

—o—

Առատ ձիւնի եւ սքիի հրաշալի կայան մը՝ նոր ու հրապուրիչ:

Լաւագոյն պայմաններ, արեւելեան համեղ ճաշեր, մատչելի գին:

Թարմանալու, նորոգուելու, կայտառանալու դրախտանման տեղ՝ ջինջ օդի մէջ, ծիծաղկոտ արեւի տակ: Օգտուեցէք:

Հեռաձայն՝ ՓՐԱ-ԼՈՒ 81

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. — Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0,50
LE NUMÉRO 0,50 F.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 8 FEVRIER 1970

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.735
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.735

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՌՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այսօր երբ յետադարձ ակնարկ մը կը նետենք յիսուն տարի առաջուան դէպքերուն վրայ, անգամ մը եւս կուգանք հաստատելու կարգ մը դառն ճշմարտութիւններ :

Դաշնակիցներու յաղթանակը փայլուն հեռանկարներ կը բանար Հայութեան առջեւ: Չէ՞ որ չարաչար պարտուած էր Թուրքիա, որ կեդրոնի պետութեանց հետ միացած չորս տարի կռուած էր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ, — առանց հաշուելու Ռուսիան, առաջին տարիներու իրենց դաշնակիցը, որ գոյն փոխելով եօքէն դարձած էր Թուրքի բարեկամ :

Փարիզի մէջ նստած, յաղթական դաշնակիցները՝ Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Միացեալ Նահանգները՝ աշխարհի նոր քարտէսը կը գծէին: Մանր պատիժներու կ'ենթարկէին թշնամի չորս պետութիւնները, — Գերմանիա, Աւստրեւհունգարիա, Թուրքիա եւ Պուլկարիա :

Օսմանեան կայսրութեան հողամասերու մեծագոյն մասը դրաւուած էր անգլիական բանակին կողմէ: Արաբախօս երկիրները՝ Հիճազ, Ասիր, Եմէն, Պաղեստին, Միջագետք, Սուրիա ու Լիբանան ընդմիշտ կ'անջատուէին, յետագային կազմելու համար անկախ պետութիւններ:

Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը կը խմբագրուէր նախագահ Ուիլսընի 1918 Յունուար ութի 14 կէտերու հիման վրայ: Հայերն ալ պիտի ազատագրուէին օսմանեան լուծէն : Ջարդարար Թուրքերը պիտի պատժուէին :

Յոյսի ու երազի օրեր կ'ապրէինք ազգովին :

Անդին Արարատի շուքին տակ ստեղծուած էր անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Աստին ֆրանսական իշխանութիւնները դերագոյն գոհողութեամբ Կիլիկիոյ մէջ կը համախմբէին ջարդերէն ու տարագրութենէն ճողոպրած բեկորները : Կիլիկիան պիտի դառնար «Հայկական ինքնավար օճախ»՝ Ֆրանսայի հովանիին տակ :

Կիլիկեան Թագաւորութեան անկումէն (1375) հինգուկէս դար ետք, Հայոց վերջին Թագաւոր Լեւոն Ե. Լուսինեանի ժառանգորդները կուգային վերականգնել հայկական Կիլիկիան :

Ի՜նչ միամիտ յոյսեր կը սնուցանէինք: Չէինք տեսներ դառն իրականութիւնը : Բարձր բարոյականի եւ գաղափարականի երազներով կը տարուէինք : Նիւթապաշտ աշխարհի դաւաճանութեան մասին կարծիք չունէինք :

Աւետիս Ահարոնեան եւ Պօղոս Նուպար մեր զոյգ պատուիրակութեանց անունով յուշագիր կը ներկայացնէին Փարիզի Հաշտութեան Ժողովին, 1919 Փետրուարին, պահանջելով ծովերէ ծով Հայաստան, Սեւ Ծովէն մինչեւ Միջերկրականի ափերը :

Ցնծութեան օրեր էին :

Ազգովին ցնորքներու ետեւէն կը վազէինք :

Հակադաշնակցական Թերթերը չէին վարաներ Հայ Դատի Թշնամի որակելու Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան նախագահ Ահարոնեանը, երբ անիկա կը վարանէր պահ մը Պօղոս Նուպար փաշայի հետ ստորագրելու «ծովէ ծով»ը:

Փարիզի ծանրակշիռ Թերթի՝ «Թան»ի խմբագրապետը Ժ. Հէրվէ 1919 Փետր. 15ին Ահարոնեանի հետ տեսակցութեան ընթացքին յայտներ էր, որ Ֆրանսա երբեք պիտի չհամաձայնի Կիլիկիան Հայերուն տալու : Անիկա պիտի կցուի Սուրիոյ, որ առանց Կիլիկիոյ չի կրնար ապրիլ, աւելցուցեր էր :

Ու Փետրուար 27ին, հայկական յուշագրի վաղորդայնին, «Թան» հրատարակեց խմբագրական մը՝ Հայկական կայսրութիւն յատկանշական խորագրով :

Հակառակ ակներեւ ազդարարութեանց, մենք յամառեցանք յոյսեր կապել Կիլիկիոյ վրայ, նոյնիսկ այն օրերուն, երբ Ֆրանսայի երեսփոխանական ժողովին մէջ երկրին ներկայացուցիչները, ու ամէնէն առաջ ընկերվարական երեսփոխանները «ո՛չ մէկ զինուոր, ո՛չ մէկ սու Կիլիկիոյ համար» կը պոռային :

Սեւրի դաշնագիրն անգամ Կիլիկիոյ մեծագոյն մասը Թուրքերուն կը ձգէր :

1919ի եւ 1920ի խանդավառ օրերուն յաջորդեցին կրկին սեւ օրեր: Հայաստան կորսնցուց իր անկախութիւնը : Կիլիկիան պարպուեցաւ : Դաշնակիցները ուրացան մեր դատը : Եւ իրարու հետ մրցումի ելան՝ ողջունելու համար իրենց երէկի Թշնամի Թուրքը :

Հետեւանքն այն եղաւ, որ «ծովէ ծով»ի երազը կորսնցնելէ ետք մեզի չտուին նոյնիսկ «լիճէ լիճ»ը (Սեւանէն Վան):

Յիսնամեակի առթիւ վերստին յիշեցինք այս դառն ճշմարտութիւնները, որպէսզի իբրեւ դաս ծառայեն անոնք մեր բազմաչարչար ազգին :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐՑԵՐԸ ԿԸ ՄՆ'ԱՆ

Կ'ԸՍԷ ԿԱՐՕՏԻ

Շատ կը սպասուէր համայնավար կուսակցութեան տեսաբանին՝ Ռոժէ Կարոտիի ելոյթին կուսակցութեան 19րդ համագումարին 900 պատգամաւորներուն առջեւ: Հարցը, թէեւ, առաջուընէ լուծուած էր եւ «ամբաստանեալը» ալ քաջ գիտէր այդպէս ըլլալը, բայց եւ այնպէս ըսաւ ինչ որ կ'ուզէր ըսել, գիտնալով հանդերձ թէ, գոնէ գործնական գետնի վրայ անօգուտ է :

Կարոտի եթէ «ձեւ»ի որոշ դիջումներ ըրաւ, ոչ մէկ հիմնական կէտի վրայ տեղի տուաւ : Իր ելոյթը ունէր թէ հաստատումներ եւ թէ անշուշտ պաշտպանողական մասեր, ի պատասխան իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններուն : Կարոտի խօսելով ի մէջ այլոց ընկերվարութեան հեռանկարներուն մասին Ֆրանսայի մէջ, կ'ըսէ — «Չենք կրնար ընդունիլ որ, տեղ մը, իտէալ եւ եզակի օրինակ մը կայ, որ կը մնայ կիրարկել մեր երկրին: Քսան տարուան մէջ, երկու անգամ (1948ին՝ Եուկոսլաւիոյ բանադրանք, 1968 Չեխոսլովաքիոյ միջամտութիւնը) տեսանք միակ օրինակի մը տեսակէտին վնասը: Եւ հոս ալ, եթէ բառը կը խրտչեցնէ, ըսենք՝ «տիպար» կամ «փոփոխակ», հակառակ անոր որ Լենին ինք իսկ այս բառը (օրինակ) գործածած է: Մեր կուսակցութիւնը որ կուրօրէն հետեւեցաւ 1948ին, արդար կերպով, դատապարտեց զինուորական միջամտութիւնը 1968ին: Ինչո՞ւ համար դատապարտելէն ետք, ոճիր պիտի ըլլար հարց տալ անոր խոր պատճառներուն մասին, վերլուծել քաղաքական եւ տեսաբանական սկզբունքները — որ հոդ տարին, այսինքն մերժումը՝ եթէ ոչ խօսքով գոնէ գործքով, ընդունելու ընկերվարութեան նոր ձեւերու փնտռտուքը, համապատասխան իւրաքանչիւր երկրի զարգացման եւ ազգային աւանդութիւններուն »:

Կարոտի կ'ըսէ նաեւ թէ ինք հակախորհրդային չէ (որովհետեւ այդ պիտի նշանակէր՝ վնասել Ֆրանսայի), բայց չի վարանիր սակայն անմիջապէս ետք աւելցնելու «երբ ընկերվարական երկիր մը (խմբ՝ Խորհ. Միութիւն), Աստիւրիենէրու հանքագործներու գործադուլին առթիւ ածուխ կը ղրկէ Ֆրանքոյի, ինչ որ կ'օգնէ գործադուլը ճզմելու, երբ ընկերվարական երկիր մը, պառակտելէ ետք Մանուլիս Կլեզոսի կուսակցութիւնը, ելեկտրական կեդրոններ կը կառուցանէ անոր դահիճներուն՝ Փաշիստ Յոյներուն համար, ինչ որ կը բռնաբարէ պրոլետար միջազգայնականը եւ կը սնանէ հակախորհրդային զգացումները, այս բաները ըսելը չէ, այլ զանոնք ընելը եւ այդ մասին՝ լռելը : Վերջին անգամ խօսելով այս բեմէն, կ'ուզեմ ըսել տխրութեամբ, բայց առանց դառնութեան, որ եթէ անցեալի մեթոտները ծանր կըշռեցին խեղաթիւրելու համար վէճը, ոչ մէկ բան կրնար ինձմէ խլել այն վստահութիւնը զոր ունիմ ապագային հանդէպ: Մեր դատը արդար է, մեր նպատակին պիտի հասնինք եւ այնքան աւելի արագ որ մեր մեթոտները աւելի արագօրէն եւ աւելի խոր կերպով փոխուին : Եւ պիտի ըլլան : Նոյնիսկ եթէ հեռացնենք անձերը զորս այդ հարցումները կը դնեն, հարցերը պիտի մնան կեանքին մէջ» :

Սառ լռութիւն մը, ընդունած է այս ելոյթը: Ոչ մէկ ծափահարութիւն :

Իւմանիթէ քանի մը տողով միայն կը յիշէ այս ելոյթը, յիշելով թէ Կարոտի « անճոռնի յարձակումներ ըրած է կարգ մը ընկերվարական երկիրներու դէմ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ օդուժը վեց ժամ շարունակաբար ռմբակոծեց Տելղայի եւ Սուէզի ծոցին մէջ հաստատուած եգիպտական ռազմակայաններ : Ռմբակոծութիւնը շատ բուռն եղաւ : Օդանաւերը ընկղմեցին նաեւ ական զետեղելով եգիպտական նաւ մը : Այս ռմբակոծութիւնը, շատերու կարծիքով, իսրայելեան փոխադարձութիւնն է Էյլաթի մէջ եգիպտացի սուզամարդոց ընկղմած եւ վնասած իսրայելեան երկու նաւերուն: Գահիրէ կը թուէ նաւերուն անունները — «Պէյթ Շէյֆա» եւ «Պէյթ Եամ »: Ծափանարարական ձեռնարկը բաւական կարեւոր էր, քանի որ իսրայէլեան բանակի բոլոր ղեկավարներն ալ Էյլաթ գացած են ստուգելու համար վնասին տարողութիւնը : Իսրայէլի համար ծանր հարուած մըն է, գիտել կուտան զինուորական մասնագէտները :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Երկուշաբթի օր կը գումարուի արաբական փոքր վեհաժողովը, Լիբիային ետք Իրաք եւս որոշեց չմասնակցիլ ժողովին, որովհետեւ «իրանեան ուժերու կեդրոնացումը իրաքեան սահմանին վրայ անհրաժեշտ կը դարձնէ Զօր. Էլ Պաքրի ներկայութիւնը Պաղտատի մէջ»: Գահիրէի մէջ վերջերս գումարուած խորհրդարանականներու միջազգային խորհրդաժողովը բանաձեւով մը դատապարտեց իսրայէլեան յարձակողական քաղաքականութիւնը : Համագումարին կը մասնակցէին երկու հարիւր պատգամաւորներ 55 երկիրներէ, մեծ մասամբ այսպէս կոչուած Երրորդ-Աշխարհէն :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Իրլանտայի մէջ վախ կայ, որ միջհամայնական բախումները վերսկսին : Վերջին օրերուն լուրջ միջադէպեր տեղի ունեցան ծայրայեղ տարրերու նախաձեռնութեամբ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ քաղաքապետը որոշեց ներկայ չգտնուիլ նախագահ Փոմփիտուի ի պատիւ տրուելիք պաշտօնական ճաշին՝ Ուալտորֆ – Աստորիայի մէջ : Ժամանակէ մը ի վեր Լինտսէյ, Նիւ Եորքի քաղաքապետը, այս ուղղութեամբ ճնշումի կ'ենթարկուէր հրէական հաստատութիւններու եւ կազմակերպութիւններու կողմէ :

ՀՈՆՏՈՒՐԱՍԻ եւ Սալվատորի սահմանագիծին վրայ նոր բախումներ տեղի ունեցան : Երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները վատթարացած էին ատենէ մը ի վեր հողային տարակարծութեան հետեւանքով :

ՍՊԱՆԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Լոփեզ Պրաւօ Երկուշաբթի օր Փարիզ կը ժամանէ, հանդիպումներ ունենալու համար Մ. Շումանի եւ Շապան – Տէլմասի հետ : Երկու կողմերը քննութեան պիտի առնեն իրենց միջեւ հաստատուած յարաբերութիւններու ընդլայնման հարցը, ինչպէս նաեւ երկու երկիրներուն ալ հաւասարապէս շահագրգռող միջազգային խնդիրներ (Հասարակաց Շուկայ եւն.):

ԳԵՐՄԱՆ ԵՒ ԼԵՀ առաջին հանդիպումը վերջ գտաւ Վարշաւայի մէջ Փետրուար վեցին : Յաջորդ հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Մարտի կէսերուն : Ցարդ ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ ձեռք ձգուած արդիւնքի մասին : Առ այժմ կը թուի թէ կողմերը իրենց տեսակէտները կը պարզեն զիրենք շահագրգռող հարցերու մասին, ինչպէս, օրինակ, Օտէր – Նայս սահմանագիծը :

ԹԷԹԻ (վիէթնամեան ամանոր) առթիւ հաստատուած զինադուլի ընթացքին, 24 ժամուան մէջ 120 միջադէպեր տեղի ունեցան որոնց ընթացքին չորս Ամերիկացիներ եւ 115 Հիւս. Վիէթնամցիներ սպաննուեցան :

ՊԵՐՆԻ մէջ, երեւան հանուեցաւ խորհրդային լրտեսական ցանց մը: Խորհրդային երկու դիւանագէտներ մեղսակից նկատուեցան լրտեսական աշխատանքներու : Հաւանաբար հեռացուին երկրէն իբրեւ անբաղձալի տարր :

ԹՈՒԼՈՒԶԻ դատարանը Ֆրանսացի բժիշկ մը 180 հազար նոր ֆրանքի տուգանքի դատապարտեց, որովհետեւ, ընթացք տալով վիրաւորուած անձի մը մերժումին՝ ենթարկուելու հակաթեթանիք շիճուկի ներարկումի, չէր կատարած անհրաժեշտ ներարկումը, որու հետեւանքով վիրաւորուած անձը վարակուած էր թեթանոսէ: Համաձայն ատեանին՝ բժիշկը պէտք է պարտադրաբար կատարէր ներարկումը:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, Շաբաթ առաւօտ ժամը եօթնին, Վեցերը համաձայնեցան բոլոր կէտերու շուրջ :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ միջնորդի դեր կը կատարեն Իրաքի եւ Իրանի միջեւ, այս նպատակով պատուիրակութիւն մը ղրկած են Թեհրան, Անգարայի Թուրքեւիրաքեան խօսակցութիւններէն տեղեակ պահելու համար Պարսիկները :

Ժ. Ժ. ՍԵՐՎԱՆ – ՇՐԷՊԷՐ, հեռատեսիլէն խօսեցաւ արմատական կուսակցութեան առնելիք նոր թեքչքին մասին, իր պատրաստած մանիֆեսթին առթիւ : Եթէ քանի մը օրէն կուսակցութեան համագումարը ամբողջովին չվաւերացնէ, բարեփոխում կամ մեղմացուցիչ բանաձեւեր պիտի չընդունի :

ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Բարեկենդան նշանակում է բարի կենդանութիւն, ուրախութիւն, խրախճանք, ճոխ եւ առատ ուտելիքներով վայելելու օր :

Գլխաւոր չաբաթապասերի նախորդ Շաբաթ օրը կոչւում է Բարեկենդան եւ այդ առթիւ թոյլատրւում է աւելի ճոխ ուտել․ եկեղեցական օրացոյցում յաճախ հանդիպում ենք Բարեկենդանի յիշատակութեան, որովհետեւ կարեւոր Պասերն ունեն իրենց Բարեկենդանը :

Բայց բարեկենդանների մէջ յատկանշական է մեծ Պասի նախընթաց Կիրակի օրը, որ կոչւում է Բուն Բարեկենդան : Այդ օրը վայելում են առատ ուտելիք, պատրաստում են ճոխ սեղան, կատարում են զիմակաւոր խաղեր, զբօսանքներ, խրախճանքներ եւայլն :

Վանքերում նոյնիսկ Բուն Բարեկենդանի օրը որոշ ազատութիւն էր զրւում եւ այդ օրը ժամանակին կոչւում էր Աբեղաթող :

Ժողովրդական լեզուով Բարեկենդանը կոչւում է Բարեկենտանք, կամ Բարկենտանք, ոմանք մինչեւ իսկ կոչում էին Բարիկենանք : Բարեկենդանի սովորոյթները, խաղերը, խրախճանքը կատարւում էին բազմազան ձեւերով : Բայց խաղերի, խրախճանքների խորքը կազմում էր ազատութիւնը եւ առանց քաշուելու ծիծաղախառն կատակներով քննադատութիւն՝ ուղղուած մեծաւորի հասցէին :

Բուն Բարեկենդանի նախորդ օրը, Շաբաթ երեկոյեան ժամերգութեան ընթացքին, եկեղեցու խորանի վարագոյրը քաշւում է, խորանը ծածկւում է եւ այսպէս չարունակւում է քառասնօրեայ պասի ընթացքին :

Եւրոպական լեզուով Բարեկենդանը կոչւում է Քարնաւալ : Եւրոպայում եւ կամ այլ շրջաններում Բարեկենդանը կատարւում է բացառիկ շուքով եւ հանդիսութեամբ : Տեղի են ունենում հետաքրքրական տողանցքներ ու ցուցադրութիւններ եւ ժողովրդական խրախճանք :

Բարեկենդանը յատկանշւում է հրապարակի վրայ դիմակաւոր մարդկանց երեւալով : Ժամանակին դիմակը ծառայում էր չարագործներին, չար ոգիներին հեռացնելու համար : Դիմակ հագած մարդիկ իբր թէ լցւում էին սրբազան կենդանիների գերբնական զօրութեամբ :

Բարեկենդանը իր մէջ պահում է նաեւ Դիոնիսեան եւ սաթուրնական տօնակատարութիւնների մնացորդները : Քրիստոնէութիւնը չկարողացաւ արգելք հանդիսանալ Բարեկենդանի սովորոյթներին․ ժողովուրդը պահեց Բարեկենդանի խրախճանքը, որովհետեւ այնտեղ ինքն էր մասնակցում, ուրախանում, խրախճանքներ կազմակերպում եւ դիմակ հագնելով, խաղեր կազմակերպելով, սովորական ապրելակերպին նոր ձեւ ու կերպարանք էր տալիս :

Դիմակ հագնելու եւ խաղեր ու խրախճանքներ կազմակերպելու սովորութիւնը Հայոց հեթանոսական շրջանում տեղի էին ունենում նաւասարդեան օրերին : Յատկապէս այդ շրջանում, գիւղացին, երկրագործը, տօղորւում էին յատուկ ոգեւորութեամբ եւ իրենց համար տօնական օրերն ստանում էին տարբեր իմաստ ու նշանակութիւն : Իսկ քաղաքացին, աւագանին, թագաւորը, իրենց մասնակցութեամբ յատուկ շքեղութիւն էին տալիս օրուայ տօնախմբութիւններին : Ձիարշաւ, սրախաղ եւ այլ տեսակի խաղեր, խրախճանքներ, նոր ոգեւորութիւն էին տալիս մարդկանց միօրինակ կեանքին :

Ն․ Ադոնցի կարծիքով, Բարեկենդանը Ադդխեան տօների մէկ մնացորդն է․ դիմակաւորուելը յատուկ սովորութիւն էր եւ Ադդխեան տօների ու ծէսի էական մասն էր կազմում : Ադդխի յարութեան օրերին, երբ աստուածուհու հետ ամբողջ բնութիւնը վերակենդանանում էր իր քնից, անպայման վայելուչ էր Բարեկենդանը եւ բարեկենդանութիւն կոչումը :

Իսկ Ա․ Մնացականեան, իր «Հայկական զարդարուեստը» հատորում երբ քննարկում է դիմակով կատարուած խաղերը, դիմակաւոր զարդանկարները, «առասպել դիմօք եւ թէատրոնօք», եզրակացնում է, որ դիմակ հագնելը Հայաստանում շատ հին սովորութիւն է եղել : Որսորդութեան, թատերական խաղերի, նաւասարդեան եւ այլ տօնակատարութիւնների ընթացքին Հայերը սովորութիւն ունէին դիմակ գործածելու :

Բանասէրները առանձին հատորների եւ յօդուածների մէջ նկարագրել են Բուն Բարեկենդանի խրախճանքները :

Հետաքրքրութեան համար մէջ ենք բերում այդ նկարագրութիւններից մի քանիսը ․

Բարեկենդանի արտասովոր խաղերն ու խրախճանքները մուտք էին գործել մինչեւ իսկ վանքերի պարիսպներից ներս : Բարեկենդանի օրը վանքերում կոչւում էր Աբեղաթող : Բարեկենդանի Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը սարկաւագ, աբեղայ, վարդապետ եւ եպիսկոպոս հաւասարւում էին իրար, մի պահ մոռանում էին աստիճանի տարբերութիւնները, եւ բոլորը միասին կատարում էին խրախճանքներ : Սեղանատան ուրախութեանը յաջորդում էր գիշերային պարն ու թափօրը : Թափօրի համար քուէի մեծամասնութեամբ ընտրւում էր թափօրապետը, եւ ապա նստում էր գահակաւորակի վրայ, գլխին եպիսկոպոսական թղթէ խոյր, չաթալ – թագ, ձեռքին խոտից հիւսուած գաւազան, հագուստը թղթից պատրաստուած շուրջառ, որի վրայ գրուած էին լինում բոլոր միաբանների անունները : Գահը, որ պատգարակի ձեւ ունէր շալակում էին չորս տիրացուներ, երգելով «Որ վերօրհնիս» շարականը : Սա Քրիստոսի Երուսաղէմ մուտքի, Ծաղկազարդի շարականն էր : Երբ թափօրը աբեղաների թաղն էր մտնում, երգում էին «Ամէն ալէլուիա» : Տիրացուներից մէկը հարց էր տալիս թափօրապետին, թէ ինչո՞ւ համար է կատարւում այս հանդէսը․ Թափօրապետը ծիծաղաշարժ պատասխան էր տալիս, եւ իւրաքանչիւր անգամ, «Օրհնեսցի»ի ժամանակ, կատակներ էր անում ընդհ․ ծիծաղ յառաջացնելու համար : Տեղի էին ունենում երգիծախառն խօսակցութիւններ, անդաստանի ձեւով կատարուած «օրհնեսցի»ների ժամանակ : Այդ օրուայ կատակներից ոչ ոք չէր վիրաւորւում, թափօրապետը ազատ համարձակ ծաղրում էր բոլորին : Այս բոլորից յետոյ երգւում էր «Ուրախ լեր եկեղեցի» շարականը, եւ այնուհետեւ թափօրապետին էին ծաղրանքի ենթարկում եւ չալակելով տանում էին թաղելու, ապա միաձայնաբար ասում էին «Ղազարէ, արի, ե՛լ արտաքս», եւ նա Ղազարոսի նման բարձրանում էր ու ականատեսները փախչում էին : Այնուհետեւ ամէն մարդ իր սենեակն էր քաշւում եւ այսպէս վերջանում էր Աբեղաթողը :

Հայկ․ երբեմնի գաւառներում եւս Բարեկենդանի օրը կատարւում էին հետաքրքրական խաղեր : Այստեղ ներկայացնում ենք մի նմոյշ գիւղական շրջանի սովորոյթներից :

Երիտասարդներից մէկն ընտրւում էր րէս կամ գզիր, երեսը ներկում էր․ գլխին դնում էր թղթէ կամ թաղիքէ չաթալ – թագ կամ մի այլ գլխարկ, թիկունքին քաշում էր սաւան կամ ոչխարի մորթի, մէջքը սեղմում էր թրիքէ կապոցներով եւ փորը դուրս ցցում, ձեռքին բռնում էր սրածայր մի հսկայ ձող, որի ծայրին ծածանւում էին լաթի հին կտորներ, ուսով շալակում էր գիւրավառ խոտի խուրձեր, իր շուրջը հաւաքում էր նաեւ մրոտած, ներկուած երեսներով երախաներ, հագած անճոռնի ըղգեստներ : Այսպէս երգելով, տաղեր ասելով, շրջում էին եւ ապա անցնում միւս գիւղը, ուր սպասում էին իրենց նման հագուստներ հագած գիւղացիներ : Նախ հնչեցնում էին գաւուղն ու զուռնան, որը կռուի նշան էր․ մի քանի խաղերից եւ կռուից յետոյ որ կողմը պարտուէր, այն կողմի պարագլուխ րէսին կամ գզրին ծուռ նստեցնում էին աւանակի վրայ եւ կատակելով, ուսի ցախը վառելով, հրում էին աւանակին ու նրա տողին եւ նետում գետի մէջ : Մինչ այդ հասնում էր քահանան, կարդում էր Աւետարանից մի գլուխ, աղօթում էր գետի մէջ գլորուողին եւ պարտուող կողմից փրկագին էր պահանջում : Այդ միջոցին յարձակւում էին քահանայի վրայ, սակայն գիւղի մեծամեծները միջամտելով, ազատում էին նրան :

Բարեկենդանի խրախճանքին ամէն մարդ բերում էր իր մասնակցութիւնը, մինչեւ իսկ աղքատները, հքաւորները ուշարդութեան առարկայ էին դառնում եւ վայելում էին Բարեկենդանի սեղանը : Իսկ Բարեկենդանի Կիրակի գիշերը, ընթրիքից յետոյ, նախքան քնելը, մածուն եւ կաթնապուր էին ուտում եւ անկողնի մէջ խաշած ձու ուտելով բերանները փակում էին, մաղթելով որ Զատկին ձուով բարով բանան իրենց բերանները :

Բարեկենդանի յաջորդ օրը դարձեալ արձակուրդի օր էր․ դպրոցական աշակերտները զբօսանքի էին դնում եւ այդ օրը ժողովրդական լեզուով կոչւում է « Բակլա խորան» : Գիւղական շրջաններում Երկուշաբթի օրը այցելում էին քահանայի եւ համագիւղացիների տները, ասելով․ «Շնորհաւոր ապաշխարանք Քրիստոսի » , կամ « Շնորհաւոր Բարեկենդան, բարով հասնենք սուրբ Յարութեան » :

. . . Հետաքրքրական մի այլ երեւոյթ եւս, որ պարզւում է Բարեկենդանի տօնակատարութեան եւ խրախճանքի ընթացքին, այն է, որ Բարեկենդանը կրօնական որեւիցէ տօնի հետ չի կապւում, մինչ հեթանոսական շրջանի այլ տօները կատարւում են քրիստոնէական տօների հետ, ինչպէս օրինակ, Վարդավառը՝ Այլակերպութեան տօնին, Խաղողօրհնէքը՝ Աստուածածնին եւայլն : Ընդհակառակն, նոյն օրը սկսւում է արդէն ապաշխարութեան շարականը, եկեղեցու վարագոյրը քաշւում է եւ հոգեւոր արարողութիւնները մեղմանում են․ պատարագը մատուցւում է վարագուրուած խորանի ետեւում : Այսպիսով սկսւում է քառասնօրեայ ապաշխարութիւնը եկեղեցու մէջ :

Բուն Բարեկենդանի շարականները պատմում են, թէ ի՞նչպէս ստեղծուեց մարդը եւ ապրեց դրախտի փափկութեան մէջ, այնտեղ, դրախտում մարդը «ցնծայր զուարճացեալ անխտրական խնդութեամբ», որովհետեւ միշտ տեսնում էր Աստծուն : Բուն Բարեկենդանի շարականների առանցքը «դրախտի փափկութիւնը », «դրախտի զուարճութիւնը» եւ նախատիպ մարդու՝ Ադամի երջանիկ վիճակն է կազմում : Յիշատակւում է նաեւ Քրիստոսը որպէս երկրորդ Ադամ, որ Իր միջոցաւ մարդկանց արժանի դարձրեց «դրախտի փափկութեան » :

Զուգադիպութեամբ, թէ յատուկ միտումով Բուն Բարեկենդանի շարականները «զուարճութեան», «ուրախութեան » եւ «դրախտի երջանկութեան » մասին են խօսում :

Կարծէք Բուն Բարեկենդանի շարականները նոյն օրը զուարճացող մարդկանց յիշեցնում են նաեւ դրախտի հոգեւոր երջանկութիւնը եւ ուրախութիւնը :

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ․ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
«Հայ եկեղեցու տօները»

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Վաճառականը լսելով Վահան Նազիկեանի վրայ եղած սոսկալի ամբաստանութիւնը, շատ զող ելաւ :

— Այս ի՞նչ ճիւաղ մարդ է եղեր Թորոս պէյը, գոչեց :

Եւ սակայն կարելի չէր անգործ մնալ․ հարկ էր ուրիշ դիմումներ կատարել, ամէն միջոց փորձել, վերջապէս անկարելին ընել խեղճ երիտասարդը ազատելու համար :

Ձ․

Օրերով, Բարսեղ էֆէնտի, իր առեւտրական զբաղումները մէկ կողմ թողած, ամբողջ ժամանակը զոհեց կարենալ երիտասարդը ազատելու համար :

Բոլոր մեծ ու պզտիկ, աշխարհական թէ կրօնաւոր լրտեսներու հետ յարաբերութեան մտաւ, դրամ ծախսեց, աշխատեցաւ, բայց ի զո՜ւր :

Եւ ոչ իսկ կրցաւ, գոնէ անգամ մը, Վահանին երեսը տեսնել : Իր ամբողջ ջանքերուն արդիւնքը այն եղաւ, որ կրցաւ անկողին, ճերմակեղէն ու դրամ հասցնել երիտասարդին եւ զգացնել անոր թէ իրեն համար մտածողներ ու աշխատողներ կան :

Ծանօթ լրտես վարդապետ մը յոյս ներշնչած էր Բարսեղ էֆէնտիի թէ ինք պիտի կրնար Նազիկեանը ազատել, բայց ասոր համար հարկ էր դրամ ծախսել, այս ու այն կաշառել :

— Պէտք եղած դրամը կը տրամադրեմ, ըսած էր Բարսեղ էֆէնտի :

Եւ ալ անկէ ետքը վարդապետը ամէն օր կը հանդիպէր դրասենեակ ու որեւէ պատրուակով ութ–տասն ոսկի կ'առնէր ու կ'երթար :

Ի վերջոյ, ա՛լ Բարսեղ էֆէնտիի համբերութիւնը սպառեցաւ․

— Ասկէ ետքը դրամ չեմ տար, յայտարարեց վճռաբար : Վահանին ազատութեան լուրը բեր, այն ատեն ինչ որ կ'ուզես կուտամ :

Վարդապետը ստիպուած էր համակերպիլ այս վճռին ու իր ամէնօրեայ այցելութիւններէն հրաժարիլ :

Զորս օրէ ի վեր, այսպէս, երեւան չէր ելած, երբ իրիկուն մը ուշ ատեն եկաւ Բարսեղ էֆէնտիին գտաւ իր բնակարանին մէջ :

— Աչքերնիդ լոյս, Բարսեղ էֆէնտի, ըսաւ սրահէն ներս մտնելով :

Վաճառականը ուրախութեամբ ոտքի ցատկեց եւ գոչեց․

— Ի՞նչ, ազատեցա՞ւ...

— Այո, այսօր հանեցին բանտէն :

— Ո՞ւր է հիմա, ինչո՞ւ երեւան չելաւ :

— Հիմա ճամբան է ծովուն վրայ, պատասխանեց վարդապետը :

Բարսեղ էֆէնտին տժգունեցաւ :

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, հարցուց վրդովուած դէմքով մը :

— Զինքը բանտէն հանեցին, բայց անմիջապէս շոգենաւ դրին Երզրում ղրկելու համար :

— Ա՞յս է ազատեցաւ ըսածդ :

— Ալ ասկէ աւելի ի՞նչ կ'ուզես, պատասխանեց վարդապետը, փառք տուր Աստուծոյ որ սանկ աժան ազատեցաւ... մաղ մնաց որ մինչեւ Աքեա երթար :

Արդարեւ վարդապետին տեղեկութիւնը ճիշդ էր : Մանրազննին քննութիւնները որեւէ արդիւնք չէին տուած, ամբաստանութեան անհիմն ըլլալը հաստատուած էր, բայց եւ այնպէս Ըլտըզէն յարմար դատած էին որ իր քաղաքը աքսորուէր, քանի որ կասկածի տեղի տուած էր :

Վարդապետը ջանաց ապացուցանել թէ իր ջանքերուն եւ անխոնջ աշխատութեան շնորհիւ հասած էին այդ արդիւնքին :

— Քիչ մնաց որ մէջ խաղար, ըսաւ կամաց մը, ինչ որ է՝ յաջողեցանք ազատել... իրաւցնէ յարաբերութիւն ունի եղեր յեղափոխականներուն հետ... շատ ծանր բան կար, բայց ծածկեցինք, առաջքը առինք :

Այս բացատրութիւնները տալէ ետքը՝ խոստացուած պարգեւը ուզեց :

— Բայց այս կերպով ազատելուն համար չէր մեր խօսքը, առարկեց Բարսեղ էֆէնտի :

— Բանտէն ելաւ, ալ ի՞նչ կ'ուզես :

— Բանտէն ելաւ եւ աքսոր գնաց :

— Իր քաղաքը երթալը աքսո՞ր է :

— Այո, քանի որ ինք հոս պիտի ամուսնանար ու հոս հաստատուէր :

Վարդապետը պնդեց իր պահանջումին վրայ, մինչ վաճառականը բացարձակապէս մերժեց տալ :

Այն ատեն կրօնաւորը ծածուկ սպառնալիքներու սկսաւ : Հասկցուց թէ տակաւին խնդիրը բոլորովին չէր փակուած, թէ կարելի էր Վահանը կէս ճամբէն ետ դարձնել եւ դարձեալ բանտ դնել, թէ վտանգաւոր թուղթերը ինք կրցած էր մէջտեղէն անյայտացնել, սակայն իր քովը պահած էր, եւայլն, եւայլն :

Բարսեղ էֆէնտի ճարահատ տեղի տուաւ :

— Վաղը դրասենեակ հանդիպէ բան մը կ'ընենք, ըսաւ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(38 – Շար․)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԼԵՌՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԸ»

Պատմուածքներու այս հատափոր գիրքը, որ բաղկացած է շուրջ երեք հարիւր մեծադիր էջերէ, առաջին հերթին վկայակոչութիւնն է իրենց ամպածածկ լեռներէն վար բերուած, իրենց դարաւոր միջավայրէն պոկուած եւ օտար ճամբաներու եզրին նետուած «անտաշ ու հերոս» մարդոց — Սասունցիներու աւանդական կեանքի վերիվայրումնե- րուն :

Օտար հորիզոններու տակ «բանտուած» տիպարներ են Սիմոն Սիմոնեանի պատմուածքներուն հերոսները : «Բանտուած»՝ իրենց յիշատակներուն, երկրի գրաւիչ տեսիլքին, բարքերու բարդ այլ հրապուրիչ քուրային մէջ :

Ու ոչինչ կայ աւելի եղերական իբրեւ վկայակոչութիւն՝ քան իրենց լեռնալանջերէն ու հովիտներէն արմատախիլ եղած այս հպարտ ու կորովի լեռնականներուն կեանքը Հալէպի, Դամասկոսի կամ ընդհանրապէս Սուրիոյ – Լիբանանի քաղաքներուն վրայ՝ քաղաքներէ մինչեւ գիւղ :

Քաղաքակրթական միջավայրի մը բեռած պատուաստը չէր, որ պիտի այլափոխէր Պետոներու, Քեռի Մակարներու, Կերմաւայ Օվէներու, Էրկէն Արթինները եւ անոնց ընկերներուն տոհմային դիմագիծը, բարոյական նկարագիրը, կեանքը ըմբռնելու անոնց այլապէս իւրայատուկ նախնական «փիլիսոփայութիւնը» :

Ինքնատպութիւնը աոնց մօտ ներքնեկ է, այլ խօսքով հայրենական եան է, որ հակառակ կլիմայափոխութեան (տարագը առնել իր համապարփակ իմաստով) պայմաններու ազդեցութեան, կը յամառի մնալ անեղծ, անխաթար՝ Սասնոյ անապակ աղբիւրներու նման :

Ասոնք՝ Ս. Սիմոնեանի տիպարները՝ բոլորն ալ Սասունցիներ եւ Մշեցիներ, օտարութեան քուրային մէջ ցեղին վայելչութիւնը, ոսկի երանգը պահպանող հպարտ հայ մարդիկն են, որոնց «փիլիսոփայութիւնը», բարոյականը կ՚ընդգրկեն ազգային գաղափարը ոչ իբրեւ մոլեռանդութիւն, այլ իբրեւ բնական պապակ մը դէպի ազատութեան աւազանը :

Տիպարներու վրայ տարածուող այս հատարակաց գիծին պէտք է կցել նաեւ կարօտաքաղձութիւնը, որ անոնց նախ ամէնէն հաստատուն ու հիմնական կէտն է : Հատարակ չինական թէ լեռնական՝ բոլորն ալ կ՚ապրին սարերու հայրենիքին յիշատակներովը : Անոնց իւրաքանչիւր շարժուձեւին ու քայլին ետեւ լուռ այլ ցայտուն կերպով նշմարելի է կարօտը Երկրի բոյրին ու Թոյրին, Թրթռումը հայրենական հողերու ձայնին : Կարօտը կենսահոգեբանական բխում մըն է կարծես աոնց մօտ, բխում մը որ հրաշալի է, քանի որ կուգայ ոչ միայն անհատէն, այլեւ իր հաւաքականութեան ընդերքէն, մինչեւ իր մեռելներէն : Ասկէ նաեւ անոնց յամառ կեցուածքը՝ մերժելու ինչ որ օտար է, ինչ որ հոն, երկրի մէջ, մաս չէր կազմած հայրենական կենցաղին, առօրեայ ապրումին, բարքերուն եւ ըմբռնումներուն :

Ահա թէ ինչու Սիմոնեան «Հայկ Նահապետի պէս անտաշ ու ըմբոստ» կ՚որակէ իր հայրը՝ Զաղացպան Օվէն, որ այս պարագային կը պատկերացնէ տիպարը արենակից սերունդի մը մէկ հատուածին : Սերունդ մը, որուն յետմիջօրէի եւ վերջալոյսի պատմութիւնն է, որ արձանագրուած է հատորին էջերուն մէջ :

Կը հետեւի ուրեմն, թէ տարիներու վրայ տարածուող տասնեակէ մը աւելի պատմուածքներուն հերոսները կուգան կեանքէն, մեր անմիջական շրջապատէն :

Ըսուած է, թէ մարդու մը կեանքը ինքնին վէպ մըն է, թերեւս նաեւ աւելին՝ երբ մանաւանդ այդ կեանքը դոյդ քալած է ժողովուրդի մը վճակուած վերիվայրումներուն հետ՝ նոյնացած ու մէկը միւսով պարզաբանելի դարձած ապրուած օրերու ընդմէջէն : Գրագէտին կը մնայ այդ կեանքը ներկայացնել այնպիսի երանգներով ու գոյներով, որ ըստեղծուի շրջանին ու պայմաններուն մթնոլորտը, ցայտէ հոգեկան լոյսը, ցայտուն դառնայ հերոսին ներքին աշխարհը :

Ս. Սիմոնեան, որ ապրած է մտերմութեանը մէջ արմատախիլ Լեռնականներու բոյլին, յաջողութեամբ գործածած է իր «լուսանկարչական գործիքը», քանի որ առանց դիմելու գունաւորումներու ճամբուն, առանց «գրականութիւն» ընելու՝ տուած է վաւերական դիմագիծը բնաւեր հայորդիներուն : Այս հատորին արժանիքը այն է, որ ստեղծուած է մթնոլորտը, որով զարմանալի եւ տարօրինակ չեն թուիր ընթերցողին համար տիպարներուն շատ անգամ արտասովոր կեցուածքներն ու ըմբռնումները կեանքի այս կամ այն երեւոյթին հանդէպ : Ընդհակառակն՝ մեր դիմաց կեցած են իրական հերոսները իրենց յուզումներով, տուայտանքներով ու տագնապներով, իրենց կեանքի փոթորկայոյզ էջերով, որոնք խառն են ժպիտ արթող ու արցունք խլող պահերով :

Այնուամենայնիւ հարկ է մատնանշել նաեւ, թէ Սիմոնեանի Լեռնականները գրական ճամբով աւելի մեծ շահ արձանագրած պիտի ըլլային, եթէ հեղինակը շատ յաճախ չդիմէր ոչ – անհրաժեշտ պարզաբանումներու, որոնք կը խճողեն աւելի քան կը պայծառացնեն նկարագրուած էջերը, եւ միւս կողմէ, փորձէր խտացնել կարգ մը էջեր՝ պատկերի մը կամ քանի մը գոյներու միախառնումով :

Մնաց որ քանի մը պատմուածքներ եւ թատերգութիւնը իրենք զիրենք անհանգիստ կը զգան այս հատորին մէջ :

«Լեռնականներու վերջալոյսը» այլեւս աստիճանաբար չիջող սերունդի մը մէկ հատուածին կեանքի պատկերն է՝ այս ու այն ափերուն վրայ : Լերան ծաղիկ մըն է, որ տարիներ շարունակ յամառ վճռականութեամբ փորձեց իր բոյրն ու թոյրը պահպանել անապատային աւազներու վրայ եւ մեքենաներու ժխորին մէջ՝ միշտ ետ՝ դէպի իր բնօրրանը երթալու անխախտ հաւատքով :

Այդ յոյսը դարձաւ «մուրազ» :

Կեանքը չյաջողեցաւ խաթարել ծաղկին դիմագիծը, որ մնաց միշտ անթառամ՝ հայրենաբոյր եւ թովիչ միանգամայն : Ու եթէ թերթիկներ փրթան եւ ցրուեցան հովերու ազդեցութեան տակ, փոքրիկ արմատը մնաց կենսունակ՝ ծաղկելով այս անգամ Արագածի լանջերուն վրայ :

Սիմոն Սիմոնեան փրթած թերթիկներու «կեանքն» է, որ պատկերացուցած է «Լեռնականներու վերջալոյսին» մէջ՝ այնքան հարազատ ու սրտամօտ գրչով :

Այս է հիմնական արժանիքը անոր գործին :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ԵՍ ԴԵՐԱՍԱՆ ՉԵ՛Մ»...

(Էլէն Բիւզանդի շիրիմին առջեւ)

Այո, ափսոս, մահուան զօյժը մեզի ալ հասաւ... իր ծանօթներուն, իր բարեկամներուն, իր մտերիմներուն : Մարդիկ կան որոնց մեռնելուն, թաղուելուն կարելի է հաւատալ, նոյնիսկ պէտք է որ անոնք մեռնին ու թաղուին : Բայց, մարդիկ, անձեր ալ կան որոնց մահը որքան ալ ուշանայ, տարիքը որքան ալ բարձրանայ, դարձեալ կարելի չէ հաշտուիլ անոնց մահուան եւ թաղումին հետ :

Ամիսներ առաջ մեծ, անփոխարինելի կուսակցական կնքահայրս թաղեցինք,— մեծ վեթերան Սիմոն Վրացեանը, այս օրերուն, այս անգամ հայ վեթերան կին մը՝ յանձին ընկերուհի Էլէն Բիւզանդի :

Դառնացած սրտով երբ կը փորձեմ այս քանի մը տողերը գրոտել այս մեծ կնոջ մասին, միտքս կը սաւառնի սահմանէ – սահման ծաղէ ծաղ ...

Մեր տարաբախտ սերունդը իր բոլոր անօրինակ, անպատմելի տեսած ու ապրած տառապանքներուն քովն ի վեր մէկ երջանիկ բախտաւորութիւն ունեցաւ,— մեր նորագոյն պատմութեան, մեր մեծ հերոսապատումները կերտող, մեր ժողովուրդին համար ափ մը սեփական հող ապահովող մեծերուն հետ ծանօթանալ, անոնց հետ ապրիլ, անոնց հետ կողք – կողքի նստիլ :

Եթէ ճշմարիտ մեծութիւնը ի տղայութեց ժողովուրդի մը ծառայելն է —այս պարագային, հայ ժողովուրդին,— ապա ուրեմն, այդ նուիրեալ մեծերուն անհամար փաղանգին անտարակոյս մաս կը կազմէր հանգուցեալ Էլէն Բիւզանդը :

Իր խօսքը, իր գրիչը, իր բովանդակ ուժն ու կարողութիւնը ի սպաս դրաւ իր ժողովուրդին ցաւերուն, անոր անլուր տառապանքներուն, անոր հայրենատենչ ոգորումներուն ու նաեւ անոր բարձրացումին :

Հայը լոկ բառ մը չէր իր շրթներուն վրայ, այլ, հայը իմաստ էր, խորութիւն էր : Հայաստանը լոկ աշխարհագրական սահմանում մը չունէր իմ միտքին մէջ, այլ, լրիւ բովանդակութիւն մը պաշտամունքի հասնող սէր մը անոր հանդէպ :

Գումրուն իր ոսկեղէն երազներու աշխարհն էր, Կարս՝ իր ողջ էութիւնը : Հայաստան աշխարհը իրեն համար «կորուսեալ դրախտ»ն էր որուն երկու անգին յակինթ թագերն են Կարսը եւ Գումրուն :

Աշխարհ տեսած, զարգացած համալսարան տեսած կին էր, բայց կանտիական էր, կը սիրէր համեստ, հասարակ մարդիկ, բազմութիւնները— ու իր յարաբերութիւնները միշտ անոնց հետ էին : Երբ շրջագայութեան եկէր շրջաններ իբրեւ բանախօս կամ գործիչ, իր նախընտրած իջեւանը համեստ ընկերոջ մը բնակարանն էր, անոր պարզ սեղանը, իր սիրած, փնտռած անձերը առաւելապէս Զօմականներն էին :

Նպարավաճառի մը կրպակին ետեւը, կամ ընկերոջ մը կարկտան սենեակին մէջ, մեզ կը հաւաքէր իր շուրջը, սուրճի լեցուն գաւաթ մը առջեւը, գլանիկ մը մատներուն արանքը ու կը խօսէր, կը պատմէր... կը պատմէր ոգեւորութեամբ, խանդավառութեամբ : Մեր ժողովուրդին ապրած ու անցուցած զօտեմարտերը, զանոնք ղեկավարող հերոսները անոր բերնին մէջ, անոր խօսքերով մէյմէկ Սասունցի Դաւիթներ կը դառնային :

Գրող էր Էլէն Բիւզանդը, ու նաեւ խօսող Էլէն Բիւզանդը : Երբ բեմ բարձրանար, բեմին վրայ կը կանգնէր ուղիղ, սլացիկ, վճռական, ու իր հնչող, հաստատուն ձայնը կը տիրէր սրահին մէջ :

Անուն շինած էր իբր ճառախօս ու այդ անունը պարապին չէր, աւելի ճիշդ կ՚ըլլար ըսել իր խօսքն ու ճառերը պարապ, անպէտք խօսքեր չէին, այլ ուժեղ, հայրենասիրական, իմաստալից, այլ մանաւանդ ոգեւորիչ :

Կը յիշեմ, անգամ մը, Մայիս 28ի առթիւ եկած էր մեր շրջանը իբր բանախօս : Իր անունն ու համայքը սրահ բերած էր անսպասելի ժողովուրդ, ծեր ու երիտասարդ, համակիր ու հակառակորդ : Մենք, պատասխանատուներս իրար անցած էինք տեղ, աթոռ ճարելու համար ներս խուժող բազմութեան :

Բացման խօսք, երգեր, արտասանութիւններ, կենդանի պատկեր : Կարգը հասաւ իրեն : Բեմ բարձրացաւ իր բարտիի ցից հասակով կանգնեցաւ բեմին կեդրոնը, ու յանկարծ անսպասելի օրէն գոռաց — «խնդրեմ, սրահին լոյսերը ամբողջութեամբ վառեցէք : Ես դերասան չեմ, ես բանախօս եմ, բանախօսը իր խօսքը արտասանած ատեն իր ժողովուրդին աչքերուն մէջ պէտք է նայի... ոչ, ես դերասան չեմ ...» :

Մեծ սրահին լոյսերը ամբողջութեամբ վառեցան ու ինք ժողովուրդին աչքերուն մէջ չեշտակի նայելով արտասանեց իր խօսքը :

Արդարեւ, դերասան չէր ընկերուհի Էլէն Բիւզանդ, այլ խօսող էր, իր հատու համոզիչ խօսքերովը բազմութիւնները հմայող ոգեւորող ճառախօս էր :

Մեր նորագոյն պատմութեան անդաստանին մէջ աշխատող այդ մարդոց — անոնք որ մեզմէ անդարձ բաժնուած են քիչ թէ շատ տուրք կը վճարենք, բայց մեր աղնուաշուք կին մշակներուն հանդէպ շատ ժլատ գտնուած ենք : Մոռացում՝ կամ անոր պէս բան մը :

Սօսէ մայրիկ, Հայաստան Գէորգեան, Օր. Արէշեան, Ռուբինա, Ֆլօրա–Անահիտ, Սաթօ ընկերուհիներ, եւ բազմաթիւ ուրիշներ որոնք իրենց ունեցածը ամբողջութեամբ ի սպաս դրին այս ժողովուրդին բարօրութեան, անոր բարձրացումին, անոր ազատութեան համար :

Անոնք Եղսօ կոչուին թէ Վարդիկ կամ Էլէն, մեր երախտագիտութեան, մեր պաշտամունքին առարկայ են յաւիտեան : Եւ անոնց սուրբ անուններն ու յիշատակը միշտ թարմ պիտի մնայ մեր սրտերուն մէջ :

Ամէն օր, ամէն վայրկեան մեր ականջներուն մէջ միշտ ուժգին կերպով կը հնչէ մեծ Ուսուցիչին խօսքը,— «Ամէն փոս կոչ մըն է ...» :

Կոչ մըն ալ այս փոսը թող ըլլայ մեզի համար ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (697)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Վ. ՀԻՒԿՕ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Խօսակցելու միջոցին առանց նշմարուելու մարդասպանէն՝ բանալին ունեցողը ետեւէն կերպով մը յաջողեցաւ սպաննուած մարդուն թիկնոցին մէջ կտոր մը պատռելու եւ քաշելով առնելու : Ինչպէս կը հասկնաք անշուշտ համոզեցուցիչ վկայական մը կրնայ ըլլալ թիկնոցին այդ կտորը. կրնայ իրարու հետքը գտնելու եւ ոճրագործին ոճիրը ապացուցանելու միջոց մը ըլլալ :

Բնակողը գրպանը դրաւ վկայականը : Ապա վանդակը բանալով դուրս հանեց մարդը իր կռնակի բեռովը, վերստին գոցեց վանդակը եւ խոյս տուաւ. վանդի ամենեւին չէր ուզէր իրողութեան խառնուիլ, մանաւանդ չէր ուզեր որ մարդասպանը իր առջեւը գեար նետէ մարդը : Հիմա հասկցաք անշուշտ թէ դիակը շալկողը Ժան Վալժանն էր, բանալին ունեցողն ալ հիմա ձեզի հետ խօսողն է, եւ թիկնոցին կտորն ալ... :

Թէնարտիէ խօսքը լմնցուց, գրպանէն սեւ չուխայի կտոր մը հանելով, մինչեւ աչքերը վերցնելով բռնեց այս չուխային կտորը որ լի էր մթին արատներով եւ զոր կը ճզմէր երկու բթամատներուն եւ երկու ցուցամատներուն մէջ :

Մարիուս ոտքի վրայ ելած էր, եւ ժխտելով հազիւ հազ շունչ առնելով, սեւ չուխային կտորին նայելով անկայեն, եւ առանց բառ մը արտասանելու, առանց այս քուրջը դիտելէ դադրելու ետ ետ կ՚երթար դէպի պատը եւ՝ աջ ձեռքովը զոր ետեւը երկնցուցած էր, պատին վրայ խարխափելով բանալի կը փնտռէր որ բուխերիկին քով պահարանին կղպանքին վրայ էր : Գտաւ բանալին, բացաւ պահարանը, ձեռքը ներս խօթեց առանց նայելու եւ առանց իր մոլորագին նայուածքը հեռացնելու չուխայի քուրջէն զոր Թէնարտիէ բանալով բռնած էր ձեռքը :

Սակայն Թէնարտիէ կը շարունակէ.

— Պարոն Պառոն, ամէնէն զօրաւոր պատճառներ կը ստիպեն զիս հաւատալու թէ սպաննուած երիտասարդը մեծա–

հարուստ օտարական մըն էր, եւ թէ Ժան Վալժան անոր աւազին գումար մը ունենալը գիտնալով թակարդի մը մէջ ձըգած էր զայն :

— Երիտասարդը ես եմ, եւ թիկնոցն ալ ահա այս, գոչեց Մարիուս, եւ տախտակամածին վրայ հին սեւ թիկնոց մը նետեց որ բոլորովին արիւնաթաթաւ էր :

Ապա չուխային կտորը Թէնարտիէին ձեռքէն քաշելով թիկնոցին վրայ կճկուեցաւ եւ խզուած կտորը թիկնոցին պատռուած ծայրին մօտեցուց : Թիկնոցին եւ կտորին խզուած կողմերը ճշգրտապէս կը յարմարէին եւ թիկնոցը չուխային կտորովը կ՚ամբողջանար :

Թէնարտիէ քար կտրելով ըսաւ մտովին.— Ոտքիս մէկը կոտրեցաւ :

Մարիուս կանգ առաւ սարսռելով, յուսահատութեամբ եւ փղփղումով :

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Ա. Փէշտիմալճեան եւ զաւակները՝ Րաֆֆի, Իզապէլ, Տիկին Օ. Երանեան, Տիկին Թ. Երանեան, Տէր եւ Տիկին Ի. Նուրիճանեան եւ իրենց աղջիկը, Ք. եւ Ն. Երանեան, Այրի Տիկին Պ. Երանեան եւ զաւակները, Պ. Կ. Երանեան, Պ. Յ. Երանեան, Այրի Տիկին Կ. Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մոմճեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՓԷՇՏԻՄԱԼՃԵԱՆԻ
(Տիտանիքէտ ճաշարանի տէր)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 6ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Փետրուար 9, առաւօտեան ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Զ. Ռ. Մ. Կեդր. վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Լիոնի մասնաճիւղի վարչական անդամ ընկեր Ղ. Ղազարեանի իր մօրը մահուան տխուր առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեանս Կեդր. վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ Այրի Տիկին Նուարդ Հացագործեանի, Օր. Անահիտ Հահացործեանի, Այրի Տիկին Շուշանիկ Հացագործեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ադամեանի եւ զաւակներուն, Այրի Տիկին Վարսենիկ Աչըքփաշեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեանի եւ զաւակին, նոյնպէս բոլոր պարագաներուն

ՄԻՀՐԱՆ ՀԱՑԱԳՈՐԾԵԱՆԻ
մահուան տխուր առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Վերոնիք Թիւթճեանի իր ամուսնոյն

ԱԲԳԱՐ ԹԻՒԹՃԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի նորակազմ մշակութային մարմնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հարիւր ֆրանք Պ. Արշակ Մկրեանէ ի յիշատակ իր աղջկան Մելինէ Կակոյեանի մահուան Բ. տարելիցին, մշակոյթի տան շինութեան հիմնադրամին համար, նաեւ Տիկին Մալաթեանէ հարիւր Ֆր. իր զաւկին Վարդանին անուան տօնակատարութեան առթիւ նոյն նպատակին համար:

×

Սէնթ Մարկրիթի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է Գէորգ Սարեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Ա. Աչճեանէ եւ Պարեան ընտանիքէն քսան Ֆր. եկեղեցիս, քսան Առաջնորդարանին եւ տասը «Յառաջ» Թերթին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Եղիսաբէթ Թաթինեան (Լա Սիօթա) կը նուիրէ յիսուն ֆրանք ի նըպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Կարապետեանի եւ Տիկին Շմաւոնեանի մահերուն առթիւ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

GALA FOLKLORIQUE UNIQUE

Organisé par la troupe de danse

➤ NAIRI ◀

Dimanche 22 Février 1970 à 21 heures

▼

Théâtre de la Maison Internationale de la Cité Universitaire, Bd. Jourdan, Paris

ԱՅՑ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Գմբէթեանի Յոբելենական Յանձնախումբը կը հրաւիրէ արուեստագէտին բարեկամներն ու համակիրները պահ մը խոնարհելու, ողբացեալին մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, իր հողակոյտին վրայ նոր զետեղուած շիրմաքարին առջեւ:

Ժամադրավայր՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը ճիշդ 11ին, Քաֆէ «Փարի – Օրլէան», Փորթ տ'Օրլէան, ուրկէ ներկաները պիտի մեկնին դէպի Պանեօ – Փարիզիէն գերեզմանատունը: (Մուտք՝ Րիւ տը լ'Էկալիթէ):

Կամ՝ ժամը ճիշդ 11.30ին գերեզմանատան մուտքին (Րիւ տը լ'Էկալիթէ):

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շըրջանի բոլոր մարմիններու վարչութիւնները Շաբաթ 14 Փետրուար, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. եւ Կրթ. մարմիններու, Կիրակի, 15 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ (Սէնթ Էթիէն)
ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն «Կոմիտաս Երգչախումբ»ի քառեակը:

Հայկազեան դպրոցի պարախումբն ու երգեցիկ խումբը, իսկ տեղւոյս կարող ուժերէն ոմանք կ'երգեն եւ ուրիշներ կ'արտասանեն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Հայ Ուսանողներու Օգնութեան» Միութեան կոչը կրթաթոշակ ապահովելու հայ Քոյրերու Առնուվիլի վարժարանին մէջ ուսում եւ կրթութիւն ստանալու համար Պոլսէն դրկուած զաւառարնակ աղջըրնակներուն, ջերմ ընդունելութիւն գըտաւ հայ հանրութեան կողմէ: Սեբաստիոյ Նահանգի «Մուրատ» Ուսումնասիրաց ինչպէս նաեւ «Դաւրայի» Միութիւնները անմիջականօրէն ընդառաջեցին կոչին եւ զօրավիգ հանդիսացան սփրայօժար ստանձնելով հոգատարութիւնը երեք աղջնակներու, մինչեւ իրենց ուսման աւարտումը: Այս հոգատարութիւնը խսկապէս կ'արդարացնէ Ուսումնասիրաց նշանաբանը կրող զոյգ Միութիւններուն նպատակը: Մեր սրտագին շնորհակալութիւնները յայտնելով դարձեալ նշենք ու շեշտենք թէ հայ դպրոցը կարեւորագոյն ազդակն է Հայը Հայ պահելու:

Նոյնքան մեր խորին շնորհակալութիւնները կը ներկայացնենք մեր բոլոր բարերարներուն եւ նուիրատուներուն, որոնք իրենց օժանդակութիւններով ապահովեցին մեր ձեռնարկին յաջողութիւնը: Ի մասնաւորի Փափազեան Հիմնարկին որ երեք տարի յաջորդաբար ըստանձնեց եւ կը շարունակէ ստանձնել 2 չքաւոր գիշերօթիկ աշակերտուհիներու ծախքերը:

Այս առթիւ Միութիւնս հաճոյքն ունի ծանուցանելու ստացուած նուիրատուութիւններու ցանկին (Յառաջ 8, 9, 10 Յունուար) յարակից՝ նաեւ իր կատարած մճարումները: Հոկտեմբեր, Նոյեմբեր, Դեկտեմբեր 1969 եւ Յունուար 1970 ամիսներու մէջ տեղի ունեցած են 8 չէք փոթալի առաքումներ Առնուվիլի Հայ Քոյրերու վարժարանին. գումար 10.000 ֆրանք. Նոյնպէս Սիթէ Ինիվէրսիթէրի Մարի Նուպար Տան մէջ ապրող 7 ուսանողներու եղած են տասը առաքումներ որոնց գումարն է 2.950 ֆրանք: Ուրիշ 10 երկսեռ ուսանողներու եղած են 21 առաքումներ որոնց գումարն է 2.636: Միութեան համար եղած ջերմութեան, տըպագրական, եւ ելեկտրական ծախքերն են 2.136 ֆրանք, ընդհանուր ելք 17.716 ֆրանք:

«ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ
ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15 ԺԱՄԸ 15էն 23,30

SALLE DES FETES DE SARCELLES - CENTRE
PLACE DU 11 NOVEMBRE

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ՝ նոր ճամբորդութեան մը ժապաւէնը Հայաստանի մէջ
Պ. ԺՈՐԺ ՄԱՄԱՍԻ կողմէ (Լիոնէն)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ ԽՈՒՄԲ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՒԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆԻ
իր երգիչով՝ ԱԶԱՏ ԿՈՓԻԿԵԱՆ, երկուքն ալ ԿՈՐՋՄԱ գիշերաքոյնէն (Քապարէ)
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ֆիլմը կը ցուցադրուի ժամը ճիշդ 16ին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
փարիզի հայ երիտասարդաց թատերական խումբը կը ներկայացնէ
ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ
խիստ ծիծաղաշարժ

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ
(4 արար)

Շաբաթ Փետրուար 14, ժամը 8,45ին, 21 Րիւ Իվ Թուտիկ, սրահ Փօլ Ֆարալիք,
Մեթրօ Րեփիւպլիք

Կը մասնակցին Օրիորդներ՝ Սօնա Վարդանեան, Վիքի Մոստիչեան եւ Ագապի Պալեան: Պ. Պ. Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Սերժօ Մոստիչեան, Գէորգ Թերզեան, Գէորգ Քիրէճեան, Գէորգ Տէմիրճեան:

Բեմադրութիւն՝ տաղանդաւոր երիտասարդ Պրն. ԻՇԽԱՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու գիներն են 15, 10, 5 ֆրանք: Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Տիկին Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, ճաշարան Տիտանիքէր, 60 Րիւ Լաֆայէթ, Աղամեան, 16 Րիւ Լաֆայէթ եւ ներկայացման օրը:

Ներկայացման օրը տեղի պիտի ունենայ վիճակահանութիւնը բժշկուհի Հովեանի նուիրած Խանզատեանի Հայաստանի քարտէսին, որուն տոմսերը կարելի է ունենալ նոյն հաստատութեանց մօտ:

Այս քարտէսը փառաւոր կազմով, Հայոց պատմութեան զանազան շրջաններու հաւաքածոյն մըն է, որուն մէկ օրինակը նուիրուած է Պելժիոյ Թագաւորին:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նախագահութեամբ Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի 15 Փետր. ժամը 16էն 20
Maison des Centraux, 8 Rue Jean Goujon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Խմբերգ՝ երգչախումբի կողմէ, արտասանութիւն՝ Օր. Օր. Մարտիրոսեան եւ Աթմաճեան, մեներգ սիրուած արուեստագէտներէ:

Դաշնակ՝ Տիկին Սոնա Թորոսեան, ջութակ՝ Պ. Ժիրայր Թորգոմեան (Ա. մացանակ Պետական Երաժշտանոցի): Զաւեշտ՝ Յ. Պարոնեանէ (Մեծապատիւ Մուրացկանները) Պ. Պ. Պշտիկեանի եւ Ա. Պետրոսեանի կողմէ:

ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 փրք. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Երեք գունաւոր ժապաւէններ, Երեքշաբթի, Փետրուար 10, ժամը 20.45ին:
Սինեմա Լը Սօֆէն,
65պիս, Րիւ Լաֆայէթ, (Մէթրօ Քատէ):
Ա.— ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ:
Բ.— ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Գ.— ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՕԹԸ ԵՐԳԵՐԸ
Կը ներկայացնէ Գ. Էմին):

Տոմսերը 6 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝
Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
16, rue de Cléry, Paris (2e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

Pour tous vos Travaux

DE PHOTOCOPIES
ET DE
PLASTIFICATIONS

adressez-vous à la

LIBRAIRIE B. TZERIKIANTZ

13, Rue des Dominicaines
MARSEILLE

— *—AUX MEILLEURS PRIX* —

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 10 FEVRIER 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.736
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.736

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՅՑ ՀԱՐՑԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ

Երեւոյթը, անշուշտ, աննախընթաց էր։ Ամբաստանուած համայնավար մը, պատօրէն կը խօսէր կուսակցական համագումարի մը բեմէն։ Իր ինքնաքննադատութիւնը չէ, զոր կ'ընէր, ինչպէս աւանդութիւնը կ'ուզէ, այլ կը պարզէր իր տեսակէտները։ Կը պաշտպանէր իր դատը, քաջ գիտնալով թէ դատավճիռը նախօրօք տրուած էր, ու պատգամաւորները, լուռ պիտի մնային իր ելոյթէն ետք։ Ինք պիտի վերադառնար մարդու իր առանձնութեան։ Երբեք այդքան խոր պիտի չզգար, այդ առանձնութիւնը, որքան այդ պահուն, այդ հսկայ սրահին հոծ բազմութեան ծոցը։ Առանձին՝ իր ճշմարտութիւնովը, իր համոզումովը։

Համայնավար եկեղեցին դատապարտած էր իր Գալիլէոսը, ինչպէս պատկերալից ոճով մը, պիտի գրէր Քոմպա։

Մարքսիստ տեսաբան, անդամ Քաղաքական Բիւրոյի, ամէնէն փայլուն միտքերէն մէկը համայնավար կուսակցութեան, Ռոժէ Կառօտի, յանկարծ դարձած էր հերետիկոս մը։ Ինչ որ ըսէր օգուտ չունէր, բոլորը խուլ էին այլեւս։ Աւելի քան որեւէ արեւմտեան համայնավար կուսակցութիւն, Թորէզի կուսակցութիւնը հնազանդ որդին կը մնար՝ Մոսկուայի։ Ու Կառօտի համաձայն չէր։ Հարցը հոն չէր անշուշտ, որ ան դէմ արտայայտուած էր Չեխոսլովաքիոյ միջամտութեան, նոյն կարծիքն յայտնած էր Առակոն, առանց պատժուելու։ Բայց Փրակայի վաղամեռիկ գարունը պատճառ եղած էր որ աւելի հեռու երթայ քարթեզեան տրամաբանութեամբ սնած փիլիսոփան։ Իր մէջ, ծնունդ առած էին նոր տեսութիւններ, սկսած էր յաղթական գարուններու անհրաժեշտութիւնը հասկնալ, ու նոր դիմագիծ մը փնտռել նոր ընկերվարութեան մը համար։ Կը պարզէր իր խորհրդածութիւնները հատորով մը՝ «ընկերվարութեան մեծ Անկիւնադարձը», որ բուն պատճառը պիտի ըլլար իր հեռացումին վերին մարմինէն։ Հոն, Կառօտի կ'ըսէր թէ ընկերվարութիւնը պէտք է ենթարկուի ժամանակին պահանջներուն ու թեքնիք հրամայականներուն։ Ընկերվարութիւնը պէտք է ունենայ զանազան դիմագիծներ, եւ դադրի իբրեւ գերագոյն օրինակ հետեւելու խորհրդային նմոյշին։ Կառօտի կ'ուզէր որ իւրաքանչիւր կարենայ կիրարկել իր ընկերվարութիւնը, ըստ իր երկրին մակարդակին ու ոգիին։

Եւ այս անգամ Նանթէռի մէջ է, որ պիտի թաղուէր Փրակայի գարունը։ Հրապարակ չկար, բանաձեւերը կը բաւէին։ Վասնզի դատապարտել Կառօտին, ուրիշ բան չէր եթէ ոչ՝ լռեցնել գարուններու կարօտն ունեցող, բոլոր սրտերը։

Արտաքսում մը, սակայն, լուծում չէ։ Փաստ է կարգապահութեան ու նաեւ՝ նշան տկարութեան։ Շարքերը պէտք չէ շատ լսեն Կառօտիներ, նման գաղափարներ պէտք չէ շատ տարածուին, կրնան վարակիչ դառնալ։ Բայց չի բաւեր ճշմարտութիւնները խեղդել, որպէսզի անոնք դադրին ճշմարտութիւն ըլլալէ, ոչ ալ բանաձեւերով թաղել անհանգստացող խնդիրները, որպէսզի անոնք չքանան։

Կառօտի կը հեռացուի։ Ի յառաջագունէ համակերպած է ատոր։ Չի բողոքեր, վասնզի գիտէ որ կարելի է մարդիկը հեռացնել, բայց հարցերը կը մնան։

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՆՈՐ ԺՈՂՈՎԸ

Արաբական փոքր վեհաժողովը, որուն կը մասնակցին Եգիպտոսի, Յորդանանի, Սուրիոյ եւ Սուտանի առաջնորդները, ինչպէս նաեւ Իրաքի ներքին նախարարը, ընդհանուր գիծերու մէջ քննութեան առաւ Միջին Արեւելքի հարցը, մասնաւորապէս այդ հարցին զինուորական բնոյթը։

Առաջին առթիւ արաբ ղեկավարները նկատի առին Մ. Նահանգներու տրամադրութիւնը զինելու Իսրայէլը, մանաւանդ հալածիչ եւ ռմբակոծիչ օդանաւերով։ Բոլորն ալ համաձայն են նկատելու, որ ինչպէս գիտել տուաւ Մահմուտ Ռիատ, Եգիպտոսի արտաքին նախարարը, «Ամերիկա անվերապահ կերպով զօրավիգ կը կենայ Իսրայէլի»։

Այս կապակցութեամբ աւելցնենք, որ ըստ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի, նախագահ Նիքսըն արդէն իսկ որոշած է հարիւրէ աւելի Ֆանթոմ եւ Սքայհոք օդանաւեր տալու Իսրայէլացիներուն։ Համաձայն թերթին, Նիքսըն այս որոշումը տուած է երբ ստացած է խորհրդային վերջին ծանօթ յուշագիրը։ Արդարեւ Նիքսըն չէր կրնար ընդունիլ խորհրդային սպառնալիքը աւելի եւս զինելու Եգիպտոսը։ Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակները անմիջապէս հերքեցին այս լուրը։ Ցամենայն դէպս, օդանաւերը կրնան յանձնուիլ տարիէ մը միայն, ինչպէս կը շեշտէ «Նիւ Եորք Թայմզ»։

Իրաց այս կացութեան մէջ Արաբները կը մտածեն դիւանագիտական ճամբով ճնշում բանեցնել Ուաշինկթընի վրայ, որպէսզի այս վերջինը հրաժարի իր մտքէն։ Կը կարծուի, թէ այս աշխատանքին համար լաւագոյն եւ յարմարագոյն անձը Յորդանանի Թագաւորն է։ Իսկ եթէ Ուաշինկթըն ընթացք չտայ Արաբներու փափաքին, այս վերջինները պատրաստ են ի հարկին դիմելու Մոսկուայի, որպէսզի պաշտպանութեան լայն միջոցներ ստանան։

Մինչ արաբ ղեկավարները նիստի նստած էին, անդին իսրայէլեան օդուժը կրկին անգամ ըլլալով կը ռմբակոծէր եգիպտական երկու բանակատեղիներ՝ Գահիրէէն հազիւ քսան քիլմ. հեռաւորութեան վրայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՆԹԷՌԻ մէջ վերջ գտաւ համայնավար կուսակցութեան 19րդ համագումարը։ Իբրեւ նորութիւն կարելի է մատնանշել Ժորժ Մառշէի ընտրութիւնը իբրեւ օժանդակ ընդհ. քարտուղար, պաշտօն մը որ նոր կը ստեղծուի։ Ընդհ. քարտուղարը վերընտրուեցաւ Վալտէք–Ռոշէ։ Կառօտի հեռացուեցաւ Քաղաքական Բիւրոյէն եւ Կեդր. Կոմիտէէն։ Այս վերջինը ունի 107 անդամ, որոնց մէջ 22 նորեր։

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ վարչապետ Ռումորի հրաժարական դուռը բացաւ նոր տագնապի մը։

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ, Ֆրանսայի հիւպատոսը եւ ընտանիքը յարձակումի ենթարկուած են։ Հիւպատոսին կինը մեռած է, ինք եւ զաւակն ալ՝ վիրաւորուած ծանրօրէն։

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ չմշկումի (փաթինաժ) Եւրոպայի ախոյենական մրցումներուն Անգլիոյ կողմէ կը մասնակցի Հայկ Ունճեան, որ կը նկատուի լաւագոյններէն մէկը մարզական այս ճիւղին մէջ։ Կիրակի օր կարելի եղաւ զինքը տեսնել Ֆրանսական հեռատեսիլէն, որ սփռումը կը կատարէր մրցումին, Լէոն Զիթրոնի մեկնաբանութիւններով։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ չորս լրագրողներ ձերբակալուած են Զատի մէջ։ Պաշտօնական շրջանակները ոչ մէկ յայտարարութիւն կ'ընեն այս մասին։

ՉԻԼԻԻ մէջ ալ օդանաւի «շեղում» մը կատարուած է որ դեռ վերջացած է։ Ուտիկանները, որ մեքենագործի զգեստներով ծպտուած էին սպաննած են «փիրաթներէն» մէկը, Սանթիակոյի օդակայանին վրայ։

ՍԻԹԸԼԻ մէջ Ուաշինկթընի նահանգ, ձերբակալուած է խորհրդային քաղաքացի մը՝ Ալեքսանտր Թիխոմիրով, որ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ կ'աշխատէր։ Կ'ամբաստանուի լրտեսութեան համար։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Արտաքին նախարարը Ռոճըրս, ափրիկեան շրջապտոյտ մը ըսկսած է։ Տասը մայրաքաղաք պիտի այցելէ, սկսելով Ռապաթէն։

ՄԷԿ ԵԱԼԹԱՅԷՆ ՄԻՒՍԸ

Քսանեւհինգ տարի առաջ՝ Եալթայի մէջ, Խրիմ, տեղի կ'ունենար Ռուզվէլթի, Չըրչիլի եւ Սթալինի, այսինքն համաշխարհային Բ. պատերազմի երեք մեծերու երկրորդ հանդիպումը։ Ցետագային այն միտքը տարածուեցաւ, թէ Եալթայի մէջ մեծերը իրենց միջեւ բաժնած են աշխարհը, ինչպէս ատենին Անտոնիոս եւ Օկտաւիոս, Ֆիլիբբի մէջ, Բրուտոսի վրայ տարած իրենց յաղթանակէն ետք։ Սակայն այս տեսակէտը ոչ մէկ ձեւով կը հիմնաւորուի եւ կը փաստուի, երբ քիչ մը աւելի ուշադրութեամբ կը կարդացուին խորհրդաժողովին լիակատար արձանագրութիւնները, իրագործուած համաձայնութիւններուն շուրջ, որոնք յետագային հրապարակուեցան Մ. Նահանգներու կառավարութեան կողմէ։

Արդարեւ միակ բաժանումը, որ կատարուած է Եալթայի մէջ, այն ալ խորհրդաժողովէն դուրս՝ Ռուզվէլթի եւ ըՍթալինի միջեւ եւ առանց Չըրչիլի մասնակցութեան, ճափոն. կայսրութեան անդամահատութիւնն էր։ Ասիկա մէկն է այն բացառիկ համաձայնութիւններէն, որոնք իրապէս յարգուեցան, ինչպէս այն միւսը, որով Ֆրանսայի իրաւունք կը տրուէր գրաւման շրջան մը ունենալ Գերմանիոյ մէջ։ Մնացեալներուն համար, դժբախտաբար, կարելի չէ ցաւով չկարդալ փաստաթուղթերը, որոնք կը նախատեսէին Գերմանիոյ «ապազինուորականացումը» եւ «անդամատութիւնը», ազատագրուած բնակչութիւններու հնարաւորութիւն տրուելը «ստեղծելու իրենց նախընտրած ժողովրդավարական կարգ ու սարքը», լեհ կառավարութեան վերակազմումը «ժողովրդավարական ամենալայն հիմերու վրայ», երեք մեծերու արտաքին նախարարներու կանոնաւոր խորհրդակցութիւնները եւ, վերջապէս, միութեան պահպանումը երեք յաղթականներուն միջեւ «Նպատակակէտերու եւ գործունէութեան» մարզին մէջ, որով հնարաւորութիւն պիտի տրուէր քանդելու Ռայխը։

Ցետադարձ ակնարկ մը նետելով երեւան կուգայ, որ Եալթան թիւրիմացութեան գլուխ գործոցն է, ուր «ժողովրդավարութիւն» եւ «ազատութիւն» բառերը համարժէք իմաստները չունէին Սթալինի եւ Ռուզվէլթի բերնին մէջ։ Այս վերջինը միամտօրէն կ'երեւակայէր, թէ իրաւարարի դեր մը պիտի ստանձնէ անգլիական աշխարհակալութեան եւ խորհրդային համայնավարութեան միջեւ։ Ըն ֆլը ծոյի մասին իր ունեցած զգայուն պատրանքին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ այն ակնկալութիւնը, — բաւական չեշտուած Ֆենթակոնի կողմէ, — զոր ունէր Մ. Նահանգներու նախագահը, թէ Խորհ. Միութիւնը, անգամ մը որ վերջ գտնէ պատերազմը Եւրոպայի մէջ, պիտի միջամտէ Ճափոնի դէմ մղուած պատերազմին՝ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար այս վերջինը։

Այդ օրերուն արդարեւ, ոչ մէկ բան մտածել կուտար, թէ Լոս Ալամոսի մէջ Օփենհայմէրի եւ Զօր. Կրովսի կողմէ պատրաստուած հիւլէական ռումբերը բացառիկ յաջողութիւն պիտի արձանագրէին։

Արդարեւ, շուտով պարզուեցաւ, թէ Կրեմլին երկվայրկեանի մը համար իսկ չի մտածեր յարգել իր ստանձնած պարտաւորութիւնները «ազատ ընտրութիւններու» մասին, արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Սթալին ժամանակ չկորսնցուց հասկնելու համար, թէ իր աչքին միակ վաւերական համաձայնութիւնը Չըրչիլի հետ 1944ին կնքուած համաձայնագիրն էր, որով Պալքաններու մէջ կը հաստատուէր շահագրգռական շրջաններ։ Մարտէն սկսեալ ցայտուն դարձաւ դաշնակիցներու միջեւ ստեղծուած տարակարծութիւնը։ Ռուզվէլթ հեռագրեց Սթալինի, մահուան թուականէն քանի մը օր առաջ, զգուշացնելու համար այս վերջինը այն յոռի տպաւորութեան մասին զոր պիտի ստանար ամերիկացի ժողովուրդը, եթէ չյարգուէր Լեհաստանի նկատմամբ տրուած որոշումը։ Պաղ պատերազմը կը սկսէր։ Ասիկա արդիւնքն էր այն իրողութեան, որ երկու ճակատներն ալ կը մերժէին վերջնական նկատել բաժանման գիծը իրենց գրաւած շրջաններու մէջ, որով նաեւ իրենց ազդեցութեան գօտիները Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ։

Հիւլէական հաւասարակշռութիւնը իրագործեց այն ինչ որ չէր կրցած իրականացնել Եալթան։ Կամաց կամաց եւ, մանաւանդ Քուպայի հրթիռներու տագնապէն ետք, 1962ին, Խորհ. Միութիւնն ու Մ. Նահանգները լռելեայն ընդունեցան «սթաթիւ քուօն», որ կը վերաբերի Եւրոպայի բաժանումին։ Երեք Մեծերու այս հաւաքական պատասխանատուութիւնը, խաղաղութեան, պահպանման համար, գոր Ռուզվէլթ կարծած էր ստեղծած ըլլալ Խրիմի խորհրդաժողովին մէջ, Ամերիկացիներն ու Ռուսերը, կարմիր հեռաձայնի կապով, այժմ յաջողած են իրագործել՝ մրցակցելով հանդերձ իրարու դէմ Միջին Արեւելքի եւ այլ շրջաններու մէջ։ Այս հաւասարակշռութիւնը, իր նախորդներուն նման, տեւական բնոյթ չի կրնար ունենալ։ Սակայն կարելի չէ դեռ տեսնել, թէ ինչ հարուածի տակ, ներքին կամ արտաքին, կրնայ խախտիլ։

Թ. Ա. Թ.

(Լը Մոնտ, Անտրէ Ֆոնթէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Լենինականի մէջ Փետրուար 2ին երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է, որուն տարողութիւնը եղած է չորս բալ։ Երկրաշարժի կեդրոնը գտնուած է քաղաքին շրջակաները։ Երեւանի մամուլը չի յիշատակեր այլ մանրամասնութիւն։ Ապահովաբար նիւթական ու մարդկային ոչ մէկ վնաս արձանագրուած է։

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ , ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ԴԷՊԻ ԿՐԻՆՑԻՆԿ...

Մութը գրկեց մեզ :

Երբ հրջիկներու խումբը դուրս կ'ելլէր Մայէրլինկի մատուռէն, անտառային խաւարը հեռանչոյլ լոյսերու ռնկայծումով կ'անուշնար արդէն :

Այս այն պահն է՝ երբ Աստուած երկիր կ'իջնէ կէս ժամուան համար. հոգիները կը յուզէ՝ որպէսզի մարդիկ անդրադառնան թէ սիրտ ունին, ու գրեթէ աննշմար կը բարձրանայ իր տեղը՝ տեսակ մը տխրութիւն ձգելով յուշքերու, անդրադարձումներու, վերապրումներու ետեւ ...

Մարդիկ չեն կրնար ճշդել առհասարակ, թէ ինչպէս եւ ինչու գիշերամուտի այդ պահը մելամաղձութեան ամպ մը կը տարածէ իրենց ներաշխարհին մէջ: — Ամերիկեան ոստաններու մէջ՝ ոչ իսկ այդ տխրութիւնը կը զգան ...

Պատճառը այն է, որ Արաբիչը յուսախաբ կը վերադառնայ տուն, ամէն անգամ որ կուգայ ստուգելու, իրիկունէ իրիկուն, թէ իր ղրկած արեւէն շող մը, ջերմութեան կամ լոյսի պատառիկ մը մորթէն անդին կ'անցնի՞, կը թափանցէ՞ հոգիներուն :

Բարձունքի մը վրայ է սիրակոծ զոյգին՝ Ռուտոլֆի ու Մարիայի ուխտավայրը. հետեւաբար կը տեսնենք, բլուրէն անդին, հեռուն, հոս ու հոն ցրուած աւաններու մէջ՝ ցայգային իրենց կեանքին սկսող երդիքները ...

Մենք առհասարակ « կը մեռնինք » Ամերիկայի մէջ, երբ առօրեայ խոնջէնքէն ետք, գիշերամուտին, տուն դարձին, հեռապատկերը քաղցր մրափով մը կը խեղդէ մեզ ...

Կը դադրինք կարծես ապրելէ, երբ ժամերու միօրինակութիւնը մոռցնող հեռապատ մեր վազքը կամ մեքենական ճիգը վերջ կը գտնէ: — Պէ՞տք է ըսել արդեօք, թէ շատերու համար կեանք, չարժում, ստեղծագործ ապրում, մտածում եւ վայելք ըլլալէ դադրած են նոյնիսկ ցերեկեայ այս աշխատանքները ...

Չեմ վիճիր ուրիշներու հաշուոյն : Շատեր համաձայն չըլլան հաւանօրէն ինծի՝ եթէ ստորագրեմ յայտարարութիւն մը, թէ օրուան քսանըչորս ժամերն ալ նոյն միօրինակ երգով կը թաւալին Ամերիկայի մէջ, — երբեմն նոյնիսկ երգ չունին ,եւ կկոցային երթն ու դարձը, աշխատանքն ու հանգիստը, քունը եւ վայելքներու պատրանքն է որ կը հիւսէ օրերու շղթան :

Անհոգիգոն , միագիծ, թրթռումէ եւ ծփանքէ, զուրկ կեանք մը՝ որ ամէնէն հարուստ հոգին իսկ կ'որացնէ ամէնէն դալար տարիքներուն համար իսկ խորշակահար անապատի կը վերածէ միջավայրը ...

Օ՛, այն փարթամութիւնը՝ որ կը յորդի եռուն քաղաքներուն երակներէն : Օ՛, այն առատութիւնը ազատութիւնը, փայլը, հարստութիւնը , դրամը ... որոնք կան, որոնց կարելի է հասնիլ միշտ: Եւ քաղաքակրթութեան բոլոր մեծ իրագործումները՝ փողոցներու մէջ թէ հրապարակներու վրայ, տուներէն ներս թէ աշխատանոցներու , առօրեայ կեանքի թէ մասնաւոր վայելքներու մարզին մէջ, ամէն տեղ, ամէն քայլափոխի :

Ո՞վ կրնայ ժխտել՝ թէ Ամերիկան երկրային գանձ մըն է ...

Ո՞վ կրնայ չկարօտնալ Նոր Աշխարհը, երբ կը հեռանայ անկէ ...

Սակայն կը պակսի միշտ այն «ինչ»ը՝ որ կայ միշտ Եւրոպայի մէջ. այն անտարազելի հրապոյրը՝ զոր առաւօտն ու գիշերը հաւասար կախարդանքով, նոյնքան թարմ ու ողջունելի պայծառութեամբ կը բերեն քեզի երբ կ'աշխատիս կամ կը հանգչիս , երբ կը հրջիս կամ կը նստիս, երբ մանաւանդ տուն կը դառնաս իրիկնամուտին՝ բացարձակ անկախութիւնդ եւ անհատականութիւնդ գտնելու համար թեւարձակ անդորրին մէջ պարարտ ընտանի ձայներուն մէջ կնոջդ ու զաւակներուդ, կենսախայտ աղմուկին մէջ մայթերէն հոսող բազմութեանց եւ ընտանեկան զբօսավայրերու,– ես ինչ գիտնամ, ամէն տեղ՝ ուր կը մղէ քեզ խառնուածքդ կամ հոգիդ, որպէսզի կշտանաս, գոհանաս, լեցուիս նաեւ ուրիշներու վչտով, հրճուանքով, խօսքով, ձայնով, գործով ...

Ինչ կ'արժէ հարստութիւնը՝ ազատութեան գաղափարին անծանօթ մարդուն համար. փարթամութիւնն ու առատութիւնը՝ անձկութեան մորակէն հեռու էակին համար. սէրն ու վայելքը՝ տառապանքի եւ զրկանքի անատակ հոգիներուն համար : Ես ի՞նչ ընեմ քաղաքակրթութեան սա վիթխարի , հրաշալի, ամենաբաւ ստեղծումներուն ու կառոյցներուն մէջ՝ երբ անոնց փայլէն եւ հրապոյրէն զարնուած, փշրուած ու խորտակուած են մարդոց հոգիները , — երբ անոնք կը հրահանգեն մեզի, երբ անոնք կը տիրեն մեզի, երբ անոնք կը ստրկացնեն մեզ, ու մենք կ'ապրինք պարզապէս ինքնախաբութիւնը զանոնք ունեցած ըլլալու ...

Հոս, Եւրոպայի սրտին վրայ, հազիւ բացուած կոկոնի մը չափ գողտրիկ այս քաղաքը՝ Վիէննան, իր Մայէրլինկէն դէպի Հելէնի Հովիտը իջնող գիշերային ճամբաներով, հետզհետէ թանձրացող անտառներով ու հեռուն բացխփուող լոյսի աչուկներով, մէկն է միայն հազարաւոր այն «խարհուրդներէն»՝ որոնց ծարաւի է մարդկային հոգին ամէն օր, ամէն ժամ ու ամէն տեղ :

Ոչ հարկաւոր մղոն ճամբորդելու պէտք ունիս, ոչ ալ մասնաւոր «ակումբ»ներու անդամագրուելու՝ որպէսզի բնութիւնն ու մարդիկ երգայրան քեզի, քուրին քեզի, մօտենան ու կապուին , բախին եւ ցնցեն, նորոգեն քեզ կամ ըսպառեն ...

Ամբոխներու մէջ ալ կարելի է առանձին մնալ, եթէ կը սիրես մենութիւնը : Միտք ու հոգի անհասանելի, անմերձենալի իրականութիւններ են՝ երբ չենք ուզեր որ ուրիշներ կարենան հոն թափանցել : Կարեւորը այն է, որ առանձնութիւնդ չհասնի ստախանի մը, ուր կեանքը կը դառնայ խուսափում մը մեր իսկ ներաշխարհէն, մեր իսկ էութենէն , մեր իսկ մարդկայնական ապրումներէն , իմացումներէն, կոչումներէն: Որբացում է եւ մահացում՝ խզումը Բնութեան եւ Մարդոց ներքին կապէն, իրարմով պայմանաւոր չունչէն, զիրար ամբողջացնող տարերքէն՝ որուն հոգի անունն ենք տուեր ...

Վերադարձի ճամբուն վրայ էինք, եւ, ըստ նախատեսութեան, Կրինցինկի պարտիզազեղ գինետուներէն մէկուն մէջ պիտի մնայինք ժամ մը, մէյ մէկ բաժակ գինի խմելու եւ ունկնդրելու համար երաժշտութեան՝ որ Վիէննայի ընտանեկան հաւաքավայրերուն սրտամօտիկ նկարագիրը կը կազմէ: — « Վայրը , ուր պիտի իջնենք, մօտ երեք հարիւր տարիներու անցեալ ունի. կը կոչուի Պախ-Հենկլ, ու մէկն է բազմաթիւ այն այգետուներէն՝ որոնք պսակ կը հիւսեն Վիէննայի շուրջ», կը բացատրէ մեզի Օր. Շարլոթէ :

Մինչ կառքը կը սուրայ դէպի հանգրուան, Վիէննուհին պարբերաբար ցոյց կուտայ անտառային թաւուտներու մէջ կամ թաւշային բլրակներու վրայ թառած ճաշարանները , պանդոկներ, զբօսարաններ ու մանաւանդ այգետուներ :

Այգետուները ընդարձակ այգիներով շրջապատուած բնակարաններ են՝ որոնց առաջին յարկին վրայ , բուն չէնքին մէջ կամ տան կից, հանրային համախմբումներու յատուկ վայրեր յարդարուած են : Այդեստան տէր ընտանիքի բոլոր անդամները՝ իրենց կեանքը կ'անցընեն հոդ, այգիին մէջ, որթատունկերու մշակութեամբ, գինիի պատրաստութեամբ, եւ վերջապէս՝ ապահովուած ըմպելին տեղւոյն վրայ մատուցելով այցելուներուն :

Առաջին իսկ ակնարկով, այս պարտէզէն ներս, տպաւորութիւնը ունեցանք ներկայ ըլլալու ընտանեկան հաւաքոյթի մը, — հարսանեկան խրախճանքի մը , կարելի է ըսել :

Գիւղին ու լերան, բնութեան եւ անտառին պարզութիւնը իրենց աչքերուն, բառին, շարժումներուն եւ ժպիտին մէջ՝ այգետան ազախինն ու աղջիկները պարտէզի մօտաւոր ու հեռաւոր անկիւններէն դէպի ըմպելարան կ'երթեւեկէին չարունակ՝ լուսաւոր թիթեռներու պէս , — թեթեւոտն, վայրէն ու մթնոլորտէն այցելուին փոխանցուող քաղցր տրամադրութիւնը արեւէ ձեւով չվրդովելու փոյթով մը, հաճոյակատար ու սիրալիր : Նոյնքան պարզհոգի տղամարդոց խումբ մը, եօթը ութ հոգի, այգեպարտէզի մէկ անկիւնին մէջ տեղ բռած էր իրեն՝ նուագարաններու հաճելի այլազանութեամբ մը : Վիէննական երաժշտութիւն, դասական երբեմն ու գեղջկական՝ յաճախ : Բազմութիւնը (տարեց, չափահաս, երիտասարդ, այր ու կին, ընտանեօք կամ զոյգ – զոյգ , նաեւ առանձին) կը յորդէր բաւական ընդարձակ այս տարածութեան վրայ :

Բացօթեայ խնդերդ կամ ցայգատօն...

Ներկայ բազմութիւնը յաճախ կ'ընկերակցէր նուագախումբին՝ բաժակները կիսով բարձրացուցած, տրամադրութիւնները տաք ու վարակիչ. հոս ու հոն ածու կազմած խմբակներ՝ կառակի կամ քաշքշուքի մէջ. եւ զոյգեր՝ որոնք գինիին հետ զիրար կ'ըմպեն իրենց նայուածքով, բառերով կամ շարժումներով, առանց սակայն խրտչում ու ցնցում պատճառելու շրջապատին ...

Կը դիտենք զիրենք, ու մեր ակնարկը կ'անցնի սեղանէ սեղան, անկիւնէ անկիւն : Կը թուի մեզի՝ թէ երեսուն տարի դէպի անցեալ ենք դարձած. այն հին օրերուն՝ որոնք այնքան նոր կը թուին ըլլալ, այնքան ընտանի : Անթեղուած՝ բայց տրոփուն: Ապրուած՝ սակայն կարօտագին :

— Լինտա՛, կ'ըսէ կնոջս կողքին նստած տասնըութամեայ ամերիկուհի մը՝ գրեթէ տարեկից իր քրոջ. Լինտա՛... առանձի՛ն եկած պէտք է ըլլային հոս ...

Ես չեմ լսեր: Չեն լսեր նաեւ խօսակից զոյգին հայրն ու մայրը: Կինս է որ կը լրտեսէ... մասնաւոր հաճոյքով մը եւ իր լսածէն ու մեկնաբանութենէն բաժին կը հանէ նաեւ ինծի :

ՆՈՃԵՍԱՅ ՏՂԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Երբ Ջէմիր դեռատի իշխանը յաջորդեց իր հօրը՝ Պարսից գահուն վրայ, կանչել տուաւ իր երկրին բոլոր իմաստուններր : Անոնք երբ հաւաքուեցան, ըսաւ.

— Իմ ուսուցիչս Զէպ սորվեցուց ինծի, թէ վեհապետները նուազ պիտի սխալէին՝ եթէ լուսաւորուած ըլլային անցեալի օրինակներով: Ուստի կ'ուզեմ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Վարդապետը այս խոստումին վրայ գոհ սրտով մեկնեցաւ :

Վաճառականը թէեւ ուրախ էր երիտասարդին բանտէն ազատելուն համար, բայց եւ այնպէս կը տեսնէր որ իր բոլոր ծրագիրները ջուրը կ'իյնային: Այլեւս կարելի չէր ամուսնութեան մասին խորհիլ: Վահան ապահովաբար այլեւս Կարինէն դուրս պիտի չկրնար ելլել երկար ժամանակ: Զարուհին Կարին տանիլ ու հոն կարգել միտքէ անգամ կարելի չէր անցընել :

Հետեւեալ առտու, Բարսեղ էֆէնտի միտքը այս մտատանջութիւններով պաշարուած, իր գրասենեակը գնաց: Ժամէ մը ի վեր հոն էր, երբ իմաց տուին իրեն թէ Թորոս պէյը եկած էր եւ զինքը տեսնել կը փափաքէր:

Այս անունը լսելուն՝ վաճառականը յուզումէն ու բարկութենէն դողդղաց: Ի՞նչ ընելու կուգար այդ մարդը... Պահ մը խորհեցաւ բացէ ի բաց չընդունիլ զինքը ու ճամբել, բայց շուտով զգաց թէ ինչ ծանր հետեւանքներ կրնար ունենալ այսպիսի արարք մը եւ մեծ ճիգ մը ընելով ինքն իր վրայ, յուզումը զսպեց եւ հրամայեց որ ներս հրամցնեն այցելուն:

Թորոս պէյ ժպտուն դէմքով մը ներս մտաւ, մտերմօրէն բարեւեց վաճառականը եւ թիկնաթոռի մը մէջ բազմեցաւ առանց հրաւէրի սպասելու:

— Երէկ իմացայ եւ շատ գոհ եղայ, ըսաւ վաճառականին:

— Ի՞նչ բան իմացաք, հարցուց այս վերջինը չոր կերպով մը:

— Սա խեղճ տղուն ազատիլը...

Բարսեղ էֆէնտի չհասկնալ ձեւացուց եւ կրկին հարցուց.

— Ո՞ր տղուն մասին կը խօսիք:

— Ճանըմ սա Էրզրումցի վաճառականին տղան, Վահան է, ինչ է... ձեզի փեսայ պիտի ըլլար նէ:

— Այո, չողենաւ դրեր Կարին զրկեր են:

— Շիտակը, խօսքը մէջերնիս, շատ աժան ազատեցաւ, շարունակեց Թորոս պէյ, բախտաւոր է եղեր...

— Բայց իմ իմացածիս նայելով՝ բոլորովին անմեղ է եղեր, պարզաբանեց Բարսեղ էֆէնտի, եւ «խաֆիէի» մը սուտ զրպարտութիւններու զոհ գացեր է:

Վաճառականը այս խօսքերը արտասանած ատեն իր խոժոռ ակնարկը չէշտակի ուղղեց խօսակցին երեսը, բայց այս վերջինը ամենափոքր վրդովում մը ցոյց չտուաւ եւ շատ հանդարտ ու բնական ձայնով մը պատասխանեց.

— Կը տեսնեմ որ ձեզի բոլորովին սխալ տեղեկութիւն են տուեր:

— Ի՞նչպէս:

— Ես ներսէն, պալատէն իմացայ ամէն բան. գործը շատ ծանր բան էր... ինչ որ է, աչքերնիդ լոյս, դուք ալ շատ բախտաւոր էք եղեր... իմացայ որ ձերբակալուած օրը նշան պիտի բերէր ձեր աղջրան, ճի՞շդ է...

— Այո, այնպէս է, պատասխանեց վաճառականը:

Թորոս պէյ գլուխը օրօրեց քանի մը րոպէ, յետոյ ըսաւ.

— Ի՜նչ փորձանք, ինչ մեծ փորձանք անցուցեր էք:

— Բայց ինծի ի՞նչ, գոչեց Բարսեղ էֆէնտի, նոյնիսկ եթէ իրաւցնէ յանցաւոր ալ ըլլայ, ես ի՞նչ ունիմ մէջը...

— Այնպէս է, բայց որո՞ւ պիտի հասկցնես, Բարսեղ էֆէնտի... չես գիտեր որ ի՞նչ ժամանակի մէջ կ'ապրինք, ամենափոքր կասկած մը բաւական է մեր գլուխը փորձանք բերելու համար: Ձեզի բնաւ հարցաքննութեան չկանչեցի՞ն:

— Բնաւ:

— Պալատէն իմացայ որ առանձին բան մը պիտի ըլլայ եղեր:

— Երբեք ինծի կանչող, բան մը հարցնող չեղաւ, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի վճռաբար:

Պահ մը լռութիւն տիրեց: Յայտնի կը տեսնուէր որ տակաւին Թորոս պէյ իր այցելութեան բուն նիւթին չէր եկած եւ թէ առոր կը պատրաստուէր հիմա: Վերջապէս սիկարէթ մը վառելով՝ յամրաբար ըսաւ.

— Բարսեղ էֆէնտի, գիտէք որ ես ձեր վրայ շատ մեծ համարում ունիմ, թէեւ իրարու հետ սերտ յարաբերութիւն մը չենք ունեցած մինչեւ հիմա: Ձեզ շատ խելացի անձի մը տեղ դրած եմ միշտ...

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց նեղուած դէմքով մը:

— Բայց ներեցէք որ ձեզի ըսեմ թէ վերջին անգամ շատ անխելք բան մը կատարել ուզեցիք:

— Ի՞նչ...

— Այդ ձեր աղջիկը գաւառացիի մը տալ ուզելնիդ:

— Ատիկա ընտանեկան խնդիր մըն է որ միայն ինծի կը վերաբերի:

— Դժբախտաբար տեսանք որ այդպէս չեղաւ, շարունակեց Թորոս պէյ չարաչուք ժպիտով մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(39 – Շար.)

ուսումնասիրել ժողովուրդներու տարեգրութիւնները : Կը հրամայեմ ձեզի՝ կազմել տիեզերական պատմութիւն մը եւ զայն կատարեալ ընելու համար ոչինչ խնայել :

Իմաստունները խոստացան իշխանին փափաքը գոհացնել, եւ հրաժեշտ առնելով՝ գործի սկսան իսկոյն : Քսան տարի ետք ներկայացան արքային՝ կարաւանով մը տասներկու ուղտերու, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը կրէր հինգ հարիւր հատոր : Իմաստուններու կաճառին դիւանապետը երկրպագեց գահին աստիճաններուն վրայ եւ այսպէս խօսեցաւ .

— Տէ՛ր, Թագաւորութեանդ իմաստունները պատիւ ունին ձեր գահին առջեւ զետեղելու այն տիեզերական պատմութիւնը, զոր կազմեցին ձեր Վեհափառութեան համար : Վեց հազար հատորէ բաղկացած է ան եւ կը պարունակէ այն ամէնը զոր կրցանք հաւաքել ժողովուրդներու բարքերուն եւ կայսրութիւններու դիմայեղութեանց մասին : Հոն ամփոփած ենք հնագիր քրոնիկոնները, որոնք բարեբախտաբար պահուած են եւ զորս ճոխացուցեր ենք աշխարհագրական, ժամանակագրական ու քաղաքագիտական ծանօթութիւններով : Միայն ներածութիւնը առանձին ուղտի մը բեռը կը կազմէ, իսկ վերջաբանը ուրիշ ուղտէ մը հազիւ կրնայ վերցուիլ :

Արքան պատասխանեց .— Շնորհակալ եմ, պարոններ, յանձն առած ձեր ներդրութեան համար, բայց չափազանց զբաղած եմ կառավարական գործերով :Մնաց որ, մինչ դուք կ'աշխատէիք՝ ես ծերացայ : Հասած եմ , ինչպէս կ'ըսէ պարսիկ բանաստեղծը, կեանքի ճամբուն մէջտեղը : Եւ ենթադրելով որ մեռնիմ շատ ծեր, խելացի բան չէ յուսալը թէ ժամանակ պիտի ունենամ այդքան երկար պատմութիւն մը կարդալու : Թող զետեղուի ան արքունի դիւաններուն մէջ: Բարի եղէք ինծի պատրաստելու անոր համառօտագիծ ամփոփումը՝ մարդկային կեանքի կարճութեան պատշաճեցուած :

Պարսիկ իմաստունները քսան տարի եւս աշխատեցան .ապա Թագաւորին բերին հազար հինգ հարիւր հատոր՝ երեք ուղտերով :

— Տէ՛ր, ըսաւ դիւանապետը մեղմաձայն, ահա նոր երկասիրութիւնը : Կը յուսանք թէ կարեւոր ոչինչ մոռցած ենք:

— Կարելի է, պատասխանեց արքան . բայց ես պիտի չկարդամ զայն երբեք : Ծեր եմ, երկարատեւ ձեռնարկներ չեն յարմարիր տարիքիս. յապաւեցէք կրկին ու մի՛ յապաղիք :

Այնչափ քիչ ուշացան անոնք, որ վերադարձան հինգ տարիէն, հինգ հարիւր հատոր չալկած մատաղ փիղով մը :

— Կրնամ պարծիլ թէ չափազանց սեղմեցի, ըսաւ դիւանապետը :

— Ոչ բաւարար չափով, պատասխանեց արքան. կեանքիս վերջալոյսին կը գտնուիմ. համառօտեցէք, համառօտեցէք՝ եթէ կ'ուզէք որ մեռնելէ առաջ գիտնամ մարդոց պատմութիւնը :

Հի՞նգ տարի ետք դիւանապետը վերստին ներկայացաւ պալատ. անթացուպերով կը քալէր, բռնած պախուցէն էշու մը, որ իր կռնակն ունէր թանձրահատոր մատեան մը :

— Շտապեցէ՛ք, ըսաւ պաշտօնեան, Թագաւորը կը մեռնի :

Արդարեւ մահուան անկողինն էր արքան: Իր կէս մը նուաղուն ակնարկն ուղղելով դիւանապետին ու հաստ հատորին՝ ըսաւ հառաչալիր. «պիտի մեռնիմ ուրեմն, առանց գիտնալու մարդոց պատմութիւնը :

— Տէ՛ր, պատասխանեց իմաստունը՝ գրեթէ նոյնքան մահամերձ, պիտի համառօտեմ զայն ձեզի՝ երեք բառով. «Մարդիկ կը ծնին, կը տառապին, կը մեռնին » :

Ահա այսպէս սորվեցաւ Պարսից արքան, շատ ուշ, տիեզերական պատմութիւնը :

ԱՆԱԹՈԼ ՖՐԱՆՍ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

———o———

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի եթաղականութեան դպրոցին Մանուկներու Օրուան հանդէսը տեղի ունեցաւ, Յունուար 25ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ :

Ներկայ էին Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. , Թաղականութիւնը, ծնողքներ, Խաչուհիներ եւ ազգայիններ :

Հանդէսը բացաւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներէն Տիկին Արաքսի Սուքիասեան : Բարի գալուստ մաղթեց եւ նոր տարուան առթիւ մաղթանքներ ըրաւ բոլորին : Յետոյ իր խօսքը ուղղեց ծընողքներուն, որ այսպէս հայաշատ թաղ մը շատ քիչ թիւով դպրոց յաճախող աշակերտներ ունի : « Դուք կը տեսնէք թէ այս պահուս եկեղեցին լեցուած է մանուկներով. բայց դպրոց եկողները հազիւ քսան աշակերտ է : Սիրելի հայրեր ու մայրեր , Կապոյտ Խաչը դպրոցի պիտոյքներուն նիւթական չի պահանջեր ինչ որ պէտք է գիրք, տետրակ եւ գրիչ, ուսուցիչ եւ Խաչուհիներ տրամադրած են մանուկներու հայերէն սորվեցնելու համար» :

Հանդէսին բացումը եղաւ աշակերտներու կողմէ խմբերգ մը՝ «Ահա կ'երթանք մենք հայ դպրոց » երգով :

Խօսքը տրուեցաւ թաղիս նորընծայ Նշան քահանայ Գույումճեանի, որ սիբայօժար յանձն առած է հայերէն դասաւանդութիւնը, իրեն հետ օգնական Խաչուհիներով : Իր խօսքը ուղղեց ներկաներուն, սիրելի հայ եւ բարեպաշտ ժողովուրդ , արթուն կեցէք ձեր զաւակները հայ պահելու համար ու ղրկեցէք հայ դպրոց եւ եկեղեցի, օգնեցէք Կապոյտ Խաչի աշխատանքներուն: Յետոյ եղան խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ մեներգ : Ներկաները մեծ գոհունակութեամբ մտիկ ըրին մանուկներու անուշիկ երգերու ձայնը :

Կէս ժամ դադարի միջոցին մեր Խաչուհիները գոհունակութեամբ եւ համբերութեամբ բաժնեցին նախընթրիքը, մանուկներու հետ նաեւ ծնողքները եւ ներկայ ազգայինները հիւրասիրուեցան :

Հանդէսին երկրորդ մասին խօսքը տրըուեցաւ Հարաւային Ֆրանսայի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեանի : « Այս ժամուս մէջ ներկայ եմ, կը տեսնեմ սեղաններուն շուրջը բոլորուած սեւ աչուկներով մանուկներ, իմ խօսքս կ'ուղղեմ ձեր բոլորին, Քրիստոս ըսաւ , ո՞վ է հոս ձեր մէջ ամէնէն մեծը, երանի անոնց որ մանուկներու սիրտը ունին, անոնք պիտի վայելեն երկնից արքայութիւնը : Սիրելի մանուկներ, եկէք հայ դպրոց եւ եկեղեցի, սորվեցէք , սիրեցէք ձեր մայրենի լեզուն եւ ձեր ազգը » :

Հանդէսը վերջացաւ «Հայր մեր»ով եւ բոլորը գոհ մեկնեցան :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

———o———

Ինչպէս յայտարարուած էր, Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, իր հովանաւորութիւնն ու նախագահութիւնը ընծայած է, սոյն տօնակատարութեան, որ որոշուած էր, Մայիս 31ի Կիրակի երեկոյեան :

Վերջին պահուն ներկայացող կամքէ անկախ պատճառներով, կրնայ սոյն թուականը երկու շաբաթով յետաձգուիլ, եթէ սրահին տրամադրելիութիւնը վերջնական ըլլայ :

Մինչ այդ, կազմակերպական աշխատանքները գործնական գետնի վրայ փոխադրելու համար, Սերովբէ Արք. Մանուկեան , խորհրդակցական ժողովի մը հրաւիրած էր, Փարիզի հայ ծանօթ եւ հանրանուէր ազգայիններ, Փետրուար 3ի երեկոյեան, Եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

Սոյն հրաւէրին սիրով պատասխանած էին, Տիկիններ Արշալոյս Սարգիսեան եւ Արշալոյս Խանտանեան , Պ. Պ. Ս. Քարեան, Ա. Ալեքսանեան, Լ. Տօնիկեան, Հ. Ակոնայեան, Ա. Օհանեան, Ն. Յովհաննէսեան , Գ. Պաքըրճեան, Գ. Ադամեան, Հ. Թէրզեան եւ Գ. Ծօլօլեան :

Օրուան նախագահ՝ Սերովբէ Արք. , հաւաքոյթին նպատակը բացատրելէ եւ կարծիքի փոխանակութիւններ կատարուելէ ետք, որոշուեցաւ, սոյն յանձնախումբէն գործադիր մարմնի մը կազմութեան ձեռնարկել, սահմանափակ անդամներով, որոնք ընթացիկ աշխատանքներու պիտի լծուին, արդիւնքը հաղորդելու եւ միաժամանակ նոր թելադրութիւններ լսելու համար, փոխն ի փոխ տեղի ունենալիք յաջորդական լիագումար նիստերուն :

Սոյն մարմնին մաս կը կազմեն Պ. Ա. Քարեան, ատենապետ , Տիկին Ա. Խանտանեան եւ Տիկին Ա. Սարգիսեան ատենադպիրներ, Պ. Գ. Պաքըրճեան գանձապետ, եւ Պ. Պ. Ա. Օհանեան, Ն. Յովհաննէսեան, Հ. Ակոնայեան եւ Գ. Ծօլօլեան խորհրդականներ : Այս վերջիններր, իրենց առաջին հաւաքոյթը պիտի ունենան Չորեքշաբթի, (Փետրուար 11ին), եկեղեցւոյ դիւանատունը :

Զանազան յարաբերութիւններու համար, նկատի ունենալ հետեւեալ հասցէները :

Տիկին Խանտանեան, ատենադպրուհի
145, Bld. Pereire, Paris (17e)

Պ. Գէորգ Պաքըրճեան, գանձապետ, որուն պէտք է ուղղել դրամական որեւէ առաքում՝
35, Rue de Trévise, Paris (9e)

Եւ Գ. Ծօլօլեան, ընդհ. յարաբերութիւններու համար :
31, Bld. Raspail, Paris (7e)

× Հաւանական է նաեւ որ յոբելեարը՝ Յ. Ճ. Սիրունի անձամբ ներկայ ըլլայ այս հանդիսութեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՊԻՏ

ԱՆՈՒՆ ՇԻՆԱԾ

— Կը յիշե՞ս, ընկեր մը ունէինք դըպրոցը՝ Յովհաննէս Պալըգճեան անունով, ի՞նչ եղաւ ան :

— Ամերիկա գնաց եւ անուն շինեց :

— Ի՞նչպէս .

— Հիմա ան կը կոչուի Ճան Փիշըր···

×

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

— Արարատ, տղաս, շռայլութիւն չէ՞ բրածդ: հացիդ վրայ թէ՛ անուշ ես քսեր եւ թէ կարագ :

— Ընդհակառակն, իմ բրածս խնայողութիւն է, մայրիկ, չե՞ս տեսներ որ երկուքին համար մէ՛կ հացի կտոր կը գործածեմ ···

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (698)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Գրպանը խառնեց, եւ կատաղի բարկութեամբ Թէնարտիէի վրայ վազեց հինգ հարիւրնոց եւ հազար ֆրանքնոց դրամատոմսերով լի ձեռքը եւ անոր երկնցնելով եւ գրեթէ երեսին վրայ կոթնելով.

— Դուն վատ անուն մարդ մըն ես, ստախօս մըն ես, զրպարտիչ մըն ես, չարագործ մըն ես: Եկար ամբաստանելու այս մարդը, բայց արդարացուցիր, եկար կործանելու զայն, բայց ոչ այլ ինչ կըրցար ընել եթէ ոչ փառաւորել: Գողը դուն ես: Մարդասպանը դուն ես: Թէնարտիէ, Ժոնտրէթ, գիտցիր որ տեսած եմ քեզ Օփիթալ պուլվարին այն որջին մէջ: Քու վրադ այնքան բաներ գիտեմ որ կրնամ քեզի մինչեւ Թիարան ղրկել, եւ աւելի հեռուն իսկ եթէ ուզեմ: Նա՛, ահա քեզի հազար ֆրանք, անօրէնդ դու:

Եւ հազար ֆրանքնոց դրամատոմս մը նետեց Թէնարտիէին:

— Ա՜հ, Ժոնտրէթ Թէնարտիէ, վատ անառակ: Թող քեզի դաս մը ըլլայ այս, քեզի որ անոր ասոր գաղտնիքը կը փոխանակես, ապերախտ դու: Առ սա հինգ հինգ հարիւր ֆրանքը, եւ դուրս կորսուէ ասկէ: Վաթերլօն է պաշտպանդ:

— Վաթերլօն, մրմռաց Թէնարտիէ հինգ հարիւր ֆրանքը հազար ֆրանքին հետ գրպանելով:

— Այո, մարդասպան, Վաթերլոյի մէջ գնդապետի մը կեանքը ազատեցիր···

— Զօրապետի մը, ըսաւ Թէնարտիէ գլուխը վեր առնելով:

— Գնդապետ մը, կրկնեց Մարիուս բարկութեամբ: Փուլ մը անգամ չէի տար զօրապետի մը համար: Եւ հոս եկար խայտառակութիւններ ընելու: Կ'ըսեմ քեզ թէ ամէն ոճիրները գործած ես:

Մեկնէ, աներեւոյթ եղիր: Միայն թէ երջանիկ եղիր, այս է իմ ամբողջ փափաքս:

Ա՜հ, հրէշդ դու, ահա երեք հազար ֆրանք եւս, առ: Վաղուընէ պիտի մեկնիս, Ամերիկա պիտի երթաս աղջկանդ հետ, վասնզի կնիկդ մեռած է. գարշելի՛ ստախօս: Պիտի գիտեմ մեկնիլդ աւազակ, եւ մեկնելու միջոցիդ քսան հազար ֆրանք եւս պիտի համրեմ քեզի: Գնա՛ ուրիշ տեղ կախաղան ելիր:

— Պարոն Պառոն, պատասխանեց Թէնարտիէ մինչեւ գետինը խոնարհելով, յաւիտենական երախտագիտութիւն:

Եւ Թէնարտիէ դուրս ելաւ չուարելով եւ յափշտակուելով զինքը քաղցրութեամբ խորտակող ոսկիի քսակներէն եւ գլխուն վրայ իյնող դրամատոմսի ահագին կայծակէն. եւ առանց հասկնալու թէ ինչ կը նշանակէ այս ամէնը:

Թէնարտիէ շանթահարուած էր, բայց նաեւ գոհ, եւ չիտակը շատ պիտի նեղանար իր սիրտը եթէ շանթարգել մը ունեցած ըլլար այսպիսի շանթի մը դէմ:

Շուտով քանի մը բան եւս ըսենք այս մարդուն վրայ, անգամ մըն ալ իր խօսքը չընելու համար: Մեր պատմած այս դէպքերէն երկու օր ետք Թէնարտիէ Մարիուսի շնորհիւ կեղծ անձագիր մը առնելով գնաց իր աղջկան Ազելմայի հետ, Նիւ Եորքի վրայ քաշուած քսան հազար ֆրանք փոխանակագրով մը: Անդարմանելի էր Թէնարտիէի բարոյական թշուառութիւնը, Թէնարտիէի որ չէր կրցած քաղքենի մը ըլլալ. ինչ որ էր Եւրոպայի մէջ, նոյնը եղաւ Ամերիկայի մէջ ալ: Զարասիրտ մարդու յարաբերութիւնը երբեմն բաւական է բարեգործ մը փճացնելու անկէ յառի գործ մը արտադրելու համար: Թէնարտիէ Մարիուսի դրամով դերեվաճառ եղաւ:

Երբ դուրս ելաւ Թէնարտիէ, Մարիուս անմիջապէս պարտէզ վազեց ուր տակաւին կը պտըտէր Քոզէթ:

— Քոզէ՛թ, Քոզէ՛թ, գոչեց, եկո՛ւր, շուտ եկուր: Երթանք: Պասք, կառք մը: Եկուր Քոզէթ: Ա՜հ, Աստուած իմ, Աստուած, ա՛ն է եղեր զիս ազատողը: Շուտ առ:

Քոզէթ կարծեց թէ խեւ է Մարիուս եւ հնազանդեցաւ:

Մարիուս չէր շնչեր, ձեռքը սրտին վըրա՛յ կը դնէր անոր բաբախումները զըսպելու համար: Մեծաքայլ կ'երթեւեկէր, Քոզէթ կը համբուրէր:

— Ա՜հ, թշուառ մըն եմ, Քոզէթ, կ'ըսէր Մարիուս:

Մարիուս մոլեգին խռովութեամբ մը համակուած էր: Կը սկսէր, չեմ գիտեր ինչպէս, վսեմ եւ սեւոր կերպարանք մը ընդնշմարել Ժան Վալժանի մէջ: Անլուր առաքինութիւն մը կը ներկայանար անոր առջեւ, մեծ եւ քաղցր, անբաւ այլ խոնարհ առաքինութիւն մը: Թիապարտը այլակերպելով Քրիստոս կ'ըլլար: Ահա հրաշքին փոփոխումէն կը շլանար Մարիուս: Ճշգրապէս չէր գիտեր թէ ինչ է տեսածը, բայց գիտէր թէ վեհ էր ան:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը խորապէս կը սգայ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդ Քիւթիւկեանի մահը, ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր քրոջ եւ պարագաներուն :

×

Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պժեան եւ Կիւլեան ընտանիքներուն Տիկին Ժանէթ Պժեանի մահուան առիթով :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Աւետիսեանէ յիսուն ֆրանք, եւ 50 ծերանոցի իր այցելութեան առթիւ: 50 Ժան Պըժեանէ իր քրոջ մահուան տըխուր առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Կիւլէզեանէ, Տիկին Հ. Թաղէոսեանի մահուան առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Հաճի Աղաչեան ընտանիքէն 150 ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Բարսեղ Բարսեղեանի մահուան պռթիւ :

×

Որբերու Օգն. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Զ. Կիւլպէնկեանէ հարիւր ֆրանք, ի յիշատակ իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ :

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները . — Հոգեհանգիստ՝ Վալանթին եւ Կարապետ Զամպակճեանի, Տիկին Պալթայեանէ՝ յիսուն ֆրանք, Յովհ. Պանտիկեանի հոգեհանգիստ՝ Տիկին Արմենուհի Պանտիկեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պանտիկեան յիսուն : Հոհեղանգիստ՝ դպրապետ՝ Լեւոն Ճերահեանի՝ Մեքենաճեան ընտանիք եւ Միսաքեան ընտանիք՝ 25ական: Կամսար Հացագործեանի հոգեհանգիստ, Տիկին Ն. Հացագործեան 50 : Աղասի Իգնատեանի յուղարկաւորութեան առթիւ՝ Փիլիպպոս Մելքոնեան 40: Նոյն առթիւ Յովհ. Սասատուր 10, Տէր եւ Տիկին Հայկ. Դարբինեան տասը : Հոգեհանգիստ՝ Էթարեան Գր.ի Պօղոս Ղազիկեան՝ տասը, Տիկին Զատէեան քսան: Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ասլանեան իրենց զաւակներուն ամուսնութեան առթիւ՝ Աղքատաց երեսուն, կնքահայրը՝ Պ. Եազըճեան երեսուն, Յար. Ղազարեան տասը ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Վարդապետեան քսան ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ իբրեւ խղճմտանքի եւ տասնական ֆրանք Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգըստեան տուներուն (ստանալ »Յառաջ»էն) եւ տասը ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ
Հ. ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
յաւարտ պատարագի, Արեւագալի արարողութիւն ժամը 11.30ին :

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ :

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը պիտի արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար :

Ծանօթանալու համար թերթին, կամ բաժանորդագրուելու համար անոր, դիմել հետեւեալ հասցէին .—
Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ԱՊՐԻԼ 24

Ապրիլեան նահատակներու յիսուն-հինգամեակի կազմակերպութեան համար, Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր Թաղ. խորհուրդները, միութիւններն ու կազմակերպութիւնները՝ Երկուշաբթի 16 Փետր. ժամը 20.30ին, Պար Տիւ Կլօպի մէջ :

ԱՅՑ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Գմբէթեանի Յոբելենական Յանձնախումբը կը հրաւիրէ արուեստագէտին բարեկամներն ու համակիրները պահ մը խոնարհելու, ողբացեալին մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, իր հողակոյտին վրայ նոր զետեղուած շիրմաքարին առջեւ :

Ժամադրավայր՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը ճիշդ 11ին, Քաֆէ «Փարի – Օրլէան», Փորթ տ'Օրլէան, ուրկէ ներկաները պիտի մեկնին դէպի Պանեէօ – Փարիզիէն գերեզմանատունը : (Մուտք՝ Րիւ տը լ'Էկալիթէ):

Կամ՝ ժամը ճիշդ 11.30ին գերեզմանատան մուտքին (Րիւ տը լ'Էկալիթէ) :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շըրջանի բոլոր մարմիններու վարչութիւնները Շաբաթ 14 Փետրուար, ժամը 21-ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. եւ Կրթ. մարմիններու, Կիրակի, 15 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ (Սէնթ Էթիէն)
ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն «Կոմիտաս երգչախումբ»ի քառեակը :

Հայկազեան դպրոցի պարախումբն ու երգեցիկ խումբը, իսկ տեղւոյս կարող ուժերէն ոմանք կ'երգեն եւ ուրիշներ կ'արտասանեն :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

GALA FOLKLORIQUE UNIQUE

Organisé par la troupe de danse

➤ NAIRI ◄

Dimanche 22 Février 1970 à 21 heures

▼

Théâtre de la Maison Internationale de la Cité Universitaire, Bd. Jourdan, Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարահանդէս – երեկոյթ – ճաշ, Կապոյտ Խաչի Իսսի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ, Փետրուար 21ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստուի ոգեկոչելու յաղթական դիւցազնամարտի 55ամեակը, նուիրուած անզուգական մեծ հայրենասէր Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան 150ամեակին: 12 Ապրիլ Կիրակի, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին:

×

ՎԻԷՆ.— Ապրիլեան Եղեռնի յուշատօնը նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան՝ Ապրիլ 26ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարահանդէսի երեկոյթը՝ Կիրակի, Մայիս 10ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15 ԺԱՄԸ 15էն 23,30

SALLE DES FETES DE SARCELLES - CENTRE
PLACE DU 11 NOVEMBRE

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ՝ նոր ճամբորդութեան մը ժապաւէնը Հայաստանի մէջ
Պ. ԺՈՐԺ ՄԱՄԱՍԻ կողմէ (Լիոնէն)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ ԽՈՒՄԲ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆԻ

իր երգիչով՝ ԱԶԱՏ ԿՈՓԻԿԵԱՆ, երկուքն ալ ԿՈՐՉՄԱ գիշերաքոյնէն (քապառէ)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ֆիլմը կը ցուցադրուի ժամը ճիշդ 16ին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

փարիզի հայ երիտասարդաց թատերական խումբը կը ներկայացնէ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

խիստ ծիծաղաշարժ

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

(4 արար)

Շաբաթ փետրուար 14, ժամը 8,45ին, 21 Ռիւ Իվ Թուտիկ, սրահ Փօլ Ֆարալիք, Մեթրօ Ռէփիւպլիք

Կը մասնակցին Օրիորդներ՝ Սօնա Վարդանեան, Վիքի Մոստիչեան եւ Ազապի Պալեան: Պ. Պ. Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Սերգօ Մոստիչեան, Գէորգ Թերզեան, Գէորգ Քիրէճեան, Գէորգ Տէմիրճեան:

Բեմադրութիւն՝ տաղանդաւոր երիտասարդ Պրն. ԻՇԽԱՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու գիներն են 15, 10, 5 ֆրանք: Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Տիկին Մարգարեան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, ճաշարան Տիամանթէր, 60 Ռիւ Լաֆայէթ, Ադամեան, 16 Ռիւ Լաֆայէթ եւ ներկայացման օրը:

Ներկայացման օրը տեղի պիտի ունենայ վիճակահանութիւնը բժշկուհի Հովեանի նուիրած Խանզատեանի Հայաստանի քարտէսին, որուն տոմսերը կարելի է ունենալ նոյն հաստատութեանց մօտ:

Այս քարտէսը փառաւոր կազմով, Հայոց պատմութեան զանազան շրջաններու հաւաքածոյն մըն է, որուն մէկ օրինակը նուիրուած է Պելժիոյ Թագաւորին:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նախագահութեամբ Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի 15 Փետր. ժամը 16էն 20
Maison des Centraux, 8 Rue Jean Goujon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Խմբերգ՝ երգչախումբի կողմէ, արտասանութիւն՝ Օր. Օր. Մարտիրոսեան եւ Աթմաճեան, մեներգ սիրուած արուեստագէտներէ:

Դաշնակ՝ Տիկին Սոնա Թորոսեան, ջութակ՝ Պ. Ժիրայր Թորգոմեան (Ա. մրցանակ Պետական Երաժշտանոցի): Զաւեշտ՝ Յ. Պարոնեանէ (Մեծապատիւ Մուրացկանները) Պ. Պ. Պշտիկեանի եւ Ա. Պետրոսեանի կողմէ:

ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրք. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. ճամբորդութիւն

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՄԱՐՏ 27 — ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ԱՊՐԻԼ 13 ԳԻՆ 2350 ՖՐԱՆՔ

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 15 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ԴՈՒՔ ԵՒՍ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Թուրիսթիկ սենեակ եւ ճաշ «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ

ԾԱՆՕԹ.— Անցեալ Սեպտ.ի անակնկալ լօրէն ստեղծուած էին անհաճոյ պայմաններ: Այս եղանակին բոլոր ճամբորդութիւններուն համար պաշտօնական պայմանագրութեամբ ապահովուած է զօսաշրջիկներուն բնակութիւնը «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ:

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

Conditions d'inscription :
— Passeport validé
— 4 photos
— Carnet de change (*on peut se procurer celui-ci dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo*).

I

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 11 FEVRIER 1970
Le Numéro 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.737
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.737

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Արաբեւիսրայէլեան կնճիռը օրէ օր ատելձան մը աւելի կը բարդանայ :

1956ին ալ Իսրայէլ յարձակեր էր Եգիպտոսի վրայ, գրաւելով Սինայի անապատը եւ հասնելով մինչեւ Ջրանցքի մերձակայքը: Անգլիա եւ Ֆրանսա եւս միացած էին Իսրայէլի, ընդդէմ Եգիպտոսի, իբրեւ փոխ – վրէժ Սուէզի Ջրանցքի տիեզերական ընկերութեան ազգայնացման:

Հակառակ երկու մեծ պետութեանց զինուորական աջակցութեան, Իսրայէլ պարտաւորուեցաւ չուտով պարպել իր գրաւած եգիպտական հողերը, իբրեւ հետեւանք Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհրդային Միութեան վերջնագրին՝ ուղղուած Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի :

Արդիւնքն այն եղաւ, որ Եգիպտոս յաղթական հռչակուեցաւ եւ Նախագահ Նասրի հմայքն ու հեղինակութիւնը աւելի բարձրացան արաբական երկիրներու վրայ :

Երկու հակամարտ մեծ պետութիւններ — առանց նախապէս իրարու հետ խորհրդակցելու գրեթէ միաժամանակ միջամտեցին արաբեւիսրայէլեան վէճին, վերահաստատելով գոյավիճակը Միջին Արեւելքի մէջ: Երկուքն ալ իրենց մասնաւոր նկատումներն ունէին գոյավիճակի պահպանման մէջ :

1967 Յունիսի վեցօրեայ պատերազմին առթիւ նման միջամտութիւն տեղի չունեցաւ, կ'երեւի անոր համար, որ օտար պետութիւններ չմասնակցեցան պատերազմին: Իսրայէլ առանձինն հողեր գրաւեց ոչ միայն Եգիպտոսէն, այլ եւ Յորդանանէն ու Սուրիայէն : Պաղեստինցի նոր գաղթականներ աւելցան հիներուն վրայ :

Այս անգամ վէճին կարգադրութիւնը ստանձնեց ՄԱԿը, որուն Ապահովութեան Խորհուրդը 1967 Նոյեմբեր 22ին քուէարկեց բանաձեւ մը, պահանջելով մէկ կողմէ գրաւեալ հողերու պարպումը, միւս կողմէ Իսրայէլի գոյութեան ճանաչումը եւ ծովային ճամբաներէն օգտուելու իրաւունքը : Բանաձեւ՝ որ մեռեալ տառ կը մնայ ցարդ :

Եթէ 1956ին եղածին պէս Ուաշինկթըն ու Մոսկուա միաժամանակ ճնշում բանեցնէին Իսրայէլի վրայ, հաւանաբար հարցը աւելի դիւրութեամբ կը կարգադրուէր :

Հաւաքական երաշխաւորութիւնները միշտ դատապարտուած են անհետեւանք մնալու : Փաստ՝ Հայկական Բարենորոգումները :

Եթէ երաշխաւորը միայն Ռուսիան ըլլար, աւելի մեծ յոյսեր կրնայինք ունենալ, որ անոնք պիտի գործադրուէին: Երաշխաւոր եղան վեց մեծ պետութիւններ, որոնք իրարու հետ մրցումի ելան Ապտիւլհամիտը սիրաշահելու եւ անկէ չահաւոր մենաշնորհներ խլելու համար :

Արդիւնքն եղաւ ա՛յն, որ «վերջինն եղեւ չար քան զառաջինն»: Կարմիր սուլթանը ո՛չ միայն բարենորոգումներ չըգործադրեց եւ անոնց մասին տեղեկութիւններ չհաղորդեց վեց մեծ պետութեանց, ինչպէս կը տրամադրէր Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը, այլեւ անոնց անտարբեր — եթէ ոչ մեղսակից — աչքերուն առջեւ անպատիժ կերպով ջարդեց երեք հարիւր հազար Հայեր :

Նոյնը պատահեցաւ 1920 Սեպտեմբերին, երբ քեմալական Թուրքիա յարձակեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ: Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը օգնութեան համար դիմեց Ժընեւ Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն ի պատասխան ան–

դամ կը նկատուէր, ստորագրած ըլլալով Սեւրի դաշնագիրը: Ինչպէս Վերսայլի, Թրիանոնի, Նէօյեիի եւ Սէն Ժէրմէնի դաշնագիրները, Սեւրի դաշնագիրն ալ իբրեւ նախաբան ունէր Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը : Այդ միջազգային մարմինները ստորագրողները նոյնիսկ բանիւ կը նկատուէին անդամ Ժընեւի ատեանին :

Սակայն Հայաստանին զինուորական աջակցութիւն ընծայելու խնդիր կար : Ո՛չ ոք կ'ուզէր չագանակները կրակէն դուրս հանել: Հայաստան լքուեցաւ իր բախտին: Արդիւնքը յայտնի է :

Պաղեստինի գաղթականներուն իրենց հայրենի բոյները վերադարձն ու արաբական գրաւեալ հողամասերու պարպումը հաւաքականօրէն երաշխաւորուած են Նիւ Եորքի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կողմէ, — արժանաւոր ժառանգորդը Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութեան :

Ահա՛ թէ ինչու երեսուներկու ամիսէ ի վեր չէ կարգադրուած արաբեւիսրայէլեան վէճը :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺՈՂՈՎԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Արաբական փոքր վեհաժողովի մասնակիցները միացեալ զեկոյցով մը չեշտեցին իրենց կամքը եւ վճռակամութիւնը «ազատագրելու արաբական գրաւուած հողերը» :

Եգիպտոս, Սուրիա, Յորդանան, Սուտան, ինչպէս նաեւ Իրաք կրկին անգամ դիտել կուտան, թէ արաբ ազգը պատմութեան ընթացքին դէմ դրած է բազմաթիւ մարտահրաւէրներու եւ, հետեւաբար, համոզուած են, թէ այսօր եւս ան պիտի կարողանար եռ մղել յարձակումը եւ ձեռք ձգել իր իրաւունքները : Վեհաժողովի մասնակից արաբ ղեկավարները, կը յայտարարեն, մինչ իրենց միացեալ զեկոյցին միջոցով, թէ պիտի չարունակեն պայքարը թշնամիին դէմ, որովհետեւ կը մերժեն ենթարկուիլ այս վերջնայն կամքին՝ ընկճելու զիրենք :

Միացեալ զեկոյցը բուռն քննադատութեան կ'ենթարկէ ամերիկեան քաղաքականութիւնը Միջին Արեւելքի հարցին նըրկատմամբ : Առանց Ուաշինկթընի օժանդակութեան, Իսրայէլ երբեք պիտի չըփորձէր ոտնահարել ՄԱԿի Ուխտն ու որոշումները եւ անտեսել աշխարհի հանրային կարծիքը :

Յայտնի չէ դեռ, թէ զինուորական դետնի վրայ ի՞նչ որոշումներ տրուած են վեհաժողովի ընթացքին, յամենայն դէպս ժողովը գումարուած էր առաւելապէս քննելու համար զինուորական կացութիւնը ճակատներուն վրայ :

Քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացուած պաղեստինեան ազատագրական ճակատի պատուիրակութեան այցելութեան վրայ Մոսկուա: Պատուիրակութեան գլուխ կը գտնուի Եասէր Արաֆաթ : Խորհրդային պետական դէմքեր օգակայան փութացած են դիմաւորելու համար արաբ այցելուները: Կը ճշդուի, թէ Պաղեստինցիները հրաւիրուած են Մոսկուա Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան կողմէ : Կը նշանակէ, թէ Մոսկուա ընդունելով հանդերձ Ե. Արաֆաթն ու իր ընկերները, չուզեր պաշտօնապէս զանոնք ճանչցած ըլլալու դիրքին մէջ գտնուիլ : Այս էր տրուած մեկնաբանութիւնը առաջին առթիւ: Կը մնայ գիտնալ, թէ Մոսկուա

փոխա՞ծ է իր տեսակէտը հարցին լուծման մասին : Մոսկուա միայն քաղաքական լուծում մը կը ջատագովէ, մինչդեռ Պաղեստինցիները բացարձակապէս համոզուած են, որ զէնքով միայն կը լուծուի արաբ-իսրայէլեան խնդիրը :

Քաղաքական դէտերը ուշադրութեամբ կը հետեւին Մոսկուայի մէջ տեղի ունենալիք խօսակցութիւններուն, Ռուսերու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ :

Սուէզի Ջրանցքին վրայ եգիպտական օդանաւեր եւ իսրայէլեան ռմբակոծիչներ երկար օդամարտ մը մղեցին, որու ընթացքին կողմերէն իւրաքանչիւրը կոր – սնցուց օդանաւ մը :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԽՄԲ.— Թուրքերը կը շարունակեն մեծմով զբաղիլ եւ ա լա Թուրքա պատմութիւններ գրել: Այս անգամ Ճիւմհիւրիէթի մէջ է որ Փրոֆ. Հ. Վ. Վելիտէօղլու, յօդուածաշարք մը սկսած է «Պառակտիչ գործունէութիւն եւ Հայերը» խորագրին տակ: Առանձին պիտի անդրադառնանք Վէլիտէօղլուի բաժնեբուն :

«Առաջին աշխարհամարտի ընթացքին, խումբ մը Հայեր ցարական Ռուսիոյ դրդումներով, գացին Եւրոպայի կարեւոր կեդրոններ, եւ հոն՝ պետական մարդոց դիմելով սկսան ջանքեր թափել, Թուրքիոյ հողերուն վրայ անկախ Հայաստան մը հիմնելու նպատակով : Ռուսական յեղափոխութենէն ետք, երբ բոլշեւիկները իշխանութեան գլուխ եկան, իրենց առաջին գործը եղաւ գրքի ձեւով հրատարակել առաջին աշխարհամարտի ինչ ինչ գաղտնի համաձայնութիւնները, որոնք կնքուած էին ցարական ղեկավարներու եւ Արեւմտեան դաշնակիցներու միջեւ :Իրենց նպատակն էր ցարական եւ արեւմտեան աշխարհակալութիւնը վարկաբեկել եւ ամբողջ աշխարհի աչքին իրենք զիրենք իրաւացի ցոյց տալ: Թերեւս իրենց քաղաքական ամենակարեւոր ձեռնարկն ալ այդ էր :

Ատամովի վարչապետութեան տակ, եւ նախկին ռուս Արտ. Նախարարութեան գաղտնի թղթածրարներէն առնուած վաւերաթուղթերով, եւ «Սովետ Արտաքին Գործավարութեան փափաքով»ը Մոսկուայի մէջ 1924ին տպուելով հրապարակ հանուած այս գիրքը, թարգմանուած է բազմաթիւ լեզուներու, ի մէջ այլոց, հին տառերու ժամանակ Հիւսէյին Րահմի անուն անձի մը կողմէ թարգմանուած է նաեւ Թրքերէնի : Թերեւս ռուսական յեղափոխութեան այդ տենի

խտէալը նկատուող այս գրքին կարգ մը տուեալներուն մէջ, կը հանդիպինք հետաքրքրական մանրամասնութիւններու, առաջին աշխարհամարտի առեն ռուս – հայկական յարաբերութիւններուն, եւ Հայերուն՝ ուրիշ մեծ պետութիւններու հետ ունեցած շփումներուն մասին, որոնք մեծ լոյս մը կը սփռեն այդ անցքերուն վրայ, եւ դուրսէն դիտողի մը աչքին ալ մերկապարանոց երեւան կը բերեն այն իրողութիւնը թէ՝ Հայերու օգնող ռուս ցարական ղեկավարները՝ իրականութեան մէջ զանոնք միմիայն իբր գործիքութեան միջոց գործածած են:

ՄԵԾ ՑՆՈՐՔԸ

Այդ օրերուն, Ռուսերը իբր թէ համամիտ էին անկախ Հայաստան մը հիմնելու գաղափարին, կը ջանային այդ հաւատքը ներշնչել աշխարհի բոլոր Հայերուն : Մինչդեռ իրենց բուն մտածումը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ «Հայաստան» անունին տակ Արեւելեան Թուրքիան կցել Ռուսիոյ : Փաստաթուղթերու յենելով՝ ամփոփ աչք մը նետենք այս խնդրին վրայ: «Անստոյգի բաժանումը» անուն այս գրքին տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, 1915 Ապրիլին Տոքթ. Զավրիեւ Հայ ցարական արտաքին Նախարարութեան միջոցաւ կ'երթայ Ֆրանսա եւ Անգլիա եւ նախարարութեան կարեւոր մէկ պաշտօնատարը՝ Նէրաթով, հեռագրով մը Լոնտոնի մեծ դեսպանին կը յանձնարարէ այս Հայը :

Փարիզ հասնելէ ետք, Տոքթ. Զավրիեւ կը միանայ այդ միջոցին հոն գտնուող եւ Օսմանեան Կայսրութեան բարիքներով յառաջ եկած Պօղոս Նուպար Փաշայի եւ այդ երկու անձերը կը ջանան շփում հաստատել Ֆրանսական արտաքին Նախարարութեան հետ : Եւ սակայն, այս երկու գաղափարակիցներուն ցնորքները Մեծ Հայաստանի մը մասին, որ կ'երկարի մինչեւ Իսկէնտէրուն եւ Միջերկրական, մտահոգութիւն կը պատճառեն Փարիզի դեսպան Իզվոլսքիին, որ կը խորհի թէ այդ բանը կրնայ խրտչեցնել Ֆրանսական կառավարութիւնը : Այսպէս ուրեմն, դեսպանը կը տագնապի, եւ հեռագրով մը Ռուս Արտաքին Նախարարութեան կը տեղեկացնէ թէ այդ խնդրին ի նպաստ Ռուսիոյ բացայայտ օժանդակութիւնը փափուկ հարց մըն է, եւ հրահանգ կ'ուզէ այդ մասին : (17 Մայիս 1915) :

ԽԱԲԷՈՒԹԻՒՆ

Ռուս Արտաքին Նախարարութիւնը չուզեց վշտացնել այդ օրերու իր դաշնակից Ֆրանսան, իսկ Հայերու խաթէրը համար եւ հեռագրով մը Փարիզի մեծ դեսպանին կը տեղեկացնէ թէ մտադիր չեն օգնելու այդ երկու գաղափարակիցներու ծրագրին, (18 Մայիս 1915), եւ այդ նոյն հեռագրով ալ կը չեշտէ թէ « Հայերու հետ եղած տեսակցութիւնները լոկ ակադեմական բնոյթ ունին եւ թէ ոչ մէկ որոշ յայտագիր դրուած է Տոքթ. Զավրիեւի : »

Այս երկու անձերը որոնք բոլորովին անտեղեակ էին Ռուսիոյ ընթացքին, կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը Փարիզի մէջ, եւ օր մը, ռուս մեծ դեսպանին կը տեղեկացնեն թէ որոշած են Մեծ Հայաստանի մը ծրագիրը ընդունիլ տալ Ֆրանսայի : Այս կացութեան առջեւ իր ընթացքի մասին դեսպանը հեռագրով մը խորհուրդ կը հարցնէ ռուս արտաքին նախարար Սազանոֆի: Ռուսերը խորհելով որ Հայերու այս փափաքները թերեւս ընդունելի կը նկատուին Ֆրանսայի կողմէ, Հայերը ձեռքէ չկորսնցնելու համար ժամանակաւոր կերպով քաղաքականութիւն կը փոխեն :

(Շար.)

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Փետր. մէկին, Փարիզի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Արուսեակ Խոսրովեան, այրին՝ ծանօթ իրաւագէտ՝ Հմայեակ Խոսրովեանի, որ ազգային բեղուն գործունէութիւն ունեցած է եւ պաշտպան փաստաբանը եղած է Միսաք Թորլաքեանի :

Տիկին Խոսրովեան, բնիկ Պոլսեցի, 87 տարեկան էր: 1905ին ամուսնացած էր Հ. Խոսրովեանի հետ :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Արարողութեան նախագահած է Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ դամբանականով մը շեշտած է ողբացեալին ամուսնոյն ազգ. գործունէութիւնը :

Մարմինը ամփոփուած է Փէռ – Լաշէզի ընտանեկան դամբարանը :

Մեր ցաւակցութիւնները Օր. Խոսրովեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ԶԱՐ-ԱԶՔ ԵՒ ԻՐ ԱՂՕԹՔՆԵՐԸ

Հայկական երբեմնի գաւառի հաւատալիքներ նկարագրող այս էջը կը քաղենք Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»էն: Յօդուածագիրը՝ Ա. Չուգասզեան, զայն գրած է 1914ին, Սեբաստիոյ մէջ: Աւելի քան հինգ տասնամեակէ մը ետք, երբ այլեւս յո՛ւշ դարձած է գաւառի հայ կեանքը, հետաքրքրական է յետադարձ ակնարկ մը նետել հին աւանդութիւններու եւ հաւատալիքներու վրայ:

Ակնահարութիւնը (Զար – աչք, նազար) Սեբաստահայոց կանացի աշխարհին մէջ լայն տեղ կը գրաւէ, իբր հին հաւատքի մէկ կարեւոր մասը: Զար-աչքի կ'ենթարկուին ընդհանրապէս դեղաղէմ երիտասարդներ, տեսքոտ օրիորդներ, նշանուած զոյգեր, նոր հարսփեսաներ, տղաբեր մայրեր եւ հագուած-չքուած զոյգեր: Նորակառոյց բնակարաններն ու գերուկ անասուններն ալ զերծ չեն մնար հիացքոտ նայուածքներէ: Աչքի եկողներ նախ թեթեւ գլխացաւ մը կ'ունենան, «սրտերնուն վրայ բան մը դամուած կ'ըլլայ» — ինչպէս սովոր են ըսել, — կը յօրանջեն, կը գերդըցտան: Այս կարգի ազդարար նշաններ երբ տեսնեն իրենց վրայ, կը համոզուին այլեւս թէ Զար – աչքի եկած են: Որպէսզի կարենան գիտնալ որուն աչքին հանդիպելին, մասնաւոր կանանց «կլորակ թափել» կուտան դրամով: Կախարդուհին ալիւրով խմոր կը պատրաստէ եւ կաղինի մեծութեամբ կլոր հատիկներ շինելով կը չորցնէ, մէկ քանիներուն մէջ ալ աղ դնելով՝ կուտայ յանձնարարողներուն եւ կը պատուիրէ անոնց որ կասկածած անձերնուն անունը տալով մէյմէկ հատ կրակը կը ձգեն. որունը որ պայթելու ձայն հանէ՝ ենթական անոր աչքին եկած կը համարուի: Այնուհետեւ կը զգուշանան այդ կասկածելի անձին հետ յարաբերելէ եւ անոր զգեստէն գաղտնաբար մաս մը կտրելով՝ հմայեակի մը մէջ կը կարեն ու կը պահեն իրենց անութին տակ, ակնահարութենէ զերծ մնալու յոյսով: Հակազդակներն են նաեւ սխտորի պճեղները, մկան ակռաները, 47 զոյգ սեւ գնդիկները, խայծղանով թրծուն ծրարները, զորս վրանին պահած կը պտըտին: Մանուկներ Զար–աչքէ հեռու պահելու համար՝ մազերնուն կը կապեն օխտը ծակէն աչքհիկլուններ, ճիտերնուն կը կախեն հմայիկներ, կապոյտ լաթեր կը հագցնեն եւ ծոծրակնուն լեղակ կը քսեն: Իսկ կենդանիներու վիզէն կը կախեն ուլունք եւ խոզի ակռայ: Գալով նոր տուներուն, հրդեհէ եւ այլ արկածներէ զանոնք զերծ պահելու մտօք՝ եղնիկի կոտոշ կը տնկեն, նաեւ խայծղանով խաչեր կը գծեն տուներու ճակտին: Այս միջոցներէն զատ, աչքի եկող մասնաւոր կիներու կը դիմեն, որպէսզի իրենց վրայ աղօթեն: Կախարդուհին անօթի փորով ձեռք կ'առնէ դանակ մը, 107 ելեւէջներով կը պտըտցնէ ենթարկուածին շուրջ՝ յօրանջելով, փնդտալով դերդըցտալով եւ աղօթելով շարունակ.

Աղօթեմ ութ մատովս,
Երկու բութովս,
Ս. Սարգիսու ձիուն ճարովը,
Քրիստոսի քացխուն կաթովը:
Ողջո՛յն քեզ Մարիամ
Ելայ ի լեառն Գալիլիա,
Մտայ ի դուռն Ամասիա.
Ամասիա ծով մը կար,
Ծովուն մէջը ծառ մը կար,
Վրան դեղին բոյն մը կար,
Մէջը իրեք թռչուն կար:
Անձեռք բռնեցի,
Անդանակ մորթեցի,
Անշիշ շիշեցի,
Անկրակ խորվեցի
Աչք ընողին կերուցի,
Զար աչքը ճաթի,
Զար բուշտը պառի,
Աչք ընողին աչքը փրթի:

Այս աղօթքէն ետք երիցս կը թքնէ դանակին շեղբին ու կը մխէ դրան եռեւ, մինչ ենթական կարծես հանգստութիւն մը կ'զգայ: Մանուկներու, անասուններու, նաեւ երիտասարդներու յատկացուած աղօթքն է հետեւեալը.

Յիսուս Քրիստոս վեր ելաւ,
Զար խէօխոտը դէմ ելաւ,
Ո՞ւր կ'երթաս չար խէօխոտ,
— Աղէկ էզն ի լծուն,
Աղէկ մարդն ի բանուկը,
Աղէկ կորիճ թիկնամէջին,
Աղէկ օրըսքի ջոճուխին,
Սեւ օճը կտրեցի մակրդեցի,
Պաճիկ մը պանիր զարկի,
Խօվ որ կերաւ՝ արմընցաւ,
Խօվ որ կերաւ՝ ճաթեցաւ,
Զար աչքը չորցաւ, փճացաւ:

Նախապաշարեալներ ալ կան, որ պարզ խիթի մը առթիւ կը կարծեն թէ աչքի եկած են եւ կ'երթան աղօթք կարդալ կուտան իրենց վրայ: Ահաւասիկ ատոնց ալ բանաձեւը.

Քո. Տէրս եկաւ հիւր
Պառկեցաւ քարէ մսուր:
Կուճուկ դըրգալիկ,
Խոռ պնակիկ,
Թթու թանիկ,
Գարու հացիկ:
Հօրն աղէկութեանը,
Մօրը գիշութեանը,
Կըյյէ՛ խոստուկ, կըյյէ՛:

Կը պատմուի թէ օր մը Յիսուս գիւղ մը երթալով՝ աղքատիկ տուն մը գիշերել ուզեր է, երբ տանը մէկ հատիկ տղան սաստիկ խիթէ կը կը տանջուէր: Հայրը սիրով ընդունեցաւ հիւրը, բայց մայրը հիւանդովը զբաղած ըլլալուն՝ հակառակեցաւ, յետոյ թէեւ տեղի տուաւ երկան պնդումին, սակայն թերացաւ ասպնջականի դերին մէջ, հիւրին հրամցնելով թթու թան՝ ճաթած պնակով, կոթը կոտրած դդալով, նաեւ գարիէ հաց՝ փոխան նոր եփած ցորենէ հացին: Յիսուս կըռահեց ամէն բան, բայց բան մը յայտնի չընելով՝ բժշկեց տղան ու մեկնեցաւ: Վերոյիշեալ աղօթքին «հօրը աղէկութեանը, մօրը գիշութեանը» տողերը կ'ակնարկեն ահա այդ պարագան:

ԱՀԱՐՈՆ ԵՒ ՔԵՐԹՈՒԱԾԻ ՀԱՐՑԸ

Զ.

Զ. ԳՐՈՂԻ ՎԱՅՐԸ

Այստեղ պէտք է որոշաւորել – ճշդել վայրը եւ սքաթիւն անոր որ կը խօսի— կը գրէ մեր կարդացած քերթուածները: Հարցը չի դառնար տաղաշրջանն ու գիրքը ստորագրողին շուրջ, այսինքն Ահարոն կոչուած անհատին: Կ'ուզենք գիտնալ տեղը ուր կը կենայ այս քերթուածները «գրողը». ո՞վ է «գրողը»: Հարցը էական է մինչեւ հոս կարդացուածը հասկնալու համար: Որովհետեւ «գրողը» կ'իյնայ տաղաշրջանի պատմութեան մէջ. անիկա դոց է հոն, ոչ իբրեւ դասական «հեղինակ», որ միշտ դուրս–ներս է գրածէն, այլ իբրեւ «անհատ» որ կը մասնակցի քերթողի պատմութեան: Արդարեւ գրող – խօսողը կ'երեւի (կը սահմանէ ինքզինք) իբրեւ տարբեր՝ Միթոսի քերթողէն, բանաստեղծէն: Տարբերութիւնը պարզ «ձայնի» փոփոխութեամբ չէ բացատրելի, այլ վայրի: Գրող –խօսողը եւ բանաստեղծը նոյն «մարդիկը» չեն: Երկուքն ալ միթոսին մէջ տեղ ունին: Գրողը այս միթոսին հերոսն է որքան քերթողը:

Քերթուածներու մէջ դրուած – դըրուած է կարգ մը, աստիճանաւորում մը: Մենք կարդացինք նախ հորիզոնական «նախա – գրութիւնը» վերնագիրներուն: Այս «նախա – գրութիւնը» կը պատրաստէր քերթուածը որուն ընթերցումը կազմեց երկրորդ մակարդակը մեր գրութեան: Հիմա կը գտնուինք ընթերցումի երրորդ մակարդակին վրայ: Գրողին վայրը: Գրողը քերթուածին հետ է, կը գրէ այդ քերթուածը, կը դառնայ անոր շուրջ, մաս կը կազմէ անոր, ոչ իբրեւ անոր «ստեղծողը», այլ անոր մէկ արտադրութիւնը: Քերթուածը կ'որոշէ տեղը այս գրողին, տեղ մը որ քերթողինը չէ:

Նոյնիսկ շատ արագ, աճապարոտ ընթերցում մը չի կրնար չնկատել որ, բացի էջ 127, 128, 130 քերթուածները ու քանի մը տողեր, բոլոր քերթուածները գրուած են երրորդ դէմքով: Այս դէմքը կը տիրապետէ տաղաշրջանին մէջ, որ ասոր համար կը պատմէ: Միեւնոյն ատեն գործածուած են անցեալի կարեւոր ժամանակները. անկատար եւ անցեալ կատարեալ: Ներկան քիչ անգամ անցեալի տեղը կ'առնէ: Ան միայն պատմողական արժէք ունի եւ կ'ըսէ անցեալի դէպք մը զայն բերելով քերթուածի ներկայ խօսքին:

Երրորդ դէմքը եւ անցեալի ժամանակները կ'անհետանան առաջին դէմքին եւ իսկական ներկային առջեւ: Այս ջնջումը կ'ըլլայ ընդհանրապէս քերթուածներու վերջաւորութեան: Ասիկա ոչ պատահական ձեւով, այլ համակարգային կանոնաւորութեամբ: Քերթուածի շեշտը, այսինքն՝ նախ ձայնը, յետոյ ենթական, կը փոխուի վերջին քառեակին մէջ ընդհանրապէս. եւ կը մտնեն առաջին դէմքերը «ես» կամ «մենք»: «Ես»ով կամ «մենք»ով խօսողը սովորական ենթակայ մը չէ. անոր հետ խօսքը կը վերադառնայ խօսողին վրայ ու կը դնէ զայն իբրեւ անջատ ենթակայութիւն. այսպէսով «ան»ը, այսինքն միթոսի քերթողը կը դառնայ խօսքի առարկան: Դերանուններու այս փոփոխութիւնը բառային չէ, ինչպէս կը սիրեն ըսել մարդիկ, այլ աչքի, վայրի, անունի փոփոխութիւն: Դերանունը ունի Դեր, էական պատմութեան մէջ:

Առնենք առաջին քերթուածը. անիկա ամբողջովին դրուած է անցեալ ժամանակով. անցեալ անկատար, կատարեալ եւ մէկ անցեալ ապառնի. վերջին քառեակը ունի երկու բայ, երկուքն ալ ներկայի. «Երազ եւ վիշտ ... աստուածութիւն անպատում,—սուրբ ծնողներէ յաւերժական քերթողին — Կը ձգեմ երգս, իբրեւ աղօթք անդադրում— ձեր զօրութեան, ուր տարբերս իմ կը սգօղին» (111): Բացայայտ է զուգորդումը առաջին դէմքին ու ներկային: Ստորադծենք սա հեռաւորութիւնը «ես»ին ու «ձեր»ին միջեւ, զոր կը շեշտէ «աղօթք» բառը: Այս «ես»ը կրնայ փոխուիլ «մենք»ի եւ արդիւնքը աւելի ակներեւ կը դառնայ: Օրինակները՝ շատ(*). «Եւ քերթողին բերնէն թըռաւ խօսքն անմեռ, Բեհեղաթեւ անձեւագործ լոյս տարափ, մեր մէջ բացուած լիճ ալիքով ոսկեյեռ, ուր լիւղ կուգայ հոգին՝ վսեմ զերդ կարապ» (115) (**): Դերանուններու փոփոխութիւնը պատահական չէ.— կարծէք պատահական երեւոյթ կրնայ ըլլալ սա քերթուածներուն մէջ, ուր քերթողութիւնը կը հասնի իր ծայրագոյն գիտակցութեան: — Առաջին

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Տակաւին ես իմ խորհուրդէս չեմ հրաժարած, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի որ հետզհետէ կը գրգռուէր, վըստահ եմ որ Վահանը ստորին զրպարտութեան մը զոհ գացած է եւ ապացոյցն ալ այն է, որ իրեն դէմ որեւէ բան մը չգտան... երբոր մեր վեհափառ սուլթանը ամբողջ եղելութիւնը իմանայ՝ իր ծանօթ արդարասիրութեամբը անշուշտ պիտի ուզէ զրպարտութեան հետեւանքները դարմանել:

— Ի՞նչ, գոչեց Թորոս պէյ, տակաւին յո՞յս ունիք ձեր աղջիկը այդ մարդուն տալու:

— Բնականաբար, ինչո՞ւ չէ...

— Մարդ մը որուն վրայ կասկած կայ թէ դաւադրութիւն մը սարքելու եկած էր վեհափառ սուլթանին դէմ...

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունին անհիմն կասկածները:

— Կարեւորութիւնը մէջտեղն է, զինքը խիստ հսկողութեան տակ Երզրում զրկեցին եւ հոն ալ չեմ կարծեր որ ազատ թողուն: Ես հաստատ տեղէ գիտեմ, որ դեռ քննութիւնը պիտի շարունակուի...

— Ինչ որ է, գոցենք այս խօսքերը, ըսաւ վաճառականը չոր ձայնով մը:

— Այո, Թողունք այդ Վահան Նազիկեանը եւ աւելի կարեւոր խնդրի մը վրայ խօսինք... Բարսեղ էֆէնտի, անկեղծօրէն կ'ըսեմ, իբրեւ ձեր համակիր բարեկամ մը, որ ձեր մասին մեծ մտատանջութեան մէջ եմ քանի մը օրէ ի վեր...

— Ի՞նչ կայ որ...

— Բայց կը տեսնեմ, որ դուք իրականութենէն բնաւ տեղեկութիւն չունիք:

Եւ Թորոս պէյ ձայնը ցածցնելով կասկածոտ ակնարկ մը ուղղեց շուրջը եւ վաճառականին մօտենալով փսփսաց.

— Լրտեսներով շրջապատուած էք, գիտցած ըլլաք:

Բարսեղ էֆէնտի թեթեւ մը սարսռաց:

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց:

— Չեմ գիտեր, բայց հաւանօրէն այդ Վահան Նազիկեանի սուլթանին դէմ սարքած դաւադրութեան համար ըլլալու է:

— Բայց իմ ճակատս բաց է եւ երբեք կեանքիս մէջ այսանկ գործերու խառնուած չեմ: Զիս սուլթանն ալ կը ճանչնայ, պալատականներն ալ կը ճանչնան:

— Տղայական խօսքեր մի ընէք, Բարսեղ էֆէնտի, շարունակեց լրտեսը միշտ ցած ձայնով, ես ալ կը հաւատամ որ դուք գործին մէջ մաս չունիք, բայց որո՞ւ պիտի հասկցնես... չե՞ս գիտեր հիմակուան դրութիւնը, պարզ կասկած մը բաւական է գլխուդ փորձանք մը բերելու համար: Մտածէ մէյ մը եթէ վաղը յանկարծ գան տունդ եւ գրասենեակդ խուզարկեն, թուղթերդ ու տետրակներդ առնեն տանին, քեզ ալ բանտարկեն եւ թերեւս զաւակդ ու պաշտօնեաներդ ալ միասին, ի՞նչ կ'ըլլայ վիճակդ... միթէ ասանկ բաներ չե՞ն եղած, ամէն օր չե՞ն պատահիր, պիտի ըսես որ բան մը պիտի չկրնան գտնել եւ անմեղութեանդ պիտի համոզուին...

— Բնականաբար, քանի որ բան մը չեմ ըրած, ըսաւ վաճառականը:

— Այո, բայց ի՛նչ օգուտ, երբ գործդ տակնուվրայ դարձած է: Ասկէ զատ, անգամ մը որ նոյնիսկ անմեղ տեղը իբրեւ կասկածելի նշանակուիս, ալ ամէն անգամ որ բան մը պատահի, պիտի գան գլուխդ ցաւցնելու... մանաւանդ որ հարուստ ըլլալդ գիտեն եւ առիթ պիտի ստեղծեն քեզ շահագործելու: Սխա՞լ կը խօսիմ, կը չափազանցե՞մ, միթէ այս բանը չէ՞ պատահած շատերուն. ըսէ՛, Բարսեղ էֆէնտի, հրապարակին վրայ կ'ապրիս, ամէն բան կը լսես, կը տեսնես, եթէ սխալ կը խօսիմ անկեղծօրէն ըսէ...

Վաճառականը կը զգար որ Թորոս պէյի ըսածները ճշմարիտ էին եւ չէր կըրնար հակառակը պնդել, սակայն տակաւին չէր գիտեր թէ լրտեսը խօսքը ո՞ւր պիտի եզրակացնէր:

— Պատասխանեցէք, պնդեց Թորոս պէյ:

— Իրաւունք ունիք, բայց ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի ճարահատ:

— Ինքնապաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առէք հիմակուց:

— Ի՞նչ կերպով:

— Այն կերպով որով ուրիշները կ'ընեն... ամէնուն ըրածին պէս:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Մէկը գտէք որ պալատին մէջ ազդեցութիւն ունենայ եւ ձեզ հովանաւորէ... ուրիշ ճար չկայ, ահա ձեզ բարեկամական անկեղծ խորհուրդ մը:

— Այդ ձեր ըսածը բաւական դժուար է:

— Ինչո՞ւ համար, ընդհակառակն կարծեմ շատ դիւրին պիտի ըլլայ եթէ կամք ընէք:

— Ո՞վ պիտի ուզէ կեցած տեղը ինծի պաշտպան կանգնելու...

— Ե՛ս, պատասխանեց Թորոս պէյ հաստատ շեշտով մը, ակնարկը յառած վաճառականի երեսին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(40 – Շար.)

դէմքին մուտքը՝ իր պատմած Միթոսին մէջ (անոր տեւողութեան) կը չինէ վայ-րը ուր կը կենայ, ուրկէ կը խօսի գրող-խօսողը. ան կ'արտասանէ — կը գրէ միթոսը. այս արարքը սահղծում չէ. այլ վերարտադրութիւն. պիտի տեսնենք ին-չու։

Գրողը ես / Մենք մըն է, այսինքն ամե-նաքիչ յատկանշուած եւ ամէնէն վերա-ցական դէմք — անհատը։ Այս Մենքը քերթողի եսը չէ, որ կարելի է դիւրաւ զատորոշել։ Կարելի է թուել նոյնիսկ այն պարագաները, ուր այս եսը կը փորձէ միանալ քերթողի խօսքին, գրեթէ «ներշնչուելով» անկէ։ Մենքը ենթակա-յութիւն մը չէ նաեւ, որուն պատմու-թիւնը (ներքին՝ հոգեկան վիճակները, տագնապը, այսինքն ամբողջ հոգեբա-նականի – ենթակայականի սովորական կալուածը) կը կազմէ քերթուած մը սո-վորաբար։ Ամբողջ արեւմտահայ գրակա-նութեան մէջ՝ քերթուածը կը սահման-ուի — կ'որոշուորուի ներյայտօրէն իբ-րեւ պատմութիւնը եսի մը, իբրեւ ար-տա.գրումը ներքին աշխարհի անմիջա-կան տուեալներուն։ Հարցը դասական դարձած «անձնական – անանձնական» քերթողութեան մը մասին չէ. անանձնա-կանը անգամ կը մտնէ անձնականի ծիրին մէջ. այլ քերթուած յղացքի տարազու-մին։ Քերթողութեան պատմութիւնը շա-րունակական կրկնումն է յղացքի որոշ վճռնումին։ Կարեւոր չէ գիտնալ որ ե-րեւոյթը, ո՞ր չափով գիտակցուած է. կարեւորը քերթուածի նման որոշաւո-րում է։ Քերթուած = ենթակայութեան մը պատմութիւն տարազը անկախ, ան-ջատ է այս կամ այն քերթողէն։ Հետե-ւաբար արեւմտահայ, սփիւռքահայ բո-լոր քերթողները կը գրեն տարազի շրջա-գիծին մէջ։

Այս քերթուածներուն մէջ (Ահարոնի ուրիչ քերթուածներուն մէջ եսը ենթա-կան է ներքին պատմութեան) Մենքը կը պատմէ միթոսը։ Ան կը ծնի միթոսէն. «անտարակոյս իր կուրծքին տակ մենք, խօսում մ'իբրեւ տառապկած բողբոջի» (112)։ Մենքը իր ծնունդը կ'առնէ քերթողէն, այսինքն իր պատ-մածի հերոսէն։ Քերթողը կը քօղա-յայտնէ Մենքը, ինչպէս կը յայտնէ քա-ոսը։ Այս Մենքը կ'ընկերակցի. «Եւ քեր-թողին դիչեր ու տիւ ուղեկից, կ'ըմպենք կրակ...» (119). քերթողը «կը բանայ ձեռքն, ու կը բաշխէ ամէնուս՝ ... Բա-ռեր» նոյն. կուտայ «մեր սրտերուն բազմալար՝ Անսահման ծով, սիրոյ ծով մ'ալուոր փրփուրով» (119)։ Մենքը դէմք է քերթողին դէմ. անոր կը հասնի տաղը, «տաղն իր սրտէն բխած ոսկի դե-րազնիւ՝ Պիտի փաղփի ջուրի նման քա-րայրի, եւ պարելէն խաւարներուն վրայ մեղմիւ՝ Պիտի հասնի մեզի թուրով երկ-սայրի» (123)։ Քերթողին դէմ, անոր հետ է խօսող – գրող –Մենքը. «անիկա մեզ իր հետ այսպէս կը տանի վառ ծովե-րէն զոյնի՝ դէպի իր հոգին» (123)։Մենք

« լոյսէն ներս (կը) նաւարկենք ծոյն ան-ձաւին, Հոն մենք խումբով Բանաստեղ-ծին սրասայ, այլակերպման պիտ' եր-զակցինք հոգեւին (123)– Բացայայտ է որ Մենքը խումբն է որ կը լսէ քերթողի ձայնը, կը մասնակցի կոչին։ Ուղեկից. աչակե՞րտ։ Թերեւս։ «Անձաւ» ուր տեղի կ'ունենայ քերթողին այլակերպումը՝ վայրն է անծանօթ արարողութեան մը։ Այդ «անձաւ»ին կ'ակնարկէ սա տողն ալ. «Մարդը պիտի ըլլայ անձաւ հնչական» (115)։ Անձաւը եւ «ծով»ը կը պատկերեն տեղը՝ խորունկ՝ ուր խօսքը կը միացնէ Բանաստեղծն ու Մենքը։ Այս ծովը կը տանի մարդու վաւերական էութեան, որ «Բանի անշէջ վառարան» (119)։ Ծովը ուրկէ կ'անցնի Մենքը, իր առջեւ յայտ-նուած – բացուած քերթուածն է, Յատ-եանը, որուն հակած «մարդիկ նոր ե-րազներ վառեցին» (118)։

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Տեսնել նաեւ էջ 112, 114, 115... մինչեւ 136։ այսինքն տաղաշրջանի վեր-ջաւորութիւնը։

(**) Նշենք անցողակի այս «անձեռա-գործ»ը որ խօսքին անմարմին, աննիւ-թեղէն ըլլալը կ'ըսէ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրեթէ երեք տարուան ակամայ դադարէ մը ետք, գումարուե-ցաւ՝ Կամաւորներու Ռազմիկ. Բարեկա-մական Միութեան Ա. ընդհ. ժողովը՝ Փետրուար մէկին։

Ուրախալի էր որ, առաջին անգամ ըլ-լալով՝ ընդհ. ժողովին ներկայ կ'ըլլար՝ ընկերներու կոկիկ բազմութիւն մը. ա-ռաւել եւս ուրախալի պիտի ըլլար սա-կայն, եթէ կեդր. վարչութեան հրաւէ-րին պատասխանած ըլլար աւելի հոծ բազմութիւն մը՝ ցոյց տալու համար թէ իր մէջ կը մնայ դեռ կայծ մը՝ երբեմնի կրակէն ...։

Ժողովն ունէր՝ երկու օրակարգ մի-այն.— ընթերցում վարչութեան տեղե-կագրին եւ ընտրութիւն՝ նոր վարչու-թեան։ Առ ի գիտութիւն՝ տանք տեղե-կագրին գլխաւոր կէտերը.—

Կեդր. վարչութիւնը ջերմօրէն կ'ող-ջունէ՝ միութեանս այս գերագոյն ժողո-վը որ տարիներու ակամայ դադարէ մը ետք, կը գումարուի ահա։ Ողջունելի են մանաւանդ՝ մեր երիտասարդ ընկերները որ եկած են՝ ներկայ պատասխանելու մեր ջերմագին կոչին։ Արդարեւ՝ անոնց եռանդուն, խանդավառ եւ յարատեւ գործունէութեամբ միայն՝ մեր միու-թիւնը կրնայ վերստանալ իր կենսունա-կութիւնն ու փայլը ...։

Մեր զինուորական միութիւնը, միակն ըլլալով՝ փառք մը ունի, Արարան, զոր՝ լուսաւոր ջահի մը պէս, կը փոխանցէ յաջորդ սերունդներուն. չի կրնար մո-ռացութեան տրուիլ նաեւ՝ Կիլիկիան հայրենիքի փրկութեան համար կատա-րած հսկայ բայց ապարդիւն զոհաբերու-թիւնը ...։

Մաս կազմել մեր Միութեան՝ կը նշա-նակէ չարունակել վառ պահել իր մէջ Ազգային ոգին, հայրենիքին եւ ցեղին նուիրուած մնալու ազնիւ եւ արդար գա-ղափարականը։

Յետոյ, որուան նախագահը, Վ. Մ., հրաւիրեց ժողովը՝ որ յոտնկայս յարգէ բոպէ մը, մեզմէ յաւէտ բաժնուած ըն-կերներուն յիշատակը.— Պատ. նախա-գահ Ծ. Տ. Թէքէեանի, հիմնադիր Յա-կոբ Նշանեանի, ընկերներ՝ Գէորգ Եօթ-նեղբայրեանի, Թադէոս Խաչիկեանի, Բարսեղ Գազանճեանի, Զուլի Կարապետ-եանի, Արթուկիի, Դաւիթեանի, Գաբ-րիէլեանի, Պետրոսեանի, Մանուկի, Փարաւոնեանի, Վարդապետեանի եւ այ-լոց յիշատակը։

Կեդր. վարչութիւնը, Թէքէեանի մա-հէն ետք (16 Մայիս 1967), 12 Յունիսի իր Ա. նիստին մէջ, միաձայնութեամբ ո-րոշեց՝ գործունէութեան նոր ուղեգիծ պատրաստել, զօրացնել միութիւնը եւ անկէ վերջ միայն կատարել՝ տարեկան հանդիսութիւն։

Վարչութեան անդամներէն իւրաքան-չիւրն յանձն առաւ՝ իր շրջանին մէջ ար-ձանագրել՝ զին. ծառայութիւն կատա-րած հայ երիտասարդները։ Պօմոնի եւ կարգ մը շրջաններու երիտասարդութիւ-նը միայն, յետ խորհրդակցութեան, հա-ւանած էր անդամակցիլ մեր Միութեան։ Վարչութիւնս անսահման գոհունակու-թեամբ կը դիմաւորէ իր երիտասարդ ընկերները եւ դրկարաց կ'ընդունի զա-նոնք՝ Ռազմիկներու Միութեան մէջ։

Կայ նաեւ շատ կարեւոր պարագայ մը. մինչեւ 1968, մեր Միութիւնը կը նկատ-ուէր օտար միութիւն. պատկան իշխա-նութեանց թելադրանքով էր որ վերած-ուեցաւ՝ ֆրանսական ընկերակցու-թեան։ Մարսէյլի նահանգապետութեան կողմէ վաւերացուեցաւ՝ քսան Մարտ, 1968ին՝ իսկ նախարարութեան կողմէ՝ 6 Ապրիլ 1968ին՝ «Պաշտօնաթերթի» թիւ 82ին մէջ երեւցաւ՝ վաւերացումը։

Ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ՝ գրեթէ խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ։ Եղած նը-կատողութեանց հիման վրայ, նորընտիր Կեդր. Վարչութիւնը քննութեան եւ բա-րեփոխութեան պիտի ենթարկէ՝ Միու-թեան կանոնագիրն ու անունը եւ ներ-կայացնէ՝ Բ. ընդհ. ժողովին՝ առ ի վա-ւերացում։

Յետոյ, նախագահ ընկեր Վ. Մ. ժո-ղովին ներկայացնելով հրամանատար Բէշիչեանը, առաջարկեց ընդունիլ զինքն իբրեւ պատուակալ նախագահ՝ Ռազմիկ-ներու Միութեան. ընտրուեցաւ՝ միա-ձայնութեամբ։

Պատ. նախագահին շնորհակալութեան խօսքէն, համբաւշէն գործակցութեան եւ յաջողութեան սրտագին մաղթանքներէն յետոյ, ընտրուեցաւ՝ գաղտնի քուէար-կութեամբ, մնայուն Կեդր. Վարչութիւ-նը՝ հետեւեալ կերպով.—

Գալուստ Գուլոյեան, Վահրամ Կ. Միսթիք, Յակոբ Խսկիճեան, Սերովբէ Ճէրաճեան, Եղուարդ Շէհրեան, Շաւլը Քալօեան, Յարութիւն Պապաճէկլիտեան, Մասիս Գուլումեան, Ժագ Սարաճեան, Սերոբ Պօղոսեան եւ Աւետիս Եօթնեղ-բայրեան։

Այն խոր հաւատքն ունինք թէ՝ այս թարմ ու վերանորոգ ուժով Ռազմիկնե-րու Միութիւնը պիտի կարենայ բոլորել՝ արդիւնաւէտ գործունէութեան նոր շըր-ջան մը։

ՎԱՀՐԱՄ Կ. ՄԻՍԹԻՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հայաստանի գրականութեան եւ ար-ուեստի թանգարանը ծրագրած է հրա-տարակել իր «Գրական բաժնի արխիւա-յին ֆոնտերու ուղեցոյց»ը։

Նպատակ ունենալով որքան կարելի է ամբողջական ձեւով ներկայացնել հայ գրագէտներու գրական ժառանգութեան պատկերը, թանգարանը կը խնդրէ Հա-յաստանի եւ Սփիւռքի բոլոր գրագէտնե-րու եւ բանասէրներու ժառանգորդներէն՝ թանգարանին յանձնել իրենց մօտ գտնը-ւող գրական արխիւները եւ ձեռագիր-ները։

ՁԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օննիկ Յովակիմեան նշանակուած է մթերումներու նախարար։

×

Երեւան հանուած եւ տպագրութեան յանձնուած է Վահան Տէրեանի 67 ան-տիպ նամակները՝ գրուած ռուսերէն, 1908 – 1916ի միջեւ։

×

Յովհ. Թումանեանի «Մի կաթիլ մեղ-րը» Օփերայի վերածած է երիտասարդ երգահան Է. Յարութիւնեան։ Օփերան կը կոչուի «Հէքեաթ մեծերի համար»։

×

Վերջ գտաւ Երասխաւան – Անգեղա-կոթ կառուղիին շինութիւնը, որ ունի 15 քիլոմեթր երկարութիւն եւ տասը մեթր լայնութիւն։ Շնորհիւ այս կառուղիին՝ այլեւս հնարաւոր կը դառնայ ինքնա-շարժով Երեւանէն Սիսիան, Գորիս եւ Ղափան երթալ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (699)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Վայրկեանի մը մէջ կառք մը եկաւ դուռին առջեւ։

Մարիուս Քոզէթը մտցնելէն ետք ինքն ալ մէջը նետուեցաւ։

— Կառապան, ըսաւ, Օմ–Արմէ փողոց, թիւ 7։

Կառքը մեկնեցաւ։

— Ո՛հ, ի՛նչ երանութիւն, Օմ–Արմէ փողոցը կ'երթանք, գոչեց Քոզէթ։ Ա՛լ չէի համարձակեր իր վրայ խօսիլ հետդ։ Պ. Ժանը պիտի տեսնենք հիմա։

— Հա՛յրդ, Քոզէթ, մշտնջենապէս հայրդ պիտի տեսնենք, կը գուշակեմ Քո-զէթ։ Ըսեր էին ինծի թէ բնաւ չընդունե-ցար Կավրոշին հետ քեզի ղրկած նամակս։ Նամակը հօրդ ձեռքը անցեր է։ Պատնէշ գնաց զիս ազատելու համար Քոզէթ։ Եւ ըստ որում հրեշտակ մը ըլլալը իր պի-տոյքն է, այդ առթիւ ուրիշներ ալ ազա-տեց. Ժավէրը ազատեց։ Զիս այդ ան-դունդէն հանեց քեզի տալու համար։ Զիս շալկելով այդ զարհուրելի կոյուղիէն ան-ցաւ։ Ա՛հ, հրէշատիպ ապերախտ մըն եմ։ Քոզէթ, քու նախախնամութիւնդ ըլլալէն ետք եղաւ նաեւ իմս։ Երեւակայէ անգամ մը, զարհուրելի խրուտ մը կար, որու մէջ հարիւր անգամ խեղդուիլը, տիղմին մէջ խեղդուիլը բան մը չէր։ Զիս այդ խրուտէն անցուց, Քոզէթ։ Նուաղած էի, բան մը չէի տեսներ, բան մը չէի լսեր, չէի կրնար եւ ոչ իսկ բուն իմ արկածիս նկատմամբ բան մը գիտնալ։ Երթանք տուն բերենք զայն, մեր հետ առնենք, ուզէ, չուզէ պիտի չբաժնուի ալ։ Բաւա-կան է որ տունը ըլլայ։ Բաւական է որ գտնենք զինքը։ Մինչեւ մահս պիտի մե-ծարեմ զինքը։ Այո, այսանկ եղած պիտի ըլլայ, կը հասկնա՞ս, Քոզէթ։ Կավրոշ անոր յանձնած է անշուշտ նամակը։ Հի-մա ամէն բան կը մեկնուի։ Հասկցար անշուշտ։

Քոզէթ առանց բան մը հասկնալու ըսաւ.

— Իրաւունք ունի, Մարիուս։

Սակայն կառքը կը գլորէր։

ԳԼՈՒԽ ՃԱ.

ԳԻՇԵՐ ՈՐՈՒ ԵՏԵՒԸ ՑԵՐԵԿ Է

Ժան Վալժան դրան զարնուիլը լսելով ետեւը դարձաւ։

— Հրամմեցէք, ըսաւ տկար կերպով։

Մարիուս սեմին վրայ կայնած կեցաւ դրան սիւնին կռթնելով։

— Քոզէ՛թ, ըսաւ Ժան Վալժան, եւ կանգ առաւ իր աթոռին վրայ, բազուկ-ները բաց եւ երերուն, կերպարանքը վայ-րենատիպ, տժգոյն, աղետակիր, աչքերն ալ անբաւ ուրախութեամբ մը համակ-ուած։

Քոզէթ անհնարին յուզումով լի Ժան Վալժանին կուրծքին վրայ իյնալով.

— Հա՛յր իմ, ըսաւ։

Ժան Վալժան խռովելով կը թոթովէր։

— Քոզէ՛թն է. ա՛ն է. դո՛ւք հոս, տի-կին, դուն հոս, Քոզէթ։ Ո՛հ, Աստուած իմ։

Եւ Քոզէթը գիրկը սեղմած գոչեց.

— Դուն ես, իրօք դուն ես եղեր։ Ու-րեմն ահա կը ներես ինծի։

Մարիուս արցունքին հոսիլը արգիլելու համար արտեւանունքը վար ընելով քայլ մը առաւ, եւ հեծկլտանքը կեցնելու հա-մար իր ամփոփ շուրթերովը մրմնջեց ջը-ղաձգային սարսուռ մը զգալով։

— Հա՛յր իմ։

— Դո՞ւք եւս կը ներէք ինծի, ըսաւ Ժան Վալժան։

Մարիուս չկրցաւ խօսք մը գտնել, եւ Ժան Վալժան շարունակեց.

— Շնորհակալութի՛ւն։

Քոզէթ շալը հանեց եւ գլխարկն ալ ան-կողնին վրայ նետեց։

— Ասոնք կը նեղեն զիս, ըսաւ։

Եւ ծերունիին ծունկին վրայ նստելով պաշտելի շարժումով մը անդին ըրաւ ա-նոր սպիտակ մազերը եւ ճակատը համ-բուրեց։

Ժան Վալժան մոլորագին՝ կը թողուր որ Քոզէթ գգուէ զինքը։

Քոզէթ աղօտապէս հասկնալով իրո-ղութիւնը, կը կրկնապատկէր իր գգուան-քը, իբր թէ ուզէր Մարիուսին պարտը վճարել։

Ժան Վալժան կը թոթովէր.

— Որքա՜ն ապուշ է մարդս։ Կը կար-ծէի թէ ա՛լ պիտի չտեսնէի Քոզէթը։ Ե-րեւակայեցէք անգամ մը Պ. Փոնմէրսի, երբ ներս մտաք, ինքնիրենս կ'ըսէի թէ ալ լմնցաւ։ Ահա իր պզտիկ շրջազգեստը, թշուառ մարդ մըն եմ, ալ Քոզէթը պիտի չտեսնեմ, այսպէս կը խօսէի ինքնիրենս ճիշդ այն պահուն որ սանդուխէն վեր կ'ելլէիք։ Վասնզի չեն վստահիր ողոր-մած Աստուծոյ, ողորմած Աստուած կ'ը-սէ.— Կ'երեւակայես թէ պիտի լքուի՞ս։ Ապո՛ւշ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պուլվար Օտոյի մասնաճիւղը կ'ողբայ, ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի մահը եւ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր քրոջ եւ պարագաներուն։ Ցաւակցութիւն կը յայտնէ նաեւ Տէր եւ Տիկին Հայկ Սարգիսեանի, Այրի Տիկին Հէմչէհիրլեանի, մօրեղբայրներուն, քոյրերուն, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, ողբացեալ Կարապետ Հէմչէհիրլեանի մահուան առթիւ։

×

Մուրատ–Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Արամ Փէշտիմալճեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին այրիին եւ զաւակներուն։

ՆՈՒԷՐ

ԼԻՈՆ.—Տէր եւ Տիկին Միսաք – Միրզէ 70 ֆրանք կը նուիրեն Յառաջի բարգաւաճման, իրենց աղջկան՝ Շաքէի ամուսնութեան առթիւ եւ երեսուն, նոյն նպատակին, իրենց կնքամօր՝ Տիկին Արմենուհի Ղազարեանի մահուան ի յիշատակ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեանէ 25 ֆրանք, անտէր հիւանդներու ի նպաստ։

×

Փարիզի Ազք.ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Մ. Հինտամեան, իր անդամակցութեան առթիւ 500 ֆրանք, Տիկ. Ա. Ազամճանեան (Շաթէլ – Կիւյօն) ողբ. Տիկին Ֆօրթիւնէ Մուրատեանի մահուան առթիւ հարիւր, Ողբ. Տիկին Գոհարիկ Գէորգեանի մահուան առթիւ ստացուած են հետեւեալ նուէրները՝ Պ. Պ. Ե. Փափազեան հարիւր, Պ. Վարդանեան յիսուն, Մելտոնեան ընտանիք եւ Ս. Սերոբեան 25ական, Յ. Քէտէնճեան 10, Զմիւռնիոյ եւ շրջաններու Հայր. Միութիւն, ողբ. Մեսթճեանի եւ Օննիկ Ղազէրեանի մահուանց առթիւ 30, Տէր եւ Տիկին Ա. Տարօնեան, ողբ. Յակոբ Թօփալեանի մահուան առթիւ 15, Տէր եւ Տիկին Ե. Պէրպէրեան ողբ. Տիկին Ակոբոֆի մահուան առթիւ 300, Տէր եւ Տիկին Օ. Քիաթիպեան, տօներու առթիւ քսան ֆրանք։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պ. Մուշեղ Ծիէրճեան, Բ. անգամ ըլլալով, կը նուիրէ 10.000 ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Ուրբաթ, (13 Փետրուար), երեկոյեան ժամը 4.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր Նախատօնակ եւ Անդաստան ու Մոմավառութիւն։

Շաբաթ, Տեառնընդառաջ է, տօն Քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն։ Տօն է նաեւ Սրբոյն Թէոդորոսի զօրավարին։ Ժամը 10ին, պիտի մատուցուի պատարագ՝ բաց խորանով։

×

Մեծ Պահոց բոլոր Հինգշաբթիներուն, սկսեալ այս Հինգշաբթիէն (12 Փետր.) երեկոյեան ժամը 6.30ին, տեղի կ'ունենան ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները։ Միւս թուականներն են.— Փետր. 19, 26, Մարտ 5, 12 եւ 19։

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն՝ Փետր. 15ին, 22ին, Մարտ 1 ին, 8ին եւ 15ին, յաւարտ Ս. Պատարագի, կը կատարուի ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն։ Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ
Հ. ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
յաւարտ պատարագի, Արեւագալի արարողութիւն ժամը 11.30ին։

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Ընկեր Ա. Ամուրեանէ տասը տոլար։

ԱՊՐԻԼ 24

Ապրիլեան նահատակներու յիսունհինգամեակի կազմակերպութեան համար, Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր Թաղ. խորհուրդները, միութիւններն ու կազմակերպութիւնները՝ Երկուշաբթի 16 Փետր. ժամը 20.30ին, Պար Տիւ Կլօպի մէջ։

ԱՅՑ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Գմբէթեանի Յոբելենական Յանձնախումբը կը հրաւիրէ արուեստագէտին բարեկամներն ու համակիրները պահ մը խոնարհելու, ողբացեալին մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, իր հողակոյտին վրայ նոր զետեղուած շիրմաքարին առջեւ։

Ժամադրավայր՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը ճիշդ 11ին, Քաֆէ «Փարի – Օրլէան», Փորթ տ'Օրլէան, ուրկէ ներկաները պիտի մեկնին դէպի Պանեէօ – Փարիզիէն գերեզմանատունը։ (Մուտք՝ Րիւ տը լ'Էկալիթէ)։

Կամ՝ ժամը ճիշդ 11.30ին գերեզմանատան մուտքին (Րիւ տը լ'Էկալիթէ)։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր մարմիններու վարչութիւնները Շաբաթ 14 Փետրուար, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Քաֆէ Էթուալի վերնայարկը (Փլաս տիւ Փօն)։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. եւ Կրթ. մարմիններու, Կիրակի, 15 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ (Սէնթ Էթիէն)
ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
«Կոմիտաս Երգչախումբ»ի քառեակը։

Հայկազեան դպրոցի պարախումբն ու երգեցիկ խումբը, իսկ տեղւոյս կարող ուժերէն ոմանք կ'երգեն եւ ուրիշներ կ'արտասանեն։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ գաղութիս եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը, իր կազմակերպած ընտանեկան երեկոյթին, այս Շաբաթ (14 Փետրուար) երեկոյեան ժամը 9ին Րիւ Ֆավանթին, Բարեգործականի սրահը։

Օրուան յարմար եւ անակնկալ խաղեր, մեծերու եւ փոքրերու համար։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

●

Բեմասիրաց թատերախմբի
ներկայացումը Մարտ 16
Բշ. երեկոյ
Թէաթրը տը լ'Աթըլիէի մէջ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15 ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23,30

SALLE DES FETES DE SARCELLES - CENTRE
PLACE DU 11 NOVEMBRE

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ՝ նոր ճամբորդութեան մը ժապաւէնը Հայաստանի մէջ
Պ. ԺՈՐԺ ՄԱՄԱՍԻ կողմէ (Լիոնէն)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ ԽՈՒՄԲ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆԻ

իր երգիչով՝ ԱԶԱՏ ԿՈՓԻԿԵԱՆ, երկուքն ալ ԿՈՐՋՄԱ գիշերաքոյնէն (քապառէ)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ֆիլմը կը ցուցադրուի ժամը ճիշդ 16ին։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

GALA FOLKLORIQUE UNIQUE
Organisé par la troupe de danse
► NAIRI ◄
Dimanche 22 Février 1970 à 21 heures
Théâtre de la Maison Internationale de la Cité Universitaire, Bd. Jourdan, Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարահանդէս – երեկոյթ – ճաշ, Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ, Փետրուար 21ին։

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԱՐՏ 22ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ – ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Գուսան Շահէն, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայրենիք, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Օտարամայի, խաչատուր Աբովեան, Ամպեր գոռան։

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 ֆր.։ Արձանագրութիւնները կը փակուին՝

ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ։

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանդայով.—

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում Փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը։

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը։ Երեկոյ մեկնում Երեւան։

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն։ Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները։

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով։

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions
SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ 50 ֆ.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
12
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
12 FEVRIER
1970

Le Numéro 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 11.738

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.738

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻ՞Ն

—o—

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը անզօր եղաւ պարտադրելու 1967 Նոյեմբեր 22ի իր ծանօթ բանաձեւը :

Կիւննար Եարինկ քանիցս հաշտութեան փորձեր կատարեց պատերազմիկ կողմերու մօտ : Անօգուտ :

Դէպքերը գահավիժեցան օրէ օր :

Ապահովութեան Խորհուրդին պարտականութիւնը ստանձնեցին անոր մնայուն անդամներէն չորսը : Աշխարհի ճակատագիրը տնօրինելու կոչուած Զօրս Մեծերը :

1956էն ի վեր դիրքերը փոխուած են :

Այն ատեն Ֆրանսա, ընկերվարական Կի Մոլէի կառավարութեան օրով, օգնութեան փութացած էր Իսրայէլի՝ Մեծն Բրիտանիոյ հետ, որուն վարչապետն էր պահպանողական Իտըն :

Այսօր Ֆրանսա կը շարունակէ Զօր. տը Կոլի քաղաքականութիւնը : Այն է՝ պաժել նախայարձակը : Հակառակ մամուլի եւ հանրային կարծիքին մէջ յարուցուած աղմուկին, Փոմփիտուի կառավարութիւնը տեղի չի տար «անպարկոյի» հարցին մէջ : Իբրեւ միջերկրականեան պետութիւն, կ'ուզէ իր ներկայութիւնը զգալի դարձնել Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ուր Միացեալ Նահանգներն ու Խորհրդային Միութիւնը իրենց նաւատորմիղներով գերակշիռ դիրք են ստեղծած, սուերի մէջ ձգելով ծովերու նախկին անվիճելի վեհապետ Մեծն Բրիտանիան եւ իր մրցակիցը :

Ֆրանսայի համակրութիւնը հանդէպ արաբական երկիրներու իր շօշափելի արտայայտութիւնն ունեցաւ Լիբիոյ կառավարութեան վաճառուելիք հարիւր սաւը ռազմական օդանաւերու խնդրին առթիւ :

Անգլիա կը ջանայ պահել հաւասարակշռութիւնը՝ պատերազմիկ կողմերուն միաժամանակ հայթայթելով հրասայլեր եւ այլ պատերազմական պիտոյքներ : Առեւտրական գործառնութիւն :

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը հակառակ չէզոքութիւն պահելու եւ անկողմնակալ երեւնալու իր ճիգերուն՝ չի կրնար ձերբազատիլ Նիւ Եորքի հրեայ դրամատէրներու ճնշումէն եւ համակրութիւն ցոյց կուտայ Իսրայէլի հանդէպ, ռազմական օդանաւեր հայթայթելով անոր եւ պաշտպանելով սիոնականներու տեսակէտը :

Միւս կողմէ սակայն կը զգուշանայ բացէ ի բաց հակառակ դիրք ճշդելէ հանդէպ արաբական երկիրներու, ուր Ամերիկացիք քարիւղի հսկայ շահեր ունին : Զուգէր որ նախագահ Նասր բոլորովին Մոսկուայի գիրկն իյնայ :

Զօրս Մեծերու հակամարտ քաղաքականութեան պատճառաւ ստեղծուած անելին առջեւ Իսրայէլ յուսահատական ճիգեր կ'ընէ վերջերս կրկնապատկելով իր ռազմական գործողութիւնները եգիպտական, յորդանանեան եւ սուրիական երրեակ ճակատներուն վրայ Նպատակն է բարոյալքել այդ երկիրներու իշխանութիւններն ու բնակիչները եւ պարտադրելու հաշտութեան կնքումը, առանձին բանակցութիւններով, ինչպէս կը պահանջէ սկիզբէն ի վեր, անդրդուելի կերպով :

Ստեղծուած վտանգաւոր կացութենէն դուրս գալու համար է, որ Կոսիգին անցեալ շաբաթ ծանօթ : Ծանուցագիրներն ուղղեց Ուաշինկթըն, Լոնտոն ու Փարիզ : Երեքն ալ առանձին պատասխանեցին Խ. Միութեան վարչապետին, բաղձանք յայտնելով որ փութով խաղաղութիւնը վերահաստատուի արեւելեան կողմն աշխարհի :

Մինչ այդ սակայն բախումները երկուստեք կը շարունակուին առաւել քան երբեք սաստկութեամբ : Զինադուլի սահմանագիծը չի յարգուիր եւ Իսրայէլի օդանաւերը մինչեւ Գահիրէի արուարձանները ռումբ կ'արձակեն, ահուսարսափի մթնոլորտ մը ստեղծելու համար Եգիպտոսի մէջ :

Եթէ նախագահ Նիքսըն նոր օդանաւեր տայ Իսրայէլի, գնդապետ Նասր աւելի ուժեղ օդանաւեր եւ զանոնք վարելու կարող մասնագէտ օդաչուներ պիտի ուզէ Մոսկուայէն :

Գահիրէի մէջ գումարուեցաւ արաբական սահմանափակ խորհրդաժողով մը՝ մասնակցութեամբ Եգիպտոսի, Սուտանի, Յորդանանի, Սուրիոյ եւ Իրաքի : Քննութեան առնուեցաւ զինուորական կացութիւնը եւ որոշումներ տրուեցան պաշտպանողական դիրքերը զօրացնելու եւ յարձակողական որոշ ձեռնարկներ կատարելու մասին : Անշուշտ գաղտնի կը պահուին տրուած որոշումները, որոնք կոչուած են վճռական դեր խաղալու :

Պատերազմական վիճակի երկարաձգումն ու անստոյգ կացութեան յաւերժացումը ո՛չ մէկ շահ կ'ապահովէ կողմերուն :

Յուսա'նք, որ Զօրս Մեծերու ջանքերը պիտի պսակուին յաջողութեամբ եւ Մերձաւոր Արեւելքը վերջապէս պիտի դիմէ դէպի խաղաղութիւն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱԼ Տ'ԻԶԷՐԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

39 ՄԵՌԵԱԼ, ՆՈՅՆՔԱՆ ԵՒ ԱՒԵԼԻ ՎԻՐԱՒՈՐ

Զօրաւոր հիւսի մը հետեւանքով Վալ տ'Իզէր, որ ձմեռնային հանգիստի եւ զաւոյկի ծանօթ կեդրոն մըն է Ֆրանսայի մէջ, Թատերաբեմ դարձաւ եղերական արկածի մը : Արդարեւ, առջի օր անակնկալ հիւս մը (ավալանշ) քանդեց օդափոխութեան կայան մը, երբ հարիւրէ աւելի պատանիներ, որոնք օգտուելով տօնական օրերու արձակուրդէն եկած էին կազդուրուելու եւ զուարճանալու, նախաճաշելու վրայ էին : Շատ դժուար եղաւ ազատարարներուն փոխադրութիւնը դէպի աղէտեալ վայրը, որովհետեւ ժամը հարիւր քմ. արագութեամբ փչող հով մը շրջանը ձիւնամրրիկի տակ կ'առնէր : Այսուհանդերձ կարելի եղաւ օգնութեան հասնիլ աղէտեալներուն եւ խնամել վիրաւորները : Առաջին առթիւ կը կարծուէր, թէ պատանիներուն մեծ մասը զոհ գացած է հիւսին : Յետագային հաստատուեցաւ, թէ 39 պատանիներ մեռած եւ 36 պատանիներ ալ վիրաւորուած են :

Աղէտին առթիւ Վալ տ'Իզէր փութացած են ներքին նախարարը եւ սփորի ու երիտասարդութեան նախարարը :

Այս աղէտին առթիւ շատեր հարց կուտան, թէ կարելի՞ չէր նախատեսել հիւսը եւ առաջքն առնել վտանգին՝ տեղափոխելով պատանիները : Համաձայն մասնագէտներուն, կարելի է գիտնալ, թէ հիւս մը տեղի պիտի ունենայ, օրինակ երբ օդը անակնկալ կերպով կը մեղմանայ սաստիկ ցուրտէ մը ետք, որու հետեւանքով կը հալին ձիւնի շերտեր՝ տեղի տալով հիւսի : Մնաց որ՝ մասնագէտները գիտեն նաեւ հիւսի ենթակայ շրջանները եւ անոնց ուղղութիւնները : Սակայն, ինչպէս դիտել կը տրուի շատերու կողմէ, Վալ տ'Իզէրի այդ շրջանին համար բացառիկ երեւոյթ է այս. արդարեւ երբեք չէր պատահած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՒՆԻԽԻ օդակայանին մէջ Պաղեստինցիներ ձեռնառումբերով եւ ատրճանակներով յարձակեցան փոխադրակառքի մը եւ սպասման սրահի մը վրայ, ուր հաւաքուած էին իսրայէլեան օդանաւային ընկերութեան ճամբորդները : Ոստիկանութիւնը միջամտեց : Ձեռնառումբերուն եւ գնդակներուն հետեւանքով սպաննուեցաւ «Էլ - Ալ»ի ճամբորդներէն մին, իսկ 11 հոգի ալ վիրաւորուեցան : Ահաբեկիչներէն երկուքը ձերբակալուեցան : Օդանաւի ճամբորդներուն մէջ կը գտնուէր Զօր. Տայեանի տղան, որ ազատած է ահաբեկումէն :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳԵՐՄԱՆԵՒԼԵՀ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերմանեւլեհ բանակցութիւնները, որոնք առաջին անգամ ըլլալով տեղի ունեցան Յունուարին Վարշաւայի մէջ, պիտի շարունակուին Մարտի ընթացքին :

Այսուհանդերձ, խօսակցութիւնները դժուարութեամբ կրնան լուծել օրակարգի հարցերը, քանի որ անոնք բաւական բարդ են ու կնճռոտ միաժամանակ :

Արեւմտեան Գերմանիա կ'ուզէ բարելաւել իր յարաբերութիւնները Լեհերուն հետ : Կը փափաքի դեսպանատունով, փոխարինել Վարշաւայի առեւտրական իր կեդրոնը, դիւրացնել եւ աւելցնել երկու երկիրներու առեւտրական կապերը եւ բարելաւել օրինական կացութիւնը Լեհաստան բնակող Գերմանացիներուն :

Սակայն բանակցութիւններուն հիմնական կէտը սահմանային հարցը պիտի ըլլայ, որուն կապակցութեամբ յայտնի չէ, թէ Պոն ի՞նչ չափով կրնայ ընթացք տալ Լեհերու պահանջներուն : Այս վերջիններր ամէն բանէ առաջ կը պահանջեն, որ Պոն ճանչնայ Օտէր- Նայս սահմանագիծը իբրեւ մնայուն եւ անփոխարինելի սահման Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ : Պրանտ յայտարարած է, թէ կը ճանչնայ եւ կը յարգէ Լեհերու իրաւունքը ապրելու «ապահով» սահմաններու մէջ : Սակայն վարչապետ ըլլալէն ի վեր երբեք չէ յայտարարած, թէ կ'ընդունի ներկայ սահմանները :

Պատմութիւնը կնճռոտ ժառանգութիւն մը ձգած է Պրանտի :

Փոցտամի խորհրդաժողովին մէջ, որ գումարուեցաւ 1945ին, Յուլիս 17էն Օգոստոս 22, Արեւելեան Փրուսիոյ հիւսիսային նահանգը, Պալթեան ծովին վրայ, փոխանցուեցաւ Խորհ. Միութեան, մինչեւ որ վերջնապէս վաւերացուէր Գերմանիոյ եւ անոր յաղթականներուն՝ Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ ստորագրուած խաղաղութեան դաշնագրով : Միեւնոյն ատեն համաձայնութիւն գոյացաւ, որ մինչեւ խաղաղութեան դաշնագրի կնքումը Լեհաստան յանձնած է վարչական մեքենան նախկին գերմանական Ռայխի այն հողերուն, որոնք կը գտնուին Օտեր գետի արեւելքն ու Նայս գետի արեւմուտքը :

Այս կարգադրութիւնը արդարեւ Լեհաստանի յանձնեց քառասուն քառ. մղոն տարածութեամբ հողամաս մը Օտեր-Նայս շրջագիծին մէջ, որ կ'ընդգրկէր Փրուսիոյ մէկ մասը եւ ամբողջ Փոմերանիան ու Սիլեզիան : 1945 Օգոստոս 17ին, Խորհ. Միութիւնը Լեհաստանի համայնավար կառավարութեան հետ համաձայնագիր մը կնքելով օրինականացուց պատերազմի շրջանին գրաւած լեհ հողերը, որոնք կը գտնուէին երկրին արեւելեան շրջանին մէջ եւ որոնց տարածութիւնը 70 հազար քառ. մղոն էր :

Լեհաստանը դէպի արեւմուտք տեղափոխող այս քաղաքականութեան գլխաւոր դերակատարը Ստալինն եղաւ, որ այս միտքը յայտնեց Ռուզվէլթի եւ Չըրչիլլ 1943ին Թեհրանի մէջ : Եալթայի մէջ Ստալին դիտել տուաւ, թէ կը նախընտրէր, որ պատերազմը քիչ մը աւելի երկար տեւէր, որպէսզի «Լեհաստանի յանձնուէին, իբրեւ հատուցում, գերմանական հողեր» :

Արեւմուտք երբեք չընդունեցաւ այս կարգադրութիւնը իբրեւ վերջնական լուծման ձեւ, սակայն 25 տարի ետք շատերու համար կատարուած իրողութիւն մըն է այլեւս : Փոցտամէն վերադարձին, Օգոստոս 1945ին, Նախագահ Թրումըն ըսաւ. «Լեհերու վարչութեան յանձնուած հողերը հնարաւորութիւն պիտի տան Լեհաստանի ապրեցնելու իր ժողովուրդը : Պիտի հայթայթէ կարճ եւ աւելի դիւրին պաշտպանելի սահման մը Լեհաստանի եւ Գերմանիոյ միջեւ : Լեհերով բնակուելու պարագային, պիտի ստեղծէ աւելի համատարր ազգութիւն մը» :

1950ին, Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավարները ընդունեցան ճանչնալ Օտեր - Նայս սահմանագիծը իբրեւ վերջնական կարգադրութիւն, սակայն Արեւմտեան Գերմանիոյ ցարդ չհետեւեցաւ այս վերջնոյն :

Անցեալին գերման կառավարութիւնները չեն ուզած ճանչնալ այս սահմանը, զայն իբրեւ զէնք գործածելու համար Եւրոպայի բաժանումին վերջ տալու բանակցութիւններու ընթացքին : Սակայն ներկայ կառավարութիւնը պէտք է այժմ ճշդէ, թէ այս զէնքը նպա՞տ մը թէ վտանգ մըն է Եւրոպայի «կարգ-կանոնի» հաստատման ճամբուն վրայ : Միեւնոյն ատեն Պրանտի կառավարութիւնը ուշադրութիւն պէտք է դարձնէ գերման հանրային կարծիքին եւ Փոցտամի տրամադրութիւններուն, ըստ որոնց Անգլիա եւ Ամերիկա եւս վերջնական խօսք ունին ըսելիք Գերմանիոյ սահմաններուն նըկատմամբ :

Վարշաւա եւս իր կարգին, սահմանափակուած եւ կաշկանդուած է իր շարժումներուն մէջ : Նաճ գոյութիւն ունի համագերման տրամադրութիւնը և այս, տարիներու յամառ մերժումը իրաւախոհութեան եզր մը գտնելու սահմանային հարցին մէջ : Մնաց որ՝ Պոնի հետ երկկողմանի բանակցութիւններ վարելու գործին մէջ Վարշաւա սահմանափակ իրաւասութիւններ միայ ունի : Մոսկուա արդարեւ մօտէն կը հսկէ Վարշաւայի բոլոր քայլերուն : Կայ նաեւ Վարշաւայի Ուլպրի պարագան, որուն հանդէպ Լեհաստան իր պարտաւորութիւններն ունի :

Այնուամենայնիւ, հանրային կարծիքը երկու երկիրներուն մէջ ալ ի նպաստ համերաշխութեան եւ համաձայնութեան կը թեքի : Լեհ թերթի մը՝ «փոլիթիքա»ի նախաձեռնած հանրային կարծիքի սոուգումը ցոյց տուաւ, թէ հարցաքննուած 908 Լեհերէն 732ը համաձայն են դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Պոնի հետ, պայմանով որ Պոն ճանչնայ Օտեր - Նայս սահմանագիծը :

Թ. Ա. Թ.

«Ն. Ե. Հէրըլտ»

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ճիշդ տարի մը առաջ իր մահկանացուն կը կնքէր Ա. Գմբէթեան: Իր մանկութեան հասակէն իսկ ցոյց տուած իր ձիրքերով՝ կը խոստանար լաւագոյն ծառայող մը ըլլալ Հայ Թատրոնին եւ Հայ գրականութեան: Յիսունէ աւելի երկար տարիներ եղաւ խոստմնալից եւ ըՍփիւռքի հայկական աչքառու բեմերը զարդարեց իր հարուստ արուեստով:

Ընդգրկել որեւէ արուեստ՝ կը պահանջէ ունենալ կոչում, եւ ինչպէս առաքինի կրօնական մը իր ուխտին՝ խոստում ծառայելու անոր մինչեւ վերջին շունչ, անհաշուելի նուիրածութեամբ:

Գմբէթեան լիովին յարգեց իր խոստումը: Նոյնիսկ տկար վիճակի մէջ շարունակեց դեռ մագլցիլ բեմերու չոր ու փշոտ տախտակներն ի վեր, մինչեւ իյնալը շնչասպառ:

Բայց մէ՛կ անգամ միայն Գմբէթեան եղաւ խոստմնադրուժ:

10 Դեկտեմբեր 1967ին, իր յոբելեանին առթիւ ժողովուրդի հոծ զանգուածին կողմէ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած սիրոյ, համակրութեան ու գնահատութեան արտայայտութիւններուն դիմաց, յուզումով ուռած իր կուրծքին խորէն արտասանած ճառին մէջ կ՚ըսէր.

« Շնորհակալ եմ ինծի մատուցուած այս յարգանքին համար: Թող ներուի ինձ, որ կեանքիս մէջ մէկ անգամ դէմ համեստութիւնը մէկ կողմ ձգած հպարտանամ, որ կրցած եմ ճակատաբաց յիսուն տարի համեստ մասնակցութիւնս բերել հայ բեմին: Շնորհակալ եմ, որ յիսնամեայ գործունէութիւնս կը տօնէք այսօր: Եւ ես կը խոստանամ արուեստի նոյն կրակով դեռ կենդանի մնալ երկար տարիներ, մինչեւ տօնակատարութիւնը հարիւրամեակիս »:

Սակայն այս խօսքերէն 14 ամիս ետք, 1969 Փետրուար 11 – 12ի գիշերը, Գըմբէթեան կը փակէր իր աչքերը հայ թատերական նոր ծրագիրներու իրականացման գեղեցիկ հեռանկարներուն վրայ:

Պարապ մը եւս կը բացուէր մեր բեմին վրայ, բայց այնպիսի պարապ մը, որ յուսալ թէ ժամանակը թերեւս յաջողի լեցնել, պիտի ըլլար պարզապէս ինքնախաբէութիւն:

« Թափուր է հայկական բեմը», կը գըրէր Շաւարշ Միսաքեան 18 Հոկտեմբեր 1931ի «Յառաջ»ի թիւին մէջ, ա՛յն ատեն, երբ Փարիզի հայ թատրոնը ունէր տակաւին արուեստագէտներու լայն շըրջանակ, կազմուած ու գիտակից դերասաններու եւ դերասանուհիներու բազմամարդ ներկայութիւն, ուր կարելի էր որեւէ թատերգութեան դերաբաշխութիւնը ընել ըստ պատշաճոյն, կատարելով ճշգրիտ ընտրութիւն, որպէսզի, ինչ որ հիմնական պայման է թատերական արուեստը կատարելութեան մօտեցնելու համար, դերերը չյարմարցուին դերակատարին կարելիութիւններուն, այլ դերասանը ունենայ արուեստի բաւական շնորհ՝ իր արուեստարկեալ ապրումները յարմարցնելու դերին ...

Փարիզի Հայ Թատրոնի 1930ական թուականներուն այդ վիճակին մէջ, երբ առողջ գրիչ մը՝ արուեստին հանդէպ պաշտելի բծախնդրութեամբ մը, կը յայտարարէր՝ «Թափուր է հայկական բեմը», այսօր պիտի կրնա՞ր արդեօք գտնել բառ մը, յատկանշելու համար նոյն Թատրոնին ներկայ ցաւալի եւ ողորմելի վիճակը, որ այլեւս եղած է «Թափուր»էն ալ պակաս բան մը, մանաւանդ կորուստովը Գմբէթեանին, որ իր անձով, ձայնով, արուեստով կը յաջողէր պարապին տալ լիութիւն, եւ՝ ինչպէս որ կան «երաժշտախումբ մարդիկ»՝ մեր բեմը կանգուն պահող կար նոյնպէս Գմբէթեանը՝ որ իբրեւ բեմական բազմակողմանի արուեստագէտ, կարելի է կոչել՝ «Թատրոն – մարդ»:

Ժողովուրդի զաւակ էր Գմբէթեան. արուեստագէտ հօր մը որդի, դրագէտ ու բանաստեղծ եղբօր մը՝ Յովհաննէսի կրտսերը, իր մանկութեան առաջին տարիներուն ունեցած էր բարւոք ապրուստ մը, յաճախելով իր բնակավայրին՝ Գում Գափուի ազգային վարժարանը:

Բայց շուտով վրայ հասած էին առաջին աշխարհամարտի սեւ տարիները:

Եղբայրը առաջին զոհաբերուողներէն եղած էր հայ դատին համար նահատակուած մէկուկէս միլիոն մեր հարազատներուն: Հայրը՝ աչուղ Փեսէնդի՝ իր վշտահար սրտով ա՛լ չէր կրցած կրկին ձեռք առնել իր սազը... եւ ընտանիքին համար սկսած էին զրկանքի դաժան օրերը:

Արտաշէս պատանեկութենէն ներս իսկ դեռ չմտած՝ կտոր մը ապրուստ ճարելու համար իրեններուն, իրիկունները, ափսէ մը թեւերուն վրայ, կը մտնէր գարեջրատունէ գարեջրատուն, իր դրաւիչ ձայնով երգելու իր մօր ձեռքով պատրաստուած «Թօփիկ»ներուն համն ու ազնուութիւնը, եւ տալով շահելով զուարճացողներու համակրութիւնը, ինչպէս նաեւ պոտ մը արծաթ՝ ծիւրած ծնողքի մը հոգերուն իբրեւ մեղմացուցիչ:

Այսպիսով մուտք գործած է Գմբէթեան կեանքէն ներս: Կեանք մը՝ հակասութիւններով լեցուն:

Թաղային վարժարանն իսկ չաւարտած՝ Գմբէթեան պիտի դառնար հմուտ գրականագէտ, քաջածանօթ հայ լեզուին եւ հայ գրականութեան: Արդարեւ վճիտ գրականութիւն մը կը ծորէր իր գրիչէն, եւ տալով ալ պատրաստեց հայ գեղարուեստի պատմութեան համար հըրաշալի ատաղձ մը, հայ Թատրոնի սկիզբէն ի վեր՝ մեծ ու փոքր անհետացած նուիրեալներու կեանքն ու գործը կորուստէ փրկող եւ լոյսին բերող երկարատեւ յօդուածաշարք մը՝ հրատարակուած «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ, տարիներ շարունակ:

Բայց երբեք չյաւակնեցաւ գրող մը ըլլալ .— Կ՚ըսէր՝ « իմ արհեստս գրաշարութիւն է»:

Գրաշար էր Գմբէթեան: Զէր մտած առողջութեան արուեստին յատուկ դասախօսութենէ մը ներս: Բայց ո՞վ կ՚անգիտանար զմայլելի առողջութիւնը անոր, որով երբ կ՚արտասանէր գիտէր իջեցնել հայ գրականութեան ամէնէն ըսքանչելի երկերը հազարաւոր ունկնդիրներու հոգիներուն խորունկ անկիւնները, գրաւել ու պարուրել զանոնք գրականութեան կախարդիչ հրապոյրով, ինչպէս երաժշտութիւն մը ներդաշնակ կամ ամենհի սրտո բնութեան:

Բայց երբ դուրս կուգար բեմէն, Գըմբէթեան ինքզինքը կը դաւանէր միշտ գրաշար:

Պարզ ու համեստ էր Գմբէթեան. այնքան համեստ, որ մարդ պիտի տարուէր թերեւս մտածելու, թէ արդեօք կ՚անգիտանա՞յ իր կատարած գործին կարեւորութիւնը:

Խօսելու, աւելի ճիշդը՝ դասախօսելու կարողութիւն ալ ունէր, բայց երբեք չնստաւ դասախօսական ձեռնարկներու կանաչ սեղանին առջեւ: Ան կը սիրէր հետեւիլ որեւէ նիւթի շուրջ տրուած դասախօսութիւններուն եւ յայտնուած թեր ու դէմ կարծիքներուն, ու յանկարծ կուգար պահը, որ չկարողանար զսպել ինքզինքը, երբ յայտնուած գաղափարները գոհացուցիչ չէին ըլլար իրեն. եւ ոտքի կենալով՝ կը խօսէր գրական վճիտ դարձուածքներով չօշափուած նիւթին մասին: Անոր տեսութիւնը կ՚ըլլար ճիշդ եւ վերլուծումը՝ ամէնէն ընդունելին:

Բայց, ըստ իրեն, գրաշար էր Գըմբէթեան:

Ունէր ամէն ձիրք, յիշուածներէն զատ՝ կ՚երգէր դեղաձայն ու տաք, առանց երաժշտագէտի մը ճշգրտին հետեւած ըլլալու: Իր կարողութիւններէն մէկն էր դարձեալ խրախճանքի սեղաններուն ուրախութիւնն ու խանդավառութիւնը հասցնել գագաթնակէտին:

Սակայն իր բազմակողմանի արժանիքը մասնաւորաբար կը կեդրոնանար թատերարուեստի, դերասանութեան մէջ իր ունեցած բացառիկ կարողութեան վրայ:

Օփերէթ, կատակերգութիւն, տռամ կամ ողբերգութիւն՝ կը խաղար նոյն դիւրութեամբ: Զկար դեր, որ չյարմարէր իր խառնուածքին: Որովհետեւ անոր դերասանական խառնուածքն ալ բազմաճիւղ էր: Ինչպէս որ անհրաժեշտութիւն մըն է բոլոր մեծ արուեստագէտներուն համար, Գմբէթեան գիտէր մոռնալ իր գոյութիւնն ու անձը, եւ վերածուիլ դերին անձնաւորութեան: Այսպէս էր որ Գմբէթեան կը դրուէր ժողովուրդը զաւեշտական դերով մը՝ ինչպէս երկու հակասութիւն՝ Սկանառել կամ Սուլթան Պէկ՝ քրքիջ ու ծիծաղ խլելով, նոյնպէս և անոր արդահատանքը կ՚ապահովէր Եակոյի մը, Վասակի կամ Սաղաթելի մը վրայ, եւ կը տիրէր անոր հոգին Պեպոյի մը կամ իշխանի մը վեհութեամբ ու կը հոսեցնէր արցունք՝ մարմնաւորուած դիժ Դանիէլով մը...

Այս կատարելութիւնները, սակայն, Գմբէթեան երբեք առանձնայատկութիւն չէր նկատեր: Մեծ դերասանը, երբ ամբողջ սփիւռքի Հայութիւնը կ՚որակէր զինք վաստակաւոր եւ ժողովրդական արուեստագէտ, ինք կը մնար միշտ իր պարզութեան եւ համեստութեան մէջ, իր «բարեւ»ը երբեք չէր ըլլար վերէն, խոնարհ էր ամէնուն հետ, մեծ ու պզտիկ գոյութիւն չունէին իրեն համար, իր սիրածն ու յարգածը մարդն էր, մարդը չնչող՝ ինչ փոյթ թէ ինչ էր անոր դիրքը. բաւական էր որ ան ունենար հոգի:

Այսպէս էր Գմբէթեան. ան իր կեանքը սկսաւ գարեջրատուներու մէջ չըջուն վաճառորդութեամբ, ապա դարձաւ գրաշար եւ վերջացուց իր կեանքը գրաշարութեամբ: Ըստ իրեն՝ արուեստագէտ էր ինք իր կեանքի լուսանցքին վրայ միայն: Բայց իր գեղարուեստական գործը հակառակը կը փաստէ:

Գ. Վ. Մ.

ՀԵՌԱՁԱՅՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, որ պատրաստած է ամերիկեան հեռաձայնի եւ հեռագրի ընկերութիւնը, Ամերիկացիք ամէնէն շատ հեռաձայն գործածող անձերն են աշխարհի մէջ: Այսպէս՝ 1968ի ընթացքին (վիճակագրութիւնը պատրաստուած է այդ թուականի տուեալներու հիման վրայ), Ամերիկացիները միջին հաշուով տարեկան 701 հեռաձայնային խօսակցութիւն ունեցած են: Քանատացիները կը գրաւեն երկրորդ տեղը (629·9), իսկ Իսլանտացիները երրորդը (632):

Հեռաձայնի թիւի տեսակէտով եւս Ամերիկա առաջին դիրքի վրայ կուգայ, քանի որ ունի 109·256·000 հեռաձայնի գործիք: Երկրորդ եւ երրորդ տեղերը կը գրաւեն Ճափոն եւ Անգլիա, առաջինը 20·525·000, իսկ երկրորդը 12·901·000 հեռաձայններով: Ամէնէն քիչ հեռաձայն ունեցող վայրերէն է Փիթքէյրն կղզին, Հարաւային Խաղաղականի մէջ, ուր հազիւ 15 գործիք կայ:

Շահեկան են նաեւ տոկոսի թիւերը: Հարիւր անձի հաշուով Ամերիկա 54·02 հեռաձայն ունի, որով առաջին տեղը կը գրաւէ աշխարհի մէջ, որուն միջինը՝ 6·8 է: Բարձր տոկոս ունեցող միւս երկիրներն են՝ Շուէտ (51·76), Զուիցերիա (43·42), Քանատա (42·12), Նոր Զելանտա (41·56), Դանիա (30·88), Աւստրալիա (28·20), Նորվեկիա (27·02), Անգլիա (23·26), Հոլանտա (22·80), Ֆինլանտա (21·50):

Ասիոյ մէջ Ճափոնցիները ամէնէն շատ հեռաձայն ունեցողներն են: Հարիւրի վրայ միջին տոկոսը 20·12 է: Ափրիկէի մէջ Հարաւային Ափրիկէն է, որ իր 7·29

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Այս վերջինն ալ չեշտակի նայեցաւ իր խօսակցին:

— Դո՞ւք, բայց... Թոթովեց չկրնալով խելքոյն պատասխան մը գտնել այդ առաջարկութեան:

— Միթէ՞ կը կասկածիք իմ ազդեցութեանս վրայ, շարունակեց լրտեսը, հըպարտութեամբ կրնամ ըսել, որ այսօր Եըլտըզի մէջ քիչ մարդ կայ, որ ինծի չափ վստահութիւն ներշնչած ըլլայ վեհափառ սուլթանին եւ ազդեցութիւն ունենայ պալատականներուն վրայ... ասիկա կարծեմ դուք ալ գիտէք:

— Անշուշտ, անշուշտ, հաստատեց վաճառականը:

— Անգամ մը որ կոնակնիդ ինծի տաք, ալ որեւէ սպառնալիքէ վախ չէք ունենար, ընդհակառակն, դուք կրնաք վախ ազդել ուրիշներու:

— Թող ինծի չդպչին, ես ուրիշին վախ ազդելու բնաւ պէտք չունիմ:

— Իբրեւ օրինակ ըսի ատիկա, շարունակեց լրտեսը, բայց ես ապահով եմ, որ շատ անգամ ձեր առեւտրական գործին մէջ պէտք զգացած էք զօրաւոր պաշտպանի մը... Ներկայ ժամանակիս մէջ յաջողելու ուրիշ միջոց չկայ: Հիմա հասկցա՞ք որ իմ այցելութեանս նպատակը միմիայն բարեկամական ծառայութիւն մը մատուցանելն է:

— Շատ շնորհակալ եմ... միայն թէ կրնա՞մ հարցնել թէ ի՞նչպէս պիտի արժանանամ ձեր այդ թանկագին աջակցութեան:

—Հիմա եկանք բուն խնդրին, ըսաւ Թորոս պէյ սիկարէթ մը վառելով ու հատ մըն ալ վաճառականին տալով: Որպէսզի մեր բարեկամութիւնը մշտատեւ եւ միեւնոյն ատեն անկեղծ ըլլայ, պէտք է որ զայն հաստատ հիման մը վրայ դնենք...

Վաճառականը շարժում մը ըրաւ առանց պատասխանելու այս խօսքերուն:

— Ըսել կ՚ուզեմ որ, շարունակեց Թորոս պէյ, այնպիսի միջոց մը խորհինք, որ ես իրաւունք ունենամ ձեզ պաշտպանելու ամէն առթիւ. օրինակի համար...

Թորոս պէյ յանկարծ լռեց, կարծես չէր համարձակեր խօսքը լրացնելու:

— Օրինակի համար ի՞նչ, հարցուց Բարսեղ էֆէնտի, որ կ՚ուզէր վերջապէս իր խօսակցին միտքը հասկնալ:

— Օրինակի համար ենթադրենք որ փոխանակ Վահան Նազիկեանի կամ ուրիշի մը, ես փեսայ ըլլամ ձեզի, այն ատեն...

— Կ՚աղաչեմ, գոչեց վաճառականը զայրացած, եթէ այդ է ձեր ըսելիքը, աւելորդ է շարունակել:

— Ինչո՞ւ համար...

— Որովհետեւ վստահ եմ, որ աղջիկս երբեք պիտի չհաւանի այդպիսի բանի մը:

— Ատիկա երկրորդական խնդիր է, բաւ է որ մենք իրարու հետ համաձայնինք, պատասխանեց Թորոս պէյ անպատկառութեամբ:

— Նոյնիսկ մենք ալ պիտի չկրնանք համաձայնիլ, ըսաւ վաճառականը խիստ ձայնով մը:

— Ի՞նչ, արդեօք գիս արժանի չէ՞ք նկատեր ձեզի փեսայ ունենալու, շարունակեց լրտեսը վիրաւորուած շեշտով մը, կը մոռնա՞ք ունեցած դիրքս ու կացութիւնս, չէ՞ք գիտեր թէ եուլայի ատիճան եւ երրորդ կարգի Օսմանիէի պատուանշան ունիմ եւ թէ վեհափառ սուլթանը իր վստահութեամբը միշտ պատուած է զիս...

— Ատոնք ամէնը գիտեմ, բայց ձեր ըսածը կարելի չէ, պատասխանեց վաճառականը, նախ տարիքի անյարմարութիւն կայ, իմ աղջիկս հազիւ տասնեւութ տարեկան է, իսկ դուք կարծեմ քառասունը անցուցած էք:

— Ասիկա խնդիր չէ...

— Թերեւս ձեզի համար չէ, բայց մեզի համար շատ կարեւոր է:

— Ես ձեր այս մերժումը պարզապէս նախատինք մը կը նկատեմ, Բարսեղ էֆէնտի ...

— Այդպէս նկատեցէք եթէ կ՚ուզէք:

— Նախատինք մը, որ ոչ թէ ինծի ուղղուած է, այլ նաեւ իմ վայելած դիրքիս եւ հետեւաբար զիս այդ դիրքին հասցնողին...

Սպառնալիքը շատ բացորոշ էր, բայց վաճառականը կարեւորութիւն չտուաւ: Թորոս պէյի ընթացքը եւ աներեսութիւնը այն աստիճան զրգռած, զայրացուցած էին զինքը, որ այդ վայրկեանին որեւէ սպառնալիքի առջեւ տեղի տալու վիճակի մէջ չէր:

Եւ ոչ իսկ պատասխանեց անոր վերջին խօսքերուն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(41 – Շար.)

ԱՀԱՐՈՆ ԵՒ ՔԵՐԹՈՒԱԾԻ ՀԱՐՑԸ

(Է. եւ վերջին մաս)

Այս Մատեանը կամ գիրքը էջն է, որ Մենքը կը կարդայ: Մենքը ընթերցող մըն է հոս. «... քերթուածն երկնակամար մեծածաւալ՝ Բացուեցաւ մեր դէմ նոյն վիշապով, թերթ առ թերթ» (126): կամ, «Եւ լեռներէն՝ իմաստութեան գիրերուն ձիւնացումն է մեր աչքին դէմ հանապազ ...» (128): Տաղաշրջանին վերջաւորութեան Մենք, ինքզինք կը սահմանէ իբրեւ ընթերցող, «Եւ զինք լուսնին տակ կը կարդանք, զերդ մատեան» (136): Մենքը կը կարդայ Գիրք մը: Բայց այն միեւնոյն ատեն կը գրէ մեր կարդացած քերթուածները եւ զանոնք կը ձօնէ քերթողութեան էութեան, վիշտի եւ երազի զօրութեան: Մենքը կը կարդայ միթոսի քերթողին մատեանը ու կը գրէ այս քերթուածները: Ուրեմն այս քերթուածները ընթերցումն են քերթողի մատեանին, Գիրքին: Սակայն այս գիրքը մեզի չէ տրուած: Մենք (դուք եւ ես) որ ընթերցող ենք, չենք կարդար այդ գիրքը, մեզի ըսուած միթոսի հայելին մէջէն: Գրողը մեզի կը կարդայ հատուածներ գիրքէն — որոնք քիչ անգամ յատկանշական են: Հատուածներ՝ որոնք խառնուած են իր խօսքին — ընթերցումին, հաւանաբար աղաւաղուած: Ասիկա կը բացատրէ անցեալ ժամանակներու գործածութիւնը: Գրող – խօսող – ընթերցողը կը գրէ միթոսը քերթողին որ էր: Քերթուածները իր ընթերցումն են: Ինչ որ ինք կը կարդայ եւ նախքան իր ընթերցումը — գրածը: Բանը է նախքան գրող – ընթերցողը: Քերթուածը, ընթերցում ընթերցողի մը, կ'արձագանգէ գիրքին, առանց զայն հոս գրելու — վերարդրելու: Քերթողի գիրքին եւ գրող – ընթերցողի գիրքին միջեւ կայ պարապ մը, փոս մը, «անշարունակականութիւն» մը: Ընթերցումը գիրքը դրած է փակագիծի մը մէջ, զայն առարկայացուցած եւ անձնատուր իր խօսքի շրջումին — մեկնաբանութեան: Ընթերցումը բնաւ չի կրնար ըլլալ Գիրքը: Ան՝ (քերթուած հոս) է «ստուեր ամառնամուտ անտառի»: Ամառը, գիտենք, լոյսն է Բանին. ան կը հասնի մեզի ընթերցում – ցոլացումի մը մէջէն: Քերթուածը ստուերն է, շուքը Բանին: Գիրքին ու տաղաշրջանին միջեւ եղած բացը հետեւանքն է քերթուածի հունաւորութեան: Հետեւաբար, քերթուածը կրնայ գրուիլ միայն «ուղեկիցի» մը կողմէ: Ըլլալով ընթերցում մը Գիրքին, ան կը խճողէ Գիրքը մարդոց մեկնաբանութեամբ, ծածկելով զայն:

Գիրքը որ գրող – ընթերցողը կը կարդայ Բացակայ է մեզի համար: Եթէ գրող – ընթերցողը չի գրեր գիրքը, կ'ըսէ

Սակայն քերթողի պատմութիւնը, Գիրքին պատմութիւնը: Այս պատմութիւնը գրուած գիրք է, տաղաշրջան, որ կրնանք կարդալ: Ան քերթողի հոսեցուցած «առուակին» կը ձգտի. «Հոսեցուց երգն, որով հիմա կը գրեն» (112): Այս գիրքը՝ զուգահեռ միթոսի գիրքին, անջատ անկէ բայց անոր հակած ինչպէս իր ճշմարտութեան, իր հակումով իսկ ծածկած – աւրած, կը կոչուի «Բանաստեղծը կ'Աստուածանայ»:

Ահարոնի այս տաղաշրջանը քերթուածըն է բացակայ գրքին: Իբր այդ կը կրկնէ, կը վերարտադրէ ինքն իր մէջ (այդ վերարտադրութիւնը զինք կ'ընէ) երկուութիւնը անհուն բանին եւ հունաւոր քերթուածին, լեզուն խօսքին եւ լեզուին: Բնազանցական երկուութիւն որ կ'աշխատի ամէն մակարդակի վրայ: Քերթուածը ընթերցում մը ըլլալով Գիրքին արդիւնքն է անկումի մը ժամանակին մէջ: Մարդացումը իբրեւ գրելու արարք կը յատկանշէ այդ անկումը: Անհրաժեշտ անկում. Ներկայութիւն տալու համար Բանին, պէտք է խօսիլ ու գրել. Բանը չկայ առանց գիրին: Գիրը – լեզու, քերթուած — կը մնայ թափանցիկ Բանին, բայց անոր եւ անոր առջեւ սփռուող, ջնջուող, բայց այս թափանցկութիւնը չի վերցներ գիրին հունաւորութիւնը: Գրելը ուրեմն դաւաճանել է Բանը: Քերթուածը կը փորձէ չափը անցընել այս անելը, դառնալով «յիշողութիւն» Գիրքին: Այսպէս է որ ան ըլլալու տեղ գիրքը, կը դառնայ վերադարձ անոր, վերադարձ իր ծագումին: Բայց գիրքը բացարձակ մըն է: Քերթուածը ուրեմն կրնայ միայն արտայայտել անժամանակ եւ նախադոյ Բացարձակ մը: Կորսուողը գիրին թանձրութիւնն է: Այս կորուստը կամ ջնջումը գիրին հարցատրութեան վայրէն, կայ ամբողջ բանաստեղծութեան մէջ (*) քերթողութեան պատմութիւնը, նոյնիսկ երբ կ'ըլլայ քերթուածի քերթուած ինչպէս է պարագան հոս, կը «մոռնայ» գիրի թանձրութիւնը: Այդ պատմութեան մէջ ամէն քերթուած (թերեւս քերթուածը կայ միայն այդ մոռացումով) կը մոռնայ ինքզինք ըսելու համար (կ'ուզէ ըսել) խոստացուած Իմաստ: Բանը հոս կը բռնէ տեղը իմաստին, զարմանալի չէ որ, հակառակ սպասումին, քերթուածի քերթուածը մոռնայ իր իսկ լինելութիւնը:

Սակայն հարցի մը լուծումը կախում ունի հարցումի ձեւէն ու հարցումի վայրէն: Գիրքը, որուն կը ձգտի գրողը, ամփոփելու համար անհունը Իմաստին, ժխտուած է քերթուածի իսկ գոյութեամբ: Գիրքը իւրացուած գաղափար մըն է. hիփոթէզ մը, անոր վերանցական գոյութիւնը կը հաստատուի, բայց չի գրուիր. պարզապէս ծակ մըն է, որուն շուրջը դառնայ քերթուածը: Անգամ մը որ կը սկսինք աշխատիլ բնազանցական ծիրէն եկող «յղացքներով», այն ատեն եւ անմիջապէս հարցադրութեան տարածութիւնը որոշուած է առաջուընէ: Հարցատրութեան վայրին որոշաւորումը արդէն սահմանազծումն է պատասխանին ու սահմանումի տեսակին ընտրութիւն: Այսպէս՝ սահմանել քերթողը իբրեւ աստուածային էակ, հեռանալ է անկէ, վերածելու համար զայն վերանցական իսկութեան մը: Ասկէ անդին դիւրին է ներմուծել բոլոր երկուութիւնները եւ անոնց ստեղծած – ստեղծելիք հարցերը: Բայց եթէ քերթողը ըլլայ Մենք մը միայն, ինչպէս է արդէն Ահարոնի քերթուածներուն մէջ, այն ատեն քերթուածը՝ գրուած այս Մենքին կողմէ քերթուածէ է քերթուածի լինելութեան, քերթուած որ կը յղուի միայն ինքզինքին եւ ոչ բնազանցական Բացարձակի մը: Նման քերթուած կը զանցէ քերթուածի սովորական հարցադրութիւնը ու կը շրջէ հարցադրութեան վայրը: Կարճ՝ քերթուածը (եթէ կ'ուզենք միշտ նոյն բառը պահել) կը դադրի ներկայացում մը ըլլալէ Բանին, այսինքն կը դադրի դիմակ մը ըլլալէ՝ մոռցող իր «դիմակութիւնը» ու կը գտնէ իր թանձրութիւնը, մարմինը գիրին: Ահարոն կը զգէ այս կարելիութիւնը, բաց ըլլալով բնազանցական երկուութիւններուն: Բանաստեղծութեան իր սահմանումը եւ որոշաւորումը կը մնայ բնազանցական:

Սակայն հակասութիւն մը կ'աշխատի այդ էջերուն ետին — մէջ: Այս հակասութիւնը կը դնէ, կը հաստատէ Բանը, բայց լինելութեան մէջ եղող քերթուածը կը ջնջէ զայն: Ահարոնի քերթողութիւնը չի կրնար ծածկել հակասութիւնը որ կը կազմէ հարցադրութեան իսկ տարածութիւնը: Ան կը սահմանուի իբրեւ հաստատումն ու ջնջումը Բանին, Բնազանցութեան:

Յ. Գ.— Այս նկատողութիւնները դրական կամ ժխտական դատումներ չեն հոս: Իրականին մէջ, մեր ըրածը ընթերցում մըն էր, որ փորձեց որոշաւորուածի եւ ընտրուածի սահմանները, պարագաներու մէջ գրուածները բացայայտել ու կարդալ տարբեր կարելիութիւններ, զոր Ահարոնի քերթուածը, իր գոյութեամբն իսկ — անոր համար — կը ջնջէ: Անոնց յայտնումը մեր ընթերցումին մէջ էական է ամբողջ քերթողութեան պատմութեան ճանաչումին համար:

Գ. ՊԼՐՏԵԱՆ

(*) Այս անկիւնէն դիտուած՝ Ահարոնի տաղաշրջանը «վկայութիւն» է թէ Պոլիսէն, թէ Սփիւռքէն:

տոկոսով առաջին տեղը կը գրաւէ (առանց հաշուելու Ասանսիոն կղզիներունը, որ ունի 17·53 տոկոս): Ուրուկուէյ իր 7·25 տոկոսով առաջին դիրքի վրայ կուգայ Հարաւային Ամերիկայի մէջ (հաշուի չէ առնուած Ֆալքլանտ կղզիներունը, որ 22·72 է): Կեդրոնական Ամերիկայի մէջ Պերմիւտն է, որ ամէնէն շատ հեռաձայնները ունի, քանի որ 50·84ի միջին մը կը ներկայացնէ, իսկ Միջին Արեւելքի բարձրագոյն տոկոսը Իսրայէլի կը պատկանի (14·42):

Ֆրանսա 7·5 միլիոն հեռաձայնի գործիք ունի, ինչ որ 14·98ի միջին մը կը ներկայացնէ հարիւր անձի վրայ: Այս միջինը 18·65 է Արեւմտեան Գերմանիոյ, 14·37 է Իտալիոյ եւ 11·44 է Սպանիոյ մէջ:

Աւելցնենք, որ Հայաստանի միջինը, միջազգային ատրիճանով, ցածր է, քանի որ, համաձայն Հայաստանի կապի նախարար Թադեւոս Մինասեանցի, 1969–ին, երկրին հարիւր բնակիչին հեռաձայնի միջին տոկոսը եղած է 9ը (Երեւանի մէջ՝ 10): Ներկայիս Հայաստանի հեռաձայններու թիւը 141·000 է:

Համաձայն Թ. Մինասեանցի, հեռախօսի միջին տոկոսով Հայաստան հինգերորդ տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութեան մէջ, իսկ ինքնաշխատ գիծերու տարողութեամբ կը գրաւէ առաջին երկու տեղերէն մէկը:

Ք.

ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

ՄԱՐՏ 8ԻՆ, 9ԻՆ ԿՕՇԻԿԻ ՆՄՈՅՇՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տարին երկու անգամ, Մարտ եւ Սեպտեմբեր, Լիոնի մէջ տեղի կ'ունենայ կօշիկի հաւաքական ցուցադրութիւն մը:

Յաջորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ Լիոնի Տօնավաճառի Պալատին Գ. յարկը, Մարտ 8ին եւ 9ին: Պիտի ներկայացուին 1970 աշուն – ձմեռ եղանակի մոտէլները: Հարկ է նշել որ մասնակցող հաստատութիւնները նախատեսած են պահեստի քանի մը նմոյշներ կամ արագ յանձնումի համար:

Մասնաւոր շահեկանութիւն ունի այցելութիւնը:

Լիոնի կօշիկի ճամբորդներու եւ ներկայացուցիչներու սենտիքան, որ կազմակերպիչն է հաւաքոյթին, շատ ուրախ կ'ըլլայ ընդունելու կօշիկի բոլոր վաճառատէրերը եւ կը յուսայ իրենց այցելութիւնը Մարտ 8ին եւ 9ին:

(ՁԵԿՈՅՑ)

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (700)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ե. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ոչ, ատիկա չի կրնար այդպէս ըլլալ: Ոհ, աս տեղը խեղճ ծերուկ մը կայ որ հրեշտակի մը պէտք ունի: Եւ հրեշտակը կուգայ: Եւ ծերուկը իր Քոզէթը կը տեսնէ: Ահ, շատ թշուառ էի:

Պահ մը չկրցաւ խօսիլ, ապա շարունակեց.

— Ստուգիւ պէտք ունէի ժամանակ առ ժամանակ քիչ մը տեսնելու Քոզէթը: Սիրտ ըսուած բանը ոսկոր մը կ'ուզէ կրծելու համար: Սակայն կը զգայի թէ աւելորդ էի ես: Ինքնիրենս պատճառաբանելով կ'ըսէի. «քեզի պէտք չունիմ. տեղդ կեցիր». մարդս իրաւունք չունի մշտընջենական ըլլալու:

Ո՛հ, օրհնեալ ըլլաս, տէր իմ, ահա կը տեսնեմ Քոզէթս: Քոզէթ, գիտե՞ս որ խիստ գեղանի է ամուսինդ: Ո՛հ, ինչ ազուոր աստղնակերտ վզնոց մըն է այդ· ապրի՛ս: Կը սիրեմ այդ նկարը: Ամուսինդ հանած է ատիկա, այնպէս չէ՞: Բայց պէտք է քաշմիրներ ալ առնել քեզի: Պ. Փոնմէրսի, թող տուէք որ զուգեմ զինքը: Շատ պիտի չտեւէ այս:

Եւ Քոզէթ կը կրկնէր·

— Իրաւ որ չարասրտութիւն մըն էր մեզմէ առանձ բաժնուիլը: Բայց ո՞ւր գացիք, ինչո՞ւ այսքան ուշացաք: Առաջները երեք կամ չորս օրէն աւելի չէիք տեւեր ճամբորդութիւնները: Նիքոլէթը զրկեցի, բացակայ է, պատասխանեցին միշտ: Ե՞րբ եկաք: Ինչո՞ւ չիմացուցիք մեզի վերադարձնիդ: Գիտէ՞ք որ շատ փոխուած էք: Ա՛հ, չարասիրտ հայր, հիւանդութիւն քաշեր էք եւ մենք բան մը չիմացանք: Վայ, նայէ, Մարիուս, որքան պաղ է եղեր ձեռքը:

— Այսպէս ահա կը տեսնեմ ձեզի: Ուրեմն նայեցէք ինծի: Պ. Փոնմէրսի, կրրկնեց Ժան Վալժան:

Երբ Ժան Վալժան ըսաւ այս խօսքը, ինչ ու Մարիուսի սրտին մէջ կ'ուռէր՝ ելք մը գտնելով դուրս յարձակեցաւ ուժգնօրէն.

— Կը լսե՞ս, Քոզէթ, տակաւին նոյն բանը կը կրկնէ, ներում կը խնդրէ ինծմէ: Եւ ի՞նչ ըրաւ ինծի, գիտե՞ս արդեօք Քոզէթ: Կեանքս ազատեց, եւ՝ որ աւելին է, ինծի տուաւ քեզի: Եւ զիս ազատելէն ետք եւ քեզի ալ ինծի տալէն ետք ինքզինքը զոհեց: Ահա մարդը:

Եւ հիմա շնորհակալ կ'ըլլայ ինծմէ, որ ապերախտ եմ, ինծմէ, որ մոռացկոտ մըն եմ, ինծմէ, որ անգութ մըն եմ, ինծմէ, որ յանցաւոր մըն եմ: Քոզէթ, ամբողջ կեանքս այս մարդուն ոտքերուն քովը անցնելու ըլլամ, դարձեալ քիչ է: Այն պատնէշէն, կոյուղիէն, հնոցէն, կոյանոցէն անցաւ ինծ համար, քեզի համար, Քոզէթ: Առաւ տարաւ զիս ամէն տեսակ մահերէ որոնցմէ կ'ազատէր զիս եւ զոր իրեն համար կ'ընդունէր: Ունի նաեւ ամէն քաջութիւնները, ամէն դիւցազնութիւնները, ամէն առաքինութիւնները: Քոզէթ, այս մարդը հրեշտակ մըն է:

— Լուռ լէ՛ր, լո՛ւռ, ըսաւ կամաց մը Ժան Վալժան, ի՞նչ հարկ կայ ատոնք ըսելու:

— Բայց դուք, գոչեց Մարիուս պատկառանքով լի բարկութեամբ: Ինչո՞ւ դուք չըսիք ինծի: Դուք ալ յանցանք ունիք: Անոր սար կեանքը կ'ազատէք եւ բան մը չէք ըսեր: Այս չի բաւեր, եւ ահա ձեր դիմակը հանելու պատրուակաւ ինքզինքնիդ կը զրպարտէք: Սոսկալի բան մըն է այդ:

— Ճշմարտութիւնը ըսի, պատասխանեց Ժան Վալժան:

— Ոչ, կրկնեց Մարիուս, ճշմարտութիւնը ճշմարտութիւն է երբ ամբողջ է, եւ դուք չըսիք ինծ ճշմարտութիւնը. դուք Պ. Մատըլէնն էիք, ինչո՞ւ չըսիք: Ժավէրը ազատեցիք, ինչո՞ւ չըսիք, կեանքս կը պարտէի, ինչո՞ւ չիմացուցիք:

— Վասնզի ձեզի պէս կը մտածէի: Կը կարծէի թէ իրաւունք ունէիք: Պէտք է որ մեկնէի: Եթէ գիտցած ըլլայիք այդ կոյուղիին գործը, զիս ձեր քով պիտի առնէիք: Ուստի պարտաւոր էի լռել: Եթէ ըսած ըլլայի, ամէն ինչ անհանդիստ պիտի ըլլայիք իմ պատճառաւ:

— Ի՞նչ անհանգիստ... Ո՞վ, կրկնեց Մարիուս: Միթէ կը կարծէք թէ ալ հո՞ս պիտի մնաք: Պիտի առնենք ձեզ: Դուք մեր մասն էք: Անոր եւ իմ հայրս էք: Այլեւս ոչ իսկ օր մը պիտի անցընէք այս տան մէջ: Մի կարծէք թէ վաղը հոս պիտի ըլլաք:

— Վաղը, ըսաւ Ժան Վալժան, հոս պիտի չըլլամ, բայց ձեր տունն ալ պիտի չըլլամ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, կրկնեց Մարիուս: Նայեցէք ինչ կ'ըսեմ. ալ չենք թողուր որ ճամբորդութիւն ընէք: Ալ պիտի չհեռանաք մեր քովէն: Մերն էք ալ չենք ձգեր ձեզի:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊՈՄՈՆ.— Պ. Գրիգոր Նաճարեան եւ զաւակները եւընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԵՐԹԱՀԻՄ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան եւ զաւակը, Օր. Հռիփսիմէ Փափազեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ալֆորվիլի ենթակոմիտէին, Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, Ալֆորվիլի Մշակութային Տան ընկերութեան վարչութեան, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց յոյժ սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, զոքանչին եւ ազգականին ողբացեալ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Արամեանի, իրենց մօր եւ զոքանչ մօր՝

ՍՈՒԼԹԱՆ ՄԱՅՐԻԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Ուրբաթ, (13 Փետրուար), երեկոյեան ժամը 4.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր Նախատօնակ եւ Անդաստան ու Մոմավառութիւն:

Շաբաթ, Տեառնընդառաջ է, տօն Քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն: Տօն է նաեւ Սրբոյն Թէոդորոսի զօրավարին: Ժամը 10ին, պիտի մատուցուի պատարագ՝ բաց խորանով:

×

Մեծ Պահոց բոլոր Հինգշաբթիներուն, սկսեալ այս Հինգշաբթիէն (12 Փետր.) երեկոյեան ժամը 6.30ին, տեղի կ'ունենան ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները: Միւս թուականներն են.— Փետր. 19, 26, Մարտ 5, 12 եւ 19:

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն՝ Փետր. 15ին, 22ին, Մարտ 1 ին, 8ին եւ 15ին, յաւարտ Ս. Պատարագի, կը կատարուի ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն: Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ գաղութիս եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը, իր կազմակերպած ընտանեկան երեկոյթին, այս Շաբաթ (14 Փետրուար) երեկոյեան ժամը 9ին Րիւ Ֆավանթին, Բարեգործականի սրահը:

Օրուան յարմար եւ անակնկալ խաղեր, մեծերու եւ փոքրերու համար:

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շավիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ողբացեալ Բարսեղ Բարսեղեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է յիսունական ֆր. Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ճէպէճեանէ եւ Ս. Սաղաթճըլեան ընտանիքէ:

Նոյն տխուր առթիւ Կապ. Խաչի Շավիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն ֆր. ընկերուհի Այրի Տիկին Լիւսի Օհանեանէ:

ԾԱԽՈՒ Է

UN CABINET MEDICAL

Շատ լաւ դիրքով յաճախորդներով... լայն եւ հանգստաւէտ պայմաններով:

9րդ. թաղամասին մէջ:

Մանրամասնութիւններու համար դիմել «Յառաջ»ի:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին: Փետրուար 18ի 49րդ տարեդարձը կը տօնուի 22 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, պար, արտասանութիւններ եւն.:

Առատ կերուխում, ընկերական հաճելի մթնոլորտ:

ԱՅՑ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Գմբէթեանի Յոբելենական Յանձնախումբը կը հրաւիրէ արուեստագէտին բարեկամներն ու համակիրները պահ մը խոնարհելու, ողբացեալին մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, իր հողակոյտին վրայ նոր զետեղուած շիրմաքարին առջեւ:

Ժամադրավայր՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը ճիշդ 11ին, Քաֆէ «Փարի – Օրլէան», Փորթ տ'Օրլէան, ուրկէ ներկաները պիտի մեկնին դէպի Պանեէօ – Փարիզիէն գերեզմանատունը: (Մուտք՝ Րիւ տը լ'Էկալիթէ):

Կամ՝ ժամը ճիշդ 11.30ին գերեզմանատան մուտքին (Րիւ տը լ'Էկալիթէ):

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր մարմիններու վարչութիւնները Շաբաթ 14 Փետրուար, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Քաֆէ Էթուալի վերնայարկը (Փլաս տիւ Փօն): Շատ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. եւ Կրթ. մարմիններու, Կիրակի, 15 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ (Սէնթ Էթիէն)
ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն «Կոմիտաս երգչախումբ»ի քառեակը:

Հայկազեան դպրոցի պարախումբն ու երգեցիկ խումբը, իսկ տեղւոյս կարող ուժերէն ոմանք կ'երգեն եւ ուրիշներ կ'արտասանեն:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ
Հ. ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
յաւարտ պատարագի, Արեւագալի արարողութիւն ժամը 11.30ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15 ԺԱՄԸ 15էն 23,30

SALLE DES FETES DE SARCELLES - CENTRE
PLACE DU 11 NOVEMBRE

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ՝ նոր ճամբորդութեան մը ժապաւէնը Հայաստանի մէջ
Պ. ԺՈՐԺ ՄԱՄԱՍԻ կողմէ (Լիոնէն)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ ԽՈՒՄԲ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆԻ

իր երգիչով՝ ԱԶԱՏ ԿՈՓԻԿԵԱՆ, երկուքն ալ ԿՈՐԶՄԱ գիշերաբոյնէն (ֆապաոէ)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ֆիլմը կը ցուցադրուի ժամը ճիշդ 16ին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

փարիզի հայ երիտասարդաց թատերական խումբը կը ներկայացնէ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

խիստ ծիծաղաշարժ

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

(4 արար)

Շաբաթ Փետրուար 14, ժամը 8,45ին, 21 Րիւ Իվ Թուտիկ, սրահ Փօլ Ֆարալիճ, Մեթրօ Ռէփիւպլիք

Կը մասնակցին Օրիորդներ՝ Սօնա Վարդանեան, Վիքի Մոստիչեան եւ Ազապի Պալեան: Պ. Պ. Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Սերգօ Մոստիչեան, Գէորգ Թերզեան, Գէորգ Քիրէճեան, Գէորգ Տէմիրճեան:

Բեմադրութիւն՝ տաղանդաւոր երիտասարդ Պրն. ԻՇԽԱՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու գիներն են 15, 10, 5 ֆրանք: Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Տիկին Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, ճաշարան Տիմանթէր, 60 Րիւ Լաֆայէթ, Աղամեան, 16 Րիւ Լաֆայէթ եւ ներկայացման օրը:

Ներկայացման օրը տեղի պիտի ունենայ վիճակահանութիւնը բժշկուհի Հովեանի նուիրած Խանզատեանի Հայաստանի քարտէսին, որուն տոմսերը կարելի է ունենալ նոյն հաստատութեանց մօտ:

Այս քարտէսը փառաւոր կազմով, Հայոց պատմութեան զանազան շրջաններու հաւաքածոյն մըն է, որուն մէկ օրինակը նուիրուած է Պելժիոյ Թագաւորին:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նախագահութեամբ Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի 15 Փետր. ժամը 16էն 20
Maison des Centraux, 8 Rue Jean Goujon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Խմբերգ՝ երգչախումբի կողմէ, արտասանութիւն՝ Օր. Օր. Մարտիրոսեան եւ Աթմաճեան, մեներգ սիրուած արուեստագէտներէ:

Դաշնակ՝ Տիկին Սոնա Թորոսեան, ջութակ՝ Պ. Ժիրայր Թորգոմեան (Ա. մացանակ Պետական Երաժշտանոցի): Զաւեշտ՝ Յ. Պարոնեանէ (Մեծապատիւ Մուրացկանները) Պ. Պ. Պշաիկեանի եւ Ա. Պետրոսեանի կողմէ:

ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրք. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Ժէռոմի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին տեղի պիտի ունենայ դպրոցական ամանորի հանդէս, դպրոցի սրահին մէջ:

Արտասանութիւններ, երգեր, հայկական պարեր եւ զաւեշտ մը, աշակերտներու կողմէ:

Ծնողքներն ու թաղեցիներն կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ վայելելու փոքրիկներուն հանդէսը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շավիլի Գարահիսարի հերոսամարտին 55րդ տարեդարձը կը տօնուի, Կիրակի 10 Մայիս, կէսօրէ ետք Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը: Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Pour tous vos Travaux

DE PHOTOCOPIES
ET DE
PLASTIFICATIONS

adressez-vous à la

LIBRAIRIE B. TZERIKIANTZ

13, Rue des Dominicaines
MARSEILLE

— —AUX MEILLEURS PRIX —

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 13 FEVRIER 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.739
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.739

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԷՆ ԵՏՔ

Ռապաթի համարաբական վեհաժողովի անփառունակ վախճանը ցոյց էր տուած, որ դժուար է Արաբական Լիկայի անդամ բոլոր երկիրներու տեսակէտները համադրել եւ մէկ յայտարարի վերածել :

Այդ պատճառաւ աւելի նպատակայարմար էր նկատուած օրուան հրատապ հարցերու մասին խորհրդակցիլ սեղմ շրջանակի մէջ, ինչ որ տեղի ունեցաւ քանի մը օր առաջ Գահիրէի մէջ :

Խորհրդաժողովին մասնակցեցան միայն այն երկիրները, որոնք սահմանակից են Իսրայէլի կամ իրենց աջակցութիւնը կը բերեն կռիւներուն : Եգիպտոս, Յորդանան եւ Սուրիա՝ սահմանակից, Իրաք՝ աջակից Յորդանանի եւ Սուտան՝ աջակից Եգիպտոսի : Խորհրդաժողովին չմասնակցեցաւ սահմանակիցներէն Լիբանան, որ մասնաւոր դիրք մը կը գրաւէ արաբական աշխարհին մէջ :

Իսրայէլացիք կրկնակ ճակատներու դէմ իրենց յարձակումները խստացուցին խորհրդաժողովի օրերուն՝ ազդելու համար գերատիճան ժողովականներուն վրայ :

Խորհրդաժողովէն ետք հրատարակուած հաղորդագրութիւնը յատկանշական է քանի մը տեսակէտներով :

Նախ՝ հինգ պետութիւնները անգամ մը եւս յստակօրէն կը շեշտեն թէ վճռած են շարունակել կռիւը թշնամիին դէմ եւ կը մերժեն հպատակիլ անոր կամքին : Այս վճռակամութիւնն ու այս մերժումը կը կազմեն ամուր խարիսխ մը՝ ամբողջական վստահութիւն ներշնչելու համար վերջնական յաղթանակի մասին :

Երկրորդ՝ շեշտը կը դնեն Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան վրայ, որ իր բռնած դիրքով եւ Իսրայէլին ցոյց տուած աջակցութեամբ մեծ վտանգներու կ'ենթարկէ ընդհանրապէս աշխարհի, մասնաւորաբար Միջին Արեւելքի խաղաղութիւնը : Իսրայէլ պիտի չկրնար շարունակել իր յարձակումները, արհամարհել աշխարհի հանրային կարծիքն ու բռնաբարել ՄԱԿի որոշումները, եթէ յոյսը չդնէր Միացեալ Նահանգներու տեւական աջակցութեան, զէնքերու եւ օդանաւերու հայթայթման եւ քաղաք. օժանդակութեան վրայ, եթէ թոյլ չտար, որ ամերիկեան քաղաքացիներ ծառայեն իսրայէլեան բանակին շարքերուն մէջ :

Ամերիկայի դէմ առաջին անգամն է, որ այսպիսի լեզու կը գործածէ արաբական խորհրդաժողով մը : 1967 Օգոստոսին Խարթումի, 1969ի Դեկտեմբերին Ռապաթի վեհաժողովները խուսափած էին Մ. Նահանգներուն դէմ արտայայտուելէ՝ չվշտացնելու համար Սէուտի Արաբիան եւ Քուվէյթը, որոնք բարեկամական յարաբերութեան մէջ են Ամերիկայի հետ ու միաժամանակ նիւթապէս կ'օժանդակեն Եգիպտոսի եւ Յորդանանի :

Դիրք ճշդելով Ամերիկայի դէմ, խորհրդաժողովը կը ձգտէր միջազգայնացնել արաբեւիսրայէլեան վէճը, Խ. Միութիւնը հակադրելով Մ. Նահանգներու դէմ :

Տարակոյս չկայ, որ խնդրի վերջնական կարգադրութիւնը կախուած է երկու Մեծերու կամքէն : Միջին Արեւելքի համար նոր աշխարհամարտ մը պայթեցնելը ո՛չ մէկուն, ոչ ալ միւսին կրնայ շահ մը ապահովել : Սակայն Ամերիկա չի կրնար անտարբեր աչքով դիտել Մոսկուայի ազդեցութեան ծաւալու-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱԼ Տ'ԻԶԷՐԻ ԱՂԷՏԷՆ ԵՏՔ

Տեղական մամուլն ու պատկան մարմինները կը շարունակեն զբաղիլ Վալ տ'Իզէրի աղէտով : Նախ կը ճշդուի, թէ տրուած թիւերը աղէտեալներու մասին՝ վերջնական են : Այս ճշդումը անոր համար, որ մինչեւ առջի օր կը վախցուէր, թէ շատեր ձիւնադէզերու տակ թաղուած ու անհետացած կրնան ըլլալ : Արդ այժմ յայտնի է, որ 39 հոգի մեռած են անակնկալ հիւսին հետեւանքով : Մեռած պատանիներուն մարմինները փոխադրը-

ուեցան մօտակայ գիւղ մը՝ Պուր – Սէն-Մօրիս եւ զետեղուեցան տեղւոյն եկեղեցիին մէջ : Վալ տ'Իզէրի մէջ գտնուող եւ աղէտէն ազատած երկու հարիւր պատանիներ, իրենց կարգին, յաջորդեցան ապաստանիլ մօտակայ գիւղ մը՝ վերադառնալու համար իրենց բնակավայրերը : Այսուհանդերձ, դեռ տասը հազարի հասնող զբօսաշրջիկներ կան, որ «բանտարկուած» կը մնան շրջանին մէջ : Պատկան մարմինները կը փորձեն թռանններով ապահովել պարենաւորումը :

Ինչպէս ակնկալելի է նման պարագաներու համար, շատ շատեր, մասնաւորապէս արկածահար ծնողքներ մեղադրանքի խօսքեր կ'ուղղեն պատկան մարմիններուն : Միշտ հարցական տակ մընաց այն խնդիրը, թէ արդեօ՞ք կարելի չէր նախատեսել հիւսը եւ այս ձեւով անմիջապէս առաջքն առնել աղէտին : Թէեւ կը շեշտուի, թէ այս շրջանին մէջ նման դէպք երբեք չէ պատահած, սակայն այնուամենայնիւ մտածողներ կան՝ թէ անհրաժեշտ էր աւելի ուշադիր ըլլալ : Ցամենայն դէպս, ներքին նախարարը՝ Մարսըլէն յատուկ յանձնախումբ մը կազմած է քննելու համար պատճառները եւ ճըշդելու համար հաւանական պատասխանատուները : Աւելցնենք, որ ներքին նախարարին, Վալ տ'Իզէրի քաղաքապետին եւ օդափոխութեան կայանի տնօրէնին կարծիքով երբեք կարելի չէր նախատեսել հիւսը : Հետեւաբար՝ դժբախտ ճակատագրի մը պէտք է վերագրել պատահարը :

ՀԻՒՍԷՅՆ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ

Լուրջ միջադէպեր պատահեցան Ամմանի մէջ, ուր Պաղեստինցիներ եւ յորդանանեան բանակի զինուորներ իրարու վըրայ կրակեցին ճիշդ թագաւորին պալատին մօտերը : Այս միջադէպը ծագեցաւ, երբ Յորդանանի կառավարութիւնը 12 կէտերէ բաղկացած նոր օրէնք մը հրապարակեց, որով կը սահմանափակէ պաղեստինցի արձակազէններու գործունէութիւնը երկրին մէջ : Մասնաւորապէս կ'արգիլուի այս վերջիններուն որ փողոցներու մէջ շրջագային զէնքով ու համազգեստով : Պաղեստինցիները, բնականաբար, մերժեցին ենթարկուիլ այս հրահանգին : Այսպէս՝ պաղեստինեան վեց կազմակերպութիւններ Պէյրութի մէջ հրապարակեցին պաշտօնական զեկոյց մը, որով գիտել կուտան, թէ բացարձակապէս պիտի չենթարկուին Ամմանի հրահանգին : Միւս կողմէ որոշեցին զէնքի տակ պահել իրենց ուժերը, Յորդանանի մէջ, որպէսզի միացեալ ուժերով պաշտպանեն իրենց իրաւունքները : Պաղեստինցիները կը նկատեն, որ Պէյրութէն Ամման ձգտում կայ հաշուեյարդարի ենթարկելու պաղեստինեան հարցը :

Մինչ կացութիւնը կը շարունակուի լարուած մնալ Յորդանանի մէջ, անդին Պաղտատի ձայնասփիւռը մասնաւոր հաղորդագրութեամբ կը յայտնէր Իրաքի յեղափոխական հրամանատարութեան որոշումը — «Յորդանան գտնուող մեր ուժերը պէտք է կատարեն իրենց պարտականութիւնը պաշտպանելով արձակազէններու գործունէութեան ազատութիւնը» :

Համաձայն Պէյրութի քաղաքական շրջանակներուն, Յորդանանի թագաւորը այս քայլը առած է Նասրի հաւանութիւնը ստանալէ ետք : Արդարեւ, նոյն շրջանակները գիտել կուտան, թէ Գահիրէի ձայնասփիւռը, որ ուրիշ առիթներով բուռն յարձակում կը գործէր Հիւսէյնի վրայ, քանի մը օրէ ի վեր լուռ կը մնայ այս հարցին մասին : Շատեր մտահոգ են, որ Լիբանանի մէջ եւս միջադէպեր պատահին, քանի որ հոն եւս կառավա-

րութիւնը կը փորձէ սահմանափակել արձակազէններու գործունէութեան դաշտը : Համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար հանդիպումներ տեղի պիտի ունենան Պաղեստինցիներու եւ Լիբանանի ներքին նախարարին միջեւ, այս շաբթու ընթացքին :

Եգիպտոսի հարիւր արձակազէններ Սուէզի անցքը անցնելով յարձակեցան իսրայէլեան դիրքի մը վրայ, որ գրաւման տակ պահեցին քանի մը ժամ : Ըստ Գահիրէի՝ քսան Իսրայէլացիներ սպանուած են, երկու գերի բռնած եւ բազմաթիւ ռազմական քեր քանդուած են :

մը Միջերկրականի ափերուն եւ արաբախօս երկիրներուն վրայ : Ուստի եւ իր շահը կը պահանջէ բացէ ի բաց դիրք չճշդել ի նպաստ Իսրայէլի :

Խորհրդաժողովի օրերուն Գահիրէ կը գտնուէր Պաղեստինեան Ազատագրական ճակատի նախագահ Եասըր Արաֆաթ, որ յանկարծ Երկուշաբթի իրիկուն Մոսկուա հասաւ : Կը թուի թէ նպատակն է զէնք ու ռազմանիւթ պահանջել խորհրդային իշխանութիւններէն :

Իր այցելութիւնը պաշտօնական հանգամանք չի ներկայացներ, քանի որ իր կազմակերպութիւնը դիւանագիտօրէն ճանչցուած չէ : Գաղտնիք մը չէ, որ Արաֆաթի ազատագրական ճակատը համայնավարական ձգտումներ ունի եւ անցեալ շաբաթ պատգամաւորութիւն մը ղրկած էր Փարիզ՝ համայնավար կուսակցութեան 19րդ համագումարին :

Արաֆաթի համար Պաղեստինի վէճը պետութենէ պետութիւն չէ, այլ արաբ եւ հրեայ Պաղեստինցիներու միջեւ լուծուելիք հարց է : Խնդիրը միջազգայնական չէ, այլ՝ տեղական է : Պաղեստինն է բուն խնդրոյ առարկան : Ու զայն ազատագրելու պարտականութիւնը կը ծանրանայ իր զաւակներուն վրայ : Այդ է պատճառը, որ ֆէտայիները ո՛չ դիւանագիտը կը ճանչնան, ո՛չ ալ՝ ՄԱԿի 1967 Նոյեմբեր 22ի ծանօթ բանաձեւը : Շատ ինքնավստահ են՝ : Ոչ մէկ իշխանութեան կ'ուզեն ենթարկուիլ : Յեղափոխական ձեռնարկներ ու եղեռնափորձեր կը կատարեն ըստ կամս : Ազատօրէն կը գործեն երկրէն ներս եւ Եւրոպայի մէջ :

Լիբանանի կառավարութիւնը արգիլեց անոնց ազատ գործունէութիւնը իր հողամասին վրայ, ըստ Գահիրէի Նոյեմբեր երեքի համաձայնագրին :

Յորդանանի մէջ ալ իրենց սանձարձակ գործունէութեան դէմ ծառացաւ Հիւսէյն թագաւորի կառավարութիւնը : Սակայն հակառակ արգելքներուն, անոնք կը շարունակեն անպատասխանատու ձեռնարկներ կատարել Իսրայէլի դէմ, որ մէկին կը փոխադարձէ տասնապատիկ սաստկութեամբ, ահաւոր վնասներ պատճառելով երկրին :

Ֆէտայիները այնտեղ պետութեան մէջ պետութիւն կազմելու ձգտում ցոյց կուտան, մերժելով հպատակիլ օրինաւոր իշխանութեանց :

Եասըր Արաֆաթի Մոսկուայի առաքելութեան արդիւնքէն կախեալ է Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան ճակատագիրը :

Ամէն պարագայի Գահիրէի Խորհրդաժողովը ո՛չ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրեց դէպի խաղաղութեան վերահաստատումը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԱ՛Ց, ՍԻՈՆ, ԼԱՑ

ԽՄԲ.— Այս մնայուն խորագրին տակ կը շարունակենք արձագանգ հանդիսանալ Եաֆայի վանքին վաճառման տխուր պատմութեան : Ի պատասխան Երուսաղէմի Պատրիարքարանին հաղորդագրութեան («Յառաջ» Յունուար 30) Իսրայէլի հայ նորակազմ ընկերութեան վարչութիւնը մեզի կը ղրկէ հետեւեալ զեկոյցը.

Յուզումով կարդացինք արտասահմանի հայ մամուլին մէջ լոյս տեսած պաշտօնական հաղորդագրութիւնը Երուսաղէմի Պատրիարքարանի : Մեր պատասխանը :

Ա.— Հայ եւ օտար թերթերու գրածները բացարձակ ճշմարտութիւններ են փաստերով ապացուցուած : Վանքը առաջին անգամ աճուրդի հանուած է 1965 Յուլիս 30ին, եւ ծանուցուած հրէական Հաարց թերթին միջոցաւ. վանքի պատկերով միասին որուն փօթօ քօփին եւ օրիժինալը ունինք մեր տրամադրութեան տակ : Երկրորդ վաճառքի հանուիլը գաղտնի առանց յայտարարութեան եղած է : Պէտք եղած փաստաթուղթերը ունինք, զորս, ի պահանջել հարկին կըրնանք մէջտեղ հանել :

Բ.— Գալով Հայր Յուսիկ Պաղտասեանի դէմ ամբաստանութեան այդ մասին լաւ կ'ընեն եթէ լռեն. որով իրենց բարոյականը ամէն իսրայէլացի, հայ, Արաբ, հրեայ, շատ լաւ գիտէ : Իսկ վանքի նիւթական հաշիւները մենք շատ լաւ գիտենք որ Հայր Յուսիկի պէս ճըշդրիտ հաշիւ բռնող ոեւէ վարդապետ չէ եղած : Երուսաղէմէն ղրկուած Հայր Յովսէփ Մամուռ եկաւ եւ հաշիւներուն մէջ ոեւէ զեղծում կամ սխալ չկրցաւ գտնել, եւ երբ այդ տեղեկագրեց պատրիարքին եւ իր վարձքը ստացաւ պաշտօնազրկումով իբր ելեւմտից տեսուչ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ, ԱՏԵՆԱԴՊԻՐ
(Ստորագրութիւն եւ կնիք)
5 Փետր. 1970, Եաֆա

×

Իբրեւ յաւելեալ տեղեկութիւն ըսենք թէ նորակազմ վարչութիւնը բաղկացած է հետեւեալ անձերէն .—

Կարօ Լուսարարեան, նախագահ, Տիկին Անժէլ Զաքարեան, գանձապահ, Հըրաչ Գէորգեան, ընդհ. քարտուղար, իբրեւ փոխ – նախագահ, փոխ – քարտուղար, փոխ – գանձապահ եւ խորհրդական, ընտրուած են .— Հայկ Մինասեան, Սարգիս Խաչէրեան, Գրիգոր Շոթիկեան, Վարդան Ապտօ, Լեւոն Աղզարեան, Արթին Շահինեան, Ստեփան Գապանճեան :

Այս Միութեան անմիջական գլխաւոր նպատակն է ընդդիմանալ Եոպպէի (Եաֆայի) վանքին վաճառման, որ իրողութիւն է հակառակ պաշտօնական հերքումի հաղորդագրութեան :

ԻՆՉՈ՞Ի ԱՅՍ ԹԱՄ-ԹԱՄԸ

Երեւանէն Պէյրութ, Պէյրութէն Պոսթըն, հայկական աշխարհը դայթակղեր է: Մե՛ծ խուճապ ստեղծուեր է: Բանաստեղծ, մտաւորական, խմբագիր իրար անցեր են: Ձախէն աջ, բոլորը կրկես իջեր են:

Ի՞նչ պատահած է արդեօք: Ոճի՞ր գործուած է: Հրդե՞հ ծագած է: Մէկը արդեօ՞ք մեր ազգին հայհոյած է: Ինչո՞ւ այս խուժանավար թամ – թամը, ինչպէս պիտի ըսէր յաւէտ սիրելի, մեր Նար – դունին:

Այո՛, սիրելի ընթերցող, ոճիր մը գործուած է: Եւ քանի որ ոճիր կայ, կա՛յ նաեւ ոճրագործ: Անո՞ւնը՝ Շահան Շահնուր: Ոճի՞րը՝ Ազատն Կոմիտաս:

(Խե՛ղճ Կոմիտաս, այս մէկն ալ շատ բան քաշեց մեր ձեռքէն, մանաւանդ իր 100ամեակին առթիւ: Մեր ձեռքէն լուռ տառապողները շատ են արդէն: Հապա, սա մի՞ւսը, Արարատը: Ա՛խ, եթէ Արարատը լեզու ունենար, ինչե՛ր պիտի չըսէր մեր բանաստեղծներուն եւ նկարիչներուն...):

Այս փակագիծէն ելլելով, վերադառնանք «մեր ոչխարներուն», այսինքն ոճիրին եւ ոճրագործին: Զկարծուի երբեք թէ կը փորձենք հիւմուր ընել: Բնա՛ւ երբեք: Արդէն չենք կրնար, վասնզի Հայ ենք, եւ Հայը հիւմուր չունի (օ՛ Ներողութիւն, Ներողութիւն, ես քեզ մեղա՛յ, ահա ես ալ մեղանչեցի ու պահ մը մոռցայ որ Հայուն քով երբեք չունի չի դըրուիր, այլ միայն՝ ունի, ունի, ունի...):

Ուրեմն քիչ մը խօսինք սա ոճիրին մասին: Շահան Շահնուր յօդուած մը կը գրէ, 1935ին եւ կը հրատարակուի Փարիզի «Ապագայ»ին մէջ «Ազատն Կոմիտաս» խորագրով: Կ'անցնին 35 տարիներ ու Պէյրութցի խմբագիր մը, որ ինչպէս ամէն հայ խմբագիր նիւթի սովէ կը տառապի եւ ինչպէս ամէն հայ խմբագիր «բացառիկ» մը պէտք է հրատարակէ Կոմիտասի հարիւրամեակին առթիւ, կ'երթայ նաֆթալինէն կը հանէ Շահնուրի յօդուածը: Չի ճշդեր ե՞րբ գրուած ըլլալը: Ի՞նչ հարկ կայ այդքան պարկեշտութեան: Թող ընթերցողը այն տպաւորութիւնն ունենայ թէ Սփիւռքի այս խմբագիրը «որս» մը ձեռք անցուցած է ու Շահնուրէն յօդուած ունի...:

Ու յօդուածը ճամբայ կ'ելլէ: Կը հասնի Երեւան եւ ... փոթորիկ կը պայթի: Կը հասնի նաեւ Սէն – Ռաֆայէլ ու Շահնուր դժգոհ անցեալի իր բուռն ոճէն, աւելորդաբանութիւններէն, կը վերամըշակէ զայն («Յառաջ», Յունուար 25): Բայց փոթորիկը պայթած է արդէն հայրենիքն իր ձայնն ունի եւ անմիջապէս, Վահանդն Դաւթեան կարծես վերէն կամ վարէն հրահանգ ստացած, կ'առնէ գրիչը որ հաշիւը մաքրէ «ոճրագործ» Շահան Շահնուրի: Քորսիքական հաշուեյարդարի մը ձեւով: Պատուոյ հարց դարձած է:

Ի՞նչպէս: Շահնուր կը գրէ. «կը խորհիմ թէ աշխարհ բան մը պիտի չըկորսնցնէ եթէ Հայը վերջնապէս չխօսայ երեսէն, բայց ...»: «Բայց»էն անդին ըսուածը շատ չի հետաքրքրեր Վ. Դաւթեանը: Չի տեսներ թէ այդ բացասական տողն է որ ամբողջ ուժը կուտայ յաջորդող դրական հաստատումին: Մարդը կատղած է: Կը հանդիպի յօդուածի մը որուն վարժուած չէ եւ չուզեր վարժուիլ: Հոն չկայ խնկարկում, բուրուառ, երկրպագում: Հո՛ն, կարծիք կայ, քննադատական միտք, դատողութիւն ու հայ գրագէտի ահաւոր տագնապ: Ու հայ գրագէտի ահաւոր տառապանք: Ու, պարտութեան դատապարտուած արեւմտահայ գրագէտի ահաւոր ողբ: Հատուածականութի՞ւն: Թո՛ղ այդպէս ըլլայ: Եւ Վահանդն Դաւթեան, (որ արեւելահայ չէ, բայց չի կրնար արեւմտահայերէն գրել ի՛ր եւ մե՛ր հայրենիքին մէջ), թող խնկարկէ, ոչ թէ Ասատուրներուն, այլ Աբեղեանին, որ հոգւոյը կարդաց մեր դասական ուղղագրութեան:

Կոմիտասեան այս ամիսներու հեղեղին մէջ, գրագէտի եւ հայ գրագէտի յօդուած էր զոր գրած է Շահնուր: Մտաւորականի յօդուած, բառին եւրոպական առումով: Ուրիշներուն ծամած ձիթը չի ծամեր Շահնուր ու ծեծուած դիւրին ճամբաներէ չի քալեր: Աժան յանկերգներ չի կրկներ: Եւ ահա, փոթորիկը կը պայթի: Ծայր կուտայ հայկական (պատուակա՞ն) փոլեմիքը, ուր չի խօսուիր ըսուածներուն մասին, այլ՝ գրողին մասին: Կը բաւէ նախատել գրողը, վարկաբեկել անձը, երեսին նետել «Արմէն Լիւբէնը» կամ «Լըվանթէն»ը, երեւանէն Պէյրութ ու յանդիլ եզրակացութեան եւ ըսել՝ « հայ գրականութիւնը բան մը չի կորսնցներ եթէ իր մէջէն չըխօսայ Շահան Շահնուրը բայց ...»:

Եղաւ – գնաց:

Ու համայնավար Վահանդն Դաւթեան անսպասելի ձայնակից մը կը գտնէ Պէյրութի մէջ, որ անմիջապէս «պոա-ւօ՛» կը պոռայ Վ. Դաւթեանին: Ձայնակիցը «առաջադիմական» ալ չէ: Ուրիշ ձայնակից մը Պոսթընի մէջ: Այս անգամ՝ ռամկավար: Այո՛, ռամկավար «Պայքար» զզուելի ոճով չորս խմբագրական կը նուիրէ Շահնուրին, բողոքելու համար այն յօդուածին դէմ զոր առաջին անգամ հրատարակած է ... Փարիզի ռամկավար «Ապագան» Հրաչ Երուանդի օրով:

Սքանչելի՛ համերաշխութիւն:

Ուրեմն Պէյրութէն մինչեւ Պոստըն մեր խմբագիրները անհատական կարծիք ալ չունին: Քանի որ խնդրոյ առարկայ յօդուածը լոյս տեսած է Պէյրութի մէջ 1969 Նոյեմբեր 23ին եւ ոչ ոք անդրադարձեր է անոր «դայթակղեցուցիչ» բնոյթէն մինչեւ ... 1970 Յունուար 21ին երբ Վահանդն Դաւթեան կ'արտայայտուի «Հայրենիքի Ձայն»ին մէջ: Երեւանի թամ թամի՞ն կը սպասէին իբրեւ ազդանշան:

×

Ձենք ուզեր աւելի երկարել եւ բանավէճի նստիլ Վահանդն Դաւթեանի հետ, որու գրածը, եթէ փորձուինք տող առ տող առնելու, կրնայ դուռ բանալ ապիլեղի շատ խօսքերու: Ու կը խորհինք թէ մեր հայկական աշխարհը բան մը պիտի չշահի նման սին վէճերէ: Բայց ան անպայման բան մը պիտի շահի եթէ պահենք մեր հաւատքը հանդէպ՝ Հայութեան: Եւ եթէ կարենանք նոր գեղեցկութիւն մը աւելցնել աշխարհի գեղեցկութիւններուն վրայ: Ու լսել Շահնուրը որ կ'ըսէ ...

« Եւ այդ գեղեցկութիւնը չի կրնար չյայտնուիլ, այն պարզ իրողութիւնը թէ Հայը կրցեր է դիմադրել դարերու խորտակիչ ճնշումին, ինքնին արդէն յաղթանակ մըն է, փոյթ չէ թէ այն եղած ըլլայ լուռ յաղթանակ մը, նման անոնց որ կը տարուին խաւար անկիւններու մէջ, աշխարհի տեսողութենէն հեռու: Նոր յաղթանակը պիտի գայ այսօ՛ր եւս, քանի որ անցեալի մէջ ան մեզ շնորհուած է բազմիցս »:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԸՆԿԵՐ Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Ստորեւ ամփոփումը այն հրապարակային դասախօսութեան, զոր ընկ. Անդրէ Ամուրեան կատարեց Շաբաթ իրիկուն, Փարիզի Հայ Մշակոյթի տունը:

×

Քալիֆորնիոյ մէջ այժմ ունինք հարիւր հազար Հայութիւն՝ Լոս Անճէլըսի, Սան – Ֆրանսիսքօ – Օքլէնտի եւ Սան Ոգին հովտի ինը քաղաքներու մէջ՝ Ֆըրէզնօ, Ֆաուլըր, Ռիտլի, Տայնուպա, Քինգպըրկ, Սիլմա, Պէքըրսֆիլտ, Մատէրա, Մորեսթօ:

Այս բոլոր հայ հայրենակիցները բարեկեցիկ կեանք ունին, աւելի քան 60 հազար էյքըր այգիներ,, մի քանի տասնեակ միլիոնատէրեր, գիտութեան, մշակոյթի եւ քաղաքական կեանքին նուիրուած ազդայիններ:

Հայ Օգնութեան Միութիւնը Քալիֆորնիոյ մէջ ունի տասը մասնաճիւղեր: Հանգուցեալ բարերարուհի մայր Սոֆիա Ցակոբեանը քառասուն տարիներէ ի վեր ատենապետուհին էր Ֆրէզնոյի մասնաճիւղին, ըրաւ մօտ երկու միլիոն տոլարի նուիրատուութիւններ, իր եւ իր հանգուցեալ ամուսնոյն՝ Լեւոն Ցակոբեանի անունով երկու դպրոցներ հիմնուեցան Աթէնքի եւ Պէյրութի մէջ: Այլեւ Պէյրութի Հ. Յ. Դ. Ակումբին յատկացուց յիսուն հազար տոլար, Ազունիէի կուրանոցին քսան հազար տոլար, «Ասպարէզ»ի համար շինեց երեք եկամըտաբեր խանութներ՝ երեսուն հազար տոլարով, Ֆրէզնոյի ՀՕՄին նուիրեց, Լեւոն Ցակոբեան դաշտավայրը (5 էյքըր) որ այժմ արժէ 75 հազար տոլար, այլեւ ապահովեց դաշտավայրը 95 հազար տոլարի բաժնետոմսերով, որոնք չահաբեր են: «Հայ կրթական հիմնարկութեան» նուիրեց 260 հազար տոլար, Ֆրէզնոյի ՀՕՄին՝ տասը հազար տոլար, Աթէնք «Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան դպրոցին» երեսուն հազար տոլար, տարեկան երեք հազար տոլար վճարելի (մինչեւ տասը տարի), Պէյրութի մէջ ծերանոց հիմնելու՝ 90 հազար տոլար: Այլեւ մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար տոլար դրաւ ՀՕՄի կեդրոնական վարչութեան տրամադրութեան տակ, տոկոսներէն օգտուելու մինչեւ քսան տարի, որմէ ետքը ամբողջ գումարը պիտի անցնի ՀՕՄի իրաւատէութեան: «Հայրենիք» օրաթերթին՝ վեց հազար տոլար, Ասպարէզին վեց հարիւր տոլար: Հայ ժողովուրդը երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ այս բացառիկ բարերարուհիին անունը:

Լոս Անճէլըսի մէջ կան երեք ամէնօրեայ դպրոցներ՝ «Ֆէրահեան» հարիւր աշակերտով, «Մեսրոպեան» 260 եւ «Հոլիվուտի» Նորաբաց դպրոցը քառասուն աշակերտներով: Դպրոցները դրուած են արդիական հիմքերու վրայ, կրթական եւ բարոյական բարձր մակարդակով:

1965ին Լոս Անճէլըսի մէջ կառուցուեցաւ, բոլոր հոսանքներու գործակցութեամբ, Մոնթէպելլոյի «Ապրիլեան Եղեռնի» յուշարձանը բարձր եւ աչքի զարնող դիրքի վրայ: Քաղաքական դէմքեր եւ Հայոց երկու կաթողիկոսները այցելեցին եւ հանդիսաւոր ելոյթներ ունեցան, բազմահազար զանգուածներու ներկայութեան: Այլեւ ամէն տարի, Ապրիլ 24ին, ուխտագնացութիւն տեղի կ'ունենայ «Ապրիլեան Եղեռնի» յուշարձանին:

1969ի Օգոստոսին, Ֆրէզնոյի «Արարատ: Մասիս» հայկական գերեզմանոցին մէջ բարձրացաւ հայ ժողովուրդի վրէժխնդիր զաւակ, ցեղասպան Թուրք Թալէաթ Փաշայի ահաբեկիչ Սողոմոն Թեհլիրեանի տպաւորիչ յուշարձանը սեւ գրանիտէ, որու գագաթին թառած ոսկեզօծ հզօր արծիւը իր ճանկերու մէջ կը ճմլէ գլուխը օձ – Թալէաթին:

Քալիֆորնիոյ Հայերն ունին հայկական հինգ ռատիոժամեր» մէկը՝ Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ, ղեկավարներ՝ Ազատ Ազատխանեան եւ Հէրի Սրգար, Ֆրէզնոյի մէջ՝ Արտաշէս Ղուկասեան, Տայնուպայի մէջ՝ Արա Շիրազեան, Լոս Անճէլըսի մէջ՝ Հէրի Հատիկեան, Միքայէլ Մինասեան: Վերջինիս կիրակնօրեայ ռատիոժամը ամէն Կիրակի 15 վայրկեան յատկացուցած է «Հայ Դատ»ի քարոզչութեան, Քալիֆորնիոյ Լուսաւորչական, Բողոքական եւ Կաթողիկէ համայնքներն ունին մօտ քսան եկեղեցի – ժողովարաններ: Քալիֆորնիոյ Հայութիւնն ունի 2 եռօրեայ թերթեր՝ «Նոր Օր» Ռամ.ի օրկան, «Ասպարէզ» Հ. Յ. Դ. օրկանը որ 62 տարիներու կեանք ունի, հիմնուած է 908ին, ունեցած է եօթը հիմնադիր ընկերներ, որոնցմէ կը վերապրի բարերարուհի Սոֆիա Ցակոբեանի եղբայրը՝

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Միթէ ինձմէ լաւագոյն փեսա՞յ մը պիտի գտնուի, շարունակեց Թորոս պէյ, որ տակաւին չէր յուսահատած իր դատը շահելու, տարիքս քիչ մը մեծ է եղեր, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի, չե՞ն եղած իմ տարիքիս մարդիկ, որոնք 16–17 տարեկան աղջիկներու հետ ամուսնացած են... մտածեցէք թէ այս ամուսնութենէն ի՞նչ մեծամեծ շահեր պիտի ունենաք դուք... նախ ձեր ապահովութիւնը ձեռք պիտի բերէք, յետոյ ձեր քովը փեսայ մը պիտի ունենաք, որ որեւէ դժուարին կացութեան մը առեն պիտի կրնայ օգտակար ըլլալ ձեզի: Եթէ քիչ մը խորհիք պիտի համոզուիք, որ ձեզի համար ճշմարիտ բախտ մըն է ինծի պէս փեսայ մը ունենալը ներկայ ժամանակիս մէջ:

— Ես կը հրաժարիմ այդ բախտէն:

— Չէ, Բարսեղ էֆէնտի, պիտի չհրաժարիք: Թերեւս իմ առաջարկութեանս պատրաստուած չէիք, անակնկալ մը եղաւ ձեզի ու ատոր համար մէկէն ի մէկ չկրցա՛ք վճիռ մը տալ... բայց մտածեցէք օր մը, երկու օր, հանդարտօրէն խորհեցէք ու այն ատեն վստահ եմ, որ շնորհակալութեամբ պիտի ընդունիք իմ առաջարկութիւնը... Հիմակուհիմա մընաք բարով: Բարսեղ էֆէնտի, ես քանի մը օրէն կը հանդիպիմ դարձեալ... սա ալ ըսեմ, որ նշանտուքը որչափ շուտ լմնցնենք, այնքան աղէկ կ'ըլլայ ձեզի... հարսնիքը վնաս չունի, քանի մը ամիս ետքը կ'ընենք, բայց կը կրկնեմ, նշանտուքը շուտով կատարելու է, որպէսզի ես ալ անմիջապէս կարենամ աշխատիլ ձեզի համար... Մէյ մը որ պալատը իմացնեմ թէ ձեզի փեսայ կ'ըլլամ, որովհետեւ վեհափառ սուլթանին հրամանովն ու հաճութեամբը կ'ուզեմ կատարել այս նշանտուքը, ալ անկէ ետքը ձեր մազին թելին դպչող չըլլար: Ուրեմն կրկին տեսակցութեան մէկ երկու օրէն կուգամ եւ վերջնական կարգադրութիւնը կ'ընենք, մնաք բարով, յարգանքներս տիկնոջ եւ օրիորդին:

Թորոս պէյ բոլոր այս խօսքերը արագ-արագ արտասանեց, առանց ժամանակ թողելու վաճառականին որ պատասխան մը տայ եւ յետոյ երբ լրացուց՝ խսկոյն դուրս ելաւ:

— Քանի զինքը խօսեցնեմ՝ այնքան պիտի բարկանայ, կը մտածէր, բայց երբ թողում երթամ եւ ինք հանդարտ մըտքով ըսածներուս վրայ մտածէ՝ պիտի համոզուի...

Բարսեղ էֆէնտի երբ առանձին մնաց, յուզումէն կը դողար, երբեք այս աստիճան անպատկառութիւն մը չէր կրնար երեւակայել:

— Ի՛նչ սարսափելի, ի՛նչ հրէշ մարդ է եղեր, կը մռլտար ակռաներուն մէջէն:

Ոտքի ելաւ եւ սկսաւ սենեակին մէջ վեր-վար քալել սիկարէթը բերանը:

Քանի ըսած խօսքերը միտքը կը բերէր, այնքան կը բորբոքէր: Հիմա կը զղջար շատ թոյլ, շատ քաղաքավար վարուած ըլլալուն համար:

— Առաջին վայրկեանէն զինքը վռնտելու էի, թող տալու չէի որ խօսէր, կ'ըսէր ինքնիրեն:

Մինչեւ ցերեկ այս յուզումը տեւեց: Բնաւ չկրցաւ գործերովը պարապիլ: Ի զուր կը ջանար մտքէն վանել Թորոս պէյի չարաշուք պատկերը, անիկա միշտ կուգար կը ցցուէր երեւակայութեան մէջ, սպառնական ու անամօթ:

Իրիկունը երբ տուն վերադարձաւ շատ մտատանջ երեւոյթ մը ունէր: Սուրբիկ հանըմ պատճառը հարցուց եւ ինք մանրամասնօրէն պատմեց առտուան այցելութիւնը: Խեղճ կինը ափ ի բերան մնաց:

— Ասանկ գէշութիւն մը ընել մեզի, ետքէն ալ աղջիկնիս ուզել, ո՞ւր տեսնուած է ասանկ բան, կը գոչէր:

Գիշերը, պառկելէ առաջ, երկու ամուսինները դարձեալ խօսք բացին այդ ամուսնական առաջարկին վրայ:

— Վաղը միւս օր երբ Թորոս պէյ դարձեալ գայ, ի՞նչ պատասխան պիտի տաս, հարցուց Սուրբիկ:

— Միտքս դրեր եմ, պարզապէս պիտի վռնտեմ:

— Ե՞տքը...

Ահաւասիկ խնդիրը: Ետքը ի՞նչ պիտի ընէին: Այս մարդը ամէն գէշութիւն ընելու կարող էր. կրնար իր սպառնալիքները գործադրել: Իրաւ է որ Բարսեղ էֆէնտի վախնալիք բան մը չունէր, բայց դարձեալ կրնար ամիսներով նեղութիւն կրել, մանաւանդ թէ իր հարստութիւնը գրգիռ մը պիտի ըլլար ամէնուն ձեռքը զինքը շահագործելու, աննշան եղելութիւնները մեծցնելու, ծանրացնելու: Թորոս պէյ այդ բանը գըլացուցած էր արդէն եւ շատ ճշմարիտ կերպով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(42 – Շար.)

Արփաքսադ Սեդրակեան որ այժմ թէ՛ ամերիկեան եւ թէ միջազգային չոր մրգի յանձնախումբերու վարիչ – նախագահն է ։

Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ կը գտնուի հանրածանօթ Ճորճ Մարտիկեանի եւ Սուրէն Սարոյեանի հիմնած «Անչա»ն, քարտուղարութեամբ Երուանդ Ֆնտըքեանի, «Անչա»ն Բ. պատերազմէն ետքը մինչեւ այսօր աւելի քան տասը հազար հալածական տարագիրներ տարած է Ամերիկա եւ հոն հաստատած ։ Այդ տարագիրներն այսօր բարեկեցիկ վիճակի տիրացած են ։

Լոս Անճըլըսի մէջ, երկու տարիներէ ի վեր, հիմնուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը, որու ֆութպոլի խումբը երկրորդ մրցանակը շահեցաւ եւ շուտով պիտի դառնայ ամբողջ Ամերիկայի ախոյեանը ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ունի «Հայ Դատ»ի յանձնախումբեր, որոնք մեծ դեր կը կատարեն ամերիկեան քաղաքական շրջանակներու մօտ վառ պահելով հայկական ազգային պահանջները ։ Ունին կարգ մը հրատարակութիւններ անգլերէն եւ հայերէն, որոնք ձրի կը բաժնուին հայ եւ օտար շրջանակներուն ։

«Ասպարէզ» թերթը մեծ դեր կը կատարէ հայապահպանման, Հայ Դատի արծարծման եւ մշակութային քարոզչութեան մէջ ։ Այս 62 տարիներուն ան ունեցած է մօտ քառասուն խմբագիրներ, որոնցմէ ամէնէն երկարատեւը եղաւ Ա. Ամուրեան որ 15 տարիներ վարեց թերթը ։

«Ասպարէզ»ը նիւթապէս ինքնաբաւ է եւ նոյնիսկ 1969ին աւելի քան վեց հազար տոլարի յաւելեալ մուտք ունեցած է ։ Այժմ աշխատանք կը տարուի թերթը Ֆրէզնոյէն Լոս Անճըլըս փոխադրելու, ուր մօտ յիսուն հազար Հայեր կան ։

Քալիֆորնիոյ այս բոլոր ձեռնարկները (բացի Ռամ.ի թերթէն) կը հովանաւորուին եւ կը ղեկավարուին Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ, որու գլուխ կեցած են երիտասարդ ղեկավարներ, նախաձեռնութեան ոգիով օժտուած ։

×

Քալիֆորնիոյ Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէի եւ Դաշնակցութեան Գերագոյն Մարմնի թելադրանքով էր որ «Ասպարէզ»ի խմբագիր Ա. Ամուրեան 1969 թուի Յուլիսէն մինչեւ Նոյեմբեր մեկնեցաւ Սթանֆըրտ համալսարանի կից գտնուող «Հուվըր հաստատութիւնը», ուր ուսումնասիրեց ռուս ցարերու «Օխրանա» (Ապահովութիւն) կոչուող գաղտնի ըսպասարկութեան արխիւը, որ աւելի քան 39 հազար յեղափոխականներու կենսագրութիւն եւ 260 հազար փաստաթուղթեր ունի, բազմահազար նկարներ եւ նամակներ, Ռուսիոյ ազատագրական շարժումները ղեկավարող 11 ազգային փոքրամասնութիւններու ։

Այդ արխիւը Փարիզի ռուս դեսպան Վասիլի Մակլակովը 1917ի յեղափոխութեան օրերուն յայտարարած էր թէ այրած է, սակայն գաղտնի կերպով այդ արխիւը կտակած էր եւ ղրկած «Հուվըր հաստատութեան», որպէսզի իր մահէն ետքը միայն բացուի ։ 1957ին մեռաւ դեսպան Մակլակովը, «Հուվըր հաստատութիւնը յայտարարեց որ ցարական «Օխրանա»ի Փարիզի կեդրոնի արխիւը չէ այրուած, բոլորը (մանաւանդ բոլշեւիկները) ցնցուեցան ։

Հրաւիրուեցան Ռուսիոյ ժամանակաւոր կառավարութեան վարչապետ Ա. Կերենսկին եւ երեք ամերիկացի լեզուագէտներ, որոնք 1960 – 62 թուերուն, երկու տարի դասաւորեցին այդ հսկայ արխիւը որ կուտակուած էր 1885էն մինչեւ 1917 թիւը ։

Ամուրեան առաջինն է որ հինգ ամիս (ամէնէն երկարատեւը) ուսումնասիրեց արխիւը, ամփոփելով ցարական Ռուսիոյ 11 ազգային փոքրամասնութիւններու 57 կուսակցութիւններու ծրագիրն ու գործելակերպը, այլեւ ցարական իշխանութիւններու գործ դրած ճնշումները եւ հալածանքը ազգային փոքրամասնութիւններու վրայ, նաեւ պանիսլամիզմը, պանթիւրքիզմն ու պանթուրանիզմը որ ծագած են Ռուսիոյ Թուրք եւ Թաթար փոքրամասնութեան ծոցին մէջ ։

«Օխրանա»ի արխիւը պատմական բազմաթիւ փաստեր արձանագրած է հայ ազատագրական շարժումներու, հայ յեղափոխականներու եւ հայկական երեք կուսակցութիւններու՝ Հնչակեան, «Հայ Ժողովրդական» (Ռամկավար) եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութեանց մասին ։

«Օխրանա»ի արխիւի ուսումնասիրութեամբ, «Հայ Դատ»ի պատմութեան մէջ նոր էջ կը բացուի ։

Ա. Ամուրեանի աշխատութիւնը եղած է 1100 էջնոց գիրք մը ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դարերէ ի վեր Հայց. Եկեղեցին ամէն տարի տօնական օր մը յատկացուցած է իր սուրբերուն եւ մարտիրոսացած հերոսներուն համար, ինչպէս՝ Ս. Գր. Լուսաւորչի, Ս. Թադէոս Բարթողիմէոսի, Քաջն Վարդանի, Սուրբ Սահակ – Մեսրոպի եւ դեռ ուրիշներու՝ որոնք քրիստոնէութեան տարածման եւ հայ գիրին եւ մշակոյթին յաւիտենական պահպանման պատճառ դարձած ըլլալով Սուրբերու կարգը դասուած են, այնպէս որ Պոլսոյ եւ Հայրենիք գաւառներու մէջ այս յիշատակի օրերը դպրոցական տօներ կը կոչուէին եւ այդ օրերուն վարժարանները փակ կ'ըլլային ։

Եկեղեցւոյ պատ. Հոգաբարձութիւնը Սրբոց Վարդանանց տօնին առթիւ հրաւիրած էր Փարիզի եւ արուարձաններու աշակերտութիւնը մասնակցելու եկեղեցական հանդիսութեանց իրենց քանի մը երգերով եւ արտասանութիւններով ։

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին եւ անախորժ օդին մեր աշակերտութիւնը հետզհետէ կը հասնի եկեղեցի իր տեղերը գրաւելու ։

Ահա Հ. Մ. Ը. Մ.ի արի հայորդիները, Սամուէլ – Մուրատ, Դպրոցասէրի, Առնուվիլի Հայ Քոյրերու աշակերտութիւնը, ասոնց կողքին՝ Փարիզի Կապոյտ Խաչի դպրոցը, հետզհետէ կը հասնին Պանեէօ Քաշանի, Ժանթիյլի, Ալֆորվիլի, Շաւիլի, Պուա Քոլոմպի, Իսի Լէ Մուլինոյի, «Եանց»ի դպրոցներու վառվռուն աշակերտութիւնը եւ դեռ ուրիշներ ։

Ահա յուսատու պատկեր մը, մեր աչքին առջեւ ունինք մեր ապագայ սերունդին ողնասիւնը կազմող աշակերտութիւն մը. որ մեզի կուտայ մխիթարական պատկեր մը, յոյսի եւ լոյսի նշոյլ մը՝ որ պահ մը մոռցնել կուտայ մեզի՝ օտարացման լուրջ վտանգին տուած մտահոգութիւնն ու մղձաւանջը ։

Ու Ս. պատարագը դաշն ու մեղմօրէն կ'երկարի ու կ'երկարի բուրվառի ծուխերուն մէջ Սուրբ Սուրբերու հոգեզմայլ մեղեդիներու քաղցր ելեւէջներով ։ Սեբուհ Արք. Մանուկեան՝ հակիրճ եւ տղոց հասկնալի լեզուով կը բացատրէ օրուան տօնին նշանակութիւնը. դրուատիքը ընելով Քաջն Վարդանի եւ զօրավարներուն Քրիստոնէութեան համար մղած պատերազմին եւ յաղթանակներուն, եւ օրհնէնքի խօսքերով կը յորդորէ աշակերտութիւնը որ Քաջն Վարդանի նման սիրեն իրենց կրօնքը, ազգը եւ լեզուն ։

Յաւարտ պատարագի սկսաւ դպրոցական հանդէսը, իւրաքանչիւր դպրոցէն 2 – 3 աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ լաւ առոգանութեամբ Քաջն Վարդանի եւ Հայաստանի նուիրուած երգեր ու արտասանութիւններ ըրին եւ այսպէս վերջացաւ դպրոցական համեստ հանդէսը ։

Գոհ էր եկեղեցասէր հասարակութիւնը, գոհ էին ծնողքները, որքան հոգեպարար էր լսել իրենց զաւակներու օտարախօս շրթներէն հայ երգերն ու խօսքերը ։

Հոս պարտք կը սեպեմ քաջալերական խօսք ընելու մեր կրթական մշակներուն՝ որոնք շատ ջանք թափած էին այդ ֆրանսախօս երախաներու բերնին մէջ կարենալ դնելու դժուարին արտասանութիւնները եւ երգերը . կը գնահատենք իրենց նուիրական ջանքերը, իրենց կրթական գործունէութեամբ կը ջանան փրկարար լաստ մը ըլլալ օտարացման համայնակուլ հոսանքին դէմ ։

Վերջացնելէ առաջ հոս արդարացի պիտի ըլլար ըսել թէ ողբացեալ Ս. Գարակէօզեանի պակասը շատ չէշտուած էր կարգապահական տեսակէտով ։ Մեծերը գրաւած էին աթոռները եւ աշակերտաց մեծ մասը ոտքի մնացած էր ։

Տարուէ տարի կը չէշտուի անկարգութիւնը եւ խառնակութիւնը եկեղեցիէն ներս, բաբելոնի անհասկացողութիւն, մեր ազգային դժբախտութեան ճակատագիրն է այս ։

ՀՌ. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՊԱԿԱՍ

«Լը Մոնտ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հաղորդէ հետեւեալը.

«Պրաւդա», որ ժամանակէ մը ի վեր արձագանգ կը հանդիսանար Կեդր. Կոմիտէի Դեկտեմբերեան լիակատար նիստի հրապարակ նետած պայքարին՝ խորհրդային տնտեսութեան արձանագրած թերութիւններուն դէմ, խմբագրականով մը կրկին կ'անդրադառնայ շօշափուած հարցին ։ Այս անգամ կը վերաբերի ընթացիկ սպառումի բնոյթ ունեցող ապրանքներուն, որոնց մատակարարութիւնը հեռու է կանոնաւոր ըլլալէ ։ Կեդր. կոմիտէի օրգանը կը յայտարարէ, թէ համաձայն իր ձեռք ձգած տեղեկութիւններուն «շատ անգամ անկարելի է խանութներու մէջ գտնել կարի ասեղներ եւ դերձան, փայլեցուած մոմլաթ, սեղանի խեցեղէն կամ ճենապակի ամաններ, գաւաթ, լուցկի եւ այլ ամէնէն անհրաժեշտ իրերը »։

Սէնտիքաներու թերթը՝ «Տրուդ», իր կարգին կը մատնանշէ, «Անհաւատալի բայց իրաւ» խորագրին տակ, թէ անկարելի է լուցկի գտնել Կարագանտայի շրջանին մէջ, ի բաց առեալ «ձեռքի տակէ»։

«Պրաւդա» իրաց այս կացութեան պատասխանատու կը նկատէ «նախարարութիւնները »։ Աւելի յառաջ երթալով իր պրպտումներուն մէջ, թերթը կը յիշատակէ պարագան ճարտարարուեստի հաստատութեան մը, որուն արտադրութիւնը շատ ետ կը մնայ ծրագրով սահմանուած առաջադրութիւններէն ։ Թերթը կը մատնանշէ նաեւ 1968ին շահագործման յանձնուած հիւսուածեղէնի երկու գործարաններ, որոնց արտադրութիւնը, սահմանուած ծրագրին բաղդատմամբ, 70 եւ 40 առ հարիւր է ։ Պղնձագործարան մը՝ «բացուած տարիներ առաջ», կը բանի չորս հինգերորդի կարողութեամբ ։ Արտադրութեան միջոցներն ալ խնդրոյ առարկայ կը դառնան. «պահածոներու գործարաններու մէջ հարկ եղած մեքենաներու պակասին պատճառով աւելի քան տասը հազար անձ ձեռքով կը մաքրէ անուշամանները »։

Կեդր. Կոմիտէի օրգանը յոյս կը յայտնէ, որ Լենինի ծննդեան հարիւրամեակի տօնակատարութիւններուն պիտի ընկերանան «արտադրութեան աղբիւրներու աւելի արագ օգտագործումը »եւ, գրեթէ ազդու տնով մը թերթը կը պահանջէ՝ «Աւելի այլազան եւ աւելի լաւ որակի ապրանքներ խորհրդային քաղաքացիներուն համար »։

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (701)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Այս անգամ պիտի չպրծիք, վրայ բերաւ Քոզէթ ։ Վարը կառք մը ունինք ։ Կ'առեւանգենք ձեզի ։ Ալ չենք ձգեր ձեզ ։

Եւ խնդալով, ծերունին գիրկով վեր ցնելու շարժումը ըրաւ ։

— Ձեր սենեակը միշտ պատրաստ կը կենայ մեր տունը, շարայարեց Քոզէթ ։ Եթէ գիտնայիք թէ պարտէզը որքա՜ն աղուոր է այս միջոցիս ։ Հաւամրգենիները շատ աղէկ կուգան պարտէզին ։ Ծառուղիները գետի աւազով հարթուած են. մանիշակագոյն պզտիկ խեցիներ կան ։ Ելակներէս պիտի ուտէք ։ Ես կը ջրեմ զանոնք. ալ ոչ տիկին ոչ ալ Պ. Ժան կայ. հանրապետական իշխանութիւն ունինք. ամէն մարդ «դու» կ'ըսէ մէկզմէկու, այնպէս չէ՞ Մարիուս ։ Յայտագիրը փոխուեցաւ ։ Հայր իմ, չես գիտեր թէ ի՛նչ վիշտ քաշեցի, կարմրալանջ թռչուն մը կար որ պատին վրայ ծակի մը մէջ իր բոյնը շինած էր. սոսկալի կատու մը կերաւ թռչունս ։ Իմ խեղճ աղուորիկ թռչնիկս որ գլուխը պատուհանէն դուրս կը հանէր եւ ինծի կը նայէր ։ Լացի իր վրայ ։ Եթէ կարելի ըլլար, պիտի մեռցնէի կատուն ։ Բայց հիմա ալ ոչ ոք կուլայ ։ Ամէն մարդ կը խնդայ, ամէն մարդ երջանիկ է ։ Մեր հետը պիտի գաք ։ Մեծ հայրս որքա՜ն գոհ պիտի ըլլայ ։ Պարտէզին մէջ ձեզի յատուկ ածու մը պիտի ունենաք, պիտի մշակէք, եւ նայինք ձեր ելակներն ալ իմիններուս պէս գեղեցիկ պիտի ըլլա՞ն ։ Եւ ինչ որ ուզէք պիտի ընեմ, դուք ալ ինչ որ ըսեմ պիտի ընէք, պիտի հնազանդիք ինծի ։

Ժան Վալժան Քոզէթին խօսքերը մտիկ կ'ընէր առանց լսելու ։ Անոր ձայնին երաժշտութիւնը կը լսէր քան թէ խօսքերուն իմաստը, արցունքի կայլակ մը, այն կայլակներէն մէկը որոնք հոգիին մարգրիտներն են, յամրաբար կը ծլէր Ժան Վալժանի աչքին մէջ ։

Ժան Վալժան մրմնջեց.

— Աստուած բարի է եւ ասոր ապացոյցն ահա Քոզէթը հոս ըլլալն է ։

— Հայր իմ, ըսաւ Քոզէթ ։

Ժան Վալժան շարունակեց.

— Ստուգիւ զմայլելի բան կ'ըլլար միասին ապրիլը ։ Ծառերուն վրայ շատ թռչուններ կան ։ Քոզէթին հետ պիտի պտըտէի ։ Քաղցր է ըլլալ այն անձերուն հետ, որոնք կ'ապրին, բարի լոյս կ'ըսեն իրարու, մէկզմէկ կը կանչեն պարտէզին մէջ ։ Առաւօտէն սկսելով կը տեսնուին ։ Անձնիւր խորշ մը կը մշակէ ։ Քոզէթ իր ելակները կը կերցնէր ինծի ես ալ իրեն վարդերս ժողվել կուտայի ։ Զմայլելի բան մը կ'ըլլար այս ։ Միայն թէ...

Խօսքը կտրեց, եւ ըսաւ մեղմիկ.

— Մե՛ղք ։

Արտասուքը չինկաւ, ներս մտաւ, եւ Ժան Վալժան արտասուքին տեղ ժպիտ մը ունեցաւ ։

Քոզէթ ծերունիին երկու ձեռքերը իր ձեռքերուն մէջ առաւ ։

— Աստուած իմ, ըսաւ Քոզէթ, ձեր ձեռքը հիմա աւելի ցուրտ է ։ Մի՞թէ հիւանդ էք ։ Մի՞թէ ցաւ մը ունիք ։

— Ո՛չ, ոչ, պատասխանեց Ժան Վալժան, շատ աղէկ եմ ։ Միայն թէ...

Կեցաւ ։

— Միայն թէ ի՞նչ ։

— Պահ մը ետքը պիտի մեռնիմ ։

Քոզէթ եւ Մարիուս սարսռեցան ։

— Մեռնի՛լ, գոչեց Մարիուս ։

— Այո, բայց բան մը չէ մեռնիլը, ըսաւ Ժան Վալժան ։

Շունչ առաւ, ժպտեցաւ եւ ապա կըրկնեց.

— Քոզէթ, ինծի կը խօսէիր, շարունակէ, դարձեալ խօսէ, ուրեմն պզտիկ կարմրալանջդ մեռաւ, խօսէ որ ձայնդ լսեմ ։

Մարիուս՝ քար կտրած, կը նայէր ծերունիին ։

Քոզէթ կսկծալի աղաղակ մը հանեց.

— Հա՛յր իմ, հա՛յր իմ, պիտի ապրիք ։ Ալ պիտի ապրիք ։ Կ'ուզեմ որ ապրիք, լսեցի՞ք ։

Ժան Վալժան գլուխը դէպի Քոզէթին վերցուց պաշտումով ։

— Լաւ կ'ըսես, այո, արգիլէ զիս մեռնելէ ։ Ո՞վ գիտէ, թերեւս պիտի հնազանդիմ ։ Մեռնելու վրայ էի երբ հոս եկաք ։ Ձեր գալուստը կեցուց զիս ։ Կարծեցի թէ վերստին կը ծնէի ։

— Տակաւին առոյգ եւ քաջառողջ էք, գոչեց Մարիուս ։ Մի՞թէ կ'երեւակայէք որ մարդ կը մեռնի ատանկ շուտ մը ։ Վիշտ ունեցաք բայց այսուհետեւ պիտի չունենաք ։ Ձեզմէ ես ներում կը խնդրեմ, եւ ծնրադրելով կը խնդրեմ ։ Ալ պիտի ապրիք, եւ մեզի հետ պիտի ապրիք ։ Պիտի առնենք ձեզի ։ Այսուհետեւ մեր երկուքին միակ մտածումը մեր երանութիւնը պիտի ըլլայ ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թոփուզեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ՅՈՎՍԷՓ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 8ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Փետր. 13, ժամը 13.45-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վիրոֆլէէն Տէր եւ Տիկին Նշան Հայթայեան կը ծանուցանեն թէ, այս Կիրակի (Փետր. 15) Շավիլի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի հօր եւ աներոջ՝

ՈՍԿԵՀԱՆ ՄՈՒՍԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, մեռած Սեբաստիա:

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան:

×

ՊՕՄՈՆ.— Պ. Գրիգոր Նաճարեան եւ զաւակները ուղնտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԵՐԹԱՀԻՄ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեան երեսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման իր ամուսնոյն Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն ֆրանք Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աստոյեանէ իրենց առաջին Թոռնիկին՝ Թագուհիի ծննդեան առթիւ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, Տառնըընդառաջ է, տօն Քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն: Տօն է նաեւ Սրբոյն Թէոդորոսի զօրավարին: Ժամը 10ին, պիտի մատուցուի պատարագ՝ բաց խորանով:

×

Մեծ Պահոց բոլոր Հինգշաբթիներուն, երեկոյեան ժամը 6.30ին, տեղի կ՚ունենան ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները: Միւս Թուականներն են.— Փետր. 19, 26, Մարտ 5, 12 եւ 19:

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն՝ Փետր. 15ին, 22ին, Մարտ 1ին, 8ին եւ 15ին, յաւարտ Ս. Պատարագի, կը կատարուի ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն: Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ՚ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին:

ՊԱՐԻ ԴԱՍ

Ընդառաջ երթալ կարգ մը ծնողքներու եւ ազգայիններու խնդրանքին, «ՍՕՍԻ» պարախումբի վարչութիւնը իր կողքին հաստատած է փոքրիկներու պարի դասընթացք մը, 7էն մինչեւ 14 տարեկաններու համար:

Փորձերը տեղի կ՚ունենան ամէն Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5,30էն մինչեւ 7ը:

Պարուսոյց՝ ԵՒԱ ԱՐԶՈՒՄԱՆ

վկայուած Փարիզի Արուեստներու ժողովրդական դպրոցէն

ինչպէս նաեւ վկայուած Երեւանի Պարարուեստի վարժարանէն

Բոլոր փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները աղջիկ կամ տղայ

MAISON DES JEUNES
ET DE LA CULTURE
46, Ave. Louis Lumière - Paris (19e)
Métro Porte de Montreuil

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին: Փետրուար 18ի 49րդ տարեդարձը կը տօնուի 22 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, պար, արտասանութիւններ եւն.:

Առատ կերուխում, ընկերական հաճելի մթնոլորտ:

ԱՅՑ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐՄԻՆ

Գմբէթեանի Յոբելենական Յանձնախումբը կը հրաւիրէ արուեստագէտին բարեկամներն ու համակիրները պահ մը խոնարհելու, ողբացեալին մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, իր հողակոյտին վրայ նոր զետեղուած շիրմաքարին առջեւ:

Ժամադրավայր՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը ճիշդ 11ին, Քաֆէ «Փարի - Օրլէան», Փորթ տ'Օրլէան, ուրկէ ներկաները պիտի մեկնին դէպի Պանեէօ - Փարիզիէն գերեզմանատունը: (Մուտք՝ Րիւ տը լ'Էկալիթէ):

Կամ՝ ժամը ճիշդ 11.30ին գերեզմանատան մուտքին (Րիւ տը լ'Էկալիթէ):

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր մարմիններու վարչութիւնները Շաբաթ 14 Փետրուար, ժամը 21-ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Քաֆէ Էթուալի վերնայարկը (Փլաս տիւ Փօն): Շատ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. եւ Կրթ. մարմիններու, Կիրակի, 15 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ (Սէնթ Էթիէն)

ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն

«Կոմիտաս Երգչախումբ»ի քառեակը:

Հայկազեան դպրոցի պարախումբն ու երգեցիկ խումբը, իսկ տեղւոյս կարող ուժերէն ոմանք կ՚երգեն եւ ուրիշներ կ՚արտասանեն:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ գաղութիս եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը, իր կազմակերպած ընտանեկան երեկոյթին, այս Շաբաթ (14 Փետրուար) երեկոյեան ժամը 9ին Րիւ Ֆավանթին, Բարեգործականի սրահը:

Օրուան յարմար եւ անակնկալ խաղեր, մեծերու եւ փոքրերու համար:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ

Հ. ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

յաւարտ պատարագի, Արեւագալի արարողութիւն ժամը 11.30ին:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Ժէռոմի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին տեղի պիտի ունենայ դպրոցական ամանորի հանդէս, դպրոցի սրահին մէջ:

Արտասանութիւններ, երգեր, հայկական պարեր եւ զաւեշտ մը, աշակերտներու կողմէ:

Ծնողքներն ու Թաղեցիներն կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ վայելելու փոքրիկներուն հանդէսը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15 ԺԱՄԸ 15էն 23,30

SALLE DES FETES DE SARCELLES - CENTRE
PLACE DU 11 NOVEMBRE

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ՝ նոր ճամբորդութեան մը ժապաւէնը Հայաստանի մէջ
Պ. ԺՈՐԺ ՄԱՄԱՍԻ կողմէ (Լիոնէն)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ ԽՈՒՄԲ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆԻ

իր երգիչով՝ ԱԶԱՏ ԿՈՓԻԿԵԱՆ, երկուքն ալ ԿՈՐՉՄԱ գիշերաքոյնէն (ճապոնէ)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ֆիլմը կը ցուցադրուի ժամը ճիշդ 16ին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

փարիզի հայ երիտասարդաց թատերական խումբը կը ներկայացնէ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

խիստ ծիծաղաշարժ

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

(4 արար)

Շաբաթ փետրուար 14, ժամը 8,45ին, 21 Ռիւ իվ Թուտիկ, սրահ Փօլ Ֆարալիf, Մեթրօ Ռէփիւպլիf

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նախագահութեամբ կաքող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի 15 Փետր. ժամը 16էն 20

Maison des Centraux, 8 Rue Jean Goujon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

խմբերգ՝ երգչախումբի կողմէ, արտասանութիւն՝ Օր. Օր. Մարտիրոսեան եւ Աթմաճեան, մեներգ սիրուած արուեստագէտներէ:

Դաշնակ՝ Տիկին Սոնա Թորոսեան, ջութակ՝ Պ. Ժիրայր Թորգոմեան (Ա. մացանակ Պետական Երաժշտանոցի): Զաւեշտ՝ Յ. Պարոնեանէ (Մեծապատիւ Մուրացկանները) Պ. Պ. Պշտիկեանի եւ Ա. Պետրոսեանի կողմէ:

ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրf. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը

ԲԵՄԱՍԻՐԱՅԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին

THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԿԱՏԱՅԵՒ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին.— Զարուհի Անտոնեան Հայկուհի Խրտըշեան, Լիւսի Թոփալեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Փիէր Թէրզեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Անի Տէմիրեան, Պերճ Ժամկոչեան, Կարօ Թոսունեան, Մարիխարեան

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանf

Դիմել՝ Գ. Պապըրճեան 770-07-25, Մ. Անտոնեան 738-21-18, Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 770-16-88:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ - ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Գուսան Շահէն, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայրենիf, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Օտարամայի, Խաչատուր Աբովեան, Ամպեր գոռան:

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 ֆր.: Արձանագրութիւնները կը փակուին՝

ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ

Այդ Թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ՚արժէ:

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով.—

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. — Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 14 FEVRIER 1970
Le Numéro 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.740
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.740

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

ԲԺԻՇԿ Յ. ԶԱՒՐԻԵՒԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Հայկական Հարցի վերարծարծումը Մեծ Եղեռնի յիսնամեակէն ի վեր քունը փախցուցած է Թուրքերուն, որոնք փութեթաթախ հին թուղթեր կը քրքրեն, Հայերու «դաւաճանութեան» մասին փաստեր գտնելու համար, յետին նպատակ ունենալով արդարացնելու իրենց եղերելի ոճիրները, — մասնաւորաբար 1915ի աննախընթաց ցեղասպանութիւնը :

Զանազան պետական դէմքեր եւ լրագրողներ իրենց գրութիւններով սուտն ու իրաւը իրար կը խառնեն, դէպքերը խեղաթիւրելով եւ մտքերը պղտորելով :

Այս անգամ փրոֆէսէօր մըն է՝ Հ. Վ. Վէլիտէօղլու, որ յօդուածաշարք մըն է սկսեր Պոլսոյ Ճիւմհուրիյէթ օրաթերթին մէջ՝ «Պառակտիչ գործունէութիւն եւ Հայերը» խորագրով :

Առաջին մասին մէջ, զոր հրատարակեցինք «Յառաջ»ի 11 Փետրուարի թիւով, յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Տոքթ. Յակոբ Զաւրիեւի առաքելութեան 1915–1916ին Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ :

Վէլիտէօղլուի աղբիւրն է «Ասիական Թուրքիոյ բաժանումը» խորագիրը կրող գրքոյկը, որ կը պարունակէ ցարական Ռուսիոյ 1914 , 25 Հոկտեմբեր, 17 Նոյեմբեր 1914էն 1917 Օգոստոս 18–31ի գաղտնի վաւերագրերը օսմանեան կայսրութեան բաժանումին մասին՝ Ռուսիոյ, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ : Այս գրքոյկը լոյս տեսաւ Մոսկուայի մէջ 1924ին՝ Խորհրդային Միութեան արտաքին գործերու «կոմիսարիատ»ին կողմէ :

Պատմական կարեւոր վաւերագրեր պարունակող այս հատորը Երեւանի մէջ հրատարակուեցաւ 1926ին՝ «Հայաստանի Ավտոնոմիան » եւ Անտանտան խորագրով եւ վաւերագրեր իմպերիալիստական պատերազմի շրջանից ենթախորագրով՝ Աշոտ Յովհաննիսեանի Յառաջաբանով (ժթ. +93 էջ) : Ռուսերէնէ թարգմանութիւնը կատարած էր Թ. Աւդալբէգեան :

Այս թուականներուն Հիւսէյին Բահմի անուն մէկն ալ արաբատառ Թրքերէնի թարգմաներ է զայն : Յօդուածագիր փրոֆէսէօրը այդ թարգմանութենէն կը քաղէ իր տեղեկութիւնները, պաշտօնական վաւերագրերը մեկնաբանելով ըստ իր հայեցողութեան :

Քանի որ հարցը Թրքական մամուլի նիւթ դարձած է , կարեւոր կը նկատենք աւելի ճշգրիտ եւ առարկայական կերպով ներկայացնել բժիշկ Զաւրիեւի առաքելութեան մանրամասնութիւնները, հիմնուած յիշեալ գաղտնի փաստաթուղթերուն վրայ :

1915 Ապրիլի սկիզբը Բժ. Զաւրիեւ Ս. Պետերբուրգի մէջ տեսակցութիւններ կ'ունենայ Ռուսիոյ արտաքին նախարար Սազոնովի հետ Թրքահայաստանի ինքնավարութեան մասին : Ու նախարարին խորհուրդով կը մեկնի արեւմտեան Եւրոպա :

Ռուսիոյ արտաքին նախարարի օգնական Ա. Ա. Ներատով 4–17 Ապրիլ 1915ին Փարիզի դեսպան Ա. Պ. Իզվոլսկիին ու Լոնտոնի դեսպան կոմս Ա. Կ. Բենկենտորֆին կը հեռագրէ հետեւեալը .

« Հայ գործիչ, ռուսահպատակ, բժիշկ Զաւրիեւը, որ յայտնի է մինիստրութեան ամենայն կողմից, մեկնեց Ֆրանսիա ու Մեծն Բրիտանիա՝ նպատակ ունենալով յիշեալ երկիրների կառավարութիւնները ու հանրային կարծիքը տրամադրել յօգուտ Հայերի բաղձանքների իրականացման : Զաւրիեւը խնդրում է քաղաքական շրջանները մտցնել իրեն եւ հովանաւորութիւն ցոյց տալ » :

Փարիզի մէջ Զաւրիեւ դեսպան Իզվոլսկիի կը ներկայացնէ «յուշաթուղթ» մը ռուս արտաքին նախարարութեան մէջ իր ունեցած զրոյցներու հետեւանքներու մասին :

« Այս թղթում, ի միջի այլոց ասուած է, որ Ռուսաստանը մտադիր է պետութիւններին առաջարկելու, որպէսզի Տաճկաստանի սահմաններում ստեղծուի աւտոնոմ Հայաստան՝ Տաճկաստանի գերիշխանութեան ներքոյ եւ երեք պետութիւնների՝ Ռուսաստանի, Անգլիայի եւ Ֆրանսիայի պրոտեկտորատի տակ : Իբրեւ թէ Հայաստանի տերրիտորիան պէտք է ընդգրկէ ոչ միայն բոլոր հայկական վիլայէթները, բացի մի քանի ծայրամասերից, այլեւ Կիլիկիան՝ Միջերկրական ծովի վրայ նաւահանգիստով, որ պիտի լինի Մերսինում, ի բաց առեալ ամբողջ Ալեքսանդրետայի ծովածոցը՝ Եումուրթալիկով հանդերձ » (Իզվոլսկիի 4–17 Մայիս 1915ի գաղտնի հեռագիրը Սազոնովի) :

Ֆրանսա «յաւակնութիւններ» ունէր Կիլիկիոյ մասին : Իզվոլսկի տեղեակ էր ատոր : Բժիշկ Զաւրիեւ եւ Պօղոս Նուպար Փաշա Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան յայտներ են ռուսական ծրագրին մասին : Սակայն դեսպանը «յստակապէս փափուկ» գտնելով Կիլիկիոյ հարցը, կ'ուզէ հասկնալ Սազոնովէն թէ իրա՞ւ հաւանութիւն է տուած այդ մասին :

Սազոնով 5–18 Մայիսին կը պատասխանէ Իզվոլսկիի թէ «Հայերի հետ ունեցած զրոյցները զուտ ակադեմական բնոյթ էին կրում : Զաւրիեւին ո՛չ մի որոշ ծրագիր մատնանշուած չէ եղել : Նրա այն խնդրին, որ մենք նկատի ունենանք Հայերի բաղձանքները՝ Կիլիկիան մտցրած տեսնելու ապագայ հայկական մարզի սահմանների մէջ, պատասխան է տրուած եղել, որ մենք չենք կարող պաշտպանել այդպիսի մի ցանկութիւն՝ ի նկատի ունենալով Ֆրանսական շահերի տիրապետող լինելը» :

Ահա՛ թէ ինչպէս խաչապաշտ Ռուսերը խոստումներ կուտային Հայերուն , յաջորդ օրն իսկ ուրանալու համար զանոնք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍԷՅՆ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ԾԱՆՐ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄՕՏ

Իսրայէլեան օդուժը, որ ժամանակէ մը ի վեր կանոնաւոր կերպով ռմբակոծութիւններու թիրախ կ'ընէ Գահիրէի մօտակայ ռազմակայաններ, առջի օր բուռն ռմբակոծութեան ենթարկեց Խանքայի , Հելուանի եւ Ապու Զապալի շրջանները : Ամէնէն աղետալին , սպաննուածներու եւ վիրաւորներու թիւի տեսակէտէն : Արդարեւ , ռմբակոծութենէն անմիջապէս ետք Գահիրէի ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ սպաննուած են 70 բանուորներ եւ 94 հոգի ալ վիրաւորուած են : Գահիրէ կը ճշդէր նաեւ, թէ իսրայէլեան օդանաւեր ռումբեր արձակած են մետաքսագործարանին վրայ : Յետագային կը ճշդուէր , թէ ռմբակոծութիւնը տեղի ունեցած է առաւօտուն, երբ երկու հազար բանուորներ կը պատրաստուէին իրենց աշխատանքին : Լրագրողները, որոնք փութացած էին ռմբակոծութեան վայրը, նկատած են, որ մետաղագործարանը քանդուած է ամբողջութեամբ : Մօտակայ հիւանդանոցին մէջ վիրաւորները, բոլորն ալ երիտասարդներ, այրուածքներ ունէին, ինչ որ մտածել կուտայ, թէ օդանաւերը նափալմ ռումբեր ալ արձակած են :

Թէլ Ավիվ փութով ճշդեց, թէ մետաղագործարանին ռմբակոծութիւնը սխալմունքի արդիւնք է : Ապահովաբար օդանաւերէն մէկը քանին փոխանակ ռազմակայանը ռմբակոծելու, թիւրիմացութեամբ ռմբակոծած են գործարանը : Զօր. Տայեան անմիջապէս տեղեկացուց միջազգային Կարմիր Խաչին, որ նետուած ռումբերէն մէջ կային յապաղումով պայթելի ռումբեր, որոնցմէ մին կը կշռէ չորս հարիւր քիլօ : Եգիպտացիները յաջողեցան գտնել եւ անվնաս դարձնել քանի մը ռումբ :

Այս ռմբակոծութիւնը, բնականաբար , մեծ ցնցում յառաջ բերաւ իսրայէլեան շրջանակներուն մէջ : Կ'ըսուի նոյնիսկ, որ արտաքին նախարարը՝ Ա. Էպան իր դժգոհութիւնը յայտնեց զինուորական մարմիններուն :

Մոսկուա՝ «արիւնալի ոճիր» եւ «բարբարոսական յարձակում» որակեց այս ռմբակոծութիւնը, իսկ Ուաշինկթըն պաշտօնապէս ցաւ յայտնեց եղածին համար անգամ մը եւս կոչ ընելով կողմերուն՝ որ յարգեն զինադուլը եւ բողոք ներկայացուց Իսրայէլի :

Յորդանան, իր կարգին, վտանգաւոր պահեր արձանագրեց վերջին օրերուն : Արդարեւ Պաղեստինցիները, որոնք մերժած էին ենթարկուիլ կառավարութեան հրահանգներուն , միջադէպեր ստեղծեցին յորդանանցի զինուորներու հետ : Կ'ըսուի թէ 15 պաղեստինցի սպաննուած է : Հիւսէյն Թագաւորը տեղի տուաւ պաղեստինցիներու սպառնալիքին տակ եւ ընդունեցաւ յետս կոչել իր հրահանգները : Ջնջեց տուած բոլոր որոշումները, այլեւս Պաղեստինցիները զինուած եւ զինուորական զգեստով կրնան պտտիլ Յորդանանի մէջ :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԽՄԲ.— Ստորեւ շարունակութիւնը Վէլիտէօղլուի «Պառակտիչ գործունէութիւն եւ Հայեր», խորագրով յօդուածին, որ լոյս տեսած է Ճիւմհուրիէթի մէջ : Սկիզբը տես՝ «Յառաջ», Փետրուար 11 :

Արտաքին նախարար Սազանոֆ մեծ դեսպանին ուղարկած իր պատասխանին մէջ կը գրէ . « Ցարական ղեկավարներն ալ առաջին օրէն Թուրքիոյ Հայոց բաղձանքները հովանաւորած են եւ ասկէ զատ խիստ բնական կը գտնէ որ այդ բաղձանքները ընդունելի նկատուին . (16 Յունիս՝ 1915) :

Պօղոս Նուպար Փաշա Փարիզէն կ'անցնի Լոնտոն եւ հոն՝ այցելելով ռուս մեծ դեսպանին, կը խօսի իրենց այդ ծրագիրներուն մասին, ի պատասխան ռուս դեսպանը կը հաւաստէ թէ Ռուսիա (բացառիկ կարեւորութիւն » մը կուտայ այս խնդրին . (25 Յունիս, 1915), մինչդեռ Արտաքին նախարար Սազանոֆ Լոնտոնի մեծ դեսպանին ղրկած իր ծածկագրով, կը շեշտէ կրկին թէ այս խնդրին շուրջ կատարուած բոլոր տեսակցութիւնները լոկ ակադեմական բնոյթ ունին . (20 Յուլիս, 1915) :

ԾԻԾԱՂԱՇԱՐԺ ԵՒ ՀՐԱՀԱՆԳԻՉ ՎԱԽՃԱՆ

Ցարական Ռուսիոյ բուն նպատակը շատ աւելի յստակօրէն ի յայտ կուգայ այն ծածուկ թղթակցութիւններէն, որոնք կատարուած են Սազանոֆի եւ Կովկասի փոխարքայ Մեծ – Դուքս Նիքոլայի միջեւ :

Երբ առաջին աշխարհամարտին, Անատոլուի արեւելեան նահանգներուն մէկ մասը կը գրաւուի ռուս բանակներուն կողմէ , Հայկական հարցը կը սկսի զբաղեցնել ռուս ղեկավարներուն միտքը , եւ արտաքին նախարար Սազանոֆ, երկարապատում գրութեամբ մը այդ խնդրին մասին իր գաղափարները կը պարզէ Կովկասի բանակներուն վերին հրամանատար Մեծ Դուքս Նիքոլայի : Այդ գրութեան մէջ ամբողջապէս երեւան կ'ելլէ , այդ օրերու ռուս արտաքին նախարարութեան իրական նպատակը, թէ ինչպէս խաբած են Հայերը, եւ թէ ինչպէս զանոնք միջոց գործածելով՝ իրենց բուն նպատակը եղած է Թուրքիայէ հող փրցնել ի հաշիւ Ռուսիոյ : Այդ նամակին մէջ, Սազանոֆ բառ առ բառ կը գրէ . « Պէտք չէ մոռնալ որ, ոչ մէկ տեղ Հայերը մեծամասնութիւն կազմած են այն հողերուն վրայ, որոնք այժմ կը գտնուին ռուս գրաւման տակ »եւ կը շարունակէ .— « Այս պայմաններուն տակ, Հայկական հողատարածութիւն մը հաստատել հոն, պիտի ըլլայ մեծ անիրաւութիւն մը որով փոքրամասնութիւն մը մեծամասնութեան վրայ պիտի իշխէ : Կարելի է որոշ շրջաններու մէջ տալ կրթական եւ կրօնական ազատութիւն , իրենց լեզուէն օգտուելու իրաւունք, եւ բնակութեան թիւին համեմատ գիւղաւաններու եւ գիւղերու մէջ ինքնիշխանութիւն ճանչնալ անոնց : Հաշուի առնելով նաեւ ոչ – քրիստոնեայ տարրերը, անհրաժեշտ է միեւնոյն սկզբունքները ընդունիլ շրջանային պայմաններու եւ անոնց մշակութային ազատութեան համաձայն (27 Յունիս 1915) :

Այս կերպով, կ'առաջարկուէր Հայերու միմիայն քաղաքացիական համահաւասար իրաւունքներ տալ, առանց երբեք Հայկական պետութեան մը մասին խօսք ընելու, Հայերու հողային եւ պատմական իրաւունքներ տալու :

Մեծ Դուքս Նիքոլայ հետեւեալ պատասխանը տուաւ .— Այսօրուան Ռուսիոյ սահմաններուն մէջ, Հայկական Հարց մը իմ համոզումովս գոյութիւն չունի երբեք, զայն յիշել անգամ չենք ուզեր ուգեր, որովհետեւ ռուսահպատակ Հայերը Իսլամներու , Վրացիներու եւ Ռուսերու նման ռուս հայրենակից կը նկատուին եւ այս մասին համաձայն ենք նաեւ Սազանոֆի հետ : Անհրաժեշտ է Հայերու ազատութիւն ընծայել կրթական եւ կրօնական հարցերու մէջ, եկեղեցապատկան կալուածներու մատակարարման եւ իրենց մայրենի լեզուին խօսակցութեան մէջ :

Ասկէ կը հետեւի թէ Կովկասի փոխարքան շատ ... վեհանձն շարժած է եւ Հայոց ազատութիւն ընծայած եկեղեցական, վարչական եւ կրթական գործերու մէջ :

Ա՞յս էր արդեօք Տոքթ. Զավրիէֆի եւ « հայրենադաւ » Պօղոս Նուպար Փաշայի պահանջած անկախութիւնը, զոր ռուս կառավարութիւնն ալ նկատի առած էր արտակարգ ... շահագրգռութիւնով : Հայերը միթէ այդ ազատութիւնը չէի՞ն վայելէր Օսմանեան հողերուն վրայ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Բարեսէր ազգային մը, գնահատելով Հայ Մշակոյթի կատարած դերը Փարիզի հայ գաղութին մէջ, շէնքին Դ. յարկին վերաշինութեան համար նուիրեց 10.000 ֆրանք (մէկ միլիոն հին ֆանք) :

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ , ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՊԱՏԸՆ, ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ...

Մէկ ժամ միայն մնացինք Կրինցինկ , հնօրեայ այս այգետունը, որուն մուտ – քին զետեղուած արձանագրութիւն մը կ'ըսէր՝ թէ 1683էն ի վեր գինեգործու – թեամբ զբաղած է հաստատութիւնը, ու պատմական այս պարտէզին մէջ հիւրըն– կալուած են մօտ երեք հարիւր տարինե – րու ընթացքին արուեստի իրենց տուրքը աւստրիական մշակոյթին ընծայած բոլոր հռչակաւոր երաժիշտ – երգահանները, երգիչները, քանդակագործ – նկարիչնե– րը, գրողները եւ ազնուականութիւնը :

« Պախ – Հէնկլ»՝ այգետան անունը , հաւանօրէն ընտանեկան կոչում մը եղած ըլլայ :

Քաղցր զուարթութիւն մը համակած էր շրջիկներու մեր խումբը, երբ Օր. Շարլոթէ, հանրատար ինքնաշարժի վարորդին օժանդակութեամբ , կը ջա – նար տարածուն պարտէզի մութ ու լոյս անկիւններէն «հաւաքել իր ոչխարները»:

Գինին կատարած էր իր դերը : Գինով– ներ չկային, սակայն գինովցած էինք բոլորս ալ՝ վիէննական այս թաւշային գիշերուան լոյսերէն, մթութենէն, երգե– րէն, ձայներէն, մեզ շրջապատող սէրե – րէն, բայց մանաւանդ՝ հաղորդական, ջերմ ու մարդկային մթնոլորտէն :

Ուշ գիշեր էր, երբ հասանք Պատըն :

Ջերմուկներով ծանօթ այս փոքրիկ քաղաքը՝ հռոմէական կայսրութեան փառքի օրերէն մինչեւ այսօր, պատմա – կան կարեւոր դէպքերու եւ նոյնքան մեծ դէմքերու կ'առընչուի :

Գարնան առաջին շաղերուն հետ , ցուրտն ու ձմրան անհաճոյ խաղերը մոռնալու տրամադիր հոգիներ, մանա – ւանդ առողջական իրենց կացութեամբ մասնաւոր գուրգուրանքի կարօտ մար – դիկ՝ չունչ կ'առնեն դէպի այս աւանը, ուր հռոմէական զահի իմաստասէր զօ – րականը, Մարկոս Աւրելիոս, ինչպէս իր յաջորդը՝ Փրոպուս, եկած են կազդոյր գտնելու ...

Մեզի տրուած բացատրութիւններու համաձայն, Հռոմայեցիներու գաղթա – վայր մը ըլլալէ առաջ՝ Պատէն ծանօթ էր արդէն Կելտերուն :

Փրոպուսի օրով է, սակայն, որ իր ա– նունը կ'առնէ ան, լատիներէն Աքուա (աղբիւր, ջուր) բառէն: (Ցետագային՝ Պատըն, — աղբիւրներ): Հռոմէական տիրապետութեան օրերուն է, դարձեալ, որ , Իտալիայէն փոխադրուած որթա – տունկերով , Վիէննայի շուրջ պսակ կը հիւսեն այգիները : Քրիստոսէ եօթ ին – ներորդ դարուն՝ Պատըն արքունական սեփականութիւն էր. իսկ հազար թուա – կանին, երբ Պապենպերկները տէր կը դառնան անոր, հետզհետէ համբաւ կ'ա– պահովէ իր արդիւնաբերութեամբ եւ ջերմուկներով :

Ամէնէն աւելի Հապսպուրկեան կայս – րութեան օրով է, սակայն, որ Պատըն կը զարգանայ. կ'արդիականանայ եւ կը ծաւալի : Ֆրիտրիխ Գ. կայսեր օրով կը հռչակուի «քաղաք»: Կը նախաձեռնեն լո– գարաններու շինութեան, բարեզարդու – թեանց, վերանորոգումներու :

Թրքական եւ հունգարական աւերածու– թիւնները թէեւ շրջանի մը համար կ'ա – մայացնեն քաղաքը եւ անհրապոյր կը դարձնեն, սակայն քանդումները կը դարմանուին շուտով եւ յաջորդող տա – րիներուն շատ աւելի շքեղ կառոյցներ կը բարձրանան՝ իբրեւ օթեւան, հիւրանոց, ջերմուկային աւազաններ եւ հանգստա – վայր: Տասնըիններորդ դարը Պատընի ոսկեդարն է եղած, երբ ծծմբահոտ քա– ղաքը դարձած է ամարանոց ազնուակա– նութեան, ու նոյնիսկ եւրոպական զանա– զան երկիրներէ թագաւորներ, իշխան – ներ ու արքունական ընտանիքի անդամ – ներ եկած են հոն՝ կազդուրուելու :

— « Եթէ հարիւր/խուն տարի ետ երթանք , կ'ըսէր Օր. Շարլոթէ, Պատը– նի ջերմուկներուն մէջ կրնանք տեսնել Նափոլէոնը, Բայխշթատի դուքսը, Մե – թերնիխը, Գերմանիոյ «երկաթեայ վար – չապետը » Պիզմարք, վիէննական թատ– րոնի բոլոր մեծ աստղերը , բանաստեղծ– ներ Այխենտորֆ , Ուլանտ, Հեպպէլ , Լաուպէ ... Տասնըութերորդ դարէն՝ Աւստրիոյ աստուածային հանճարը, Մո– ցարտ, որ Պատընի ծխական եկեղեցւոյ երգեցիկ խումբին համար գրի առած է իր «Աւէ վերում քորփուս»ը: Ու տակա – ւին՝ Մենտելսոն, Պրահմս, Շթրաուս , Լաններ, Լեհար... Ու մեծերէն Պեթհո – վէն եւ Շուպերթ՝ որոնք վիէննական ան– տառներու հաւատարիմ այցելուները մը– նացին միշտ »...

Եթէ նոյնիսկ յիշատակուած հռչակաւոր այս բոլոր ծանօթ ու անծանօթ անուն – ները, Վիէննայի եւ Պատընի մթնոլորտը պիտի վկայէր թէ աւանդութիւն մը ունի Աւստրիան, ազնուականութիւն մը՝ որ.. օդին մէջ է, շուրջդ է միշտ, որուն գո– յութիւնը չօշափելի չէ, եւ որ սակայն կը թափանցէ էութեանդ մէջ. յարդանք կը պարտադրէ քեզի. սէր կը ներշնչէ: Մինչ խումբը առաջնորդող օրիորդը մէկիկ մէ– կիկ անունները կուտայ, կամ տեսնը անդամ մըՇուպերթ, Պեթհովէն, Շթրա– ուս, Մոցարտ կը յիշէ, բառերը լոկ ա– նուն չեն մնար. երաժշտութիւն կը ծը – փայ միջոցին մէջ, մարդկայնութեան շունչ մը կը ծաւալի ամէնուրեք, ազնիւ ու ազնուական բան մը «կ'այցելէ» քեզի՝ երբ կը դանդաղիս ծառուղիներուն մէջ, մայթերուն վրայ, ծաղարաններէն ներս, յիշատակարաններու առջեւ ...

×

Կէս գիշերուան մօտ, կը հասնինք պան– դոկ :

Վաղը մեր վերջին օրն է արձակուրդի եւ Վիէննան պիտի թողունք մեր ետին՝ տուն դարձի ճանապարհին վրայ :

Ապրումներով, ցաւագին ու քաղցր տը– պաւորութիւններով , վայրերէն ու մար– դերէն մեզի փոխանցուած տժգոյն եւ վառ յուշերով բեռնաւոր՝ նստած ենք դէպի Օփերա հայող ծաղարանի մը պա– տըշգամին վրայ :

Կինս ու իր քոյրը վաղուան ծրագիրը կը պատրաստեն, — շուկայ, մանր մունր գնումներ, պտոյտ մը՝ խանութէ խա – նութ, պողոտայէ պողոտայ, ապակե – փեղկերու առջեւ ... Երեկոյեան՝ այց Մխիթարեան Հայրերուն :

Վերադարձներու նախօրեակին, ամէն անցորդ կամ ուղեւոր մղումը կը զգայ կորած ճամբան վերյիշելու: Ու մինչ եր– կու քոյր կը խօսին, ես, իւրովի, անց – եալ դարձած երեք շաբաթներու մոխիրը կը խառնեմ :

Առաջին անգամ է , որ, տունէս հեռու վայրի մը մէջ , «այսօրն ալ անցնէր ու մեկնէի» չեմ ըսեր ...: Տարօրինակ: Քը– սան օրերու հեւասպառ վազքը նուազ յոգնեցուցած է զիս՝ քան նախկին շրջա– պտոյտներուս անվրդով, գրեթէ անշարժ հանգիստը :

Մարդիկ յիսունին պէտք է հասնին , զգալու համար թէ կեանքը մեր անձի ա– ռանցքին շուրջ դարձող իրականութիւն մը չէ, ու հաճելին չի կայանար լոկ մեզ– մով պայմանաւոր եղելութիւններու , դէպքերու կամ վիճակներու մէջ: Ուրի– շը, ուրիշները, մեզմէ դուրս ու մեզ շը– ջապատող իրականութիւնները ճանչնա – լու որեւէ փորձ կամ առիթ՝ մեր մէջ հա– մոզումի ու խորունկ ապրումի կը վերա– ծէ այն անրդադարձը, թէ մեր անձով ըմբռնելի կեանքը արժէքի կրնայ վերած– ուիլ մարդկային ընկերութեան ճանա – չումով, ազգերու եւ երկիրներու հետ մօտիկ շփումով, մարդ էակի դարէ դար իրագործած ձեռակերտներու որոնումով, որովհետեւ յաւիտենութեան սահման – ուած էանիւթը այն ոգին է՝ որ կ'երեւի համամարդկային խոովքներու մէջ, — պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան , արուեստի եւ մշակոյթի մէջ, առանց ցեղային խտրականութեան, առանց եսե– րու եւ անհատներու մասնաւորումին :

Պեթհովէն մը, Մոցարտ մը, Կէօթէ մը, Շուպերթ մը, ու այն միւսնե՛րը՝ որոնց հանճարին փշրանքներով այսօր ալ կըր – նայ կշտանալ մարդկութիւնը, մեզմէ հարիւր կամ երկու հարիւր տարի առաջ այդ հրաւէրն են հնչեցուցեր իրենց բառին ու նոթին մէջ եւ իրենց կեանքին օրինակով հաստատեր են՝ թէ «մեծութիւնը » ամէնուն պատկանելու , ամէնուն բաժնուելու, ամէնուն հասնե – լու, իրմով՝ նաեւ ուրի՛շը ըլլալու եւ տեսնելու փաստին մէջ է...

Այդպէս չհիւսուեցա՞ւ նաեւ Բեթղեհէ– մի մանուկին աստուածացման դրուագը:

×

Հարստութիւնը իր ամէնէն անառար – կելի արդարացումը կը գտնէ երկրէ եր– կիր, քաղաքէ քաղաք ու ժողովուրդէ ժողովուրդ այն թափառումներուն մէջ՝ որոնք առիթ կը ստեղծեն անձդ ճանչ – նալու ուրիշներու անձին մէջ, էութիւնդ խուզարկելու ուրիշներու էութենէն ծո – րող լոյսերու տակ , ազգդ գտնելու ու– րիշներու իրագործումին, քաղաքակըր – թութեան եւ վաստակին մէջ :

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ՏՊԱՐԱՆԸ

Տեղական եղած հայ բազմութիւններ , երբ Նոր Ջուղա հաստատուեցան ժէ. դարու սկիզբները, առաջին առթիւ հիմ– նեցին Ամենափրկիչ վանքը եւ հայկական տպարան մը :

Նոր Ջուղայի հայ տպագրութեան մա– սին հայր Գ. Զարբհանալեան գրած է. « 1663ին ի Վենետիկ դրչագրուած Տաղա– րանի մը յիշատակարանին մէջ կը գըտ – նենք, թէ Խաչատուր վարդապետ եւ ար– քեպիսկոպոս Կեսարացի՝ Ջուղայի սպա – հանայ Ամենափրկիչ Վանաց առաջնոր – դը, ուսումնասէր եռանդեամբն վառ – ուած՝ միաբանից հետը դրաղումս ի մի– աբանակցացն եւ անոնց հաւասար ջան – քովը եւ յիրաւի զարմանալի եւ օրինա – կելի յարատեւութեամբ՝ տպարան մը հաստատեց ի Ջուղա, եւ յորում նախ ա– ռաջին հրատարակեցաւ Հարանց վարուց այս առաջին տպագրութիւնը »:

Հ. Գ. Զարբհանալեանի օրինակով , հայ տպագրութեան պատմութեամբ ըզ – բաղող շատ բանասէրներ , Նոր Ջուղայի անդրանիկ տպագրութիւնը նոյնպէս կը համարին «Հարանց վարքը», որուն տը – պագրութիւնը աւարտած է 1641ին:

Սակայն մեր պրպտումներու ընթաց – քին յայտնաբերեցինք չորս հրատարա – կութիւններ, որ յաւելեալ լոյս կը սփ – ռեն Նոր Ջուղայի Ամենափրկիչ վանքի տպարանին պատմութեան վրայ եւ բա – ւական կ'ընդլայնեն անոր գործունէու – թեան տեւողութիւնը : Յայտնաբերուած նիւթերը կը հաստատեն, որ յիշեալ տը– պարանը ոչ թէ բանած է 1639 – 1688ին,

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Թեթեւօրէն գործ չտեսնենք, ամէն բան մտածենք ու այնպէս ընթացք մը բռնենք, կը խրատէր Սուրբիկ հանըմ :

— Ինչ որ ալ ըլլայ, Զարուհին այդ գաղանին չեմ տար, վճռեց Բարսեղ է– ֆէնտի:

— Հարկաւ, գոչեց կինը, արդէն խեղճ աղջկայ խելքին կուգայ, եթէ իմանայ որ այդ մարդը եկեր զինքը ուզեր է: Բայց միւս կողմէն փորձանքին առաջքը առ – նելու է...

— Ուղղակի պալատ կ'երթամ, ամէն բան կը բացատրեմ...

Արդարեւ Բարսեղ էֆէնտիի մէկ քանի պալատականներու հետ յարաբերութիւն– ները շատ պատահական, չան աննշան էին: Ինք չէր ուզած երբեք սերտ յարա– բերութիւն մշակել այդ մարդոց հետ, ո– րովհետեւ նախ՝ երբեք չէր մտածեր թէ անոնց ծառայութեանը պէտք պիտի ու– նենար օր մը, քանի որ իր առեւտուրէն դուրս բանով մը չէր զբաղեր եւ բնաւ հանրային գործունէութիւն չէր ունեցած, յետոյ գիտէր թէ անոնց շատ մօտենալով ինքն էր որ պիտի տուժէր իբրեւ դրա – մատէր հայ վաճառական մը:

Հետեւեալ առտուն պահ մը խորհեցաւ երթալ տեսակցութիւն մը ունենալ պա – լատական քարտուղարի մը հետ, որուն համար կ'ըսէին թէ շատ ազդեցիկ էր Ապտիւլ Համիտի քով եւ որուն հետ մէկ քանի անգամ տեսնուելու առիթ ունեցած էր: Բայց վարանեցաւ, մտածեց որ իր կացութիւնը աւելի պիտի վտանգէր երբ որոշ բան մը չեղած առեն խրարանցում ցոյց տար:

— Այս կերպով կասկած պիտի հրա– ւիրեմ վրաս, ըսաւ ինքնիրեն, լաւ է որ թողունք դէպքերը իրենց բնական ըն – թացքին եւ մեր դիմումը կատարենք ծայ– րագոյն պարագային: Թերեւս Թորոս պէյ պարապ սպառնալիք մըն է որ ըրաւ, ին– չո՞ւ վախ ցոյց տալ...

Մարտիկ էֆէնտի, որուն հետ խոր – հըրդակցեցաւ այս մասին, համակարծիք եղաւ:

— Եթէ քու վրադ կասկած մը ունե – նային, Վահանը չղրկած, քեզ հարցա – քննութեան կ'ենթարկէին, ըսաւ: Թորոս պէյ պարզապէս առիթէն օգուտ քաղել կ'ուզէ եւ երեւակայական վտանգներ կը հնարէ աչքդ վախցնելու եւ իր նպատա – կին հասնելու համար:

Այսպէս ուրեմն նոյն եւ յաջորդ օրերը վաճառականը առանց դիմում կատարե – լու, շարունակեց իր առեւտրական գոր – ծերով զբաղելու:

Բայց ահա երրորդ օրը գրասենեակին ծառան եկաւ իրեն իմացնելու, որ Թորոս պէյ եկած էր ու զինքը տեսնել կ'ուզէր:

Բարսեղ էֆէնտի մէկէն ցնցուեցաւ, յետոյ բարկութեամբ գոչեց.

— Թող գայ:

Լրտեսը խորոխ կերպարանքով մը ներս մտաւ: Սիկարէթը բերանը, բարեւեց վա– ճառականը, թիկնաթոռի մը մէջ բազմե– ցաւ եւ ըսաւ.

— Կը սպասէի՞ք ինծի:

— Ոչ, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի չոր կերպով:

— Բայց որոշած էինք, որ երկու–երեք օրէն պիտի գայի վերջնական կարգադ – րութիւնը ընելու... այսօր երրորդ օրն է:

— Ես առանձին որոշում չեմ գիտեր:

— Ինչ որ է, կը յուսամ որ ըսածներուս վրայ հանդարտօրէն մտածեցիք եւ ձեր որոշումն ալ տուիք :

— Ես իմ ըսելիքս առաջին վայրկեանէն ըսի, պատասխանեց վաճառականը, ալ ուրիշ խօսք չունիմ ըսելիք եւ կը խնդրեմ որ դուք ալ ասկէ ետք պարապ տեղը չգաք չերթաք:

— Ի՞նչ, գոչեց Թորոս պէյ, միշտ կը մերժէ՞ք ամուսնութեան առաջարկս:

— Այո, եւ անդառնալի կերպով:

— Անկարելի բան է...

— Ի՞նչպէս անկարելի է, գոչեց վաճա– ռականը հետզհետէ բորբոքելով:

— Անցած օր հաւանութիւն տուած էիք գրեթէ:

— Երբեք այդ տեսակ բան մը չեղաւ:

Բարսեղ էֆէնտի այս ըսելով գրասե – ղանին վրայ դրուած նամակներէն հատ մը առաւ եւ սկսաւ կարդալ: Կ'ուզէր այս կերպով իր խօսակցին հասկցնել թէ ինք զբաղած էր ու ալ տրամադիր չէր խօ– սակցութիւնը շարունակելու: Բայց Թո – րոս պէյ այդ տեսակ ցոյցերէ շուտով վհատող մարդ չէր: Նորէն սիկարէթ մը վառեց եւ ըսաւ.

— Խնդիրը հիմա բոլորովին փոխուե– ցաւ եւ տարբեր գոյն մը առաւ... պար– զապէս արժանապատուութեան խնդիր մը դարձաւ, ուստի իրաւունք ունիմ ձեզմէ բացատրութիւն պահանջելու:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Ձեր մերժումը պարզապէս նախա– տինք մը կը համարիմ ինծի համար եւ կ'ուզեմ այդ նախատինքին պատճառը հասկնալ:

— Ուէ՛ մարդու մը աղջիկ տալ չուզելը միթէ զայն նախատե՞լ է...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(43 – Շար.)

ինչպէս կը կարծուէր ցարդ, այլ՝ 1636–1693ին:

Յայտնաբերուած նիւթերէն առաջինը «Սաղմոսարանն» է, որուն տպագրութիւնը աւարտած է «Թուին ՌՁԷ» (1638): Գիրքը անուանաթերթ չունի, կը սկսի ուղղակի Ա. էջի խորագիրով՝ «Սաղմոս ի Դաւ. (Ի) Թ» (ի մէջի այլոց, առանց կողքի են նաեւ Նոր Ջուղայի միւս չորս հրատարակութիւնները): Ճիշդ է, որ «Սաղմոսարան»ի տառատեսակները գեղեցիկ չեն եւ տպագրութիւնը զերծ չէ թերութիւններէ, սակայն այսօր անիկա մեծ արժէք կը ներկայացնէ հայ տպագրութեան պատմութեան համար, որովհետեւ ըստ մեր ունեցած այժմու տեղեկութիւններուն, «Սաղմոսարան»ը Ամենափրկիչ վանքի տպարանին առաջին արգասիքն է՝ առաջին փորձը, եւ ինչպէս յիշատակուած է յիշատակարանին մէջ, իրագործուած է անփորձ եւ ինքնուս վարպետներու ջանքով (որոնք նոյնիսկ թուղթը պատրաստած են իրենց ուժերով):

Սաղմոսարանին կցուած է յիշատակարան մը, ուր մանրամասն կը նկարագրուի տպարանին հիմնադրութիւնն ու գործունէութիւնը:

Այս բաժնին մէջ Կեսարացի մեծ սիրով կը չարադրէ իր ուսուցչին՝ Մովսէս կաթողիկոսի վարքը: Կ՚աշխատէր իրականացնել կաթողիկոսին բոլորփափաքները, որոնցմէ ամէնէն դժուարը տպարանի մը հաստատումն էր: Այս է պատճառը, որ ցաւով կը յիշատակէ, թէ այս գործը կարողացած է գլուխ հանել իր ուսուցչին մահէն ետք միայն, Շօշ քաղաքի Ջուղայի անապատին մէջ, 1639ին: Կեսարացի կը մատնանշէ նաեւ, որ գիրքին տպագրութեան վրայ աշխատած են մէկ տարի եւ հինգ ամիս: Աշխատանքները սկսած են 1636ին, աշխատած են գիշեր ցերեկ: Ոչ վարպետ տեսած են, ոչ ալ ուսուցիչ ունեցած են, այլ միայն տպարան հիմնելու մեծ փափաքն է, որ մղում տուած է իրենց ճիգին: Ջուղայեցիները տպագրական գործը իրականացուցած են հաւաքական ջանքերով: Ատոր համար ալ Խաչատուր Կեսարացի կը խնդրէ յիշել նաեւ իր ընկերները՝ վարպետ Յակոբջան (հաւանաբար՝ ոսկերիչ) Յովհաննէս քհնյ. եւ ուրիշներ:

Ըմբռնելով, որ տպագրութիւնը թերի է Կեսարացի 1639ին Եւրոպա կ՚ուղարկէ իր գործակիցը՝ Յովհաննէս Ջուղայեցի՝ տպագրութեան արուեստին ծանօթանալու եւ հոնկէ գեղեցիկ տառեր բերելու համար:

Յովհ. Ջուղայեցիի մեկնումէն ետք տպարանը անգործ չի մնար եւ 1641ին լոյս կ՚ընծայէ երկու գիրք՝ «Խորհրդատետր»ը եւ «Հարանց վարք»ը:

Առաջինը 47 երկսիւն էջնոց գիրք է, որուն տպագրութիւնը, հաւանաբար, ըսկըսած են 1641ին եւ անմիջապէս ալ աւարտած են: Տպագրիչները օգտագործած են կարմիր եւ սեւ մելան: Գիրքը ունի յիշատակագրութիւն մը՝ «Ով սուրբ պատարագող յիշեա՛ զԽաչատուր Վարդապետ եւ զմայր իմ Թիւ. ՌՂ, Կազմեց»:

Այս գիրքէն մէկական օրինակ կը մնայ Երեւանի Մատենադարանին եւ Նոր Ջուղայ բնակող Լեւոն Մինասեանի մօտ: Ի դէպ, մեր յիշատակած «Սաղմոսարան»էն օրինակ մը ունի Մանուկ Բարխեան, Լոնտոնի մէջ:

«Հարանց Վարք»ի տպագրութիւնը, հաւանաբար, աւելի դժուար իրագործուած է, քանի որ անիկա կազմուած է 705 երկսիւն էջերէ: Տպագրութեան գործով զբաղած են Սիմէոն եւ Դաւիթ վարդապետները, ծերունի Տէր Մկրտիչ, Տէր Պաղտասար, Սահակ, Յովհաննէս, Նիկողայոս, Միքայէլ, Աւետիս, Յովսէփ եւ ուրիշներ:

1642ին լոյս կը տեսնէ «Ատենի ժամագիրքը»: Գիրքին սրբագրիչը եւ յիշատակարանին հեղինակը այս անգամ Սիմէոնն է, որ գովեստով կ՚արտայայտուի Խ. Կեսարացիի մասին:

1644ին Լիվորնոյի մէջ կը տպագրուի «Սաղմոսարան» մը(*), որուն յիշատակարանին մէջ Յովհ. Ջուղայեցի, որ կը գտնուէր Եւրոպա՝ տպագրական արուեստին մէջ վարպետանալու համար, կը զեկուցէ Խ. Կեսարացիին՝ իր ներկան դեգերումներու մասին:

Գիրքին անուանաթերթին մէջ Յ. Ջուղայեցի կը մատնանշէ, որ հատորը լոյս տեսած է «հրամանաւ եւ կամօք երջանիկ Խաչատուր վարդապետին Կեսարացոյ»: Իսկ յիշատակարանին մէջ կը նկարագրէ իր բերած տառերը, որոնց շնորհիւ տպագրութիւնը աւարտած է «անթերի եւ անպակաս կատարելութեամբ. որք են տիպք զանազանք՝ ըստ զանազան որակութեան եւ քանակութեան եւ փոքրութիւնք որոշեալք. ընդ որոց է եւ նիւթ երգոց եւ չարականաց, եւ այլ գործիք բազումք, զարդարիչք տպագրութեանս որով ամենայն ինչ կարելի է տպել, յորոց իբր միջին կերպ է այս … իբրեւ զփորձ տպեցաք զսա յոյժ շտապմամբ»:

«Սաղմոսարան»ի տպագրութենէն ետք, ամենայն հաւանականութեամբ, Ջուղայեցի կը վերադառնայ Նոր Ջուղա, սակայն, ինչպէս կը գրէ Լէօ, կը նկատէ, որ Կեսարացիի մահէն ետք մարդիկ աւելորդ կը նկատեն գիրքերու տպագրութիւնը: Այնուամենայնիւ Ջուղայեցի, մեծ դժուարութիւններու գինով, 1647ին կը տպագրէ «պարզատօմար Ազարիայի» գիրքը եւ կը ձեռնարկէ «Աստուածաշունչ»ի տպագրութեան, որ սակայն կը մնայ կիսատ (դժբախտաբար ոչ մէկ օրինակ գտնուած է ցարդ):

Յետագային անոր ջանքերը զուր չեն

(*) Գիրքէն մէկական օրինակ կը գտնուի Վիեննայի եւ Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան մատենադարաններուն մէջ, եւ Մ. Բարխեանի մօտ, Լոնտոն: Հայաստանի մէջ չկայ:

ԿԻՆՆ ՈՒ ԳԼԱՆԻԿԸ

Ծխելը շատ երկար ժամանակ այր մարդոց յատուկ երեւոյթ մը եղած է: Այժմ այդպէս չէ. արդարեւ կիներն ալ սկսած են ծխել գրեթէ այրերուն հաւասար չափով: Օրինակ, գերմանացի գիտնական մը՝ Պեռնարս հաշուած է, որ Գերմանիոյ մէջ 66–67 ծխողներու վրայ 25–28 տոկոսը կիներ են:

Ծխելու վնասակարութեան մասին առհասարակ շատ գրուած է: Այժմ արդէն դպրոցականներն ալ գիտեն, որ եթէ ծխախոտի հիմնական թունաւոր նիւթէն՝ նիքոթինէն փոքր քանակութիւն մը (12–20 գլանիկի պարունակած նիքոթինը) ներարկուի մարդուն՝ մահացու հետեւանք կ՚ունենայ: Բայց մարդիկ չեն թունաւորուիր, որովհետեւ ծխախոտին թոյնը կը «ներածեն» աստիճանաբար, փոքր մասերով: Նաեւ այն պատճառով, որ նիքոթինին մէկ մասը շուտով դուրս կ՚ելլէ օրկանիզմէն: Եւ, վերջապէս, մարմինը աստիճանաբար կ՚ընտելանայ, կը յարմարի այդ թոյնին: Սակայն ուշ կամ կանուխ թոյնը կը բանեցնէ իր ազդեցութիւնը. այսպէս ջիղերու համակարգը, սիրտն ու արիւնատար անօթները, շնչառութեան ուղիները կը վնասուին եւ հիւանդութիւններու պատճառ կը դառնան:

Նորաձեւութեան հետեւող ծխող կիները նկատի չեն առներ այն ակներեւ իրողութիւնը, որ ծխախոտին ծուխը կիներուն մարմնին վրայ աւելի ուժեղ ազդեցութիւն կ՚ունենայ, քան այր մարդոց վրայ:

Ամերիկացի մասնագէտներ՝ Պեկկր եւ Քինկ նիքոթին ներարկեցին յղի կենդանիներու մաշկին տակ: Ատոնց ձագերը ունեցան սովորականէն նուազ ծանրութիւն, իսկ շատերն ալ ծնելէ ետք սատկեցան: Ջեխ գիտնականներ Լացուշկա, Բողունիցկին եւ Ֆիլօ պարզեցին, որ եթէ յղի կինը օրական ծխէ նոյնիսկ հինգ գլանիկ, անոր նորածինը 114 կրամ նուազ ծանրութիւն կ՚ունենայ ընդհանուր միջինին հետ բաղդատմամբ, իսկ երբ օրական ծխէ հինգ գլանիկէն աւելի, նորածինին ծանրութեան տարբերութիւնը կը հասնի 262 կրամի: Փաստուած է նաեւ, որ ծխախոտը մօր արեան մէջ գտալի կերպով կ՚աւելցնէ ածխածին օքսիտին պարունակութիւնը, որ կը վնասէ փոքրիկին առողջութեան:

Մէկ խօսքով, ծխախոտը վնասակար է ոչ միայն մայրերուն, այլեւ նորածիններուն համար: Ահա թէ ինչու բժիշկները կը պնդեն, որ երախայ սպասող եւ երախայ կերակրող կիները պէտք չէ ծխեն:

Ք.

անցնիր: Ծանօթ է, որ 1687–88ին Ամենափրկիչ վանքին մէջ անոր բերած տառերով կը տպագրուի երեք գիրք՝ Աղեքսանդր Ջուղայեցիի «Գիրք առենական, որ ասի վիճաբանական», Յովհ. Ջուղայեցիի «Գիրք համառօտ վասն խիկարէս ճշմարիտ հաւատոյ, եւ «Գիրք ժողովածոյ ընդդէմ երկաբնակաց»:

Միայն վերջերս, Պարսկահայ Լ. Մինասեանի միջոցով Երեւան ուղարկուեցաւ երկու էջերու լուսանկարներ, որոնք տպագրուած են Նոր Ջուղայի վերոյիշեալ տպարանին մէջ՝ 1693ին:

Այս ձեւով, վերջերս յայտնաբերուած «Սաղմոսարան»ին (1638), «Խորհրդատետր»ին (1641) եւ երկու պաշտօնական թուղթերուն (1693) շնորհիւ հաստատուեցաւ, որ այդ տպարանին առաջին արտադրութիւնը ոչ թէ «Հարանց վարքն» է, այլ անկէ առաջ՝ 1638ին լոյս տեսած «Սաղմոսարան»ը, եւ Ամենափրկիչ վանքին տպարանը իր գործունէութիւնը ըսկսած է ոչ թէ 1639ին, այլ 1636ին:

Պարզուեցաւ նաեւ, որ այդ տպարանը բանած է ոչ թէ մինչեւ 1688, այլ մինչեւ 1693 թուականը եւ տպագրած է պաշտօնաթուղթեր: Եւ վերջապէս չորս հատորներ եւս աւելցան տպարանէն դուրս եղած գիրքերու թիւին վրայ:

Կը կարծենք, որ այսքանով չաւարտեր տպարանին գործունէութիւնը: Կը յուսանք, որ յետագային կը յայտնաբերուին նոր գիրքեր, որոնք աւելի լրիւ գաղափար կու տան այդ տպարանին գործունէութեան մասին, ինչպէս նաեւ կը պատասխանեն այն հարցին, թէ ի՞նչ եղան Յ. Ջուղայեցիի Եւրոպայէն բերած գեղեցիկ տառերն ու զարդերը:

ՔՆԱՐԻԿ ԿՈՐԿՈՏԵԱՆ
ՆԻՆԵԼ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

«Գրական թերթ»

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ամենահին մեղքերը՝ կեանքի նորաձեւ ձեւերն են:

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

×

Կը խօսիմ իրականութիւնը՝ այնքան՝ որքան կրնամ. եւ կրնամ՝ որքան կը համարձակիմ, եւ կը համարձակիմ միշտ աւելի քիչ, քանի կը ծերանամ:

ՄՈՆՏԱՅՔ

×

Կեանքը կը փոխուի, բայց չի կորսուիր. յոյսը կը մարի բայց չի մեռնիր. իրականութիւնը կը քօղարկուի, բայց դարձեալ կը պսպղայ:

ՇԻԼԼԷ

×

Սուտը երկար չապրիր որ ծերանայ:

ՍՈՓՈԿԼԷՍ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (702)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Վ. ՀԻՒԿՕ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

—Ինչպէս լսեցինք, ահա Մարիուս կ՚ըսէ թէ պիտի չմեռնինք, կրկնեց Քոզէթ արտասուելով:

Ժան Վալժան իր ժպիտը շարունակելով, ըսաւ.

— Պարոն Փոնմէրսի, եթէ զիս ձեր հետ առնէք մի՞թէ այս պատճառաւ զիս պիտի արգիլէք ըլլալու ինչ որ եմ: Ոչ. Աստուած ձեզի եւ ինծի պէս մտածեց, եւ իր կարծիքը չի փոխեր. իմ այս աշխարհէ մեկնիլս օգտակար է: Մահը լաւ կարգադրութիւն մըն է: Աստուած մեզմէ աղէկ գիտէ ինչ որ պէտք է մեզի. թող երջանիկ ըլլաք դուք, թող Պ. Փոնմէրսին Քոզէթը ունենայ, թող երիտասարդութիւնը առաւօտին հետ ամուսնանայ, թող ձեր կեանքը արեւին հետ գեղեցիկ մարգագետին մը ըլլայ, թող երկնից բոլոր ուրախութիւնները ձեր հոգին գրաւեն և թող ես ալ մեռնիմ հիմա.ամենեւին օգուտ մը չունիմ, անտարակոյս բարի է այս ամէնը: Արդարութեամբ խօսինք, ինչպէս կը տեսնէք, հիմա ալ անկարելի է ամէն բան. կատարելապէս կը զգամ թէ ալ լմնցաւ: Ժամ առաջ նուաղեցայ: Մանաւանդ որ այս գիշեր սա փարջին ջուրը խմեցի, որքան բարի է ամուսինդ, Քոզէթ: Անոր հետ շատ աւելի աղէկ ես քան թէ ինծի հետ:

Դռնէն ձայն մը եկաւ: Բժիշկն էր եկողը:

— Բարի իրիկուն եւ մնաք բարեաւ, տոքթոր, ըսաւ Ժան Վալժան: Ահա իմ զաւակներս:

Մարիուս բժիշկին մօտեցաւ եւ միայն սա բառը ուղղեց անոր. «Պարոն»...: Բայց այս բառը արտասանելու կերպին մէջ ամբողջ հարցում մը կար:

Բժիշկը յայտարար նայուածքով մը պատասխանեց հարցումին:

— Իրերուն անախորժ ըլլալը, ըսաւ Ժան Վալժան, Աստուծոյ նկատմամբ անիրաւ ըլլալու պատճառ մը չէ:

Պահ մը լռութիւն տիրեց: Բոլոր սրտերը բռնուած էին:

Ժան Վալժան դէպի Քոզէթ դարձաւ: Սկսաւ հոգեպինչ նայիլ անոր, իբր թէ ուզէր անոր մէկ մասը առնել յաւիտենութեան համար: Ժան Վալժան Քոզէթին նայելով կրնար հիանալ նաեւ խաւարին անդունդէն ուր իջած էր ինք: Այն քաղցր դէմքին ցոլումը իր տժգոյն երեսը կը լուսաւորէր: Գերեզմանն ալ կրնար շլանալ:

Բժիշկը ծերունիին երակին զարկը քըննեց:

— Ա՛հ, ձեզի պէտք ունի եղեր, մրմըռաց Քոզէթին եւ Մարիուսին նայելով:

Եւ Մարիուսին ականջին ծռելով կամաց մը ըսաւ.

— Շատ ուշ:

Ժան Վալժան Քոզէթին նայելէ գրեթէ առանց դադրելու, Մարիուսին նայեցաւ եւ բժիշկին նայեցաւ հանդարտութեամբ: Իր բերնէն սա խօսքը ելաւ հազիւ հազ արտասանուելով.

— Բան մը չէ մեռնիլը, բայց սոսկալի բան է չապրիլը:

Յանկարծ ելաւ կայնեցաւ: Այս ուժի վերադարձները երբեմն հոգեվարքի բուն նշանն են: Հաստատուն կերպով մը քալելով պատին մօտեցաւ, մէկդի ըրաւ Մարիուսը եւ բժիշկը, որոնք կ՚ուզէին օգնել իրեն, պատին վրայ կախուած պըղնձեայ խաչելութիւնը առաւ, քաջառողջութեան չարժումի անթերի ազատութեամբ տեղը դառնալով նորէն նըստաւ, եւ Խաչելութիւնը սեղանին վրայ դնելով ըսաւ բարձրաձայն.

— Ահա մեծ Մարտիրոսը:

Ապա կուրծքը կքեցաւ, գլուխը երերում մը ունեցաւ իբր թէ գերեզմանին գինովութիւնը տիրէր իր վրայ, եւ իր երկու ձեռքերը զոր ծունկերուն վրայ դրած էր՝ սկսան եղունգով իր բանթալոնին կտաւը փորել:

Քոզէթ ուսերէն կը բռնէր ծերունին, կը հեծկլտար, եւ կը ջանար խօսիլ անոր առանց կարենալ խօսելու: Արցունքին հետ եկող աղետալի լորձունքին հետ խօսքեր կը խառնուէին. այս խօսքերուն մէջ հետեւեալները կը լսուէին որոշակի. — Հայր, մի թողուք մեզի: Կարելի՞ է որ ձեզի նորէն գտած ըլլանք ալ բոլորովին կորսնցնելու համար:

Կրնայ ըսուիլ թէ հոգեվարքը օձի պէս կ՚երթեւեկէ: Կ՚երթայ, կուգայ, դէպի գերեզմանը կը նետուի եւ դէպի կենդանութիւն կը վերադառնայ: Մեռնելու գործողութեան մէջ խարխափում կայ:

Ժան Վալժան այս կէս դալկացումէն ետք նորէն ուժ առաւ, ճակատը ցնցեց, կարծես անոր վրայի խաւարը թօթափելու համար, եւ գրեթէ բոլորովին ուշաբերեցաւ. Քոզէթի թեզանիքին մէկ ծայրը բռնեց եւ համբուրեց:

— Ահա կ՚ուշաբերի՛, տոքթէօր, կ՚ուշաբերի, գոչեց Մարիուս:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Մելքոնեան, Պետրոսեան, Համբարձումեան եւ Տէրտէրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, զօքանչմօր եւ քրոջ՝

ՄԱՐԳՐԻՏ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
(Ծննդ. Նաճարեան)

յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Դ. Սրապեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մեծոյեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կ. Ճարայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Վ. Ճարայեան եւ զաւակները (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մեծոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Մեծոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մեծոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մեծոյեան եւ զաւակները, Օր. Մեծոյեան (Ամերիկա), Խաչատուրեան ընտանիք (Հայաստան), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, աներհօր, մեծ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(85 տարեկան, Երզնկացի)

մահը, որ պատահեցաւ Մարսէյլի մէջ, Փետրուար երեքին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետրուար վեցին Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Մազարկի գերեզմանատունը:

Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն Թեմին Առաջնորդ՝ Արտաւազդ Արք. Թրթռեանի եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին:

ՃՇԴՈՒՄ.— «Վարդանանցը Փարիզի մէջ» թղթակցութեան մէջ (Յառաջ՝ Փետրուար 12, Գ. էջ) Հ. Մ. Ը. Մ.ի հայտուկները պէտք է ըլլայ՝ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՆ ԵՒ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԸ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն:

Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան 500 Փրանք Ազք.ին եւ 200 դպրոցին: Մկրոյեանի մկրտ. առթիւ Պ. Պուլլուքեան 500 եկեղեցիին եւ Վ. Մկրոյեան 500 եկեղեցիին: Տէր եւ Տիկին Ա. Թովմասեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Տիւյմէճեան հարիւրական եկեղեցիին: Հանգուցեալ Նուարդ Մարկոսեանի մահուան առթիւ Ծ. Մարկոսեան հարիւր եկեղեցիին: Փոքրիկն Պահատուրեանի մկրտութեան առթիւ, Պոլսէն Տիկին Ժ. Փանոսեան 50 եկեղեցիին: Հանգուցեալ Խորէն Սողոմոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Այրի Տիկին Քիւրքճեան յիսուն եկեղեցիին: Հանգուցեալ Մինասեան եւ Գաղանճեաններու մահուան առթիւ Տիկին Ա. Մինասեան յիսուն եկեղեցիին: Տէր եւ Տիկին Յ. Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Դանիէլեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Թովմասեան, Ա. Կոստանեան եւ ոմն 50ական: եկեղեցիին:

(Շար.)

×

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերը շնորհակալութեամբ ստացած են Տէր եւ Տիկին Զրուանդեանէ 15 ըղգեստ (fourrure) եւ վեց բիժամա, Պոլսէն եկած չքաւոր աշակերտութեան համար:

×

Ալֆորվիլի Մշակութային Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յովհ. Չէրչեանէ, իրենց մօրեղբօր Միսաք Մերտինեանի մահուան առթիւ յիսուն Փրանք, Մշակութային Տան շինութեան հիմնադրամին:

×

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Վահէ Յակոբեանէ երեսուն Փրանք փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մարիամ Փափազեանի մահուան առթիւ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն Այրի Տիկին Պասմաճեան 10 Փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Գաբրիէլեան 50 Փրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման Արամ Փէշտիմալճեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին: Փետրուար 18ի 49րդ տարեդարձը կը տօնուի 22 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Սան մեծ սըրահը:

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի՝
ԸՆԿ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, պար, արտասանութիւններ եւն.:

Առատ կերուխում, ընկերական հաճելի մթնոլորտ:

ԾԱԽՈՒ Է
UN CABINET MEDICAL

Շատ լաւ դիրքով յարակից բնակութեան լայն եւ հանգստաւէտ պայմաններով:

9րդ Թաղամասին մէջ:

Մանրամասնութիւններու համար դիմել «Յառաջ»ի:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շըրջանի բոլոր մարմիններու վարչութիւնները Շաբաթ 14 Փետրուար, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Քաֆէ Էթուալի վերնայարկը (Փլաս տիւ Փօն): Շատ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ
Հ. ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
յաւարտ պատարագի, Արեւաղալի արարողութիւն ժամը 11.30ին:

ՆԱՒԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղի խնճոյքը Մարտ 15ին:

ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
Aux grottes de Han

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ

Պելժիոյ մէջ Լէսի եւ Լոմի հովիտներուն մէջ ՀԱՆ ՍԻՒՌ ԼԷՍԻ հսկայ քարայրը եւրոպական զբօսաշրջային հրաշալիք մըն է, որ ամբողջութիւն մը կը կազմէ Ռոշֆորի հետ:

Ստորերկրեայ վիպական նաւարկութիւն

ՄԵԿՆՈՒՄ Կիրակի, Փետրուար 22ին: Հաւաքուիլ ժամը 7.30ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.45ին Կառ Տիւ Նոր, Քիւրվէօր սրճարանը: Մեկնում ժամը 8ին Մօ, Շաթօ - Թիէրի, Ռէնս, Ռէթէլ, Շարլըվիլ, Ժիվէ, Տինան: Քարայրներու այցելութիւն օրօրայով եւ հանգիստ Մէօզի ափերուն:

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին եւ ժամանում՝ 22ի առեններ:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 45 ՖՐԱՆՔ

Պտոյտները միասին:

Սահմանափակ տեղեր:

10 տ. հարիւր զեղչ այն անդամներուն, որ 1970ի անդամավճարները վճարած են:

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Վահէ Զիլինկիրեան 50 Փրանք կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, ողբ. Արուսեակ Խոսրովեանի յիշատակին:

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ:

Շաբաթ, Փետրուար 21, ժամը 19ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանի՝ Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահին մէջ, 26 Րիւ Թրոյոն, (Մեթրօ Փոն տը Սեւր)::

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ, արուեստագէտներու մասնակցութեամբ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահոց բոլոր Հինգշաբթիներուն, երեկոյեան ժամը 6.30ին, տեղի կ'ունենան ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները: Միւս թուականներն են.— Փետր. 19, 26, Մարտ 5, 12 եւ 19:

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն՝ Փետր. 15ին, 22ին, Մարտ 1ին, 8ին եւ 15ին, յաւարտ Ս. Պատարագի, կը կատարուի ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն: Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նախագահութեամբ կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի 15 Փետր. ժամը 16էն 20

Maison des Centraux, 8 Rue Jean Goujon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Խմբերգ՝ երգչախումբի կողմէ, արտասանութիւն՝ Օր. Օր. Մարտիրոսեան եւ Աթմաճեան, մեներգ սիրուած արուեստագէտներէ:

Դաշնակ՝ Տիկին Սոնա Թորոսեան, ջութակ՝ Պ. Ժիրայր Թորգոմեան (Ա. մացանակ Պետական Երաժշտանոցի): Զանիշտ՝ Յ. Պարոնեանէ (Մեծապատիւ Մուրացկանները) Պ. Պ. Պշտիկեանի եւ Ա. Պետրոսեանի կողմէ:

ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ծախսերու մասնակցութիւն 15 փրֆ. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

Սիրով կը հրաւիրուի՝ հասարակութիւնը

39րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Ա. րշաւը եւ բանակումի կեանքը

Հայկական պարեր եւ երգեր

Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր

Սկաուտական նուագախումբը

Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ:

Սկաուտական տողանցք

Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան:

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ — ՊԻԻՖԷ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը:

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը: Երեկոյ մեկնում Երեւան:

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով:

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար․ 90 ֆ․ — Վեցամսեայ 50 ֆ․
Արտասահման Տար․ 115 ֆր․ — Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 15 FEVRIER 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11․741

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.741

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

—o—

ԲԺԻՇԿ Յ․ ԶԱՒՐԻԵՒԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Բ․

Կը թուի թէ Կիլիկիոյ հարցը կռուախնձոր է դարձեր հայ պատուիրակներու եւ թէ ա՛Օրսէի միջեւ ։

Փարիզի ռուս դեսպան Իզվոլսկի 1–14 Յունիս 1915 թուակիր հեռագրով մը Սազոնովին կը յայտնէ թէ Բժիշկ Զաւրիեւ եւ Պօղոս Նուպար Փաշա իրարմէ կը պահեն զինքը ֆրանս․ կառավարական անձերու, քաղաքական գործիչներու եւ լրագրողներու հետ ունեցած իրենց խօսակցութիւններուն, որոնց նպատակն է համոզել զանոնք, որ ընդունին Հայկ․ բաղձանքները ։ Սակայն արտաքին նախարարութեան մէջ կը շարունակեն եղեր պնդել, որ Ֆրանսայի համար անհրաժեշտութիւն է տիրել ոչ միայն Սուրիոյ, այլեւ ամբողջ Կիլիկիոյ՝ մինչեւ Տաւրոս ։ «… Այնուամենայնիւ բազմաթիւ ազդեցիկ անձինք նրանց ներկայացրած փաստարկութիւնների ազդեցութեան տակ իբրեւ թէ քիչ - քիչ թեքւում են այն մտքի կողմը, որ ստեղծուի աւտոնոմ Հայաստան՝ Ռուսաստանի, Ֆրանսիայի ու Անգլիայի եռակի պրոտեկտորատի ներքոյ, հետն առած նաեւ Կիլիկիան՝ Ադանա ու Մերսին քաղաքներով, սակայն ի բաց առեալ Ալեքսանդրետտայի ծովածոցն Ալեքսանդրետտա նաւահանգստով հանդերձ, որ պիտի անցնի Ֆրանսիային ։ Նուպար Փաշան այս խնդրի մասին Դէլկասէին մի յատուկ յուշագիր է տուել, յորում Ֆրանսիայի ինքնասիրութիւնը պաշտպանելու նպատակով այն միտքն է յայտնում, որ Ֆրանսիան ստանալով ամբողջ Կիլիկիան՝ կարող է իր սեփական նախաձեռնութեամբ զիջել վերոյիշեալ երկրամասը Հայերին » ։

Նուպար Փաշա իր յուշագրին մէջ այն միտքն է յայտներ նաեւ, որ ենթադրաբար պէտք է ստեղծուի նաեւ առանձին «աւտոնոմ Քիւրտիստան»՝ վերոյիշեալ պետութիւններէն մէկուն կամ բոլորին հովանաւորութեան տակ ։

Քանի որ Սազոնովի եւ Բժ․ Զաւրիեւի միջեւ կատարուած խօսակցութիւնները «զուտ ակադեմական բնոյթ » կը կրէին, Իզվոլսկի իր հեռագրի վերջաւորութեան կը չի շէ, որ նկատի առնելով այդ պարագան, կը շարունակէ «ջանադիր կերպով ձեռնպահ մնալ Զաւրիեւի եւ Նուպար Փաշայի ցանկութիւններին որեւէ օժանդակութիւն ցոյց տալուց…» ։

Իր պատասխանին մէջ (3-16 Յունիս 1915) Սազոնով կ'ըսէ, որ եթէ հայ պատուիրակները յաջողին «Փարիզի կաբինետը հակել Կիլիկիան ապագայ հայկական մարզի կազմի մէջ մտցնելու կողմը, ապա կայսերական կառավարութիւնը կարող է համակրութիւն տածել Տաճկահայերի ցանկութիւնների իրագործման նկատմամբ, որոնց նա ի վաղուց անտի հովանաւորել է » ։

Փարիզէն Լոնտոն երթալով, Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպար ներկայացուցեր է ռուս դեսպան կոմս Բէնկենդորֆին՝ յայտնելով որ ինք հաստարմատն է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, որու ծրագիրն ընդուներ է կայսերական կառավարութիւնը ։ Այդ ծրագիրն է վեց նահանգներու ինքնավարութիւնը՝ Կիլիկիայով հանդերձ, «որը չէզոք, յայտարարուած պիտի լինի երեք պետութիւնների պրոտեկտորատի ներքոյ » ։

Դեսպանը 1915 Յուլիս 2–15ին Սազոնովին ուղղած հեռագրով կ'ըսէ․— «Ճիշդ չիմանալով կայսերական կառավարութեան հայեացքները՝ ես սահմանափակուեցի բացառապէս վստահացնելով եւ հաստատելով այն մեծ նշանակութիւնը, որ Ռուսաստանը տալիս է հայկական խնդրին եւ այն մեծ շահագրգռութիւնը, որ յարուցանում է նոյն խնդիրը » ։

Լոնտոնի դեսպանի այս հեռագրին Սազոնով կը պատասխանէ 7 - 20 Յուլիսին՝ յայտնելով որ սուլթանի գերիշխանութեան տակ եւ երեք պետութեանց հովանաւորութեամբ ինքնավար « հայկական մարզ »ի ստեղծումը «բնական զարգացում կը լինէր այն ի վաղուց անտի բարեացակամ վերաբերմունքի, որ Տաճկահայերի նկատմամբ ունեն ոչ միայն Ռուսաստանն, այլեւ սրա դաշնակիցները ։ Սակայն կայսերական կառավարութիւնն այս խնդրի նկատմամբ վերջնական վճիռ դեռ չէ կայացրել, եւ հայ լիազօրների հետ ունեցած բոլոր զրոյցները զուտ ակադեմական բնոյթ են կրել» ։

Բժիշկ Զաւրիեւ Եւրոպայի մէջ կը շարունակէ իր յարաբերութիւնները դիւանագիտական շրջանակներու, մասնաւորաբար ռուս դեսպաններու հետ ։ 1915 Նոյեմբերի վերջերը կ'երթայ Պուքրէշ ։

Ռումանիոյ մայրաքաղաքի ռուս դեսպան Պոկլեւսկի 28 Նոյեմբեր - 11 Դեկտեմբերին արտաքին նախարարութեան խորհրդական Գուլկեւիչին կ'ուղղէ անձնական ծածկագիր հեռագիր մը՝ ըսելով որ «Զաւրիեւին տեղեկութիւններ են հասել Ճեմալ փաշայի եւ տաճիկ կառավարութեան միջեւ ծագած գժտութիւնների վերաբերեալ » ։

Իբրեւ թէ Թուրքիոյ ծովային նախարարը տրամադիր է «բացայայտ ապստամբութիւն» կազմակերպել Պոլսոյ կառավարութեան եւ Գերմանացիներու դէմ, եթէ դաշնակից պետութիւնները հաւանին սուլթան յայտարարել զայն՝ «հօրից առաջ որդուն անցնելու ժառանգական իրաւունքով » ։ Պոկլեւսկի կ'ըսէ թէ Հայերը որոշ միջոցներ ունին Ճեմալի վրայ ազդելու համար ։ Իր կարգին Սազոնով ալ լուրջի առնելով խնդիրը, Փարիզի, Լոնտոնի եւ Հռոմի դեսպաններուն կը հեռագրէ՝ հրահանգելով «անձնուէր Հայերի միջոցով Ճեմալի հետ գաղտնի բանակցութիւնների մէջ մտնել » ։

Ճեմալ փաշայի խնդրով երկար կը ըղբաղին Փարիզի, Լոնտոնի, Հռոմի եւ Պուքրէշի ռուս դեսպանները ։ Իզվոլսկին նոյնիսկ այս մասին կը խօսի Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիանին, որ կը յայտնէ անոր թէ «ֆրանս․ կառավարութիւնն առանձնապէս չի հաւատում Ճէմալի սրա համար նախանշուած դերը կատարելու ընդունակութիւններին եւ նոյնիսկ որոշ չափով վախենում է թէ այս նրա կողմից մի թակարդ լինի …» ։

Անգլիոյ արտաքին նախարար Սըր Էտուըրտ Կրէյ եւ Սազոնով կը համաձայնին, որ «Հայերի միջոցով Ճէմալի հետ ունենալիք յարաբերութիւններն ամէնից լաւ կը լինի կեդրոնացնել Ֆրանսացոց ձեռքում » ։

10 - 23 Յունուար 1916էն ետք այլեւս չի խօսուիր Ճէմալ փաշայի եւ Զաւրիեւի մասին ։

Այդ օրերուն կը սկսին Մարք Սայքսի եւ Ժորժ Փիքոյի բանակցութիւնները, որոնք պիտի յանգէին օսմանեան կայսրութեան բաժանման համար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ կնքուած գաղտնի համաձայնագրին ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՅՑԵՐ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

—o—

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ «ՍԽԱԼԻՆ» ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Միացեալ Արաբիոյ Ֆայսալ Թագաւորը Ճիհատի (Ս․ պատերազմ) հրաւէր կը կարդայ, հակայ ցոյց մը տեղի կ'ունենայ Գահիրէի մէջ ։ Արաբական աշխարհի այս յուզումէն զատ, արեւմտեան երկիրներն ալ մտահոգ են եւ «Նիւ Եորք Թայմզ» չի վարանիր «աններելի չահագործում» որակել իսրայէլեան ռմբակոծութիւնը ։ Գահիրէի ցոյցը կարեւորագոյնն էր վեց օրուան պատերազմի յաջորդող այն ցոյցէն ի վեր, երբ ժողովուրդը պահանջեց որ Նասր ետ առնէ իր հրաժարականը ։

Ընդհանուր ձեւով արաբական աշխարհը «սխալ» չի հաւատար եւ համոզուած է որ Իսրայէլացիք գիտակցաբար ռմբակոծած են Ապու Զապալի գործատունը ։

Իսրայէլ ալ մտահոգ է անշուշտ ։ Մոշէ Տայեան մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած է թէ գալիք օրերը կենսական են Իսրայէլի համար, գլխաւորաբար Նիքսընի դրական կամ բացասական պատասխանին առթիւ Իսրայէլի զէնք եւ օդանաւ հայթայթելու հարցին առընչութեամբ ։ Հարց է նաեւ թէ Եգիպտացիք ի՞նչ պիտի ընեն ։ Կրնան անհրաժեշտ նկատել սահմանափակել պատերազմը կամ ընդհակառակն, առիթէ օգտուիլ եւ «տաքցնել» ճակատը ։

Յորդանանի մէջ ալ այլ բարդութիւններ կան եւ Հիւսէյն թագաւորը դիրքը բաւական խախուտ է ։ Ամմանի մէջ մանաւանդ Հիւսէյն պարտութիւնը պաղեստինցի քոմանտոներու առջեւ շատ ցայտուն է ։ Արդարեւ պաղեստինեան քոմանտոները, քաշլերուած թագաւորին նահանջէն, ոստիկանի պաշտօն կատարած են ամբողջ մայրաքաղաքին մէջ ։ Պաղեստինցիները տէրն են քաղաքին ։ Աւելին՝ Պաղեստինի Ազատագրման ժողովրդական ճակատի պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ պէտք է վերջ տրուի յորդանանեան վարչակարգին, զոր «անկարողութեան եւ էնթրիքի վարչակարգ» կ'որակէ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՒՆԻԽԻ հրէական ծերանոցը, որ կը գտնուէր սինակոկին մօտ, հրոյ ճարակ դարձաւ անցեալ օր ։ Անակնկալ հրդեհին հետեւանքով մեռան եօթը ծերեր ։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն բացաւ ճշդելու համար պատճառները ։ Հաւանական կը նկատուի, որ եղեռնափարձ մը ըլլայ՝ նախաձեռնուած Արաբներու կողմէ ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արեւմտեան շրջաններու մէջ ծայր տուած փոթորիկը մեծ աւերներ գործեց քանդելով կառքեր, տուներու երդիքներ, արմատախիլ ընելով ծառեր ։ 17 հոգի զոհ գացին փոթորիկին ։ Քանի մը ձկնորսանաւեր ալ ընկղմեցան Ատլանտեանի ափերուն վրայ ։

ՊՐԱՆՏ Քոփենհակի մէջ, ուր պաշտօնական այցելութեան մեկնած էր, յայտարարեց, թէ Դաշնակցային Գերմանիոյ նպատակն է մօտոււս վիվէնտի մը հաստատել երկու Գերմանիաներու միջեւ ։

ԻՏԱԼԱՅԻ երկու երիտասարդներ, որոնք մէկ տարուան տաժանակիր բանտարկութեան դատապարտուած էին խորհրդային առեանին կողմէ՝ ազատութիւն պահանջող թռուցիկներ բաժնած ըլլալու յանցանքով, ազատ արձակուեցան ։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ կատարուած, հանրային կարծիքի քննութեան արդիւնքն այն է ժողովուրդին միայն 18 առ հարիւրը համամիտ է որ Անգլիա անդամակցի Հասարակաց Շուկային ։

«ԿԱՐԳԸ ՁԵՐՆ Է, ՏՂԱ՛Ք»

—o—

Թանգարան Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան՝ այնտեղ, ուր հազարաւոր հերոսների յիշատակները իրենց լռութեամբ պատմում են մեր ժողովրդի վերջին ութսունամեակի պատմութիւնը, ուր յեղափոխական անձնուրացների անզուգական խիզախումների ոգին յաղեցրել է մթնոլորտը և ուր, ոչ ոք չի կարող առանց յուզումի, առանց հպարտութեան զգացումի կանգնել ցուցանմուշների առջեւ ու դիտել այդ նուիրական մասունքները ։ Նոյն այս թանգարանում հաւաքուած են յեղափոխական նուիրեալների ժառանգորդների մի ստուար խումբ, բոլորած Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան կարմիր դրօշակի առջեւ ։ Նրանք եկել են Արեւմտեան Եւրոպայի տարբեր երկրներից, եկել են մասնակցելու Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի Շրջանային ժողովին եւ հիմա հաւաքուած յեղափոխական դրօշակի, Դաշնակցութեան Զինանշանի, Ծրագրի ու Կանոնագրի շուրջ յուզումով ու արցունքով հետեւում են այն տպաւորիչ արարողութեան, որ իւրաքանչիւր Դաշնակցականի կեանքում հանդիսացել է անկիւնադարձային ։ Տեղի է ունենում հինգ երիտասարդ նորընծաների ուխտի եւ երդման արարողութիւնը, հինգ երիտասարդներ ծնուած եւ մեծացած սփիւռքեան պայմաններում, եւրոպական ամենակուլ մթնոլորտի մէջ ։ Տեսնում ենք նրանց, թէ ինչպէս մտահոգութեան եւ նուիրումի արտայայտութիւնը իրենց դէմքին, պարտականութեան գիտակցութիւնը առկայծում իրենց աչքերում, աչալրջօրէն լսում են երեցագոյն ընկերներից մէկի խօսքերը, որը բացատրում է Դաշնակցականի պարտականութիւնը, Դաշնակցական լինելու դժուարութիւնները եւ հարց է ուղղում նորընծաներին, թէ արդեօ՞ք իրենց ազատ կամքով են գինուորագրուելու Դաշնակցութեան ։ Պատասխանը լինում է դրական ։ Այնուհետեւ իրենց պատուի ու հայրենիքի՝ Հայաստանի, վրայ կատարում են իրենց ուխտը՝ իւրաքանչիւրի ձախ ձեռքը Դաշնակցութեան դրօշակի, Զինանշանի, Ծրագրի ու Կանոնագրի վրայ ։ Վերջանում է ուխտի արարողութիւնը, լսւում է Դաշնակցութեան փառերգը՝ « Մշակ - բանուոր»ը, որից յետոյ կնքահայրերը՝ Շրջ․ ժողովի բոլոր պատգամաւորները, նորընծաներին փոխանցում են Դաշնակցականի աւանդական համբոյրը, ի նշան ընկերական սիրոյ եւ յարգանքի ։

Հինգ երիտասարդներ, հինգ գաղափարականներ, Դաշնակցութեան երիտասարդութեան ըմբռնելի ու անըմբռնելի գաղտնիքի զօրութեամբ գալիս են խտացնելու Դաշնակցութեան շարքերը, իրենց բաժինը բերելու Հայ Դատի լուծման համար մղուող պայքարին եւ մասնակից լինելու Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի կերտման ։

Գ․ Տ․ Ս․

ԼՈՒՏՎԻԿ ՖԱՆ ՊԵԹՀՈՎԷՆ

(ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ 200ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Գերմանացի աշխարհահռչակ երգահանին ծննդեան երկուհարիւրամեակն է այս տարի ։ Արդարեւ Պեթհովէն ծնած է 16 Դեկտեմբեր 1770ին, Պոն, Գերմանիա ։ Մայրը թօքախտաւոր, իսկ հայրն ալ, որ մատրան մը դպիրն էր՝ կատարեալ մոլի խմող էր ։ Հօրը պնդումին վրայ ապագայ երգահանը փոքր տարիքէն սորվեցաւ ջութակ նուագել եւ հազիւ 11 տարեկան էր, երբ մաս կազմեց թատրոնի նուագախումբի մը ։ Պեթհովէնի ուսուցչուհին եղաւ Էլէօնորա Պրէօնինկ, զոր պաշտեց անոր ամուսնութենէն ալ ետք ։ Անցաւ Վիէննա. հոն մարզուեցաւ Մոցարթի եւ Հայտընի խնամքին տակ՝ յետագային դառնալու համար անոնց համարժէք դէմք մը երաժշտական ասպարէզին մէջ ։

Մօր կորուստ ու կսկիծ, անոր հիւանդութենէն վարակուած ըլլալու մղձաւանջ, Էլէօնորայէն ու ծննդավայրէն բաժնուելու հարկադրութիւն, երկիցս նշանախօսութեան խզում, Գասպար եղբօրը մահով՝ անոր ապերախտ տղան Քարլը մեծցնելու հոգ, թշուառութիւն եւ, մանաւանդ, խլութիւն, այս բոլորը չյաջողեցան ջլատել իր բարոյական կորովը, ոչ ալ ամլացնել իր երկնածիր տաղանդը ։ Մշտանորոգ տառապանքները իր լաւագոյն ներշնչումները եղան ։ Հակառակ իր յօրինած ու դաշնաւորած գլուխ-գործոցներուն, որոնք փառքի դափնիներ շնորհեցին երգահանին, անոր նիւթական վիճակը մնաց միշտ աննախանձելի ։ Մինչեւ իր կեանքին վերջին–թէր տարին արտադրեց չարունակ, վասնզի խլութիւնը մղած էր զինք անհունապէս ներամփոփ կենցաղի մը՝ որուն մէջ յուզումնակոծ այլ սաւառնաթեւ աճեցաւ իր սեղծագործ հանճարը ։ Իրեն կը պարտինք Ջոնլայթների Ֆիտելիօին, Կէօթէի «Էկմոնտ»ին, եւ «Գորիոլան» ու «Պրոմեթէոս» ողբերգներուն երաժշտութիւնը ։ Ան մասնաւորապէս փայլած է գործիական երաժշտութեան մէջ, չարադրելով բազմաթիւ համանուագներ (սէնֆոնի), սոնատներ, քոնչերթօներ, քուաթոր եւայլն ։ Պեթհովէն փակեց իր աչքերը 26 Մարտ 1827ին փոթորկոտ օրով մը ։

« Իմ արուեստս պէտք է նուիրուած ըլլայ չքաւորներուն բարիքին», գրած էր օր մը Պեթհովէն իր բարեկամ՝ Տօքթ. Վեկելէրի ։ Ու իր արուեստը նուիրուեցաւ հանուր մարդկութեան բարիքին ։ 143 տարի կ'ընէ այն օրէն ի վեր երբ Վիէննայի իր նոր բացուած գերեզմանին շուրջ հաւաքուած երգչախումբը երգեց վարպետին այս գրածը. «Դուն որ կեանքի մէջ ո՛չ խաղաղութիւն ունեցար, ո՛չ երդիք, հանգչէ՛ լուռ հողին տակ, ծոցը մահուան ...» ։ Մշտախռով, անհրդէք ու տարփազուրկ, ան չճանչցաւ երբեք սփոփանքին քաղցրութիւնը ։ Իր բարեկամներէն շատերը չհասկցան ու լքեցին զինք, ուրիշներ ալ բարեկամ ըլլալով հանդերձ, չվարուեցան իրեն հետ այն խոր յարգանքով ու ակնածանքով՝ որուն արժանի էր ։ Մահէն տարի մը առաջ, անոր երկրպագուներէն Տիկին Հալմ, փափաքելով Պեթհովէնի մազերէն խուրձ մը ունենալ, դիմեց վարպետին բարեկամ՝ Քարլ Հոլց ջութակահարին, որ իրեն համար այդ յիշատակը խնդրէ. եւ ստացաւ ալեխառն մազերու խուրձ մը. բայց Պեթհովէն օրին մէկը հանդիպելով Հալմի՝ ըսաւ. «Տիկին, խաբեր են ձեզի, տեսէք ինչ տեսակ մարդոցմէ չըրջապատուած եմ. այծի մազ տուած են ձեզի»։ Այս տղեկ կատակին համար Հալմ խստօրէն կշտամբեց Հոլցը, բարեւն ալ կտրելով ։ Կենսագիրները չեն ըսեր, սակայն, թէ ան այսպէս վարուելով իրեն եղած կատակի՞ն, թէ մեծանուն երգահանին դէմ գործուած անարգանքին վրէժը լուծեց ։ Բայց Պեթհովէն բարի էր ։ Ամիս մը չէր անցած այս տխուր դէպքէն ի վեր, երբ գրեց Հոլցի. «Վըստահ կրնաք ըլլալ, որ այլեւս չեմ խորհիր վերջերս պատահած դէպքին վրայ, ու միշտ անայլայլ կը մնամ ձեզի հանդէպ տածած երախտագիտական զգացումներս ։ Կը խնդրեմ ուրեմն, որ ձեր վարմունքով բան մը յայտնի չընէք ուրիշներուն. տունս միշտ բաց է ձեր առջեւ, կը յուսամ թէ յառաջիկայ Կիրակի պիտի չմերժէք ճաշի գալ ինծի»։ Հոլց զարգացած եւ չէն երիտասարդ մըն էր, որուն հանդէպ վարպետին սէրը ծնած էր այն աջակցութենէն, զոր Հոլց ընծայած էր իրեն, կարգադրելու համար կարգ մը ժառանգական խնդիրներ ի նպաստ իր Քարլ եղբօրորդւոյն, որպէսզի վերջինս մեծ ժառանգութեան մը տիրանար Պեթհովէնի մահէն ետք ։ Իր իւրաքանչիւր նամակին մէջ մեծ վարպետը կ'արտայայտէր խորին սէր եւ հայրական գորով՝ Քարլի հանդէպ ։ Պեթհովէնի, Սեպտեմբեր 1825 թուակիր նամակէն հատուած մը կ'արժէ արտագրել հոս, իր հոգիին մեծութեան ու եղբօրորդւոյն բարոյական թշուառութեան մասին այնքան պերճախօս.—Կը հասկնամ, որ դուն ալ փափաք չունիս մօտս գալու ։ Անտարակոյս իմ քովս մաքուր է ամէն բան ... Գալ Կիրակի գալու պէտք չունիս, վասնզի քու վարմունքդ ոչ մէկ ներդաշնակութիւն կրնայ ծնիլ ։ Այս բոլորը ինչո՞ւ ծածկել ։ Ազնիւ մարդ մը պիտի ըլլաս միայն այն օրը երբ դադրիս ստելէ եւ անկեղծ ըլլաս ։ Ամէն պարագայի մէջ, մի՛ վախնար, ես միշտ պիտի մտածեմ քու մասիդ ու պիտի հոգամ ծախքերդ ։ Մնաս բարով. ան որ քեզի կեանք տուած չէ, բայց եւ այնպէս այդ կեանքը ապրեցուցած է, հօր պէս եւ հօրմէ մը աւելի՝ ուսումդ ու զարգացումդ խորհած է, ու կ'աղաչէ քեզի բոլոր հոգիովը, որ քալես միշտ բարութեան եւ ուղղամտութեան միակ ճամբէն ։ Մնաս բարով ...»։ Հօրեղբօրը այս կաթոգին սիրոյն ու զոհողութիւններուն՝ Քարլ կը փոխադարձէր միշտ վատոզի եւ չնական ոճով մը ։ Ահա այս ապերախտ տղուն էր որ Պեթհովէն կը նուիրէր իր բոլոր մտածումները մինչեւ իր կեանքին վերջին օրերը, ողի ի բռին աշխատելով, որ իր աղքատութիւնը հարստութիւնով փոխէ. Քարլի ապագային համար հիւսած այս երազներուն մէջ էր, որ ինք ուրախութեան կարճ վայրկեաններ կը գտնէր դուցէ ։ Ու ճիշդ այդ հոգեկան վիճակին հայելին է իր Քուարթէթ ան սի պեմոլ մաժէօրը ։ 1825ին երբ կ'աշխատէր այս գործին վրայ՝ կը գրէ Հոլցի. « Քանի որ աստանկ պիտի ըլլար, այլեւս հոգս չէ թէ ո՛ր դժոխքին շունը պիտի լզէ կամ կրծէ ուղեղս, բաւ է որ զիս չպատռցնէ ։ Շատ գեղեցիկ եղաւ վերջին քուարթեթը, որ վեց մասէ բաղկացած է եւ որով կ'ուզեմ վերջացնել այս ամիսը»։ Դժոխքի շունը (Կերբերոս) մէկն է այն տիտղոսներէն, զոր երեւելի երգահանը կուտար իր հրատարակիչներուն ։

Այս հրաշակերտին անտանթէն լսելով, անկարելի է չերեւակայել Պեթհովէնը պտոյտի պահուն, անսահման փեղոյրը գլխուն, դէմքը՝ մռայլ խոհերով տառապակոծ, փողոցներուն մէջէն արագաքայլ ... Անոր Ե. մասը, գեղեցկագոյնը, գրեթէ լալով գրած է. ամէն անգամ որ կը յիշէր զայն, աչքերը կը լեցուէին արցունքով. կարծես հոգիներու ասուլիս մըն է ան, որ չեշտերու քաղցրութեամբ ու պատկերներու աննման յստակութեամբ կը քակուի. Երկու ձայներ կը գերիշխեն հոն միւս բոլորին վրայ, խորին թախծութեամբ եւ աստուածային թրթռումներով յորդաբեղ, մին կը ձգտի վեր՝ փրկութիւն փափաքելով անձկագին, միւսը՝ կապուած հողին՝ կը փորձէ կարճ խոյանքներ, որոնք հողեղէն մարդերուն կը վերադառնան կրկին. մարդկային մեղքէն խորունկ ցաւի մը ինքնալքումը կայ այս ամանակին (Թեմփօ) կեդրոնական հատուածին մէջ. անմխիթար խորտակուած սրտի մը վէպը, որ խորհիլ կուտայ հեղինակին կենաց եղերերգին, ու միւսին վրայ հոգիին տարած վսեմ յաղթանակին ։ Լսենք զինքը. «Ի՜նչ վիշտ՝ տեսնել մօտիկս մարդիկ, որոնք հեռանուագ սրինգ մը կ'ունկնդրեն, բայց ես չեմ լսեր ։ Այս վիճակը յուսահատութեան մղեց հոգիս, ու քիչ մնաց որ անձնասպան ըլլայի ։ Արուեստը, արուեստը միայն զիս արգիլեց մեռնելէ. անհնար կը թուէր ինծի հրաժեշտ տալ կեանքին՝ առանց իրագործելու ինծի տրուած առաքելութիւնը » ։

Կ'երեւակայէք խուլի մը մենութիւնը, եթէ այդ խուլը հանճարեղ երաժիշտ մըն է ։ Խլութեան առաջին նշանները յայտնուեցան 1800ին ։ Կ'անցնի տարի մը, ու հիւանդութիւնը կը սաստկանայ ։ Կը գրէ իր հռչակաւոր կտակը, « Հայլիկէնտատի կտակը», մարդկային տուայտանքին ամէնէն սրտայոյզ մէկ ճիչը ։ Կորած է իսպառ ամէն յոյս, ուրիշներուն նուագը այլեւս պիտի չլսէ, մինչ ուրիշներ պիտի լսեն իրենը ...։

Իր քուարթէթին վերջին թեմփօն, որ իր կարապի երգը եղաւ, թարմութեան ու զգացումի զմայլելի փափկութեամբ ճշմարիտ վերադարձ մըն է քառասուն տարուան արուեստագէտի կեանքով մը կատարելագործուած եւ ճոխացած իր առաջին եղանակին – Բոլոր թըշուառութիւնները մոռցուած են այլեւս ։ Նպատակին հասած ըլլալու հրճուանքը կ'երգէ այս էջերուն մէջ ։ Իններորդ համանուագին տրտմերգակ բերկրանքը չէ ան, այլ ժպիտն է անոր որ իր կեանքին աշխատանքի բեղուն շրջանը փակած, անդրադոյն պայծառութեամբ ու խաղաղութեամբ կը պատրաստուի մեռնել՝ յաւերժական մնալու համար՝ փառքի պանթէոնը ։

Վախճանը կը մօտենայ ։ 1826 – 27ի ձմեռը Պեթհովէն եղբօրը՝ Եոհանի տունը, Կնայքսենտորֆի մէջ, այնքան գէշ կը զգայ ինքզինք, որ մէկէնիմէկ կ'որոշէ վերադառնալ Վիէննա ։ Դեկտեմբեր 2ին ճամբայ կ'ելլէ բաց կառքով մը ։ Կը հասնի եւ անկողին կ'իյնայ կշտապէ ։ Բժիշկները իրենց յոյսը կորած են արդէն. հաւատարիմ բարեկամներ կը շըրջապատեն հիւանդը. ան ուրախ է դեռ. կ'ընդունի Հէնտէլի քառասուն հատոր ամբողջական գործը զոր ղրկած էին իբր պատիւ իրեն ։ Յանկարծ կը տեսնէ ճըշմարտութիւնը. պէտք է մեռնիլ ։ Միմիայն եղբօրը տղուն վրայ կը խորհի, կըտակը կ'ընէ, եւ 48 ժամուան հոգեվարքէ մը ետք կը մեռնի ։

Այսպէս կը վերջանայ կեանքը, ճիշդ երկու հարիւր տարի առաջ ծնած, հանճարեղ երգահանին ։

Թ.

ԳՄԲԷԹԵԱՆ «ԵԱԿՈՅԻ» ԴԵՐՈՎ

ԽՄԲ.— Վահրամ Փափազեանի « Իմ Օթելլօ»ն հատորին մէջ հետեւեալ տողերը նուիրած է Ա. Գմբէթեանի Եակոյի դերին մէջ ։

... Թէեւ բազմաթիւ են նրանք, բայց կանգ կ'առնեմ չորսի վրայ որպէս լաւագոյն նմոյշներ հայ բեմարուեստի՝ վերջին չորս տասնամեակում ։

Մէկը Փարիզում էր ։

Ցաք ու ցրիւ արեւմտահայութեան ըզգալի մի մասը հաւաքուել էր ու խտացել Փարիզում եւ այդ լուսաւոր ոստանում ոչ միայն կարողացել էր թօթափել իր վրայից ամբողջ հինգ հարիւր տար–

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ներեցէք, Բարսեղ էֆէնտի, ես ոեւէ մարդ մը չեմ, այսօր դիրք ունեցող, անուն ունեցող մարդ մըն եմ եւ երբ ինծի առանց պատճառ մը ցոյց տալու կը մերժէք ձեր աղջիկը տալ, զիս ծանրապէս նախատած կ'ըլլաք ։

— Ես ձեզ նախատելու բնաւ դիտաւորութիւն չունիմ, պատասխանեց վաճառականը, ձեր արժանիքին համեմատ ձեզ կը յարգեմ, կը պատուեմ ալ, միայն թէ այս ամուսնութիւնը կարելի չէ եւ պէտք է որ բոլորովին յոյսերնիդ կտրէք ։

— Բայց ինչո՞ւ համար ։

— Պէտք չունիմ աւելի բացատրութիւն մը տալու ։

— Ա՞յս է ձեր վերջին խօսքը ։

— Առաջին ու վերջին խօսքս այս է, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի ոտքի ելլելով ։

Հակառակ իր աներեսութեան՝ Թորոս պէյ ալ ստիպուեցաւ ոտքի ելլել, բայց դեռ մեկնելու չէր պատրաստուեր ։

— Ձեր շահը կը պահանջէր որ, ըսաւ վաճառականին, իրարու հետ բարեկամ մնայինք ։

— Նորէն բարեկամ ենք ։

— Ոչ այս կերպով բարեկամ ։

— Ի՞նչ ընենք, ուրիշ կերպ կարելի չէ ։

— Մնաք բարով ։

— Երթաք բարով ։

Թորոս պէյ ելաւ, դաժան ակնարկ մը ուղղելով վաճառականին, որ յուզումէն կը դողդղար ։

— Հիմա գնա եւ ինչ որ պիտի ընես ըրէ, մռլտաց այս վերջինը ակռաներուն մէջէն ու եկաւ իր գրասեղանին առջեւ բազմեցաւ ։

Անցան մէկ քանի օրեր եւ Թորոս պէյ կենդանութեան նշան ցոյց չտուաւ ։

Բարսեղ էֆէնտի ալ կը սկսէր հանդարտիլ եւ կը համոզուէր, որ լրտեսը կարող չէր եղած իրեն որեւէ չարիք հասցնելու ։

— Խայտառակը, կը խորհէր, պարապ սպառնալիքներով փորձեց աչքս վախցնել...։

Իր որդին, Արամը, եկած էր Իզմիրէն ու հիմա երկուքը միասին իրենց առեւտուրով կը զբաղէին ։ Երիտասարդին պատմած էին իրենց ընտանեկան անցքերը եւ Արամ կատաղի ատելութեամբ մը լեցուած էր Թորոս պէյի դէմ ։

Օր մը սակայն, երբ վաճառականը իր գրասենեակին մէջ նստած՝ գործի վերաբերեալ թղթակցութիւններ կը գրէր, անծանօթ մը ներկայացաւ իրեն եւ ըսաւ.

— Նորին վեհափառութեան հանդերձապետին կողմէ կուգամ, իր կողմէ խնդրելու համար, որ վաղը առտու երթաք զինքը տեսնելու Եըլտըզի պալատը ։

Բարսեղ էֆէնտի երբեք որեւէ յարաբերութիւն չէր ունեցած հանդերձապետին հետ եւ բնաւ չէր ճանչնար զայն, ուստի զարմացած հարցուց.

— Արդեօք ի՞նչ բանի համար զիս կը փափաքի տեսնել ։

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց մարդը, որ հանդերձապետին տղան էր, միայն անպատճառ կ'ուզէ ձեզ տեսնել ։

Տարտամ մտատանջութիւն մը պաշարեց վաճառականին միտքը, այսուհանդերձ պատասխանեց.

— Շատ աղէկ, վաղը առտու անպատճառ կ'երթամ զինքը տեսնելու ։

— Չմոռնաք ։

— Ոչ, վստահ եղէք ։

Արդարեւ հետեւեալ առտու Բարսեղ էֆէնտի, միտքը հազար ու մի մտատանջութիւններով պաշարուած, գնաց տեսնել պալատականը ։

Սպասման սրահի մը մէջ ժամու մը չափ կենալէն ետքը զինքը մտցուցին Ապտիւլ Համիտի հանդերձապահին քով ։

Պալատականը՝ ժպտուն դէմքով, խիստ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ վաճառականը բազմեցնելով իր մօտ, թիկնաթոռի մը մէջ եւ իսկոյն սիկարէթ մը ներկայացնելով, յետոյ հրամայեց որ սուրճ բերեն իրենց ։

Այս մեծարանքները բաւական ապահովցուցին Բարսեղ էֆէնտին, որ շատ յուզուած վիճակ մը ունէր ներս մտած ատեն ։

Պալատականը քաղաքավարական ձեւականութիւններով իր հիւրին որպիսութիւնը հարցնելէ ետք, ըսաւ.

— Թերեւս քիչ մը զարմացաք իմ այս անակնկալ հրաւէրիս համար ։

— Արդարեւ, պատասխանեց վաճառականը, չէի կրնար գուշակել թէ այսպիսի պատիւ մը պիտի ընէիք ինծի ։

— Եւ թերեւս քիչ մըն ալ մտատանջութեան մէջ ինկաք ։

— Ոչ, բնաւ մտատանջութեան պատճառ մը չունէի...

— Բայց ներս մտած ատեննիդ յուզուած կ'երեւայիք ։

— Այսինքն քիչ մը շփոթած էի, որովհետեւ առաջին անգամն է, որ ձեր վսեմութեան ներկայանալու պատիւը կ'ունենայի ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(44 – Շար.)

ուայ Թուրք բռնակալութեան ծանր ճընշումը, այլեւ ընտելացել էր Արեւմտեան Եւրոպայի ոչ միայն անհամեմատ աւելի բարձր մշակոյթի կենցաղին, այլեւ նրա արուեստին : Եւ մէկից աւելի Ֆրանսահայ դերասաններ հրջապատեցին ինձ, երբ բախտի բերմամբ վիճակուեց ինձ իմ արուեստը տանել մինչեւ Սէնի ափերին :

Այդ ճամբորդութիւնը ձեռնարկելիս նպատակս էր ֆրանսացի հանդիսատեսին դիմագրաւել ֆրանսացի դերասանների խաղընկերութեամբ եւ ֆրանսերէն լեզուով, եւ այդ նպատակի իրագործման համար էր, որ խորհրդային կառավարութիւնը ընդառաջել էր իմ ցանկութեան : Եւ ահա, մինչեւ նման գործի իրականացումը, ես հանդիպեցի Փարիզում լրիւ օրինաչափ ու կատարեալ մի հայ խմբի՝ ժամանակակից մի խաղացանկով օժտուած, ուր ֆրանսական արդ. թատերագրութեան լաւագոյն դէմքերի կողքին փայլում էին եւ հայ ժամանակակից հեղինակների գործերը :

Այդ դերասանները Շանթի, Պարոնեանի, Շիրվանզադէի թատերախաղերի հետ միասին, ոչ միայն մերձենում էին, այլեւ բացատրում Պաթայլի, Հերվիէի եւ Պերնշթայնի նման գեր–արդիական ֆրանսացի հեղինակների : Փորձութիւնը մեծ էր, ինչպէս եւ հայ համայնքի ինձ տեսնելու ցանկութիւնը ոչ պակաս : Եւ վերջապէս Փարիզի հայ Թատրոնը Պոլսոյ հայ Տրամատիկից ոչնչով պակաս չէր :

Այնտեղ կային Երուանդ Թոլայեանի, Սիրանոյշ Ալեքսանեանի, Էլիզ Պինէմէյճեանի, Լաքքայի, Տրդատ Նշանեանի, Արման Կոթիկեանի, Լեւոն Ցարուեի, Սարիմ Մաքսուտեանի, Սվաճեանի, Աստինէ Պինէմէյճեանի, Սիրուհի Նշանեանի եւ վերջապէս Արշաւիր Շահխաթունիի նման փորձուած եւ հմուտ դերասաններ, որոնց կողքին նորեր էին հասել, թէեւ հայ, բայց Փարիզի արտադրութիւն, դերասաններ եւ դերասանուհիներ, որոնցից երկուսին ուզում եմ այս գրքում յիշել այն հոյակապ «Օթելլօ»ի ներկայացման առթիւ, որ տուի ես Փարիզում, նախքան իմ ելոյթը Ֆրանսացիների հետ :

Եթէ չեմ խօսում այլ ներկայացումների մասին, որ առիթ ունեցայ ես խաղալու նոյն այդ խմբի հետ, ապա նրա համար միայն, որ գիրքն այս նուիրուած լինելով «Վենետիկի Մաւրին», շրջապատում եմ մի դերազանց Եակոյով եւ մի դերազանց Տեզտեմոնայով :

Այդ Եակոն Արտաշէս Գմբէթեանն էր : Նրա այդ դերերի մասին, որոնցմով խաղընկեր եղաւ ինձ կամ որոնց հանդիսատես եղայ ես, կ'ասեմ միայն այսքան, որ ամէն մի թատրոն երջանիկ կը լինէր նման դերասան ունենալով իր անձնակազմում, իսկ նրա Եակոն մի յայտնութիւն եղաւ ինձ համար :

Իմ երկար գործունէութեան ընթացքում դեռ չի յաջողուել ինձ այդքան ճիշդ եւ բեղնաւոր աշխատանք ոչ մի խաղընկերոջ հետ : Դրութիւնների ըմբռնում, ինչպէս եւ ըմբռնման թատերականացում բնազդաբար էր կատարւում նրա մէջ, եւ խաղի դժուարագոյն րոպէները իսկ անսպասելի պատկերացումով կենսագործւում էր : Դպրոց չէր տեսել, ճիշդ է, բայց աշակերտել էր կեանքի դպրոցին իր ծննդավայր Պոլսում, դժընդակ օրերին եւ անտուն գաղթականի տըւայտանքն էր ապրել Գմբէթը Սէնի ափերում : Եւ տարիներ ամբողջ ոչ միայն տեսել էր ֆրանսական թատրոնը Փարիզում, այլեւ ընտելացել այդ արուեստին, սովորել էր չվախենալ նրա շողշողուն հմայքից եւ մխիթարանք գտնել նրա հրապոյրից : Եւ տաշուել ու բիւրեղացել էր նրա ներքնաշխարհը այդ մըտերմութիւնից, եւ Գմբէթեանը եւրոպական առումով մի դերասան էր, երբ ինձ հանդիպեց : Օ՜, եթէ հնարաւորութիւն ունենար նա ազատուել անձուկ կեանքի դէմ անընդհատ մաքառելուց եւ մեր տեսածով արդէն շատ հարուստ այդ դերասանը փոխանակ Սփիւռքում պատահական ներկայացումների յետամուտ լինելու, իր ժամանակին մեզանում լինէր, ոչ միայն փառաւոր մի Եակօ կ'ունենայի ես որպէս մշտական խաղընկեր, այլեւ պետական թատրոնը մեր՝ դերազանց մի դերասան աւելի կը հաշուէր իր անձնակազմի մէջ :

Միւսը Անահիտ Տատրեանն էր ...

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հայ գաղութը յիշատակեց Վարդանանցի տօնը, Փետրուար 5ին : Փակ մնացին բոլոր դպրոցներն, ազգային հաստատութիւնները, հայ վաճառատուներն ու գործատեղիները : Արձակուրդ ստացան նաեւ պետական եւ օտար հաստատութիւններու եւ ընկերութիւններու հայ պաշտօնեաներն ու բանակի հայ զինուորները : Բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեցաւ : Կարգ մը դպրոցներու մէջ հանդիսութիւններ տեղի ունեցան :

ԳԱՀԻՐԷԻ «Յուսաբեր»ի սրահին մէջ, Յունուար 29ին, տօնակատարուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրը, նախագահութեամբ ընկեր Աղ. Մարգարեանի : Խօսք առած են յաջորդաբար ընկերներ Ս. Սարգիսեան, Կ. Կոլանեան եւ Օ. Մաճառեան :

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Մխիթարեան վարժարանի տեսուչի պաշտօնը ստանձնեց Հ. Խորէն վրդ. Տիլիգեան, որ (1937–1947, պաշտօնավարած է Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը իբրեւ ուսուցիչ :

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

×

Երազում տեսայ՝ Մուղնու հին վանքում,
Ես տանջւում էի ողջ գիշերն անքուն ...

Ես Գէորգ դպիր, ծաղկող ու գրիչ,
Ծնուած Աշտարակ քաղցրիկ գիւղակում,
Ես՝ առաջինըս մեղաւորներից
Եւ յետնագոյնըս՝ սրբերի շարքում
Աղօթում էի ու կանչում.
« — Մեղա՛յ » ,

Ես էլ չգիտեմ, թէ ինչպէս եղաւ.—
Պիտի գրէի «վասն սուրբ խնկի »,
Բայց տող եմ գրել «վասն ծաղկունքի»,
Քո աչքերի տեղ,
Մեղա՛յ, տիրամա՛յր,

Ծաղկել խաթունի աչքերը խումար.
Սուրբ «Ճառընտիրում», իմ պիղծ
թանաքով,
Նոր «Գանձատ» գրել Ֆրիկի յանգով.
Սուրբ միւռոն կոչել մեղապարտ գինին,
Քնարել մէջլիսն ու հարաւ – ճամբին,
Աղանդաւորաց մատեանը պահել,
Իմ խցի որմին՝ վարձակ նկարել,
Եւ վաղվաղակի, սուրբ հաւախօսին
Կանչուել ատեանը կաթողիկոսի ...

. . . .
. . . .

Դարեր են եկել ու դարեր՝ անցել,
Քանի հրթիռ է երկինք սուրացել ...
Բուերն են վայում Մուղնու հին վանքում
Իսկ ես... տանջւում եմ դեռ գիշերն
անքուն :

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿՈՉ՝ ԴԱՒՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնս գոհունակութեամբ կը տեղեկացնէ, թէ ընդառաջ երթալով Ուսանողներու Օգնութեան Մարմնին խնդրանքին՝ յանձնառու եղաւ իբրեւ սանուհի որդեգրել տասը տարեկան պարմանուհի մը՝ Մարիամ Դաւիթեան, որ ուրիշ փոքրիկներու հետ գաւառէն Պոլիս եւ ապա Փարիզ՝ Անարատ Յղութեան Քոյրերու մօտ փոխադրուած էր հայեցի դաստիարակութիւն ստանալու մտադրութեամբ :

Միութիւնս հայուհիին ուսման ծախքերը պիտի հոգայ՝ մինչեւ չրջանաւարտ ըլլալու տարիքը :

Այս առիթէն օգտուելով Միութիւնս կրկին կոչ կ'ընէ Դաւրայի հայրենակիցներուն, որոնք կը գտնուին Փարիզէն հեռու վայրերու մէջ, տարեկան նուիրատուութիւններով օժանդակել Միութեանս, որպէսզի շարունակուի անոր ազգօգուտ գործը : Գանձապահի հասցէ.

BALIAN GEORGES
17, Rue de 8 Mai — 93 - DRANCY

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՄՌԱՅԼ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ...

Մռայլ հեռանկար մը ցոյց կը տրուի թերաճ երկիրներու երախաներուն համար, ՄԱԿի պատրաստած մէկ վիճակագրութեան մէջ : Արդարեւ, եթէ անհրաժեշտ օժանդակութիւն մը ցոյց չըտրուի աղքատ երկիրներուն, հիւանդ, անբաւարար սնունդ ստացող եւ չդաստիարակուած նորահասներու թիւը «միլիոններով» պիտի աւելնայ, յառաջիկայ տասնամեակին :

Համաձայն ձեռք ձգուած տուեալներուն, իւրաքանչիւր կէս վայրկեանին հարիւր երախաներ կը ծնին թերաճ երկիրներու մէջ : Ասոնցմէ քսանը պիտի մեռնի տարին չբոլորած : Մնացեալ 80ին վաթսունը իր պատանեկութեան շրջանին երբեք պիտի չկարողանայ արդի բժշկական խնամքին արժանանալու : Համապատասխան թիւով երախաներ թերի սնընդառութիւն պիտի ստանան մանկութեան եւ պատանեկութեան տարիներուն, ինչ որ կրնայ մտային եւ ֆիզիքական հիւանդութիւններ ստեղծել, եւ վերջապէս, այդ ժամանակաշրջանին մեռնելու իրենց հաւանականութիւնը, բաղդատմամբ Եւրոպայի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի, քըսանէն քառասուն անգամ աւելի բարձր պիտի ըլլայ :

Դպրոցական տարիքի հասած նորահասներուն կէսէն քիչ մը աւելին միայն հնարաւորութիւն պիտի ունենայ դպրոց յաճախելու : Մնաց որ ասոնց տասէն միայն չորսը հաւանաբար աւարտէ իր նախնական կրթութեան շրջանը :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Միակ տարբերութիւնը Սուրբին եւ մեղաւորին միջեւ՝ այն է որ, ամէն Սուրբ անցեալ մը ունի, մինչ ամէն մեղաւոր ապագայ մը :

ՕՍԿԸՐ ՈՒԱՅԼՏ

×

Հերոսական զգացումները երբեք տրամաբանութիւն չունին, որովհետեւ միշտ իրական են :

ԷՄԸՐՍԸՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (703)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Երկուքնիդ ալ բարեսիրտ էք, ըսաւ Ժան Վալժան : Ըսեմ հիմա ձեզի թէ ինչ բան ցաւ տուաւ ինծի Պ. Փոնմէրսի. ինծ ցաւ տուող բանն է այն ստակին գործածել չուզելնիդ : Այդ ստակը օրինաւորապէս ձեր կնոջն է : Բացատրեմ ձեզի իրողութիւնը. որդեակներս, ասոր համար մանաւանդ գոհ եմ ձեզ տեսնելուս : Սեւ սաթը Անգլիայէն կուգայ, սպիտակ սաթն ալ Նորվեկիայէն : Այս բոլոր տեղեկութիւնները դրուած են սա թուղթին մէջ, զոր պիտի կարդաք : Ապարանջաններու նկատմամբ բան մը հնարեցի որ է կըցուած թիթեղէ օղերու տեղ մօտեցած թիթեղէ օղեր գործածել : Այսպէս շինուած ապարանջան մը աւելի աղուոր, լաւագոյն եւ նուազ սուղ է : Կը հասկնաք թէ որքան ստակ կարելի է վաստկիլ այս կերպով : Այդ Քոզէթին հարստութիւնը օրինաւորապէս իրն է : Այս մանր պարագաները ըսի ձեզի որպէսզի հանդարտ ըլլայ ձեր միտքը :

Դռնապանուհին վեր ելած էր, եւ կիսաբաց դռնէն ներս կը նայէր : Բժիշկը ճամբեց զայն, բայց բարեմիտ եւ ջերմեռանդ կինը աներեւոյթ ըլլալէն առաջ մահամերձ ծերունին գոչեց, աղաղակ զոր բժիշկը չկրցաւ արգիլել :

— Քահանայ մը կ'ուզէ՞ք :

— Քահանայ ունիմ ես, պատասխանեց Ժան Վալժան :

Եւ մատովը, կարծես գլխուն վերեւ տեղ մը ցուցուց ուր թերեւս մէկը կը տեսնէր :

Հաւանական է թէ իրօք Պիէնվընիւ եպիսկոպոսը ներկայ էր Ժան Վալժանին հոգեվարքին :

Քոզէթ կամաց մը բարձ մը դրաւ ծերունիին փորին տակը :

Ժան Վալժան կրկնեց.

— Պ. Փոնմէրսի, կ'աղաչեմ, մի վախնաք : Վեց հարիւր հազար ֆրանքը Քոզէթին սեփականութիւնն է : Ուրեմն կեանքս փո՞ւճ տեղը անցուցած պիտի ըլլամ եթէ չվայելէք այս գումարը : Յաջողեր էինք շատ աղէկ շինելու այն ապակեղէն զարդերը : Կը մրցէինք այն իրերուն հետ, որոնք Պերլինի չքնաղ զարդեր ը կ'անուանուին : Օրինակի համար կարելի չէ Գերմանիոյ սեւ ապակիին նմանը շինել : Միայն երեք ֆրանքի կ'ելլէ տասներկու երկոտասնեակը, որ շատ լաւ կարուած հազար երկու հարիւր սաթ կը պարունակէ :

Երբ մեզի սիրելի էակը մահուան դուռը կը հասնի, կը նայինք այնպիսի նայուածքով մը, որ անոր կը փարի եւ որ կ'ուզէ բռնել զայն : Քոզէթ եւ Մարիուս ձեռք ձեռքի տուած անոր առջեւ ոտքի վրայ կը կենային վշտաբեկ եւ անմռունչ, չկրնալով բան մը ըսել մահուան, յուսահատելով եւ դողալով :

Րոպէ առ րոպէ Ժան Վալժան կը ծռէր, կ'իջնէր, տխուր հորիզոնին կը մօտենար : Հիմա ալ մերթ ընդ մերթ կ'առնէր շունչը, եւ շնչելու ատեն նաեւ կը հոնչէր քիչ մը : Դժուարաւ կը շարժէր բազուկները, ոտքերն ալ շարժում մը չունէին, եւ մինչ դեռ անդամներուն հէքութիւնը եւ մարմնոյն ճնշումը կ'աւելնային, հոգիին ամբողջ վեհութիւնը դուրս կ'ելլէր եւ անոր ճակատին վրայ կը ծաւալէր : Անծանօթ աշխարհին լոյսը արդէն տեսանելի էր իր աչքին մէջ :

Դէմքը կը տժգունէր ու միանգամայն կը ժպտէր : Ալ կենդանութիւն չունէր ան, ուրիշ բան ունէր : Շունչը կը նուազէր, նայուածքը կ'աւելնար : Դիակ մըն էր, բայց կը զգայիր թէ թեւեր ունեցող դիակ մըն էր ան :

Նշան ըրաւ Քոզէթին, ապա նաեւ Մարիուսին որ մօտենան. անշուշտ յետին ժամուն յետին վայրկեանը հասած էր, եւ սկսաւ խօսիլ անոնց այնքան տկար ձայնով որ կարծես թէ հեռուէն կուգար այդ ձայնը եւ թէ իրենց եւ անոր մէջ պատ մը կայ :

— Մօտեցիր, երկուքնիդ ալ մօտեցէք : Կը սիրեմ զձեզ յոյժ : Ո՜հ, այսպէս մեռնիլը բարի է : Դուն ալ զիս կը սիրե՞ս իմ Քոզէթս : Աղէկ գիտէի թէ միշտ սէր ունիս քու խեղճ ծերուկիդ վրայ : Որքա՜ն ազնիւ ես որ հոգ տարիր սա բարձը փորիս տակը դնելու : Քիչ մը պիտի լաս վըրաս, այնպէս չէ՞ : Բայց շատ մի լար : Չեմ ուզեր որ ճշմարիտ վիշտեր ունենաս : Պէտք է որ շատ զուարճանաք, սիրելի զաւակներս : Մոռցայ ըսել ձեզի թէ առանց սլաքի օղերը ամէնէն աւելի շահ կը բերէին : Տասներկու երկոտասնեակը տասը ֆրանքի կ'ելլէր եւ վաթսուն ֆրանքի կը ծախուէր :

Ստուգիւ շահաւէտ առեւտուր մըն էր ան :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օսմանեան ընտանիքը յիսուն ֆր. կը նուիրէ «Հայաստան»ի, Տիկին Սիրանոյշ Գրիգորեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ց. Կ. Խաչի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Միսաք Միրզէէն յիսուն ֆր. իրենց աղջկան Շաքէի ամուսնութեան առթիւ:

×

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն:

Տէր եւ Տիկին Կ. Մակէսեան 50ական ֆրանք եկեղեցիին եւ Ազք.ին: Տիկին Գարաքիւլահեան, Ստեփան Պաղտասար–եանի յիշատակին յիսուն եկեղեցիին: Վալանսէն Տէր եւ Տիկին Հ. Օհաննեան, Փ. Ծղկ.ի Տիկին Արմենուհի Ղազարեանի քառասուն եկեղեցիին: Հանգուցեալ Տիրան Վարդանեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, Տիկին Ն. Վարդանեան հարիւր դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ս. Յովհաննէսեան երեսուն եկեղեցիին, Կնքահայրութեան առթիւ Պ. Ժ. Յովհաննէսեան երեսուն եկեղեցիին: Հանգուցեալ Տիկին Ա. Զիտէմեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Բ. Զիտէմեան յիսուն Ազք.ին: Տէր եւ Տիկին Գ. Տիմէճեան յիսուն Ազք.ին: Տոքթ. Սարաֆեան երեսուն Ազք.ին: Պ. Զրաճեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Նահապետեան, Տիկին Բաղումեան քսանական եկեղեցիին: Յ. Յովհաննէսեան 15 եկեղեցիին: Այրի Տիկին Մ– Մկրտիչեան 20 դպրոցին: Տիկ. Բաղումեան տասը դըպրոցին, Կուրտիկեան տասը Ազք.ին:

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկին Ա. Էթեէմէզեանէ հարիւր ֆրանք, Տիկ. Ե. Թորգոմեանէ քսան, Հոփսիմէ Թադէոսեանի մահուան առթիւ Տիկ. Ա. Սարաֆեանէ, Տիկ. Ե. Թորգոմեանէ, Տիկին Անիժա Սարաֆեանէ քսանական ֆրանք, Տիկին Ադաւնի Երկանեանի մահուան առթիւ:

×

ՍԻՐՈՒՆԻԻ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՖՈՆՏ

Յ. Ճ. Սիրունիի յոբելենական յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է յոբելենական ֆոնտին համար.— Միլանոյէն՝ Ստեփան Սրապեան հազար ֆր., Սիրունիի հարազատները հազար:

Առաքումները կատարել գանձապահ Պ. Գ. Պաքըրճեանի,

35 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Գրական երեկոյթ նուիրուած

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆԻ

ԻՐ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախագահութեամբ
ՏԻԿԻՆ Մ. ԱԹՄԱՃԵԱՆԻ

Խօսք կ'առնեն Օր. ԱՏՐ. ՏԱՏՐԵԱՆ
Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ, եւ Ալ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Ուրբաթ, 20 Փետրուար ժամը 21ին
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը Լա Ռեփիւպլիք:

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մարսէյլէն Ժան Պօղոսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը՝ Յարութիւն Պօղոսեանի (Էքս Ան Փրովանս):

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին: Փետրուար 18ի 49րդ տարեդարձը կը տօնուի 22 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Սան մեծ սըրահը:

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի՝
ԸՆԿ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, պար, արտասանութիւններ եւն.:

Առատ կերուխում, ընկերական հաճելի մթնոլորտ:

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ:

Շաբաթ, Փետրուար 21, ժամը 19ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանի՝ Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահին մէջ, 26 Րիւ Թրոյոն, (Մեթրօ Փոն տը Սեւր)::

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ, արուեստագէտներու մասնակցութեամբ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (20 Փետր.) կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին եկեղեցիի սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ: Կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլան սոյն կարեւոր ժողովին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Բաչանի մասնաճիւղի խնջոյքը Մարտ 15ին:

ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Aux grottes de Han

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ

Պելժիոյ մէջ Լէսի եւ Լոմի հովիտներուն մէջ ՀԱՆ ՍԻՒՌ ԼԷՍԻ հսկայ քարայրը եւրոպական դրօսաշրջական հրաշալիք մըն է, որ ամբողջութիւն մը կը կազմէ Ռոշըֆորի հետ:

Ստորերկրեայ վիպական նաւարկութիւն

ՄԵԿՆՈՒՄ Կիրակի, Փետրուար 22ին: Հաւաքուիլ ժամը 7.30ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.45ին Կառ Տիւ Նոր, Քիւրվէօր սրճարանը: Մեկնում ժամը 8ին Մօ, Շաթօ - Թիէրի, Ռէնս, Ռէթէլ, Շարլըվիլ, Ժիվէ, Տինան: Քարայրներու այցելութիւն օթօռայով եւ հանդիստ Մէօզի ափերուն:

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին եւ ժամանում՝ 22ի առեններ:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 45 ՖՐԱՆՔ

Պտոյտները միասին:

Սահմանափակ տեղեր:

10 առ հարիւր զեղչ այն անդամներուն, որ 1970ի անդամավճարները վճարած են:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

ՆԱՅԻՐԻԻ

կողմէ:

Փետրուար 22, Կիրակի իրիկուն ժամը ճիշդ 21ին

THEATRE DE LA CITE UNIVERSITAIRE — 21, Bld. Jourdan
(Métro : Cité Universitaire)

Մուտք՝ 15 փրանք — Ուսանող եւ անչափահաս՝ 8 փր.

ՇԱԻԻԼԷՆ օթոքառ կը մեկնի ժամը 20ին Փուան տը Շաւիլէն եւ կը հանդիպի բոլոր կայարանները:

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին
THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԿԱՏԱՅԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին.— Զարուհի Անտոնեան Հայկուհի Խըտըշեան, Լիւսի Թօփալեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Փիէր Թէրզեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Անի Տէմիրեան, Պերճ Ժամկոչեան, Կարօ Թոսունեան, Մարիխարեան

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 փրանք

Դիմել՝ Գ. Պագըրճեան 770-07-25, Մ. Անտոնեան 738-21-18, Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 770-16-88:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)
KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)
ԵՐԵՔ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (դրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՈՄ - ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ:

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 փր.: Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ:

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ:

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանդայով.— ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն:

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

Garage BEDOT
BARONIAN
REPARATIONS - MISE AU POINT — ELECTRICITE - CARROSSERIE
TOUTES MARQUES
DEPANNAGE RAPIDE
ACHAT — VENTE — REPRISE
6, IMPASSE DES PRÊTRES, PARIS (16e) (37, Avenue d'Eylau)
Tél. PASsy 95-16 et PASsy 08-59

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 17 FEVRIER 1970

Le Numéro 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.742
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.742

ԱՏԵՆ Է ՍԹԱՓԵԼՈՒ

Ձենք կրնար ակնկալել, որ ամէն մարդ «լաւ հայերէն» գիտնայ. անխոցելի ըլլայ լեզուականօրէն թէ քերականօրէն. ու մանաւանդ՝ ուղղագրական վրիպանք չունենայ :

Իրաւունք չունինք ասոր համար խաչը հանելու մէկն ու միւսը :

Մասնաւորաբար լեզուական որակը կամ գեղեցկութիւնը՝ լոկ գիտութեան հարց չէ. ոչ ալ կանոններու եւ վարժարանային տարերքի : — Մտքի կազմութեան, հոգեկան ազդակներու, արուեստի զգայարանքի ու մշակոյթի կը կարօտի :

Ամէ՛ն օր կրնաք հանդիպիլ գրոց – բրցոններու, որոնք ուղղագրական եւ քերականական արկածներու զոհ են դարձած, յ-ն շփոթած են հ-ին հետ եւ զիս-ը ու փոխ-ը՝ խնծի-ին եւ ոք-ին :

Հիւանդութեան պէս բան մըն է, շատերու համար, ուղղագրական սխալագրութիւնը : — «Ջեղչ»ը շփոթել «գեղջ»-ին հետ, «յիսուն» գրել «յիսունի» տեղ կամ «չ»ին քով ապաթարցը դնել անպաման՝ երբ բայի մը հաստատականը կը վերածեն ժխտականի ...

Քանի՞ հոգի, հարիւրի վրայ, կրնան անսխալականութիւն յաւակնիլ :

Հետեւաբար, երբ կը ձաղկենք այսպէս կոչուած բուսաւ – հասաւ թերթիկներու կամ անպատասխանատու մարդոց բարբարոսութիւնները՝ նկատի ունինք անները ի բ, ո՛չ թէ ... ներելին :

Նկատի ունինք ոճրագործութիւնը, եւ ո՛չ ... պատահական եւ մարդկային սայթաքումներ :

Ոչ ոք կը թերագնահատէ հայապահպանումի ճիգը, հանրային ծառայութեան որեւէ փորձ, մշակութային կամ հայրենակցական որեւէ շարժում : Առնուազն անխղճութիւն է ուրանալ յետին քրտինքն ու վաստակն իսկ :

Ահա նաեւ թէ ինչո՛ւ, խանդավառութեամբ ողջունած ենք, միշտ, անկեղծ ու հաւատաւոր ամէն քայլ, հոգ չէ թէ նախնական ու անբաւարար. թերի ու սրբագրելի :

Կարեւորը ոգին է. գիտակցութիւնը. կամքը : Մնացեալը՝ ժամանակի ընթացքին : Սրբագրուելով, փորձառաբար, սորվելով :

Մեր կողմէ մատնանշուածը՝ կոչումի մը հանդէպ ցոյց տրուած արհամարհոտ ու անտարբեր կեցուածքն է :

Որեւէ միութիւն, ոեւէ անձ, որեւէ հաստատութիւն՝ որ թերթի, պաշտօնական օրգանի կամ «մամուլի» մարզին մէջ ինկող որեւէ հրատարակութեան կը նախաձեռնէ, պարտաւորութիւնը պիտի զգայ նախ ճշդելու՝ թէ ի վիճակի՞ է նման կոչում մը արժեւորելու :

Ոչ թէ փայլելու, այլ արդարացնելո՛ւ իր ներկայութիւնը :

Ոչ թէ անթերի ու անխոցելի ըլլալու յաւակնութիւնը ունենալու. սակայն, անպայման, չարիք չգործելու :

Խմբագրական խորհրդածութիւններու առիթ տուող թերթիկները՝ դժբախտաբար չարիք է որ կը գործեն ...

Ինչպէս չէշտեցինք նախորդով, անուններ պիտի չտանք, աղբիւրներ պիտի չյիշատակենք, թուականներ պիտի հըմէջբերենք :

Անոնցմէ մէկը՝ նուազագոյն տասը ուղղագրական սխալ ունի ամէն մէկ էջի վրայ.

— Ապաճայ, երէք, բէմ, հըջաճայիլ, պահանչել, սոանցնել, չուրչ ...

Հաւանօրէն կատակ կարծուի, կամ վերագրուի մարդկային չափազանցութեան : Կրնաք հանդիպի՛լ ու տեսնել՝ եթէ կ'ուզէք ճշդել թէ ուրիշ ինչեր կան գըրուած ...

Ուրիշ մը կը գրէ . «յոբելինական», «ամէն անհատներ», «բոլոր գաղութը»..

Ձենք մեղադրեր, որովհետեւ մաղմօրուք ճերմկցուցած մարդիկ անգամ կը յամառին նոյն այդ սխալներուն մէջ, երբ հազար անգամ բացատրուած է թիւրն ու շիտակը, ծուռն ու ուղիղը :

Բաւական է միտք պահել որ «յոբելեան» գրելէ ետք՝ ածանցումը միայն յոբելեանական կրնայ ըլլալ, կամ յոբելենական, բայց ոչ «յոբելինական» : Բաւական է զոյգ սորվիլ, որ «ամէն» անորոշ ածականը եզակի գոյական կ'առնէ իսկ «բոլոր»ը անպայմա՛ն յոգնակի :

«Ամէն անհատ» (եւ ո՛չ «անհատներ»), «ամբողջ գաղութը» (եւ ոչ «բոլոր»), «բոլոր գաղութները» (եւ ոչ «ամէն») :

Երրորդ մը տեղ տուած է ... Սուրբ Հոգիի, աւետարանային բացատրութիւններու եւ սուրբ գրոց մեկնութեան նուիրուած գրութեան մը՝ ուր մտքի բոպիկութիւն միայն կը գտնես եւ մտային հաւանական անհաւասարակշռութեան մը նախանշանները :

Եկեղեցական – հոգաբարձուական նըման հրատարակութիւններու բացարձակ մեծամասնութիւնը նախատինք է Մայրենիքին, խղճալի է իբրեւ որակ ու — ինչ որ ծիծաղելին է այս պարագային — գոյութեան որեւէ արդարացում չունի՝ բացի ... «խմբագրին» եւ մէկուն ու միւսին փառասիրութիւնը փայփայելու անճարակ, անզօր ու անօգուտ փորձէն :

Քաղաքներու մէջ կամ այս կարգի հրատարակութեանց ընթերցողներու շարքին խակայէ՞ս չմնացին մէկ, երկու, երեք բանիմաց մարդիկ՝ որպէսզի ձանձրոյթը յանձն առնէին նախաձեռնարկ անհատներու եւ հաստատութեանց կողքին կանգնելու եւ ուղղութիւն ցոյց տալու. սխալը սրբագրելու, անուղիղը ուղղելու, անպէտը փճացնելու, աւելորդը դեղչելու կամ կտրել – նետելու :

Կը կրկնենք : — Ազգի մը լեզուն, հանրային ծառայութեան կոչուած հրատարակութեան մը բովանդակութիւնը, զանազան միութիւններու գործունէութեան այս կամ այն մարզը, հրապարակուած որեւէ գրութիւն կամ յօդուած, ու տակաւին անհատէն դէպի հաւաքականութիւն ամէ՛ն կապ, աղերս եւ կամուրջ՝ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ու ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԶԳԱՑՈՒՄ կ'ենթադրէ :

Ոչ ոք իրաւունք պէտք է զգայ ժողովուրդի մը հաւաքական կեանքի ատեաններուն մէջ ազգային նուիրականութիւններ խոշտանգելու, Մամուլի նման փափուկ ու փշոտ մարզէ մը ներս մարզանքներ փորձելու եւ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած արհամարհանքը շփոթելու ... քաջալերանքի հետ :

Վե՛րջ տանք բարեկենդանային այս ցուցամոլութեան :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԵՄԻՐԷԼ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ

Կառավարական լուրջ տագնապ մը ծայր տուաւ Թուրքիոյ մէջ, որու հետեւանքով կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ հրաժարիլ : Տագնապը ստեղծուեցաւ, երբ պիւտճէի քուէարկութեան ժամանակ, խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն կազմող Ատալէթ կուսակցութեան անդամներէն 41 երեսփոխաններ, միանալով ընդդիմադիր խմբակցութիւններուն, դէմ քուէարկեցին ներկայացուած ծրագրին : Ասոր հետեւանքով է, որ կառավարութիւնը չյաջողեցաւ ձեռք ձգել օրէնքով նախատեսուած մեծամասնութիւն մը, այսինքն՝ 226 քուէ : Ատալէթականները ցարդ ունէին 275 երեսփոխան ինչ որ կարեւոր մեծամասնութիւն մը կը ներկայացնէր, սակայն կրցան ապահովել միայն 216 ձայն :

Քաղաքական դէտերու մատնանշումով. կառավարական այս ծանր տագնապը ստեղծուեցաւ, որովհետեւ կուսակցութենէն ներս գոյութիւն ունին իրարու հակոտնեայ հատուածներ : Մասնաւորապէս շատեր դէմ են Տէմիրէլի : «Քաղաքական դաւ» մըն է, զոր կատարեց կառավարական կուսակցութեան աջ թեւը, կը գրէ «Ֆիկարօ» : Դաւ կը նկատուի մանաւանդ անոր համար որ Ատալէթի այս 41 երեսփոխանները, որոնք հետեւելով Սատեթին Պիլճիքի փոքրամասնութեան մէջ ձգեցին կառավարութիւնը, կուսակցութենէն արտաքսուած էին : Բայց այդ արտաքսումը ի զօրու պիտի դառնար միայն շաբաթ մը ետք : Այդ պատճառով է որ այս երեսփոխաններուն ընթացքը դաւաճանութիւն կը նկատուի, նոյնիսկ «քաղաքական անձնասպանութիւն» :

Հանրապետութեան նախագահը կրկին Տէմիրէլի յանձնեց նոր կառավարութիւն մը կազմելու պաշտօնը :

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Ժան – Ժաք Սերվան – Շրէպէրի մանիֆեստը միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ (պակաս մէկ ձայն) :

Այս քուէարկութիւնը կուսակցական պարզ բնոյթ չունի, տրուած ըլլալով որ հիմնովին կը փոխէ Ֆրանսայի աւանդական Արմատական կուսակցութիւնը : Յաջողութիւնը մեծ է Սերվան – Շրէպէրի համար, որու պատրաստած մանիֆեստը կուսակցական ծրագիր մը չէ, այլ նպատակներու եւ մտադրութիւններու ամբողջութիւն մը : Իրականին մէջ, եւ տեղական մամուլը չի վարանիր բացէ ի բաց ըսելէ, արմատական մանիֆէստը զոր Սերվան – Շրէպէր պատրաստեց ուրիշ բան չէ քան իր քաղաքական փառամոլութեան ճամբան (որու ծայրը Ելիզէ կը տեսնեն ոմանք) :

Մանիֆէստին հիմնական կէտերը կը վերաբերին մշակութային անհաւասարութիւններու : Քաղաքացիներու մտային պատրաստութիւնը պէտք է սկսի 2 տարեկանին : Մեծ դպրոցները պէտք է ջնջուին, վերջ տալու համար «ընտրութեան» քանի որ մուտքի մրցումներ կան : Զինուորական ծառայութիւնը պէտք է փոխարինուի Ազգ. ծառայութեամբ զանազան կազմակերպութեանց մէջ : Ժառանգական «իշխանութեան» վերջ տալու համար, Սերվան – Շրէպէր տուքերու կարգ մը դրութիւններ կը նախատեսէ :

Հինգ տարուան ընթացքին պետութեան բոլոր ուղակի կամ անուղակի օժանդակութիւնները «դրամատիրական հաստատութեանց» պէտք է վերնան : Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները պէտք է հաստատուին ընտրուած խորհրդարանով եւ հաւաքական գործադիր մարմնով : Կան նաեւ կարգ մը այլ միջոցներ տնտեսական եւ գիւղատնտեսական մարզերու յատուկ : Անշուշտ արմատականները կարգ մը փոփոխութիւններ բերել տուին մանիֆէստին մէջ, գլխաւորաբար ուսման, զինուորական ծառայութեան եւ ժառանգական հարցերու մէջ, բայց եւ այնպէս արմատական փոփոխութեան մը կ'ենթարկուի արմատական կուսակցութիւնը : Արդարեւ աւանդական Ֆրանսայի խորհրդանիշ այս կուսակցութիւնը կ'ամերիկանանայ, մինչեւ իսկ երեւոյթներու մէջ, երբ ընդհ. քարտուղար՝ Սերվան – Շրէպէր, համագումարի վերջաւորութեան իր հինգ – վեց տարեկան զաւակը գրկած, կը կրկնէ անոր խօսքերը՝ «կը շարունակենք» : Սերվան – Շրէպէր կը սիրէր իբրեւ բանաձեւ. ըսել՝ «ճասուլէէն ստոխնաթէօր» կ'անցնի կուսակցութիւնը, բայց կը թուի թէ «ճասուլէէն հաթ տակ» անցնիլը աւելի հաւանական է (քասուլէն, ինչպէս ծանօթ է, հարաւային Ֆրանսայի շրջանի մէկ ճաշն է, շրջանի մը որ ծնունդ տուաւ Արմատական կուսակցութեան) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻՒՆԱՄՐՐԻԿԻՆ հետեւանքով Շերպուրկ քաղաքն ու շրջակայքը, այսինքն Քոթանթենի ամբողջ գաւառը, զրկուած է ելեկտրականութենէ : Ծովային ուժերն են, որ հաց կը մատակարարեն եւ ելեկտրականութիւն կը հայթայթեն հիւանդանոցներուն եւ հեռաձայնի կեդրոններուն : Բնակչութեան կարեւոր մասը քանի մը օրէ ի վեր զրկուած է ջեռուցումէ : Սէն է Մառնի մէջ գետը յորդած է : Պաղ օդն ու ձիւնամրրիկները անպակաս են երկրին զանազան շրջաններու մէջ : Սէնը բարձրացած է նաեւ Փարիզի մէջ եւ կարգ մը ճամբաներ փակուած են այդ պատճառով : Երկուշաբթի օր, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ջերմութիւնը 0էն վար էր եւ կը ձիւնէր ամէն կողմ :

ՆԱՍԸ յայտարարեց «Նիւ Եորք Թայմըզ»ի թղթակիցին, թէ իրենք եւս կը ռմբակոծեն իսրայելեան ճարտարարուեստի կեդրոնները, եթէ այս վերջիններ ռմբակոծութեան թիրախ դարձնեն եգիպտական համանման կեդրոնները : Այն հարցումին, թէ Եգիպտոս մտադի՞ր է ռուս սաւառնորդներ օգտագործելու, Նասր պատասխանեց .— շատ փափուկ հարց է, որու մասին պէտք է մտածեմ» :

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ նոր պիւտճէն օրական 17 միլիոն նոր Ֆրանք կը նախատեսէ երկրին պաշտպանութեան համար :

ԼԻԲԻԱՅԷՆ եւ Սպանիայէն ետք Աթէնք եւս կը մտածէ Ֆրանսական Միրաժ օդանաւեր գնել, քանի որ գնդապետներու իշխանութեան դալէն ի վեր Ամերիկածանր զէնքերու եւ օդանաւերու ամպարկոհաստատած է :

«ՆՈՎՕ ՄԻՐ» գրական պարբերականին խմբագիրը՝ բանաստեղծ Ալեքսանդր Տվարտովսկի հարկադրուեցաւ հրաժարիլ խմբագրապետի իր պաշտօնէն : Պատկան իշխանութիւնները խմբագր. կազմին մէջ փոփոխութիւններ մտցուցած էին վերջերս՝ պաշտօնազրկելով ազատամիտ խմբագիրները եւ անոնց տեղ պաշտօնի կոչելով ոչ – ազատախոհ տարրեր : Տվարտովսկի կը նկատուէր ազատախոհ գրագէտ մը, որ ռուս ընթերցողներուն ներկայացուցած էր Սոլժէնիցինը :

ՍԱՌԱԿԱԹ, կը շարունակէ խորհրդածութիւնները կազմելու համար իտալական նոր դահլիճ մը : Լաւագոյն թեկնածուն կը նկատուի միշտ հրաժարեալ վարչապետը՝ Ռումոր :

ՓՈՄՓԻՏՈՒ տեսակցութեան մը միջոցաւ Լայֆի կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ Ֆրանսա զէնք կուտայ Լիբիոյ եւ ոչ՝ Իսրայէլի :

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ , ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

"Կ'ԵՐԹԱՄ ԱՂԲԻՒՐԸ ԼՈՅՍԻՆ..."

Վերջին առաւօտուն՝ Վիէննայի մէջ մեր ներկայութիւնը, ապա նաեւ վանք այցելութեան մտադրութիւնը Հայր Պետրոսին տեղեկացնելու պարտաւորութիւնը զգացինք :

Միաբանական ընդհանուր ժողով կար, — լսեր էինք Վենետիկի մէջ: Ուխտաւորները ճաշի եւ ղաղարի որոշ ժամեր ունէին ապահովաբար, ու Վենետիկի մեր փորձառութիւնը կը թելադրէր որ ժամ ճշդենք :

Մխիթարեանց Տունը իմ ալ տունս էր անշուշտ. հոն խմբուած միաբանները մտաւոր ծնողքներ էին ինծի համար՝ փոյթ չէ թէ 1920ական թուականներու իմ ուսուցիչներէս Հայր Պետրոսը միայն հոն ըլլար, ու միւսները — Հայր Հմայեակ Համբարեան, Հայր Յակոբոս Գոսեան, Հայր Սարգիս Բարոյեան, Հայր Վրթանէս Բունկուց (ծաղումով հունգար) — առ յաւէտ մեկնած ըլլային դէպի «Դասք վերնականաց» : Հայր Պետրոս եւ աբբահայր Հապոզեան ձեւակերպութիւններէ խորշող մարդիկ եղած էին միշտ ... Սակայն, բոլոր այս տուեալները իրաւունք չէին տար ինծի՝ պատշաճութիւնները անտեսելու :

Հեռաձայնէն ինծի հասնող ձայնը՝ քըսանըհինգ տարի ետք ալ Տիրոջը ձայնն էր. հարազատ՝ այն խառնուածքին եւ տրամադրութիւններուն, որոնք Հայր Պետրոսը կը յատկանշեն :— Բիրտ անկեղծութիւն ու քաշքշուքի արտակարգ սէր ...

— « Մոլորեա՛լ ոչխար. մետասանեբորդ վայրկեա՞նը գտար մեծապատուութեանդ ժամանումը տեղեկացնելու .... Ինչքա՛ն շուտ մոռցեր ես Մխիթարեան աւանդութիւնն ու կարգապահութիւնը ... Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ մեր սահմաններէն ներս ոտք կը դնես երկու օր առաջ ու մենք այս րոպէիս միայն հաղորդ կը պահուինք ... Է՛, բսէ՛ նայինք, ե՞րբ կու գաս: Գործերը փոխել տամ ...» :

Ժամադրուեցանք երեկոյեան համար : — Առաւօտեան վաղ ժամերէն մինչեւ յետ միջօրէի ժամը հինգը՝ լեզունիս դուրս ձգած, չափչփեցինք քաղաքը լայնքին ու երկայնքին. հետիոտն՝ որպէսզի ազատ ըլլանք յամենալու, հանգչելու, լուսանկարելու : Երեկոյեան, պանդոկ դարձին, խմորի վերածուած էինք: Ու չզարմացայ բնաւ, երբ կինս ու քոյրը խնդրեցին զիրենք ազատ կացուցանել երեկոյեան այցելութենէն՝ նկատելով մանաւանդ, որ վանքը իրարանցումի մէջ կրնար ըլլալ Միաբանական ընդհ. ժողովին պատճառաւ :

Պանդոկէն դէպի վանք, ճամբան անծանօթ էր ինծի: Կրնայի անշուշտ ինքնաշարժով մը հասնիլ հոն, սակայն Ամերիկայի փորձառութիւնս թելադրեց ինծի նախ քարտէզի մը վրայ ստուգել հեռաւորութիւնն ու գիրքը Մխիթարիսթէնկասէի (Մխիթարեանց փողոց) : Երբեմն թաքսին շատ աւելի մեծ տաղտուկի դուռ կը բանայ, քան հետիոտն փնտռտուքը :

Արդարեւ, ստուգեցի որ նախընտրելի պիտի ըլլար երեկոյեան այս ժամուն համար — փոյթ չէ՛ թէ յոգնատանջ օրէ մը ետք — քալել կէս ժամ եւս, վերջին անգամ մըն ալ ողջունել Ժողովրդային Պարտէզը, Ժողովրդային Թատրոնը, Ակադեմիան եւ լայնադիրկ պողոտայի երկու եզրերուն վրայ թեւաբաց՝ արուեստի ու մտքի կառոյցները ու, առանց ջըղայնացուցիչ փնտռտուքի, հանգարտ եւ անաղմուկ, հասնիլ վանք :

Արեւամուտ էր արդէն, բնական քալուածքով մը՝ տասնըհինգ – քսան վայրկեան տեւեց ճամբան : Երկու տեղ միայն ուղղութիւնս ճշդելէ ետք, գտայ Մխիթարիսթէնկասէն, — լայնաշունչ քանի մը պողոտաներէ եւ ծառուղիներէ ետք՝ համեմատաբար նեղ փողոց մը, որուն լռջութիւնը ճնշիչ տպաւորութիւն կը գործէր անծանօթ այցելուին վրայ՝ գրեթէ պարսպային ամրութեամբ իր կառոյցներով :

Այնպէս՝ ինչպէս պիտի մտնէի ամէնօրեայ իմ լուսատունս, Վիէնն. Մխիթարեան լիկէոն, մտայ վանքի մայր դռնէն ներս: Ընդարձակ բացատ մը եւ մըտերիմ ձայներ ...

Երեկոյեան ղաղարի պահն էր ու աբբահայր արհ. Մեսրոպ արք. Հապոզեան, միաբաններով շրջանակ կազմած, վանքի բակին մէջ կը լսէր բացատրութիւնները կարգ մը ուխտակիցներու :

— « Եկա՞ր վերջապէս » ..., առաջին երկու բառերը աբբահօր կողմէ՝ երբ տակաւին ես իմ բարեւս իսկ չէի տուած ու տասը մեթրի չափ ալ հեռու էի խումբէն: Ու յետոյ, նոյնքան արագ, Հայր Պետրոսի ձայնը. « Բարի՛ առաքեցար»..

Ձեմ կարծեր, որ հարկ ըլլայ նկարագրել՝ թէ Մխիթարեան վարդապետներ ինչպէս կ'ողջունեն իրենց հին ու նոր սաները, երբ անոնք թեւ կ'առնեն դէպի վանական եւ կրթական օջախներ՝ ըլլան անոնք Վիէննայի թէ Վենետիկի մէջ, Պոլսոյ թէ Լիբանանի, Հարաւ. Ամերիկայի թէ Միջին Արեւելքի :

Աշխարհագրական սահմանները կը չըքանան, ժամանակը ու տասնամեակները կը սրբուին, տարիներուն հետ փոխուած դիմագիծերը իրենց հի՛ն պատկերը կը ստանան, եւ խօսակցութիւնը կը շարունակուի կարծես այն կէտէն՝ ուր ձգած էիր ... տասը, քսան կամ երեսուն տարի առաջ :

Մէկ բան միայն աւելցած կ'ըլլայ հին կեցուածքներուն, վերաբերումներուն, կծու եւ անոյշ խօսակցութիւններուն վըրայ :

— Կարօտ . . .

Իմ հաշւոյս, որքան պիտի ուզէի ուսանողական գրասեղաններուն վերադարձած ըլլալ եւ սրտդողով սպասել՝ որ Հայր Պետրոսը կամ Հայր Համբարեանը մտնեն դասարան... Հրանդ Օրմանեանը, Գեղամ Գաւաֆեանը կամ Համբարձում Ցարութիւնեանը դան ամբիոնին առջեւ ու,

— Եկուր նայիմ, տղա՛ս, ըսեն ինծի, խօսէ՛ Ագաթանգեղոսի մասին, Սեբէոսի մասին ... Լուծէ՛ սա երկու անծանօթով գրահաշուական խնդիրը ... Ի՞նչ գիտես Քանթի մասին... Պիւթագորասի տեսութիւնը ի՞նչ է, կրնա՞ս պարզել եւ ապացուցանել ...

Կրակները վրաս կը թափէին, երբ Կարապետ Քիւրքճեան, տարրաբանութեան յաւերժ յիշատակելի մեր ուսուցիչը — յետագային նաեւ տնօրէն Մխիթարեանց լիկէոնի — կ'անցնէր ուսուցչական սեղանին առջեւ, ու շրթունքներու յատկանըշական պրկումով մը՝ որ մօտաւորապէս կը նշանակէր թէ պիտի որսայ անպատրաստ աշակերտներէն մէկը..., ըլբատես նայուածքը մեր վրայ պտըտցընելէ ետք, կուտար անունս ...

Գրատախտակին առջեւ, կաւիճը ձեռքիս, ծուլութեանս եւ բովիկութեանս վարձքը՝ խանձող եւ խարազանող խրատականով մը դանձելու պատրաստ կ'ըլլայի արդէն, երբ դասարանի միւս անկիւնէն՝ Յակոբ Աշարեանը աղատարար գօտին կը նետէր ինծի ..

Կարապետ Քիւրքճեան այն քիչերէն էր՝ որոնք դաս, ուսանող, տրուած պարտականութեան մը պահանջը եւ աշակերտ – ուսուցիչ ընթացիկ յարաբերութիւնները գիտէին արհամարհել, երբ մէկն ու միւսը իրենց կը ներկայացնէին որեւէ հարցում կամ հետաքրքրութիւն՝ որ կ'ընդգրկէ կեանքի ընկերային ու բարոյական մարզերը ...

Դասագիրքը բացուած կը մնար սեղանին վրայ. տարրաբանական տարազները, գործողութիւնները, տեսութիւններն ու հետեւութիւնները կը մոռցուէին յանկարծ՝ « դանակով կտրուած» խօսակցութիւններու պէս, երբ ուսանողներէն մէկը, ճարտարօրէն պատրաստուած հարցումով մը, Պ. Քիւրճեանի բարոյախօսական ախորժակը գրգռել կը յաջողէր ...

Հարցում ու հարցաքննութիւն կանդ կ'առնէին վայրկենապէս, եւ մեր գիտութեան դասախօսը կուգար լրացնել Գեղամ Գաւաֆեանի պակաս թողուցածը, անոր իմաստասիրական վերապայ սաւառնումներուն վրայ աւելցնելով կեանքի եւ առօրեայ նիւթակայի մասին փիլիսոփայական իր վերլուծումները:

Պատահած է, որ Պ. Քիւրքճեան ուսանող մը գրատախտակ հանէ,— օրուան դասը կամ պարտականութիւնը պահանջէ — , սակայն անոր բերնէն բառ մը իսկ չլսած՝ դասապահի լրումը աւետող զանգին ձայնով միայն անդրադառնայ, թէ յիսուն վայրկեանները սահած են արդէն ու իր խօսքը լրացնելու համար պէտք է դոյնալ նաեւ դասամէջի հինգ վայրկեանը կամ գրօսանքներու քառորդ ժամը ...

Հայր Պետրոսի եւ աբբահօր մշտնջենական ժպիտը, վանքէն ներս իմ ներկայութիւնը ողջունելու իրենց անբռնազբօս, ջերմ գրեթէ ընտանեկան ոճը, ու գիս եւ զիրենք հետըզհետէ շրջապատող այլ միաբաններու մէկտեղումը՝ բակին մէջ, աջիս ու ձախիս, առաջին իսկ այդ րոպէէն կը տանէին զիս քառասուն տարի ետ, կանաչ ուսանողութեան օրերուն,— կարօտի թեւերուն ...

« Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ »:

Իրենց քաղցրութեամբ, սրամտութիւններով, հարցումներով եւ անոյշ ու կծու քաշքշուքներով սիրելի հայրերը կրնայի՞ն վերապրումներուս ծիրը կամ խորութիւնը տեսնել :

Ձեմ կարծեր :

Սակայն, անկասկած, բոլորն ալ կը զգային՝ թէ իրենց լուսաղբիւրէն տարբը հազիւ կիսով լեցուած երէկուան երիտասարդն է որ կուգայ, այդքանին համար իսկ շնորհակալ ըլլալու ...

Երեկոյեան կիտալոյսը, Մխիթարեանց յարկին տակ, Կիրակմուտքի «լոյս զըւարթ»ին չափ վսեմ ու քաղցր կը թուէր ինծի :

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՏԱԼԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Իտալիոյ քաղաքական ներկայ տագնապին, որ, ի դէպ 31րդն է համաշխարհային Բ. պատերազմէն ի վեր, հիմնական հարցը կը մնայ այն, թէ հըաարաւո՞ր է նոր դահլիճէն դուրս ձգել համայնավարները՝ կազմելով նոր կեդրոն – ձախ դաշնակցութիւն մը, թէ ծայրայեղ ձախ հատուածները Քրիստոնեայ – Դեմոկրատներու եւ Ընկերվարականներու պիտի նախընտրեն համաձայնիլ համայնավարներուն հետ՝ զանոնք ևս ընդունելով նորակազմ դահլիճին մէջ :

Այս վերջին կէտին դէմ է Իտալացիներուն մեծ մասը եւ ճակատագրական սը-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ինչ որ է. անմիջապէս ըսեմ, որ իմ հրաւէրս բարեպատեհ առիթ մըն է, որ տեղի կ'ունենամ եւ շատ գոհ եմ ասոր համար:

— Զիս չափազանց կ'ուրախացնէք ձեր այդ խօսքերովը, պատասխանեց վաճառականը ալ աւելի ապահովուած, միայն թէ չեմ կրող հասկնալ թէ...

— Հիմա կը բացատրեմ, ընդմիջեց պալատականը, ձեր ընթացքը, Բարսեղ էֆէնտի, բարձրագոյն հաճութեան արժանացած է:

Վաճառականը զարմացած, իր խօսակցին երեսը նայեցաւ: Զէր կրնար ըմբռնել այս առեղծուածային խօսքերուն իմաստը:

— Արդեօք հեգնանքո՞վ կ'ընէ այս խօսքերը եւ ծանրակշիռ բա՞ն մը պիտի հաղորդէ, կը խորհէր:

Եւ սակայն խիկոյն պատասխանեց.

— Ես երջանիկ եմ ձեր խօսքերը լսելով, միայն թէ կը փափաքէի գիտնալ, որ ի՞նչ բանի մէջ կարող եղած եմ բարձրագոյն հաճութեան արժանանալ:

— Լսեցինք որ, շարունակեց պալատականը, բոլորովին հրաժարեր էք ձեր աղջիկը պետութեան թշնամի վտանգաւոր մէկու մը տալու խորհուրդէն եւ միեւնոյն ատեն անոր տեղ փեսայ մը ընտրեր էք ձեզի, որ ամէն կերպով մեր կատարեալ վստահութիւնը կը վայելէ:

— Շատ ուրախ եմ որ, ըսաւ, իմ զուտ ընտանեկան խնդիրներս ձեր մտահոգութեան առարկայ կ'ընէք եւ անոնցմով կը զբաղիք... չէի կարծեր որ իմ նուաստ անձս այդքան կարեւորութիւն ունի:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, Բարսեղ էֆէնտի, պատասխանեց պալատականը, դուք պետութեան ծանօթ ու պատուաւոր վաճառականներէն մէկն էք, ձեր բոլոր արարքները մեզ կը շահագրգռեն, ձեր բարի ու հաւատարիմ ընթացքը տեսնելով կ'ուրախանանք, ինչպէս կը տրտմինք եթէ հակառակ ընթացք մը ունենաք:

— Այդ մասին կրնաք վստահ ըլլալ որ երբեք հակառակ ընթացք մը պիտի չունենամ:

— Բայց վերջերս մազ մնաց որ ատանկ բան մը պիտի ընէիք...

— Ի՞նչպէս:

— Ձեր աղջիկը տալով խիստ վտանգաւոր յեղափոխականի մը:

— Ես երբեք կասկած մը չէի ունեցած այդ երիտասարդին վրայ, եւ ներեցէք որ ըսեմ թէ մինչեւ հիմա ալ զինքը բոլորովին անմեղ կը նկատեմ...

— Անմե՛ղ, գոչեց պալատականը դէմքը խոժոռելով, կը խնդրեմ այդ տեսակ խօսքեր մի ընէք այստեղ:

— Ես համոզուած եմ որ զրպարտութեան մը զոհ գնաց, շարունակեց Բարսեղ էֆէնտի հաստատ ձայնով մը, բայց ինչ որ է, խնդիրը այդ չէ, աղջկանս հետ իր նշանտուքը չէր կատարուած ու ասկէ ետքն ալ պիտի չկատարուի, հետեւաբար աւելորդ է այդ մասին երկարօրէն խօսիլ:

— Իրաւունք ունիք: Ձեր սխալը այնպէս մը դարմանեցիք որ ալ վստահ կըրնաք ըլլալ մեր բարեացակամութեան վրայ:

— Շատ շնորհակալ եմ:

— Հարսանիքն ալ զոնէ ժամ առաջ ըրէք լմնցուցէք... ի՞նչ է ձեր դիտաւորութիւնը:

— Այնպէս ըրել է, պատասխանեց վաճառականը:

Պալատականը զարմացական ակնարկ մը նետեց իր խօսակցին:

— Իրա՞ւ կ'ըսէք, հարցուց:

— Այո, կարելի եղածին չափ շուտ հարսնիքը պիտի կատարենք, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի, արդէն ամէն բան պատրաստ է:

— Բայց ես իմացայ որ ձեր կողմէ պըզտիկ դժուարութիւն մը յարուցած էք եւ դեր եւ ճիշդ ատոր համար ուզեցի ձեզ տեսնել ու խորհուրդ տալ որ ժամ առաջ ամէն բան լմնցնէք:

— Կը տեսնէք որ ձեր վսեմութեան սխալ տեղեկութիւն տուեր են, իմ կողմէս որեւէ դժուարութիւն չկայ եւ կը յուսամ որ մինչեւ երկու շաբաթ հարսնիքը կը կատարենք:

— Բայց ինք դեռ առջի օր կ'ըսէր թէ վերջնական խօսքը չէք տուած:

— Լեւո՞ն էֆէնտին, հարցուց Բարսեղ էֆէնտի, չէի գիտեր որ ձեր վսեմութեան հետ այսքան մօտէն յարաբերութիւն ունէր...

— Ո՞ր Լեւոն էֆէնտին...

— Կապարեան Լեւոն էֆէնտին...

— Այդ մարդը ո՞վ է որ...

— Այն, որու վրայ կը խօսինք մինչեւ հիմա, աղջկանս նշանածը:

Պալատականը յանկարծական շարժում մը ըրաւ:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, գոչեց, ես Թորոս պէյի վրայ կը խօսէի եւ կը կարծէի որ ան է ձեր աղջկան նշանածը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(45 – Շար.)

խալ մը կը նկատուի քաղաքական բազմաթիւ պարագլուխներու համար: Եւ ինչ որ յատկանշական է, այս տեսակէտին դէմ է նաեւ այն միակ ոչ–համայնավար պարագլուխը, որ անցեալին ուզեց համայնավարները եւս ընդունիլ կառավարական կազմին մէջ: Այժմ յիմարութիւն կը նկատէ նման միտք մը:

Փիեթրօ Նեննի, որ անուանի ընկերվարական մըն է, համայնավար ղեկավարներուն հետ միատեղ պայքարեցաւ Մուսոլինիի դէմ եւ Իտալիա վերադարձէն ետք փորձեց դաշնակցիլ անոնց հետ: Ութսուն տարեկանին Նեննի կը յայտարարէ, թէ այդ քայլը առաւ անկեղծ տրամադրութիւններէ առաջնորդուած, ինչպէս նաեւ պատերազմի շրջանին իր ձեռք ձգած փորձառութեան հիման վրայ: Նկատի առաւ նաեւ յետպատերազմեան առաջադրութիւնները բոլոր անոնց, որոնք պայքարած էին Ֆաշիզմի դէմ:

Այսօր, սակայն, Նեննի կ'ընդունի թէ այս մօտեցումը սխալ մըն էր, եւ հիմնական յանցանք մը պիտի ըլլար ներկայիս կրկին մտածել նման դաշնակցութեան մը մասին: Հակառակ ընդհանրացած տպաւորութեան թէ համայնավարութիւնը այժմ «քաղքենի» դարձած է, իրականութեան մէջ փոխուած չէ: «Նոր հագուստ հագած է եւ ոչ թէ նոր մարմին առած է: Պէտք է ընդունիլ, որ ներքին պայքարին մէջ, ուր մէկ կողմ կեցած են վարդապետական եւ օրթոտոքս համայնավարները ու միւս կողմը այսպէս կոչուած հերետիկոսներն ու վերաքննականները, յաղթանակը ապահովեցին առաջինները: Կարելի չէ դաշնակցութիւն մը կազմել համայնավարներուն հետ, որովհետեւ խորհրդային համայնավարութեան այս ձգտումը կամ ուղղութիւնը դժբախտաբար կ'արտայայտուի Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան մէջ եւս»:

Նեննի կը յուսար, որ Քենըտի–Խրուշչեւ հանդիպումէն ետք համաձայնութեան եզր մը կարելի պիտի ըլլար գտնել՝ Արեւելք–Արեւմուտքի միջեւ: Ասիկա կրնար փոխել համայնավարութեան դիմագիծը: Սակայն յուսախաբ եղած է:

Արդիւնքն եղաւ այն, որ Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութիւնը, հակառակ իր քաղքենիացած նոր երեւոյթին, մնաց ժառանգաբար Սթալինական, իսկ Իտալիոյ կուսակցութիւնը շարունակեց ամբողջն հաւատարիմ մնալ խորհրդային կարգապահութեան եւ հետեւիլ Մոսկուայի՝ իբրեւ «առաջնորդող ուժ»:

Նեննիի համար՝ ամէնէն տխուր հաստատումը այս իրողութեան կատարուեցաւ Չեխոսլովաքիոյ գրաւումին ժամանակ: Եթէ իսկապէս անկեղծ էին իրենց տեսակէտներուն եւ խօսքերուն մէջ, Իտալիոյ համայնավարները պիտի ճգնէին «չեխ ազատականներէն աւելի չեխոսլովաքիական դառնալ», որովհետեւ Իտալացիները ազատ էին եւ ենթակայ չէին վտանգի, մինչդեռ Չեխերը վտանգուած էին զինուորապէս: Սակայն դաւաճանեցին իրենց տեսակէտներուն:

Տարիներ շարունակ Նեննի Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ կը նկատուէր գլխաւոր դրօշակիրը անոնց, որոնք կը մտածէին, թէ փափաքելի է գործակցիլ համայնավարներու հետ: Հետեւաբար Իտալիոյ ներքին տագնապի այս օրերուն կարեւոր է հաստատել, թէ ութսունամեայ ընկերվարական պարագլուխը եկած է այն եզրակացութեան, թէ այս բնոյթի գործակցութիւն մը անկարելի է, եւ հակառակ արտաքին տեսքի փոփոխութեան, համայնավար կուսակցութեան քաղաքական նկարագիրը կը մնայ անփոփոխ:

Նեննիի համար միակ իրապաշտ ուղղութիւնը կեդրոն–ձախի համագործակցութիւնն է, զոր բացայայտ կամ նուազ յայտնի ձեւով գործադրած են վերջերս իտալական դահլիճները, կը հաւատայ իտալական ընկերային դրութեան ներքին կայունութեան: Այս կայունութիւնը փաստուեցաւ վերջին տագնապալի ամիսներուն:

Նոյեմբերի փոթորկալի գործադուլները կը սպառնային քաոսային վիճակ մը ստեղծել ծայրայեղ ձախ եւ աջ խռովարարներու գործունէութեան պատճառաւ: Սակայն ասիկա տեղի չունեցաւ եւ սենտիքաները կարգապահութեան սահմաններու մէջ կատարեցին իրենց գործադուլները: Նոյնպէս Միլանոյի Դեկտեմբերի սպանութիւնները ոչ մէկ հետեւանք ունեցան, մինչդեռ 1921ին Տիանա թատրոնի սպանութիւնը, Միլանոյի մէջ, իր անդրադարձը ունեցաւ երկրին վրայ:

Նեննի կ'եզրակացնէ, թէ Իտալիա առողջ կազմ ունի, հակառակ անոր մակերեսին վրայ նշմարուող տկարութիւններուն: Կը յուսայ, որ ներկայ Խորհրդարանը պիտի չլուծուի մինչեւ 1973ի ընտրութիւնները, երբ կրկին կեդրոն–ձախ դաշնակցութեամբ մը կարելի կը դառնայ կազմել դահլիճը:

Նեննի կը վախնայ, որ եթէ Խորհրդարանը ժամանակէն առաջ լուծուի, Իտալացիներուն մօտ կը ստեղծուի նոր տրամադրութիւն մը, այն է՝ ամէն գնով պահպանել կարգն ու կանոնը, եւ այս տրամադրութիւնը կրնայ ծայրայեղութեան երթալ: Արդարեւ, եթէ այս ձգտումը զարգանայ, Իտալացիները փոխանակ դէպի ձախ թեքելու մասին մտածելու, դէպի աջ հակելու մասին կը մտածեն, երբ կառավարութիւն կազմեն: Նեննի ամէն գնով կ'ուզէ խուսափիլ այս հաւանականութենէն: Նոյնիսկ ալեւոր տարիքին կը յուսայ, որ ձգտումը դէպի ձախ պիտի ըլլայ, սակայն իրական ձախ մը, առաջնորդուած ժողովրդավարական սկզբունքներով եւ ոչ թէ նոր հագուստ հագած համայնավարութեամբ:

Թ. Ա. Թ.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԵՒ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար ութ, Կիրակի օր, ժամը 16ին, Առնուվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, աննախընթաց բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Առնուվիլի Հինգշաբթի օրուան հայկական վարժարանի աշակերտութեան հանդէսը:

Առաջին մասի մէջ, եղան հայրենասիրական արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ պատանի Օննիկ Ժամկոչեանի կողմէ բանախօսութիւն մը:

Երկրորդ մասի մէջ, եղան երգեր եւ երկու թատերական ներկայացումներ աշակերտութեան կողմէ, որոնք ներկաներու անվերապահ գնահատանքին արժանացան:

Շնորհաւորելի է Առնուվիլի աշակերտութիւնը եւ ուսուցչուհի Երեցկին Ալիս Ժամկոչեանը որ յաճախ նման հանդէսներով խանդավառութիւն կը ստեղծեն գաղութին մէջ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

Գիվէռ–Կարտանի փոքրաթիւ հայ գաղութին համար կարեւոր կորուստ մը եղաւ նախկին Նոր Սերնդական ընկեր Անդրանիկ Մաթոյեանի մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուարին: Թաղումը կատարուեցաւ Փետրուար տասնին: Խարբերդցի ընտանիքի զաւակ, Մաթոյեան սիրուած դէմք մըն էր շրջանիս մէջ: Արդարեւ մեր թատերաբեմին զարդն էր շնորհիւ իր բնածին յատկութիւններուն: Դաստիարակուած էր հայկական շունչով եւ կը խօսէր մաքուր հայերէն: Դժբախտաբար անողոք հիւանդութիւն մը զինքը գամեց հիւանդանոցներու անկողինին՝ հինգ տարի շարունակ: Հակառակ բազմաթիւ վիրաբուժական գործողութիւններու՝ չբարելաւուեցաւ իր վիճակը՝ մինչեւ որ օր մը զգետնուեցաւ անողոք հիւանդութեան հարուածին տակ:

Ազնիւ երիտասարդը 39 տարեկան էր:

Ն. Ս.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԻՍԼԱՆՏԱ

Հրաբուխներու, սառնակոյտերու, եռացող ջուրի ակերու կղզին պատմութեան մէջ կը մտնէ, երբ 874ին, Նորվեկացի մը՝ Ինկոլֆուր Արնարսըն իր ընտանիքին եւ իրեն ծառայող խումբի մը անդամներուն հետ ոտք կը դնէ այս հեռաւոր կղզիին վրայ: Վեց տասնամեակներու ընթացքին, մինչեւ 930 թուականը, առագաստանաւեր դէպի այս ափերը կը փոխադրեն նորանոր գաղթականներ: Արդարեւ բացի Նորվեկացիներէ, որոնք հեռացան իրենց երկրէն Հարոլտ Խարտեաչ թագաւորի բռնատիրութեան օրերուն, Իսլանտայի հողին վրայ տեղաւորուեցան Սկովտացիներ եւ Իռլանտացիներ:

Ի՞նչ գտան գաղթականները Իսլանտայի մէջ — Հրաբուխներու ժայթքումով կազմուած հողատարածութիւն մը, պատրաստ որեւէ պահու ցոյց տալու իր ուժը, լաւայի անսահման դաշտեր, երկրին կարեւոր մէկ մասը (13 առ հարիւր) ծածկուած սառնակոյտերով, եռացող ջուրի ակեր, որոնք կը ժայթքէին, ոմանք շարունակաբար, ուրիշներ ժամանակ առ ժամանակ: Ընդհանուր առմամբ երաշտ, անհիւրընկալ երկիր մը: Որոշ վայրեր ունէին կանաչ դաշտեր եւ անտառապատ բլուրներ: Գաղթականները կը գտնէին, սակայն, մեղմ կլիմայ մը, ինչպէս նաեւ ձկնորսութեան ու որսի հարուստ տարածութիւններ: Իսլանտայի այս առաջին գաղթականները, ծովի մարդիկ, իրենք զիրենք գտան իրենց տարրին մէջ: Ձեռնարկեցին առագաստանաւերու եւ որսի զէնքերու շինութեան: Հետզհետէ դարձան ձկնորսներ, անասնաբոյծներ եւ արմտիք մշակողներ:

Իսլանտացի ժողովուրդին պատմութիւնը կարելի է խտացնել քանի մը խօսքով — անկախ հանրապետութիւն մինչեւ 1262, երբ կը միանայ Նորվեկիոյ, որու հետ, 1830ին կ'անցնի Դանիայի թագաւորի տիրապետութեան ներքեւ: Այս վերջինը 1662ին կը դառնայ Իսլանտայի միահեծան թագաւորը: 1918ին Իսլանտա կը վերադառնէ իր անկախութիւնը, որ կատարեալ կ'ըլլայ 1944ին: Բայց որքա՜ն կապանքներ կը բովանդակէ աւելի քան հազար տարուան այս համառօտ պատմութիւնը: Որքան դժուար պայքար ժամանակի եւ բնութեան վերիվայրումներուն դէմ, պայքար ժլատ հողի դէմ, որմէ պէտք է խլեր այն քիչն ալ, զոր կուտար ան, պայքար ընդդէմ բռնակալ տիրապետողներու, պահպանելու համար ազգային գոյութիւնը:

Շնորհիւ իրենց կորովի նկարագրին՝ Իսլանտացիները յաղթական դուրս եկան այս պայքարներէն: Զմոռնանք, որ իսլանտացի ժողովուրդը կազմուեցաւ մարդոցմէ, որոնք աւելի շատ ազատութիւնը սիրեցին քան թագաւորներու շնորհը, մարդոցմէ, որոնք նախընտրեցին իրենց բախտը փորձել նոր եւ աղքատ հողի մը վրայ, քան թէ ընդունիլ պարտադրուած ծառայութիւնները առատաբեր հողի մը վրայ: Ճիշդ ատոր համար ալ Իսլանտացիները գիտցան պաշտպանել իրենց ազգային գոյութիւնը, մշակոյթը եւ քաղաքակրթութիւնը, ինչպէս նաեւ լեզուն: Շահագրգռական է այն իրողութիւնը, որ, ինչպէս կը հաստատեն մասնագէտներ, իսլանտական այս օրուան լեզուն յարեւնման է ԺԳ. դարու խօսուածին. արդարեւ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ, մնացած է անաղարտ:

Աւելցնենք, որ Իսլանտա այն երկիրն է, որ 930ին ունեցաւ Եւրոպայի առաջին խորհրդարանը: Ամբողջ երկրին խորհրդարանը՝ Ալթինկը գումարուեցաւ առաջին անգամ 930ին:

Ք.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (704)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Դ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ուրեմն մի զարմանաք վեց հարիւր հազար ֆրանքին համար, պարոն Փոնմէրսի: Պատուաւոր կերպով վաստկուած դրամ է ան: Կրնաք հարուստ ըլլալ հանգարտութեամբ:

Պէտք է կառք մը, ժամանակ առ ժամանակ թատրոնը օթեակ մը, պարահանդէսի գեղեցիկ պաճուճանք ունենալ, իմ Քոզէթս, եւ ձեր բարեկամներուն ընտիր սեղաններ տալ, շատ երջանիկ ըլլալ: Քիչ մը առաջ նամակ մը կը գրէի Քոզէթին: Քոզէթ պիտի գտնէ այդ նամակը: Քոզէթին կը ձգեմ բուխերիկին վրայի երկու աշտանակները. արծաթէ են անոնք, բայց ինծի համար ոսկիէ, աղամանդէ են. իրենց վրայ դրուած ճրագները եկեղեցիի մոմի կը փոխուին: Չեմ գիտեր թէ արդեօք հոն վերը գո՞հ է ինձմէ ան, որ տուած է ինծի այս աշտանակները: Ըրի ինչ որ կրնայի ընել:

Զաւակներս, մի մոռնաք թէ աղքատ մըն եմ, ուստի զիս ուր կ'ուզէ թող ըլլայ, տեղ մը թաղեցէք, քարի մը տակ, որպէսզի տեղը յայտնի ըլլայ: Այս է իմ կամքս: Քարին վրայ անուն չուզեր: Եթէ Քոզէթ կ'ուզէ երբեմն գալ գերեզմանիս քով, պիտի ուրախանամ. նաեւ դուք, Պ. Փոնմէրսի: Պէտք է խոստովանիմ թէ միշտ չսիրեցի ձեզի. ուստի ներում շնորհեցէք: Հիմա Քոզէթը եւ դուք ալ մէկ մարմին կը կազմէք ինծի համար: Շատ երախտագէտ եմ ձեզի: Կը զգամ թէ երջանիկ կ'ընէք Քոզէթը: Ո՛հ, եթէ գիտնայիք, Պարոն Փոնմէրսի, յիրաւի իմ ուրախութիւնս էին իր վարդագոյն գեղափայլ այտերը. երբ կը տեսնէի թէ քիչ մը տժգոյն է, կը տրտմէի: Դարանին մէջ հինգ հարիւր ֆրանքնոց դրամատոմս մը կայ որուն չդպայ դեռ. աղքատներուն բաժնեցէք զայն: Քոզէթ, հոն անկողնին վրայ կը տեսնե՞ս պզտիկ շըրջազգեստդ, կը ճանչնա՞ս: Սակայն դեռ տասը տարի հազիւ անցաւ անկէ ի վեր: Ի՜նչպէս կ'անցնի ժամանակը:

Շատ երջանիկ եղանք:

Հիմա ալ լմնցաւ: Մի լաք, սիրելի զաւակներս, շատ հեռու պիտի չերթամ. վերէն պիտի տեսնեմ ձեզ: Գիշերը եթէ անգամ մը նայիք, ժպտիլ պիտի տեսնէք: Քոզէթ, կը յիշե՞ս Մոնֆերմէյը: Անտառին մէջն էիր, շատ կը վախնայիր. կը յիշե՞ս ջուրի դոյլին ճարմանդէն բռնելս: Առաջին անգամ հոն բռնեցի քու խեղճ թաթիկդ: Որքան ցուրտ էր թաթիկդ:

Ա՜հ, օրիորդ, այդ ժամանակները շատ կարմիր էին ձեր ձեռքերը. հիմա ծիծի պէս ճերմակ են: Հապա՞ մեր պուպրիկը. կը յիշե՞ս: Քաթէրին կ'անուանէիր զայն:

Կը ցաւէիր հետդ վանքը չբերելուդ համար: Երբեմն որքա՜ն խնդացուցիր զիս, օ՛ քաղցր հրեշտակդ իմ: Երբ անձրեւ եկած ըլլար, վտակներուն վրայ յարդի շիւղեր կը դնէիր որ նաւեն, եւ անոնց նաւելը կը դիտէիր: Օր մը ուռիէ գնդախաղի թաթ մը տուի քեզի, նաեւ դունդ մը դեղին, կապոյտ, կանաչ փետուրներով:

Դուն սակայն մոռցած ես ատոնք: Շատ չարաճճի էիր պզտիկութեանդ ատեն: Կը խաղայիր: Ականջներէդ կեռասներ կը կախէիր: Անցած գացած բաներ են ատոնք: Անտառները ուրկէ մարդս զաւկին հետ անցած է, ծառերը որոնց մէջ պտըտած է, վանքերը ուր պահուեցան, խաղերը, մանկային սիրուն խնդումները անցան մոռցուեցան այլեւս: Երեւակայեր էի թէ իմս են այս բոլոր բաները: Ահա հոս էր իմ ապուշութիւնս: Սա Թենարտէները չար սիրտ եղան: Պէտք է ներել անոնց: Քոզէթ, մօրդ անունը քեզի ըսելու վայրկեանը ահա եկաւ:

Ֆանթին էր անունը: Աղէկ միտքդ պահէ այս Ֆանթին անունը: Ամէն անգամ որ արտասանես այս անունը, ծունր դիր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Անգինէ Թէյեան, Տէր եւ Տիկին Հանրի Թէյեան եւ զաւակները, Տիկին Էլիզապէթ Մէնկիւչեան, Տիկին Մարի Թէյեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը յայտնեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ԹԷՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը, 13 Պուլվար Առակօ, Փարիզ 13րդ, Փետրուար 13ին, 64 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Փետրուար 18, ժամը 14·15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Վ. Դաւիթեան 50 ֆրանք, Տիկ. Վ. Հայվայեան յիսուն, Ոմն հարիւր, Տէր եւ Տիկին Կօշկակարեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մ. Եազըճեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Գ. Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Պըլըղեան, Տիկ. Մ. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Շահինեան քսանական, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէր-Սարգիսեան տասը, Գ. Սիմոնեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Փ. Խաչէրեան տասը, Տէր եւ Տիկին Յ. Մաղաքեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Հաւասեան տասնական, Տէր եւ Տիկին Լ. Տէր-Սարգիսեան յիսուն Տիկին Լ. Սիմոնեան տասը իր ամուսնոյն անուանակոչութեան առթիւ, Տիկին Մ. Էմիրզեան տասը իր ամուսնոյն անուանակոչութեան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Ս. Գէրէնէկեան յիսուն, իրենց որդւոյն ամուսնութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մ. Մապուտեան 25, Լիոնէն Տիկին Արմենուհի Ղազարոսեանի մահուան, փոխան ծաղկեպսակի եւ 25 իր ծնողաց յիշատակին: Ս. Խաչատուրեան տասը, իր կնոջ ապաքինման առթիւ:

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ:

Շաբաթ, Փետրուար 21, ժամը 19ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանի՝ Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահին մէջ, 26 Րիւ Թրոյոն, (Մեթրօ Փոն տը Սեւր)։:

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ, արուեստագէտներու մասնակցութեամբ:

ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

27 Փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ
ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

Միութեանս սրահին մէջ, 7 Րիւ Բաքէր կը խօսի՝ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝

Հայապահպանման ազդակները Սփիւռքի մէջ:

Խօսք կ'առնեն նաեւ, երիտասարդներ՝
Պ. Պ. ՓԻԷՐ ԱԿԻՆԵԱՆ,
եւ ԺԻՐԱՅՐ ՎԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Գրական երեկոյթ նուիրուած

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆԻ

ԻՐ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
Նախագահութեամբ
ՏԻԿԻՆ Մ. ԱԹՄԱՃԵԱՆԻ
Խօսք կ'առնեն Օր. ԱՏՐ. ՏԱՏՐԵԱՆ
Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ, եւ Ա. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Ուրբաթ, 20 Փետրուար ժամը 21ին
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը Լա Ռեփիւպլիք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին: Փետրուար 18ի 49րդ տարեդարձը կը տօնուի 22 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Սան մեծ սրահը:

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի՝
ԸՆԿ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, պար, արտասանութիւններ եւն.:

Առատ կերուխում, ընկերական հաճելի մթնոլորտ:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Մարտ 8ին, Կիրակի, ժամը 16ին

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՊՐԻԼ 24

Ապրիլեան Նահատակներու յիսունհինգամեակի կազմակերպութեան համար, Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր Թաղ. խորհուրդները, միութիւններն ու կազմակերպութիւնները՝ Երկուշաբթի 16 Փետր. ժամը 20·30ին, Պար Տիւ Կլօպի մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղի խնջոյքը Մարտ 15ին:

×

Շապին Գարահիսարի հերոսամարտին 55րդ տարեդարձը կը տօնուի, Կիրակի 10 Մայիս, կէսօրէ ետք Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը: Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը՝ Կիրակի, Մայիս 10ին:

ԴԱՇՆԱԿԻ

ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ

Ձայնագրութեան (Solfège), ԴԱՇՆԱԿԻ, ներդաշնակութեան (Harmonie) եւ Contrepointի դասեր՝

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
diplômé de l'Ecole Normale de Paris et César Franck

սկսնակներու եւ աւելի յառաջացածներու համար դիմել՝ երաժիշտին.—
Redoute des Petits Quarreaux
(Grand Ensemble)
App. 294, 94 - Alfortville

Շաբաթ օրերը ժամը 15էն սկսեալ եւ երեկոները, ի բաց առեալ Ուրբաթէն, ժամը 20էն ետք:

LA FOURCHETTE
ՕԹԷԼ - ՃԱՇԱՐԱՆ
ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Փ Ր Ա - Լ Ո Ւ
PRA-LOUP 04
(Basses-Alpes)
—o—

Առատ ձիւնի եւ սքիի հրաշալի կայան մը՝ նոր ու հրապուրիչ:

Լաւագոյն պայմաններ, արեւելեան համեղ ճաշեր, մատչելի գին:

Թարմանալու, նորոգուելու, կայտառանալու դրախտանման տեղ՝ չինչ օդի մէջ, ծիծաղկոտ արեւի տակ: Օգտուեցէք:

Հեռաձայն՝ ՓՐԱ-ԼՈՒ 81

ԹԱՏԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

ՆԱՅԻՐԻԻ

կողմէ:

Փետրուար 22, Կիրակի իրիկուն ժամը ճիշդ 21ին

THEATRE DE LA CITE UNIVERSITAIRE — 21, Bld. Jourdan
(Métro : Cité Universitaire)

Մուտք՝ 15 ֆրանք — Ուսանող եւ անչափահաս՝ 8 ֆր.

ՇԱՒԻԼԷՆ օթոքառ կը մեկնի ժամը 20ին Փուան տը Շաւիլէն եւ կը հանդիպի բոլոր կայարանները:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ կը մեկնի ժամը 20·15ին, Փըթի Փոնէն եւ 20·30ին Փլաս Քարնոյէն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)
KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)
ԵՐԵՔ ՍԱՍՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (դրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

39րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Արջաւը եւ բանակումի կեանքը
Հայկական պարեր եւ երգեր
Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր
Սկաուտական նուագախումբը
Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ:
Սկաուտական տողանցք
Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան:

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ — Պ Ի Ւ Ֆ Է

ԾԱԽՈՒ Է

UN CABINET MEDICAL

Շատ լաւ դիրքով յաճախորդ բնակութեան լայն եւ հանգստաւէտ պայմաններով:

9րդ Թաղամասին մէջ:

Մանրամասնութիւններու համար դիմել «Յառաջ»ի:

ՀԻՍՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Aux grottes de Han

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ

Պելժիոյ մէջ Լէսի եւ Լոմի հովիտներուն մէջ ՀԱՆ ՍԻՒՐ ԼԷՍԻ հսկայ քարայրը եւրոպական զբօսաշրջական հրաշալիք մըն է, որ ամբողջութիւն մը կը կազմէ Ռոշֆորի հետ:

Ստորերկրեայ վիպական նաւարկութիւն

ՄԵԿՆՈՒՄ Կիրակի, Փետրուար 22ին: Հաւաքուիլ ժամը 7·30ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·45ին Կառ Տիւ Նոր, Քիւրվէօր սրճարանը: Մեկնում ժամը 8ին Մօ, Շաթօ - Թիէրի, Ռէնս, Ռէթէլ, Շարլըվիլ, Ժիվէ, Տինան: Քարայրներու այցելութիւն օթօռայով եւ հանդիստ Մէօզի ափերուն:

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին եւ ժամանում՝ 22ի առեններ:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 45 ՖՐԱՆՔ

Պտոյտները միասին:

Սահմանափակ տեղեր:

10 առ. հարիւր զեղչ այն անդամներուն, որ 1970ի անդամավճարները վճարած են: ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահոց բոլոր Հինգշաբթիներուն, երեկոյեան ժամը 6·30ին, տեղի կ'ունենան ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ հանդիսաւոր ժամերգութիւնները: Միւս Թուականներն են.— Փետր. 19, 26, Մարտ 5, 12 եւ 19:

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն՝ Փետր. 15ին, 22ին, Մարտ 1ին, 8ին եւ 15ին, յաւարտ Ս. Պատարագի, կը կատարուի ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն: Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (20 Փետր.) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին եկեղեցիի սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ: Կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլան այս կարեւոր ժողովին:

Pour tous vos Travaux

DE PHOTOCOPIES
ET DE
PLASTIFICATIONS

adressez-vous à la

LIBRAIRIE B. TZERIKIANTZ

13, Rue des Dominicaines
MARSEILLE

— —*AUX MEILLEURS PRIX* —

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 18 FEVRIER 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.743

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.743

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԴԴԷՄ ԲՌՆՈՒԹԵԱՆ

Ինչ որ տեղի ունեցաւ 1921 Փետրուար 18ին մեր հայրենիքին մէջ, ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ ազատատենչ Հայութեան ընդվզումը ընդդէմ բռնութեան, տարերային, ինքնաբուխ պոռթկումով :

Դարերով օտար աշխարհակալներու բռնակալ լուծին տակ արիւնաքամ հայ ազգը, 1918 Մայիս 18ին վերջապէ՛ս քանդելով ստրկութեան շղթաները՝ ստեղծած էր անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Երեսուն ամիս միայն պիտի վայելէինք ազատութեան բարիքները : Հարաւէն յաւիտենական դահիճը եւ հիւսիսէն բարեկամ ձեւացող խաչապաշտ քեռին ձեռք ձեռքի տուած պիտի քանդէին նորաստեղծ հայկական պետութիւնը եւ իրարու միջեւ պիտի բաժնէին մեր պապենական հողերը :

Գրեթէ կէս դար անցած է Փետրուարեան ապստամբութենէն ի վեր, սակայն տակաւին կուսակցական կիրքերը չեն հանդարտած եւ խորհրդային գրողները կը շարունակեն խեղաթիւրել պատմութիւնը:

Փետրուարեան ապստամբութիւնը ո՛չ «աւանտիւրա» էր — ինչպէս կը սիրեն հոլովել —, ո՛չ ալ՝ եղբայրասպան կռիւ:

Իսկական ապստամբութիւն էր այն, թոթափելու համար կարմիր բռնակալութեան անտանելի լուծը : Առաջին պոռթկումը բոլշեւիկեան տիրապետութեան դէմ :

Հայերէն 35 տարի ետք, ուրիշ ազատատենչ ազգ մը, 1956ի աշնան Փեշտայի սալայատակներուն վրայ արիւն պիտի թափէր ընդդէմ բռնութեան, յանուն ազատութեան: Պիտի քանդէր անարգ բռնակալութեան խորհրդանշան Ստալինի արձանը: Կարմիր բանակի հրասայլերն ու գնդացիրները պիտի հնձէին Հունգար ժողովուրդի հայրենասէր զաւակները :

«Մենք չենք ուզեր ազատ կամքի բռնութիւն» երգեց տարիներով ազատութեան սիրով տոչորուած յեղափոխական Հայը: Ու հեղեղանման արիւն թափեց ազատութեան ճանապարհին, զոհելով իր լաւագոյն զաւակները :

Հայաստանի քաղաքացիները չէին, որ ապստամբեցան հանրապետական կառավարութեան դէմ՝ անոր պարտադրելու համար խորհրդային վարչաձեւը :

Ո՛չ մէկ ապստամբական շարժում: Թուրքեւբոլշեւիկեան զինակցութիւնը ստեղծած էր այնպիսի կացութիւն մը, որ յանուն ժողովուրդի ֆիզիքական ապահովութեան, կառավարութեան կողմէ Դրօ եւ Հ. Տէրտէրեան 1920 Դեկտ. 2ին կնքեցին համաձայնագիր մը Մոսկուայի լիազօր Լէգրանի հետ :

Համաձայնագրի մելանը չչորցած, ռազմա-յեղափոխական կոմիտէն՝ կարմիր բանակի սուիններու սպառնալիքին տակ ահուսարսափի մթնոլորտ մը ստեղծեց երկրին մէջ, մայրաքաղաքէն մինչեւ գիւղերը :

Բանտերը լեցուցին քաղաքական-հանրային գործիչներով. հայկական բանակի հազար հինգ հարիւր սպաները ձիւնամեռով աքսորեցին՝ գլխաւորութեամբ սպարապետ Նազարբէկեանի, խիստ խուզարկութեան ենթարկեցին տուները՝ զրաւելով ուտեստեղէնը, կարմիր բանակի զինուորներ տեղաւորեցին բնակարաններու մէջ: Կապտեցին տարրական ամէն ազատութիւն :

Բաժակը յորդեցաւ, երբ Փետր. 17ի գիշերը սկսան կացիններով սպաննել բանտարկեալները :

Փետր. 18ին փառապանծ էջ մը եւս արձանագրուեցաւ Հայոց պատմութեան մէջ:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ-ՏԷԼՄԱՍ ԼԱՒԱՏԵՍ Է

Նախարարապետը, որ կը պատասխանէր հեռատեսիլի Բ. կայանի լուրերու տնօրէնուհի՝ Ժաքլին Պօտրիէի, յայտնեց թէ ինչ կը վերաբերի գիներու յաւելման «այնքան վստահ ենք որ կրնանք գայն զսպել որ պատրաստ ենք երաշխաւորելու որեւէ չափազանցութիւն »:

Համալսարանական գետնի վրայ ալ, Շապան-Տէլմաս մասամբ բնական կը գտնէ ինչ որ կը պատահի քանի որ հին համալսարանէն նոր համալսարան անցնելու հարցն է եւ չի կրնար առանց աղմուկի կատարուիլ : Բայց կը խորհի թէ ընդհանուր ձեւով ամէն ինչ այնքան գէշ չընթանար :

Շապան-Տէլմաս կը նկատէ որ քաղաքական կուսակցութիւնները իրենց ամբողջութեան մէջ հրաժարած են Հիմնարկութեանց քննադատութիւնն ընելէ : Անդրադառնալով Արմատականներու Մանիֆէստին, կը գտնէ թէ կարգ մը ուղղութիւններ կան հոն որ կը նմանին կառավարութեան ուղղութեանց եւ ուրիշներն ալ որոնք, եթէ նոյնիսկ տարբեր ձեւով արտայայտուած են, « բայց երբ կ'ըսեմ որ հիանալի են, իրականին մէջ մերն են» կ'աւելցնէ նախարարապետը :

Եզրակացութեան մէջ, Շապան-Տէլմաս ինքնագոհունակութիւն չի զգար եւ կ'ըսէ . «ինչ որ գիս կրնայ գոհացնել այն է ինչ որ պիտի փորձեմ յաջողիլ վաղը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՍԼՕՅԻ մէջ տասը Նորվեկացիներ որոնք մաս կը կազմեն «Խորհ. Միութեան մէջ քաղաքացիական իրաւունքներու բռնաբարման դէմ» շարժումին, առջի օր դագաղ մը տարած են խորհրդային դեսպանատան առջեւ, վրան գրուած՝ « Աստ հանգչի խորհրդային ազատութիւնը »: Ոստիկանութիւնը միջամտած է :

ԼԱՈՍԻ մէջ հիւսիսային Վիէթնամցիները կը փորձեն վերագրաւել Ժառի հովիտը, որու բնակչութիւնը՝ աւելի քան տասը հազար հոգի, տեղափոխուած է ամերիկեան օդանաւերով: Այս վերջինները բուռն ռմբակոծութեան ենթարկեցին համայնավար ուժերը : Ռմբակոծութեան մասնակցեցան աւելի քան չորս հարիւր օդանաւեր :

ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎԷՆ-Միջերկրական երկարող նաւթուղի մը հաստատուեցաւ Իսրայէլի կողմէ : Նաւթուղին էյլաթի նաւահանգիստէն (Կարմիր ծով) Աշտոտի նաւահանգիստը (Միջերկրական) պիտի փոխադրէ քսան միլիոն թոն անմշակ քարիւղ : Յետագային տարողութիւնը պիտի հասնի վաթսուն միլիոն թոնի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ճաշարաններուն մէջ գործածութեան դրուած խմիչքները յիսուն առ հարիւրի յաւելում կրեցին : Սպասարկութեան սահմանափակում մըն ալ կատարուեցաւ : Կառավարութիւնը կը փորձէ պայքարիլ ալքոլամոլութեան դէմ, որ Խորհ. Միութեան մէջ մեծ համեմատութիւններու հասած է :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ հիւանդանոցին թթուածինի պահեստը օդը հանուած է առջի օր եւ մեռեալներ ու վիրաւորներ կան ասոր հետեւանքով : Հրեաները կ'ըսեն թէ արկածի մը արդիւնքն է, բայց Պաղեստինի Ազգ. ճակատը տէր կ'ուզէ կենալ եղածին եւ կը յայտարարէ թէ ահաբեկչական արարք մըն է զոր կատարած են վրէժը լուծելու համար այն պաղեստինցի ֆետայիներուն որոնք չարչարանքներու ենթարկուած են Իսրայէլեան բանտերուն մէջ :

«ԹԱՍ» խորհրդային գործակալութիւնը հաղորդագրութեամբ մը կը ճշդէ, թէ Խորհ. Միութիւնը պիտի շարունակէ զինել արաբ պետութիւնները՝ զանոնք աւելի եւս զօրացնելու համար: Հիւսէյն թագաւորը յայտարարեց իր կարգին, թէ պատերազմը անխուսափելի պիտի դառնայ, եթէ անմիջական լուծում մը չգտնուի պաղեստինեան հարցին :

ՏՈՄԻՆԻՔԵԱՆ ճամբորդական օդանաւ մը փոխ գնաց արկածի: 102 ճամբորդներ մեռան :

ՆԻԺԵՐԻԱ կը շարունակէ ձերբակալել եւ բանտարկել կաթողիկէ միսիոնարներ, որոնք Պիաֆրայի մէջ նախախնամական գործ կատարած են: Միջազգային դէտերու խումբ մը հաստատեց, թէ միայն մէկ գիւղի մէջ 106 իգոներ գնդակահարուած են Նիժերիացիներու կողմէ : Սպաննուածները ծերեր, կիներ եւ երախաներ են :

ՉԵԽ երկու աղջիկներ իրենց պաշտօնէն հեռացուեցան որովհետեւ Փրակայի օդակայանին մէջ ծաղկեփունջ մը նուիրած էին Տիւպչէքի՝ այս վերջնոյն Անգարա մեկնումին առթիւ: Ուրիշներ հարցաքննուած են ոստիկանութեան կողմէ : Բոլորն ալ ամբաստանուած են, որ հանրապետութեան դէմ դիրք բռնած են :

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ Ձերուսաղէմ Փոսթ թերթը կը գրէ, հիմնուելով Փարիզէն հասած հեռագրի մը վրայ, որ Փոմփիտու ազդարարութիւն մը ղրկած է Ամերիկայի հրեայ կազմակերպութեանց իրեն դէմ նախատեսուած ցոյցերուն առթիւ, Նիւ Եորքի մէջ, շեշտելով թէ նման ցոյցեր կրնան «ցաւալի հետեւանքներ » ունենալ Իսրայէլի եւ Ֆրանսայի Հրեաներուն համար :

ՉԻՆԸ կը շարունակուի Ֆրանսայի վրայ եւ փարիզեան շրջանն ալ աւելի քան երբեք խճողումի տեղի կուտայ, թէ ճամբաներու վտանգաւոր բնոյթին պատճառաւ եւ թէ Սէնի ափի ճամբաներուն փակումին :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԾՐԱՑՈՒՄ ԳՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

« ՆՈՎԻ ՄԻՐ»Ի ՊԱՐԱԳԱՆ

« Նովի Միր » գրական պարբերաթերթին խմբագրապետը՝ Ալեքսանդր Տվարդովսկի հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն՝ բողոքելու համար խմբագրական կազմին մէջ կատարուած փոփոխութիւններուն դէմ, որոնց հետեւանքով խնդրոյ առարկայ պիտի դառնար իր հեղինակութիւնը, ինչպէս նաեւ պիտի փոխուէր թերթին դիմագիծը, որ ընդհանուր ձեւով ազատախոհ նկարագիր մը ունի: Այս հրաժարականին կապակցութեամբ «Մոնտ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը գրէր, թէ համաձայն շրջան ընող զրոյցներու, Գրողներու Միութեան դիւանը հաւանաբար կրկին նիւթ դումարէ չարթու ընթացքին՝ վերստին քննութեան առնելու համար հարցը :

Տվարդովսկի իր հրաժարականը ներկայացուց, երբ Գրողներու Միութիւնը խմբագրական կազմէն պաշտօնազրկեց ազատախոհ տարրերը եւ անոնց տեղ խմբագրական մարմնի անդամ նշանակեց այնպիսիներ, որոնք կը նկատուին պահպանողականներ եւ կամ ոչ-ազատախոհներ :

Պարբերաթերթին բովանդակութեան եւ ուղղութեան մասին բուռն վէճեր ծագած են, երբ Տվարդովսկի պնդած է, թէ գրական թերթը կը հրատարակէ արժէքաւոր գործեր, նոյնիսկ եթէ անոնք կը բովանդակեն քննադատութիւններ կամ կը կատարեն մատնանշումներ խորհրդային ընկերութեան մէջ նշմարուող թերութիւններուն մասին :

Տվարդովսկիի քննադատները, իրենց կարգին, դիտել կուտան, թէ բանաստեղծ խմբագրապետը չէ նշմարած գաղափարական վտանգը, որ կը յայտնուի Արեւմուտքէն, եւ շատ յաճախ այնպիսի գրութիւններ հրամցուած է պարբերականի էջերէն՝ որոնք կրնան զէնք ծառայել Արեւմուտքի հակախորհրդային նպատակներուն :

Ազատամիտ մտաւորականութեան յոյսն էր Տվարդովսկի, որ ծնած է Սմոլենսկի շրջանին մէջ, 1910ին: Հեղինակն է «Վասիլի Տերկին» եւ «Հիեռուէն աւելի անդին» հատորներուն: Գործօն մասնակցութիւն մը բերած է 1962ի բախտորոշ օրերուն, երբ լայն չափի հաւաքոյթներ կը կազմակերպուէին բանաստեղծութեան եւ գրական գործերու շուրջ, երբ յատկանշական յօդուածներ լոյս կը տեսնէին երիտասարդ այն գրագէտներուն մասին, որոնք կարգ մը յանդգնութիւններ կ'արձանագրէին՝ դուրս ելլելով պաշտօնական «տաղանդաւորներու» շրջագիծէն:

Խրուշչեւի անկումին կը յաջորդեն դժուարին օրեր բոլոր անոնց համար, որոնք կ'ուզէին վերջապէս արտայայտուիլ « ռոպօ» դարձած ընկերութեան մը մէջ ապրող մարդոց մասին, ընկերութիւն մը, ուր արուեստին միակ դերն էր կրկնել քաղաքական պաշտօնատարներուն հրահանգները :

Տվարդովսկի գրական բուռն պայքար ունեցաւ իր երդուեալ թշնամիին՝ Վսեվոլոտ Կոչետովի հետ, որ 1959ին տնօրէնն էր «Լիտերատուրնիա Կազէտա»յի, ապա 1961ին՝ «Օկտիապրի»: Երկար ժամանակ հարցական մնաց, թէ ո՞վ պիտի շահէր — «կարծրե՞րը» թէ «Մեղմերը»: Տրամադրութիւններու եւ զօրավիգ կեցողներու բարդ հանգոյցին մէջ Կոչետով ինքն ալ ալ քանի մը անգամ կարգի հրաւիրուեցաւ :

Տվարդովսկին կը փոխարինէ պահպանողական մը՝ Կոսոլապով : 1966 Դեկտեմբերին այս վերջինը, որ այդ ատեն տնօրէնն էր «Գրական Թերթ»ի, հարկադրուած էր իր տեղը զիջիլ «Կարծր»ի մը, որովհետեւ բաւականաչափ խիստ չէր եղած վերացական արուեստի դէմ մղուած պայքարին մէջ :

1966 Ապրիլին կը թուէր թէ մեծ բանաստեղծին պաշտօնազրկումը կարգադրուած խնդրութիւն մըն է: Առաջարկեցին Սիմոնովի, որպէսզի փոխարինէ զինքը: Մեծ վիպագիրը մերժեց ընդունիլ: Կ'ըսուի նոյնիսկ, թէ այդ օրերուն « Նովի Միրի» ամբողջ խմբագրական կազմը սպառնաց զործադուլի դիմել՝ պաշտպանելու համար խմբագրապետը :

Յատկանշական կը նկատուի որ Տվարդովսկի նախ չէ ուզած հրաժարիլ, ու երեք օր ետքը, յանկարծ հրաժարականը բերած է : Նամակ մըն ալ գրած է Բրեժնեւի եւ Կոսիգինի: Նախ իրեն ըսուած է թէ «հոս չեն», ապա ապահովութիւն տրուած է թէ պատասխան կ'առնէ քանի մը օրէն :

Ընդհանուր ձեւով անհանդուրժողութեան մթնոլորտը վերածնած է: Փաստերէն մէկն ալ Անարէյի Վոզնեսէնսկիի մէկ թատերագրութեան արգիլումն է : Արգելքը եկած է Ներկայացման նախօրեակին :

Թ. Ա. Թ.

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ԻՐԻԿՆԱՅԻՆ ՋՐՈՅՑ...

Միաբանական ընդհանուր ժողովի առթիւ՝ մայր փոքրիկ վերադարձած են աշխարհասփիւռ միաբանները Մխիթարեանց Հոլլին: — Անծանօթ կամ թղթակցութեամբ ծանօթ ուխտակիցներ. Հայր Հեպոյեան՝ իր երբեմն Փլոկինի կրթական եւ մշակութային նուիրեալ մասնակից, պաշտպանական այդ Հայնոցին դրոշմ ու արդի ատաղ մաշտոցական եւ հոգեւորական դասու անդամներէն, երաժշտագէտ — խմբավար: Հայր Բարսեղ Ֆերիաքեան՝ որուն ծանօթացած եմ աւելի ուշ, Գահիրէի մէջ, ուսուցիչ, սիրահար գրականութեան ու ազնիւ յղացումներու: Հայր Գաբրիէլ Այանեան՝ դպրոցակից ինծի, Պոլսէն, Վիէննական Մխիթարեաններու դպրաւոր. լիկէոնէն, որուն ընթացքը աւարտեց ինծմէ ետք: Քանի մը տարի փոքր ինծմէ, միջահասակ ու կլորիկ տղայ մըն էր. աւազանի անունով Կարպիս (եթէ յիշողութիւնս աղօտած չէ):

Որքա՜ն փոխուեր է,— որքա՜ն փոխուած եմ հետեւաբար նաեւ ես...: Կատարեալ պարթեւ: Հասակ ու լայնք: Համալսարանական մասնագիտութիւն ստանալէ եւ հոգեւոր կեանքի լուծը բոտանձնելէ ետք՝ կոչուած է արդէն պատասխանատուութիւններու, իբրեւ տեսուչ Պոլսոյ Վիէննական Մխիթարեանց վարժարանին: Հայր Օգոստինոս Սեքուլեան՝ Լիբանանէն, Պէյրութի Հազմիէ, անուն արուարձանին մէջ կրթական հերկի կոչուած Մխիթարեանց բարձրագոյն վարժարանի պատասխանատու մշակներէն: Հայր Միքայէլ Ագեան՝ տնօրէն Ժառանգաւորաց ու Հայր Վարդան Աշքարեան, բանաստեղծական շնորհներով օժտուած երիտասարդ վարդապետ մը, որ ներկայիս կոչուած է Հազմիէի (Պէյրութ) Վիէննական Մխիթարեանց բարձրագոյն վարժարանի տնօրէնութեան...

Կիսաբոլորակաձեւ, նստած ենք վանքի ներքին բացատ — պարտէզին մէջ. «Հիրին» ժամանումը լուռ հայրերը մէկէկ — մէկիկ կը թափին բակ: Աբբահայր Հապոզեան առանձինն կը բաւէ արդէն՝ նիւթ ստեղծելու, լեզուները քակելու եւ ժպիտ ցրուելու համար: Սրատես, մըշտարթուն, անկեղծ, թաքուն մտածումներուդ թափանցելու ընդունակ՝ արհ. Մեսրոպ Արք. Հապոզեան «կեանքի մարդ» է. խոնարհամիտներու այն դասէն, որոնք կը գիտակցին թէ չարժեր «մեծ»նալ, մեծամտիլ, փառասիրութիւններու սորվանք, եւ — հետեւաբար — տառապիլ ներքին բարդոյթներով, յարաբերական կեանքի տաղտուկներով: Վանական ու ճգնակեաց կեանքի հիմն ալ այս աշխարհահայեացքն է արդէն.— Գիտակցիլ ունայնութեան՝ որուն ճանաչումը շատ ուշ կ՚ունենան մարդիկ, գրեթէ վերջին փուլին մօտ, ու գոհանալ մարդ էակի աննշան, ոչնչական գոյութիւնը արժեւորելու ճիգով մը: Ոմանք ծառայութեամբ կ՚արժեւորեն իրենց ճգճիմ էութիւնը. ուրիշներ՝ խուզարկելով իրենց ներաշխարհը. շատեր՝ մաս ու բաժին ստանձնելով իրենց նմաններու ցաւէն եւ տառապանքէն, դրկանքէն եւ վէրքերէն. քիչեր՝ յանձնառու ըլլալով գոհաբերութեան բացարձակ իմաստը իրենցմով ստուգելու որոնումին...

«Կեանքի մարդ» տարազը, իր այս բնոյթին մէջ, աշխարհիկ իմացումներուն կը հակասէ՝ առանց սակայն բռածոյի մը վերածելու հոգին, որուն հանդէպ յարգանք ունենալու պարտաւորութիւն մը ունի ամէն էակ:

Քանի՛ քանիներ սխալ ճանչցած են Վիէննական Ուխտի աբբահայրը՝ երբ փորձած են անոր ժպիտին, սըրամտութեան, քաջքչուքին կամ երկիմաստ մէկ խօսքին ետեւ փնտռել «խորամանկը», ան՝ որ ի հարկին կեղծին, սուտին ու նենգութեան կ՚ապաւինի յաջողելու համար...

Հապոզեան արքեպիսկոպոս մա՛րդըն է, որ կը հեղնէ կողմնակի ու խոտոր ճամբաներու հերոսները. ժպիտով կը խարանէ փոքրոգութիւնները, պզտիկութիւնները, նըկատումի ու հաշիւներու պատուանդանով տեղ մը հասնելու փորձերը. սրամտութեամբ կը խարազանէ մեծամըտութիւնները, փառասիրութիւնները, սին յաւակնութիւնները: Ու երբ յարաշարժ դիմագծերով կամ լոյսի խաղերով հարուստ իր աչքերով կը սեւեռի քեզի՝ վստահ եղի՛ր որ շատ շուտ կրնայ «կշռել» քեզ: Իրմէ ոչինչ կրնաս ծածուկ պահել՝ չփոթի մատնելու կամ սխալ հասցէի ղրկելու համար զինք...

Նստած է ծառի մը տակ, աթոռի մը վրայ, սեղանին յեց, ու հարցումներու տարափով մը կ՚ողողէ զիս: — Կը կարծէ՞ք, թէ պէտք ունի իսկապէս իմ բացատրութիւններուս, կամ անտեղեակ կրնայ եղած ըլլալ կարգ մը անցուդարձերու՝ որոնք աղերս ունին Հայութեան ազգ. եկեղեցական, կրթական եւ մշակութային կեանքին հետ ընդհարապէս:

Գիտեմ, թէ լաւատեղեակ է. հիմնական բոլոր խնդիրներուն մասին ունի իր ուժեղ տեսակէտներն ու եզրակացութիւնները. գրեթէ անվրէպ կերպով յաջողած է ծանօթ եւ հանգամանաւոր անուններու տկարութիւնները, կողմնակի նկատումները, մարդկային թիւր կամ ծուռ հակամիտութիւնները ճշդել. ի վիճակի է նոյնիսկ նախատեսելու՝ թէ վաղը ի՛նչ պիտի պատահի, ի՛նչ կրնայ ըլլալ հետեւանքը այս կամ այն խօսքին, գործին, կացութեան...

Բայց կը հարցնէ՛, որովհետեւ «զարգանալու» եղանակներէն մէկը կը նկատէ ստուգել՝ թէ խօսակիցի միտքերուն, խառնուածքին, նկարագրին եւ դատումի կարողութեանց մասին իր կարծիքն ու համարումը ճի՞շդ են. արդա՞ր են. տարրկայական կը մնա՞ն:

Վարդապետներէն մին, ափսէի մը վրայ ու մանրկեկ գաւաթներով՝ վանական հռչակաւոր արտադրութիւնը կը հրամցնէ մեզի, — «Մխիթարինա»...

Աւստրիոյ, յատկապէս Վիէննայի ընկերային լայն շրջանակներուն մէջ՝ Միաբանութեան կողմէ պատրաստուող այս ըմպելին, ազնուական սեղաններու ազնուագոյն խմիչքներէն մէկն է՝ պատուելու համար եկողը կամ այցելուն:

Խօսակցութիւնը կեդրոնացած է ամերիկահայ կրթական ճիգերուն վրայ: Աբբահայր Հապոզեան կ՚ուզէ լսել թէ ինչ է անվերապահ իմ կարծիքը՝ իրագործուած աշխատանքներու, մանաւանդ ապագայ կարելիութիւններու մասին:

— Աբբահա՛յր, կ՚ըսեմ իմ «անվերապահութեանս» վրայ ձեր կողմէ դըրուած շեշտը՝ կը նկատեմ այդ մասին... կանխիկ ապահովութեան մը փաստը, եւ ո՛չ թէ վախ կամ կասկած այն մասին՝ որ կարծիքս կրնայ անգոյն ու անհոտ բան մը ըլլալ, զգացական խանդավառութեան ու ռոմանթիկ հայրենասիրութեան թափով մը բառի վերածուիլ, կամ՝ յոռետեսական ծայրայեղութիւններէ մեկնիլ...

Ահաւասի՛կ, ինչ որ կը մտածեմ:

Չեմ հաւատար, որ կարելի է ՀԱՅԱԽՕՍ ու մեր ակնըալութեանց գըծով ՀԱՅ սերունդներ թրծել Միացեալ Նահանգներու մէջ: Հո՛ն ալ նման ցնորամիտներ չկան: Հոսանքն ու յորձանքները այնքա՛ն զօրաւոր եւ կլանիչ են՝ որ մեր միջոցներով ամբողջական փրկութեան ճամբայ չենք կրնար բանալ:

Բայց թէ ներելի՛ է յուսալ, որ ամերիկածին տարրէն ԿՈՏՈՐԱԿ մը փրկուի ու մանաւանդ նորեկ գաղթականութեան զաւակները աւելի երկար ժամանակ հայ մնան՝ ինչո՞ւ չէ: Մասնակի այս յաջողութիւնն ալ, սակայն, գէթ ինծի համար ԽՆԴՐԱԿԱՆ է, որովհետեւ նախ, հայապահպանումի պայմանը ցարդ զգացական փուլով կը զարգանայ: Խօ՛սք է, ընդհանուր ցանկութի՛ւն. անկեղծ փափաք է, սակայն գործնական ձեւակերպում չունի: Նոյնիսկ պատասխանատու հանրային ժողովներ եւ մարմիններ՝ որոնք համաժողովրդային արդար ձգտումներու եւ բաղձանքներու ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ՑԱՐԴ ՄՇԱԿԱԾ ԵՒ ՓԱՍՏԻ ՎԵՐԱԾԵԼՈՒ ՃԱՄԲՈՒՆ ՄԷՋ ԴՐԱԾ ՊԷՏՔ Է ԸԼԼԱՅԻՆ, կը գոհանան հրաշքներու հաւատալով, կարկըտան կարգադրութիւններով:

Երկրորդ՝ կրթական գործի ղեկավարութիւն մը չկայ փաստօրէն, ա՛յն իմաստով որ այդ պատասխանատուութեան կոչուողները ի վիճակի ըլլան երկրին, աշակերտական եւ ուսանողական տարրին, ամերիկեան ու ազգային մեր պայմաններուն, պետական ծրագիրներու եւ մեր ներքին ստիպողութեանց պատշաճեցնելու ուսումնական ծըրագիրները եւ ուսուցողական կերպերը...

Երրորդ..., չորրորդ... կարեւորը, ինծի համար, *սիրելի Աբբահայր*, իմ անհատական անխախտ համոզումս է՝ որ, եթէ նոյնիսկ տարին հարիւր պատանի ու երիտասարդ մայրենի լեզուն պիտի կարենան թոթովել, պէտք է հանրային առաւելագոյն զոհողութեանց գնով իրագործե՛նք կրթական կարգախօսները: Սերունդներու փրկութեան հարցը... առեւտրական ձեռնարկութիւն չէ՝ որպէսզի իրականութիւնը թելադրէ մեզի ապահով եւ բաւարար շահու վրայ հիմնաւորել որեւէ քայլ:

Աբբահայրը եւ մեզ շրջապատող միաբաններու խումբը (որոնք, իմ ենթադրութեամբ, ընդհանուր ժողովի օրակարգին վրայ ունեցած պէտք է ըլլային Վիէննական Մխիթարեաններու կրթական ծաւալուն գործունէութեան եւ երկրորդական վարժարաններու գործը Հայկական Առաջնային Հայաստանի կարգ մը կեդրոններու մէջ) կ՚ուզէին սակայն աւելի իմանալ...

ՆՇԱՆԵԱՆ ՏԷՐ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Կը տեսնեմ որ գործին մէջ թիւրիմացութիւն մը կայ եղեր, պատասխանեց վաճառականը, եթէ կը հաճիք իրողութիւնը պատմեմ: Լեւոն էֆէնտի Կասպարեանը արդէն աղջկանս թեկնածու էր բաւական ատենէ ի վեր, բայց մենք որովհետեւ նախապէս որոշած էինք Վահան Նազիկեանի հետ ամուսնացնել, իր առաջարկը մերժեցինք: Սակայն երբ ծանօթ պարագաներու հետեւանքով անկարելի եղաւ Վահանի հետ ամուսնութիւնը, թէ՛ աղջկանս եւ թէ մօրը փափաքին համեմատ, որոշեցի Լեւոն էֆէնտին փեսայ առնել... ահա բուն իրողութիւնը:

Պալատականը պահ մը մտածկոտ դէմքով, իր մօրուքը շոյեց: Այս անակնկալին չէր սպասեր: Ինք վաճառականը իր քով հրաւիրած էր զայն համոզելու համար, որ աղջիկը Թորոս պէյին տայ, եւ երբ թէ նշանտուքը կատարուած իրողութիւն մը համարելով եւ այդ մասին բարձրագոյն հաճութեան խօսք ընելով կը յուսար թէ վաճառականը պիտի չհամարձակէր պնդելու, տեղի պիտի տար: Բայց ահա հիմա զինքը կատարուած իրողութեան մը առջեւ կը դնէին:

— Այդ նշանտուքը ե՞րբ կատարեցիք, հարցուց:

— Արդէն, ինչպէս ըսի, խօսքը անցած էր, եւ քանի մը օր առաջ վերջնական կերպով լմնցուցինք ամէն բան:

— Բայց Թորոս պէյը աւելի արժանաւոր փեսայ մը չէ՞:

— Եթէ գիտնայի որ այնքան հաճելի պիտի ըլլար ձեզի Թորոս պէյը ինձ փեսա ունենալ, թերեւս տարբեր կարգադրութիւն մը կ՚ընէի, բայց դժբախտաբար ամէն բան եղած լմնցած է:

— Ես իմ կողմէս չէ որ այդ խորհուրդը կուտամ ձեզի, պատասխանեց պալատականը.— սա չափը ըսեմ միայն, որ մեր վեհափառ սուլթանը իմանալով որ Թորոս պէյի հետ խնամութիւն մը հաստատել որոշած էք, շատ գոհ մնաց: Պարզապէս այս է իրողութիւնը:

— Մեր մէջ նշանտուքը կրօնական արարողութեամբ մը կ՚ըլլայ եւ գրեթէ պսակուելու համարժէք է, ըսաւ վաճառականը, եւ ասոր համար շատ կը ցաւիմ որ պիտի չկրնամ տրուած որոշումը փոխել: Ի՞նչ դժբախտութիւն, որ այսպիսի սխալ տեղեկութիւն մը տրուած է նորին վեհափառութեան...:

Պալատականը պահ մը լռութիւն պահպանեց եւ սկսաւ մտածել: Կը թուէր թէ հնարք մը կը մտածէր իր խորհուրդը յաջողցնելու համար:

— Ձեր մէջ շատ անգամ կը պատահի որ նշանտուքները ետ ըլլան կարծեմ, ըսաւ ի վերջոյ:

— Այն նշանտուքները, որոնք անպաշտօն կերպով կատարուած են, բացատրեց Բարսեղ էֆէնտի:

— Ցաւալի բան... մանաւանդ ձեզի համար:

— Ինչո՞ւ արդեօք...

— Թորոս պէյի հետ խնամութիւն մը շատ օգտակար պիտի ըլլար ձեզի:

— Ի՞նչ տեսակէտով:

— Ձեր ապահովութեան ու անդորրութեան տեսակէտով:

— Բայց իմ ապահովութեանս սպառնացող բան մը չկայ:

— Կ՚ուզէ՞ք որ անկեղծօրէն ու բարեկամաբար խօսիմ:

— Շատ երախտապարտ պիտի ըլլայի:

— Լաւ ուրեմն. գիս մտիկ ըրէք, այդ յեղափոխական երիտասարդին հետ ձեր յարաբերութիւնները շատ դէշ ազդեցութիւն առաջ բերած են Եըլտըզի մէջ: Ձեր դիրքն ու կացութիւնը սովորական մէկու մը դիրքն ու կացութիւնը չէ, հետեւաբար ձեր բոլոր արարքները ուշադրութեամբ նկատի կ՚առնուին: Ես անձնապէս կը հաւատամ, որ դուք հաւատարիմ ու պատուաւոր անձնաւորութիւն մըն էք եւ այդ երիտասարդին հետ ալ ձեր յարաբերութիւնները որեւէ կասկածելի հանգամանք չունին: Բայց դժբախտաբար վեհափառ սուլթանը քիչ մը կասկածոտ է եւ անգամ մը որ մէկու մը մասին իր վստահութիւնը վերցնէ, ալ շատ դժուար է զինքը համոզել...

— Բայց, փաշա էֆէնտի, ես պատրաստ եմ իմ հաւատարմութեան բոլոր ապացոյցները տալ եթէ հարկ ըլլայ, գոչեց վաճառականը:

— Լաւագոյն ապացոյցը իմ առաջարկած ամուսնութիւնը պիտի ըլլայ, բայց պայմանով, բայց աս կը մերժէք:

— Ատկէ զուրս պատրաստ եմ ամէն բան ընելու, ցոյց տալու համար իմ հաւատարմութիւնս վեհափառ սուլթանին:

— Բայց ի՞նչ մասնաւոր հակառակութիւն ունիք Թորոս պէյի դէմ, որ ամէնուս ալ համակրութեան, վստահութեան եւ յարգանքին արժանացած է:

— Ոչ մէկ հակառակութիւն, բայց շատ մը արգելքներ կան այդ միութեան դէմ:

— Որո՞նք են տեսնենք:

— Նախ՝ գլխաւորը բացատրեցի արդէն. աղջիկս ուրիշի մը նշանած եմ:

— Այդ նշանակութիւն չունի, նոյնիսկ եթէ խղճմի համար կրօնական դժուարութիւն մը կայ՝ ես յանձն կ՚առնեմ այդ դժուարութիւնը բառնալ ձեր պատրիարքին միջոցաւ:

— Ցաւօք, ձեր փեսմութեան դիմել կուտամ որ աղջիկս բնաւ չէ համակրած Թորոս պէյի եւ ամենաբուռն կերպով ընդդիմացաւ երբ զայն իրեն ամուսին առաջարկեցի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(46 — Շար.)

ՅՈՎՀԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Հատուած մը Փ. Բիւզանդի պատմութենէն, ուր ի յայտ կուգայ Դ. դարու հայ կեանքին մէկ գաւեշտական էջը ։

... Այս Յովհան Եպիսկոպոսը, եթէ կարելի է զինք եպիսկոպոս կոչել, կեղծաւոր մարդ մըն էր ։ Արտաքնապէս ճգնաւոր, սակայն ներքնապէս չափազանց ագահ. անհաւատալի եւ անարժան գործեր կը կատարէր ։ Անգամ մը դրաստով կը ճամբորդէր. ճամբան իրեն հանդիպեցաւ օտարական երիտասարդ մը հեծեալ, սուրը մէջքին եւ ուսին՝ աղեղնակապարճը, մազերը օծած, լօդիկն ալ ուսերուն. այսպէս կուգար ճամբէն, թերեւս աւազակութենէ, նստած ձին մեծ էր ու գունեղ ։ Եպիսկոպոսը հեռուէն տեսնելով՝ զմայլեցաւ եւ աչք տնկեց ։ Երբ ձիաւորը մօտեցաւ կրօնաւորին, այս վերջինը բռնելով ձիուն սանձէն ըսաւ. «Շուտ վար իջիր, ըսելիք ունիմ քեզի» ։

— Ի՞նչ պիտի ըսես, ո՛չ դուն կը ճանչնաս զիս, ոչ. ալ ես քեզի, պատասխանեց մարդը, որ զինուոր ալ ըլլալով՝ յամառեցաւ ձիէն չիջնելու ։

Եպիսկոպոսը բռնութեամբ վար իջեցնելով զայն՝ ճամբէն դուրս տեղ մը տարաւ եւ հրամայեց մարդուն, որ խոնարհի ըսելով.

— Քահանայ կը ձեռնադրեմ քեզ ։

Մարդը յանկարծակիի եկած՝ սկսաւ բողոքել.

— Ես մանկութենէս ի վեր աւազակ մարդասպան մըն եմ, հիմա ալ նոյն գործին կը վերադառնամ, արժանի չեմ ատանկ բանի ։

Պայքարեցաւ, յամառեցաւ երկար, բայց դիմացինը իրմէ աւելի չար էր. բռնօրէն գետին պառկեցնելով՝ ձեռքը վրան դրաւ ու քահանայ «ձեռնադրեց», յետոյ ոտքի կեցնելով՝ հանել տուաւ վրայի լօդիկը, քահանայական աղարօնը հագցուց եւ ըսաւ.

— Գնա՛ գիւղդ եւ հոն տէրտէրութիւն ըրէ, առանց գիտնալու, թէ ո՛ր գիւղէն էր մարդը ։ Յետոյ բռնելով ձիուն սանձէն, հակառակ մարդուն բողոքին, յափշտակեց կենդանին՝ իբր վարձք ձեռնադրութեան ։ Մարդը տուն գնաց ու ըսաւ կնոջը ու ընտանիքի անդամներուն.

— Ելէք աղօթենք ։

— Խենդեցա՞ր, պատասխանեցին ։

— Ելէք աղօթենք կրկնեց մարդը, քահանայ եմ հիմա ։ Իսկ տնեցիք զարմացած կ'ամչնային եւ կը խնդային փոխնիփոխ ։

Այն ատեն ըսաւ կինը. «Ա՛յ մարդ, դուն մկրտուած ալ չես, ի՞նչպէս համարձակեցար քահանայ ըլլալ.

— Կնիկ, ի՞նչ ընեմ, Եպիսկոպոսը խելքս գլխէս առաւ, այս պարագան ոչ ան յիշեցուց ինծի, ոչ ալ ես յիշեցի, ձիս ալ սանձով թամբով առաւ տարաւ ։

Կինը պնդեց որ երթայ տեսնէ եպիսկոպոսը եւ իր մկրտուած չըլլալը խոստովանի ։

— Սափորով ջուր բերէք, հրամայեց Յովհան. եւ առնելով ջուրը՝ թափեց անոր գլուխն ի վար. «Ահա՛ մկրտեցի քեզի, ճամբադ գնա՛» ։

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԱ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ներկայ հայագիտութեան գլխաւոր մտահոգութեան առարկան է մեր ազգին սկզբնական պատմութեան կամ նախապատմութեան հարցը ։ Հայագէտները տասնէրի խրախուսքով կը ձգտին տէր կանգնիլ այն խնդիրներուն, որոնք վերջին տասնամեակներուն դարձած էին օտար ուրարտագէտներու մենաշնորհը ։ Երեւանի հիմնադրութեան 2750ամեակի շքեղ հանդիսութիւնները խթանեցին գործը ։ Տարակարծութիւնները բնականաբար բանավէճ ստեղծեցին, բանավէճ մը, որ կը շարունակուի ցայսօր ։

Հանդէսի անցեալ տարուան (1969) երրորդ թիւին մէջ հրատարակուեցաւ Ն. Յարութիւնեանի յօդուածը, որ կ'անդրադառնար վերջին մէկ երկու տարուան այն հետազօտութիւններուն, որոնք կապ ունէին քննութեան առնուած հարցին հետ ։ Յօդուածագիրը, որ պատմական գիտութիւններու դոկտոր է, վկայութեան կը կանչէր ուրարտագէտներու խումբ մը (Մելիքիշվիլի, Պիոտրովսկի, Դեակոնով եւ ուրիշներ) փաստելու համար, որ «ուրարտագիտութեան» համբերամեայ կառոյցը անկենդան եւ արուեստական չէ, ինչպէս որ փորձած է ապացուցանել երիտասարդ գիտական մը՝ Սուրէն Այվազեան «Գարուն»ի էջերուն մէջ, այլ միջազգային ընդունելութիւն ձեռք ձգած գիտական կայուն տեսութիւն մը, որ ենթակայ չէ վերաքննութեան ։ Մամուլի եւ անոր սահմաններէն դուրս ընթացող բանավէճին երկու ծայրայեղ արտայայտութիւններն են ասոնք, որոնք սխա լեն անշուշտ իրենց ծայրայեղութիւններուն իսկ պատճառով ։ Լրջահայեաց մօտեցում մը կարելի կը դարձնէր ըմբռնել Սուրէն Այվազեանի տեսակէտը, ինչպէս նաեւ անոր մտքին ակունքը, որ տեղի կուտայ որոշ կամայականութիւններու ։ Հակառակ ծայրայեղութեան կը դիմէ Ն. Յարութիւնեան, երբ կը պնդէ թէ միայն մասնագէտները իրաւունք ունին զբաղելու ուրարտագիտութեամբ ։ Արդարեւ հասկնալի չէ, թէ ինչ ըսել կ'ուզէ մասնագէտ ըսելով, քանի որ մասնագիտացումը ուրիշ բան չէ, քան գիտելիքն ու հմտութիւնը, զոր կրնայ ձեռք ձգել ամէն աշխատասէր, եւ խելացի անձ ։ Մնաց որ լուրջ գործ չէ ոչ-մասնագէտի պիտակ փակցնել մէկու մը, որ կը համարձակի նախորդ մասնագէտներէն տարբեր կամ հակառակ տեսակէտ արտայայտել ։

Հայագէտները հակում ունին ուրարտագիտութիւնը համարելու հայագիտութեան ապօրինի զաւակը ։ Ուրարտագէտ Ն. Յարութիւնեանի վրդովումը ուղղուած է այն հայագէտներուն դէմ, որոնք վերստին քննութեան առարկայ կը դարձնեն, ինչպէս ինքը կ'ըսէ, «հերքուած ու մոռացուած վարկածները» ։

Ակադեմական Մ. Մկրեան սխալ կը համարի «... Պատմագրութեան մէջ տիրող այն վարկածը, ըստ որի Բիայնայի պատմութիւնը անջատւում է հայ ժողովրդի պատմութիւնից եւ դիտւում է իբրեւ մի ուրիշ, ոչ հնդեւրոպական, ոչ հայկական ժողովրդի պետութեան պատմութիւն» ։ «Այժմ կարելի է ասել, որ հայ ժողովրդի պատմութեան ամենաճիշդ ըմբռնումը մեծ Խորենացու ըմբռնումն է ... Բիայնայի թագաւորութեան ժամանակաշրջանը նա լիովին եւ խորապէս ընկալել է որպէս Հայերի եւ նրանց պետութեան պատմութեան մի ժամանակաշրջան» ։

Ակադեմական Մ. Հասրաթեան վկայակոչելով ազգային հնագոյն աւանդութիւնները կը գրէ. «Աւելի ցաւալին այն է, որ պատմագիտական անաչառութիւնը (տրամաբանութեան հետ) մի կողմ դրած, որոշ մասնագէտների կողմից երբեմն էլ աւանդոյթները դրսեւորւում են ինչ որ չկամութեամբ, որ, սակայն, շատ թափանցիկ քօղով է ներկայանում ։ Ըստ այդ գիտութիւնների հայ-արմէնները յանկարծ մի ընդարձակ տարածութեան տէր են դառնում Ք. Ա. 6րդ կամ 5րդ, կամ 4րդ, կամ 3րդ դարերից մէկում եւ ստեղծում պետականութիւն ։ Երբեմն զիջում են, հասցնում մինչեւ եօթներորդ դարի վերջը, բայց միշտ առանց պատերազմի, առանց նուաճումների, առանց հաստատման» ։

Պատմական գիտութիւններու դոկտոր Աս. Մնացականեանի կարծիքով «այժմ կայ բաւարար փաստեր համոզուելու, որ «Ուրարտուն», իրօք, Հայաստանն է, ուրարտական կոչուած պետութիւնը՝ հայկական, միայն թէ օգտւում էր օտար (խուրրիական, խուռերէն) գրալեզուից, ճիշդ այնպէս, ինչպէս յետագայում Արտաշէս Ա.ը՝ արամերէնից, իսկ նրա յաջորդները՝ նաեւ յունարէնից, ասորերէնից, քաղդերէնից, պարսկերէնից՝ ընդհուպ մինչեւ Մեսրոպ Մաշտոցի այբուբենը ։ Դա է օրինաչափը մեր անցեալի համար. հայ ժողովուրդ, Հայաստան աշխարհ, հայերէն լեզու — օտար գիրն ու գրալեզու ։ Քանի որ այդ օտար գիրն ու գրալեզուն ծառայեցուել են հայ ժողովրդի առաջնորդների կամքով, ուստի այսօր չի կարելի հայ դպրութեան պատմութիւնից դուրս թողնել նրա մի վիթխարի ժամանակաշրջանը ընդգրկող հատուածը՝ նախամեսրոպեան դպրութիւնը» ։

Այս բոլոր մէջբերումները կը կատարէ Ն. Յարութիւնեան իր յօդուածին մէջ, որ խորագրուած է «Ուրարտուի պատմութեան նոր մեկնաբանութիւնները» ։

Խնդիրը կը մնայ միշտ օրակարգի վրայ, մինչեւ որ վերջնապէս ճշդուի իրականութիւնը ։ Հարցին վերջնական լուծումը կը պահանջէ, ինչպէս դիտել կուտայ հանդէսին յօդուածագիրը, «տեւական աշխատանք, նաեւ սեպագրերի ճիշդ վերծանութիւն եւ լրջախոհ մօտեցում» ։

X.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՀԱՆ ՌՇՏՈՒՆԻ

Հայաստանի մէջ մեռած է Փրոֆ. Վահան Ռշտունի, որ անդամ էր Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային եւ ամպիոնի վարիչն էր Երեւանի համալսարանի պատմութեան ամպիոնին ։

Անուանի պատմաբանը ծնած էր 1894-ին Վաղարշապատ ։ 1915ին յաջողութեամբ աւարտած է Էջմիածինի Գէորգեան ճեմարանը, ուրկէ ետք վարած է ուսուցչական պաշտօններ Թաւրիզի, ապա Ախալցխայի, Սուխումի եւ Թիֆլիզի մէջ ։

1924ին կը վերադառնայ Հայաստան, ուր կը հիմնէ իր վարած պատմութեան ամպիոնը՝ համալսարանին մէջ ։

Մեծ վաստակ ունի պատմագիտութեան ճիւղին մէջ ։ Անոր գրչին կը պատկանին հայ ժողովուրդի ԺԹ.-Ի. դարերու պատմութեան կարգ մը հարցերուն նուիրուած աշխատութիւններ, ինչպէս, օրինակ՝ «Գիւղացիական բարենորոգումը Հայաստանում 1870ին», «Գիւղացիական շարժումները Հայաստանում ԺԹ. դարում», «Ուրուագծեր Հայաստանի գիւղացիական պատմութեան» եւայլն ։

ԾԻԾԱՂ

— Արաֆսի, մէկը կայ որ վրաս մեծ ազդեցութիւն ունի: Կը բաւէ որ թեթեւօրէն դպչի եւ արդէն ամբողջ մարմնովս կը սարսռամ ...

— Է՛, շուտ ըսէ, ո՞վ է այդ երիտասարդը, ինծի ծանօ՞թ է ։

— Ատամնաբոյժը ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՊԻՏ

ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՕՐՈՎ

Տղան՝ դպրոցէն տուն դարձին.

— Մայրիկ, Լուսաւորչի օրով Հայերը շատ երջանիկ են եղեր ։

— Անշուշտ, զաւակս,

— Մայրիկ, ան ատեն դեռ հայերէն գիր չկայ եղեր ։

— Այնպէս է ։

— Երանի ես ալ անոր օրով ապրած ըլլայի ։

— Ինչո՞ւ, զաւակս ։

— Կարդալ-գրել սորվելէ կ'ազատէի եւ գիրքեր ծուռ բռնելուս համար՝ չէի յանդիմանուեր ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (705)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Դ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ՅՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Շատ տառապեցաւ ան: Դուն որքան երջանիկ եղար, ան այնքան դժբախտ եղաւ: Աստուծոյ բաշխումներն են ասոնք: Հոն վերն է Աստուած, կը տեսնէ մեզ ամէնքս ալ, եւ գիտէ թէ ինչ կ'ընէ իր մեծ աստղերուն մէջէն: Ուրեմն ես ալ պիտի մեկնիմ, սիրելի զաւակներս: Միշտ սիրեցէք զիրար: Սիրուելէն զատ դրեթէ ուրիշ բան չկայ այս աշխարհիս մէջ: Երբեմն պիտի յիշէք այն խեղճ ծերը որ հոս մեռաւ:

Ո՛, իմս Քոզէթ, յանցանքը իմս չէ, հաւատա, եթէ այս վերջին ժամանակներս չտեսայ քեզ: Սիրտս կը խշխշար, մինչեւ փողոցին անկիւնը կ'երթայի, անցնիլս տեսնող մարդիկ թերեւս վրաս կը խնդային, խեւի պէս էի. անգամ մը առանց գլխարկի դուրս ելայ: Սիրելի զաւակներս ալ կը սկսիմ չտեսնել, դեռ ըսելիք ունէի, բայց հոգ չէ: Քիչ մը յիշեցէք զիս: Օրհնեալ էակներ էք: Չեմ գիտեր թէ ինչ ունիմ. լոյս կը տեսնեմ: Աւելի մօտեցէք: Երջանիկ կը մեռնիմ:

Տուէք ինծի ձեր սիրասուն գլուխները, որպէսզի ձեռքս վրան դնեմ:

Քոզէթ եւ Մարիուս ծունկի վրայ եկան մոլորագին, արտասուալի, ամէն մէկը Ժան Վալժանի մէկ ձեռքին վրայ: Այն վեհ ձեռքերը ալ չէին շարժեր...

Ժան Վալժան կռնակի վրայ ինկած էր. երկու աշտանակներուն լոյսը կը լուսաւորէր զայն. սպիտակ դէմքը երկինք կը նայէր, թողելով որ Քոզէթ եւ Մարիուս իր ձեռքերը համբուրեն անյագաբար. Ժան Վալժան մեռած էր:

Գիշերը առանց աստղի եւ բոլորովին խաւարամած էր: Հարկաւ մութին մէջ անցաւ հրեշտակ մը, որ ոտքի վրայ թեւատարած կայնած էր հոգիին սպասելով:

ԳԼՈՒԽ ԶԲ.

ԽՈՏԸ ԿԸ ՊԱՀԷ ԵՒ ԱՆՁՐԵՒԸ ԿԸ ՋՆՋԷ

Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը, հասարակաց փոսին մօտերը, այս գերեզմանային քաղաքին վայելչասէր թաղէն հեռու, յաւիտենութեան առջեւ մահուան սոսկալի նորաձեւութիւնները ցուցնող բոլոր այն քմածին գերեզմաններէն անդին, ամայի անկիւն մը կայ, ուր հին պատի մը եւ բարձրաբերձ դեղձի մը տակ, որու վրայ վրանածաղիկ բաղեղներ կը մագլցին՝ քար մը կը գտնուի մամուռներուն մէջ: Միւսներուն պէս այս քարն ալ ազատ չէ ժամանակին բորոտութիւններէն, բորբոսումէ, լօռէն եւ թռչուններու քակորներէն: Ջուրը կը դալարէ. օդն ալ կը սեւցնէ զայն: Որեւէ պողոտայի մօտ չէ ան, եւ մարդիկ չեն սիրեր այդ կողմը երթալ, որովհետեւ խոտերը բարձր են եւ ոտքերը կը թրջուին անմիջապէս: Եթէ քիչ մը արեւ ըլլայ, մողէզները կուգան քարին վրայ եւ խոտերը զուարթօրէն կը սարսռին անոր բոլորտիքը: Գարնան չիկահաւները դեղձին վրայ կ'երգեն:

Քարին վրայ որեւէ անուն չկայ:

Սակայն եւ ասկէ շատ տարի առաջ ձեռք մը մատիտով յետագայ չորս ոտանաւորը գրեց, որոնք սակայն առ տակաւ անընթեռնլի եղան անձրեւին եւ աւազին տակ մնալով եւ որոնք հաւանական է թէ այսօր սրբուած են:

Կը ննջէ: Թէեւ շատ տարօրինակ
Եղաւ բախտն անոր, սակայն կ'ապրէր նա.
Մեռաւ երբ քովէն գնաց հրեշտակը,
Մահը պարզապէս հասաւ անխնայ,
Ինչպէս գիշերուան մութը կը հասնի
Երբ արեւը երկրէս կ'երթայ կ'անհետի:

— Վերջ —

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շոքոլոզեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Էտուար Շոքոլոզեան եւ զաւակը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօրաքրոջ՝

ՕՐ. ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՈՒՆԱՆԵԱՆԻ

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Փետր. 19) առաւօտ ժամը 10.30ին, Հայ բողոքական ժողովարանը 34 Փլաս տը լ'Էօրոփ, Ալֆորվիլ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ

Յիշատակին

Մարտ 11ին, Ալֆորվիլի մէջ

×

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ Տէր - Սահակեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի (22 Փետրուար) Կիրակի առաւօտ, Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ, վարչութեան տքնաջան անդամ՝

ՄԱՐՏԻԿ ՏԷՐ-ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Էտուար Մարկոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պալիօզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (22 Փետրուար), Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Պալիօզեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մաթոյեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւկին, եղբօր եւ աներձագին

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԱԹՈՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահոց բոլոր Հինգշաբթիներուն, երեկոյեան ժամը 6.30ին, տեղի կ'ունենան ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները : Միւս թուականներն են .— Փետր. 19, 26, Մարտ 5, 12 եւ 19:

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն՝ Փետր. 15ին, 22ին, Մարտ 1 ին, 8ին եւ 15ին, յաւարտ Ս. Պատարագի, կը կատարուի ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն : Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին :

ՊՕՄՈՆ,— Ս. ԳՐ. - ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ մեր հաւատացեալ ժողովուրդին թէ Մեծ Պահոց օրերուն, ամէն չորեքշաբթի օրեր առաւօտեան ժամը տասնին կը կատարուին Արեւագալի արարողութիւններ, նմանապէս ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 16ին կը կատարուին հսկումի եւ խաղաղութեան արարողութիւն : Արեւագալ պիտի ըլլայ նաեւ ամէն Կիրակի պատարագէն ետք : Կը հրաւիրենք մեր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին : Փետրուար 18ի 49րդ տարեդարձը կը տօնուի 22 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Սան մեծ սրահը :

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի՝

ԸՆԿ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, պար, արտասանութիւններ եւն.:

Առատ կերուխում, ընկերական հաճելի մթնոլորտ :

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մարտ 8ին, Կիրակի, ժամը 16ին

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 2.30ին, Հայ կաթողիկներու սրահին մէջ, (Փլաս Սէն Ժան) :

Կը խօսի ԸՆԿ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, երգ, արտասանութիւն, պար : Ճոխ պիւֆէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Ազգատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19ին, ժամը 20.30ին, 77 Րիւ Լաֆայէթ, Փարիզ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Ազգատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ հինգին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց ադամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Aux grottes de Han

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ

Պելժիոյ մէջ Լէսի եւ Լոմի հովիտներուն մէջ ՀԱՆ ՍԻՒՐ ԼԷՍԻ հսկայ քարայրը եւրոպական գրօսաշրջական հրաշալիք մըն է, որ ամբողջութիւն մը կը կազմէ Ռոշըֆորի հետ :

Ստորերկրեայ վիպական նաւարկութիւն

ՄԵԿՆՈՒՄ Կիրակի, Փետրուար 22ին : Հաւաքուիլ ժամը 7.30ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.45ին Կառ Տիւ Նոր, Քիւրվէօր սրճարանը : Մեկնում ժամը 8ին Մօ, Շաթօ - Թիէրի, Ռէնս, Ռէթէլ, Շարլըվիլ, Ժիվէ, Տինան : Քարայրներու այցելութիւն օթօռայով եւ հանգիստ Մէօզի ափերուն :

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին եւ ժամանում՝ 22ի առենները :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 45 ՖՐԱՆՔ

Պտոյտները միասին :

Սահմանափակ տեղեր :

10 առ հարիւր զեղչ այն անդամներուն, որ 1970ի անդամավճարները վճարած են:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՃԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ :

Շաբաթ, Փետրուար 21, ժամը 19ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանի՝ Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահին մէջ, 26 Րիւ Թրոյոն, (Մեթրօ Փոն տը Սեւր) ::

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ, արուեստագէտներու մասնակցութեամբ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Գրական երեկոյթ նուիրուած

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆԻ

ԻՐ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախագահութեամբ

ՏԻԿԻՆ Մ. ԱԹՄԱՃԵԱՆԻ

Խօսք կ'առնեն Օր. ԱՏՐ. ՏԱՏՐԵԱՆ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ, եւ Ալ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Ուրբաթ, 20 Փետրուար ժամը 21ին

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Օթէլ Մոտեռն, Փլաս տը Լա Ռեփիւպլիք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուար 18ը կը տօնուի Վիէնի մէջ, Մարտ մէկին, Կիրակի կէսօրէ ետք :

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղի խնջոյքը Մարտ 15ին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թեհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէյի, Ռընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, դպրոցին սրահը :

Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Հ. Օհանջանեան սրահը : Շատ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (20 Փետր.) կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին եկեղեցիի սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ : Կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլան այս կարեւոր ժողովին :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

. ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ - ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, կարաւան, խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ :

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 փր. : Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ :

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ :

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանդայով .— Ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն :

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը :

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը : Երեկոյ մեկնում Երեւան :

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով:

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. — Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 19 FEVRIER 1970

Le Numéro 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.744
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.744

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Գ.

ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՊԻՏԻ ԿՑՈՒԷՐ ՌՈՒՍԻՈՅ

Ճիմհուրիյէթի յօդուածագիրը փրոֆ. Վէյիսօղլու կը յիշէ Ռուսիոյ արտաքին նախարար Սազոնովի երկար գրութիւնը՝ ուղղուած Կովկասի փոխարքայ մեծ իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեւիչին, որ միաժամանակ վերին հրամանատարն էր Կովկասեան ճակատի ռուսական բանակներուն :

Դժբախտաբար ճիշդ են իր գրածները Ռուսիոյ երկդիմի քաղաքականութեան մասին հանդէպ Հայերու : Ռուսիա մէկ կողմէ ամբողջ Հայաստանը կ'ուզէ կցել իր կայսրութեան, միւս կողմէ ալ կը խղճահարի կարծես ու կ'ուզէ իբրեւ ողորմութիւն Թրքահայերուն կուտայ այլ ռուսահպատակներու վայելած միեւնոյն իրաւունքները :

Անուղղայ ու բարեմիտ ռուսասէրները լուսաբանելու համար, կ'արժէ աւելի լայնօրէն ծանօթանալ այն գաղտնի քաղաքականութեան, զոր Ռուսիոյ պատասխանատու վարիչները ընդգրկած էին հանդէպ Հայերուն՝ առաջին աշխարհամարտի ամէնէն ճակատագրական ու բախտորոշ օրերուն, երբ արեւմտահայութիւնը՝ արմատախիլ եղած իր հայրենի բոյներէն եւ կոտորուած Թուրք եւ քիւրտ ջարդարարներուն կողմէ՝ արիւն արցունք կուլար :

Սազոնով 14 – 27 Յունիս 1916ին Նիկոլայ Նիկոլայեւիչին գրած նամակին մէջ կ'ըսէ թէ ռուս զօրքերը գրաւած են համարեա ամբողջ Մեծ Հայաստանը, «որ առաջիկայում մտնելու է Ռուսաց կայսրութեան սահմանների մէջ» : Ուստի այժմէն պէտք է գծել այն ընդհանուր ղեկավար սկզբունքները, որ իբրեւ հիմ պիտի ծառայեն գրաւեալ հողամասերու կառավարման համար :

Ըստ նախարարին, «առաջիկայ խնդրի ամենամեծ դժուարութիւնն ու բարդութիւնը Հայոց Հարցը դնելն ու վճռելն է : Իր ամբողջութեամբ վերցրած՝ այս հարցը որոշ չափով դուրս է գալիս Ռուսաց պետական կեանքի ներքին սահմաններից, թէ՛ այն առաջնակարգ միջազգային դերի պատճառով, որ բաժին էր ընկել Ռուսաստանին, Տաճկաստանում հայկական բարենորոգումներն անցկացնելիս, եւ թէ այն պատճառով, որ Հայերի մի մասը մնալու է Փոքր Հայաստանում՝ այլ պետութեան իշխանութեան ներքոյ : Մեզ անցնող հայկական նահանգների առաջիկայ կազմակերպման միջոցին՝ մենք չենք կարող հաշուի չառնել այս երկու պարագաները » :

Սազոնով փոխարքային կը յայտնէ թէ երկու «ծայրայեղ նշանաձողեր» կան Հայոց Հարցի լուծման մասին, երկու հոսանքներ : Մէկը հայ ազգայնականներու ձգտումն է՝ լիակատար ինքնավարութիւն ունենալու Ռուսիոյ հովանիին տակ՝ 1914 Փետրուար 8ի (Ն. Տ.) բարենորոգմանց համաձայնագրի հիման վրայ, իսկ միւսը՝ «որ սրան հակադիր է, Հայերի քաղաքական նշանակութիւնը զերոյի է հասցնում եւ փորձում է Հայերի տեղը դնել Մուսուլմաններին » :

Նախարարը կը կարծէ, որ այս երկու կերպ լուծումներն ալ բոլորովին չեն համապատասխաներ Ռուսիոյ պետական շահերուն՝ ոչ ներքին ու ոչ ալ արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտէն :

« Ինչ վերաբերում է Հայերին լայն աւտոնոմիա տալուն, ապա չպէտք է մոռանալ, որ Մեծ Հայաստանում, որ այժմ նուաճել է Ռուսաստանը, Հայերը երբեք մեծամասնութիւն չեն կազմել. իսկ այն պատժիչ միջոցներից յետոյ, որ Տաճիկները կիրառել են նրանց վերաբեմամբ պատերազմի ժամանակ եւ այն էլ հենց իրենց, Հայերի վկայութեամբ, զարհուրելի չափերով ,— թուական այս յարաբերութիւնն էլ աւելի է փոփոխուել ի վնաս Հայերի, որոնք ներկայումս դժուար թէ կազմեն բնակչութեան նոյնիսկ 1 / 4 մասը : Այսպիսի պայմաններում Հայերի աւտոնոմիան իրապէս այն անարդար հետեւանքը կ'ունենայ, որ փոքրամասնութիւնը կը ստրկացնէ մեծամասնութիւն կազմող տարրին » :

Այս տրամաբանութեամբ Ռուսերը արդարացուցած ու վարձատրած պիտի ըլլային ջարդարարները, ինչ որ նախատինք մը պիտի ըլլար ցարական իշխանութեան :

Ուստի իր նամակի շարունակութեան մէջ Սազոնով կ'ըսէ.

« Միաժամանակ չի կարելի համաձայն լինել նաեւ այն կարծիքին, թէ հայկական տարրը պէտք է զոհաբերուի մուսուլմանականին եւ թէ այս երկուսի մաքառման միջոցին, կառավարական իշխանութիւնը պէտք է պահէ մուսուլմանական տարրի կողմը : Այս կը նշանակէր Հայերին դնել աւելի վատ դրութեան մէջ, քան այն, որ նրանք ունէին տաճկական իշխանութեան ներքոյ : Այս կը նշանակէր Հայերին հարկադրել, որ իրենց հայեացքները նախանձով դարձնեն դէպի իրենց արտասահմաննեան հայրենակիցները , որոնց համար, այսպէս թէ այնպէս, ազատ զարգացումն ապահովուած կը լինի : Բացի սրանից՝ խնդրի այսպիսի լուծումը կարող է Ռուսաստանին անյարմար դրութեան մէջ դնել, որովհետեւ բոլոր պետութիւնների միջից Ռուսաստանն էր, որ ամէնից աւելի եռանդով պաշտպանում էր Տաճկական Հայաստանում լայն բարենորոգումներ մտցնելը » :

Այս բոլորը նկատումներով, Սազոնով, իբրեւ ամենալաւ ելք, կ'առաջարկէ «երկրում գոյութիւն ունեցող բոլոր բազմազան տարրերի նկատմամբ խստօրէն ղեկավարուել օրինականութեան, արդարութեան ու միանգամայն անաչառ վերաբերմունքի սկզբունքներով՝ առանց այս տարրերը միմեանց հակադրելու եւ առանց բացառիկ հովանաւորութիւն ցոյց տալու որեւէ մէկ ժողովրդի՝ ի վնաս մէկ ուրիշի : Այսպիսով հնարաւոր կը լինէր Հայերին վերապահել որոշ շրջանակներում դպրոցական ու եկեղեցական ինքնուրոյնութիւն, մայրենի լեզուից օգտուելու իրաւունք, այլեւ քաղաքային ու գիւղական ինքնավարութիւն՝ ընտրութիւնների ժամանակ պահպանելով բնակչութեան տոկոսային փոխյարաբերութիւնները : Ոչ – քրիստոնեայ տարրերու նկատմամբ էլ պէտք է կիրառել նոյն այս սկզբունքները, որ չափով այս թոյլ են տալիս տեղական պայմաններն ու նրանց կուլտուրական զարգացման աստիճանը :

Այսպէս ուրեմն, ո՛չ անկախ, ո՛չ իսկ ինքնավար Հայաստան : Հայերը ի զուր արիւն կը թափէին կովկասեան ճակատին վրայ : Ռուսերը պարզապէս Թրքահայաստանը պիտի կցէին ցարական կայսրութեան :

Իբրեւ լրացուցիչ բժիշկ Ց. Զաւրիեւի առաքելութեան, աւելցնենք, որ Փարիզի ռուս դեսպան Իզվոլսկի 9–22 Մարտ 1916 թուակիր հեռագրով արտաքին նախարար Սազոնովի կը տեղեկացնէ, որ ըստ իր նախկին ցուցմունքներուն, Զաւրիեւին աջակցեր է տեսակցելու Պրիանի հետ :

Զաւրիեւ Պրիանի հաղորդեր է Ճէմալ փաշայի հետ բանակցութիւններ վարելու ծրագիրը : «Բանակցութիւնները պէտք է վարուեն վստահելի անձանց միջոցաւ, որոնց Զաւրիեւը ենթադրում է Եգիպտոս ուղարկել » :

Պրիան ուշադիր ընդունելութիւն ցոյց տալով հանդէպ Զաւրիեւին, խուսափողական պատասխան է տուեր անոր, պատճառ բերելով Ճէմալի դրութեան մասին ունեցած տեղեկութիւններուն անորոշութիւնը : Պրիան հասկցուցեր է Իզվոլսկիի, որ այն պահուն, երբ Թուրքիոյ բաժանման մասին բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան Պետրոգրատի մէջ՝ անգլեւֆրանսական նախագծի շուրջ (Սայքս – Փիքօ), «անյարիր » է խօսիլ Ճէմալի հետ :

Պրիանի բացասական վճռի մասին Իզվոլսկի հաղորդեր է Զաւրիեւին, որ այդ օրերուն պատրաստուեր էր մեկնելու Պետրոգրատ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԻԿԻՆ ՄԷՅՐԻ ՃԱՌԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԲԱՆԱԿՑԻԼ Կ'ՈՒԶԷ

Միջին Արեւելեան հարցերով զբաղող շրջանակները նկատած են վերջերս, որ Իսրայէլացիք հինգ օր մէկ կը ռմբակոծեն Գահիրէի շրջագիծին մէջ գտնուող ռազմակայաններ : Նոյնը պատահեցաւ նաեւ երէկ, երբ Ապու Զապալի արհեստանոցի ռմբակոծութենէն հինգ օր ետք, իսրայելեան օդանաւեր այս անգամ ռմբակոծեցին Թիրախ դարձուցին Հելուանի մօտ գտնուող հրթիռի երկու կայաններ :

Ռմբակոծութենէն քանի մը ժամ ետք , Իսրայէլի վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր, խորհրդարանին առջեւ շատ կարեւոր յայտարարութիւն մը ըրաւ : Իսրայէլ, համաձայն վարչապետին յայտարարութեան , պիտի շարունակէ իր օդային յարձակումները Եգիպտոսի վրայ՝ ցորչափ Նասր վերջ չի տար այսպէս կոչուած «մաշեցումի» պատերազմին : Տիկ. Մէյր դիտել տալէ ետք, թէ միակողմանի զիջում մը երբեք նախատեսելի չէ իրենց կողմէ, այսինքն Թէլ Ավիվ ոչ մէկ զիջում պիտի կատարէ առանց անոր փոխարժէքը ձեռք ձգելու, առաջարկեց Արաբներուն, որ յարգեն զինադուլը , որպէսզի վերջ տրուի արիւնալի միջադէպերուն : Տիկին Մէյր վստահեցուց, որ իրենք պատրաստ են գործադրութեան դնելու իրենց առաջարկը, եթէ Արաբներն ալ իրենց կարգին, նմանօրինակ տրամադրութիւն մը յայտնեն :

Համաձայն վարչապետին, այս առաջարկը չի բխիր տկարութենէ եւ ոչ ալ արդիւնք է անհամբերութեան , այլ ունի մտահոգութիւնը հանդարտութիւն մը հաստատելու շրջանին մէջ :

Ապա Էպան : Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, իր կարգին, յանկանչական միտքեր արտայայտեց Լա Հէյի մէջ : Առաջարկեց, որ գումարուի միջազգային խորհրդաժողով մը քննելու համար Պաղեստինցի գաղթականներու հարցը : Ա. Էպան դէմ է, որ գաղթականները վերահաստատուին իսրայելեան հողի վրայ , քանի որ նման պարագայի մը մէջ Իսրայէլացիները պիտի «խեղդուին» արաբ զանգուածներու մէջ : Այլ խօսքով՝ Իսրայէլ պիտի կորսնցնէ իր ազգային դիմագիծը : Արտաքին նախարարին տեսակէտով Իսրայէլի գլխաւոր մտահոգութիւնն է՝ «Ապրիլ իբրեւ ազգային ամբողջութիւն » :

Մինչ այս կարեւոր յայտարարութիւնները կը կատարուէին Երուսաղէմի եւ Լա Հէյի մէջ, եւ մինչ իսրայելեան օդուժը կը շարունակէր ռմբակոծել եգիպտական ռազմակայաններ Գահիրէի մօտերը, անդին Ու Թան, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը յատուկ տեսակցութիւն մը կ'ունենար Եարրինկի հետ Ժընեւի մէջ : Այս վերջինը ՄԱԿի միջնորդն էր Արաբ երկիրներու եւ Թէլ Ավիվի միջեւ : Ու Թանի նպատակն է, որ Եարրինք ստանձնէ իր առաքելութիւնը :

Աւելցնենք , որ ՄԱԿի մարդկային իրաւանց յանձնախումբը, որ կազմուած էր երբ Արաբները բողոքեցին Իսրայէլացիներու ի գործ դրած խժդժութիւններուն դէմ, վերջացուց իր աշխատանքները եւ հաղորդեց իր քննութեան արդիւնքը : Յանձնախումբը կը հաստատէ, թէ Իսրայէլացիք քանդած են երեք գիւղեր եւ կիսով չափ նաեւ չորրորդ մը՝ իրենց գրաւած շրջանին մէջ : Յանձնախումբը արձանագրած կ'ըլլայ նաեւ խժդժութիւններու, թէեւ կը շեշտէ, թէ հնարաւորութիւն չէ ունեցած քննելու զանոնք, քանի որ Թէլ Ավիվ մերժած է գործակցիլ միջազգային մարմնի անդամներուն հետ :

Մինիխի մէջ երեք Յորդանանցիներ ձերբակալուեցան : Կը փոխադրէին կարեւոր քանակութեամբ զէնք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ տագնապին լուծումը լաւ ճամբու մէջ էր երբ վերջին պահու հարց մը եկաւ չփոթութիւն ստեղծել : Արդարեւ, Ռումոր հաւանաբար կազմէր իր դահլիճը եթէ ամուսնալուծման խնդիրը կրկին օրակարգի վրայ չգար : Ծանօթ է որ Ազգ. Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որ կը նախատեսէ օրինաւոր ապահարզանը որոշ պարագաներու մէջ, եւ ի մօտոյ օրինագիծը պիտի ներկայացուի Ծերակոյտին : Բայց Օսսերվաթոռէ Ռոմանօ, որ կիսապաշտօնական բերանն է Վատիկանի կը յիշեցնէ յանկարծ թէ ամուսնալուծման օրէնքի քուէարկութիւնը միակողմանի բռնաբարումն է Լաթրանի համաձայնագրերուն : Վատիկան կ'աւելցնէ թէ իտալական խորհրդարանը խոստացած էր վերաքննել խնդրոյ առարկայ համաձայնագրերը, միայն երկկողմանի բանակցութեանց ընթացքին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կարծիքով Յունաստան օդային գերակշռութիւն մը պիտի ապահովէ իր վրայ, եթէ երբեք գործադրութեան դնէ իր նպատակը՝ երեսուն Միրաժ օդանաւ գնելու : «Միլլիյէթ» յատուկ խմբագրականով այս միտքը յայտնելէ ետք, դիտել կուտայ, թէ ցարդ օդային գերակշռութիւնը կը պատկանէր Թուրքիոյ, իսկ ծովային գերակշռութիւնը՝ Յունաստանի : Միրաժներու շնորհիւ Աթէնք երկու մարզերուն մէջ ալ գերակշիռ դիրք մը կրնայ գրաւել : Անգարայի մտահոգութիւնը կապ ունի Կիպրոսի խնդրին հետ :

ՉԵԽ դրագէտ մը՝ Օթօ Ֆիլիփ 18 ամսուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, որովհետեւ յօդուածներով պարսաւած է Չեխոսլովաքիոյ դաշնակցութիւնը Խորհ. Միութեան հետ : Այս դատավարութիւնը կը հաստատէ, թէ Փրակայի նոր ղեկավարները բիրտ միջոցներու կը դիմեն կացութիւնը «բնականոն» դարձնելու համար :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ Մարթի Լոնտոնի մէջ յաջորդաբար տեսակցեցաւ Քէնթըրպըրիի Արք.ին՝ Տոքթ. Ռամսէի եւ Անգլիոյ Թագուհիին հետ, որ կը նկատուի Անկլիքան եկեղեցւոյ պետը :

ՎԵՆԵՏԻԿԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԽՆԴԱԼ ԵՒ ՈՉ ԽԱՅԹԵԼ

Ա.

ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՀՈԳԵՐ

Վենետիկի Մխիթարեան վանքը թանգարան մը ունի, չկարծէք թէ Լուվրի կամ Վատիկանի թանգարաններուն պէս մեծ բան մըն է, բայց թանգարան է եւ գեղեցիկ է, հայ ազգին մէջ ամէնէն հինըն է, եթէ հին կ'ըսեմ չկարծէք թէ քանի մը հազար տարուան հաստատութիւն է: Ես ալ չեմ գիտեր թէ ե՞րբ հիմնուած է, թերեւս 1800ին, առանց աղմուկի, առանց պաշտօնական պատրաստութեան, ինքն իրեն, ապրանք ապրանքի վրայ եկած է, քովէ քով շարեր են, սենեակներ յատկացուցեր, դարակներ շիներ եւ կոչեր են թանգարան: Հիմա գեղեցիկ եւ ներկայանալի թանգարան մը կայ– ամէն տարի գեղարուեստական նիւթ մը կուգայ եւ աւելի կը ճոխացնէ. մեր ազգինն է, մերն է. սովորական բան չէ օտար երկրի մէջ թանգարան ունենալը: Խումբ մը Հայեր կղզի մը դտեր են, վրան նստեր են, դարերով աշխատեր են Աստուծոյ եւ ազգին սիրոյն համար գրատուն եւ թանգարան ալ շիներ են: Օտարներ կուգան — գեղեցի՜կ է, գեղեցի՜կ է կ'ըսեն ու կ'երթան, Հայեր կուգան գեղեցի՜կ է կ'ըսեն եւ արցունք մըն ալ վրան կը դնեն ու կ'երթան: Տարին շուրջ երեսուն հազար մարդ կ'այցելէն, ձրի կը մտնեն, ձրի դուրս կ'ելլեն, ուրիշ տեղ ձրի թանգարան չկայ. Մխիթարեաններուն վաստակը բարոյական է, ազգին անունը տարածուի:

Չկարծէք թէ փողոցէն անցնողը ներս կը մտնէ, նախ կղզի է Ս. Ղազար, պէտք է կամ նաւակ, շոգենաւ կամ շոգեմակոյկ առնել, յետոյ գեղարուեստի սիրահարներ շատ կուգան, բաց պատուհան մըն է ուսկից Արեւելք կը դիտեն: Կայսրներ, թագաւորներ, դիտնականներ ալ եկեր անցեր են, ստորագրութիւն կամ նուէր ձգեր են. եթէ անուններ տամ երկար ցանկ մը պիտի ձեւանայ, եւ ընթերցողն առաջին ու վերջին անունը միայն պիտի կարդայ, ես ալ ըլլայի այդպէս կ'ընէի, բայց այս թանգարանն ալ իր ծանր հոգերն ունի:

ՏԻՐԱՄՕՐ ԱՐՁԱՆԸ

Թանգարանէն քիչ մը դուրս Տիրամօր փայտէ արձան մը կայ. բաւական մեծ է եւ հին ալ կը տեսնուի: Նուիրատուն՝ հնավաճառ Գրիգոր Ահարոնեան, կը հաւատայ թէ Լէոնարտօ Տավինչիի գործըն է: Ահարոնեան հիմա մեռած է, ալ չի կրնար իր կարծիքը պաշտպանել: Եթէ այդպէս է միլիոններ կ'արժէ: Ուրիշներ կ'ըսեն թէ կեղծ է. կեղծ բանն արժէք չունի: Ո՞վ կը պահէ կեղծ դրամը, կեղծ բարեկամը: Ինչո՞ւ կեղծ շինեցին, ո՞վ խաբեց յաճախորդը, ան ալ ուրիշ մը եւ դարէ դար իրար խաբելով արձանն եկաւ հասաւ Գրիգոր Ահարոնեանին, ան ալ հաւատաց թէ իրապէս Լէոնարտոյին է եւ կտակ ըրաւ ու մեր թանգարանին նուիրեց: Այդ փայտէ արձանը թանգարան մտնելու դեռ տոմսակ չունի:

ՄԱՀԱՐԱՃԱՅԻ ԳԱՀԸ

Թանգարանին մէկ հեռաւոր անկիւնը, լայնօրէն բազմած է անփուտ փայտէ գահ մը զարդարուած սատափներով եւ նաշխերով: Այնքան լայն է որ երկու հոգի կրնան քովէ քով հանգիստ նստիլ: Անշուշտ հնդիկ մահարաճայ մը նստեր է այս բազմոցին վրայ, զարդարուած մետաքսէ բարձերով, ծալապատիկ, մարգարտայեռ դաշոյն մը մէջքին, սաթէ համրիչ մը ձեռքը հէքեաթներ պատմելու իր նազելագեղ տիկիններուն:

Հիմա ոչ բարձերը կան, ոչ մահարաճայ իր իշխանական զարդերով: Բոլորն ալ մեռած են տէր եւ ծառայ. այդպէս ալ պէտք էր ըլլալ ուրիշ ճար չկար. լոկ անփուտ փայտէ գահը կայ, որ պանդուխտ Վենետիկ եկած է եւ մեր թանգարանին մէջ պարապ պարապ բազմեր է:

Իր պատմութիւնը, սուտ թէ իրաւ, ես չեմ գիտեր: Կ'ըսեն թէ Պարսիկներու Նատիր շահը (1729), մեծ աւազակապետ եւ քաջ թագաւոր, բանակներ առաւ եւ գնաց հասաւ մինչեւ Տեհլի, մերկ Հնդիկներն աւելի մերկացուց, իր հետը հայ մելիքներ ալ կային: Մահարաճային գահը թագը շալկեց տարաւ Պարսկաստան: Այդ գահը վրան փղոսկրէ ամպհովանի ունէր, շատ գեղեցիկ բան մը պէտք է եղած ըլլայ, հիմա չկայ ամպհովանին: Նատիր շահը մեռաւ, մեռան իր զինուորներն ալ եւ գահը մնաց:

Եկան ուրիշ աւազակներ որոնք Օսմանցի կը կոչուէին, պատերազմի բռնուեցան Պարսիկներու դէմ, յաղթեցին եւ Մահարաճայի գահը շալկեցին Պոլիս տարին: Ենիչէրիները շալկած փողոցէ փողոց շրջեցան ու ծախեցին: Հայերը գնեցին, աղուոր բան մըն էր, արժէք ունէր, խորհեցան որ օր մը թագաւոր կ'ունենանք եւ գահն արդէն պատրաստ կ'ըլլայ: Խեղճ Հայեր տարիներով թագաւորի կարօտ կը քաշեն:

Բայց ո՞ւր պահէին, գահ կար, թագաւոր չկար: Ղրկեցին Վենետիկ Ս. Ղազար. մեծ յարգանքով նաւ դրին, ոմանք լացին, ուրիշներ յուզուած հին թագաւորներն յիշեցին:

Գահն եկաւ եւ բազմեցաւ մեր թանգարանին մէջ: Հիմա ամէն օր փոշին կ'առնեն, կը մաքրեն, առջեւէն գլուխ ծռելով կ'անցնին, սպասելով որ Հայոց թագաւորը գայ եւ վրան բազմի:

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆ

Բաւական զարդարուած գեղեցիկ սենեակ մը կայ, լճափին վրայ բացուած պատուհանով, ներքեւ լիճը ծփծփուն. հիմա գրադարան է արեւելեան պատմութեան, Բիւզանդիոն, Արաբ, Թուրք ցեղերն իրար քով են, իրարմէ անուն եւ փառք կը խլեն, դէթ գիրքերու մէջ: Տարիներ առաջ Լորտ Պայրընի սենեակն էր, իրեն նուիրուած սրբավայր մը, հիմակ ալ իր անունով կը կոչուի, բայց գրադարան է. հոս գիրքերն աւելի իրաւունք ունին սենեակ ունենալու, քան մարդիկ: Դրան վրայ Լորտ Պայրընի կիսադէմ իւղանկարը կայ, զգուշացեր են ամբողջական նկարը քաշել, խեղճին ոտքը կաղ էր, ո՞վ իր պակասութիւնն ուրիշին ցոյց կուտայ: Հիանալի դէմքով մարդ է եղեր եւ անուանի բանաստեղծ: Չես գիտեր ո՞ր հովէն քշուած եկեր է այս սենեակին մէջ ժամանակ մը ապրեր է, պառկեր է, երազ տեսեր է եւ հայերէն ալ սորվեր է: Կ'ըսեն թէ սիրահարած էր վարդապետներուն երկար եւ օրհնեալ մօրուքներուն: Այն ժամանակ մօրուքն իր տեղն ու պատիւն ունէր:

Հիմա այս սենեակը նշանաւոր է. չեմ գիտեր թէ որովհետեւ Լորտ Պայրընը հոն բնակեցաւ, թէ՝ որովհետեւ Հայերէն սորվեցաւ: Անգլիացի շրջիկները յուզուած եւ արցունքոտ աչքերով սենեակին կը նային. իրենց համար սենեակը նշանաւոր է, որովհետեւ Լորտ Պայրընը հոն պառկեր է: Այդպիսի հարուստ եւ մեծ բանաստեղծ մը ամէն հանդիպած տեղը կը պառկէ՞ր: Մեզի համար նշանաւոր է որովհետեւ հոն Պայրընը Հայերէն սորվեր է:

Մենք տարօրինակ ժողովուրդ ենք, եթէ օտար մը հայերէն խօսի կամ կարդայ, ապշած կը նայինք: Ի՜նչ զարմանալի բան հայերէն կը խօսի, կ'ըսենք մենք մեզի, առանց խորհելու թէ հարիւր հազարաւոր հայ մարդիկ ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, նոյնիսկ թուրքերէն, արաբերէն կը խօսին եւ կրնամ ըսել թէ աշխարհիս բոլոր ԵՐԷՆ լեզուները գիտեն: Եթէ Պայրընը Հայաստան երթար Արմէնիա հիւրանոցին մէջ ձրի պատուական սենեակ մը կուտային. ամիս մը ուտել. խմելը ձրի, հանդէսներ, հիւրասիրութիւններ կ'ընէին, որովհետեւ հայերէն կարդալ կամ խօսիլ գիտէ: Եթէ Հայ մը Մոսկուա կամ Փարիզ երթայ, պատաթ մը սուրճ ալ չեն տար առանց դրամի, եթէ Բուշկինի չափ ալ ռուսերէն խօսի: Զարմանալի ազգ ենք:

ՔԱՌՈՍԸ

Պատկերասրահ մը կայ որ յատկացուած է հայ նկարիչներու գործերուն, հոն կը թագաւորեն 13 հատ Այվազովսքիի նկարներէն. չէ որ հարազատ Հայ էր եւ եղբայրն ալ Մխիթարեան վարդապետ եղած է, յետոյ աշակերտած է Խրիմի Մխիթարեան վարժարանին: Իր անունը չեմ գիտեր ինչո՞ւ ռուսերէն ձեւով է եւ Ռուսերը, եթէ արթուն չըլլանք, մեր անուանի մարդերուն անունները ովլի կամ ովսքիի կը փոխեն, կը գողնան ու կը տանին:

Կ'ըսեն թէ այս հռչակաւոր ծովանկարիչը չորս հազարի չափ նկարներ ունի աշխարհիս վրայ. մենք մեծ ու պզտիկ 13 հատ ունինք. եթէ ոմանք կեղծ են, ես չեմ գիտեր մեղքը խաբողին վիզը. բայց Քառոսը կեղծ չէ եւ հիանալի է: Հզօր երեւակայութիւն ունի եւ լոյսերու հրաշալի խաղեր, թերեւս իր գլուխգործոցներէն մին է:

Կը պատմեն թէ ասկից 95 տարի առաջ, Այվազովսքի Քառոսը նկարեր եւ ղրկեր է Վատիկան, նուէր Պիոս Թ. Պապին: Ս. Պապը նայեր է, հիացեր է եւ ապա հարցուցեր է.

— Ո՞վ է նկարիչը:

— Հայազգի Յովհաննէս Այվազովսքին, սրբազան Հայր:

— Ի՞նչ կը ներկայացնէ:

— Քառոսը:

— Վատիկան արդէն քաոս է, տարէք Վենետիկի Մխիթարեաններուն նուիրեցէք:

Ս. քահանայապետն իրաւունք ալ ունէր, այդ ժամանակ բոլոր Իտալիան քաոս էր: Օրհնեալ ըլլայ Պիոս Թ. Պապը: Նկարն սքանչելի է, հեզ է, լոյս է, արարչութիւն է: Վստահ եմ թէ Աստուած ալ ճիշդ այսպէս ստեղծեր է աշխարհս:

ԼԵՒՈՆԻՆ ՍՈՒՐԸ

Կը հաւատա՞ս թէ այս սուրը մեր Լեւոն վերջին թագաւորին է:

Ես կը հաւատամ, ինչո՞ւ չհաւատամ երբ այդ անունով եկեր մեր թանգարանը մտեր է, կանոնաւոր մուտքի տոմս վճարեր է: Մեր թանգարանը չուկա՞յ է որ ամէն մարդ կօշիկով կամ բոպիկ ներս մտնէ:

Մեր թանգարանապետը շատ յարգանք ունի Լեւոնի սուրին հանդէպ. եթէ թագաւոր չունինք գէթ սուրն ունինք:

— Բայց Լեւոնի անունով երեք սուրեր կան աշխարհիս վրայ. չեմ գիտեր թէ միւս երկուքը ո՞ւր կը գտնուին. ասոնցմէ ո՞րն է ճշմարիտը:

— Թող երեքն ալ ճշմարիտ ըլլան, մեր թագաւորն Աղա Նազա՞րն էր որ մէկ հատ ժանգոտ սուր ունենար: Ինչո՞ւ քանի մը հազար հատ չունենար, իր զինա–

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Այդ ալ կարեւորութիւն չունի. սէրն ու համակրանքը ամուսնութենէ ետքը կամաց կամաց կ'ըլլան:

— Յետոյ կայ նաեւ տարիքի տարբերութեան խնդիրը: Աղջիկս նախ տասնութ տարեկան է, մինչդեռ Թորոս պէյը քառասունը անցուցած է:

— Այդ ալ պարապ առարկութիւն...

Եւ պալատականը յիշեց եօթանասունամեայ պալատականներ ու նախարարփաշաներ, որոնք դեռ նոր մանկամարդ աղջիկներ առած էին:

— Ասոնցմէ զատ աղջկան մայրը բացարձակապէս հակառակ է այդպիսի միութեան մը:

— Մայրը ի՞նչ կը խառնուի երբ դուք հաւանութիւն տաք:

Բարսեղ էֆէնտի տեսաւ որ անկարելի էր խօսք հասկցնել պալատականին, ուստի լռեց:

Բայց միւսը միտք չունէր անոր օձիքը դիւրաւ թող տալու:

— Կը տեսնեմ որ, ըսաւ, ձեր առարկութիւնները մեծ կարեւորութիւն մը չունին, մինչդեռ, ընդհակառակն, իմ առաջարկութիւնս կենսական կարեւորութիւն մը ունի ձեր անձին ապահովութեանը համար:

— Մեր վեհափառ սուլթանին իմաստութեան, արդարութեան եւ գթութեան վրայ այնքան վստահ եմ որ, պատասխանեց վաճառականը, երբեք իմ անձնական ապահովութեանս մասին մտատանջ չեմ: Եթէ անիրաւաբար կասկածելի նկատուած եմ, չեմ ուզեր այդ կասկածը վրայէս բառնալ բռնի խնամութեամբ մը՝ այլ կը փափաքիմ որ իմ հաւատարմութիւնս հաստատեմ դրական ապացոյցներով:

Այս պատասխանը շատ ճարպիկութեամբ տրուած էր եւ պալատականը չկրցաւ առարկութիւն մը ընել:

— Ուրեմն անդառնալի՞ էք ձեր որոշումին մէջ, հարցուց:

— Այո, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի հաստատ շեշտով մը, եթէ իրաւցնէ յանցաւոր ըլլայի՝ թերեւս յանձն առնէի ձեր առաջարկած միջոցին դիմել՝ ինքզինքս փրկելու համար, բայց որովհետեւ բացարձակապէս վստահ եմ իմ վրաս եւ երբեք հաւատարմութեան ճամբան չեմ շեղած, ուստի՝ փոխանակ Թորոս պէյի պաշտպանութեան, կը նախընտրեմ վեհափառ սուլթանին արդարութեան ապաւինիլ:

— Այս մասին իրաւունք ունիք, պատասխանեց պալատականը զինաթափ եղած:

Տեսակցութիւնը այլեւս աւարտած էր:

— Ուրիշ հրաման մը ունի՞ք, հարցուց Բարսեղ էֆէնտի:

— Քա՜ւ լիցի:

Վաճառականը ոտքի ելաւ:

— Կը ցաւիմ որ, ըսաւ, մեր այս վերջին տեսակցութեամբը չկրցայ ձեզի հաճելի ըլլալ, բայց վստահ եղէք որ ուրիշ առթիւ մը պիտի ջանամ փոխարինել:

— Ես պարզ միջնորդի մը դերը կատարեցի, պատասխանեց պալատականը, կարծելով որ միեւնոյնատեն ձեզի բարեկամութիւն մը պիտի ընէի:

Բարսեղ էֆէնտի երբ ինքզինքը Ըլտըզէն դուրս գտաւ՝ լայն շունչ մը առաւ:

— Ո՜ւֆ, այս փորձանքն ալ անցուցինք, մտածեց:

Բայց մի՞թէ իրաւցնէ անցուցած էր:

— Ընդհակառակն, խորհեցաւ քիչ մը ետքը, հիմա է որ փորձանքը կը սկսի...

Պալատականին խօսքերուն վրայ մէկէն ի մէկ խուսափողական ուրիշ միջոց չէր գտած՝ այլ իր աղջիկը արդէն նշանած ցոյց տալ եւ դայն կատարուած իրողութեան մը առջեւ դնել:

Բայց այդ կեղծիքը կրնար դիւրաւ երեւան ելլել եւ այն ատեն ի՞նչ պիտի պատահէր:

Հիմա վաճառականը սոսր վրայ կը մտածէր:

— Կարծեմ դէչ հնարք մըն էր գործածս, մտածեց, ճշմարտութենէն հեռանալու չէի:

Սակայն այլեւս ուշ էր: Ապահովաբար պալատականը պիտի փութար իր տեսակցութեան բացասական արդիւնքը հաղորդելու Թորոս պէյին եւ անոր իմաց տալու նշանտուքը:

Եւ Թորոս պէյ ալ՝ իր կարգին, երեւան պիտի հանէր խաբերայութիւնը...

Իրիկունը երբ Բարսեղ էֆէնտի առանձին մնաց կնոջը հետ, մանրամասնօրէն պատմեց առտուան տեսակցութիւնը պալատականին հետ եւ միեւնոյն ատեն իր մտատանջութիւնն ալ ըսաւ հնարած սուտին նկատմամբ, որուն հետեւանքներէն այժմ կը վախնար:

— Մէկէն ի մէկ ուրիշ հնար չկրցայ մտածել, այլ եթէ Զարուհին արդէն նըշանուած ցոյց տալ, խոստովանեցաւ կնոջը:

Սուրբիկ հանըմ, արդէն վեհերոտ կին մը, ինքն ալ խոր մտահոգութեան մատնուեցաւ: Ի վերջոյ ըսաւ իր ամուսնոյն.

— Ես մէկ միջոց միայն կը տեսնեմ այս փորձանքէն ազատելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(47 – Շար.)

րանը չունենար լեզուն ոսկեփայլ, ար-ծաթափայլ սուրերով: Մե՞ծ բան է եթէ երեք սուրեր մաշուելով, մաշուելով եկեր հասեր են մեզի:

— Ժանգոտած բան մըն է, երախակալը նայիս, բնաւ Թագաւորի վայել բան մը չէ, կոշտ երկաթ է:

— Մի զարմանար, երախակալին բոլոր զարդերը, ոսկին, արծաթը, մարգարիտները, թանկագին քարերը բոլորն ալ կողոպտեր են: Ասիկա տեղ մը գրուած չէ, բայց շատ պատմութիւններ կան որ չեն գրուած եւ աւելի ճշմարիտ են: Ասանդութիւնը լեզու ունի կը խօսի, գիրքը լեզու կ՚ուզէ որ խօսի: Այս սուրին վրայէն 595 տարիներ անցեր են, ք՞չ ժամանակ է, ո՞ր Թանգարանին մէջ ոսկեզրուագ սուր մնացեր է:

Ցետոյ այս ալ կայ՝ որ սուրը Ալիշանի Սերովբէ եղբայրը նուիրեր է. ան-ուանի հնավաճառ էր. աննշան երկաթ մը մեր անուանի Թանգարանին նուէր կ՚ը-նէ՞ր, ան ալ ասկէ 111 տարի առաջ, այն ժամանակ որ մարդիկ ամօթ ունէին, եթէ խաբէին մինչեւ ականջները կը կարմրէին, հիմա դրամատուն կողոպտողներն ալ պատիւ ունին:

Լեւոնին սուրը, Լեւոնին է:

ՅՈՒԴԱՅԻ ՀԱՄԲՈՅՐԸ

Մեր Թանգարանի պատկերասրահներուն մէջ դրեթէ հինգ հարիւր հատ իւղանկարներ կան. լաւն ու գէշը միասին են, հինը նորին քով, բայց աւելի հին նկարներ են. ոմանք ծննդեան վկայական ունին, ուրիշներ որբի պէս մնացեր են առանց ծնողքի. բայց կայ մէկ նկար մը, թերեւս մէկ մեթր երկայն եւ այդչափ ալ լայն ըլլայ. շատ անուանի իւղանկար է, բայց ծննդեան վկայականը կորսնցուցեր են, Յուդայի համբոյրն է, այն անպիտանը որ համբուրելով Յիսուսը մատնեց: Ո՞վ է հեղինակը, թերեւս Ճիօրճիոնէ, բայց նա ուրիշ նկար մըն ալ ունի, ճիշդ այսպէս Յուդայի համբոյրը:

Թանգարանապետը կ՚ուզէ որ Ճիօրճիոնէին քաշածն ըլլայ: Կուգան այցելուներ կը նային ու կ՚երթան: Երբ նկարներու մասնագէտ մը գայ, Թանգարանապետն ինքը կը պտըտցնէ, բան մը յսելու եւ բան մը սորվելու համար այդ նկարի մասին, հետն ալ միշտ ընկեր մը կ՚առնէ իբրեւ վկայ լսածին ու բսուածին:

Օր մը եկաւ Ֆլորանսի պետական Թանգարանի տեսուչը, պատկերներու մասնագէտ, շատ նկարներու ծննդեան վկայական տուած է. նայեցաւ Յուդային եւ լսաւ.

— Անպայման Ճիօրճիոնէ է:

— Գնա խոհանոց, աս մարդուն արեւելեան սուրճ պատրաստել տուր, հրամայեց Թանգարանապետը քովինին:

Այցելուն աւելի զննեց եւ լսաւ.

— Շուրջ մէկ միլիառ լիրէթ կրնայ արժել:

Թանգարանապետը դարձաւ քովինին.

— Սուրճին հետ վարդանոյշ ալ հանել տուր:

Անցան ամիսներ եկաւ Միլանու Թանգարանի մասնագէտը, դիտեց, զննեց եւ լսաւ.

— Ճիօրճիոնէին ոճն է, բայց նա ուրիշ Յուդային համբոյր ալ ունի, ասիկա լաւ ընդօրինակութիւն մը կը տեսնուի:

Թանգարանապետն լսաւ քովինին.

— Նայէ, չոգենաւի գալուն ժամանակը պէտք է ըլլայ, աս մարդը ճամբու դընենք:

Մասնագէտը դեռ աւելի զննեց եւ ըսաւ.

— Յաջող ընդօրինակութիւն է, թերեւս կէս միլիոն լիրէթ արժէ:

— Պարոն չոգենաւն հասաւ կրնաք մեկնիլ, ըսաւ Թանգարանապետը կըտրուկ չեշտով:

Հիմա երկու հատ Յուդայի համբոյր իւղանկարներ կան, ո՞րն է իրականը. մեր Թանգարանի պետին հարցուցէք:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՄԸ ԾՐԱԳԻՐԸ

Վերջին տարիներու ընթացքին, Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը եւ իր քոյր կազմակերպութիւնը եղող Հայաստանի Սուր ընկերակցութիւնը, ծրագրած էին, յուշարձանով մը անմահացնել ֆրանսական բանակի հայ հերոսներու եւ նահատակներու յիշատակը:

Նկատի առնուած էր նախ՝ Ժան Կուժոնի փոքրիկ հրապարակին մէջտեղը զետեղել զայն, Հայոց եկեղեցւոյ մօտիկ: Ծրագիրը յանդուգն էր եւ թերեւս այդ իսկ պատճառաւ, դժուարութիւններ ըստեղծուեցան եւ յաջողութիւն չգտաւ:

Վերջերս «Հայաստանի Սուր» ընկերակցութեան նախագահ Պ. Ս. Ճերմակեան, խառն ժողովի մը ընթացքին գեղեցիկ առաջարկ մը բերաւ, յայտնելով որ այդ յուշարձանը բարձրանայ Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, 1914 – 1918ի աշխարհամարտին զոհուած՝ իտալացի, պելժ, լեհ եւ յոյն կամաւորներու յուշարձաններու շարքին, որոնք կը գտնուին գերեզմանատան Կամպէթթայի մուտքին դէպի Քոլումպարիում առաջնորդող պողոտային վրայ:

Մարտիկներու Միութեան վարչութիւնը ծրագիրը նպատակայարմար գտնելով, լիազօրագիր մը յանձնեց Պ. Ճերմակեանի, խնդրելով որ պէտք եղած դիմումները կատարէ, աչքի առջեւ ունենալով պետական բազմաթիւ դիմումներու անհրաժեշտութիւնը, գործը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար:

Խոստովանինք որ Հայերս անտարբեր ու ժլատ ենք այս ուղղութեամբ եւ մեր գեղեցիկ գործերը յաճախ մոռացութեան տրուած են ցաւալի կերպով:

Բոլոր միւս ազգերը որոնք ծառայած են Ֆրանսայի, թերեւս մեզմէ նուազ չափով, արժեցուցած են իրենց զոհաբերութիւնները, յուշարձաններով, կոթողներով եւայլն:

Իսկ մենք ահագին զոհողութիւններ ցոյց տուած ենք, Հայու արիւնը թափուած է ամէնուրեք, չկայ այդ մասին յիշատակարան մը, որ հպարտացնէ հայ հոգիները, եւ ծանօթացնէ մեր անունը օտարներուն, բայց Անդրանիկի յուշարձանէն:

Զոհաբերութիւն չէ միթէ՞ երկու պատերազմներու ընթացքին մեր տուած հազարաւոր զոհերը, նահատակները: Զոհաբերութիւն չէ՞ Կիլիկիոյ գրաւումը չորս հազար հայ կամաւորներով եւ Արարայի ճակատամարտով: Ֆրանսայի դիմադրական ճակատի գործը անտես կարելի՞ է առնել:

Այս իսկ պատճառաւ մեծապէս գնահատելի են յուշարձանի մասին աշխատանք կատարելու կոչուած կազմակերպութիւնները:

Կարեւոր բաց մը լրացնելու կոչուած է այդ ծրագիրը:

Ան, ոչ միայն պիտի մարմնացնէ հայ մարտիկներու զոհաբերութիւնները այլեւ պիտի յաւերժացնէ Հայութեան արդար իրաւունքին ի խնդիր թափուած ճիգերը:

Այսօր ուրախ ենք յայտնելու որ երկու կազմակերպութեանց անուններով Պ. Ս. Ճերմակեանի բոլոր դիմումները յաջողութեամբ պսակուած են:

Եղած դիմումներուն ընդառաջ երթալով, Փարիզի քաղաքապետական ժողովը իր 3 Յուլիս 1969ի նիստին, որոշած է 12 քառակուսի մեթր հող յատկացնել ձրի, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, օտար ազգութիւններու յուշարձաններու կողքին հայկական յուշարձան մը կանգնեցնելու նպատակին:

Պ. Ճերմակեան, յաջորդաբար դիմած է ներքին, արտաքին, Նախկին Ռազմիկներու Նախարարութեանց դրասենեակները, որոնց հաւանութիւնը ստանալ անհրաժեշտ էր, եւ ձեռք բերած է անոնց սիրայօժար հաւանութիւնը եւ արտօնութիւն ստացած՝ Յուշարձանի կառուցման յանձնախումբի մը կազմութեան: Այս պարագան տպագրուած է 9 Յունուար, 1970ի պաշտօնաթերթին մէջ:

Անդրանիկներու, Օտեաններու, Ահարոնեաններու, Խատիսեաններու եւ Ռուբէնի եւ ուրիշ անմահներու թամբաններու կողքին Փէռ Լաշէզի մէջ, ծրագըրուած յուշարձանը ոչ միայն Ֆրանսահայութեան այլեւ սփիւռքի Հայութեան պարծանքը պիտի դառնայ, Հայութեան զոհաբերութեան ոգին յաւերժացնող, եւ փառքը պիտի ըլլայ եկող սերունդներուն:

Վստահ ենք որ կազմուած յանձնախումբը, շուտով գործի պիտի ձեռնարկէ հայ ժողովուրդի օժանդակութեամբ անշուշտ, եւ գլուխ պիտի հանէ հայկական ոճով արժանավայել յուշարձանի կանգնումին գովելի աշխատանքը:

Հայ ժողովուրդին կը մնայ քաջալեր հանդիսանալ ըլլալիք ճիգերուն:

Ապրի ողջ Հայութիւնը:

Գ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԿՈՉ

Եօթը տարիներ առաջ, կ՚ատարուեցաւ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ օծումըն ու անոր յարակից Ազգ. Տան ու սըրահներու պաշտօնական բացումը:

Շնորհիւ մեր ժողովուրդի առատաձեռնութեան եւ նախանձախնդրութեան, տարիները որոնք անցան, եղան գործի, նուիրումի եւ զոհողութեան տարիներ: Եկեղեցին զարդարուեցաւ, միօրեայ դպրոցական կեանքը ծաղկեցաւ, երիտասարդութիւնը աւելի գործօն մասնակցութիւն ունեցաւ մեր ազգային արժէքներու պահպանման նուիրական ու սուրբ գործին մէջ:

Մեր գործունէութեանց բազմապիսի ծրագրերու իրականացման համար, մեր տրամադրութեան տակ գտնուող սրահները բաւարար չեն: Երկար ժամանակէ ի վեր կը մտածուէր մեր ունեցած շէնքին վրայ յարկ մը եւս բարձրացնել եւ ուրախութեամբ կը յայտարարենք թէ այդ ծրագիրը գործի վերածուած է արդէն:

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ վարչութիւնը սոյն ծրագրի իրականացման համար կարիքն ունի զգալի գումարի մը: Հանգանակութիւնները բացուած են արդէն եւ շուտով հանգանակիչ մարմիններ պիտի այցելեն Լիոն հայ գաղութի զաւակներուն, ստանալու համար անոնց սրտաբուխ նուէրները:

Եթէ կան անհատ ազգայիններ, որոնք կը փափաքին իրենց նուէրները ղրկել, թող բարեհաճին հետեւեալ հասցէին զայն ղրկել:

EGLISE ARMENIENNE
295, Rue Boileau — 69 - Lyon (3e)
C. C. P. 4673,10

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂ.
ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՂԱՍՊԱՆ ՄԸ

Փաստաբանը գայն պաշտպաներ էր իրբեւ յիմար: Ուրիշ ի՞նչ կերպով կարելի էր բացատրել այդ անօրինակ ոճիրը: Առտու մը, Շադուի մօտերը, շամբերուն մէջ իրարու փաթթուած երկու դիակներ գտեր էին, այր մը եւ կին մը, հարուստ, մանաւանդ երիտասարդ երկու ծանօթ աշխարհաօտներ՝ որոնք անցեալ տարի կարգուեր էին դեռ, կինը՝ նախորդ ամուսինէն այրի մնացած ըլլալով երեք տարիէ ի վեր:

Ամէն մարդ գիտէր, որ անոնք որեւէ թշնամի չունէին. իրենց բնակարանը գող մտած չէր: Այնպէս կը կարծուէր, թէ երկաթէ երկար սլաքով մը զանոնք իրարու եռեւէ հարուածելէ ետք՝ բոներ գետին վրայէն գետակն էին նետեր:

Խուզարկութեամբ բան մը կարելի չեղաւ երեւան հանել: Հարցափորձուող գետանաւավարները ոչինչ գիտէին. գատը եւեսի վրայ պիտի մնար այլեւս, երբ ահա մօտակայ գիւղէն երիտասարդ կահագործ մը, Ժորժ Լուի, մականուանեալ Պուրժուա, եկաւ ինքզինքը յանձնեց իբր յանցաւոր ...

Իրեն ուղղուած բոլոր հարցումներուն սապէս կը պատասխանէր.«Այրը կը ճանչնայի երկու տարիէ ի վեր, կինը՝ վեց ամիսէ ի վեր: Շատ անգամ կուգային եւ հին կահեր նորոգել կուտային ինծի, որովհետեւ արհեստիս մէջ վարպետ եմ»: Ու երբ կը հարցնէին «Ինչո՞ւ սպաննեցիր զիրենք», յամառաբար կը պատասխանէր. «Սպաննեցի, որովհետեւ ուզեցի սպաննել»: Կարելի չեղաւ բերնէն ուրիշ խօսք առնել:

Այդ մարդը անհարազատ որդի մըն էր անշուշտ, զոր նախապէս ստնտուի մը յանձնած էին, յետոյ լքած: Անունը Ժորժ Լուի էր միայն. բայց որովհետեւ քանի մեծցաւ՝ տարօրինակ կերպով ուշիմ դարձաւ եւ, օժտուած ըլլալով այնպիսի ընդոծին ճաշակներով ու նրբութիւններով, որոնցմէ իր ընկերները զուրկ էին բոլորովին, այդ պատճառով Քաղքենի մականունը տուին իրեն, եւ այլեւս ուրիշ կերպ չէին յորջորջեր զինք: Իր ընդգըրկած կահագործի արհեստին մէջ նշանաւոր վարպետ մը ճանչցուած էր. նոյնիսկ քիչ մըն ալ փայտի վրայ քանդակագործութիւն գիտէր: Կ՚ըսէին թէ շատ տաքգլուխ մէկն էր, հասարակորդական եւ նոյնիսկ ոչնչական վարդապետութեանց կուսակից, արկածավէպերու, արիւնոտ թատրոններով վէպերու մոլի ընթերցող մը, ազդեցիկ քուէարկող մը եւ ճարտար ատենաբան մը՝ բանուորական եւ գիւղացիական հաւաքոյթներու մէջ:

×

Փաստաբանը գայն պաշտպաներ էր իբր յիմար: Արդարեւ ի՞նչպէս կարելի է ընդունիլ, որ այդ գործաւորը սպաննած ըլլար իր լաւագոյն յաճախորդները, հարուստ եւ առատաձեռն — ինքն էր որ կը վկայէր այս բանը — որոնք երկու տարիէ ի վեր 3000 Ֆրանքի աշխատութիւն հայթայթած էին իրեն, ինչպէս ցոյց կուտային իր տետրակները: Մէկ բացատրութիւն միայն կարելի էր տալ — յիմարութիւնը, սեւեռուն գաղափարը դասալըքեալին՝ որ բոլոր քաղքենիներու հանդէպ իր տածած վրէժը կը լուծէ երկու քաղքենիներու վրայ լոկ, եւ փաստաբանը ճարտար ակնարկութիւն մը ըրաւ քաղքենի մակդիրին՝ զոր տեղացիները կուտային այդ անտիրական մարդուն, զոհելով.

— Հեգնանք մը չէ՞ այդ միթէ, հեգնանք մը որ կարող է բոլորովին գրգռել հօրմէ մօրմէ զուրկ այս դժբախտ երիտասարդը: Եռանդուն հանրապետական մըն է ան. ի՞նչ կ՚ըսեմ, ան կը պատկանի քաղաքական այն կուսակցութեան, զոր շատ ատեն չէ Հանրապետութիւնը հրացանազարկ կ՚ընէր ու կը տարագրէր անդարձ կերպով, եւ զոր այսօր կը վերընդունի գրկաբաց, — կը պատկանի այն կուսակցութեան, որուն համար հրդեհը սկզբունք մըն է, սպանութիւնն ալ՝ շատ պարզ միջոց մը: Այն տխուր վարդապետութիւնները, որոնք հիմա կը ջատագովուին հասարակաց խմբումներու մէջ, կորուստի մատնած են այս մարդը: Հանրապետականներու, նոյնիսկ կիներու, այո՛, կիներու բերնէն լսած է, որ Կամպետայի արիւնը, Կռեվիի արի՛ւնը կ՚ուզեն: Իր հիւանդ միտքը դանդաչեց. ինք ալ ծարաւը զգաց արիւնի, քաղքենիի մը արիւնին: Ջինքը չէ որ պէտք է դատապարտել, պարոններ, այլ հասարակարգը:

Հաւանութեան մրմունջներ բարձրացան: Ամէն ոք կը զգար թէ դատը շահուած էր այլեւս փաստաբանին համար: Դատախազը որեւէ պատասխան չտուաւ: Այն ատեն նախագահը սովորական հարցումն ուղղեց ամբաստանեալին. «Ամբաստանեալ, ուրիշ ըսելիք մը չունի՞ք ձեր պաշտպանութեան համար»:

ԿԻ ՏԸ ՄՕՓԱՍԱՆ

(1 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ
Ցիշատակին
Մարտ մէկին, Ալֆորվիլի մէջ

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան եւ զաւակները կը նուիրեն 50 Ֆրանք Կապոյտ Խաչին, 50 Ֆր. Դպրոցասէրին, Տիկին Նուարդ Գաբքանի *մահուան առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)* ։

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ ։

Շաբաթ, փետրուար 21, ժամը 19ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանի՝ *Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - Գ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ սրահին մէջ*, 26 Րիւ Թրոյոն, (Մեթրօ Փոն տը Սեւր) ։։

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ, արուեստագէտներու մասնակցութեամբ ։

Հ. Յ. Դ.

ՍԱՐՍԷԼ. — Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէյի, Ռընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, դպրոցին սրահը ։

Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՎԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Հ. Օհանջանեան սրահը ։ Շատ կարեւոր օրակարգ ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Գրական երեկոյթ նուիրուած

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆԻ

ԻՐ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
Նախագահութեամբ
ՏԻԿԻՆ Մ. ԱԹՄԱՃԵԱՆԻ
Խօսք կ'առնեն Օր. ԱՏՐ. ՏԱՏՐԵԱՆ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ, եւ Ալ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Ուրբաթ, 20 Փետրուար ժամը 21ին
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Կ'արտասանէ Հայաստանէն նոր ժամանած՝ ԳՐԻԳՈՐ ՉԱԼԻՔԵԱՆ ։
Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը Լա Ռեփիւպլիք ։

ՊՕՄՈՆ, — Ս. ԳՐ. - ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ մեր հաւատացեալ ժողովուրդին թէ Մեծ Պահոց օրերուն, ամէն Չարաթ Չորեքշաբթի օրեր առաւօտեան ժամը տասնին կը կատարուին Արեւագալի արարողութիւններ, նմանապէս ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 16ին կը կատարուին Հսկումի եւ խաղաղութեան արարողութիւն ։ Արեւագալ պիտի ըլլայ նաեւ ամէն Կիրակի պատարագէն ետք ։ Կը հրաւիրենք մեր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (20 Փետր.) կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին եկեղեցիի սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ ։ *Կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլան սոյն կարեւոր ժողովին* ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայկանոյշ Ենոքի Սարեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Նափոլէոն (Աւագ) Սարեան, որ կորսուած է 1941–45 պատերազմին ։ Լուր ստացած է թէ ողջ է եւ Ֆրանսա կը մնայ ։ Կը խնդրուի տեղեկացնել Հայկանոյշ Ենոքի Սարեանի, Ստեփանաւանի շրջանը, գիւղ Հորարջի, Հայաստան, Խորհ. Միութիւն ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԼԻՈՆ. — Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին ։ Փետրուար 18ի 49րդ տարեդարձը կը տօնուի 22 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը ։

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի՝
ԸՆԿ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, պար, արտասանութիւններ եւն. ։
Առատ կերուխում, ընկերական հաճելի մթնոլորտ ։

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Մարտ 8ին, կիրակի, ժամը 16ին

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի ։

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 2.30ին, Հայ կաթոլիկներու սրահին մէջ, (Փլաս Սէն Ժան) ։

Կը խօսի ԸՆԿ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, երգ, արտասանութիւն, պար ։ Ծոխ պիւֆէ ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19ին, ժամը 20.30ին, 77 Րիւ Լաֆայէթ, *Փարիզ* ։

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան ։

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի դրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ հինգին ։

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն ։

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց ադամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր ։

ՀԻՍԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Aux grottes de Han

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ

Պելժիոյ մէջ Լէժի եւ Լոմի հովիտներուն մէջ ՀԱՆ ՍԻՒՌ ԼԷՍԻ հսկայ քարայրը եւրոպական զբօսաշրջական հռչակ մըն է, որ ամբողջութիւն մը կը կազմէ Ռոշըֆորի հետ ։

Ստորերկրեայ վիպական ճամբորդութիւն

ՄԵԿՆՈՒՄ Կիրակի, Փետրուար 22ին ։ Հաւաքուիլ ժամը 7.30ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս *սրճարանին առջեւ եւ 7.45ին* կառ Տիւ Նոր, *Բիւրվէօր սրճարանը ։ Մեկնում ժամը 8ին Մօ, Շաթօ - Թիէրի, Ռէյնս, Ռէթէլ, Շարլըվիլ, Ժիվէ, Տինան ։ Քարայրներու այցելութիւն* օթօռայով *եւ հանդիստ Մէօզի ափերուն* ։

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին եւ ժամանում՝ 22ի առեններ ։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 45 ՖՐԱՆՔ

Պտոյտները միասին ։
Սահմանափակ տեղեր ։

10 առ հարիւր զեղչ այն անդամներուն, որ 1970ի անդամավճարները վճարած են ։
ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

ՆԱՅԻՐԻԻ

կողմէ ։

փետրուար 22, կիրակի իրիկուն ժամը ճիշդ 21ին

THEATRE DE LA CITE UNIVERSITAIRE — 21, Bld. Jourdan
(Métro : Cité Universitaire)

Մուտք՝ 15 փրանք — Ուսանող եւ անչափահաս՝ 8 փր.

ՇԱՒԻԼԷՆ օթոքառ կը մեկնի ժամը 20ին Փուան տը Շաւիլէն եւ կը հանդիպի բոլոր կայարանները ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ կը մեկնի ժամը 20.15ին, Փըթի փոնէն եւ 20.30ին Փլաս Քարնոյէն ։

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին
THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին. — ՉԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ ։ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ ։ ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ ։

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 փրանք

Դիմել՝ Գ. Պաղըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25
Մ. Անտոնեան, հեռ. 738-21-18
Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ
Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Արշաւը եւ բանակումի կեանքը
Հայկական պարեր եւ երգեր
Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր
Սկաուտական նուագախումբը
Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ ։
Սկաուտական տողանցք
Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի *ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան* ։

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. ճամբորդութիւն

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՄԱՐՏ 27 — ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ԱՊՐԻԼ 13 — ԳԻՆ 2350 ՖՐԱՆՔ

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 15 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ԴՈՒՔ ԵՒՍ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Թուրիսթիկ սենեակ եւ ճաշ «Ա ՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ

ԾԱՆՕԹ. — Անցեալ Սեպտ.ի անակնկալօրէն ստեղծուած էին անհանոյ պայմաններ ։ Այս եղանակին բոլոր ճամբորդութիւններուն համար պաշտօնական պայմանագրութեամբ ապահովուած է զբօսաշրջիկներուն բնակութիւնը «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ ։

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

Conditions d'inscription :
— Passeport validé
— 4 photos
— Carnet de change (*on peut se procurer celui-ci dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo*).

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 20 FEVRIER 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11·745
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.745

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Դ.

Դպրոցական ու եկեղեցական

ինքնուրոյնութիւն

Սազոնովի նամակը չատ յստակ կեր-պով կը պարզէր ռուս կառավարութեան պաշտօնական տեսակէտը Հայկական Հարցի մասին :

Կովկասի փոխարքայ Նիկոլայ Նիկո-լայեւիչ 3-16 Յուլիս 1916 Թուակիր նամակով մը կը պատասխանէ արտաքին գործոց նախարարին, յայտնելով որ «լիովին համաձայն» է իրեն հետ այժ-մէն նչելու Ռուսիոյ կցուելիք Թրքական հողամասերու ղեկավարման սկզբունքը : Եւ թէ չատ լաւ կը գիտակցի Հայոց հարցի լուծման բարդութիւնն ու դժ-ուարութիւնը :

Շատ աւելի յստակ են մեծ իշխանին հետեւեալ տողերը .—

«Իմ խորին համոզմամբ ներկայումս գոյութիւն ունեցող ռուսական կայսրու-թեան սահմաններում Հայոց Հարց բո-լորովին չկայ եւ չպէտք է նոյնիսկ թոյ-լատրել այսպիսի մի հարցի յիշատակու-մըն, որովհետեւ փոխարքայութեանս մէջ եղած ռուսահպատակ Հայերն իրաւա-հաւասար ռուսական հպատակներ են՝ մուսուլմանների, վրացիների, Ռուսնե-րի նման» :

Գալով գրաւեալ հայկական նահանգ-ներու իրաւական կացութեան, փոխար-քան «անչափ ուրախ» է, որ իր հայ-եացքներն ու Սազոնովի նկատումները լիովին կը նոյնանան : Սակայն բոլորովին անզգայ չէ : Փաստ հետեւեալ տողերը .—

«Ռուսաստանը, որ ամէնից աւելի ե-ռանդագին է պաշտպանել տաճկական Հայաստանում լայն ռեֆորմներ մտցնե-լը, ի հարկէ չի կարող հաշուի չառնել այն տանջանքները, որ ներկայ պատե-րազմի ընթացքում հայ ժողովուրդը կը-րել է մուսուլմանական ճնշման հետե-անքով : Կասկած չկայ, որ Տաճկաս-տանի նորանուաճ մարզերի կազմակերպ-ման ժամանակ պէտք է ամենախիստ կերպով հիմք դնել եւ հետեւել նուաճ-ուած մարզերում բնակուող բոլոր ազ-գութիւնների նկատմամբ օրինականու-թեան, արդարութեան ու լիակատար ա-նաչառութեան սկզբունքին :

«Ես չեմ շօշափում Ռուսաստանի հո-վանու ներքոյ Հայաստանին ատոնոմիա տալու խնդիրը, մի խնդիր, որ ամէնայն հաւանականութեամբ առ այժմ կեանքի չէ կոչուելու դեռ, եւ իմ կարծիքով լոկ կարող էր վտանգաւոր կերպով բարձրա-ցնել (պէտք է ըլլայ *բարդացնել*, Հ. Ս.) այն հարցերի լուծումը, որոնք ծագել են ներկայ պատերազմի ժամանակ :

«Սակայն եւ այնպէս, ի հարկէ, կա-տարելապէս համաձայնում եմ ձեզ, որ պէտք է, եւ լիովին հնարաւոր է, Հայե-րին տալ դպրոցական, ու եկեղեցական ինքնուրոյնութիւն, եկեղեցական կալուածները ու գոյքերը կառավարելու իրաւունք, մայրենի լեզուից օգտուելու իրաւունք՝ այն պայմանով միայն, որ բոլոր պաշտօնական հանգամանքներում ռուսերէնն առաջնութիւն ունենայ ...»

Իր նամակի վերջաւորութեան Նիկոլայ Նիկոլայեւիչ կ'ըսէ թէ ըրջօրէն մտահոգ-ուած է պարենաւորման տագնապով, որ կը սպառնայ լուրջ հետեւանքներ ունե-նալ թէ՛ բանակի եւ թէ՛ Կովկասի բնակ-չութեան համար : Այդ ծանր ու վերահաս վտանգը անհետացնելու համար է, որ հրաման տուեր է քննելու Թուրքիոյ հայ գաղթականներու վերադարձը ռուսական բանակի գրաւած մարզերը եւ բնակեցնե-լու զանոնք իրենց «հայրենի հողամա-սերուն» վրայ, թեթեւցնելու համար գաղթականներու պարենաւորման ծախ-քերը, միաժամանակ կեանքի վերակոչե-լու Թրքահայաստանի արգաւանդ հողե-րը, որն անկասկած լուրջ կերպով կը թեթեւցնէ բանակի պարենաւորման գոր-ծը :

Այս կէտին մէջ որոշ փոփոխութիւն կը տեսնուի ի նպաստ տաճկահայ գաղթա-կաններուն՝ բաղդատմամբ 1915 Ապրիլին ռուսական բանակի ընդգրկած քաղաքա-կանութեան :

Խղճահարութի՞ւն թէ նիւթական նկա-տումներ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Չորեքշաբթի առաւօտ անսպասելի գոր-ծադուլ մը, զոր հրահանգած էր Սէ Ժէ Թէն անակնկալի կը բերէր Սէն Լազարի գիծին բոլոր ճամբորդները : Արդարեւ ճնշում բանեցնելու համար բանակցու-թեանց վրայ, որոնք նախատեսուած էին Հինգշաբթի օրուան համար, Սէ Ժէ Թէն ճիգ կը թափէր նաեւ որ միւս սենտիքա-ներն ալ միանան շարժումին : Հինգշաբ-թի օր պատկերը նոյնն էր եւ Սէն Լազա-րի վրայ կառախումբերը կը բանէին հա-րիւրէն քառասուն համեմատութեամբ եւ վաղ առաւօտեան բազմութիւնը կը ճըզ-մուէր կառախումբերուն մէջ, մինչ չա-տեր քարափին վրայ կը մնային : Կ'ըս-ուէր թէ շարժումը պիտի ծաւալի միւս կայարաններուն ալ : Մինչ Սէն Լազար ամէնէն ծանր պայմաններուն մէջ է, միւս կայարաններու մէջ ալ չէին բանիր մեծ գիծերու բազմաթիւ կառախում-բեր :

Կացութիւնը կրնայ բարելաւուիլ կամ ծանրանալ ըստ Հինգշաբթիի բանակցու-թիւններուն արդիւնքներուն :

ԱՐԱԲՆԵՐԸ "Ո՛Չ" Կ'ԸՍԵՆ

ՏԻԿԻՆ ՄԷՅՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐՈՒՆ

Գահիրէի համար կացութիւնը յստակ է ցորչափ Իսրայէլ չպարպէ գրաւած հո-ղերը, ոչ մէկ բանակցութիւն կամ զինա-դուլի համաձայնագիր նկատի կ'առնուի : Եգիպտացիներուն համար, զինադուլ մը որու չընկերանայ քաղաքական լուծում մը, միայն Իսրայելացիներուն օգտակար կ'ըլլայ : Նախապայման է որ յարգուի 1967 Նոյեմբեր 22ի բանաձեւը (Ապա-հովութեան Խորհուրդի) եւ Իսրայէլ նախ պարպէ հողերը :

Միւս կողմէ հակամերիկեան բուռն արշաւ մը ծայր առած է եւ Գահիրէի կառավարութիւնը յուշագիր մը ղրկած է բոլոր կառավարութիւններուն, որոնց մօտ Եգիպտոս դեսպան ունի եւ որու մէջ Եգիպտոս պատասխանատու կը նկատէ Ա-մերիկան իսրայէլեան օդային յարձա-կումներուն համար :

× Նասր տեսակցութիւն մը շնորհած է «Լը Մոնտ»ի, եւ չեշտած .— «Տեւական խաղաղութիւն մը կարելի է եթէ Իսրա-յէլ պարպէ գրաւուած արաբական հողե-րը եւ ընդունի գաղթականներու հարցին կարգադրութիւնը : Ոչ մէկ եգիպտացի պատերազմ կ'ուզէ, կ'աւելցնէ Նասր, պատերազմին սիրոյն : Ան որ մեզի պար-տադրուած է (Իսրայելացիներուն կող-մէ) մեր եւ իրենց զաւակներուն մահը կը պատճառէ եւ մեր երկու ժողովուրդ-ները անողոք տառապանքներու կ'են-թարկէ : Մեր յեղափոխութեան վաղոր-դայնին, 1952, 53, 54ին, այն մարդն էի, որ կը պաշտպանէր այն տեսակէտը՝ ըստ որուն Եգիպտոս զինուելու պէտք չունի, քանի որ Իսրայէլի հետ տարակարծու-թիւնը կրնայ խաղաղօրէն կարգադրուիլ : Բայց Պէն Կուրիոնի մահացու հարուածը 1955ին Կազայի վրայ հերքեց ըսածս» :

Նասր կ'ըսէ նաեւ թէ երբեք չէ ուզած բոլոր Հրեաները ծովը նետել :

× Յորդանանի մէջ կացութիւնը բաւա-կան ծանր կը թուի եւ բանակը դիրք բռ-նած է Ամմանի մէջ : Ըստ կարգ մը աղ-բիւրներու Հիւսէյն կը զլանայ հրաժա-րիլ տրուած ըլլալով որ այլեւս ամէն բան Պաղեստինցիներու ձեռքն է եւ ինք ալ միայն՝ պալատին տէրը : Գալով Պա-ղեստինցիներուն անկարելի չի նկատ-ուիր, որ իրաց ներկայ կացութեան մէջ, առայժմ հրաժարին Իսրայէլի դէմ կռ-ուելէ եւ իշխանութիւնը ձեռք առնեն Յոր-դանանի մէջ :

× Ալ Ահրամ կը գրէ թէ Եգիպտոսի պատերազմական պիւտճէն, այս շրջանին համար (մինչեւ Յունիս) հինգ հարիւր միլիոն ոսկիի կը հասնի (6·875 միլիոն ֆր. ֆրանք) :

ՆԻՔՍԸՆԻ ՃԱՌԸ

Նախագահ Նիքսըն ամերիկեան Քոնկ-րէսին յանձնեց «ուղերձ» մը՝ աշխարհի ներկայ կացութեան մասին : Ուղերձը կը բաղկանայ 119 էջերէ եւ աւելի քան 40 հազար բառէ : Դիտել կը տրուի այս առթիւ, թէ ամերիկեան պատմութեան մէջ եզակի երեւոյթ է այս. արդարեւ ա-ռաջին անգամն է, որ ամերիկացի նա-խագահ մը այսքան մանրակրկիտ ձեւով կը քննէ միջազգային հարցեր եւ կը ներ-կայացնէ միաժամանակ իր տեսակէտնե-րը իւրաքանչիւր հարցի կապակցու-թեամբ յատկապէս եւ ընդհանուր քաղա-քականութեան մասին ընդհանրապէս : Ուղերձին մէջ յայտնուած մտքերը ձեւով մը պիտի կազմեն Ամերիկայի քաղաքա-կանութիւնը՝ ընթացիկ տարուան մէջ :

Նիքսընի դատումով աւելի «համեստ» եւ «իրապաշտ» մօտեցում մը պէտք է ի յայտ բերել քաղաքական հարցերու մէջ : Այլ խօսքով՝ Ուաշինկթըն այսուհետեւ պիտի ձգտի աւելի ուժ տալ «համագոր-ծակցութեան», քան «միջամտութեան», «բանակցութեան», քան «բախումի» : Համագործակցութիւն ըսելով Նիքսըն կ'ըմբռնէ հետեւեալը. Մ. Նահանգներու բոլոր դաշնակիցները այսուհետեւ եւս կրնան իրենց յոյսը դնել Ամերիկայի պաշտպանութեան վրայ. սակայն, այս վերջինները անհրաժեշտ է, որ «իրենք ի-րենց» ալ օգնեն : Կը նշանակէ ուրեմն, թէ Ամերիկա հիւլէական ուժի ապահո-վութիւն մը կուտայ իր դաշնակիցնե-րուն, բայց ամերիկեան զինուորները նը-ուազ չափով եւ պարագաներու մէջ պիտի միջամտեն պաշտպանելու համար այս կամ այն իրաւակարգը : Միւս կողմէ Նիքսըն անհրաժեշտ կը գտնէ, որ այ-սուհետեւ աւելի յաճախ կարծիքն առ-նուի Ամերիկայի դաշնակիցներուն՝ Ա-սիոյ եւ Եւրոպայի մէջ : Ուրեմն՝ նուազ «պարտադրութիւն»՝ հարցերու լուծման ուղղութեամբ, Ամերիկայի կողմէ :

Նիքսըն կը նախատեսէ, որ Ճափոն այ-սուհետեւ աւելի կարեւոր դեր մը կա-տարէ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, քանի որ տնտեսական գետնի վրայ աշխարհի երրորդ ուժն է : Ինչ կը վերաբերի Չի-նաստանի՝ Մ. Նահանգներու նախագահը կը խոստովանի, թէ ամերիկեան քաղա-քականութիւնը մեծ անդրադարձ մը չի կրնար ունենալ Փեքինի որդեգրելիք քա-ղաքական ուղղութեան վրայ :

Նիքսըն իրապաշտ է միաժամանակ, երբ հարցը կը վերաբերի ապազինութեան խնդրին : Ուաշինկթըն - Մոսկուա բա-նակցութիւնները պիտի շարունակուին, սակայն Ռուսիա դեր - հրթիռներ կ'ար-տադրէ, որով, Ամերիկա եւս պարտա-ւորուած է ուժ տալ իր զէնքերու արտա-դրութեան :

Միջին Արեւելքի հարցին կապակցու-թեամբ Նիքսըն յոռետես է, չի հաւատար անմիջապէս լուծման մը կարելիութեան, որովհետեւ Մոսկուա կը ձգտի ի նպաստ իրեն օգտագործել ստեղծուած կացու-թիւնը : Ռուսիոյ ձգտումը՝ Մ. Արեւել-քի մէջ գերակշիռ դիրք մը ապահովելու, Մ. Նահանգներուն համար մտահոգու-թեան աղբիւր մըն է : Ու քանի որ Մոս-կուա կը շարունակէ զինել Արաբները՝ Ուաշինկթընի կը մնայ նաեւ զինել Իս-րայելացիները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապե-տը՝ Վիլի Պրանտ ընդունեցաւ արեւելեան Պերլին երթալ ու տեսնուիլ արեւելեան Գերմանիոյ ղեկավարներուն հետ : Պը-րանտ Մարտին պիտի երթայ արեւելեան Պերլին, երկու կողմերէն ալ ոչ մէկ նա-խապայման կայ : Պրանտ ըսած է արե-ւելեան Գերմանիոյ վարչապետ Շթոֆի՝ «ընդունելով ձեր հրաւէրը կը մեկնիմ այն գաղափարով թէ մեր երկրորդ տե-սակցութիւնը Պոն տեղի պիտի ունենայ» :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ քաղաքապետը Ամին պէյ Հում ընդունուած է առջի օր Փարիզի քաղաքապետարանին կողմէ, լիբանանցի անձնաւորութեանց պատուիրակութեան մը գլուխը :

ՊՈԼՍՈՅ դատարանը տասնէն 15 ամ-սուան բանտարկութեան դատապարտեց ամերիկացի երեք զինուորներ, որովհե-տեւ, համաձայն ամբաստանութեան, հայհոյած էին «Թուրքիոյ Հանրապետու-թեան» : Այնուամենայնիւ, Ամերիկացի-ները մերժած են ընդունիլ իրենց դէմ ձեւակերպուած ամբաստանութիւնը :

ՊԱՂՏԱՏԻ Պաաս կուսակցութեան պաշտօնաթերթը Ալ Թավրա կը գգուշա-ցընէ Քիւրտերը, անջատողական որեւէ փորձի դէմ եւ կը հրաւիրէ ղեկավար-ները որ «մաքրեն իրենց շարքերէն անջա-տողականները, աշխարհակալ գործակալ-ները եւ աւատապետները» : Ասիկա կը բացատրէ դաղարը զոր կ'արձանագրեն իրաքեան կառավարութեան եւ Քիւրտե-րու բանակցութիւնները : Իրաքցիք չեն ուզեր տեղի տալ Քիւրտերու պահանջնե-րըն որոնց մէկ մասը չափազանցուած կը գտնեն : Օրինակ՝ Քիւրտերը աշխարհա-գրականճշգրիտ սահմանում մըկ'ուզեն ի-րենց կառավարութիւնով (գլխաւորաբար քարիւղային շրջանը՝ Քէրքիւքի) : Պաա-սական թերթը կը գրէ նաեւ .— «Քիւրտ ազգայնականութիւնը չի նշանակեր ան-պայման աշխարհագրական գօտիի մը ըս-տեղծումը, ուր Քիւրտերը իրենց ազգա-յին իրաւունքները գործադրեն : Ինչ որ պէտք է այն է՝ ստեղծել ժողովրդավար մտայնութեան մը մէջ, վարչական եւ սահմանադրային ձեւը, որ թոյլ տայ Քիւրտերուն ի գործ դնելու իրենց ի-րաւունքները :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կրթական նախարարը ա-պահովութիւն կուտայ թէ ով որ ուզէ կրնայ երկրորդ կենդանի լեզու մը սոր-վիլ եւ այս առընչութեամբ մասնաւոր բացատրագիր մըն ալ յանձնուած է Փա-րիզի չահագրգռուած դեսպանատանց (գլխաւորաբար՝ Իտալիա, Սպանիա եւն) :

ՎԵՆԵՏԻԿԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԽՆԴԱԼ ԵՒ ՈՉ ԽԱՅԹԵԼ

Բ.

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՆՈՒԷՐԸ

Ս. Ղազարի մէջ բնական գիտութիւններու թանգարան մը կայ որ վերապահեալ տեղ կը գտնուի. փակարանէ փակարան պէտք է անցնիլ հոն հասնելու համար. ամէն մարդ չի կրնար երթալ, ներքին գործածութեան համար է:

Հակիթաձեւ խոշոր սրահ մըն է, ապակեայ պահարաններ իրարու կից, տեսարանը զարդարուած միջազգային հանճարներու դաճէ գլուխներով. իւղանկարներով. Հայաստանն ալ կայ քիչ մը լալկան վիճակով, եւ անունն ալ դրեր են Ցաւագին Հայաստան: Երեք հատ հսկայ պատուհաններ ունի, մէկ հատը դէպի Վենետիկ կը նայի եւ քաղաքն աչքերուդ մէջ կը մտնէ, բան մըն ալ կ՚աւելնայ:

Սրահին մէկ կողմը դրուած են աստղաբաշխական գործիքներ, քանի մը մեծ դիտակներ, բայց արդիացած աստղերը չեն ուզեր այդ գործիքներուն մէջ մտնել. Հոլիվուտի աստղերուն պէս որոնք ամէն տեսակ լուսանկարչի դիմաց չեն կանգնիր:

Դիմացի կողմը կան թռչուններու բազմութիւն մը, կարծես թէ ժամադրութիւն դրեր են իրարու քով գալու. լաւ որ երգել կամ ճռուողել չունին, այլ հանդիստ կեցեր են, կարծես թէ խմբանկար պիտի քաշուին:

Սրահին գլխաւոր զարդը կը կազմեն երկու դարակներ, յարկ յարկ, ապակի ապակիի վրայ եւ վրանին դրուած է ոսկեզօծ տառերով՝

Նուէր Նորին Վեհափառութեան Տոն Քարլոսի

Հիմա եկուր թէ այս թնճուկը քակէ. Ի՞նչ գործ ունի Սպանիոյ Տոն Քարլոսն այս արեւելքցիներուն հետ: Եթէ հին ժամանակներն ըլլային, քննադատ պատմաբանները սուտ պիտի հանէին Տոն Քարլոսն ալ, իր նուէրն ալ, աղէկ որ մեր օրերու պատմութիւն է: Մեր օրերու եթէ կ՚ըսեմ չկարծէք թէ երէկ պատահած է, թերեւս 60 – 70 տարի անցած է վրան: Ես զինքը չեմ տեսած, ոչ ալ գիտեմ թէ ե՞րբ սուրբ Ղազար այցելած է եւ ինչո՞ւ այս նուէրն ալ ըրած է:

Զարմանալի աշխարհ է, օտարները մեզի հայերուս կը հաւնին, նուէրներ կ՚ընեն որ իրենց անունը մնայ, գիրենք յիշենք. իսկ մեր մարդիկը մեզի չեն հաւնիր եւ օտարներուն կը ձգեն իրենց գանձերը: Մե՛ղք կ՚ըլլար եթէ Կիւլպէնկեանը գար, պտըտէր տեսնէր Ս. Ղազարը եւ բան մըն ալ մեր թանգարանին տար: Կ՚ըսեն թէ Լիզպոնի մէջ այնքան գանձեր ձգած է որ, որքան խելք ունենաս չի բաւեր բան մը հասկնալու համար եւ այս փոքրիկ կղզիին վրայ դեռ քանի քանի կայսրներ, թագաւորներ, գիտնականներ եկեր ու նուէրներ ձգեր են:

Տոն Քարլոսի դարակներն երկու յարկով են, վերինին մէջ շարուած են հանքային քարերու նմոյշներ (կ՚ըսեն թէ հազուագիւտ եւ թանկագին են). այս քարերու մասին բան մը գրուած չգտայ: Բայց էլի քարեր են, աչքով ալ կը տեսնուին:

Վարի յարկերուն մէջ անթիւ ոստրէներ կան. թանգարանապետը աչքով կը նայի, կը հետեւի. անշուշտ կը կռահէ թէ ասոնց տակը բան մը կայ.

— Թող հոս են, հոս մնան, կ՚ըսէ ինքնիրեն. Տոն Քարլոս բան մը գիտէր որ նուիրեց մեզի:

Ասկից, կարծեմ երեսուն տարի առաջ մասնագէտ մը կանչեցին, նա ոստրէներէն լաւ կը հասկնար: Մարդն եկաւ եւ համբերութեամբ զննեց, լաւը գէշէն զատեց եւ ըսաւ.

— Ասոնք Անթիլեան ծովերէն եկած են,
Ասոնք Քարայիպեան ծովերէն,
Ասոնք Աւստրալիայէն,
Ասոնք հնդկային ովկիանոսէն:

Թանգարանապետն իր աչքերը լայն լայն բացաւ: Մարդը հատ մը մատներուն մէջ առաւ եւ ըսաւ.

— Ասիկա 10.000 լիրէթ կրնայ արժել: Թանգարանապետին աչքերն աւելի բացուեցան: Ուրիշ մը առաւ եւ ըսաւ.

— Ասիկա շատ թանկագին է, քիչ հաւաքածոներ ունին. խսկապէս արքայական նուէր է. թերեւս 50.000 լիր արժէ: Թանգարանապետին աչքերը կոպերէն դուրս պիտի գային.

— Ես չէի ըսեր թէ ասոնց տակը բան մը կայ, օր մը բացուեցաւ մեզի:

Այդ ժամանակին լիրն ալ դրամ էր հիմակուան պէս պարապ թուղթ չէր:

Թանգարանապետը մարդուն ճակատը պիտի համբուրէր, բայց բանէն դուրս եկաւ որ այդ մասնագէտը հրեայ էր. ճակտին մեռոն չունէր, ի՞նչպէս համբուրէր:

ԽԱՂԻ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

Սուրբ Ղազարի փոքրիկ թանգարանը զարմանալի բաներ ունի, աչքդ պտըտցուր, միշտ նոր բան մը կը տեսնես, վստահ եմ որ թանգարանի պետն ալ շատ բաներու տեղեակ չէ. ինչ ընէ խեղճը, ապրանքը շատ, տեղը քիչ, իրար վրայ խճողուած են. դեռ շատ հազուագիւտ բաներ ալ կան արկղներու մէջ պահուած, կարծես թէ ամէն օր մեր երեսին կը պոռան թէ մեզի ալ տեղ տուէք:

Տարիներով, տարիներով մարդիկ այցի կուգան, կուգայ Իտալացին, Անգլիացին, Գերմանացին, Ֆրանսացին, Ամերիկացին, Ափրիկեցին, Ասիացին, ազգէ-ազգ մարդիկ եւ բոլորն ալ կը շրջին, կը դիտեն, հիանալի է, զարմանալի է կ՚ըսեն ու կ՚երթան, փոքրիկ Հայաստան մը իրենց սրտերուն մէջ պահելով:

Օրինակի համար, ո՞վ կը հետաքրքրուի թէ դարակին մէկ անկիւնը կէս լոյս կէս մութի մէջ ձեռք մը խաղի թուղթ կայ հայ թագաւորներու եւ թագուհիներու պատկերներով. տեսնես թէ Սաթենիկը, Աշխէնը, Զապէլը, Խոսրովիդուխտը, Արտաշէսն ու Տիգրանը, Տրդատն ու Արշակը, ինչ հանգիստ ու վսեմ կեցուածք ունին. սիրտդ կը քաշէ եւ կ՚ըսես դուն քեզի.

— Երթամ այս թուղթերով խաղ մը խաղամ, անպայման մէկ միլիոն ֆրանք կը վաստըկիմ:

Բայց ո՞ւր տպեր են, ո՞վ բերեր մեր թանգարանի մէկ դարակին մէջ դրեր է, ոչ ես գիտեմ ոչ ալ դուն:

ՇԱՏ ՀԻՆ ՄԱՐԴԸ

Բողոքող սերունդէն չէ,
Նոր սերունդէն չէ,
Միջին սերունդէն չէ,
Հարիւր տարուան սերունդէն չէ,
Հազար տարուան սերունդէն ալ չէ,

Երեք հազար հինգ հարիւր տարուան սերունդէն է: Ինքն ալ մարդ է, քիթ բերանը տեղն է, կանոնաւոր դէմքով է, քիչ մը թուխ է, իր ժամանակին թերեւս սիրուն երիտասարդ մը եղած է: Մէկ սրտի ցաւ ունի, ի՞նչպէս Տարվին եւ իր հետեւորդներն ըսին թէ հին մարդը կապիկէն առաջ եկած է: Եթէ արթննար պիտի պոռար բոլոր ծռած գիտնականներու երեսին, թէ հին ժամանակի մարդը մարդու զաւակ էր, աւելի առողջ ու գեղեցիկ քան թէ դեղերով ապրող հիմակուան մարդիկը. թէ կապիկն ալ այն ժամանակ կապիկ էր ինչպէս հիմա:

Ասիկա մումիա կը կոչուի: Թանգարանի նշանաւոր հարստութիւններէն մին է, թերեւս ամէնէն նշանաւորը: Երբ մանուկներ գան ծնողքներու հետ, ժամերով դիմացը կանգ կ՚առնեն, ով գիտէ ինչ կ՚երեւակայեն, լսած եմ որ ոմանք մարդուն հետը կը խօսին, հարցումներ կ՚ընեն, կը զարմանան որ չի խօսիր, չի շարժիր:

Թանգարանապետն ամէնէն աւելի այս մումիային հանդէպ սէր ու յարգանք ունի: Դիւրին բան չէ մումիա մը ունենալ որ աշխարհի լաւագոյն պահուածներէն մին ըլլայ. վրայի պատանքը սպիտակ լաթ է, յետոյ ուլունքներով հիւսուած զարդարուն պատանք մը, Քրիստոսէ ճիշդ 1500 տարի առաջ հիւսուած է պատանքը: Իր դագաղը երկու խուփ իրարու վրայ դրուած, զարմանալի գիրքի մը նմանի ուր մարդուն անուն մականուն եւ պատմութիւնը գրուած է: Աշխարհի բոլոր մարդիկ հողին մէջ հող կը դառնան, ասիկա գէթ եկեր մեզի հասեր է, նորէն բախտ մըն է, իրաւունք ունի մեր թանգարանապետը քովէն յարգանքով անցնելու:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՍԿԱՐ ԷՅՏԸՐ

ԱՆՇԷՋ ԿՐԱԿԸ

Ծգնաւոր մը, որ վայրի գազաններէն երբեք չէր վախնար, կ՚ապրէր անտառի մը մէջ: Ծգնաւորն ու վայրի գազանները կը խօսակցէին իրարու հետ երկարօրէն եւ շատ լաւ կը հասկնային մէկզմէկու լեզուն: Օր մը, ճգնաւորը նստած էր ծառի մը տակ, որուն շուրջը նոյնպէս բոլորուած էին, գիշերը անցընելու համար, ագռաւ մը, աղաւնի մը, օձ մը եւ եղջերու մը: Այս կենդանիները սկսան խօսիլ աշխարհի չարիքներու ծագման մասին:

Ագռաւը կ՚ըսէր.

— Չարութիւնը անօթութենէ է, որ կուգայ: Երբ կատարեալ գոհունակութեամբ, ծառի մը ճիւղին վրայ թառած բան մը կ՚ուտեմ, ի՞նծի կը թուի թէ շրջապատս կը ժպտի, ու աշխարհը բարի է եւ ուրախ: Բայց միայն երկու օր անօթի մնացի՛ր, սիրտ պիտի չունենաս դիտելու բնութեան գեղեցկութիւնը: Խռոված, նեղացած կը զգաս ինքզինքդ, ոչ մէկ տեղ հաստատ չես կրնար կենալ: Եւ եթէ միսի կտոր մը քեզ հեռուէն ցոյց տան, առանց մտածելու կը յարձակիս վրան: Նոյնիսկ եթէ հալածեն քեզ բիրբերով, քարերով, շուներ եւ գայլեր ետեւէդ վազեն, չես ուզեր որսդ ձգել: Մեզմէ ո՛րքան շատեր կը ճանչնամ, որոնք զոհ գացած են անօթութեան: Ամէն չարութիւն անօթութենէ յառաջ կուգայ:

Աղաւնին կ՚ըսէր.

— Ըստ իս՝ անօթութիւնը չէ, որ չարութիւն կը պատճառէ. ճշմարիտ չարութիւնը սէրն է: Եթէ առանձին ապրէինք, այնքան տառապանք պիտի չունենայինք: Մենք միշտ զոյգ կ՚ապրինք, եւ այն աստիճան կը սիրենք մեր ընկերը՝ որ անդադար իր վրայ կը մտածենք: Արդեօք կշտացա՞ւ, ցուրտ կը զգա՞յ: Երբ քիչ մը հեռանայ քովէդ, բոլորովին կորսուած կը զգաս ինքզինքդ, կը տառապիս՝ կար-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ի՞նչ միջոց...

— Սուտը բրաւ ընել, պատասխանեց Սուրբիկ:

— Ի՞նչպէս:

— Անմիջապէս Զարուհին նշանել Լեւոնին հետ... տղան պատրաստ է արդէն եւ գիտեմ որ Զարուհին ալ չէ չըսեր:

— Բայց այդ ոչինչ մարդուն աղջիկ կը տրուի՞:

— Ինչո՞ւ ոչինչ ըլլայ, ամէն մարդ գովեստը կ՚ընէ, աչքը բաց տղայ է, վարքը բարքը տեղը, լեզուն բերնին մէջ կը դառնայ, ընկերութեան մէջ գտնուի նէ՝ մարդ չամչցներ... դրամ չունի եղեր, ի՞նչ կ՚ըլլայ, փառք Աստուծոյ դրամի պէտք չունինք, զինքը տուն-փեսայ կ՚առնենք, քու գործիդ մէջ, աչքիդ տակ կ՚աշխատցնես, հարկ ըլլայ նէ դրամագլուխ մըն ալ կուտաս, շատ աղէկ կ՚ըլլայ... ան միս չունին ալ յոյսը կը կտրէ ու փորձանքէն կ՚ազատինք:

Վաճառականը չպատասխանեց, բայց իր կնոջ խորհուրդը շատ անհեթեթ չթուեցաւ իրեն: Իրաւ ալ խնդրին մէջէն ելլելու ուրիշ լաւագոյն միջոց չկար: Ամբողջ գիշերը ասոր վրայ մտածեց եւ առտուն գրեթէ իր որոշումը տուած էր:

— Կարծեմ իրաւունք ունիս, ըսաւ իր կնոջ, Լեւոնին հետ նշանելէ ուրիշ ճար չկայ:

— Ես ալ մինչեւ առտու մտածեցի՝ էն յարմարը այս գտայ:

— Միայն դժուարութիւն մը կայ, գիտել տուաւ վաճառականը: Կը վայլէ՞ մեզի որ երթանք տղուն ըսենք որ եկուր աղջիկնիս առ:

— Դուն հոգ մի ըներ, որոշումդ տուր, ատոր ալ ճամբան կը գտնենք:

Եւ արդարեւ Սուրբիկ հանըմ հնար մը մտածած էր այդ մասին: Մարտիկ էֆէնտիի միջոցաւ կարելի էր թելադրել երիտասարդին թէ՝ Վահան Նազիկեան խոպառ հեռացած ըլլալով՝ լաւ առիթ մըն էր Զարուհիին ձեռքը խնդրելու եւ վարպետութեամբ հասկցնել անոր որ այսպիսի առաջարկութիւն մը մերժումի պիտի չհանդիպէր Արզումեաններէն կողմէ:

Այս միջոցը լաւ թուեցաւ Բարսեղ էֆէնտիին:

— Միայն թէ շուտով գործը տեսնենք, գիտել տուաւ:

— Հիմա լուր կը ղրկենք Մարտիկ էֆէնտիին եւ հոս կանչել կուտանք:

— Բայց նախ Զարուհիին կամքը առնենք:

— Այդ կողմէ վախ չկայ, ըսի քեզի, պատասխանեց Սուրբիկ հանըմ:

Արդարեւ Զարուհի գոհունակութեամբ լսեց իրեն եղած ամուսնական այս առաջարկը: Արդէն մեծ համակրանք մը ունէր Լեւոնի հանդէպ եւ իր ծնողքին, մանաւանդ հօրը ընդդիմութեան վրայ տեղի տալով հաւաներ էր Վահանի հետ նշանուելու, որու «դրսեցիի» հանգամանքը մինչեւ հոգը փուշ մը եղած էր իր աչքին, թէեւ ստիպուած էր ճանչնալ կարենցի երիտասարդին յատկութիւնները:

Մայրը իր աղջկան բացատրեց թէ ինչ պարագաներու տակ կ՚ուզէին այս միութիւնը անմիջապէս կատարել:

Զարուհի իրեն սպառնացող վտանգը տեսնելով, ա՛լ աւելի ուժգին կերպով փարեցաւ Լեւոնի հետ ամուսնանալու գաղափարին:

Մարտիկ էֆէնտի, միշտ հաճոյակատար, խկոյն ընդունեցաւ իրեն յանձնուած փափուկ պաշտօնը:

— Այսօր պէտք է Լեւոն էֆէնտին տեսնես, ըսաւ վաճառականը, խօսիս հետը, զինքը առնես դրասենեակ բերես, գործը լմնցնենք ու վաղն ալ նշանտուքը կատարենք...

— Բայց մարդը մեր այս աճապարանքը տեսնելով կասկածի պիտի չերթա՞յ:

— Թող երթայ... եթէ պէտք ըլլայ ամէն բան կը բացատրենք իրեն:

— Ինծի թոյլ կուտա՞ք որ ի հարկին ամբողջ ճշմարտութիւնը ըսեմ իրեն:

— Այո, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի:

Մարտիկ էֆէնտի այս հրահանգները առնելէ ետք մեկնեցաւ:

Է.

Հետաքրքիր անցորդներու բազմութիւն մը ժողվուած էր Բերա Թոքաթլեանի սրճարանին ու օթէլին դիմացի մայթերուն վրայ, դիտելու համար հետզհետէ եկող հարսնեւորները:

Ցայտնի էր որ ջոջ մեծատունի մը հարսնիքն էր:

Պսակի արարողութիւնը լմնցած էր եկեղեցիին մէջ ու հիմա հոնկէ կուգային օթէլ, ուր պիտի կատարուէր ընդունելութիւնը:

— Օթէլին մէջն ալ հարսնի՞ք ընել, գիտել տուաւ մայթին վրայ կեցող հետաքրքիր մը իր քովինին, տուն-տեղ չունի՞ն այս մարդիկը... մեզք որ հարուստ պիտի ըլլան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(48 – Շար.)

ծես արծիւի մը ճիրաններուն տակ ըլլայիր եւ կամ որսորդի մը գնդակներէն վիրաւորուած : Եւ, ինչպէս ուխտաւոր մը, կ'ելլես զայն փնտռելու, կ'իյնաս դաշտի մէջ, նախապատրաստուած աղխերուն մէջ: Եթէ ընկերդ կորսուած է, այլեւս չես ուտեր, չես խմեր ու ամբողջ կեանքիդ ընթացքին կը փնտռես զայն՝ անընդհատ լալով : Որքան շատեր կը ճանչնամ մեզմէ, որոնք սիրոյ պատճառով մեռած են :

Օձը կ'ըսէր ·

— Ոչ, չարութիւնը՝ ոչ անօթութենէն եւ ոչ ալ սիրոյ պատճառներէ յառաջ կու գայ: Չարութիւնը չարութիւն կը բերէ : Եթէ մենք ապրէինք հանդարտ եւ հեռաւոր չըլլայինք ուրիշին վնաս հասցնելու, ամէն բան լաւ պիտի ըլլար : Մինչդեռ, երբ կը տեսնենք բան մը, որ մեր ճաշակին համաձայն չէ, կը զայրանանք եւ կուրօրէն կը ջանանք կերպով մը թափել մեր բարկութիւնը անոր վրայ : Այդ ատեն, ինչպէս խենթ մը, կը սուլենք, նոյնիսկ խայթելու տեղ մը կը փնտռենք : Սրտին մէջ գթութիւնը կը մեռնի, ինքզինքնիս կ'ուտենք, եւ զայրոյթը մեզ կորստեան կը մատնէ : Ամէն գէշութիւն չարութենէ կը յառաջանայ :

Եղջերուն կ'ըսէր ·

— Ո՛չ չարութենէ, ո՛չ սէրէ եւ ոչ ալ անօթութենէ կուգայ գէշութիւնը: Զարութիւնը վախէ կը յառաջանայ: Եթէ կարելի ըլլայ չվախնալ ո՛չ մէկ բանէ, շատ հաճելի պիտի ըլլար :

Մեր ոտքերը շատ թեթեւ եւ արագաշարժ են փախչելու համար: Պզտիկ կենդանիներու կը գործածենք մեր եղջիւրները՝ ինքնապաշտպանութեան համար, իսկ աւելի մեծերուն առջեւ ... կը փախչինք : Կարելի չէ առանց վախի մնալ : Անտառին մէջ, հազիւ ճիւղ մը կը շարժի՝ եւ ահա կը դողանք վախցած, սիրտերնիս կը սկսի տրոփել այնքան ուժգին, որ կարծես կ'ուզէ մեր կուրծքերը պատռելով դուրս նետուիլ : Եւ այսպէս, նետի մը պէս կը թռչինք դէպի հեռուները : Շատ անգամ ալ երբ նապաստակ մը կ'անցնի, թռչուն մը թեւերը կը բախէ, կամ ճիւղ մը կ'իյնայ, կը կարծենք, թէ դաւաճան մը մեզ կը հալածէ, եւ դէպի վըտանգն է որ կը վազենք: Շատ անգամ փախչելով շունէ մը՝ կը հանդիպինք որսորդին : Երբեմն ալ, վախով համակուած, կը վազենք՝ չգիտնալով թէ ո՞ւր, ատին մը՝ եւ ահա կը գլորինք խոր անդունդին մէջ, հոն մահը՝ մեզ կը սպասէ լայն բացած իր թեւերը : Կը քնանանք՝ մեր մէկ աչքը բաց, միշտ զգոյշ, միշտ վախի մէջ:Երբեք խաղաղութիւն եւ հանգիստ չենք ունեցած ... Ամէն չարութիւն վախէ յառաջ կուգայ :

Այն ատեն ճգնաւորը՝ ըսաւ ·

— Ո՛չ անօթութենէ, ո՛չ սէրէ, ո՛չ չարութենէ և ո՛չ ալ վախէ է որ կուգան մեր գէշութիւնները· մեր բնութեան մէջ կայ կրակ մը՝ որ չի մարիր, անշէջ է..: Աւելութենէ է, որ կը ծնին թէ՛ անօթութիւնը, թէ՛ սէրը, թէ՛ չարութիւնը եւ թէ վախը: Այդ կրակը՝ մեր սիրտերը կը խածնէ ու կը մարի միայն մահուան սոսկալաշունչ հովէն: Գերեզմանին մէջ միայն՝ մարդ կատարեալ է :

Լ. ԹՈԼՍԹՈՅ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Պարկեշտ միջինով բեմադրութիւն եւ խաղարկութիւն մըն էր, որ արձանագրուեցաւ Շաբաթ երեկոյ, Փետրուար 14-ին, Փօլ Ֆարալիք սրահին մէջ : Արդարեւ առաւելաբար ուսանողներէ կազմուած Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Թատերախումբը, որ այս ներկայացման համար կը վայելէր հովանաւորութիւնը Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան, աւելի քան գոհացուցիչ թատերական երեկոյթի մը հանդիսատես դարձուց մեծ թիւով հասարակութիւն մը, որ փութացած էր սրահ անշուշտ քաջալերելու համար նաեւ երիտասարդներու աշխատանքի խանդն ու ճիգը :

Բեմադրութեան նիւթ ընտրուած էր Յ. Պարոնեանի «Շողոքորթը», որ անուանի երգիծաբանին ակար թատերախաղն է եւ, հետեւաբար, կը սահմանափակէ հանդիսատեսին հետաքրքրութեան ոլորտները : Մեր երգիծանքի վարպետին կիսատ մնացած այս թատերախաղին լըրացումները անցեալին կատարած էր Եր. Օտեան, սակայն, չենք գիտեր ինչ պատճառով այս անգամ հարկ նկատուած էր որոշ սրբագրութիւններ կատարել՝ կըրճատումներու եւ յաւելումներու ճամբով:

Կատարուած փոփոխութիւնները բան մը չէին աւելցուցած թատերախաղին վրայ, որ արդէն իբրեւ թատերական կառոյց տժգոյն պատկեր մը կը ներկայացնէ : Մնաց որ վերջին արարը տարօրինակ կերպով կէս մնացած պատկերի մը տպաւորութիւնը թողուց :

Այսուհանդերձ խաղը տանելի դարձաւ շնորհիւ երիտասարդ դերասաններու յաջող խաղարկութեան : Անոնք ի յայտ բերին իրենց դերերը իւրացուցած եւ իրենց մարմնաւորած տիպարներուն նկարագիրը ըմբռնած ըլլալու արժանիքը :

Դերասանական կազմը բաղկացած էր ինը երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներէ, որոնք ընդհանուր առմամբ տիրապետեցին բեմին՝ ներդաշնակ խաղարկութեան մը շնորհիւ ; Դերասանական փորձառութեան մը ակներեւ իրողութիւնը հաստատուեցաւ գլխաւոր հերոսին՝ Շողոքորթին մէջ (Գէորգ Թէրզեան), որ գիտցաւ առանց բռնազբօսիկ ծեքծեքումներու արտայայտել տիպարի մը նկարագիրը : Յաջող էր նաեւ Թադէն, ծեր փիլիսոփան (Աղատ Մաթեան), որ խաղին կեդրոնական դէմքերէն մէկն էր անկասկած: Այրերու դերին մէջ պէտք է յիշել նաեւ Արշակն ու Յովսէփը (Իշխան Խաչիկեան եւ Սերգօ Մոստիչեան) որոնք իբրեւ բանաստեղծ - սիրահար եւ ծերունի հայր կրցան լաւագոյն ձեւով պատկերացնել իրենց դիմագիծերը : Նուազ տիրական ներկայութիւններ էին բեմին վրայ, թերեւս իրենց դերերուն իսկ բերումով, Բարթամն (Գէորգ Քիրէջեան) ու Տիգրանը (Գէորգ Տէմիրեան) :

Յաջող խաղարկութիւն մը երեւան հանեցին Թադէին քոյրը՝ Թերեզա (Սօնա Վարդանեան) եւ Սօֆի (Վիքի Մոստիչեան), որոնք գիտցան արտայայտութեան եւ շարժուձեւերու զուսպ այլ տպաւորիչ խաղերով սիրելու եւ սիրուած ըլլալու պատրանքն ստեղծել : Հաճելի ներկայութիւն մը եղաւ բեմին վրայ նաեւ աղախինը Զանդան (Ազապի Պալեան):

Երիտասարդ դերասանները իրենց գործին մօտեցած էին բծախնդրօրէն՝ քանի որ համաչափ եւ ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կազմեցին հանդիսատեսներուն առջեւ, եւ, ինչ որ նուազ կարեւոր չէ, հակառակ իրենց անփորձութեան եւ սկսնակ ըլլալու իրողութեան, ցոյց տուին գոհացուցիչ խաղարկութիւն մը :

Բեմադիրը՝ Իշխան Խաչիկեան յաջողած էր զգաստ խաղարկութեան մղել դերասանական կազմը. այս ձգտումին շնորհիւ էր ահա, որ երիտասարդները երբեք փորձութիւնը չունեցան աւելորդ եւ անտեղի ծեքծեքումներու եւ բեկբեկումներու ճամբով յաւելեալ քրքիջ կորզելու հանդիսատեսէն: Միւս կողմէ, սակայն, խաղը ընթացաւ դանդաղ կշռոյթով : Մեր կարծիքով՝ կատակերգութեան մը մէջ յարաշարժութիւնը —թէեւ ոչ չափազանցեալ— կենդանութիւն կը ստեղծէ բեմին վրայ, եւ կը լարէ ունկնդիր հասարակութեան հետաքրքրութիւնը :

Բեմին ձեւաւորումը համեստ պարզութիւն մը ունէր (բեմի պատասխանատուն էր՝ Գէորգ Քիրէջեան), իսկ դիմայարդարումը (Յակոբ Առաքելեան) շատ յաջող էր :

Շաբաթ օրուան թատերական ներկայացումը հաճելի եւ օգտակար ձեռնարկ մըն էր միաժամանակ, քանի որ ձեռնարկը հովանաւորող միութիւնը բոլորին քաջալերանքին արժանի գործ կը կատարէ՝ օժանդակելով նիւթապէս ուսանողներու եւ դպրոցականներու :

Ժ. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆՆԵՐ

Հրատարակչական մարմինները վերջին տարիներուն աւելի մեծ ուշադրութիւն կը դարձնեն բառարաններու հրատարակութեան գործին, քանի որ բառարաններու պակասը զգալի է երկար ժամանակէ ի վեր: Այս տարուան ծրագրին մէջ կը մտնեն հետեւեալ գործերու հրատարակութիւնը :

Ի մօտոյ պիտի հրատարակուի Հրաչեայ Աճառեանի բազմահատոր, իր տեսակին մէջ եզակի «Հայերէն արմատական բառարանը»: Ի տարբերութիւն առաջին ապակետիպ, սահմանափակ (400 օրինակ) հրատարակութեան, այս աշխատութիւնը լոյս պիտի տեսնէ Երեւանի համալսարանին կողմէ, քանի մը հազար օրինակով :

Քառահատոր «Ժամանակակից Հայոց լեզուի բացատրական բառարանին» երկրորդ հատորը լոյս կը տեսնէ Գիտութեան Ակադեմիային կողմէ: Այդ հատորը, որուն ծաւալն է մօտաւորապէս 23 հազար բառ, կ'ընդգրկէ արեւելահայ եւ արեւմտահայ գրական լեզուներու բառամթերքը : Բառարանին մէջ ներկայացուած են դարձուածքներու կապակցութիւններ, բառերու նշանակութիւնները եւ իմաստի երանգները լուսաբանող նիւթեր, որոնք քաղուած են գրական էջերէ, պարբերական մամուլէ եւ այլ աղբիւրներէ : Յատուկ ուշադրութիւն դարձուած է նոր բառերուն, որոնք մուտք գործած են ժամանակակից հայ լեզուին մէջ :

Թարգմանական ընդհանուր բառարաններէն այս տարի կը նախատեսուի հրատարակել երկու հատորներէ կազմուած «Հայ - ռուսերէն բառարան»ին Ա. հատորը, «Հայ - ռուսերէն դպրոցական բառարանը» եւ «Գերմաներէն - հայերէն բառարանը» :

Այլ տեսակի բառարաններէն լոյս պիտի տեսնեն «Ռուս - հայերէն իրաւաբանական բառարան»ն ու «Բոյսերի անունների լատիներէն - հայերէն - ռուսերէն բառարան»ը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՂԱՍՊԱՆ ՄԸ

Մարդը ոտքի ելաւ: Կարճահասակ, վուշի խարտեշութեամբ մէկն էր, գորշ, սեւեռուն ու պայծառ աչքերով: Զօրեղ, անկեղծ ու հնչուն ձայն մը կը բարձրանար այդ ազգուն երիտասարդին կոկորդէն, եւ առաջին բառերէն իսկ՝ իր մասին կազմուած կարծիքը կը փոխէր յեղակարծ: Խօսեցաւ համարձակ, ճառախօսական շեշտով, բայց այնքան յստակ՝ որ իր ամենափոքր բառերն իսկ լսելի կ'ըլլային մեծ սրահին անկիւնէն.

— Տէր նախագահ, որովհետեւ չեմ ուզեր յիմարանոց մը ղրկուիլ եւ նախամեծար կը համարիմ կառափնատը, ուստի ամէն ինչ պիտի ըսեմ ձեզի: Այդ մարդն ու այդ կինը սպաննեցի, վասնզի իմ ծնողքս էին: Հիմա մտիկ ըրէք ու դատեցէք զիս :

«Կին մը զաւակ մը ծնելով՝ զայն ծըծմայրի մը ղրկեց տեղ մը: Գոնէ գիտնա՞ր, թէ իր մեղսակիցը ո՞ւր տարաւ այդ անմեղ պզտիկը, որ դատապարտուած էր յաւիտենական թշուառութեան, ապօրէն ծնունդի մը այպանքին, աւելի՛ն, մահուան, քանի որ անտէրունջ թողուցին զայն, քանի որ սնոտուն, ա՛լ ամսականը չստանալով, կրնար՝ ինչպէս կ'ընեն շատ անգամ՝ ձգել որ հալի մաշի ան, քաղցէն տուայտի ու մեռնի իր լքումին մէջ:

«Զիս դիեցնող կինը պարկեշտ մէկը եղաւ, աւելի պարկեշտ, աւելի կին, աւելի վեհոգի, աւելի մայր քան իմ մայրս: Մեծցուց զիս: Սխալ մը գործեց այդպէս իր պարտականութիւնը կատարելով: Աւելի լաւ է թողուլ, որ կորսուին այդ հէք մանուկները, որոնք բնակավայրերէ հեռու նետուած աղբերու մէջ, արուարձաններու գիւղերը կը նետուին: Մեծցայ այն տարտամ տպաւորութեամբ, թէ անպատուութիւն մը կը կրէի մէջս: Ընկերներս օր մը «պիտակ» կոչեցին զիս: Այդ բառին նշանակութիւնը չէին գիտեր, իրենցմէ մէկը ծնողքէն լսած էր. ես ալ չէի գիտեր, բայց զգացի:

«Կրնամ ըսել թէ դպրոցին ամէնէն խելացի աղոցմէն մէկն էի. պիտի կրնայի պարկեշտ մարդ մը ըլլալ, տէ՛ր նախագահ, թերեւս բարձր մարդ մը, եթէ ծընողքս զիս լքելու ոճիրը գործած չըլլար: Ինծի՛ դէմ գործեցին այդ ոճիրը: Ես զոհը եղայ, իրենք՝ յանցաւորները: Ես անպաշտպան էի, իրենք եղան անգութ. պարտաւոր էին զիս սիրել, ու լքեցին զիս: Ես իրենց կը պարտէի կեանքս — բայց կեանքը պարգե՞ւ մըն է միթէ: Ինծի, ամէն պարագայի տակ, դժբախտութիւն մըն էր լոկ: Իրենց ամօթալի լքումէն ետք՝ վրէժխնդրութիւն մը պարտէի անոնց:Ինծի հանդէպ ունեցան ամէնէն տմարդի, ամէնէն սոսկալի, ամէնէն հրէշային ընթացքը, զոր կարելի ըլլայ ցոյց տալ ուեւէ արարածի նկատմամբ:

«Նախատակուած մարդ մը կը հարուածէ. մարդ մը, որուն մէկ ինչքը գողցած են՝ զայն ետ կ'առնէ բռնութեամբ: Խաբուող, նահատակուող մարդ մը կը սպաննէ. ապտակուող մարդ մը կը սպաննէ, անպատուուող մարդ մը կը սպաննէ: Ես, բոլորյապէս ա՛լ աւելի գողցուած, խաբուած, նահատակուած, ապտակուած էի, ա՛լ աւելի անպատուուած քան բոլոր անոնք՝ որոնց զայրոյթը կը ներէք:

«Վրէժս լուծեցի, սպաննեցի: Իմ օրինաւոր իրաւունքս էր այդ: Իրենց երջանիկ կեանքը խլեցի այն զարշելի կեանքին փոխարէն, զոր պարտադրեր էին ինծի: Բրածս ծնողասպանութիւն էր՝ պիտի ըսէք: Բայց իմ ծնո՞ղքս էին այդ մարդիկը, որոնց համար նողկալի բեռ մը, սարսափ մը, այպանքի արատ մըն էի ես, որոնց համար իմ ծնունդս փորձանք մը եղաւ եւ կեանքս՝ ամօթի սպառնալիք մը: Եսասէրիկ հաճոյք մը կը փնտռէինիրենք, եւ ահա անսպասելի զաւակ մը ունեցան: Ու մէջտեղէն վերցուցին զայն: Երբ կարգն ինծի եկաւ, ես ալ նոյնը ըրի իրենց: Եւ սակայն, դեռ վերջերս պատրաստ էի զիրենք սիրելու:

«Երկու տարի կ'ընէ որ, ինչպէս ըսի արդէն, մարդը՝ հայրս՝ առաջին անգամն ըլլալով խանութս մտաւ: Բան մը չէի կասկածեր: Ցանձնարարեց որ երկու կարասի շինեմ: Ետքէն իմացայ, որ գիւղացիներէն տեղեկութիւններ քաղեր էր իմ մասիս, բոլորովին գաղտնի մնալու պայմանաւ անշուշտ: Անկէ ետք յաճախ քովս եկաւ. կ'աշխատցնէր զիս եւ աղէկ կը վճարէր: Երբեմն նոյնիսկ այս կամ այն խնդրին վրայ խօսակցութիւն կը բանար: Կը զգայի թէ կը սիրէի զինքը:

« Այս տարեսկիզբին հետը բերաւ նաեւ կինը, մայրս: Երբ ներս մտաւ, ա՛յնպէս կը դողար, որ կարծեցի թէ ջղային հիւանդութենէ մը բռնուած էր: Յետոյ աթոռ մը եւ գաւաթ մը ջուր ուզեց: Բերանը չբացաւ. խենթի պէս կարասիներուս նայեցաւ, եւ ամուսնին ուղղած բոլոր հարցումներուն այո՛ կամ ո՛չ կը պատասխանէր սարէն ձորէն:

«Երբ մեկնեցաւ, մտածեցի թէ քիչ մը փախուկ ըլլալու էր: Յաջորդ ամիս նորէն եկաւ. հանդարտ էր եւ ինքզինք զըսպած. այդ օրը երկար բարակ շաղակրատեցին կեցան եւ մեծ յանձնարարութիւն մը ըրին: Երեք անգամ եւս տեսայ կինը, առանց բան մը գուշակելու, բայց օր մը յանկարծ սկսաւ իմ կեանքիս, մանկութեանս, ծնողքիս մասին խօսիլ: Պատասխանեցի. «Ծնողքս, տիկին, թշուառական մարդիկ էին, որոնք լքեցին զիս»: Այն ատեն ձեռքը սրտին տարաւ ու դետին ինկաւ ուշակորոյս: Մտածեցի իսկոյն. «Մա՛յրս է», բայց ջանացի բան մը կռահել չտալ. կ'ուզէի որ խանութ գար նորէն:

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(2 - Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ
Յիշատակին

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Մարտ մէկին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին
ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ
մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քիւթիւկեան ընտանիքի համայն ննջեցելոց :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք ճաշ մը տեղի կ'ունենայ եկեղեցւոյ մօտ՝ Րիւ Թուլոնի Փաթրոնաժի սրահը :
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր. : Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ, պէտք է արձանագրուին, հեռաձայնելով՝ 899 – 22 – 19 :

×

Այրի Տիկին Արեւալոյս Պօյաճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Փետր. 22) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ժամը 11ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝
ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ :
Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Նուարդ Հայգազրծեան, Օր. Անահիտ Հայգազրծեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ադամեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարսենիկ Աչքիպաշեան, Տէր եւ Տիկին Աղասի Նալպանտեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աչքիպաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Բարսեղեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռոստոմիկ Հայգազրծեան եւ զաւակները (Վիէննա), Տէր եւ Տիկին Աղասի Հայգազրծեան եւ զաւակները, (Ֆրեզնօ), Այրի Տիկին Մելիքեան եւ զաւակները (Ֆրէզնօ) եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Վասպուրականի Հայր. Միութեան եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝
ՄԻՀՐԱՆ ՀԱՅԳԱԶՐԾԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան, իրենց թոռնիկ՝ Մարտիկի եւ Վերոնիքի Խաչի կնքահայրութեան առիթով հարիւր ֆր.: Տիկին Վ. Զուքասըրեան՝ իր թոռնիկ Սահակ – Փիլիփի ծննդեան ուրախ առիթով յիսուն : Նոր Տարւոյ եւ Ս. Ծննդեան առիթով նուիրատուութիւններ ինչպէսի : Պ. Պ. Ա. Հօլօփիկեան, Մ. Հայգազրծեան, Տէր եւ Տիկին Խաչինէճեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Նիքոթեան, Օր. Մ. Եազըճեան, Տիկիններ՝ Ա. Խօքսիւզեան: Պ. Սողոմոնեան, Լ. Գասպարեան Ղ. Աղնաւորեան, Մ. Պօղոսեան 20ական: Տիկիններ՝ Լ. Կարապետեան, Զաքմաքլեան, Լիօթօ, Խրիմեան, Ա. Լուսարարեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Պաժան, Տէր եւ Տիկին Յ. Պէրպէրեան, Սարաֆեան ընտանիք, Պապանեան Թ. Ե. Սարաֆեան տասնական : Ն. Կիւրճեան հինգ : Լուսիա Պօղոսեանի հոգեհանգստին՝ փոխան ծաղկեպսակի, Պ. Հ. Պօղոսեանէ 20 եւ 10 Եկեղեցւոյ աղքատներուն : Համբարձում Պետրոսեանի տարելիցի հոգեհանգստին՝ Փ. Ծ.ի, Այրի Տիկին Ն. Պետրոսեանէ 20 եւ 10 եկեղեցւոյ աղքատներուն, Տէր եւ Տիկին Ե. Յովհաննէսեանէ քսան եւ 10 եկեղեցւոյ աղքատներուն, Հ. Պօղոսեանէ տասը : Գէորգ Փալամուտեանի քառասունքի հոգեհանգստին՝ փ. Ծ.ի, Այրի Տիկին Բ. Փալամուտեան եւ Այրի Տիկին Թուզլաճեան 50ական ֆր., Տիկին Ս. Սըվաճեան քսան : Ասիպէր Մէքիքեանի քառասունքի հոգեհանգստին՝ Փ. Ծ.ի Տէր եւ Տիկին Կ. Մէքիքեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Մէքիքեան, Այրի Տիկին Ա. Ալոյեան տասնական ֆրանք : Վարդանանց տօնին7 փոքրիկներ Զարեհ Ավարդան 10: Մարիամ Փափազեանի Մկրտութեան առիթով՝ Տիկ. Փափազեան 30: Մկրտիչ Խաչատուրեանի թաղման առիթով՝ Ե. Պօտիկով, Բ. Գամպուրեան 20ական, Տիկիններ՝ Ա. Սուքիասեան, Գ. Գարիկեան տասնական ֆրանք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մագրինէ Թորոսեան եւ զաւակը Օննիկ Թորոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝
ՅԱԿՈԲ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ այս Կիրակի առաւօտ (Փետր. 22) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :
Այս առթիւ 50ական ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին, Կար միր Խաչին եւ Մոնմորանսիի ծերանոցին, քսան ֆր. ալ «Յառաջ»ի :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Առաքելեանէ քսան ֆր. տարաբախտ Յովհ. Անտոնեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան ֆր. Տիկին Սրբուհի Գալայճեանէ, Վիէն, ողբացեալ Փիլիպպոս Մանուկեանի մահուան առթիւ :

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Զ. Պարթեւեանէ (Սէն Մօռ) յիսուն ֆր. Պ. Լ. Մարկոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փխան ծաղկեպսակի :

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցը շնորհակալութեամբ ստացած է Ալֆորվիլի հայ երիտասարդներէն հարիւր ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Յովսէփ Գարակէօզեանի մահուան առթիւ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին: Փետրուար 18ի 49րդ տարեդարձը կը տօնուի 22 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Սան մեծ սրահը :
Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի՝
ԸՆԿ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, պար, արտասանութիւններ եւն.:
Առատ կերուխում, ընկերական հաճելի մթնոլորտ :

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Մարտ 8ին, Կիրակի, ժամը 16ին

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :
Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 2·30–ին, Հայ կաթոլիկներու սրահին մէջ, (Փլաս Սէն Ժան):
Կը խօսի ԸՆԿ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, երգ, արտասանութիւն, պար: Ճոխ պիւֆէ :
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէյի, Ռընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը :
Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :
ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին, Հ. Օհանջանեան սրահը : Շատ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ
ՆԱՅԻՐԻԻ
կողմէ :
փետրուար 22, կիրակի իրիկուն ժամը ճիշդ 21ին
THEATRE DE LA CITE UNIVERSITAIRE — 21, Bld. Jourdan
(Métro : Cité Universitaire)
Մուտք՝ 15 ֆրանք — Ուսանող եւ անչափահաս՝ 8 ֆր.
ՇԱԻԻԼԷՆ օթոքառ կը մեկնի ժամը 20ին Փուան տը Շուազին եւ կը հանդիպի բոլոր կայարանները :
ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ կը մեկնի ժամը 20·15ին, Փըթի Փոնէն եւ 20·30ին Փլաս Քարնոյէն :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին
ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)
KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)
ԵՐԵՔ ՍԱՍՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (դրուագներ)
ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ
ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)
ԱԼՊՈՄ – ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան
ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ
Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը
Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի քող մնայ:
Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 ֆր.: Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ :
Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ :
Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով —
Ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն:
LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ :
Շաբաթ, փետրուար 21, ժամը 19ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանի՝ Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահին մէջ, 26 Րիւ Թրոյոն, (Մեթրօ Փոն տը Սեւր) ::
Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ, արուեստագէտներու մասնակցութեամբ :

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ
ՕԳՆ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ վիճակահանութեան շահող թիւն է՝ 61 (վիճակահանութիւնը կատարուած է փետր. 14ին, Թատերական ներկայացման ատեն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Նոր Սերունդի 25ամեայ
Տօնակատարութիւն
Մարտ 21ին, երեկոյեան ժամը 20·30ին
Քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

×

Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին պարահանդէսը՝
ՄԱՐՏ 7ԻՆ
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

×

Սէն – Էթիէնի եւ Վիէնի Հայ Ազգ. միութիւնները միասնաբար որոշեցին տօնել հայ զոյգ տիտաններուն՝ Կոմիտաս Վարդապետի եւ Յովհ. Թումանեանի հարիւրամեակները, մեծ շուքով մը, թէ Վիէնի եւ թէ Սէն Էթիէնի մէջ: Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (20 Փետր.) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին եկեղեցիի սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ : Կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլան սոյն կարեւոր ժողովին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայկանոյշ Ենոքի Սարեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Նափոլէոն (Աւագ) Սարեան, որ կորսուած է 1941–45 պատերազմին: Լուր ստացած է թէ ողջ է եւ Ֆրանսա կը մնայ: Կը խնդրուի տեղեկացնել Հայկանոյշ Ենոքի Սարեանի, Ստեփանաւանի շրջանը, գիւղ Հորաբլի, Հայաստան, Խորհ. Միութիւն :

Pour tous vos Travaux
DE PHOTOCOPIES
ET DE
PLASTIFICATIONS
adressez-vous à la
LIBRAIRIE B. TZERIKIANTZ
13, Rue des Dominicaines
MARSEILLE
— —AUX MEILLEURS PRIX —

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 21 FEVRIER 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.746
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.746

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Ե.

ԵՓՐԱՏԵԱՆ ԿՈԶԱԿՈՒԹԻՒՆ

1925ին Թիֆլիսի մէջ «Խորհրդային Կովկաս»ի կողմէ հրատարակուեցաւ Լէօյի Անցեալից (Յուշեր, Թղթեր, դատում – ներ) խորագրով ծանօթ հատորը, 482 էջ, որ կը պարունակէ Հայկական Հար – ցի վերաբերեալ զանազան վաւերագրեր, մէկ մասը անտիպ :

Սոյն գրքի 321 – 323 էջերուն մէջ հրատարակուած է Կովկասեան գործող բանակի հետեւազօրի հրամանատար զօ – րավար Եուտէնիչի 5 Ապրիլ 1915, թիւ 1482 նամակը՝ ուղղուած Կովկասի փոխարքայ եւ կովկասեան բանակի գլխաւոր հրամանատար Վորոնցով – Դաշկովի :

Այս պատմական նամակով զեներալ Եուտէնիչ կ'առաջարկէ դէպի Թուրքերու գրաւած սահմանները քշել. Ալաշկերտի, Դիատինի եւ Բայազէտի հովիտներուն այն բոլոր Քիւրտերը, որոնք այս կամ այն կերպ դիմադրած են Ռուսերուն : Իսկ ապագային երբ այդ հովիտները կը մտնեն ռուսական կայսրութեան սահման – ներուն մէջ, «Բնակեցնել նրանց Կուբանից եւ Դոնից գաղթածներով եւ այս միջո – ցով կազմել սահմանամերձ կոզակու – թիւն» :

Եուտէնիչի մտահոգութիւնն էր կեր հայթայթել ռուս բանակի ձիերուն : Գարնան Ալաշկերտի հովտի դաշտային մասերը եւ լեռներու ստորոտները կը ծածկուին խոտով, զոր քաղելով կարելի է տեղւոյն վրայ դիւրութեամբ ստանալ առատ չոր խոտ : Զինուորները կարելի չէ աշխատցնել այս գործին համար :

« Հայերը մտադիր են, հողերը շահագործելու համար, գրաւել Քրտերի եւ Թիւրքերի լքած հողերը իրանց փախըստականներով : Այս մտադրութիւնը ես համարում եմ անընդունելի այն պատ – ճառով, որ Հայերի զաւթած հողերը պատերազմից յետոյ դժուար կը լինի ետ վերցնել, կամ թէ ապացուցել, որ զաւ – թածը իրանց չէ պատկանում, որի ապա – ցոյցն է Հայերի զաւթումը ռուս – թիւր – քական պատերազմից յետոյ» :

Եուտէնիչ «չափազանց ցանկալի» կը համարի սահմանամերձ վայրերը բնա – կեցնել ռուսական տարրով, այսինքն Դո – նի եւ Կուբանի կոզակներով :

Փոխարքայ կոմս Վարոնցով Դաշկով, որ մեծ համբաւ ունէր Կովկասի մէջ իբ – րեւ Հայերու բարեկամ, այս նամակին վրայ կը մակագրէ «Համաձայն եմ» :

Ծանրագլուխ Լէօ դիտել կու տայ իրա – ւամբ թէ՝ «Հայոց Թագաւոր»ը (Վորոն – ցով – Դաշկով) մէկ կողմէն հայ ժողո – վուրդը կը նետէր ապստամբութեան հր – դեհի մէջ, ատոր փոխարէն խոստանալով ազատագրել Թրքահայաստանը, միւս կողմէ կը պատրաստուէր Հայոց հայրե – նիքը՝ Ռուսիոյ միացնելու եւ կոզակնե – րով բնակեցնելու համար :

« Սեւ հարիւրեակային զեներալ Եու – տէնիչը կարգադրում էր փախստական Հայերին հող չտալ Ալաշկերտի շրջա – նում, սպասում էր Դոնից եւ Կուբանից եկող մեծ գաղթականութիւններին, ո – րոնք պիտի բռնէին արեւելեան Եփրատի ատաղանը եւ պիտի կոչուէին «Եփրատ – եան կոզակութիւն» : Նրանց համար ըն – դարձակ հողաբաժիններ պատրաստելու համար պէտք էր պակասեցնել Հայերի թիւն իրենց հայրենիքում : Այստեղից մի քայլ էր մնում մինչեւ Լոբանով – Ռոստովսկու կտակը » – Հայաստանն ա – ռանց Հայերի : Եւ այս բանը դժուար չէր մի Եուտէնիչի համար, քանի որ նրա ծրագիրների վրայ ինքը «Հայոց Թագա – ւոր»ը, ինքը փոխարքայ եւ բանակի գլ – խաւոր հրամանատար Վորոնցով – Դաշ – կովը գրում էր իր սեփական ձեռքով՝ « Համաձայն եմ » : Հայերին այդպէս խաբելու եւ ոչնչացնելու ծրագիրն ան – շուշտ Նիկոլա Բ. էր բերել Թիֆլիս, հայ ժողովրդի վաղեմի եւ արիւնարբու թշ – նամին, որ նոր միայն հագել էր գառան մորթի» (ԼԷՕ, Անցեալից, էջ 323–324) :

Լէօ բազմաթիւ ուրիշ փաստեր ալ կը յիշէ Ռուսիոյ հակահայ քաղաքականու – թեան մասին : Օրինակ, 1916ի սկիզբը երբ Էրզրումը գրաւուեցաւ, Ռուսերը ար – գիլեցին Հայոց վերադարձը իրենց հայ – րենի բոյները : Ջարդարար Քիւրտերուն եւ Թուրքերուն մեծ պատիւներ կ'ընծա – յէին, մինչ Հայերուն հանդէպ ցոյց կու – տային տմարդի վերաբերում, եւն. եւն. :

Այսքանը բաւական է ցոյց տալու հա – մար թէ ի՛նչ եղած է Ռուսիոյ իսկական քաղաքականութիւնը Հայերու եւ Հայաս – տանի հանդէպ :

Եւ սակայն Հայերս չարունակած ենք մեր յոյսը դնել Մոսկուֆին վրայ, մոռ – նալով, որ Թուրքերը կոտորեցին եւ ար – մատախիլ ըրին մեզ, պատրուակ բռնելով մեր ռուսասիրութիւնը եւ կարծելով որ Ռուսիա պիտի գրաւէր հայկական վեց նահանգները, ինքնավար Հայաստանի վերածելու համար զանոնք՝ իր հովանա – ւորութեան տակ :

Դառն իրականութիւնն ա՛յն էր սա – կայն, որ Ռուսերու յետին միտքն էր ան – հայ Հայաստանը դարձնել Եփրատեան կոզակութիւն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՐԴԱՆԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Վերջին օրերուն քաղաքական շրջա – նակներու ուշադրութիւնը կեդրոնացաւ Յորդանանի վրայ : Յայտնի է, որ ժա – մանակէ մը ի վեր կացութիւնը լարուած էր երկրին մէջ՝ Յորդանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ : Մասնաւորա – պէս, երբ Ամման պաղեստինցի արձա – կազէններու գործունէութիւնը սահմա – նափակելու որոշում տուաւ, որոշում մը, որ յետս կոչուեցաւ Հիւսէյն Թագա – ւորին կողմէ, երբ այս վերջինները մեր – ժեցին ենթարկուիլ կառավարութեան հրահանգներուն :

Դեռ յստակ չէ, թէ ինչո՞ւ համար եւ ի՞նչ պատճառով յորդանանեան զրահա – պատ ուժերը շրջապատեցին մայրաքաղա – քը՝ ապահովութեան շղթայ մը հաստա – տելով քաղաքին շուրջը : Արդարեւ, առ – ջի օր Ամման շրջապատուած էր յորդա – նանեան բանակի զրահապատներով, ո – րոնք խիստ հսկողութիւն մը հաստատե – ցին անմիջապէս քաղաքին մուտքին ու ել – քին վրայ : Նոյնիսկ արգելք հանդիսա – ցան, որ իրաքեան փոխադրակառքեր պարէն փոխադրեն իրենց ուժերուն :

Միւս կողմէ հաղորդուեցաւ թէ Հիւ – սէյն Թագաւորը մեկնած է Աքապա, որ փոքր նաւահանգիստ մըն է Կարմիր Ծո – վուն վրայ, իսրայէլեան Էյլաթ նաւահան – գիստին դէմ յանդիման : Թագաւորին մօտ կը գտնուին նաեւ անոր խորհրդա – տուները :

Իրաց այս կացութեան մէջ, Պաղես – տինի Ազատագրական ճակատի հրամա – նատարութիւնը հրահանգեց իր ուժեր – րուն՝ պատրաստ դիրքի մէջ գտնուիլ, առանց սակայն նախայարձակ ըլլալու բախումներու : Համաձայն պաղեստին – եան հաղորդագրութեան, «Ծանօթ Յոր – դանանցիներու խմբակ մը կը պատրաս – տուի ֆիզիքական հաշուեյարդարի են – թարկել պաղեստինցի մարտիկները » :

Այսուհանդերձ Ամման հանդարտ քա – ղաքի պատկեր կը ներկայացնէր Ուրբաթ օր : Միւս կողմէ Պաղեստինցիները քա – ղաքին մէջ կը շրջագայէին առանց զէն – քի (Թագաւորին պայմաններէն մին էր) :

Շրջան ընող լուրի մը համաձայն՝ Հիւ – սէյն մտադրած էր հրաժարիլ գահէն, որ – պէսզի դիւրացնէր պաղեստինեան պե – տութեան մը կազմութիւնը եւ այս ճամբով պարտադրուէր անձնատուու – թեան բնոյթ ունեցող լուծում մը : Լու – րը, որ կուգար սուրիական շրջանակնե – րէ, անմիջապէս հերքուեցաւ յորդանան – եան պատկան իշխանութիւններու կողմէ :

Միջին արեւելեան հարցերու լաւատեղ – եակ շրջանակները դիտել կու տան, թէ պաղեստինեան կարգ մը ծայրայեղ տար – րեր նպատակ դրած են տապալել Հա – շէմիներու գահը եւ Յորդանանը վերա – ծել կորիզը ապագայ յեղափոխական Պաղեստինի : Կը թուի նաեւ, թէ Պա – ղեստինցիներու վտանգին ի տես, յորդա – նանեան բանակի ընդհանուր հրամանա – տարը՝ Զօր. Նասր Պէն Քամիլ, կարգ մը համախոհներով որոշած է նախազգուշա – կան միջոցներ ձեռք առնել՝ զինուորակա – շղթայի տակ առնելով մայրաքաղաքը :

Իրաց այս կացութեան մէջ Իսրայէլ ըս – պասողական դիրք մը կ'որդեգրէ : Ցարդ ոչ մէկ մեկնաբանութիւն : Այսուհան – դերձ, փոխադրութեան նախարարը՝ Ու – էյզման, ամերիկացի Հրեաներու առջեւ խօսած իր ճառին մէջ յայտարարեց, թէ « իսրայէլեան ուժերը ամէն միջոց ձեռք պիտի առնեն, եթէ Արաֆաթ հաստատ – ուի իշխանութեան գլուխ » : Նախարարը դէմ արտայայտուեցաւ նաեւ գրաւուած հողերու Արաբներու վերադարձին : «Մեր պապենական հողերուն տէր դարձած ենք», ըսիմել տուաւ Ուէյզման :

Մինչ արաբական աշխարհը ներքին երկպառակութիւններով կլանուած՝ բաժ – նուած ճակատ մը կը ներկայացնէ, անդին Եարրինկ, որ ՄԱԿի պաշտօնական միջնորդն է, մերժեց կրկին անգամ ըլ – լալով փորձ կատարել խաղաղ լուծման մը միջոցները գտնելու համար : Ու Թան ձախողեցաւ իր այս ճիգին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլը վերջ չգըտաւ Ուրբաթ օր, հակառակ անոր որ տնօրէնութիւնը դրական որոշ առա – ջարկները ըրած էին զորս ընդունեցան բոլոր սենտիքաները բացի ՍԻ ԺԻ ԹԻէն : Այս վերջինը իր վերջնական պատասխա – նը պիտի տայ Երկուշաբթի եւ հաւանա – կան է որ մերժեն :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ լեհ հինգ մտաւորա – կաններ դատի քաշուեցան՝ «գաղափա – րական ուղղութեան » նկատմամբ «շե – ղում » կատարած եւ արտասահման հաս – տատուած Լեհերու տեղեկութիւններ հայթայթած ըլլալու ամբաստանու – թեամբ : Բոլորն ալ ստանձնած են պա – տասխանատուութեան իրենց բաժինը յայտարարելով, թէ Փրակայի դէպքե – րուն առիթով կ'ուզէին ազատօրէն ար – տայայտել իրենց տեսակէտները : Գրա – քննութեան ջնջումը, որ կատարուեցաւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ Տիւպչէքի ժամա – նակ, գնահատելի «նուաճում» մըն էր, եւ կ'ուզէինք որ նոյն բանը կատարուէր մեր երկրին մէջ ալ, յայտարարած են ատեանին առջեւ ամբաստանեալները : Ամբաստանուած քանի մը ուրիշ մտաւո – րականներ՝ յաջողած են արտասահման խոյս տալ : Փրակայի մէջ ձերբակալուած են երկու լրագրողներ :

ԼԱՈՍԻ Ժարի հովիտը Թատերաբեմ դարձած է բուռն կռիւներու : Հիւսիսա – յին Վիէթնամցիները միշտ կը փորձեն գրաւել շրջանը : Ամերիկեան օդուժը բու – ռըն ռմբակոծութիւններով կ'օժանդակէ լաոսեան ուժերուն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը յայ – տարարեց, թէ ցորչափ չէ վաւերաց – ուած Հռոմէական Շուկայի գիւղատըն – տեսութեան համաձայնագիրը, Անգլիոյ հետ կարելի չէ բանակցիլ : Մ. Շուման հաղորդեց նաեւ, թէ Խորհ. Միութեան արտաքին նախարարը՝ Կրոմիքօ Փարիզ պիտի այցելէ Յունիսին :

ԱՆԳԼԻԱ՝ Արեւմտեան Եւրոպայի եր – կիրներուն մէջ ամէնէն պատկառելի զինուորական ուժն ունի, կը յայտարարէ պաշտպանութեան նախարարը իր հրա – տարակած Սպիտակ Գիրքին մէջ : Ռազ – մական պիւտճէին մէջ կրճատումներ պիտի ըլլան ընթացիք տարուան համար :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ մամուլը դժ – գոհ է, որ Պրանտ ի յառաջագունէ չի ճշդեր իր դիրքը Արեւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցած պահանջներու մասին : Պրանտ, ինչպէս հաղորդած ենք, Արե – ւելեան Պերլին պիտի այցելէ ի մօտոյ :

ԻՏԱԼԻՈՅ տագնապը կը շարունակուի թէեւ Թեկնածու վարչապետը՝ Ռումոր տրամադիր չէ ծուղակը իյնալ ամուսնա – լուծման հարցին կապակցութեամբ : Ռումոր պարտաւոր է սակայն պատաս – խանել Վատիկանի յուշագրին այդ ա – ռընչութեամբ : Ռումոր կ'ըսէ.— «Այո, պիտի խօսինք ամուսնալուծման մասին, բայց առիկա պիտի ընենք երբ ժամանա – կը գայ » :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ լրջօրէն մտահոգ է խորհրդային գործակալներու գործունէ – ութենէն իր հողին վրայ : Ասոնք կ'օգ – տուին երկրին տնտեսական տագնապէն վարչակարգին դէմ քարոզչութիւն ընե – լու համար :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը Ապ – պա Էպան որ Պելժիա այցելութիւն մը կը կատարէ, տեսնուած է իր պաշտօնա – կիցին հետ : Խօսած են գլխաւորաբար Միջին – Արեւելքի տագնապին մասին եւ մանաւանդ այդ շրջանը ղրկուելիք զէն – քերու հակակշռին :

ՀՈՆՏՈՒՐԱՍԻ եւ Սալվաթորի սահմա – նագլուխին վրայ միջադէպ մը պատա – հած է : Հոնտուրացի զինուորներ կրակ բացած են սալվաթորցի քաղաքացինե – րուն վրայ :

ՆԻՔՍԸՆ ծերակուտականներուն ըսած է որ վաւերացնեն ՄԱԿի պայմանագրու – թիւնը ցեղասպանութեան վրայ : Այս պայմանագրութիւնը միաձայնութեամբ քուէարկուած էր ՄԱԿի կողմէ 1948ին : Նիքսըն շեշտած է՝ աւելի չենք կրնար ու – շացնել այդ վաւերացումը որ ցոյց պիտի տայ թէ Միացեալ Նահանգները աւելի քան երբեք դէմ են ցեղասպանութեան ո – ճիրին :

ՄԱԿ–ի մէջ պաշտօն ունեցող չեխ դի – ւանագէտ մը՝ Եիրի Մլատեք քաղաքա – կան ապաստարանի իրաւունք խնդրեց ամերիկեան կառավարութենէն : 33 Քու – պացիներ ալ փախուստ տուին Քուպայէ :

ԿԻՐԱԿԻ՝

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

«Թշուառները» նոր՝ ռուսական գրականութեան գլուխ – գործոցներէն՝

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Հեղինակ՝ ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

ՎԵՆԵՏԻԿԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԽՆԴԱԼ ԵՒ ՈՉ ԽԱՅԹԵԼ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՀՌՈՄԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Ի՞նչ գործ ունի Հռոմի Թագաւորն այս Թանգարանին մէջ : Գործ մը չունի, յետոյ Թանգարանի բնակիչներն ու այցելուներն ընդհանրապէս գործ չունեցողներն են :

— Փոքրիկ տղեկ մըն է ըսաւ այցելու մը :

— Այո, փոքրիկ հասակով, տարիքով, բայց մեծ անունով : Հռոմի Թագաւորն է, Էկլոնը, Նափոլէոն Ա.ի դժբախտ զաւակը, խեղճ պզտիկ ես իր տեղը չէի ուզեր ըլլալ :

— Անիկա խսկական Էկլո՞նն է :

— Այո, խսկական Էկլոնն է, ծնունդով, կնունքով եւ անունով. գաճէ չինուած է, հեղինակն է մեծ քանդակագործ Անթոնիոյ Քանովայ. հերն անիծեմ անոր որ ուզեց սուտ հանել : Զարմանալի բան չէ, երբեմն Թանգարան Թանգարանի դէմ պատերազմի կ'ելլէ. ասանկ հոգեր ալ ունինք :

Անգամ մը մէկն եկաւ, ըսաւ թէ Քանովայի բոլոր չինած արձաններուն գաճէ օրինակներու Թանգարանին տնօրէնն է, վրան նայէիր գիւղացիի մէկը կը տեսնուէր, բայց մարդը պնդեց թէ տնօրէնն է :

Քանովայի արձաններուն գաճէ օրինակներն իր ծննդավայր գիւղը կը գտնուին, Բոսսայնոյ, մեր ամարանոցներուն ալ չատ մօտիկ :

— Ձեր Էկլոնն, ըսաւ, օրինակութիւն է, կեղծ է, մերինն է բնագիրը :

Մեր Թանգարանապետին խելքին պիտի գար : Երեկոյեան ալ յիչողութիւն, դրադարան, դիւան, խիղճ, ու դիտութիւն մէջտեղ Թափեցին Էկլոնի Թանգարան մտնելու տոմսը գտնելու համար : Եւ գտան, հոս Սուրբ Ղազար է, Թուղթ մը չի կորսուիր : Գտան թէ Քանովայի հարազատ եղբայրը ի հօրէ եւ ի մօրէ, Մանթովայի եպիսկոպոսը, բարեկամ Մխիթարեաններուն, 18..ին նուիրեց այս գաճէ Էկլոնը, հարազատ գործ իր արձանագործ եղբօրը : Բոլորը խոշոր չունչ մը քաշեցին, եթէ մէկ մէկ հատ պզպզակ ալ ունէին, իրաւունք ունէին :

Սուլթանական թուրանը

Երբեմն Թուրքեր կուգան Վենետիկի դիւանը խառնելու իրենց պատմութեան համար : Վենետիկի արեւելեան Թանգարանին մէջ հարիւրաւոր Թրքական դէնքեր ու դրօչակներ կան, պատերազմներով խլեր են, ցոյց կուտան, բայց մարդու չեն տար : Այս Թուրքերն անպատճառ Սուրբ Ղազար կ'այցելեն, կամաց կամաց կ'աչխատին աղբար ըլլալ :

Մեր Թանգարանին մէջ Թրքական յիչատակներ կան. Սուլթան Մէճիտի ժամանակէն կան սուլթանական հրովարտակներ (ֆերման), ուր պայմանադրուած էր որ՝ ամէն նոր սուլթան իր խիզանկարը եւ ծիրանեգոյն կայսերական դրօչակը պէտք է ղրկէր Ս. Ղազար եւ կղզիի աչտարակին վրայ ծիրանեգոյն հսկայ դրօչակը, մէջտեղն ոսկեհիւս Թուրանով պիտի ծածանէր մեծ տօներուն : Ս. Ղազար Թրքահպատակ նկատուած էր, որովհետեւ հիմնադիրը Սեբաստացի էր : Անցան տարիներ, լաւ օրերն ալ անցան. Ս. Ղազար անկախութիւն հռչակեց եւ մահիկ կամ Թուրան մէյ մըն ալ չերեւցան կղզիի երկինքին վրայ :

ՁԵՆՈՐ ՊԷՅ ՄԵՐԱՄԷԹՃԵԱՆ

Ձենոր պէյը Թանգարանի նիւթ չէ, ասկից 71 տարի առաջ, Սուրբ Ղազար այցելեր է, հաւներ է, սիրտը քաչեր է եւ դարակ մը չիներ է, չորս ոտքերով, քիչ մը գարդարուն, մէջը ի՞նչ դնէր, կ'երեւի թէ Հնդկաստանի մէջ ագարակներ, կովեր, եզներ ունէր, սիրտը կապած պէտք է ըլլայ, անոնց մանրիկ արձանները, չինել տուեր է, հօտաղն ու կովպանը միասին եւ ղրկեր է Սուրբ Ղազար : Զարմանալի բան չէ, մենք բնտանեկան պատկերներ չատ ունինք, փէսով, փաթթոցով մարդիկ ալ կան, ոմանք սուլթաններու հետ սուրճ խմեր են, ոմանք տղրուկ փակցուցեր են, մարդ մարդու պէտք կ'ունենայ :

Դարակին տակը կան նաեւ փղոսկրէ նարտեր, ժամաններ, ճատրակներ. կ'ըսեն թէ սուլթանական բաներ էին, հին ժամանակ բան մը չէին, բայց հիմա սուլթանի մը մաչած կօչիկն ալ Թանգարան կը դնեն : Ձենոր պէյ երթալով յարգ կ'առնէ. Թանգարանապետն ամէն օր կը նայի թէ ցեցերը կ'ուտեն թէ չէ, ցեցակեր դարակը չատ յարգի է :

ԱՊՐՈՅ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

Ծիչդ իմ սենակիս դիմաց պատէն կախուած են քանի մը միջադիր իւղանկարներ, փէսով, փաթթոցով, գլխաբաց մարդիկ, պեխով առանց պեխի, մօրուքով, առանց մօրուքի կարծես թէ նկարները ժամանակին հետ քալեր են փաթթոցէն սկսեալ մինչեւ 1850ի դասական օրերը երբ Փարիզի մէջ հագուստի նորոյթներուն վրայ կը վիճէին եւ ազնուականներուն դեղին գոյնով ձեռնոցներ յատկացուցած էին :

Ըստ աւանդութեան այս նկարներու տէրերը Բագրատունիի իչխանական ընտանիքէն կը պատկանէին. Ապրոն, սա մեր սովորական Աբրահամն է, վրան Զելեպի բառն ալ փակցուցեր էին. իբր թէ Փրքնիկցի մեծ վաճառական էր : Թանգարանապետը սուրբ սրտով կը հաւատայ իբր փաստ ունինք դեղազարդ Աստուածաչունչ մը, 1500 — 1600ի չըրջաններուն գրուած, եւ այս Բագրատունիներուն նուէրն է մեր ձեռագրատան : Հիմա այս ընտանիքէն մարդ չէ մնացած, վերջին ժառանգը վախճանեցաւ Իտալիոյ ճակատին վրայ նախորդ պատերազմի ատեն, խեղճը Ումպերթոյ ալ կը կոչուէր եւ ոչ իսկ ժամանակ ունեցաւ դէթ խիզանկարը քաչել տալու : Մենք Հայերս այլեւս ազնուական ընտանիք չունինք. Արղութեաններն ալ մարեր են, Լուսինեանները սուտ հանեցին, Պոլսոյ Ալլահվերտիները, կ'ըսէին թէ հին Կամսարական ընտանիքէն էին, գիրք ալ գրեցին այս մասին. գիրքը կայ՝ իրենք չկան :

Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, եթէ օր մը ուզենք Թագաւորութիւն ունենալ, ո՞վ Թագաւոր պիտի դնենք : Ի՜նչ դժբախտ ժողովուրդ ենք 900 նախարարական բարձր տուներէն հատ մըն ալ չմնայ, հազարաւոր ազնուականներէն, ոստանիկներէն դէթ կօչիկը պատռած մէկն ալ չմնայ. եւ մենք պարապ պարապ պիտի վիճինք ԹԷ փաթթոցաւոր Ապրոն Բագրատունի էր թէ ոչ :

Եւ մեր մէջ չատեր կան որ Թագաւորութիւն կ'ուզեն, առաջին անգամ Աւետիք Իսահակեանը, ինքը մեռած է, բայց կտակը կը մնայ. երբ օր մը Փարիզի մէջ՝ Սամուէլ Մուրատեանի ծառերուն տակ հարցուցի իրեն .

— Աւետիք, սրտով ըսէ, Թագաւորութի՞ւն կ'ուզես թէ հանրապետութիւն :

— Թագաւորութիւն, պատասխանեց առանց տատամսելու, սավ գեղեցիկ Թագուհի մըն ալ կ'ունենանք :

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԽԻԿԱՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Մայրե՛ր ,

Եթէ իմ խՐատս կը լսէf, այս ամսըւան մէջ զաւակ մի՛ բերէf, ո՛չ մանչ, ո՛չ աղջիկ, վասնզի Փետրուարի մէջ ծնող մանչերը գինեմոլ ու կերուխումի անձնատուր կ'ըլլան, իսկ աղջիկները՝ չռայլ ու պարասէր կ'ըլլան, ու երբ կարգուին՝ իրենց ամուսնոյն գլխուն փորձանf կ'ըլլան :

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ԻՏԱԼԻԱ

ՖԼՈՐԱՆՍ

ԱՂԷՏԷՆ ԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

1966 Նոյեմբեր 4ին, Առնօ գետը քանդելով իր ամբարտակները, յորդեցաւ եւ ողողեց Ֆլորանս քաղաքը իր ջուրերով : Ամենուրեք՝ մահ եւ աւեր : Այդ օրերուն մարդիկ յանկարծակիի եկած էին եւ այնքան վշտաբեկ դարձած էին, որ չէին կրցած անմիջապէս պատկերացնել արուեստներու օրրան այդ քաղաքին հասած աղէտին խսկական տարողութիւնը : Այսուհանդերձ, երբ ջուրը քաշուեցաւ, մարդիկ նշմարեցին թէ որքան մեծ համեմատութիւն ստացած էր աղէտը :

Սանթա Քրոչէ եկեղեցին եւ Թանգարանը, Ազգային դրադարանը, Ուֆիցի նկարասրահը, Միքէլանճելոյի տունը, Պարտինի Թանգարանը, Պաթիսթերոն (Մկրտչատունը) — ահա սարսափելի աղէտին զոհ գացած արուեստի աչխարհահռչակ կեդրոններու ոչ – ամբողջական ցանկը : Գետին տիղմերուն եւ նաւթախառն ցեխին տակ Թաղուած էին մարդկային հանճարի ստեղծագործութիւններ նկատուող հազարաւոր իրեր : Եւ միայն այդ ատեն կարելի եղաւ պարզել, որ Առնօ գետին ջուրերը ոչնչացուցած կամ վնասած են 1012 նկար, 63 փայտէ քանդակ, 25 Թրծուած կաւէ քանդակ, հինգ հազար քառ. մեթր որմնանկար, առանց հաչուելու բազմաթիւ անգնահատելի ձեռագիրներն ու փաստաթուղթերը, հին գիրքերն ու կահկարասիները :

Այժմ, այսինքն դէպքէն երեք տարի եւ քանի մը ամիս ետք, Ֆլորանս հպարտութեամբ ցոյց կուտայ բոլորին իր փրկած գանձերը : Արդարեւ, մասնագէտներու փոքրիկ խմբակ մը քանի մը տարուան մէջ չինեց, նորոգեց, մաքրեց՝ մէկ խօսքով կորուստէ փրկեց այն ինչ որ կարելի էր փրկել :

Ամէնէն աւելի վնասուած վայրը Սանթա Քրոչէ եկեղեցին էր՝ գեղանկարչական եզակի նմոյշներ պարունակող կրթական Թանգարանը եւ վերջնական հանգստարանը Միքէլանճելոյի, Գալիլէոսի, Մաքիավելլիի, ինչպէս նաեւ ուրիչ մեծերու : Այդ եկեղեցիին հպարտութիւնն է Ֆլորանսի մեծ գեղանկարիչ Ճովաննէ Ճիմապուէի ծանօթ «Խաչելութիւնը», որուն հանդէպ հիացում ունեցած է անգամ Տանթէ : Քանի մը ժամուան մէջ այս գլուխ գործոցը Թաղուեցաւ ջուրի եւ ցեխի հինգ մեթր չերտի մը տակ : Երբ կտաւը հանեցին եւ մաքրեցին կեղտէն, պարզուեցաւ, որ պատկերին 70 տոկոսը անդառնալի կերպով փճացած է : Որպէսզի մնացած մասը կարելի ըլլար փրկել, անհրաժեշտ էր կտաւին վրայ իւ-

---

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ընդունելութիւնը փեսային կողմէ կ'ըլլայ, բացատրեց միւսը :

— Որու կողմէ կ'ուզէ Թող ըլլայ... փեսան օթէ՞լը կը բնակի :

— Հրամմեր ես, հոս օթէլը կը բնակի, չգիտցած բանիդ համար ինչո՞ւ դիտողութիւն կ'ընես : Մարդը Ամերիկայէն եկած է հոս, տուն տեղ չունի, հարսնիքը պիտի ընէ ու երթայ, հիմա հասկցա՞ր...

Արդարեւ Ճոն Կորեկն էր որ կ'ամուսնանար Զապէլ Մարիկեանի հետ :

Վերը օթէլի ընդունելութեան սրահը լեցուած էր «ազնուաչուքներու» բազմութեամբ մը : Ամբողջ Բերայի ու Գալաթիոյի բարձր դասը հոն էր : Զապէլի մայրը, Թագուհի հանըմ կը ճառագայթէր ամէնուն մէջտեղ, չնորհաւորութիւններ ընդունելով : Ուրախ եւ երջանիկ կ'երեւար, թէեւ քիչ առաջ, եկեղեցիին մէջ պսակի արարողութեան ժամանակ յուզուեր ու լացեր էր, ամէն մայրերու սովորութեան համեմատ : Ասկէ զատ ինք լալու աւելի մեծ եւ իրական պատճառ մը ունէր : Նոյն օրն իսկ հարս ու փեսայ պիտի մեկնէին դէպի Եւրոպա ու անկէ Ամերիկա, այնպէս որ հարսնիքի ուրախութեան մէջ բաժանումի դառնութիւնն ալ խառնուած էր :

Հարսնեւորները մի առ մի կուգային չնորհաւորել զինքը եւ Թագուհի հանըմ կը փութար ամէնուն ալ չնորհակալութիւն յայտնել :

— Տիկին Կապարեա՛նը, գոչեցին յանկարծ քանի մը կիներ :

Ամէնուն աչքը դէպի դուռ ուղղուեցաւ :

Զարուհին էր որ Լեւոնին հետ ներս կը մտնէր :

Շաբաթէ մը ի վեր արդէն ամուսնացած էին իրարու հետ միասին : Բարսեղ Էֆէնտի իր ծրագիրները յաջողած էր գործադրել եւ պսակը անմիջապէս կատարել տալ նոր արգելք մը չյարուցուած :

Այս անակնկալ ու հապճեպ ամուսնութիւնը ընդհանուր զարմանք եւ ապչութիւն առաջ բերած էր եւ նոյնիսկ տեղի տուած էր չարախօսութիւններու :

Կ'ըսուէր թէ Զարուհիի ծնողքը ստիպուեր էին այդ ամուսնութիւնը կնքել, գայթակղութեան մը առաջքը առնելու համար : Իբր թէ Լեւոն հրապուրած է եղեր աղջիկը :

Անոնք որ այս ամուսնութեան բուն չարժառիթը չէին գիտեր՝ դիւրաւ հաւատացած էին այս խօսքերուն : Ասոր համար ամէնուն հետաքրքիր նայուածքը ուղղուած էր ներս մտնող զոյգին վրայ :

Զարուհիի ետեւէն կուգային իր հայրն ու մայրը եւ փոքրիկ քոյր Ատրինէն :

Սուրբիկ հանըմ իսկոյն փութաց իր բարեկամուհիին քով :

Երկու կիները համբուրուեցան եւ գիրար չնորհաւորեցին :

— Տես, ես քենէ ճարպիկ փրթայ, ըսաւ Սուրբիկ խնդալով, աղջիկս Զապէլէն առաջ կարգեցի :

— Իրաւ որ հաւատալս չի գար, պատասխանեց Թագուհի, մանաւանդ որ այսպիսի խօսք մըն ալ չկար մէջտեղը :

— Մէկէն ի մէկ նչանեցինք, կարգեցինք :

— Շատ աղէկ ըրիք, ամէն մարդ Լեւոն Էֆէնտիին գովեստը կ'ընէ :

Թագուհի հանըմ կը ստէր, ամէն մարդ անարժան գտած էր զայն Զարուհիին :

— Խըմէթը աս է եղեր, պատասխանեց Սուրբիկ :

Բազմոցին վրայ քով քովի նստած՝ երկու կիները իրենց խօսակցութիւնը չարունակեցին :

— Միայն թէ այդչափ աճապարելու չէիք հարսնիքին համար, գիտել տուաւ Թագուհի հանըմ, քանի մը չաբաթ ետքը Թող մնար ու փառաւոր հարսնիք մը ընէիք, մեզի պէս...

Արդարեւ Զարուհիի հարսնիքը չատ անչուք անցած էր. մէկ քանի մտերիմներ միայն ներկայ գտնուած էին, որովհետեւ չէին ուզած հարսնիքի պատրաստութեան համար ժամանակ կորսնցնել եւ այս պարագան ալ պատճառ եղեր էր ուժ տալու չարախօսութեանց :

— Երես չունէին որ մարդ հրաւիրեն, ըսած էին չատերը :

Թագուհի հանըմ բոլոր այդ բամբասանքները լսել, իմացեր էր եւ ի վերջոյ քիչ մըն ալ հաւատացեր էր : Ասոր համար կ'ուզէր խօսեցնել իր բարեկամուհին՝ ճչմարտութիւնը երեւան հանելու համար :

— Զարուհիին համար չէ՞ր արժեր ասանկ մեծկակ հարսնիք մը ընէիք, չարունակեց :

— Հայրը այսպէս ուզեց, անկէ զատ աճապարանքի մէջ էինք :

— Աղէկ, բայց պարապ տեղը տուիք որ մէկը մէկալը պարապ խօսքեր մէջտեղ հանեն :

Սուրբիկ հանըմին ականջին ալ հասած էին այդ բամբասանքները եւ չատ վիչտ պատճառած իրեն :

— Թչնամիները ինչ կ'ուզեն Թող ըսեն, պատասխանեց սրտմտած, մեզ ճանչցողները ատանկ խօսքերուն սուտ ըլլալը գիտեն :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(49 — Շար.)

զաներկով նկարուած եւ խաչաձեւ ծանր տախտակին յատուկ սոսինձով փակցուած նկարը փայտէն պոկել։ Ծիմապուէի նըկարին վրայ մինչեւ այսօր ալ աշխատանքները կը շարունակուին։

Սանթա Մարիա Աննունցիաթա եկեղեցիին վերանորոգման աշխատանքներու ժամանակ շատ հետաքրքրական յայտնագործութիւններ եղան։ Անտրէա տէլ Գասթանոյի «Սուրբ Երրորդութեան» նկարը փրկելու համար անհրաժեշտ էր կտաւը հանել պատէն։ Եւ այդ ժամանակ պատին վրայ, կիրի շերտին տակ, երեւցաւ նկարիչին նախնական գծանկարը, որ բուն օրինակէն կը տարբերի իր գծերու փափկութեամբ եւ սահունութեամբ։

Հեղեղէն ետք սարսափելի տեսք ունէր Ֆլորանսի ամենահին ու ամէնէն յարգուած շինութիւնը՝ Պաթիսթերօն։ Վերջերս, երկար ընդմիջումէ ետք, նորէն կախուեցաւ մկրտաչարանին դուռը՝ Լորենցօ Կիպերթիի պրոնզէ տասը բարձրաքանդակներով։ Միքելանճելօ «Դըրախտի դուռ» անուանած է զայն։

Ինչպէս կ՚ըսեն՝ չկայ չարիք առանց բարիքի։

Այդ նոյն Մկրտչարանին մէջ կը գըտնուէր Տոնաթելլոյի Մագտաղինացիի արձանը, որ ամբողջովին թաղուած էր ջուրի եւ տիղմի տակ։ Յատուկ տարրալուծարանի մը մէջ մաքրելու, մշակելու ժամանակ պարզուեցաւ, որ Տոնաթելլօ ժամանակին արձանը ծածկած էր նուրբ ներկով մը, որ դարերու ընթացքին անտեսանելի դարձած էր փոշիի պատճառով։

Վերականգնումի աշխատանքները կը շարունակուին։ Հոս՝ կողք – կողքի կ՚աշխատին զանազան ազգութիւններու պատկանող մասնագէտներ։ Ու ասիկա ըմբռնելի է, քանի որ Ֆլորանսի գեղարուեստական ժառանգութիւնը կը պատկանի բովանդակ մարդկութեան։

X.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՊԻՏ

Է՛Ն ԼԵՑՈՒՆԸ ...

Սերգօ կորսնցուցած է իր քսակը Երեւանի Կոմիտաս հանրային պարտէզին մէջ. այս պարագան կը յայտնէ ոստիկանութեան։

— Ընկեր ոստիկանապետ, երկու օր է որ քսակս գայլիկ եմ արեր, ո՞ր անիրաւը տիրացաւ՝ չեմ իմանայ։

— Երկու քսակ գտնուած է, ընկեր Սերգօ, ո՞րն է քոնը։

— Չեմ ՚կիտենայ, ընկեր ոստիկանապետ, հալպաթ երկուքից էն լեցունն է իմը ...

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԻԶՄԻՐՑԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան Գ. Ճաշ – պարահանդէսը, տեղի ունեցաւ Փետրուար ութին, Փավիյոնի շքեղ սրահներուն մէջ, Իզմիրցիներու եւ համակիրներու հոծ բազմութեամբ ներկայութեան։

Արդարեւ գոհունակութիւն մըն է, նըշել թէ՝ յիսուն տարիներէ ի վեր, ապրելով Ֆրանսայի նման համայնակուլ երկրի մը մէջ, Հայութիւնը կը պահէ իր ոգին եւ փութացած էր բոլորովին հայաշունչ մթնոլորտի մէջ վայելելու երեկոն։

Ճաշ – պարը կատարեալ յաջողութեամբ պատրաստուած էր վարչութեան անդամներուն եւ անդամուհիներուն կողմէ։ Պէտք է ըսել որ, իւրաքանչիւրը գործի լծուած, ամէն ջանք ի գործ դրաւ երեկոյթին յաջողութեան համար։

Միութեան անդամներէն Պ. Կարպիս Հալաճեան, նուրբ ճաշակի տէր, մասնագէտ մանրանկարչութեան, մասնաւորաբար միութեան նուիրեց 25 – 30 կտոր գեղեցիկ նկարներով պնակներ, որոնք հանդէսին վերջաւորութեան աճուրդի դրուեցան։ Դարձեալ ինքն էր որ յղացաւ, ճերմակ կտաւի մը վրայ գրել «Զմիւռնիոյ եւ շրջաններու հայրենակցական միութիւն» վերտառութեամբ Ֆրանսերէն եւ հայերէն գիրերով, եւ գետեղելով ճիշդ նուագախումբին դրուած բաժինին վերեւ, շրջապատելով կիրլանտներով, սրահին տալով գեղեցիկ փայլ մը։

Ժամը 17·30ին Վարդիվանեանի նուագախումբը սկսած էր արդէն նուագել քանի մը հայկական եղանակներ, հիւրերը հետզհետէ կը խուժէին սրահը, գրաւելով ճաշի սեղանները։

Մինչ նուագածուները օդը կը թնդացրնէին պարի եղանակներով եւ զոյգեր կը սկսէին պարել։

Միութեան պատուոյ Նախագահ Պ. Զաւէն Խանդաեան հակառակ իր յառաջացած տարիքին, ընդառաջելով հրաւէրին, եկած էր խրախուսել միութիւնը իր բարւոք գործունէութեան համար, ապա քանի մը խօսք ուղղելով ներկաներուն, ըսաւ թէ նմանօրինակ հանդէսները հայապահպանման նկատմամբ առաջին ազդակներն են եւ մեծ դեր կրնան կատարել մեր նոր սերունդին։

Միութեան Նախագահն Պ. Հրանտ Սարեան, կարճ եւ ամփոփ ուղերձով մը կոչ ըրաւ երիտասարդութեան, որ միշտ ներկայ գտնուի հայկական հաւաքոյթներու, իրենց ապագայ բարօրութեան համար։

Իսկ Միութեան փոխ քարտուղար Պ. Հրանտ Գույումճեան, նոյնպէս կոկիկ եւ հակիրճ բառերով, ոգեկոչեց միութեան տարած աշխատանքները, որոնք ապարդիւն պիտի չմնան, որովհետեւ, ըսաւ, հակառակ միութեան երեք տարուան գոյութեան, ան կարողացաւ, կարճ ժամանակուան մէջ մեծամասնութեան համակրանքը շահիլ։

Ունեցանք նաեւ հարիւրի չափ թոմպոլայի նուէրներ, որոնք բոլորն ալ ծախուեցան։

«Սօսի» պարախումբէն եկած էր Տիկին Եւա Արզուեան որ պարեց հայկական երկու պարեր, հայկական տարազով, մեծ գնահատանքի արժանանալով։ Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեանի կողմէ եկած էր Ռուս երիտասարդ պարող մը, այս պարը կը կոչուէր վայրի պար։ Երկուքն ալ ծափեր խլեցին ժողովուրդէն։

Ժ. Սարեան երեք երգեր երգեց իր թաւ եւ գրաւիչ ձայնով արժանանալով ներկաներուն ծափահարութեան։

Հանդէսին վերջաւորութեան, դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Մէնէվիշ, Շոբէնէն կտոր մը, եւ նմանապէս ծափահարուեցաւ։

Այսպէս գիշերուան ուշ ժամին ներկաները բաժնուեցան սրահէն լաւ տպաւորութեամբ։

Մ. ՀԱՊՕԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Ուրախալի երեւոյթ է հաստատել, որ ատենէ մը ի վեր նորահաս երիտասարդուհիներ, հետեւելով իրենց երէցներուն, կը փորձեն ձեռք առնել Կապոյտ Խաչի ղեկը այս կամ այն շրջանին մէջ՝ շարունակելու եւ մղում տալու մտօք կազմակերպութեան այնքա՜ն օգտակար ու օրինակելի գործունէութեան։

Այսպէս է, որ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղի երիտասարդուհիները Կիրակի, Փետրուար 15–ին, ժամը 17 – 23, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ կազմակերպեցին իրենց տարեկան հանդէսը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։

Հանդիսութիւնը սկսաւ շարժանկարի ցուցադրութեամբ։ Լիոնէն Ժորժ Մամաս աւելի քան մէկ ժամ փոքրիկ պաստառին վրայ ցուցադրեց գեղեցիկ ժապաւէն մը՝ հայրենիք կատարուած այցելութեան մը վրայ։ Անհրաժեշտ բացատրականով ներկաները պահ մը ունեցան այն պատրանքը, թէ կը գտնուին Երեւան, Սարտարապատի դաշտ, մատենադարան կամ կը շրջգային Զուարթնոցի ու Գեղարդի պատմական վայրերուն մէջ։

Մէկ խօսքով՝ հայրենական ապրումներու հիւսք մըն էր, որ թել առ թել կազմուեցաւ ի տես նկարներուն։

Մասնաճիւղի վարչութեան անունով բացման խօսքը արտասանեց ընկերուհի Սոնիա Գումրուեանց բեմ հրաւիրելով Շրջ. վարչութեան նախագահուհին՝ Օր. Աստղիկ Առաքելեան։

Կապոյտ Խաչի Նախագահուհին շնորհաւորելէ ետք մասնաճիւղին նորահասուժերը՝ իրենց այս գեղեցիկ ձեռնարկին համար, շեշտեց, թէ Կապոյտ Խաչը այսօր եւս նախախնամական դեր ունի կատարելիք մեր գաղութին մէջ, մասնաւորապէս հայապահպանման մարզին մէջ։ Երէկ՝ կարօտեալներու կ՚օգնէր, այսօր՝ մանուկները կը թրծէ հայեցի նըկարագրով՝ շնորհիւ իր Կայանին եւ Հինգշաբթի օրուան դպրոցներուն։ Ուրեմն կարեւոր առաքելութիւն մը ունի կատարելիք Կապոյտ Խաչը հոս եւ ամէնուր։

Հանդիսութեան երկրորդ մասը կը բաղկանար պարահանդէսէ։ Նաւասարդ պարախումբը խանդավառ տրամադրութեան տակ ներկայացուց հայկական պարերու փունջ մը, որ մեծապէս գնահատուեցաւ ներկաներուն կողմէ։ Պարախումբը կարճ ժամանակուան մէջ յաջող յայտագիր մը պատրաստած էր։

Նոէլ Ծարըխեանի նուագախումբը հայկական եւ եւրոպական երգով ու նուագով զուարթ տրամադրութիւն մը ըստեղծեց։ Հաճելի երգերու մեկնարկութիւն մը կատարեց երգիչ Ազատ Կոփիկեան։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Հրեայ մը, ինքնաշարժ վարել կը սորվեցնէ իր կնոջ։

Ինքնաշարժը զառիվարի մը վրայ կը գտնուի։ Յանկարծ, Փրէնը կ՚ըմբոստանայ։ Չի բռներ։

— Աստուած իմ, Փրէնը չի բռներ։ Ի՞նչ ընեմ, կը գոչէ կինը յուսալքուած։

— Պազարլըղ պահէ եւ ջանա՛ որ աժան բանի մը վրայ իյնաս, կը յարէ ամուսինը։

X

Տիկին մը, հին լուսանկար մը ցոյց տալով բարեկամուհիին՝ կ՚ըսէ.

Կը տեսնե՞ս այս նկարը։ Վեց տարեկան եղած ատենս լուսանկարուած եմ։

— Իրա՞ւ կ՚ըսես, կը յարէ բարեկամուհին։ Լուսանկարչական մեքենան գտնուա՞ծ էր այն ատեն ...։

X

Հարուստ մարդ մը, միշտ այն վախը կը յայտնէ թէ՝ շուտով պիտի հեռանայ այս անցաւոր աշխարհէն։

Աղքատ բարեկամ մը հարուստին կ՚ըսէ.

— Եկուր մեր տունը բնակէ։

— Օգուտը ի՞նչ պիտի ըլլայ, հարց կուտայ հարուստ մարդը։

— Մինչեւ հիմա, մեր տան մէջ, ոչ մէկ հարուստ մարդ մեռած է, կը պատասխանէ աղքատը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՂԱՍՊԱՆ ՄԸ

«Ես ալ, իմ կարգիս, առի պէտք եղած տեղեկութիւնները. հասկցայ թէ անցեալ Յուլիսէն ասդին միայն ամուսնացեր է եղեր, մայրս այրիացած ըլլալով երեք տարիէ ի վեր։ Փսփսուքներ կային, թէ առաջին ամուսնոյն կենդանութեանն իսկ զիրար կը սիրեն եղեր, բայց մէջտեղը որեւէ ապացոյց չէր տեսնուած. ապացոյցը ես ինքս էի, զոր նախ պահեր էին, ետքն ալ յուսացեր էին անհետացնել։

«Սպասեցի։ Իրիկուն մը նորէն երեւցաւ, միշտ հօրս հետ. այդ օրը շատ յուզուած կ՚երեւէր, չեմ գիտեր ինչո՛ւ։ Յետոյ, մեկնելու պահուն, ինծի դառնալով ըսաւ. «Կ՚ուզեմ քեզի բարիք մը ընել, որովհետեւ կը տեսնեմ, որ պարկեշտ եւ աշխատասէր տղայ մըն ես. օր մը պիտի ուզես ամուսնանալ անշուշտ. քեզի պիտի օգնեմ, որ ազատ կերպով ընտրես փափաքած կինդ. ես անգամ մը ամուսնացայ հակառակ իմ կամքիս, ու գիտեմ թէ ի՛նչ դժնդակ բան է այդ. հիմա ունեւոր եմ, անզաւակ, ազատ ու տէրը իմ հարստութեանս. ա՛ռ, դրամօժիտդ թող ըլլայ այս»։ Կնքուած խոշոր պահարան մը երկարեց ինծի։ Ակնարկս իր վրայ յառեցի ու ըսի. «Դուն մա՞յրս ես»։ Երեք քայլ ետ ընկրկեցաւ ու ձեռքովը աչքերը գոցեց՝ զիս չտեսնելու համար։ Միւսը, էրիկը, հայրս, թեւերուն մէջ առաւ զայն ու երեսս ի վեր պոռաց. «Բայց դուն խե՛նթ ես»։ Պատասխանեցի. «Ամենեւին, աղէկ գիտեմ թէ դուք իմ ծնողքս էք, չէք կրնար խաբել զիս. խոստովանեցէք, գաղտնիքը քովս պիտի մնայ, որեւէ ոխ պիտի չպահեմ ձեզի, հիմա ինչ որ եմ՝ նոյնը պիտի մնամ, կահագործ մը։

«Դուրս ելլելու համար ետ ետ կը քաշուէր, միշտ նեցուկ ըլլալով կնոջը, որ կը սկսէր հեծկլտալ։ Վազեցի ու դուռը գոցեցի, բանալին գրպանս դրի ու յարեցի. «Աղէկ նայէ տիկինին, եւ եթէ կրնաս՝ ուրացիր նորէն թէ մայրս չէ»։ Այն ատեն զայրացաւ, տժգունեցաւ, սարսափեցաւ, խորհելով թէ մինչեւ այդ վայրկեանը զգուշութեամբ պահուած գայթակղութիւնը կրնար պայթիլ իսկոյն, թէ իրենց դիրքը, իրենց համբաւը, իրենց երջանկութիւնը կրնար մէկ հարուածով կործանիլ, ու թոթովեց. «Սրիկայ մըն ես դուն, որ կ՚ուզես այս ձեւով դրամ քաշել մեզմէ. հիմա եկուր բարիք ըրէ ամբոխին, այս շինականներուն, օգնէ անոնց, օգտակար եղիր»։

«Մայրս՝ խելայեղ, կը կրկնէր անդադար. «դուրս ելլենք, դուրս ելլենք»։ Եւ որովհետեւ դուռը գոց էր, էրիկը պոռաց. «Եթէ անմիջապէս չբանաս՝ դրամաշորթութեան ամբաստանութեամբ ծակը նետել կուտամ քեզ»։ Պաղարիւնութիւնս պահած էի. դուռը բացի ու տեսայ ստուերին մէջ թաղուելնին։ Այն ատեն ինծի անանկ եկաւ, որ որբացայ իսկոյն, երեսի վրայ ձգուեցայ, անարգական վիճակի մը մատնուեցայ. զայրոյթով, ատելութեամբ ու զարշանքով ահռելի տըխրութիւն մը համակեց զիս. սրտմտութիւն մը կը դղրդէր բովանդակ էութիւնս, արդարութեան, պատիւի եւ արհամարհուած խանդաղատանքի սրտմտութիւնը։ Սկսայ վազել, որպէսզի իրենց ետեւէն հասնիմ Սէնի ափունքին, ուրկէ պէտք է որ անցնէին, Շադուի կայարանը երթալու համար։ Քիչ ետք հասայ. մութը կոխեց բոլորովին, խոտին վրայէն կը յառաջանայի գաղտագողի, եւ ոտքիս ձայնը չառին բնաւ։ Մայրս միշտ կուլար։ Հայրս կ՚ըսէր. «Յանցանքը քուկդ է, ինչո՞ւ ուզեցիր զինք անպատճառ տեսնել, մեր դիրքը ունեցողի մը համար յիմարութիւն էր այդ, կրնայինք հեռուէն ալ բարիք ընել իրեն՝ առանց ինքզինքնիս ցոյց տալու. քանի որ չէինք կրնար մեր զաւակը ընդունիլ զինք, ինչի՞ կը ծառայէին ուրեմն այդ վտանգաւոր այցելութիւնները»։

«Այն ատեն պաղատագին ձեւով մը իրենց առջեւ նետուեցայ, կականեցի. «Կը տեսնէք որ իմ ծնողքս էք, անգամ մը զիս լքեցիք արդէն, այս անգա՞մ ալ պիտի մերժէք»։

«Այդ պահուն, տէր նախագահ, կ՚երդնում պատւոյս վրայ, յանուն օրէնքին եւ Հանրապետութեան, որ էրիկը ձեռքը վըրաս բարձրացուց, հարուած մը տուաւ, եւ որովհետեւ օձիքէն բռներ էի՝ գրպանէն ատրճանակ մը հանեց։

«Աչքս դարձաւ, ասկէ աւելին չեմ գիտեր. կարկինս գրպանս մնացեր էր, սկըսայ հարուածել զինք, հարուածեցի որչափ որ կրնայի։ Կինը սկսաւ ճչալ. «օգնութի՜ւն, բռնեցէ՛ք մարդասպանը», ու միենոյն ատեն մօրուքս կը փեթթոտէր. կ՚երեւի թէ զինքն ալ սպաններ եմ. միթէ ես գիտե՞մ թէ ինչեր ըրի այդ պահուն։ Յետոյ, երբ տեսայ թէ գետին փռուած են երկուքն ալ, առանց մտածելու, բռնեցի Սէնը նետեցի։

«Ահաւասիկ։ — Հիմա դատեցէք զիս»։

X

Ամբաստանեալը նորէն իր տեղը նըստաւ։ Այս յայտնութեան վրայ, դատը յաջորդ նիստին յետաձգուեցաւ։ Մօտ օրէն նորէն մէջտեղ պիտի գայ։ Եթէ մենք երդուեալներ ըլլայինք, ի՞նչ պիտի ընէինք այս ծնողասպանը։

ԿԻ ՏԸ ՄՕՓԱՍԱՆ

(3 եւ վերջ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ
Յիշատակին

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Մարտ մէկին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին
ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ
մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քիւթիւկեան ընտանիքի համայն ննջեցելոց :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք ճաշ մը տեղի կ'ունենայ եկեղեցւոյ մօտ՝ Րիւ Թուլոնի Փաթրոնաժի սրահը :

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր. : Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ, պէտք է արձանագրուին, հեռաձայնելով՝ 899 – 22 – 19 :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Թէֆար Պօղոսեանէ երեսուն ֆր. Բարսեղ Բարսեղեանի եւ քսան Արգար Թիւթճեանի յիշատակին :

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Վիրոֆլէէն Այրի Տիկին Հոխսիմէ Տէյիրմէնճեանէ հարիւր ֆր. ողբացեալ Արամ Փէշտիմալճեանի յիշատակին :

Հ. Յ. Դ.

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Հ. Օհանջանեան սրահը : Շատ կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մարմինները իրենց սովորական հաւաքատեղին մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթ. եւ Շ. Միսաքեան խումբը միասնաբար այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին :

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթ. Կիրակի (1 Մարտ) ժամը 15ին :

Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ, Ուրբաթ (27 – 2), ժամը 20.30ին :

Հ. Յ. Դ. Ակնունի խումբ, Չորեքշաբթի (25 –2) ժամը 21ին :

Հ. Յ. Դ. Վռամեան եւ Ընկեր – Կարօ խումբերը միասնաբար Շաբաթ (28–2), ժամը 21ին :

Հ. Յ. Դ. Վարուժան խումբ, Կիրակի (1 – 3) ժամը 15ին :

Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբ, Կիրակի, (8 – 3) ժամը 15ին :

Հ. Յ. Դ. Գէորգ – Չաւուշ խումբ, Կիրակի (8 – 3) ժամը 16ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ :

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ) :

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար :

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան :

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին : Փետրուար 18ի 49րդ տարեդարձը կը տօնուի 22 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը :

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի՝
ԸՆԿ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, պար, արտասանութիւններ եւն. :

Առատ կերուխում, ընկերական հաճելի մթնոլորտ :

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մարտ 8ին, Կիրակի, ժամը 16ին

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 2.30ին, Հայ կաթոլիկներու սրահին մէջ, (Փլաս Սէն Ժան) :

Կը խօսի ԸՆԿ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, երգ, արտասանութիւն, պար : Ճոխ պիւֆէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 28 Փետրուար կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան Միութեան գրասենեակին մէջ : Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս խիստ կարեւոր ժողովին :

ՊՕՄՈՆ.— Ս. ԳՐ. – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ մեր հաւատացեալ ժողովուրդին թէ Մեծ Պահոց օրերուն, ամէն շաբաթ Չորեքշաբթի օրեր առաւօտեան ժամը տասնին կը կատարուին Արեւագալի արարողութիւններ, նմանապէս ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 16ին կը կատարուին հսկումի եւ խաղաղութեան արարողութիւն : Արեւագալ պիտի ըլլայ նաեւ ամէն Կիրակի պատարագէն ետք : Կը հրաւիրենք մեր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ընթրիք ասուլիս»ը (*Տինէ – Տէպա*)
12 Ապրիլին
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Փետրուար 18ը կը տօնուի Վիէնի մէջ, *Մարտ մէկին, Կիրակի կէսօրէ ետք :*

×

ՎԻԷՆ.— Ապրիլեան Եղեռնի յուշատօնը նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան՝ Ապրիլ 26ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին :

×

Կապոյտ Խաչի Պանեօ Քաշանի մասնաճիւղի խնճոյքը Մարտ 15ին :

×

Շապին Գարահիսարի հերոսամարտին 55րդ տարեդարձը կը տօնուի, Կիրակի 10 Մայիս, կէսօրէ ետք Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը : Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԱՐՏ 22ԻՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստուի ոգեկոչելու յաղթական դիւցազնամարտի 55ամեակը, *նուիրուած անզուգական մեծ հայրենասէր* Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան 150ամեակին : 12 *Ապրիլ Կիրակի, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :*

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին :

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ :

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ
Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Նոր Սերունդի 25ամեայ
Տօնակատարութիւն
Մարտ 21ին, երեկոյեան ժամը 20.30ին
Քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

×

Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին պարահանդէսը՝
ՄԱՐՏ 7ԻՆ
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

×

Սէն – Էթիէնի եւ Վիէնի Հայ Ազգ. միութիւնները միասնաբար որոշեցին տօնել հայ զոյգ տիտաններուն՝ Կոմիտաս Վարդապետի եւ Յովհ. Թումանեանի հարիւրամեակները, մեծ շուքով մը, թէ Վիէնի եւ թէ Սէն Էթիէնի մէջ : Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ :

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ :

Շաբաթ, Փետրուար 21, ժամը 19ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանի՝ *Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահին մէջ,* 26 Րիւ Թրոյոն, (Մեթրօ Փոն տը Սեւր) ::

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ, արուեստագէտներու մասնակցութեամբ :

ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

27 Փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ
ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
Միութեանս սրահին մէջ, 7 Րիւ Բարէր
Կը խօսի՝ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝

Հայապահպանման ազդակները ըՍփիւռքի մէջ :

Խօսք կ'առնեն նաեւ, երիտասարդներ՝
Պ. Պ. ՓԻԷՐ ԱԿԻՆԵԱՆ,
եւ ԺԻՐԱՅՐ ՎԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին
THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 *արար*

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին.— ՋԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ – ԼԱ ՇԱՍԱՆԷԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ : ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐՋԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ : ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ :

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Գ. Պապըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25
Մ. Անտոնեան, հեռ. 738–21–18
Փ. Թէրզեան 468–87–43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում Փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը :

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը : Երեկոյ մեկնում Երեւան :

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն : Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները :

15րդ *օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով :*

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions
SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ 50 ֆ.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50	Le Numéro 0,50 F.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 22 FEVRIER 1970

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.747

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — No 11.747

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՏԱԴԱՐՁ ԱԿՆԱՐԿ

Սրտի ճմլումով է, որ վերյիշեցինք առաջին աշխարհամարտի կարգ մը դէպքերը, որոնք ճակատագրական դեր կատարեցին Հայ ազգի նորագոյն պատմութեան մէջ :

Աւելի քան կէս դար անցած է պատմական այդ դէպքերէն ի վեր : Ու այսօր, երբ պաղարիւնով եւ առարկայօրէն կը քննենք զանոնք, կը զարմանանք, որ ինչպէս ազգովին, չէինք կրցած նախատեսել այն աննախընթաց աղէտները, որոնց պիտի ենթարկուէինք, երբեւ հետեւանք մեր բարեմտութեան, հրսելու համար միամտութեան :

Հայկական Հարցը միջազգային դիւանագիտութեան սեղաններուն վրայ դըրուեցաւ 92 տարի առաջ, նախ՝ Սան Ստեֆանոյի (19 Փետր. – 3 Մարտ 1878), յետոյ Պերլինի մէջ (1–13 Յուլիս 1878) :

Պալքանի քրիստոնեայ ազգերուն պէս ինքնավարութիւն կամ անկախութիւն չէր մեր ուզածը : Պարզ «բարենորոգումներ» կ'ուզէինք (Թուրքիոյ հայաբնակ նահանգներուն մէջ) :

Ինչպէս իրաւամբ դիտել կուտար Խրիմեան Հայրիկ, եւ ինչպէս յետագայ դէպքերը հաստատեցին, Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածը փորձանք դարձաւ հայ ազգի գլխուն :

Յուսախաբ եղանք :

«Երկաթէ շերեփ»ին դիմեցինք, արիւնով գնելու համար մեր ազատութիւնը :

Կարմիր Սուլթանը փոխանակ բարենորոգումներու, 300.000 անմեղ Հայեր կոտորեց արեւելեան նահանգներէն մինչեւ Կիլիկիա :

Օսմ. Սահմանադրութիւնը փայլուն հեռանկարներու յոյսով խանդավառեց մեզ, ազգովին :

Նոր հիասթափութիւն : Կիլիկիոյ աղէտը՝ 30.000 զոհերով :

Բայց դեռ շարունակեցինք յուսալ ու հաւատալ :

Պալքանեան պատերազմը նոր հորիզոններ կը բանար Հայկական Հարցի լուծման համար :

Երաշխաւոր մեծ պետութիւնները 26 Փետրուար – 8 Մարտ 1914ին Թուրք կառավարութեան հետ կը ստորագրէին Հայկ. Բարենորոգումներու նոր ծրագիրը, որ կը գոհացնէր հայկական պահանջները, որոշ չափով : Եւրոպացի մարզպաններ պիտի նստէին Վան եւ Կարին :

Ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը ակամայ — դրեթէ բռնադատեալ — ստորագրած էր զայն, լռելեայն երդուելով պատռել այդ «դիկտատ»ը՝ առաջին պատեհութեամբ :

Շատ չուշացաւ այդ պատեհութիւնը : Քանի մը ամիս ետք կը պայթէր համաշխարհային պատերազմը : Թուրանի երազներով օրօրուող Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութիւնը կը ցնծար : Ա՛լ ինչ համաձայնագիր, ի՛նչ բարենորոգում : Վանի մարզպան Հոֆ էտ կանչուելով իր երկիրը ճամբուեցաւ : Վէստէնէնք նոյնիսկ ժամանակ չունեցաւ Կարին երթալու :

Յետոյ Ապրիլեան Եղեռն : Արեւմտահայութիւնը արմատախիլ իր հայրենի դարաւոր բոյներէն : Թրքահայաստանը պարպուած :

Ահա՛ թէ ուր յանգեցաւ Հայկական Հարցը՝ Սան Ստեֆանոյէն ու Պերլինէն վերջ :

Յետոյ կրկին օտարին վրայ դրինք մեր յոյսը : Ու չարաչար խաբուեցանք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍԷՅՆԻ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քաղաքական շրջանակները համաձայն են կէտի մը շուրջ .— Հաշեմական Թագաւորութեան համար ճակատագրական Թուական մը կազմէ այս շաբաթավերջը : Արդարեւ Թագաւորին կը մնայ կամ տեղի տալ Պաղեստինցիներու պահանջներուն, ինչ որ աստիճան մը եւս պիտի խախտէ իր հեղինակութիւնը երկրին մէջ, կամ՝ անզիջող գտնուիլ եւ պարտադրել իր կամքը, համաձայն կառավարութեան տուած վերջին որոշումներուն : Կը կարծուի, թէ գահին շուրջ հաւաքուած որոշ ազդեցիկ տարրեր ճնշում կը բանացնեն Թագաւորին վրայ, որպէսզի այս վերջինը մերժէ հպատակիլ Պաղեստինցիներու կամքին : Սակայն նման դիրքորոշումի մը պարագային բախումները անխուսափելի կը դառնան յորդանանեան բանակի եւ պաղեստինցի արձակազէններուն միջեւ : Շատեր հաւանական կը նկատեն նաեւ կարգ մը միջամտութիւնները՝ ի նպաստ ազատագրական ճակատի մարդոց :

«Մոնտ»ի մէջ Էրիք Ռուլօ երկու կողմերու ուժերը քննելով դիտել կուտար առջի օր, թէ Հիւսէյն իր տրամադրութեան ներքեւ ունի երկու բանակներ, մէկը կազմուած Յորդանանցիներէ, իսկ միւսը՝ անապատի պետուիններէ, որոնք միշտ զօրավիգ կանգնած են հաշեմական գահին : Երկու բանակներն ալ լաւ զինուած, մարզուած ուժեր են եւ, ինչ որ կարեւոր է նման պարագայի մը համար, հաւատարիմ են գահին : Հիւսէյն այս ձեւով իր տրամադրութեան տակ ունի վաթսուն հազարէ աւելի զինուոր : Դիմացի ճակատը, իր կարգին տասնէն քըսան հազար մարտիկ ունի իր տրամադրութեան տակ : Ասոնք եւս լաւ զինուած եւ լաւ մարզուած ուժեր են, որոնք ցրուած են գաղթակայաններու եւ քաղաքներու մէջ : Կայ սակայն ժողովուրդին պարագան : Ծանօթ է, որ 1968 Նոյեմբերին, երբ Թագաւորը փորձեց սանձահարել պաղեստինեան ուժերու սանձարձակ գործունէութիւնը, կէս միլիոնի մօտ ամբոխ մը փողոց թափեցաւ Թագաւորին դէմ, հակառակ հաստատուած լուսարգելին : Հիւսէյն հարկադրուեցաւ տեղի տալ :

Իրաց այս կացութեան մէջ աւելի հաւանական կը նկատուի ոմանց կողմէ, որ Թագաւորը չափաւոր քաղաքականութիւն մը որդեգրէ : Մէկ կողմէ փրկէ իր գահը՝ անոր սպառնացող վտանգը կանխելով ու միւս կողմէ՝ ապահովէ իր հեղինակութիւնը յաչս ժողովուրդին եւ արաբական աշխարհի : Կ'ենթադրուի, թէ Պաղեստինցիներն ալ շատ պահանջկոտ պիտի չըլլան շաբաթավերջի հանդիպումներու ընթացքին : Այս ուղղութեամբ աւելցնենք, որ Ամմանի մէջ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենային Շաբաթ օր : Արդիւնքի մասին կարելի է խօսիլ քանի մը օրէն :

Ցամենայն դէպս, ինչպէս գրած էինք երէկ, Պաղեստինցի արձակազէնները իրենք իրենց վրայ խիստ կարգապահութիւն հաստատած են՝ առանց զէնքի եւ համազգեստի շրջագայելով Ամմանի փողոցներուն մէջ :

Պաղեստինեան Ազատագրական ճակատի ղեկավարը՝ Եասեր Արաֆաթ, որ Փետրուար 9էն ի վեր Խորհ. Միութիւն կը գտնուէր, առջի օր Մոսկուայէն Ամման վերադարձաւ : Այցելութեան բնոյթին եւ արդիւնքին մասին ոչ մէկ հաղորդագրութիւն հրապարակուեցաւ : Կ'ենթադրուի, թէ Մոսկուա չուզեր ընթացք տալ Արաֆաթի պահանջներուն, որովհետեւ Մոսկուայի համար հարցին լուծումը պէտք է խաղաղ բնոյթ կրէ եւ ոչ թէ զինուորական, ինչպէս որ կը ջատագովէ Արաֆաթ : Մոսկուա չի փափաքիր, որ կացութիւնը այնպիսի բարդ եւ լուրջ վիճակի մը հասնի, որ իր միջամտութիւնը անխուսափելի դառնայ : Միւս կողմէ Մոսկուա մերժեց Ամերիկայի առաջարկը՝ զինադուլ հաստատել ճակատի վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ երթեւեկը բնականոն դարձաւ Շաբաթ առտու իսկ Փարիզի շրջանը եւ կէսօրէ ետք՝ գաւառը : Երկաթուղիէն ետք, բանակցութիւններ սկսան կազ – ելեկտրականութիւն մարզին մէջ :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ կառավարութիւնը որոշ պայմաններ կը դնէ Պոնի հետ մերձեցման մը համար : Ասոնց կարգին՝ կ'ուզէ որ Պոն ճանչնայ Արեւելեան Գերմանիան «ըստ միջազգային օրէնքին» : Պոն պէտք է նաեւ չեղեալ համարի Միւնիխի (1938) դաշինքը : Ընդունի Արեւմտեան Պերլինի քաղաքական անկախ կանոնագիրը եւ վերջապէս վաւերացնէ Մոսկուայի դաշինքը հիւլէական զէնքերու ոչ – բազմացման համար :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը որ եւրոպական շրջապտոյտ մը կը կատարէ Կիրակի, Պոն կը հասնէր : Էպան պիտի տեսնուի Պրանտի հետ եւ այս տեսակցութիւնը իրեն համար «պատմական կարեւորութիւն» ունի :

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ դէմ արշաւը կը ծաւալի Միացեալ Նահանգներու մէջ, Ֆրանսայի նախագահին այցելութեան նախօրեակին : Հրէական կազմակերպութիւնները եւ Քոնկրէսի անդամները կազմ եւ պատրաստ կեցած են : Ասոնցմէ ամէնէն բուռն է Մասաչուսէթսի նահանգի դեմոկրատ երեսփոխանը՝ Մք. Տոնալտ որ Քոնկրէսին նրբանցքներուն մէջ կը պտըտի բողոքագիր մը ձեռքը, ուր կը դատապարտուի «ֆրանսական քաղաքականութեան անպատասխանատուութիւնը Մ. Արեւելքի մէջ» :

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՄԱՆ հարցը մեծ դըժուարութիւններ կը ստեղծէ Ռումորի, ելք մը գտնելու համար կառավարական տագնապին : Ձախ կեդրոնը վտանգուած է : Արդարեւ ինչպէս գրած էինք Վատիկան իր յուշագրին մէջ կը շեշտէր .— «Ապահարզանի օրինագծին ընդունիլը կառավարութեան կողմէ կը համապատասխանէ միակողմանի խզումին 1929 համաձայնագրին Ս. Աթոռիս եւ իտալական Պետութեան միջեւ» : Պարզ է որ Վատիկան հաւատարիմ իր սկզբունքին միայն դէմ կրնայ ըլլալ ամուսնալուծման օրինականացման : Հոս ոչ մէկ զարմանալի բան կայ քանի որ Ս. Աթոռը քանիցս կրկնած է այս կէտը : Ինչ որ զարմանալի է այն է որ Վատիկան ներկայ տագնապալի շրջանը կ'օգտագործէ վերյիշեցնելու համար իր տեսակէտը :

ՁԱՏԻԿԷՆ սկսեալ Ֆրանսայի մէջ, կառքերու արագութեան սահմանափակումը պիտի ընդլայնուի : Արդարեւ, Մարտ 8էն «Ճամբաներու Ապահովութիւնը» նման ծրագիր մը պիտի առաջարկէ կառավարութեան :

ԱՅՍՕՐ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

«Թշուառներէն» ետք՝ ռուսական գրականութեան գլուխ – գործոցներէն՝

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Հեղինակ՝ ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

ՀԱՆԳԻՍՏ
Հ. ՔԵՐՈՎԲԷ Վ. ՉՐԱՔԵԱՆԻ

Վենետիկէն, ցաւով կ'իմանանք թէ Չորեքշաբթի օր, վախճանած է վանքիս երիցագոյն միաբանը՝ Աթոռակալ վարդապետ՝ Հայր Քերովբէ Չրաքեան :

Ողբացեալը ծնած էր Պոլիս 1877ին եւ Ս. Ղազարու վանքը մտած 1890ին ուր եւ քահանայ կը ձեռնադրուէր 1899ին : Երկու տարի ապրած է Ալիշանի հետ եւ անոր շունչին տակ : Ընդհանուր աթոռակալ էր 1946էն ի վեր : Նախապէս եղած է Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ, ու հիմնադիրը՝ Աղեքսանդրիոյ Մխիթարեան վարժարանին :

Խմբագիր՝ «Բազմավէպ»ի, ունէր նաեւ բանասիրական աշխատանքներ :

Առիթը կ'ունենանք, յետագային, աւելի երկար խօսելու իր կեանքին եւ գործին մասին : Առայժմ ըսենք թէ Հ. Քերովբէ Չրաքեանի վախճանումով, կ'անհետանայ մէկը եւս Մխիթարեան վաստակաւոր մշակներու այն հոյլէն, որոնց համար Նահապետը գրել տուած է սա պարզ խօսքը՝ «Վաստակեցան եւ աստ հանգչին» :

ԿԱՐՈՒՍԷԼ

Պտտուի՛ր, պտտուի՛ր, կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել ...

Հէքեաթ էր, եւ հմայք, եւ անծիր
Խնդութիւն մշուշում վարդագոյն,
Դու ննջող քնքշութեամբ ժպտացիր
Արեւոտ ժպիտով իմ հոգուն ...

Սիրոյ խօսք, եւ համբոյր, եւ խոստում.
—Արբեցէ՛ք այս անուշ համերգում,—
Արդեօք մե՞նք, թէ՝ խօսքե՞րն են ստում,
Արդեօք մե՞նք, թէ՝ աշխարհն է երգում:

Պտտուի՛ր, պտտուի՛ր, կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

Կար հեռու մի երկիր թովչական,
Արեւ էր ոսկեղէն աշխարհում.
Շողացին, ժպտացին — էլ չկան,
Էլ չկան պատրանքները սիրուն :

Ե՛ւ թախիծ, ե՛ւ տրտունջ, ե՛ւ տանջանք,
— Դո՞ւ ես այն, թէ՛ աշխա՞րհն է
լացում, —
Խաւարիր, խաբուսիկ անրջանք,
Հեռաւոր օրերի հիացում ...

Պտտուի՛ր, պտտուի՛ր, կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

Կար մի երգ հեռաւոր աշխարհում,—
Դու այն երգն ես կրկնում հեռաւոր,
«Ես սիրում եմ, դու ինձ չես սիրում»,
Եւ հին են քո խօսքերը բոլոր ...

Եւ այն վալսը՝ «Անդարձ ժամանակ»,
Ծառուղին՝ ամայի պուրակում,
Ե՛ւ գիշեր, ե՛ւ համբոյր, ե՛ւ լուսնեակ,
Տաղտկալի՛, ձանձրալի՛ պատմութիւն ..

Պտտուի՛ր, պտտուի՛ր, կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

Պարում են խելագար խնջոյքում,
—Ով կ'ուզէ՝ թող գաղտնիքն իմանայ,—
Ոչ վե՛րջ կայ, ոչ ըսկիզբ այս երգում,—
Երէկ՝ ես, այսօր՝ դու, վաղը՝ նա...

Պտտուի՛ր, պտտուի՛ր, կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

Քաղէիտոսքոփ Արուեստասէրի մը Օրագրէն

ԿՈՄԻՏԱՍ, ՌՈՊԷՐ ԳԱՁԱՏԸՍԻՒ, ՄԵՆՈՒՀԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, ՌՈՒՏՈԼՖ ՊԱՐՇԱՅ, ՌԻԽԹԷՐ, ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ ՊԱՂ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ, ԱՆԿԱՊ ՕՐԱԳԻՐ, ԱՓՈԼԼՕ 11, ՏԱՐԵԴԱՐՁ, ԱՆԴԱՍՏԱՆ 18, ՅԱՌԱՋԱՑՄԱՆ ՊԱՏՐԱՆՔՆԵՐԸ, ՎԻԵՅՐԱ ՏԱ ՍԻԼՎԱ: ԿԵԱՆՔԻՆ ՍԷՐԸ, ՓՈԼԻԱՔՈՖ, ՏԻԳՐԱՆ ՏԱՏԸՐԵԱՆ, ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՆՈՒԿԵԱՆ, ՏԱՎԻՏ ՕՅՍԹՐԱԽ ՖԻՇԷՐ ՏԻՍՔԱՕ, ՆԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ, ՀԷՆՐԻԿ ՁԵՐԻՆԿ, ՓՕԼ ՔԼԷ, ՊԱԼՇՈՅԸ ՓԱՐԻԶ, ՌՈՍԹՐՈՓՈՎԻՉ: ՎԱՍՕ ՏԷՎԷՅԻ, ՄԱՐՔՇԱԿԱԼ, ՆԱՄԱԿ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆԻ, ԺԱՆ ՖՈՒՐԱՍԹԻԷ, ՊԵԹՀՈՎԷՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐՈՒ, ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐԴԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՍԱԹԻՐԻՔՈՆ

Փարիզ՝ Փետրուար 1970

Ա.

Փարիզ, 13 Յունիս 1969

Ուր ազգ մը կը պատրաստուի փառահեղօրէն հանդիսաւորել քու հանճարդ, ի՞նչ ըլլայ իմ շնորհակալութեան ճիչս, վարդապետ:

Սիրահարի մը կարճ հէքեաթն ալ, կ՚ընդունի՞ս լսել:

Խենթի մը եւս՝ այո՛, ըսէ:

Քու մեղեդիներն ինծ կը պատմեն:

Սէրդ՝ որ երաժշտութիւն մըն է ճակատագրական:

Բախտդ եղերերգակ: Լոյսդ՝ քու եւ մեր:

Կեանքդ որ քար փխրող տաղ մը եղաւ: Ցօյսդ որ կը ծորի մեղր կամ սէգ մէն մի հնչիւնէդ:

Նուիրումը բջիջներուդ կենսատու՝ որոնք մեզի համար ստեղծագործեցին միայն: Հաւատքդ՝ յանկուցիչ: Տեսիլը արեւ շինող երկրիդ:

Օրէնքդ՝ աշխատելու անդուլ առանց օրերքի:

Օրօրը՝ զուարթ խռովեալ հոգիիդ:

Օրհներգը ստեղծարար մտքիդ անջինջ:

Վերելքը՝ մեր երաժշտութեան ազատարար ուղիին զոր փնտռեցիր՝ փորձեցիր՝ պեղեցիր՝ գտար ու ծաղկեցուցիր դարձնելով արահետ դայն: Վէրքը սըրտիդ: Տրտունջը մեր սիրտերուն:

Տաժանքը սրբութիւններուն խոշտանգուած: Տարերքը օդին ու ջուրին, ջինջ օրհնեալ հողին: Քու հողին՝ մեր հողին:

Սեւեռումը անքթիթ աչքերուդ՝ պաշտամունքովը զինով ազգիդ շունչին:

Կրակը մարմնոյդ՝ որ հեռակէտովը խարշատեցաւ տեսլական խորհուրդներու հոգեզմայլ: Արձագանգը հայ զոչիւնին հանճարեղ:

Ու արտօրանքդ որ չուշանանք սիրելու եւ կերտելու քու հեղեղ ճամբան:

Հայ երաժշտութեան Մեսիան՝ օծեալ Կոմիտաս. բոլորիս մայր տաճարը՝ կ՚ապրիս դուն:

Ու այնքան օր որ Հայ մը ապրի երկրագունտին վրայ՝ կ՚երգես դուն:

×

Փարիզ, 18 Յունիս 1969

Մօտ տասնըեւհինգ տարիներ առաջ լսած ըլլալ կը յիշեմ Վիլհելմ Քէմփֆէ՝ «լաւագոյնը Ալֆրէտ Գորթօն է՝ յետոյ Գազատըսիւն»: Խօսքը ֆրանսական դաշնակի դպրոցին շուրջ էր: Հիմա որ անվերադարձ մեկնած է առաջինը, ի՞նչ պէտք է խորհիլ Ռոպէր Գազատըսիւի մասին, որուն եօթանասունամեակին կը զուգադիպի այս գիշերուան համերգը:

Ամէն ինչ յստակ է. այնքան որ՝ խորհրդաւոր շունչի մը պակասը կը զգաս. կը փնտռես՝ ու չես գտներ: Մատ եւ գըլուխ: Անթերի կատարում: Գրեթէ:

Ջինջ, հոսուն առուակ իր լա մաժէօր Մոցարթի քոնչէրթօն:

Ծերունազարդ Գազատըսիւ չէ յաջողած պահել սակայն Ռուպինշթայնի մը կենսալից աւիւնը: Մարած հրալեռ:

Առաւելապէս յարգանքի գիշեր՝ ուր Փարիզ դարձեալ չէ գիտցած արժանաւորել իր լաւագոյն զաւակներէն միոյն անխարդախ վաստակը: Պարապ է սրահը: Երախտիքով զեղուն չէ միշտ արուեստասէրին սիրտը, այլ քմահաճ: Կը հետեւի նորաձեւութեան ու կը մոռնայ իր հին սէրերը:

Դաղարէն վերջ վարպետ Ժան Մարթինոն կուտայ Տէպիւսիի Ծովը:

Զգայացունց «Ծով»՝ որ բնաւ չէ պարպուած իր խշխշուք ատթող ալիքներէն: Տէպիւսի հսկան չի կրնար ժամանակով փոքրանալ: Ու Ծովը կը մնայ՝ մշտատեւ յուզումներու անըջային յայտնութիւն: Գոհանալ՝ ըսելով «տպաւորապաշտ»՝ սահմանել է հանճարը. ճզմել սատափագոյն անսզիտ գոհարը:

Աւելին է Գլօտ Տէպիւսի: Երաժշտութեան պարիկներէն մին:

×

Փարիզ, 27 Յունիս 1969

Երբ որ կարենայ, երբ որ փափաքի՝ Մենուհին կը ներկայանայ հանրութեան իբր մշակ՝ շուքին հանդչիլ թողելով մենակատարը:

Ունի նաեւ իր փառատօնի յատուկ նըւագախումբը: Ընտանիքին անդամները շատ անգամ կը մասնակցին խնջոյքին: Խրախուսիչ է տեսնել զինքը շրջապատուած քոյրերով, քեռայրներով, փեսաներով որոնք լաւ նուագածուներ են: Լաւ ղեկավար է Եհուտի Մէնուհին:

Համերգը կը սկսի Պախի ռէ մինէօր ջութակ եւ Օպուայի քոնչէրթոյով՝ մերթ ընդ մերթ մելամաղձոտ ու ժպտուն՝ բայց միշտ ճաճանչագեղ յախճապակեայ ուղիներով ընթացող: Վճիտ ու անզարդ ոճ:

Որմէ յետոյ՝ Մոցարթի սի պէմօլ համանուագը: Միջին մասին մէջ ի՞նչպէս չխորհիլ Շուպէրտեան մեղեդիներուն որոնք պիտի չուշանան:

Վերջին մասը՝ թատերգութիւն մը ըլլար կարծես, այնքան ցայտուն են հոն աներեւոյթ դերակատարներու լուսարձակումները Մենուհինի ճպոտին տակ: Աշխոյժ եւ նրբահիւս մեկնաբանութիւն միանգամայն: Կուգան յետոյ Պեթհովէնի զոյգ ռոմանսները: Նամանաւանդ երկրորդին տեւողութեան Մենուհին իր մըտերիմ մերձեցումովը գործին՝ կը յայտնուի թելադրիչ ոգի, յաջողելով մտքէս վանել որեւէ քննադատական կամ մերժողական ճիգ: Մեկնաբանութեան մասնակից ըրած է մեզ՝ հանդիսանալով մեզմէ մին բեմին վրայ: Կերտած է մեր դիմաց, համեստ, հաւատարմօրէն, գեղեցկօրէն: Հետն էինք:

×

Փարիզ, 8 Յուլիս 1969

Մոսկուայի սենեակի նուագախումբը դժուար զերազանցելի դիրքի մը հասած է մօտ տասը տարիներէ ի վեր: Ռուտոլֆ Պարշայ համախմբելով իր շուրջ երկրին լաւագոյն տարրերը՝ որոնք կրնային հաւանաբար մենակատարներ ալ ըլլալ՝ յաջողած է ոչ միայն խումբին մակարդակը մեծաշուք պահել՝ այլեւ ընդարձակելով յայտագիրը, որ կ՚երկարի հիմա Վիվալտէէն մինչեւ Պարթոք եւ Փրոքոֆիէվ՝ աւելի լայնատարած դարձնել:

Բայց այս գիշեր միայն Պախ պիտի լըսենք:

Սիփաթօսլավ Ռիխթէր իբր մենակատար՝ լա մաժէօր եւ ֆա մինէօր քոնչէրթօներուն մէջ:

Համերգը կը սկսի առաջին եւ երրորդ Պրանտէնպուրժուաներով, որոնք յարմար կլիման կը պատրաստեն:

Ռիխթէր կուգայ դադարէն ետք: Իրաւունք ունի դաշնակը նկատելու իբր մասնակից գործիք մը միայն ընդհանուր համանուագին ենթակայ: Առանց նուագողին ճնշումի՝ կ՚ընդլուծուի՝ պատշաճեցնելով իր խաղը գործին արապէսքներուն: Ո՛չ մէկ բուռն հնչիւն, ո՛չ մէկ ծայրայեղ նրբերանգ:

Նօթի տետրակն ալ կը բանայ իր աղեւակնոցը քթին: Կը մոռնայ դարձնել անշուշտ էջերը:

Քաղցրութեամբ կը հմայէ՝ առանց կախարդել ջանալու: Պէտք ալ չկայ. Պախի ներկայութիւնը բաւ է, թէ իրեն, թէ մեզի համար: Զարմանահրաշ, պարզ երաժըշտութիւն՝ որուն Ռիխթէր կը միջամըտէ իր անսեթեւեթ բայց կենսատու նըւագով:

×

Քափ Սէն Մարթէն, 15 Յուլիս 1969

Սիրած էի «Բարեւ տխրութիւնը»՝ իր առաջին վէպը: Նուազ երկրորդը: Բնաւ երրորդը: Ու յետոյ չհետեւեցայ այլեւս Ֆրանսուազ Սականի:

Երբ Ֆուտասթիէյի մէկ գիրքը գնելու մտքով մտայ գրատունէն ներս, տեսայ այս տարուանը՝ «Պուտ մը արեւ պաղ ջուրին մէջ»:

Գաճաճ վէպ մը: Բայց դտայ հոն դարձեալ նոյն դիտող աչքը առարկայական, սեղմ պարզ լեզու երբեմն անպատկառ, համառօտ ակնարկներ մելամաղձոտ, միշտ սակայն անքոյթ ոճով մը պատմըւած: Հետաքրքրական տիպարներ՝ իրենց կեցուածքով եւ գործելակերպով: Անկումի պատրաստ քաղաքակրթութեան մը զաւակները: Բաց դուռ մըն ալ կը ձգէ Սական՝ որ եթէ ուզեն՝ ազատիլ փորձեն:

Պատմութեան տեւողութեան կայ այդպիսի յոյս մը, բայց ան ըլլալով առաւելապէս պարտութեան մը նկարագրութիւնը՝ կարճակեաց են փորձերը ինքնապաշտպանութեան, ու հերոսները, գիրենք կաշկանդող մոլութեան ճիրաններուն մէջ կը մնան գերի:

Հերոսները չեն լքեր խաղը՝ բայց կը կորսնցնեն, հաշուեյարդարութեան վերջին պահուն: Հաշուեկշիռը կը մնայ ժըխտական:

Ժիլ տկար նկարագրի տէր անձ մը կը մարմնաւորէ:

Իսկ Նաթալի ամբողջովին նուիրուիլ գիտցող եւ ինքզինքը պարտադրել ուզող անզուսպ տարփուհի մը: Չէր կրնար անձնասպան չըլլալ: Ֆրանսուազ Սականի լաւագոյն տիպարներէն մին է կը խորհիմ այս Նաթալին: Բուռն խառնուածք մը: Կամք, պայծառատեսութիւն, նաեւ ինքնաքննադատութեան կարողութիւն՝ ու այդ բոլորը դոյզն իսկ չկորսնցնելով իր բայատուկ իգական հրապոյրը:

Նոր չունչ արդեօ՞ք, անառակ ու ինքնավստահ Ֆրանսուազ Սականի երեւակայութեան համար իրապաշտ:

×

Քափ Սէն Մարթէն, 18 Յուլիս 1969

Արձակուրդ է: Օրեր օրեր կարդացուելու սահմանուած գիրք կարծելով հետըս առի Վահրամ Մավեանի «Անկապ օրագիրը»: Սխալեր եմ: Գաւաթ մը

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Այնպէս է, բայց վերջապէս լաւ էր որ բնաւ տեղի չտրուէր, որովհետեւ, խօսքը մէջերնիս, իրաւցնէ ամէն մարդ կասկածի ենթալու իրաւունք ունէր:

— Դո՞ւն ալ կարեւորութիւն տուիր այդ խօսքերուն:

— Չէ, բնաւ երբեք, մեղա՛յ, ես Զարուհին չե՞մ ճանչնար, բողոքեց Թագուհի հանըմ, ընդհակառակն, ես այդ խօսքերը բոողներուն դէմ կռուեցայ, բայց կարելի՞ է ամէնուն բերանը գոցել:

— Դուն դուրսէն մարդ չես, քեզի պատմեմ ամէն բան, պատասխանեց Սուրբիկ հանըմ եւ սկսաւ բացատրել թէ ինչ պատճառաւ ստիպուած էին այսպէս մէկէն ի մէկ իրենց աղջիկը նշանել ու կարգել:

Այս բացատրութիւնը, որ զուտ ճըշմարտութիւնն էր, փարատեց Թագուհի հանըմի կասկածները:

— Բայց ատիկա բացէ ի բաց ըսելու է ամէնուն, որպէսզի խեղճ աղջկան վրայ մուր չքսեն, գիտել տուաւ Զարուհիի մօրը:

— Ընդհակառակն, ծածուկ կը պահենք, նոր փորձանք մը չբերելու համար գլխերնուս, պատասխանեց Սուրբիկ:

— Ի՞նչպէս, գոնէ գո՞հ էք ձեր փեսայէն:

— Հիմակուհիմա աղէկ է...

— Տուն-փեսա՞յ առիք:

— Ի՞նչ պիտի ընենք, ուզենք չուզենք այնպէս ըրինք:

— Ինք կարողութիւն չունի՞ տուն մը պահելու:

— Շիտակը կ՚ուզես նէ՝ այդ կողմերը շատ մի հարցներ, պատասխանեց Սուրբէկ հանըմ նեղացած դէմքով մը, թորոս պէյին ձեռքէն ազատելու համար՝ ա՛լ աչքերնիս գոց հանեցինք աղջիկը:

Եւ խօսակցութեան նիւթը փոխելու համար ինքն ալ իր կարգին հարցուց.

— Ովսաննան չեկա՞ւ... չես տեսներ:

— Ո՞ւր պիտի գայ, եղբայրը բոլորովին երես դարձուց իրմէ, պատասխանեց Թագուհի, ասկէ զատ, մէյ մը շուրջդ նայէ, այս մարդոց մէջ կը վայլէ՞ Ովսաննան:

Սեղանի ժամանակը հասաւ եւ ամէնքը ուղղուեցան քովի ընդարձակ սրահը, պերճօրէն զարդարուած:

Ընդհանուր խանդավառութեան մը մէջ ճաշը տեղի ունեցաւ: Զապէլ իր հարսանեկան զգեստներով կը ճառագայթէր սեղանին մէջտեղը: Իր դէմը նստած էր մըսթըր Ճօն, լուրջ, հանդիսական: Ատեն-ատեն հրաւիրեալներէն մէկը ոտքի կ՚ելլէր ու բաժակ կ՚առաջարկէր սոր անոր կենացը:

Ի վերջոյ շամփանիա բերուեցաւ:

Սեղանին մէկ ծայրէն միւսը անխառն զուարթութիւն մը կը տիրէր եւ ամէն շրթունքներէ բարեմաղթութիւններ կը լսուէին:

Մըսթըր Ճօն ոտքի ելաւ, շամփանիայի գաւաթը ձեռքը եւ պատրաստուեցաւ «սփիչ» մը ընելու, շնորհակալութիւն յայտնելու համար հարսնեւորներուն:

— Տիկիններ, օրիորդներ եւ պարոններ, ներեցէք որ ես ալ այս սեղանը չթողած...

Յանկարծ տխրուեցաւ լռել: Դուրսը աղմուկ մը կը լսուէր. մէկ քանի ծառաներ դէպի դուռը կը փութային: Կնոջ ձայն մըն էր որ կը պոռար, կ՚աղաղակէր: Մըսթըր Ճօն, Թագուհի հանըմ, Զապէլ յանկարծ տժգունեցան: Ձայնը ճանչցած էին...

— Դուք ո՞վ կ՚ըլլաք կոր, սանկ կեցէք նայիմ, կը լսուէր դուրսէն, մեղա՛յ, ինչո՞ւ ներս պիտի չմտնեմ եղեր...

— Ո՞վ է, ի՞նչ է, ի՞նչ կ՚ըլլանք կոր, կը հարցնէին սեղանակիցները իրարու, մինչ Ճօն՝ գաւաթը ձեռքը՝ քարացած մնացեր էր իր տեղը:

Յանկարծ կին մը ճաշասրահէն ներս խուժեց տղու մը ձեռքէն բռնած:

Ովսաննան էր...

Իր մուտքը արգիլել փորձող ծառաներուն դառնալով գոչեց.

— Աղբա՛րս է կ՚ըսեմ կոր, չէ՞ք հասկնար... չէք հաւատար նէ իրեն հարցուցէք: Նայիմ պիտի կրնա՞յ ուրանալ... մեղա՛յ, աչքիս լուսը թափելով մեծցուցեր եմ:

Տեսարանը այնքան անակնկալ էր, որ ոչ ոք կը մտածէր միջամտել, խօսք մը ըսել:

Ովսաննա իր առաջ բերած չփոթութենէն օգուտ քաղեց եւ միշտ տղուն ձեռքէն բռնած, հաստատ քայլով մը յառաջ եկաւ եւ իր եղբօր դառնալով գոչեց.

— Զըսե՞ս, չհասկցնե՞ս այս մարդոց իմ ով ըլլալս... մեղա՛յ, աս էր պակաս որ աղբօրս հարսնիքէն վռնտուէի... ես քի քեզի մեծցուցեր, ան խըտար տէրդ քաշեր եմ... պզակին դռնուիլս ալ շատ կը տեսնուի կոր ինծի...

Եւ յանկարծ տեղի տալով բուռն յուզումի մը, Ովսաննա սկսաւ լալ դառնօրէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(50 – Շար.)

ԱՄԻՍՆԵՐՈՒ ՀԷՔԵԱԹԸ

Ա.

Ժամբուն ծայրը կը գտնուէր Պանդո – կը՝ հեռաւոր եւ ձիաւոր ուղեւորներու համար։ Գիշեր – ցերեկ կոնակի վրայ բաց էր դուռը։ Բախտախնդիրներ, հա – բաց ճոյասէրներ, գործի մարդիկ ու վիշտերէ ընկճուածներ իր յաճախորդներն էին։

Առաջին յաճախորդը որ ներս մտաւ հոն՝ երիտասարդ էր ու քաջակազմ։ — «Շատ տարիներու» ձայնեց, նոյնը կրկնե – ցին ներկաները։ Տառատոկը կախեց գամէ մը եւ բուխերիկին մօտ իր աթոռը գրաւեց, որովհետեւ ցուրտէն փառ կըտ – րած էր։ — «Մօտեցիր, ըսաւ գինքը դի – տող տղու մը, մի՛ վախնար, ես ՅՈՒՆ – ՈՒԱՐՆ եմ, ես եմ, որ կը բերեմ նուէր – ները, քուկիններդ մախաղիս մէջն են. ի՞նչ կ'ուզես, փայտէ ձի՞ թէ թըմ – բուկ մը, վստահ եմ, թէ քոյրդ պիտի նախընտրէ պուպրիկ մը, ես ան ալ ու – նիմ»։ Իրեն հաճոյք պատճառելու հա – մար՝ բաստղրտակ (բախտի կարկան – դակ) բաժնեցին իրենց միջեւ, եւ իրեն վիճակուեցաւ բակլան։ Ազուոր՝ իրի – կուն մը անցուցին։ Յունուար կը շաղա – կրատէր. «Ո՛ւր որ երթամ՝ կը պատուա – սիրեն զիս՝ որովհետեւ ամէն մարդ բան մը կ'ակնկալէ ինձմէ, ոմանց նուէրներ կը տանիմ, ուրիշներու՝ յոյս, վաճառա – կաններն են միայն, որ զիս չեն սիրեր՝ ի – րենց վճարօրին պատճառաւ, մախաղս լեցուն է անոնց մուրհակներով»։

Հազիւ թէ ան մեկնած էր պանդոկէն, երբ ուրիշ ճամբորդ մը երեւցաւ սեմին վրայ, վիզը մուշտակ, կոնակը հաստ վերարկու եւ սեւ թաւիշէ դիմակ մը աչ – քերուն։ — «Ա՞ս ով է», ձայնեց պան – դոկապեը։ «Իշխան» մը պատասխանեց պանդոկապետուհին, որ տեսած էր նորե – կին մետաքս գուլպաներն ու արծաթ հանգոյցներով կօշիկները։ — «Բարե – կենդանն եմ ես, վրայ բերաւ նորեկը, բուն անունս ՓԵՏՐՈՒԱՐ է. ուր որ եր – թամ՝ խնջոյքներ կը սարքեմ եւ դիմա – կաւոր պարահանդէսներ. քիչ եօթ ձեզի պարել պիտի տամ, բայց նախ ճաշ բե – րէք, հաւեղէն եւ հին գինի. ահա ճա – շացուցակս, կեցցէ՛ ուրախութիւնը»։ Իր կիթառը պարի յանկերգ մը թրթռա – ցուց։ Ան աւելի շատ մեկնեցաւ քան իր նախորդը՝ կրկնելով։ «Կենալու ժամա – նակ չունիմ, պէտք է որ 28 օրուան մէջ կտրեմ այնքան տեղ, որքան ուրիշներ նոյնը կ'ընեն 30 – 31 օրուան մէջ»։ Յե – տոյ ան տեղ տուաւ ուրիշ ճամբորդի մը, որ բնաւ իրեն չէր նմաներ. երկայնա – հասակ, նիհար, տժգոյն, անօթի եւ մկոտ։ — «Բարեւ, Բախլա – Խորան». այս եղաւ իր բարեւը Փետրուարին, որ «Աստու բարին, Աւագ Ուրբաթ» պա – տասխանեց եւ անհետացաւ։

— Հրամանքնիդ ո՛վ է, հարցուց պան – դոկապետը, որ կը վարանէր զայն ընդու – նելու։ «Իմ անունս ՄԱՐՏ է, կուգամ Մեծ Պահքի երկրէն, անօթութեանս չեն նայիր, ամէն տեղ ինծի ծոմ բռնել կու – տան. բուք – բորանը կը մտնէ կ'ելլէ այս հագուստին ծակերէն. զիս չեն սիրեր բնաւ, որովհետեւ չէն չէ սիրտս»։ «Սուտ ալ չես», մըլտաց պանդոկապետը, եւ մեղքնալով՝ անոր առջեւ քշեց Բարեկեն – դանէն աւելցուք ճուաղեղը, ոխնկան ու պանիրի կտորը։

Յաջորդ առաւօտ Մարտը ծոյլ ծոյլ երկնցած էր խշտիկին վրայ, երբ բակէն լսուեցաւ ձայն մը։ Ցատկեց տեղէն՝ նեղսրտած։ «Անպիտան ԱՊՐԻԼ, որ եռե – ւէս է ինկեր» ըսելն ու կծիկը դնելը մէկ բրաւ։ Եկողը կապուտաչուի լակոտ մըն էր՝ ժիր, ժպտուն, բայց ժիտ կեր – պարանքով. աչքի կը զարնէր իր կանաչ վերարկուն, գդակին վրայ ալ կար մա – նուշակի փունջ մը։ Հարցուց թէ իրմէ առաջ ուրիշ ճամբորդ մը եկա՞ծ էր։ Երբ Բարեկենդանին անունը տուին՝ դժկա – մութեան արտայայտութիւն մը ունեցաւ. յետոյ աւելցուց՝ «խեղկատակութեան իշխանն է ան, մինչ ես մանկլաւիկն եմ Ասպետ – Գարունին, որ շուտով հոս պի – տի գայ։ Այս խօսքին վրայ իրարան – ցում մը սկսաւ պանդոկին մէջ, ոմանք բակը կ'աւլէին, ուրիշներ պատուհանները կը բանային, մինչ Ապրիլը ծաղիկներ կը սփռէր դուրսի մարգերուն մէջ ու քնա – ցած ծառերը կը ցնցէր՝ արթնցնելու համար անոնց պտուկները։ Զատկուան զանգակները սկսան զանգահել ժամերուն աշտարակներէն։ — Ասպետ – Գարունը ուշացաւ, ըսաւ մանկլաւիկը՝ փողոց նա – յելէ ետք. մեղքը՝ Խենթ – Մարտին ճի – տը»։

Արդարեւ Ասպետը կ'ուշանար, որով – տեւ կ'ընկերանար սիրուն իշխանուհիի մը՝ Ծաղկանոյշ – Կանաչին, որ հեծած էր ծանրաքնաց ճերմակ էգ ջորիի մը վրայ, եւ ճամբուն երկայնքին՝ սոխակ, սարեակ ու խայտիտ անուշ – անուշ կ'ող – ջունէին զինք. «Բարի, հազար բարի, օր – իորդ ՄԱՅԻՍ»։ Հագեր էր հրջագգեստ մը օշօշներով, հարսնուկներով ու ծափ – կոտրուկներով բանուած, ու բոյնի մը չափ քնքոյշ իր ափին մէջ կը գգուէր պզտլիկ ծիծառ մը։

Իշխանուհին պանդոկ չհասած՝ բախ – տախնդիր մը մտաւ ներս. չափիկին վը – րայէն բան հագած չէր, կարմիր գօտի մը կը բռնէր իր տաբատը։ Ասոր ամէն մարդ կը ճանչնար։ — «Բարեւ, ՅՈՒՆԻՍ աղ – բար, գոչեց պանդոկապետը զուարթ, դուն հնձուած եւ չորցուած խոտին հա – մար կուգաս»։ — «Ինչպէս միշտ, յարեց մարդը համարձակ. դաշտը թողուցի գերանդիս»։ Յետոյ ծարաւ – ցած՝ եր – կարեց դդումէ իր ըմպանակը, որ պա – րապ էր։ Ցերեկէն ետք ամայի էր պան – դոկը. բոլորն ալ մարգին մէջ խոտերը կտրելու վրայ էին։ Գիշերը խոշոր սայ – լեր կը թաւալէին դէպի մարագները։ «Կեցէք բարով, գալ տարի այս ատեն կը տեսնուինք նորէն» պոռաց զուարթերես Յունիսը՝ գերանդին ուսին, եւ իջաւ ար – ուակն ի վար, ճամբու ընթացքին զովա – նալու համար։

Իրաւ ալ տաք էր. ցերեկուան արեւը կ'անօսրացնէր շուքերը. չուներ կը քը – նանային իրենց որջերուն, հաւերն ալ կը ծուարէին իրենց փոշոտ բոյներուն մէջ. իջեւանին աղօտ երդիքին տակ, ուր կա – յին փեղկերուն ծերպերէն սպրդուն մո – լորած ճառագայթներ՝ սեւ ճանճերու պարս մը կը բզզար չաքարի կտորի մը վրայ։

X.

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՈՋՆԻ

ՊԱՏՈՒԷՐՈՎ ՀԱՄԵՐԳ

Ի՞նչ երգ կը ցանկանայինք լսել Կո – միտասեան օրերին։

Այս հարցով մեր աշխատակիցը դիմեց մի խումբ արուեստագէտների ու գրող – ների, ինչպէս նաեւ՝ առանձին քաղաքա – ցիների ու կոլեկտիւների։ Սիրով տպա – գրում ենք նրանց պատասխանները։

X Երեւանի սառ – մաքրման աւտո – տնտեսութիւնների աշխատակիցները տաղնապով պատրաստւում են լսել՝

Էս գիշեր, լուսնակ գիշեր,
Ձիւնն էկել, գետին նախշել ...

X

Պարոյր Սեւակի պատուէրով կը հա – ղորդուի՝

Լցուել եմ, լալ չեմ կարող ...

X

Սովետական Միութեան ժողովրդական արտիստուհի Տաթեւիկ Սազանդարեանի պատուէրով կը հաղորդուի Զիւանու՝

Ես մի ծառ եմ ծիրանի,
Հին արմատ եմ անուանի ...

X

Արդէն կլասիկ դարձած՝ մի խումբ քն – նադատներ ու թատերագէտներ ցանկա – նում են ունկնդրել՝

Օճ անդր յառաջ,
Մի ձա՛խ, մի ա՛ջ

ժողովրդական երգը։

X

Գիտութիւնների ակադեմիայի թղթա – կից – անդամ, պրոֆէսէօր – դոկտոր Գէորգ Ղարիբջանեանը ուզում է լսել՝

Ինչո՞ւ բինգէօլը մտար։

X

Աջափնեակի մի մեծ խումբ ջրատենչ բնակիչների համար, ի մխիթարութիւն, կը հաղորդենք՝

Կուժն առայ, էլայ սարը...

X

Ջեռուցման սիստեմի ձեռքը կրակն ըն – կած բնակիչների եւ նրանց կաթսայատ – ների չինարար – մոնտաժողների ու նո – րոգողների միացեալ պատուէրով պատ – րաստւում է հաղորդման՝

Մրսում է Երեւանը

էստրադային երգը՝ Ժագ Տուվալեանի կատարմամբ։

X

Նախանձելի պաշտօնից հանուած Արիս – տոտելեանը, ի փառաւորումն անցած օ – րերի, խնդրում է հաղորդել՝

Հազար ափսոս Մոկաց Միրզէն ...

X

Տնային կառավարչից ամիսներով օգ – նութիւն սպասող մի խումբ քաղաքացի – ներ խնդրել են հաղորդել՝

Ի՞նչ եղաւ քո գալդ, եա՛ր, արի՛ եա՛ր...

X

Գինովցած աւտովարորդը դէմ առ դէմ հանդիպելով իր վաղեմի բարեկամ աւ – տոտեսչին, լայն ժպտում եւ խնդրում է հաղորդել՝

Մեր տուն, ձեր տուն իրար դիմաց,
Վա՛յ, դլէ եամանն ...

վաղուց ծանօթ երգը։

X

Աշոտ Գրաշին մեծ յուզմունքով ուզում է լսել՝

Վարդն առանց փշի ինձ չհանդիպեց,
Որին մօտեցայ՝ ձեռքերս ծակեց։

ժողովրդական երգը։

X

Ժողովրդական երգի սիրահար Սիլվա Կապուտիկեանն այս անգամ ուզում է լսել Արտ. Այվազեանի՝

Քայլիր քեքու,
Իմ քարաւան

ժամանակակից երգը։

Յ. ԴԱՒԹԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ջուր՝ մէկ ումպով խմեցի։

Պատկերալից յստակ, կտրուկ, սրա – միտ ոճ։

Մերթ ընդ մերթ քրքջալիր թէ մելա – մաղձիկ՝ կը քշէ հոն ուր կը փափաքի քեզ առաջնորդել։ Ոչ մէկ յուսախաբու – թիւն երբ կը հասնինք միասին. տեսար – ժան է վայրը։ Կեանքին արահետներէն կ'անցնիս իրեն հետ՝ արագ քայլերով։

Իր ու մեր կեանքին ուղիներով։ Ընդ – հանրացնել գիտէ։ Մասնակից կ'ընէ ա – ռանց պարտադրելու իր տեսիլքը։

Եթէ կարենայինք ընդգրկել նոյն այդ գիրքաւորումը մարդկային յարաբերու – թեանց շուրջ՝ անկասկած խաղաղութիւ – նը պիտի տիրէր երկրագունտին վրայ։ Աւելին՝ իրապաշտ երջանկութեան փի – լիսոփայութիւն մըն ալ կրցած է սպրդե – ցնել Մավեան իր այս գիրքին ներս՝ ուր թարմ կենսալիր շունչ է խտացուցեր բազմապատկեալ չափերով։ Համով գիրք։

Դարձեալ մէկ օրուան մէջ՝ վերստին կարդալ։

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԷՆԻՆԱ

Ա.

Բոլոր երջանիկ ընտանիքները իրարու կը նմանին, բայց դժբախտ ընտանիքները իրենց մասնաւոր դժբախտութեան ձեւը ունին ամէն մէկերնին։

Ամէն ինչ տակնուվրայ եղած էր Օպ – լոնսքի ընտանիքին մէջ։ Տիկինը իմացած էր որ իր ամուսինը յարաբերութիւն ու – նէր ֆրանսացի վարժուհիին հետ եւ յայտարարած էր որ այլեւս չէր կրնար անոր հետ միեւնոյն տանիքին տակ ապ – րիլ։ Այս կացութիւնը երեք օրէ ի վեր կը տեւէր եւ ծանրօրէն կը ճնշէր ոչ մի – այն երկու ամուսիններուն եւ տանը մար – դիկներուն վրայ ալ։ Ամէնքն ալ կը զգա – յին որ անոնց բնակակցութիւնը ա՛լ դո – յութեան պատճառ չունէր եւ թէ այլեւս աւելի օտար էին քան պանդոկի մը մէջ իրարու հանդիպող ճամբորդներ։

Տիկինը ա՛լ դուրս չէր ելլեր իր մաս – նաւոր յարկաբաժնէն։ Իշխան Օպլոնսքի երեք օրէ ի վեր չէր երեւցած տան մէջ։ Տղաքը՝ իրենք իրենց ձգուած, տունին մէջ կը թափառէին. անգլիացի վարժու – հին կռուեր էր ծառային հետ եւ իր բա – րեկամուհիներէն մէկուն գրած էր որ – պէսզի իրեն համար ուրիշ տեղ մը գըտ – նէ։ Սեղանապետը, նախորդ օր, յան – կարծ ձգեր գացեր էր՝ ճաշի ատեն. խո – հարարուհին ու կառապանը հրաժարա – կան տուած էին։

Գժտութեան երրորդ օրը, իշխան Ստե – փան Արքանիէվիչ Օպլոնսքի կամ Սթի – վա, ինչպէս զինք կը կոչէին, առտուան ժամը ութին իր սովորութեան համեմատ արթնցաւ՝ գրասենեակին մէջ, ռուսական կաշիէ բազմոցի մը վրայ եւ ոչ թէ ա – մուսնական ննջասենեակին մէջ։

Իր դէր ու պարարտ մարմինը դարձուց բազմոցի զսպանակներուն վրայ, կար – ծես կրկին քնանալու համար, իր բա – զուկներուն մէջ ուժով մը սեղմեց բար – ձը՝ զայն իր այտին փակցնելով, յետոյ մէկէն ցատկեց, բազմոցին վրայ նստաւ եւ աչքերը բացաւ։

— Այո՛, այո՛, ի՞նչպէս էր, հարցուց ինքնիրեն, վերյիշելով երազը որ տեսա – ւին կը տեւէր։ Այո, Ալապին խնջոյք մը կուտար ի պատիւ Տարմշթատի, ո՛չ, Տարմշթատ չէր, ամերիկեան անուն մըն էր... այդ Տարմշթատը Ամերիկա էր... Այո, Ալապին ճաշ մը կուտար ապակիէ սեղաններու վրայ ու այդ սեղանները կ'երգէին. «Իլ միէ թեզորօ» ու գինիի սրուակներ կային, որոնք միեւնոյն ա – տեն կիներ էին...։

Օպլոնսքիի աչքերը շողացին ու ժպտե – լով մտածեց։

— Այո, հաճելի էր, շատ հաճելի էր... տակաւին շատ սքանչելի բաներ կային, բայց անկարելի է խօսքով բացատրել, նոյնիսկ մտովի։

Նշմարեց լուսաւոր ճառագայթը որ պատուհանին. կառաէ վարագոյրներէն մէկուն տակէն ներս կը սպրդէր, զուար – թօրէն բազմոցին վրայէն վար առաւ ոտ – քերը, սեւափայլ մուճակները փնտռեց՝ զոր իր կինը ասեղնագործած էր նախորդ տարին՝ իր տօնախմբութեանը համար տասնամեայ հին սովորութեան մը հա – մեմատ։ Ձեռքը երկարեց այն կողմը ուր իր սենեկազգեստը կը շտնուէր միշտ։ Յանկարծ յիշեց այն պատճառը որուն համար այլեւս կնկանը քով չէր պառ – կեր. ժպիտը աներեւոյթ եղաւ իր դէմ – քէն եւ յօնքերը պռստեց։

— Ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ, ըրաւ մէկէն յիշելով անցածը։

Եւ իր երեւակայութեան մէջ ողեկոչեց իշխանուհիին հետ իր կռիւին բոլոր ման – րամասնութիւնները եւ ինքզինքը զգաց անել կացութեան մը մէջ, տառապելով մանաւանդ այն պատճառով որ գիտէր թէ ինքն էր այս բոլոր տակնուվրայու – թեան պատճառը։

— Այո՛, ինձ պիտի չներէ, չի կրնար ներել, եւ ինչ որ ամէնէն սոսկալին է՝ այն է որ յանցանքը իմս է, բայց յան – ցաւոր չեմ. հո՛ս է ահա եղեռնը...։ Ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ, կը կրկնէր յուսահատօ – րէն՝ իրենց կռիւին ամէնէն դժնդակ մի – ջադէպերը յիշելով։

Ամէնէն անհաճոյ վայրկեանը այն ե – ղած էր երբոր թատրոնէ դոհ եւ ուրախ վերադարձին, ձեռքը խոշոր տանձ մը բռնած՝ զոր մտադիր էր իշխանուհիին նուիրել, զայն ո՛չ սրահը ոչ ալ աշխա – տութեան խուցին մէջ գտաւ, այլ իր սեն – եակին մէջ՝ ձեռքը բռնած այն դժբախտ նամակը, որ ամէն բան երեւան հաներ էր։

Իր կինը, իր Տոլլին, զոր իր տանտի – րուհիի բազմազբաղ վիճակին մէջ տե – սած էր, անշարժ նստած էր, տոմսակը ձեռքին մէջ, եւ իրեն կը նայէր զզուան – քով, յուսահատութեամբ ու բարկու – թեամբ։

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս, ի՞նչ կը նշա – նակէ այս, կը կրկնէր ցոյց տալով նա – մակը։

Այս յիշատակին՝ ամբաստանութենէն աւելի իշխանը կը զբաղեցնէր այն ձեւը, որով պատասխանած էր հարցումին։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(1 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ
Յիշատակին

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Մարտ մէկին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քիւթիւկեան ընտանիքի համայն ննջեցելոց :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք ճաշ մը տեղի կ'ունենայ եկեղեցւոյ մօտ՝ Րիւ Թուլոնի Փաթրոնաժի սրահը :

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր. : Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ, պէտք է արձանագրուին, հեռաձայնելով՝ 899 – 22 – 19 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արամ Փէշտիմալճեան եւ զաւակները՝ Րաֆֆի եւ Իզապէլ, Երան-եան, Քոլոժիրու ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ դպիրներուն, Մխիթարեան Հայրերուն, Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ծնողաց միութեան, Մխիթարեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան, «Աշխարհ» Թերթի խմբագրութեան, Որբերու Օգն. Մարմնին, Տիկին Իրիս Պիւլպիւլեան – Փափազեանի եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրով կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային եւ ընկերոջ՝

ԱՐԱՄ ՓԷՇՏԻՄԱԼՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ Այրի Տիկին Փէշտիմալճեան եւ Քալիժիրու եղբայրները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն .—

200ական ֆր. Յառաջի եւ Աշխարհի :

100ական ֆր. Որբերու Օգն. Մարմնին եւ Մխիթարեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Հաճեան (Տրակինեանէն) 50 ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան փոխան ծաղկեպսակի Անդրանիկ Գափաքճեանի (Տէսին) մահուան առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վ. Մոսդիչեան եւ զաւակները կը նուիրեն յիսուն ֆր. ի նըպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Նըւարդ Գարթանի մահուան առթիւ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին անհրաժեշտ շինութիւններուն եւ կահաւորման ի նըպաստ կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Հ. Մոմճեան 500 ֆրանք, Ս. Սանճեան հաստատութիւն (Վիլֆրանշ) 250, Տէր եւ Տիկին Պ. Ճէզվէճեան, Տիկ. Վ. Մեսրոպեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Տապաղեան 200ական ֆրանք : Վ. Շապանեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Արզարեան (Ալպի), Պ. Պէկլարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Աճէմեան (Անկէն), Տիկին Գ. Շ., Տիկին Շ. Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Ուզունեան (Լիոն), Մ. Տէրտէրեան (Սէն Տընի), Ժ. Սաղըրեան (Ամիէն), Տէր-Մինասեան (Սէն Գլու), Նազարէթեան (Սէվրան), Տիկին Ս. Մարտիրոսեան 100ական ֆր. :

(Շար.)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Արեւելեան Լեզուներու Հայերէնի Դասընթացքները կը հրաւիրեն ձեզ դասախօսութեան մը, լուսարձակումներով զոր կը կատարէ՝

ՓՐՈՖ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Շաբաթ, Փետր. 28, ժամը 16.30ին

Նիւթ՝

Les Arts figuratifs en Arménie des Bagratides.

Centre Universitaire Dauphine
Place du Mal. Delattre de Tassigny
Métro Dauphine

Մուտքը ձրի է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Մարտ 8ին, Կիրակի, ժամը 16ին

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը կը գումարուի այս Հինգշաբթի, ժամը 19էն 20, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մարմինները իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթ. եւ Շ. Միսաքեան խումբը միասնաբար այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին :

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթ. Կիրակի (1 Մարտ) ժամը 15ին :

Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ, Ուրբաթ (27 – 2), ժամը 20.30ին :

Հ. Յ. Դ. Ակնունի խումբ, Չորեքշաբթի (25 –2) ժամը 21ին :

Հ. Յ. Դ. Վռամեան եւ Ընկեր – Կարօ խումբերը միասնաբար Շաբաթ (28–2), ժամը 21ին :

Հ. Յ. Դ. Վարուժան խումբ, Կիրակի (1 – 3) ժամը 15ին :

Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբ, Կիրակի, (8 – 3) ժամը 15ին :

Հ. Յ. Դ. Գէորգ – Չաւուշ խումբ, Կիրակի (8 – 3) ժամը 16ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՊՕՄՈՆ,— Ս. ԳՐ. – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ մեր հաւատացեալ ժողովուրդին թէ Մեծ Պահոց օրերուն, ամէն չորեք Չորեքշաբթի օրեր առաւօտեան ժամը տասնին կը կատարուին Արեւագալի արարողութիւններ, նմանապէս ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 16ին կը կատարուին հսկումի եւ խաղաղութեան արարողութիւն : Արեւագալ պիտի ըլլայ նաեւ ամէն Կիրակի պատարագէն ետք : Կը հրաւիրենք մեր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց :

ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
27 Փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ
ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

Միութեան սրահին մէջ, 7 Րիւ Բաքէր կը խօսի՝ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝

Հայապահպանման ազդակները ըՍփիւռքի մէջ :

Խօսք կ'առնեն նաեւ, երիտասարդներ՝

Պ. Պ. ՓԻԷՐ ԱԿԻՆԵԱՆ,
եւ ԺԻՐԱՑՐ ՎԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19ին, ժամը 20.30ին, 77 Րիւ Լաֆայէթ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ հինգին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց ադամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարսկահայ ուսանողուհի մը սենեակ մը կը փնտռէ հայ ընտանիքի մը մօտ կամ առանձին, խոհանոցի դիւրութեամբ : Գրել «Յառաջ»ին որ կը փոխանցէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ :

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
—o—

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 28 Փետրուար կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան Միութեան գրասենեակին մէջ : Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս խիստ կարեւոր ժողովին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)
KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)
ԵՐԵՔ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (դրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

39րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Արշաւը եւ բանակումի կեանքը
Հայկական պարեր եւ երգեր
Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր
Սկաուտական նուագախումբը
Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ :
Սկաուտական տողանցք

Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան:

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒԻՖԷ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ
ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ – ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի քող մնայ :

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 ֆր. : Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ :

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ :

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով .— ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն :

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. ճամբորդութիւն

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՄԱՐՏ 27 — ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ԱՊՐԻԼ 13 — ԳԻՆ 2350 ՖՐԱՆՔ

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 15 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ԴՈՒՔ ԵՒՍ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Թուրիսթիկ սենեակ եւ ճաշ «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ

ԾԱՆՕԹ.— Անցեալ Սեպտ.ի անակնկալօրէն ստեղծուած էին անհաճոյ պայմաններ : Այս եղանակին բոլոր ճամբորդութիւններուն համար պաշտօնական պայմանագրութեամբ ապահովուած է զբօսաշրջիկներուն բնակութիւնը «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ :

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

Conditions d'inscription :

— Passeport validé
— 4 photos
— Carnet de change (*on peut se procurer celui-ci dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo*).

I

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. — Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 24 FEVRIER 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.748
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.748

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ ԿԱՐ ԱՆՏԷՐ...

Պատմութիւնը պիտի ըսէ .—

Ժողովուրդ մը կար անտէր, կէսը՝ արմատախիլ ջարդուած, մնացեալ կէսը՝ ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի :

Այդ ժողովուրդը — այսինքն կէսը որ ողջ մնաց — ինկաւ սար ու ձոր, անցաւ ծով ու ցամաք, քառեցաւ աշխարհի բոլոր ցեղերուն եւ ազգերուն, — եւ բոլորովին կորսնցուց իր հաւասարակշռութիւնը :

Այն ատեն որ, փոխանակ հին խրամատները լեցնելու եւ ամփոփուելու, ինքն իրմով զօտեպնդուելու, ճեղք ճեղքի վրայ բացաւ, ճակատ ճակատի դէմ հանեց, եւ ինքն ալ մնաց չուարուն՝ չորս ճամբաներուն վրայ :

Եւ այս՝ լման տասը տարի քամելէ յետոյ պանդխտութեան բոլոր դառնութիւնները: Ցմրուր քամելով օտարութեան լեղին ...

Այս ժողովուրդը ունեցաւ բոլոր առաքինութիւնները, բացի մէկէն, — քննական ոգի :

Ան հաւատաց ինչ որ պատմեցին, եւ մէկ աջ, մէկ ձախ ժպտելով, թոյլ տուաւ որ մարդիկ իրենց բուրդը մանեն իր գլխուն :

Ան չսորվեցաւ իր պատմութիւնը: Կամ սորվեցաւ այնպէս ինչպէս ուսուցին օրըօրին: Ինչպէս որ հաճոյ էր իրեն :

Հազիւ լրացած իր պանդխտութեան առաջին տասնամեակը, ան դարձաւ անճանչելի եւ անկերպարան՝ իր «ուսումնական»ներով :

Ան կորսնցուց, շնորհիւ այդ նոյն «ուսումնական»ներուն, ամէնէն տարրական գիտելիքներն ալ :

Ու գնաց ո՛ւր որ քաշեցին, — մերթ աջ, մերթ ձախ: Երկու քայլ յառաջ, տասը քայլ ետ :

Ան ունէր պարտականութիւններ եւ սրբութիւններ, որոնց համար գլուխ գլխի կուտար ,— հողի՛ն կուտար, երբեմն:

Հազի՛ւ տասը տարի դիմացան այդ բոլորը, օտար հողի վրայ :

Դարեր ու դարեր, անոր համար միութեան գիծ մըն էր եկեղեցին :

Այսօր, արդէն, ունինք «մեր ժամը», «ձեր ժամը»: Վերի թաղ, վարի թաղ : Ազգային եկեղեցին եւ անհատականը :

Դուրգուրանքի եւ գործունէութեան վառարան մըն էր դպրոցը, իր կոկոններով, բողբոջներով ու ծաղիկներով :

— Դպրո՞ց, Դաշնակցակա՞ն է թէ ռամկավար : Ես կոպեկ չեմ տար անոնց բացած դպրոցին: Ո՛ղջ մնան ֆրանսականը, յունականը, պուլկարականը, հրէականը ...

Անոր համար օրհնութիւն էր որեւէ միութեան կազմակերպումը : Գոնէ մարդիկ ճամբայ կ'ելլէին բարի մտքերով : Ու բարի էր չրջապատն ալ :

Այսօր Միութիւնները կը համարուին կրկէսներ՝ աքլորամարտ սարքելու եւ ծափեր կորզելու :

Այս ժողովուրդը կիրակմուտք ունէր իր մեռելներուն համար: Խունկ եւ աղօթք, որ կը պայծառացնէին իր հոգին:

Տարիներ անցան, եւ իր ազգային մեռելներն անգամ բեռ դարձան :

Լաւագոյն պարագային, ամէն տարի վէճ — յաճախ կռիւ — կը ծագէր, մէկ միլիոն մեռելներու յիշատակին առթիւ : — «Կախե՞լ թէ չկախել: Երգե՞լ թէ չերգել »...

Այս ժողովուրդը չունէր ազգային-քաղաքական խորհրդանշան, բացի յեղափոխականէն կամ քրիստոնէականէն : Ունեցա՛ւ առտու մը ,— արիւնով թաթխուած :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՍԱՐՍԱՓ ՄԸ ԿԸ ՍՏԵՂԾՈՒԻ

—o—

ԵՐԿՈՒ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ՊԱՅԹԵՑԱՆ

—o—

Օդանաւերու մէջ կատարուած ահաբեկչական արարքները աստիճանաբար աւելի եղերական բնոյթ կը ստանան : Ցարդ օդանաւեր «կ'առեւանգուէին»՝ ստիպելով օդանաւորդներուն շեղել իրենց ճամբան : Անցեալ շաբաթ Միւնիխի օդակայանին մէջ պաղեստինցի Արաբներ ձեռնառումբեր նետեցին եւ ատրճանակի հարուածներ տեղացուցին Իսրայէլեան օդանաւի մը ճամբորդներուն վրայ : Այս անգամ քայլ մը աւելի առաջ երթալով՝ արձակաղէնները ռումբեր զետեղեցին երկու օդանաւերու մէջ, որոնք Ցիւրիխէն եւ Ֆրանքֆորթէն Թէլ Ավիվ սահմանուած էին երթալու: Եղերական վախճան մը ունեցաւ առաջին օդանաւը, որ զուիցերական օդանաւային ընկերութեան կը պատկանէր: Արդարեւ Ցիւրիխէն մեկնող օդանաւը ռումբի պայթումի մը հետեւանքով (վերջին պահուն հաստատուեցաւ այս պարագան) պայթեցաւ, երբ հազիւ 23 վայրկեանի թռիչք կատարած էր: Քորոնատոյի մէջ գտնուող 38 ճամբորդներն ու անձնակազմի ինը անդամները մեռած են : Ուրեմն 47 հոգի զոհ գացին օդային եղեռնափորձին : Ասոնցմէ մեծ մասը հրէայ էր՝ զանազան երկիրներէ : Ֆրանքֆորթէն մեկնած օդանաւը աւելի բախտաւոր եղաւ, քանի որ ռումբի մը պայթումէն ետք յաջողեցաւ վայրէջք կատարել : Ոչ մէկ զոհ կայ :

Այս եղեռնափորձերը, ինչպէս ակնկալելի էր, մեծ յուզում յառաջ բերաւ ամէնուր :

Զուիցերական եւ Իսրայէլեան կառավարութիւնները յատուկ նիստեր գումարեցին՝ քննելու համար հարցը : Միւս կողմէ օդանաւային բազմաթիւ ընկերութիւններ՝ անգլիական, սկանտինաւեան, հոլանտական, զուիցերական, ֆրանսական (Էր - Ֆրանս) որոշեցին ցնոր տրնօրինութիւն դադրեցնել փոխադրութիւնը դէպի Իսրայէլ բոլոր ապրանքներուն եւ թղթատարութեան : Այս առթիւ աւելցնենք, որ Իսրայէլեան «Էլ Ալ» օդանաւային ընկերութիւնը յանձնառու եղաւ ինք կատարել այդ փոխադրութիւնները, եթէ օտար օդանաւերը չեն փափաքիր շարունակել իրենց գործը : Ցամենայն դէպս, Տիկին Կոլտա Մէյր, Իսրայէլի վարչապետը, դատապարտելէ ետք եղեռնափորձը, անհրաժեշտ գտաւ, որ բոլոր երկիրներն ալ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնեն, որպէսզի վերջ տրրուի նմանօրինակ ոճիրներու: Տիկին Մէյր դիտել տուաւ նաեւ, թէ օտար ընկերութիւններու վերոյիշեալ որոշումը խորքին մէջ կը նշանակէր տեղի տալ Արաբներուն սպառնալիքին առջեւ : Պաղեստինցիները նախապէս յայտարարեցին, թէ իրենք են եղեռնափորձերուն կազմակերպիչները: Քիչ ետք սակայն, հերքեցին այդ լուրը :

Մինչ հանրային կարծիքը վրդովումով կ'արձանագրէր օդանաւային դէպքերը, անդին Ամմանի մէջ վերջ կը գտնէր Յորդանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու խօսակցութիւնները, որ, ինչպէս գրած էինք, սկսան Շաբաթ օր: Բանակցութեանց արդիւնքի մասին դեռ կարելի չէ վերջնական խօսք ընել, քանի որ չհրապարակուեցան ժողովին մանրամասնութիւնները, այլ խօսքով դեռ ծանօթ չէ, թէ ինչ որոշում տրուեցաւ : Հակառակ միացեալ զեկոյցին — շատ կարճ— որ կը խօսի երկու ժողովուրդներու իրերհասկացողութեան մասին, հակառակ զեկոյցով մատնանշուած «գործակցութեան» մասին, քաղաքական դէտերու համոզումով հիւսէյն տեղի տուած է: Կը կարծուի, թէ Պաղեստինցիները մեծ իրաւունքներ ձեռք ձգած են, ինչպէս, օրինակ, իրենց անձնաթուղթերը ունենալու իրաւունքը : Այսպէս է, որ դէտերը չեն վարանիր ըսելու, թէ Պաղեստինցիները յաջողեցան պետութեան մէջ պետութիւն մը հաստատել, հակառակ այն իրողութեան, որ յորդանանեան ղեկավար շրրջանակները կը փորձէին վերջ տալ Պաղեստինցիներու սանձարձակ գործունէութեան : Դեռ ժողովէն մէկ օր առաջ, Յորդանանի Պետեւի չէյխերը անհրաժեշտ կը գտնէին, որ յարգուէր պետութեան իրաւունքը : «Մենք Ֆէտայիներուն հետ ենք, պատրաստ ենք ի հարկին կռուելու իրենց հետ, բայց չենք կրնար թոյլ տալ, որ անիշխանական տարրեր անկարգութիւն սերմանեն երկրին մէջ »:

Մեղրալուսինը հազիւ անցած, այդ ալ դարձաւ կռուախնձոր :

Մարդիկ ելան այս անտէր ժողովուրդի ծոցէն ,— ուսումնականնե՛ր— որոնք «ճիշտ» յայտարարեցին այդ խորհրդանշանին դէմ :

Եւ որովհետեւ անբաւական էր իրենց ուժը, դիմեցին խուրաքանչիւր երկրի պետական ուժին : Գրգռեցին հիւրընկալ ժողովուրդին պատասխանդրութիւնն ալ :

— Դուք, մեծ ազգ, յաղթական պետութիւն, ի՞նչպէս թոյլ կուտաք որ ձեր փառապանծ դրօշին քով պարզուի «այսպիսի կերպասի ծուէն մը »... Ի՞նչպէս կը հանդուրժէք այս նախատինքին ...

Եւ անտէր ժողովուրդին ազգային խորհրդանշանը, «Այսպիսի կերպասի ծուէն մը», քաշքշուեցաւ պահականոցէ պահականոց : Ցանցաւորի մը պէս կծկուեցաւ մինչեւ նախարարական դրասենեակներու մէջ, դարձաւ բերնի ծամոց՝ ուժեմին-չուժեմին, մինչեւ որ ...

Մինչեւ որ, հիւրընկալ իշխանութիւնը՝ այլեւս համոզուելով թէ իսկապէս անտէր է այս ժողովուրդը, անոր պարտադրեց միայն իր դրօշը, միւսը հռչակելով օրէնքէ դուրս :

Այսպէ՛ս եւ իր բոլոր գործերուն մէջ, հեռու՝ հայրենիքէն, օտար ափերու վրայ :

Ահաբեկ՝ արագ եւ անդարձ կազմալուծման հեռանկարէն, ահազանգը սկսաւ հնչել ժողովուրդի խոնարհ խաւերէն :

Կոչեր սկսան տեղալ յանուն ազգի եւ կրօնի ... Ցանուն անցեալի եւ մեռելներու :

Անօգո՛ւտ: Կորսնցուցած՝ իր հաւասարակշռութիւնը, տարուբեր՝ զոյնզգոյն առաջնորդներու եւ հոսանքներու մէջ, անտէր ժողովուրդը շարունակեց իր կենդանի ուժերն սպառել անծանօթ ուղղութեամբ: Ձեռք ճեղքի վրայ բանալով : Հետզհետէ աւելի հեռանալով իր խարիսխէն :

Պատմութիւնը պիտի ըսէ, տակաւին, թէ առտու մը արթնցաւ անտէր ժողովուրդը :

Բայց, — շատ ուշ էր, անճանաչելի դարձած ըլլալով իր բարոյական կերպարանքը :

1933 — Շ.

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ

—o—

Խորհ. Միութիւնը, որ մաս կը կազմէր Գրագէտներու Եւրոպայի Ընկերակցութեան, որոշեց քաշուիլ անկէ, որովհետեւ ընկերակցութեան միւս ազգերու անդամները խստօրէն քննադատած են Սոլժենիցինի արտաքսման քայլը Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութենէն :

« Լիտերատուրնիա Կազէտա» , որ Գրողներու Միութեան օրգանն է, այս որոշումը հաղորդելով կը ճշդէ, թէ բանաստեղծ Ալեքսանդր Տվարդովսկի, որ փոխ - նախագահն էր Գրագէտներու Եւրոպայի Ընկերակցութեան եւ Հերակլ Ապաշիձէ, որ Վրաստանի Գրողներու Միութեան նախագահն է եւ, միաժամանակ խորհրդատու՝ Գրագէտներու Եւրոպայի Ընկերակցութեան մէջ, ներկայացուցած են իրենց հրաժարականները :

Միեւնոյն ատեն Գրական Թերթը հրապարակեց երկար բաց - նամակ մը՝ ուղղուած Գրագէտներու Եւրոպայի Ընկերակցութեան ընդհանուր քարտուղար՝ Ճիանքարլօ Վիկորելլիի: Բաց - նամակին հեղինակն է ծանօթ պահպանողական գրագէտ մը՝ Նիքոլայ Գրիբաչեւ :

Հռոմի մէջ, Վիկորելլի ընդունեցաւ, որ անցեալ ամիս, ինքն ու բանաստեղծ Ճիուզեփփէ Ունկարէթթի երկուքուկէս էջերէ բաղկացած «Մանիֆեստ» մը պատրաստած են՝ ի պաշտպանութիւն Սոլժենիցինի, որ անցեալ Նոյեմբերին արտաքսուած էր Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան շարքերէն, որովհետեւ անհրաժեշտ քայլեր ձեռք չէր առած արգիլելու համար իր գործերուն հրատարակութիւնը Արեւմուտքի մէջ : Ի դէպ այս գործերու հրատարակութիւնը թոյլ չէր տրուած կատարել Խորհ. Միութեան մէջ:

« Մանիֆեստ»ին մէջ կ'ըսուի, թէ խորհրդային երեք հարիւր գրագէտներ դէմ եղած են Սոլժենիցինի արտաքսումին, սակայն պահպանողական ղեկավար մարմինը, առանց հարցը ընդհանուր ժողովի մը օրակարգ դարձնելու՝ տուած է իր ծանօթ որոշումը :

« Մանիֆեստ »ին մէջ ըսուած է նաեւ, թէ եթէ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք չառնուին՝ արտաքսուած գրագէտը վերստին շարքերէ ներս ընդունելու համար, Գրագէտներու Եւրոպայի Ընկերակցութիւնը, որ հիմնուած էր ասկէ 10 տարի առաջ՝ փոխանակելու մտօք միտքեր Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, հարկադրուած պիտի ըլլայ «ցաւ ի սիրտ առկախել բոլոր գործակցութիւնները » Խորհ. Միութեան հետ :

Վիկորելլի յայտարարեց, թէ իտալացի 120 գրագէտներ եւ 420 ուրիշ եւրոպացի գրողներ, որոնց շարքին Ռումանացիներ եւ Եուկոսլաւներ ալ, ստորագրած են « Մանիֆեստ»ը :

Խորհ. Միութիւնը քաշուելու իր որոշումը տուած է Փետրուար 11ին:

Թ. Ա. Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ, կինը, Արտաքին Նախարար՝ Շուման եւ կարգ մը անձնաւորութիւններ Երկուշաբթի օր մեկնեցան Ամերիկա: Ֆրանսայի երրորդ նախագահն է որ պաշտօնական այցելութիւն կը կատարէ Ամերիկա, բայց մինչեւ վերջին վայրկեանը վախ կայ որ իրեն դէմ ցոյցեր տեղի ունենան :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան շարքերէն վտարուեցան 5 ծանօթ գրագէտներ : Բոլորն ալ ազատախոհ տարրեր էին :

Քաղուածոներ Արուեստասէրի մը Օրագրէն

ԿՈՄԻՏԱՍ, ՌՈՊԷՐ ԴԱԶԱՏԸՍԻ, ՄԵՆՈՒՀԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, ՌՈՒՏՈԼՖ ՊԱՐՇԱՅ, ՌԻԽԹԷՐ, ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ ՊԱՂ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ, ԱՆԿԱՊ ՕՐԱԳԻՐ, ԱՓՈԼԼՕ 11, ՏԱՐԵԴԱՐՁ, ԱՆԴԱՍՏԱՆ 18, ՅԱՌԱՋԱՑՄԱՆ ՊԱՏՐԱՆՔՆԵՐԸ, ՎԻԵՅՐԱ ՏԱ ՍԻԼՎԱ: ԿԵԱՆՔԻՆ ՍԷՐԸ, ՓՈԼԻԱՔՈՖ, ՏԻԳՐԱՆ ՏԱՏԸՐԵԱՆ, ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՆՈՒԿԵԱՆ, ՏԱՎԻՏ ՕՅՍԹՐԱԽ ՖԻՇԷՐ ՏԻՍՔԱՕ, ՆԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ, ՀԷՆՐԻԿ ՉԵՐԻՆԿ, ՓՕԼ ՔԼԷ, ՊԱԼՇՈՅԸ ՓԱՐԻԶ, ՌՈՍԹՐՈՓՈՎԻՉ: ՎԱՍՕ ՏԷՎԷՅԻ, ՄԱՐՔՇԱԿԱԼ, ՆԱՄԱԿ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆԻ, ԺԱՆ ՖՈՒՐԱՍԹԻԷ, ՊԵԹՀՈՎԷՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐՈՒ, ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐԴԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՍԱԹԻՐԻՔՈՆ

Փարիզ՝ Փետրուար 1970

Բ.

Ժընեւ, 23 Յուլիս 1969

Նոյն օրը հասանք Ժընեւ :

Կարելի՞ է չյուզուիլ. կարելի՞ է չընդունիլ վերելքը մարդկութեան : Զտեսնել բարիքները գիտութեան : Ոչ անշուշտ : Զհրճուիլ անոր գրեթէ անհաւատալի կիրարկումներուն հետեւանքները երազելով : Զփարի՞լ անոնց : Երբեք : Ցաւս հոն չէ :

Ու կիսաբաց աչքերով կը հետեւիմ առաւօտեան ժամը չորսին, «խաղաղութիւն» կոչուած պանդոկիս հեռատեսիլին դիմաց կանգնած, Ափոլլօ 11ի արկածախնդրութեան : Այդ գերազանց ու աննման նուաճման :

Ու կ'իջնեն : Եւ ոտնակոխ կ'ըլլայ լուսինը :

Կը հպարտանամ՝ մարդ եմ ի վերջոյ՝ Արմսթրոնկի նման :

Միակ փափաքս է արդէն այդ րոպէին իր տեղը ըլլալ : Քիչ ետք՝ հազիւ քանի մը վայրկեան՝ որոշ յուսախաբութիւն : Փոխանակ մարդը մարդուն ծառայ տեսնելու, առաջին իսկ քայլերէն անոր լուսնի փոշոտ, նոր քարուղիներուն վրայ, յայտնի կ'ըլլայ թէ պիտի վերսկսի նոյն խենթ պատմութիւնը : Աւելի ճիշդ հինը պիտի շարունակուի հոն ալ : Դրօշակի պատմութիւն : Զօրաւորին թաթը՝ որ կը փորձէ թաւշային ըլլալ՝ առանց յաջողելու :

Առարկայօրէն՝ կը տխրիմ խորհելով թէ՝ ի վերջոյ դրամ, կազմակերպութիւն եւ ելեկտրոնիք միայն յաջողցուցին այս սարսռազդեցիկ ծրագիրը :

Հերոսութիւն է անշուշտ՝ բայց եթէ լուսինը շահելու համար պուտ մը երկիր եւս պիտի կորսնցնենք՝ այս յեղաշրջումն ալ մեզ պիտի առաջնորդէ շարք մը նոր պատրանքներու : Անվերադառնալի ուղին անելանելի՞ է արդեօք : Հոն երթալ՝ հերոսութիւն է՝ այո. բայց որքան աւելի դիւրին ուրեմն, քան արուեստով ապրիլ հոս, մօտիկը սուրբ տարածութեան մը վրայ որ իսկապէս մերն է :

Յետոյ քնացայ :

Քանի մը ժամ ետք՝ պատուհանէս՝ երբ ջուրի կաթիլներու հսկայ աշտարակը վեր վեր կը բարձրանար, խառնուելու համար դարձեալ Լէմանին՝ հայելիի փոխակերպուած ջուրին երեսը՝ հալած լոյսի շերտերուն մէջ տեսայ Երեւանի նոր ելեկտրոնային արագացուցիչը, նաեւ հաշուիչ մեքենաներ պէսպիսուն որ կը տողանցէին արագ արագ արաբանկարներ գծելով օդին եւ ջուրին մէջ :

Անոնք որ կարելի դարձուցած են այդ իրագործումը հոն, մինչեւ իսկ որոշումը այդ իրագործման, հանճարեղ իրատես եւ հեռատես են : Կը հաւատամ որ քըսանեւմէկերորդ դարը արդէն իսկ սկըսաւ կազմակերպութեան տրուած, եւ ելեկտրոնային դրութեան ստացած կարեւորութեամբ :

Մնացեալը մեզ չփոթեցնող խաղ է : Առինք քայլ մը՝ առնուելիք միլիառ քայլերուն ուղղութեամբ. չմոռնալ :

Այո՛, երկու մարդ ոտնակոխ ըրին լուսինը, բայց հարցումը՝ կարեւոր հարցումը ամբողջական կը մնայ՝ ինչո՞ւ :

Ուրախանա՞լ թէ տխրիլ : Խորհրդածել եւ աշխատիլ : Որովհետեւ փքանալու ժամանակ չունի այլեւս մարդկութիւնը :

Լուսինը՝ անոր թմրեցուցիչը պէտք չէ ըլլայ, այլ զայն գգաստութեան բերող նախաշարժիչ ուժ : Եթէ կրնայ :

×

Իսթանպուլ, 17 Օգոստոս 1969

Գընալը. առաւօտ է : Այսօր շատ կանուխ քառասունեւհինգ տարու եղայ : Կը վերյիշեմ ժապաւէնը :

Ծովափը, փայտաշէն տունը՝ սանդուխը, որուն առաջին աստիճաններուն քով եմ ծներ : Երազ, սանդուխիս՝ փայտակերտ սկիզբ ինծ համար : Հայրենի տունս կը տեսնեմ :

Կը պլպլան անրջային աղօտ լոյսով՝ բայց յստակ վերարտադրութեամբ ամենահին չորս յիշատակներ :

Հանդիսութիւն մը, խնջոյք մը՝ հրդեհ մը : Եւ ունկնդրութիւն մը : Պեթհովէնի Քրոյցեր սոնաթը՝ Ֆրից Քրայսլերի ճըպոտով : Ես արուեստասէր դարձայ այդ վայրկեաններէն :

Հինգ տարու էի : Ու այդ օրէն սկըսեալ ողջ մանկութիւնս կը յիշեմ :

Գիշերը կղզիին դէպի Պուրկազի կողմը քալեցի : Այն դաշտերուն վրայ ուր գընդակ կը խաղայինք, երկյարկանի տուներ են շիներ, քով քովի առանց պարտէզի :

Ո՞ւր է այն մէկը՝ սիրածս՝ սերկեւիլը ծառերով. աջին, դրան մօտ նռնենի մըն ալ կար, գետինը ջոլինարով ծածկուած կ'ըլլար. պայթած տերեւներով նուռերը կը ժողվէինք աշնան :

Այգի ունէր իմ կղզիս. պզտիկ նաւահանգիստ մըն ալ ունէր այդ կողմը. չորցուցեր են՝ վրան ... երկյարկանի տուներ շինելու համար :

Կ'ըսէինք՝ հով, կով, ծով է՝ մեր Գընալըն :

Բոլորս զիրար կը ճանչնայինք : Շիներ, շիներ են :

Մզկիթ մըն ալ շիներ են : Քաղաքակիրթ քաղաք է դարձեր իմ մանկութեան՝ նուէր Գընալըն՝ ուր կը վազվզէինք ինքնիշխան ու ազատ :

×

Փարիզ, 28 Օգոստոս 1969

Զուգադիպութիւնը բոլորովին կոյր չէ : «Անդաստան 18»ը ստացայ : Վերջինը : Ի՞նչ ըսել : Ու Օգոստոսի վերջին օրերը գրադարանի մաքրութեան շրջան է մեր տան մէջ : Այդպէսով վերագտայ Անդաստանի տասնամեակին առթիւ արտասանուած երկու խօսք՝ Ապրիլ 1961ին :

Երեք թղթիկներ, հազիւ դեղնած, բայց զարմանալիօրէն նոր : Այսօր ալ, խրոխտ ու վհատ չեշտով գուցէ, պիտի ըսէի դարձեալ :

×

Թոյլ տրուեցաւ ինծ, հոս այս գիշեր, յանուն ընկերներուս, այս հանդիսական ժամերու սկզբնաւորութեան, իմ երախտագիտական խօսքս ըսել Անդաստանի երէց եղբայրներուս, իբր անոր երիտասարդ հաւատաւորներէն մին : Այդ է հանգամանքս միայն :

Հաւատաւորներ՝ որոնք կարծէք մագնիսական ուժերէ մղուած, իրարու մօտ են եկեր, բիւրեղացնելու համար իրենց խռովքն ու յուզումները պարբերականի մը էջերուն մէջ :

Պիտի ուզէի անդրադառնալ միայն անոր ոգիին : Ոգիին անոր՝ որ հաւատարիմ կրցած է մնալ ամբողջ տասնեւութ տարի, իր առաջին էջին վրայ զետեղած հոգեկան առաջադրութեան :

«Փնտռել ներդաշնակութիւնը հայ հոգիին՝ արդի ժամանակներու մեծապարփակ համադրութեանց մէջ : Պեղել հանքը աղամանդեայ գեղեցկութեան : Հայ հոգին թող լոյս աշխարհ գայ իր կենսալիր ճառագայթումներով հայրենիքի եւ օտար հորիզոններու վրայ, իր ինքնուրոյն դիմագծով, յանուն ընդհանուր ներդաշնակութեան» :

Համոզիչ օրինակներու առաւելապէս պէտք ունի կարծէք մեր սերունդը : Տեսլականի պակա՞ս արդեօք : Պաշտամունքն է որ կը պակսի մեզի : Ու երբ սակայն կը համոզուի, ան՝ «հերոսութիւն» բառը իր ընդունուած հունէն հանելով, տարբեր ձեւով կը սահմանէ զայն : Եւ հայ երիտասարդին համար, մանաւանդ սփիւռքի մէջ ապրող, առաւելապէս ճշմարիտ իրականութիւն է թէ հայ նոր սերունդներուն իրենց ստեղծագործ երեւակայութիւնը անշահախնդրօրէն ի սպաս դրած հայ մտաւորականները ու արուեստագէտները իրաւ հերոսներ են :

Անդաստան աշխատանոցն է եղած մեծամասնութեամբ այս կարգի մտքի ու հոգիի մշակներուն, որոնք գլխաւորութեամբ անձի մը, որուն՝ փոխաբերաբար, խենթ, սուրբ կամ հերոս բառերը կրնան հաւասարապէս պատշաճիլ, առանց դոյզն նուաստացուցիչ շահախնդիր ոգիի, լայն բացած է իր թեւերը բոլոր անոնց որոնք յանուն հայ ոգիին տեւականութեան, ուզած են բերել իրենց լոյսի եւ իմաստութեան համեստ աշխատանքը, վառ պահելու համար հայ մշակոյթին աստղը :

Ուրեմն, կոյր զուգադիպութիւններու չենք պարտիր Անդաստանի գոյութեան տեւականութիւնը : Այլ, գիտակցօրէն զոհողութիւնը իրենց հանապազօրեայ սնունդ ընդունող հոյլ մը լայնախոհ, ճաշակաւոր, հանդուրժող, բայց ինքնավստահ նուիրեալներու, որոնք դրդուած են ցարդ միայն ու միայն յաւիտենական ու ազնուագոյն պահանջէ մը, որն է լսելի դարձնել նոր սերունդներուն, ձայնը հայ սրտին իր տաղանդաւոր գըրագէտ ու արուեստագէտներուն գրչով, վրձինով, մտքով եւ մանաւանդ ոգիով :

«Անդաստան» կրցած է քալել այս ուղիէն՝ տասնեւութ տարի, առանց նուազագոյն շեղումի, առանց դոյզն նահանջի :

Հող է մեր սերունդին համար, Անդաստանի ոգին :

Սիրելիներ, ինչպէս գեղեցկութիւններ, նոյնպէս զոհողութիւններ ալ կան, խաղաղութիւն բերող, փրկարար զոհողութիւններ :

Դուք, եղբայրներս նուիրեալ՝ այդ կարգի զոհողութիւններով բեռնաւորուած է որ կը ներկայանաք մեզի, բեղուն գործունէութեան շրջանէ մը յետոյ : Ապրի հայ ոգիէն բխած Անդաստանը :

×

Լսէ՛ զիս սիրելի Բիւզանդ, չէ՞ս կըր-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

Սեղանը արդէն աւարտած էր եւ միայն վերջին բաժակաճառը մնացած էր զոր, ինչպէս տեսանք, փեսան պիտի արտասանէր : Ծօն սակայն ստիպուեցաւ գաւաթը վար դնել, սեղանէն ելլել եւ իր քրոջ քով փութալ :

Հարսնեւորները լսած էին արդէն ճատալող քրոջ մը գոյութիւնը, հետեւաբար հասկցան թէ ներս մտնող կինը իրաւցնէ փեսային հարազատ քոյրն էր, ուստի իրենց կողմէ որեւէ խօսք կամ միջամտութիւն անպատեհ համարեցան :

Շատեր մրսթըր Ծօնի հետ ելան սեղանէն եւ քովի սրահը գացին :

Թագուհի հանըմ սրտադողէն անշարժ մնացեր էր իր աթոռին վրայ եւ չէր համարձակեր գլուխը դարձնել ետին, ուր կը գտնուէր Ովսաննա : Իսկ խեղճ Ջապէլ լուռ կ'արտասուէր, չափազանց ըզգացուած այս անակնկալ խաղքութենէն :

Ծօն միայն պահած էր իր պաղարիւնութիւնը : Իսկոյն հասկցաւ որ իր քրոջ դէմ բուռն միջոցներ գործածելը աւելի պիտի ծանրացնէր կացութիւնը եւ մեծ համեմատութիւն մը տար խաղքութեան, ուստի ուզեց դայթակղութիւնը մեղմութեամբ պարտկել :

Քրոջը քով գնաց, անոր թեւէն բռնեց ու կամաց մը աթոռի մը վրայ նստեցուց : Յետոյ ըսաւ կամաց մը.

— Ովսաննա, կ'աղաչեմ, հանդարտէ, ամէնուն քով զիս խաղք մի ըներ :

Ովսաննա բոլորովին տարբեր բան մը կը սպասէր : Կը կարծէր որ եղբայրը բոլորովին զինքը ուրանալով՝ պիտի պոռար կանչէր եւ ինքն ալ պատրաստուած էր ըստ այնմ կռիւ մղելու :

— «Պարէ իրենց ըրածը քիթերնէն բերներնէն բերեմ», որոշած էր :

Եւ սակայն հիմա եղբօրը մեղմ ընթացքը աղաչաւոր ձայնը զինքը շփոթեցուցին :

— Ինչո՞ւ այս բաները ըրիր ինծի, հարցուց իր արցունքներուն մէջէն :

Ծօն ստիպուեցաւ՝ բացատրութիւններ տալ, ինքզինքը արդարացնել եւ վերջապէս ներում խնդրել :

Եղբօր եւ քրոջ այս խօսակցութեան միջոցին բոլոր հրաւիրեալները մէկիկ մէկիկ ելած էին սեղանէն ու միւս սրահներուն մէջ ցրուած՝ ուր պատահած դէպքին մասին կարծիքներ կը փոխանակէին :

— Քանի որ քոյրն է, պէտք է որ հարսնիքին բերէր, կ'ըսէր մին :

— Ծանըմ, այդ կինը ի՞նչպէս կարելի է մեզի հետ սեղան նստեցնել, դիտել կուտար ուրիշ մը :

Ու այսպէս ամէն մարդ իր կարծիքին համեմատ վճիռ մը կ'արձակէր :

Թագուհի հանըմ, թիկնաթոռի մը մէջ ընկղմած ու իր բարեկամուհիներէն շըրջապատուած, հառաչանքներ կ'արձակէր :

— Ծատըն ընելիքը ըրաւ, կը կրկնէր ակռաներուն մէջէն :

Վերջապէս Ծօն կրցաւ հանդարտեցնել, զայն բանականութեան բերել :

Հրամայեց ծառաներուն որ կերակուր պատրաստեն իր քրոջ եւ զաւակներուն համար, որովհետեւ Ովսաննա առանձին չէր եկած եւ բացի մանչէն, որուն ձեռքէն բռնած էր, իր աղջիկներն ալ դուրսը կը սպասէին :

Ովսաննա կիսովին յաղթանակած էր եւ ստիպուեցաւ գոհ ըլլալ այս չափով :

Այս միջադէպը բնականաբար մարեց տիրող խանդավառութիւնն ու զուարթութիւնը : Ընդունելութեան սրահներուն մէջ հարսնեւորները փոքրիկ խումբեր կազմած՝ փսփսալով կը խօսակցէին, մեկնութիւններ տալով ու կարծիքներ յայտնելով պատահածի մասին :

Ընդհանրապէս տիրող տրամադրութիւնը նպաստաւոր էր Ովսաննային, իր արտասուալից վիճակը շատերուն սիրտը յուզած էր :

— Խեղճ կնիկը, ի՞նչ կ'ըլլար եթէ զինքն ալ հարսնիքի հրաւիրէին, եղբայրն է, հարկաւ իրաւունք ունի պսակը տեսնելու, կ'ըսէին շատեր :

Մրսթըր Ծօն կը ջանար պաղարիւնութիւնը պահել եւ միջադէպը անկարեւոր ցոյց տալ :

— Ցաւալի սխալմունք մը եղաւ, կը բացատրէր, հրաւէր ղրկուած էր, բայց կ'երեւայ որ ձեռքը չէ հասեր եւ որովհետեւ քիչ մը կասկածոտ ու ջղագրգիռ է, մասնաւոր նպատակի մը վերագրեր է հրաւէր չընդունիլը եւ այս տրամադրութեան տակ եկեր է ... Ներում կը խնդրեմ այս եղածներէն, բայց մեծ կարեւորութիւն տալ չարժեր, հիմա խնդիրը բացատրեցի իրեն եւ ամէն բան կարգադրուեցաւ :

Բարեկամուհիներ Ջապէլը հանդարտեցուցեր ու տարեր էին, որպէսզի հարսանեկան զգեստները հանէ եւ ուղեւորութեան լաթերը հագնի :

Շատեր իրենց վերջին բարեկամաղթութիւնները ընելով կը մեկնէին եւ սրահները հետզհետէ կ'ամայանային :

Սուրբիկ հանըմ պարտք համարած էր փութալ տիկին Թագուհիին քով, որուն մխիթարական խօսքեր կ'ուղղէր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(51 – Շար.)

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

Ազատն Կոմիտաս

Գրեց՝

Շահան Շահնուր

★

Գոհացում տալու համար մեզի եղած բազմաթիւ դիմումներուն, հեղինակին հաւանութեամբ, Յառաջ որոշեց առանձին պրակով լոյս ընծայել *Ազատն Կոմիտաս*ը (հրատարակուած «Յառաջ»ի Յունուար 25ի թիւին մէջ, որ սպառած է)։

Գրքոյկը հրապարակ կ'ելլէ Մարտի ընթացքին եւ ձրի կը տրամադրուի բոլոր փափաքողներուն։

Խմբագրութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

նար սպասել երկու տարի եւս, որ գամ այսպէս խօսիմ քու առջեւ, հանդիսաւորելու համար այս անգամ քսանամեակը Անդաստանին։

Նոյնը՝ աւելցնելիք ուրիշ բառ չունիմ. ու բոլորս կրկնենք միաբերան՝ այո՛, այո՛, մեծասքանչ եւ փառահեղ տօն է մեզի այսօր։ Ընենք ու խնդանք. ընենք եւ խմենք քու կենաց. անմիջապէս ետք մեր անկիւնները քաշուելու՝ հանդարտ սրտով ու ինքնագոհ՝ ձգելով քեզ ու նմաններդ անխծեալ սերունդի մը բեկորներուն հետ դէմ առ դէմ։

Եւ դուն, արհամարհես բոլորս, քու հանդուրժող թէ ներողամիտ, սակայն հաստատակամ ու քաջալերող ժպիտով, որ ըսել ուզէր կարծես՝ Տղա՛ք ոտքի։

Տղաք ոտքի, երբ հեռանամ, չմարի յաւիտենականութեան մեր խորհրդանշանը՝ աննման հայ լեզուն եւ մշակոյթին փայլփլուն կանթեղը։ Յանդգնօրէն ես հսկեցի, միշտ անվեհեր՝ լոյս, սէր, կեանք պարգեւեց ինծի՝ հպարտութիւնս էր ան։ Հպարտութեամբ զայն ձեզի կը յանձնեմ։

Ու այս բոլորը կենսալից լուռ ժպիտիդ մէջ թաքնուած։

Տառապանքն ու խոչընդոտը հեգնող ժպիտ։ Հայու ժպիտ։

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՈՋՆԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՆՏՈՒՆԻ

Լուսինէն «Անտունի» էր երգում։

Լսում էր դահլիճը հոգեղմայլ, վերացած։ Հնչիւնները թափանցում էին մարդկանց հոգին ու համակում, ալեկոծում։

Լուսինէ՛ն էր երգում։

Կոմիտա՛ս էր երգում։

Ու յանկարծ հոգեղէն երգի ելեւէջներին միախառնուեց մի ռէալիստական հեկեկոց. սկզբում կաշկանդուած, յետոյ՝ անզուսպ ու յորդաբուխ։

Տասնհինգերորդ շարքում նստած մի տարեց տղամարդ էր։ Նա թաշկինակն ամուր սեղմել էր շուրթերին, բայց՝ ապարդիւն։ Հեծկլտում էր, եւ արցունքներն առուակի նման կարկաչում էին այտերն ի վար։

×

Համերգից անմիջապէս յետոյ ՈՋՆՈՒ յատուկ թղթակիցը հարցազրոյց ունեցաւ լացկանի հետ։

— Ներեցէք, ո՞վ էք դուք։

— Ես անհատական պատուէրի ֆաբրիկայի չոր կարող բանուոր Գրիշա Իսկանդարեանն եմ։

— Ասացէք, խնդրեմ, ընկեր Իսկանդարեան, համերգների ժամանակ ձեր սիրտը յաճա՞խ է փլւում։

— Ոչ, ինձ լացացնում է միայն «Անտունի»ն։

— Եթէ կարելի է՝ համառօտակի պատմէք գաղտնիքը։

— Զորս տարի առաջ էր։ Իմ տունն էլ ընկաւ պլանի տակ, խախտեցին գերանները, կոտրեցին սներն ու պայմանագիր կնքեցին։ Քանդած տանս փոխարէն երեք սենեակնոց բնակարան ստացայ Նորքի երկրորդ մասսիվի քսանհինգերորդ չէնքում։

— Եւ ուրախանալու տեղ լա՞ց էք լինում։

— Դրա համար չեմ լաց լինում, այլ նրա համար, որ այդպիսի չէնք չկայ։

— Ո՞նց թէ։

— Զորս տարի է՝ փնտռում եմ։ Այսօր իմացայ, որ դեռ հիմքն էլ չեն փորել։ Ընտանիքս բաղկացած է վեց շնչից, միակ աշխատողը ես եմ, որտեղի՞ց ամսական քառասուն ռուբլի տամ՝ սենեակ վարձեմ։

Շնորհակալութիւն ուշադրութեան համար։

Ա. ԴԱՒԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՀԱՄ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Կրընոպլի մէջ վերջերս, հապճեպ կազմակերպուած դասախօսական երեկոյթ մը առիթ կուտայ մեզի քանի մը մատնանշումներ կատարելու՝ այն ակնկալութեամբ, որ նկատի կ'առնուին զանոնք ուրիշ առիթներով։

Հայաստանէն այցելու երիտասարդի մը ներկայութենէն օգտուելով՝ տեղւոյս Ազգ. Միութեան վարչութիւնը դասախօսական երեկոյ մը սարքած էր փութով։ Օրուան նախագահը բացման խօսքին մէջ յայտարարեց, թէ դասախօսութենէն ետք կարելի էր հարցումներ ուղղել դասախօսին։ Ամէն ոք ազատ էր։ Երանի թէ այս յայտարարութիւնը կատարած չըլլար, քանի որ քիչ ետք պիտի դրժէր իր խոստումը՝ կաշկանդելով հարցում ընողներու ազատութիւնը, այն տպաւորութիւնը տալով դասախօսին, թէ իրենք նոյնիսկ ազատ երկիրներու մէջ կրնան կաշկանդել ... խօսքը։

Նոյն առիթով ներկայացուեցաւ հայրենիքին գնահատելի յառաջդիմութիւնները ցուցադրող ժապաւէն մը։ Պատմական դէպքերու անդրադարձող բաժնին մէջ ցաւալի էր հաստատել խեղաթիւրումն ու անտեսումը անվիճելի իրողութիւններու։ Ջարդերու տեսարաններ, այսինքն 1915 ... եւ յանկարծ հայ ռուսական բարեկամութեան հաստատագրի կնքում ... այսինքն՝ 1921։ Ուրեմն ոչ մէկ յիշատակում այն անհաւասար գուպարին, զոր հայ ժողովուրդը առանձինն մղեց Թուրք, քիւրտ եւ թաթար հորդաներու դէմ 1915էն մինչեւ Սարտարապատ՝ 1918, եւ վերջապէս հայրենակերտումը, որ կատարուեցաւ Արարատի շուքին տակ մինչեւ անկախ Հանրապետութեան խորհրդայնացումը կարմիր բանակի կողմէ։

Ափսո՜ս՝ իբրեւ պարզ յիշեցում միայն։

Ներգաղթի հոգեպարար տեսարաններուն յաջորդեց Միջին Արեւելքի կարգ մը քաղաքներու հայկական ազգային կեանքին նուիրուած բաժինը։ Եւ որքա՜ն քննադատելի այն միտումը, որ կը ձգտէր խեղճ ու կրակ ցոյց տալ արտասահմանի Հայուն կեանքը։

Պէյրութէն իբրեւ հայ կեանքի հայող տեսարան ցուցադրուեցաւ թիթեղեայ խրճիթներով հայկական թաղ մը՝ ծովեզերքի մօտ։ Ի՞նչ էր իրենց միտք բանին։ Անշուշտ ըսել, թէ արտասահմանի Հայութիւնը կ'ապրի աննախանձելի, դժբախտ պայմաններու տակ։ Եւ ասիկա՝ առաջնորդուած լոկ քարոզչական նպատակներէ։

Մեր բաղձանքն է, որ Հայրենիք – Սփիւռք կապին մէջ տեղ չգտնեն քարոզչական աշխատանքները եւ միտումները։ Եւ այս՝ ի շահ բոլորիս։

Տ. ՍԱՆՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՇԱՐԹԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ֆրանսահայ ծանօթ նկարիչ Շարթ «Կալրի Գասիա»ի մէջ, Պէյրութ, ցուցադրութեան դրած է 26 պաստառներ։ Ցուցահանդէսը պիտի տեւէ մինչեւ Փետրուար 26։ Այս առթիւ «Ազդակ»ի քննադատը կարգ մը հաստատումներ կը կատարէ.

— Նկարչութեան տպաւորապաշտ դպրոցին պատկանելով հանդերձ, Շարթ երբեք չէ տարուած Նորի յորձանքէն եւ մնացած է զուսպ։ Գոյներու համադրումի վարպետ մըն է Շարթ, որ գիտէ վառ գոյները ժլատութեամբ գործածել իրենց տեղին, ու նաեւ լոյսի խաղերու ճարպիկութեամբ բացայայտել անոնց արտայայտութիւնները։ Յստակութիւն մը կայ Շարթի պաստառներուն վրայ, որոնք ցոյց կուտան վարպետ վրձինի մը ինքնավստահութիւնը։ ... Պոռոտ չեն Շարթի նիւթերը։ Համեստ անձեր, հանդարտ բնանկարներ, նաւահանգիստներ, գաւառային եկեղեցիները՝ կորսուած մոռցուած անկիւն մը։ Սակայն, իրենց համեստութեան մէջն իսկ, Շարթի տպաւորապաշտ վրձինին տակ, անոնք հարազատութեամբ կ'արտայայտեն իրենց տխրութիւնը, մեկուսացած կեանքը, հանդարտութիւնն ու ճանձրոյթը»։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՎԱՀԷ ԿՈՏԷԼ

Պոլսա Հինգշաբթի օրուան իր գրական բաժնին մէջ կ'անդրադառնայ Վահէ Կոտէլի զոր «Անմիջականի բանաստեղծ» կ'որակէ, անոր վերջին «յատուկ նշաններ» քերթուածներու հատորին առթիւ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ ԵՒ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ ՎԱՆԱՆԴԵՑԻՈՅ ՄԱՍԻՆ», գրեց Մեսրոպ Ծ. Վ. Գրիգորեան, (Ազգային Մատենադարան, Հրատ. Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան)։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ, գրեց Հ. Եփրեմ Վ. Պօղոսեան, Մխիթարեան Ուխտէն։ (Ազգ. Մատենադարան, Վիէննա, 1969)։

ԱՐՏԱՇԷՍԵԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ԴԸՐԱՄՆԵՐԸ, գրեց Զարեհ Պտուկեան, (Ազգ. Մատենադարան, Վիէննա, 1969)։

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Օպլոնսքի ժամանակ չէր ունեցած կացութեան պատշաճ ընթացք մը պատրաստելու իրեն։ Փոխանակ պոռալու, ուրանալու, ինքզինքը արդարացնելու, ներում հայցելու կամ անտարբերութիւն ցոյց տալու, որովհետեւ այդ ամէնքը լաւագոյն պիտի ըլլային, քան ինչ որ ինք ըրաւ, այսինքն՝ դէմքը իր սովորական բարեմիտ ու ապուշ ժպիտը զգեցաւ։ Ինքզինքին չէր կրնար ներել այդ տխմար ժպիտը։

Այս ժպիտին հանդէպ Տոլլի կծկուեցաւ, երբ թէ ֆիզիքական ցաւ մը զգար, յետոյ իր սովորական ողեւորութեամբ, զայն ողողեց անգութ խօսքերու հեղեղով մը եւ ի վերջոյ դուրս սլացաւ սենեակէն։ Այդ վայրկեանէն ի վեր մերժեց այլեւս իր երեսը տեսնել։

«Բոլոր ասոնք այդ ապուշ ժպիտէն առաջ կան», մտածեց Օպլոնսքի։

— Բայց ի՞նչ ընելու է հիմա, ի՞նչ ընելու է, հարցուց յուսահատաբար ինքն իրեն առանց պատասխան մը գտնել յաջողելու։

Բ.

Իշխան Օպլոնսքի ինքզինքը արդարութեամբ կը դատէր։ Իր զղջումին մասին պատրանք չէր կրնար ունենալ։ Անկարելի-էր իրեն ինքզինքը դատապարտել, որովհետեւ ինք երեսունեւչորս տարեկան ցանկասէր ու գեղեցիկ մարդ մը ըլլալով, այլեւս չէր սիրեր իր կինը որ հինգ ողջ եւ երկու մեռած զաւակներու մայր էր եւ իրմէ հազիւ տարի մը պզտիկ։

Միայն կը զղջար իր յանցանքը լաւագոյն կերպով պարտկած չըլլալուն համար։ Կը զգար թէ որքան դժնդակ էր այս կացութիւնը եւ կը մեղքնար թէ՛ իր կինը, թէ՛ զաւակները եւ թէ ինքզինքը։

Գուցէ լաւագոյն կերպով պիտի կրնար իր յանցանքը ծածկել իշխանուհիէն, եթէ նախատեսած ըլլար որ այդ յայտնութիւնը այնքա՜ն բուռն ազդեցութիւն մը պիտի ընէր։ Երբեք այս մասին խորապէս չէր մտածած, իրեն այնպէս կը թուէր որ կինը գուշակած էր իր անհաւատարմութիւնը եւ թէ գիտակցաբար աչք կը գոցէր։ Նոյնիսկ ինքզինքը կը համոզէր որ իշխանուհին, ժամանակէն առաջ ծերացած, սպառած ու թարշամած, որ աչքի զարնելիք բան մը չունէր՝ այլ միայն պարզապէս ընտանիքի բարի մայր մըն էր, պէտք էր որ ներողամիտ ըլլար իր նկատմամբ, գոնէ ուղղամտութեան համար։

Եւ ահա բոլորովին ասոր հակառակն էր։

— Ա՜յ, ա՜յ, ա՜յ, հեծեց առանց կացութեան ելք մը գտնելու։ Ու մինչեւ հիմա որքա՜ն քաղցր էր մեր կեանքը։ Իշխանուհին գոհ եւ երջանիկ էր իր զաւակներով, որեւէ կերպով նեղութիւն չէի տար իրեն, ինք կը վարէր բոլոր տունն ու ընտանիքը։ Իրաւ է որ գէշ եղաւ անոր մեր տունին վարժուհի ըլլալը...։

Աղէկ բան չէ, հասարակ ու գռեհիկ բան է վարժուհիին հետ սիրաբանել։ Բայց ի՜նչ վարժուհի։

Աչքին առջեւ երեւցան Օրիորդ Ռոլանի թուխ աչքերը եւ ժպիտը։

Բայց այնքան ատեն որ մեր յարկին տակ ապրեցաւ, բան մը չըրի... ամէնէն գէշը այն է որ արդէն... ա՜յ, ա՜, ա՜յ ... Եւ ի՞նչ ընելու է, ի՞նչ ընելու է։

Այս հարցումին ուրիշ պատասխան չկար տալիք քան այն զոր կեանքը կուտայ ամէնէն խրթին հարցերուն։ Օրը օրին ապրելու է, այսինքն մոռնալու է։

— Յետոյ կը նայինք, ըսաւ ինքնիրեն իշխան Օպլոնսքի։

Ոտքի ելաւ, իր կապոյտ մետաքսով աստառուած մոխրագոյն սենեկազգեստը հագաւ, ծոպերը կապեց, իր լայն կուրծքովը խոշոր շունչ մը առաւ, եւ իր սրունքներուն սովորական ու զօրեղ քալուածքովը պատուհանին մօտեցաւ, վարագոյրը վեր առաւ եւ ուժով մը զանգակը քաշեց։

Անմիջապէս իր ծերուկ խորհրդակիցը, Մաթվէյ սենեկապանը ներս մտաւ իր տիրոջ հագուստները, կօշիկներն ու հեռագիր մը բերելով։ Իր ետեւէն կուգար սափրիչ մը իր յատուկ առարկաներովը։

— Նախարարութենէն թուղթեր եկա՞ծ են, հարցուց իշխանը հեռագիրը առնելով եւ հայելիին դէմ նստելով։

Հեռագիրը բացաւ, կարդաց եւ իր դէմքը լուսաւորուեցաւ։

— Մաթվէյ, ըսաւ, վաղը Աննա Քարէնինա քոյրս պիտի գայ։

Վայրկեան մը կեցուց սափրիչին ձեռքը որ իշխանին երկար ու դանդուր կիսամօրուքին մէջ վարդագոյն ակօս մը կը գծէր։

— Փա՜ռք Աստուծոյ, ըսաւ Մաթվէյ։

Այսպէսով կը հասկնէր թէ ինքն ալ տիրոջը պէս կը զգար այդ այցելութեան կարեւորութիւնը. այսինքն թէ՝ Աննա Քարէնինա՝ իշխանին սիրական քոյրը, կրնար պժտուած ամուսինները հաշտեցնել։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(2 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ
Յիշատակին

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Մարտ մէկին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քիւթիւկեան ընտանիքի համայն ննջեցելոց :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք ճաշ մը տեղի կ'ունենայ եկեղեցւոյ մօտ՝ Րիւ Թուլոնի Փաթրոնաժի սրահը :
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր. : Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ, պէտք է արձանագրուին, հեռաձայնելով՝ 899 - 22 - 19 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Ղ. Ղազարեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն «Յառաջ»ի, Զ.Ո.Մ.ի Կեդր. վարչութեան, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր եւ ազգականին՝
ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մէրճանեան)
մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՊՕՄՈՆ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղը եւ Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած են.— Պ. Վ. Տէր-Վարդանեանէ իր ողբ. կնոջ Տիկին Տէր-Վարդանեանի հոգեհանգստեան առթիւ 20 (Կ. Խաչին), Պ. Ժ. եւ Օր. Պ. Մկրտիչեան իրենց ողբ. մօր հոգեհանգստեան առթիւ Կ. Խաչին 25, Տիկին Հ. Դարբինեան Կ. Խաչին տասը, Օր. Թ. Մխճեան իր ողբ. մօր հոգեհանգստեան առթիւ տասը, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Հրաչեան Կ. Խաչին տասը, Ազատեան ընտանիք Կ. Խաչին հինգ, Պ. Թ. Պապանեան Առաջ. Տիկ. Միութեան քսան ֆրանք :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին անհրաժեշտ շինութիւններուն եւ կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն :

Օր. Մ. Եազըճեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկ. Տ. Մանիկօֆ, Լ. Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Պագըրճեան, Տիկին Է. Պետրոսեան (Պէսանդուր), Հ. Գարիկեան (Էքս), Տէր եւ Տիկին Է. Պետրոսեան, Տիկին Է. Շապըրըի, Օր. Ա. Ճընկըտըրեան (Սէնթ Էթիէն), Հ. Քիրազեան (Վիլըֆլէ), Ճամճեան (Սէն Գլէր), Ա. Տէր - Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան (Շավիլ), Պ. Գիւրճեան (Անիէռ), Ս. Պագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Խաչատուրեան (Վիլմօմպլը), Գ. Քէշիշեան (Լէյ լէ Րօզ), Տոքթ. Ժ. Յակոբեան (Թուլօն), Գ. Այանեան (Լա Բավօթիէր), Ա. Արամեան 50ական ֆրանք : Ա. Տանիէլեան (Պուա Քոլոմպ) 40 ֆրանք : Ո. Դանիէլեան, Ա. Աշըքկէօզեան, Տիկ. Լ. Նշանեան (Լը Րէնսի), Ա. Մինասեան (Գուրպըվուա), Տիկին Վ. Սահաթճեան, (Նիս), Բէրամեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Տիլան, Յ. Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Բապուչեան (Թուլուզ), Տիկին Ա. Մինասեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Գալուստեան երեսունական ֆրանք :

(Շար.)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Արեւելեան Լեզուներու Հայերէնի Դասընթացքները կը հրաւիրեն ձեզ դասախօսութեան մը, լուսարձակումներով զոր կը կատարէ՝
ՓՐՈՖ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
Շաբաթ, փետր. 28, ժամը 16.30ին
ՆԻՒԹ՝
Les Arts figuratifs en Arménie des Bagratides.
Centre Universitaire Dauphine
Place du Mal. Delattre de Tassigny
Métro Dauphine
Մուտքը ձրի է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մարտ 8ին, Կիրակի, ժամը 16ին

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿԻՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի :
Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ. Օհաննանեան սրահին մէջ:
Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ
Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն, պար ու շատ մը հաճելի անակնկալներ :
Կը հրաւիրուին շրջաններու ընկերներ ու Նոր Սերնդականներ նոյնպէս :
Խնամուած սպասարկութիւն :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Բանակի Միջին Արեւելքի եւ Կիլիկիոյ Նախկին Պատերազմիկներու ընկերակցութիւնը, կռիւներու մէջ ինկած նահատակներու յիշատակը ոգեկոչելու նպատակաւ որոշած է հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարել տալ, Կիրակի (Մարտ 1), ժամը 9.30ին, Էնվալիտի պատմական եկեղեցւոյ մէջ :
Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայութեան եւ մասնաւորաբար Կիլիկիոյ Հայ Կամաւոր Լեգէոնականներուն խուռներամ ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան :

ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
27 Փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ
ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
Միութեան սրահին մէջ, 7 Րիւ Բաքէր
Կը խօսի՝ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝
Հայապահպանման ազդակները ըՍփիւռքի մէջ :
Խօսք կ'առնեն նաեւ, երիտասարդներ՝
Պ. Պ. ՓԻԷՐ ԱԿԻՆԵԱՆ,
եւ ԺԻՐԱՅՐ ՎԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին :
Մուտքը ազատ է

ԿՈՉ

Եօթը տարիներ առաջ, կ'ատարուեցաւ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ օծումը ու անոր յարակից Ազգ. Տան ու սրահներու պաշտօնական բացումը :
Շնորհիւ մեր ժողովուրդի առատաձեռնութեան եւ նախանձախնդրութեան, տարիները որոնք անցան, եղան գործի, նուիրումի եւ զոհողութեան տարիներ : Եկեղեցին զարգարուեցաւ, միօրեայ դպրոցական կեանքը ծաղկեցաւ, երիտասարդութիւնը աւելի գործօն մասնակցութիւն ունեցաւ մեր ազգային արժէքներու պահպանման նուիրական ու սուրբ գործին մէջ :
Մեր գործունէութեանց բազմապիսի ծրագրերու իրականացման համար, մեր տրամադրութեան տակ գտնուող սրահները բաւարար չեն : Երկար ժամանակէ ի վեր կը մտածուէր մեր ունեցած շէնքին վրայ յարկ մը եւս բարձրացնել եւ ուրախութեամբ կը յայտարարենք թէ այդ ծրագիրը գործի վերածուած է արդէն :
Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ վարչութիւնը սոյն ծրագրի իրականացման համար կարիքն ունի զգալի գումարի մը : Հանգանակութիւնները բացուած են արդէն եւ շուտով հանգանակիչ մարմիններ պիտի այցելեն Լիոն հայ գաղութի զաւակներուն, ստանալու համար անոնց սրտաբուխ նուէրները :
Եթէ կան անհատ ազգայիններ, որոնք կը փափաքին իրենց նուէրները ղրկել, թող բարեհաճին հետեւեալ հասցէին զայն ղրկել :
EGLISE ARMENIENNE
295, Rue Boileau — 69 - Lyon (3e)
C. C. P. 4673,10
ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂ.
ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ :
Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ
Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 28 Փետրուար կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան Միութեան գրասենեակին մէջ: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս խիստ կարեւոր ժողովին :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, ընկերուհի Նուարդ Քէչէչեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ ժողովին: Կարեւոր օրակարգ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը իր ընդհ. անդամական ժողովը կը գումարէ Այրի Տիկին Մայրիամ Ղուկասեանի բնակարանը, այս Շաբաթ ժամը 20ին, 25 Արիսթիտ Պրիան, Իսի, օթօպիւս 123, իջնել Կառ. տ'Իսի : Շատ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի անդամներէն ճշդապահ ըլլալ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը կը գումարուի այս Հինգշաբթի, ժամը 19ին 20, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մարմինները իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ :
Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթ. եւ Ն. Միսաքեան խումբը միասնաբար այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին:
Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթ. Կիրակի (1 Մարտ) ժամը 15ին:
Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ, Ուրբաթ (27 - 2), ժամը 20.30ին:
Հ. Յ. Դ. Ակնունի խումբ, Չորեքշաբթի (25 -2) ժամը 21ին:
Հ. Յ. Դ. Վռամեան եւ Ընկեր - Կարօ խումբերը միասնաբար Շաբաթ (28-2), ժամը 21ին :
Հ. Յ. Դ. Վարուժան խումբ, Կիրակի (1 - 3) ժամը 15ին:
Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբ, Կիրակի, (8 - 3) ժամը 15ին:
Հ. Յ. Դ. Գէորգ - Չաւուշ խումբ, Կիրակի (8 - 3) ժամը 16ին :
Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)
KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)
ԵՐԵՔ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵՍԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (դրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին
THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին.— ՋԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ։ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ։ ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ։

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Գ. Պագըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25
Մ. Անտոնեան, հեռ. 738-21-18
Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19ին, ժամը 20.30ին, 77 Րիւ Լաֆայէթ, Փարիզ:
Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :
Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ հինգին :
Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :
Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

Pour tous vos Travaux

DE PHOTOCOPIES
ET DE
PLASTIFICATIONS

adressez-vous à la

LIBRAIRIE B. TZERIKIANTZ

13, Rue des Dominicaines
MARSEILLE

— —*AUX MEILLEURS PRIX* —

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 25 FEVRIER 1970
Le Numéro 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.749 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.749

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂ ԼՈՒԾՈՒՄ

Միջին Արեւելքի կացութիւնը կը շարունակէ զբաղեցնել քաղաքական աշխարհը :

Չորս Մեծերը չեն կրնար իրարու հետ համաձայնիլ՝ լուծումի ընդունելի պայմաններ առաջարկելու համար կողմերուն :

Ամերիկա, որ Խ. Միութեան հետ գլխաւոր դեր մը ստանձնած է, վերջին անգամ իր միւս ընկերակիցներուն թելադրեց, որ կողմերէն պահանջուի խստիւ յարգել 1967 Յունիս 10ի զինադուլի պայմանները :

Մոսկուայի ներկայացուցիչը հակառակեցաւ այս առաջարկին, առարկելով, որ ատիկա պիտի նշանակէր իբրեւ վերջնական ընդունիլ ներկայ սահմանները :

Ամերիկեան առաջարկը կը բխէր նոր քանդումներու եւ արիւնահեղութեանց առաջքն առնելու մտահոգութենէն : Յորդանանի եւ Եգիպտոսի սահմանամերձ շրջանները քարուքանդ են եղած Իսրայէլի հրետանիի եւ օդանաւերու ռմբակոծումներէն, որոնք ո՛չ մէկ զրական արդիւնքի կը յանգին :

Վերջին օրերուն իսրայէլական օդանաւերը մինչեւ Գահիրէի արուարձանները գացին ռմբակոծելու համար ո՛չ միայն զինուորական կեդրոններ, այլ եւ ճարտարարուեստի գործարաններ՝ սպաննելով խաղաղ քաղաքացիներ : Ապու Զաապալի գործարանին վրայ նետուած ռումբերը չուրջ հարիւր զոհերու պատճառ դարձան՝ ընդհանուր զայրոյթ առաջ բերելով Իսրայէլի դէմ :

Նման յանդուգն եւ անբարեխիղճ գործողութիւններով Իսրայէլացիք կը կարծէին բարոյալքել Եգիպտացիները եւ նսեմացնել անոնց նախագահին հեղինակութիւնը : Սակայն իրենց բոլոր փորձերը հակառակ արդիւնք տուին : Գրեթէ Նասըրի հմայքը աւելի բարձրացաւ յաչս երեսուն միլիոն Եգիպտացիներուն: Ապու Զաապալի գործարանի ռմբակոծման առթիւ Գահիրէի մէջ կազմակերպուած ցոյցին մասնակցեցան կէս միլիոն հոգի :

Իր վերջին յայտարարութիւնները միջազգային մամուլի ներկայացուցիչներուն՝ այն տպաւորութիւնը կու տային, որ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան նախագահը, ինչպէս նաեւ արաբական միւս երկիրները տրամադիր են մնայուն խաղաղութիւն, նոյնիսկ տնտեսական ու դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելու Իսրայէլի հետ, եթէ լրացուին գլխաւոր երկու պայմաններ, — գրաւեալ հողերու պարպումն ու Պաղեստինի գաղթականներու հարցին կարգադրութիւնը :

Իսրայէլեան բանակները գրաւած են եգիպտական հողի հարիւրին քանը, Յորդանանի՝ հարիւրին եօթանասունը եւ Սուրիոյ՝ հարիւրին տասնեւհինգը: Քանի՛ այս հողամասերը գրաւման տակ կը մնան, անկարելի է հաշտութեան բանակցութեանց ձեռնարկել թշնամիին հետ, որ այդ պայմաններուն տակ կրնայ պահանջել առանց պայմանի անձնատուութիւն :

Քսան տարիէ ի վեր կուտակուած ատելութիւն եւ դառնութիւն կարելի չէ վերացնել գրչի մէկ հարուածով : Սակայն ժամանակի ընթացքին, հանդրուան առ հանդրուան, կարելի կ՚ըլլայ բնականոն վիճակ ստեղծել Հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ, կը յայտարարէր վերջերս նախագահ Նասըր Լը Մոնտի աշխատակիցին :

Գալով Պաղեստինի գաղթականներու խնդրին, ՄԱԿի հսկողութեան տակ հանրաքուէ պէտք է կազմակերպել՝ որոշելու համար թէ ի՛նչ լուծում նկատի ունին ենթակաները : ՄԱԿի մէկ բանաձեւը կը նախատեսէր երկու տեսակ լուծում, վերադարձ՝ դէպի հայրենի տուները, կամ նիւթական հատուցում :

Իսրայէլի համար անշուշտ ձեռնտու է երկրորդ լուծումը : Դրամական հատուցում :

Հայրենադարձն ալ կարելի չէ կազմակերպել մէկ անգամէն, այլ հանդրուաններով: Գաղթականներու մեծագոյն մասը տուն – տեղ եղած է հարեւան հիւրընկալ արաբ երկիրներուն մէջ: Դժուար է զանոնք տեղափոխել մէկ օրէն միւսը եւ վերահաստատել իրենց նախկին բնակավայրերուն մէջ, ուր Հրեաներ տեղաւորուած են: Ցետոյ քսան տարիէ ի վեր կեանքի կոչուած է նոր սերունդ մը, գաղթականներու նոր հայրենիքներուն մէջ :

Այս դասակարգերուն համար թերեւս նիւթական հատուցումը լաւագոյն լուծումն է :

Կան սակայն հարիւր հազարաւոր գաղթականներ, որոնք տակաւին կը բնակին վրաններու տակ կամ խրճիթներու մէջ Ունրուայի նիւթական աջակցութեամբ : Ասոնք անշուշտ պիտի ուզեն վերադառնալ Պաղեստին, որուն կարօտով կը տոչորին քսան տարիէ ի վեր :

Զինուորական տեսակէտէ Իսրայէլ Արաբներէն աւելի ուժեղ է : Ըստ Նախագահ Նասըրի, տարիներ պէտք են՝ գերակշռութիւն ձեռք բերելու համար :

Այս պայմաններուն տակ, աւելի ձեռնտու է խաղաղութեամբ լուծել արաբեւիսրայէլեան վէճը: Նոր պատերազմ մը ո՛չ մէկ շահ պիտի ապահովէ կողմերէն մէկուն կամ միւսին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՀՐԷԱԿԱՆ ՓՈՔՐ ՑՈՅՑ ՄԸ

Ֆրանսայի նախագահին օդանաւը Ուաշինկթընի զինուորական օդակայանը հասաւ, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 16ին (ամերիկեան ժամ) : Օդակայանին մէջ նախագահ Փոմփիտու եւ իր ընկերակիցները դիմաւորուեցան Սփիրօ Էնիւի կողմէ, որ Մ. Նահանգներու փոխ – նախագահն է: Քաղաքական շրջանակները անմիջապէս նկատեցին, որ Նիքսըն բացառիկ պատիւ մը ընծայելու համար Փոմփիտուի, երկրին փոխ – նախագահը ղրկած է օդակայան : Արդարեւ, համաձայն փրոթոքոլին, անհրաժեշտ չէր, որ Էնիւ ներկայ գտնուէր հոն : Ասիկա, շատերու կողմէ, կը նկատուի նաեւ բարեկամական եւ քաղաքավարական ժեսթ մը, որ ձեւով մը կը միտի հաւասարակշռել նախագահին դէմ հրէական կազմակերպութիւններու կողմէ կատարուելիք ցոյցերը :

Նիքսընի թուանով է, որ Փոմփիտու եւ իր կինը, ինչպէս նաեւ արտաքին նախարարը կը մեկնին Քէմփ Տէյվիտ, ուր իրենց համար յատկացուած էր Մ. Նահանգներու նախագահին առանձնատունը:

Երեքշաբթի օր կը սկսէին պաշտօնական հանդիպումներն ու խօսակցութիւնները երկու նախագահներու միջեւ: Այսպէս Փոմփիտու Սպիտակ Տան մէջ կ՚ընդունուէր Նիքսընի եւ իր անմիջական գործակիցներուն կողմէ :

Համաձայն ընկալեալ սովորութեան՝ ձեռքի սեղմումներէն ետք կը հնչեցուին երկու երկիրներու փառերգները, ապա՝ Փոմփիտու եւ Նիքսըն կը դիտեն երեք բանակներու (ծովային, օդային եւ ցամաքի) տողանցքը :

Երեքշաբթի կէսօրէ ետք Փոմփիտու հանդիպում մը կ՚ունենար չորս հարիւր լրագրողներու հետ, որոնք, բնականաբար, այլազան հարցումներ կ՚ընէին նախագահին: Լրագրողներու հետ ունեցած զրոյցէն ետք նախագահն ու իր տիկինը ֆրանսական դեսպանատան մէջ ճաշ կուտային՝ չորս հարիւր հիւրերու :

Առաջին օրուան այցելութեան ընթացքին փոքր տարողութեամբ խաղաղ ցոյց մը տեղի ունեցաւ միայն՝ Հրեաներու կողմէ : Համաձայն Ֆրանսական ձայնասփիւռին՝ ցուցարարներու թիւը 4000ի մօտ եղած է : Տեղական թերթերէն «Ֆիկարօ» նուազ կը ներկայացնէ ցուցարարներուն թիւը : Այս վերջինները ցուցատախտակներով շրջագայած են Ուաշինկթընի գլխաւոր պողոտային վրայ, եւ Փոմփիտուին անցքին առթիւ «կեցցէ՛ Ֆրանսա, անկցի՛ Փոմփիտու» գոչած են :

Ամերիկեան մամուլը, որ ընդհանրապէս քննադատական խօսքեր միայն ունէր Ֆրանսայի նախագահին հասցէին, անշուշտ, այս վերջնոյն վարած քաղաքականութեան կապակցութեամբ, յատկապէս Լիբիոյ յանձնելի Միրաժներու խնդրին առթիւ, այժմ շատ զուսպ եւ քաղաքավարական արտայայտութիւններ կ՚ունենայ: Օրինակ՝ «Նիւ Եորք Թայմզ» կը գրէր իր վերջին թիւի խմբագրականին մէջ, թէ հակառակ երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւններուն, սխալ պիտի ըլլար, եթէ անհրաժեշտ յարգանքը չմատուցուէր Ֆրանսայի նախագահին : Ցար եւ նման միտքեր կը յայտնէ նաեւ «Նիւ Եորք Տէյլի Նիւզ» ու, ինչպէս դիտել կուտայ «Ֆիկարօ»ի Ուաշինկթընի թղթակիցը՝ գրեթէ ամերիկեան բոլոր թերթերն ալ :

Աւելցնենք, որ խորհրդային մամուլը քանի մը տողով միայն կ՚անդրադառնայ Փոմփիտուի Ամերիկա այցին : Աւելի երկար անդրադարձով մը թերթերը կը շեշտեն, հիմնուելով ֆրանսական մամուլի մէջ երեւցած գրութիւններու վրայ, թէ լայն գծի տարակարծութիւններ կան երկու երկիրներու միջեւ : Խորհրդային մամուլը կը թուէ նաեւ տարակարծիք կէտերը — Վիէթնամ եւ Մ. Արեւելք, Անկախութիւն եւ Արեւելքի վրայ «պատուհան» բանալու ձգտում : Միւս կողմէ՝ Խորհ. Միութեան մամուլը կը շեշտէ վտանգները Ատլանտեան քաղաքականութեան եւ պլոքներու քաղաքականութեան :

Պարզ է, որ Մոսկուա այնքան ալ հաճելի աչքով չի դիտեր այսպայցելութիւնը, որ բարեկամութեան սերտացման ծառայելու կոչուած է անկասկած :

ԿԱՐՕՏԻ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ

Կը թուի թէ համայնավար կուսակցութեան «անառակ որդին» պիտի չլռէ եւ շարունակէ իր «ճշմարտութիւնները» ըսել, այս անգամ «ամբողջ ճշմարտութիւնը» անունը կրող գիրքի մը մէջ : Պատասխանատու ատեաններէ հեռացումը պատճառ չէ որ համայնավար փիլիսոփան անկիւն մը քաշուի: Կ՚ուզէ մի անգամ ընդ միշտ ամէն բան ըսել: Միայն ակնարկած էր կուսակցութեան համագումարի ընթացքին իր ունեցած ելոյթին մէջ այն օժանդակութեան զոր ընկերվարական երկիրներ (Խորհ. Միութիւն եւ Լեհաստան) ընծայած են Ֆրանքոյի Սպանիոյ եւ գնդապետներու Յունաստանին: Կարօտի կ՚ըսէ թէ այլեւս կարելի չէ լռել :

Կարօտիի նոր հատորը չատ տծանր ամբաստանագիր մըն է, որմէ լայն հատուածներ հրատարակած էր «Ֆիկարօ» Երեքշաբթի առտու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎՈՍՓՈՐԻ վրայ հաստատուելիք կամուրջին շինութիւնը սկսաւ : Աշխատանքները սկսան Թուրքիոյ նախագահին ներկայութեան : Կամուրջը, որ պիտի ունենայ 5.118 ոտք երկարութիւն, պիտի շինուի անգլիական եւ գերմանական միացեալ ընկերութեան մը կողմէ : Արժէքը 33 միլիոն տոլար : Պիտի աւարտի 1973ին: Աւելցնենք, որ կառավարական տագնապը դեռ չէ լուծուած: Արդարեւ Տէմիրէլ դեռ չէ կրցած կազմել նոր դահլիճը:

ՄԻՇԷԼ ՖՈՔԷՕ, որ փոքրիկն Սոֆիի առեւանգումէն ետք փախստական կ՚ապրէր, ձերբակալուեցաւ աւջի օր, երբ գաղտնի ճամբով կը փորձէր այցելել իր բարեկամուհիին՝ Թէրէզ Լըմաւրի: Այս վերջինը եւս ձերբակալուեցաւ, երբ Ֆօքէօ խոստովանեցաւ, որ իր բարեկամուհիին հետ նախաձեռնած եւ կատարած են առեւանգումը: Մ. Ֆօքէօյի մօտ գտնուած է նաեւ գրեթէ ամբողջ գումարը, որ ձեռք ձգած էր Սոֆիի ծնողքէն :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Վիէթնամցիները, հակառակ ամերիկեան օդուժին բուռն ռմբակոծումներուն, յաջողեցան տէր դառնալ Ժառի հովիտին, Լաոսի մէջ: Կռիւները դեռ կը շարունակուին :

ԼԻԲԻՈՅ վարչապետը յայտարարեց, թէ պատրաստ է դադրեցնելու քարիւղի առաքումը Արեւմտեան երկիրները, եթէ Նասըր նման փափաք մը յայտնէ: «Էքսփրէս»ի մէջ հրապարակուած հանրային կարծիքի քննութեան մը արդիւնքը ցոյց կուտայ, թէ Ֆրանսացիներուն 56 առ հարիւրը դէմ է, որ Ֆրանսա օդանաւ յանձնէ Լիբիոյ: 44 առ հարիւրը դէմ արտայայտուած է նաեւ Ֆրանսայի միջին արեւելեան քաղաքականութեան : Քսան առհարիւրը՝ թեր :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Նիւզուիք» շաբաթաթերթը ռաբունապետ Շայմ Լիփսիչի մէկ յայտարարութիւնը հրատարակած է ուր հրեայ փրոֆէսօրը կը վկայէ թէ Բ. աշխարհամարտին Ֆրանքօ, հակառակ նացի Գերմանիոյ հետ իր սերտ կապերուն, անձնապէս միջամտած է աւելի քան վաթսուն հազար հրեայ ազատելու համար մահէն : Ռաբունապետը գիրք մը կը գրէ «Ֆրանքօ եւ Հրեաները» ուր կը փաստէ թէ Ֆրանքոյի համակրութիւնը Հրեաներու նկատմամբ Բ. աշխարհամարտէն առաջ գոյութիւն ունէր:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր ճառ մը խօսած է աւջի օր Քնէսէթին (իսրայէլեան խորհրդարան) առջեւ եւ շեշտած թէ Իսրայէլ պիտի չհանդուրժէ եղած խափանարարութեանց : Սուրիոյ վերջին դէպքը իր գագաթնակէտին հասցուցած է Հրեաներու համբերութիւնը :

ԱՊՊԱ ԷՊԱՆ Պոնի մէջ դանազան տեսակցութիւններ ունեցած է գերման պետական անձնաւորութեանց հետ: Արտաքին նախարար՝ Շէլ ըսած է իրեն. «Արաբ երկիրներու հետ լաւագոյն յարաբերութեանց վերահաստատումը ոչինչով կրնայ վնասել Պոնի եւ Երուսաղէմի յարաբերութեանց »:

ՆԱՍԸՐ – ԹԻԹՕ խօսակցութիւնները սկըսած են Ասուանի մէջ :

ՔԱՂԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ, ՌՈՊԷՐ ԳԱԶԱՏԸՍԻՒ, ՄԵՆՈՒՀԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, ՌՈՒՏՈԼՖ ՊԱՐՇԱՅ, ՌԻԽԹԷՐ, ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ ՊԱՂ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ, ԱՆԿԱՊ ՕՐԱԳԻՐ, ԱՓՈԼԼՕ 11, ՏԱՐԵԴԱՐՁ, ԱՆԴԱՍՏԱՆ 18, ՅԱՌԱՋԱՑՄԱՆ ՊԱՏՐԱՆՔՆԵՐԸ, ՎԻԵՅՐԱ ՏԱ ՍԻԼՎԱ: ԿԵԱՆՔԻՆ ՍԷՐԸ, ՓՈԼԻԱՔՈՖ, ՏԻԳՐԱՆ ՏԱՏԸՐԵԱՆ, ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՆՈՒԿԵԱՆ, ՏԱՎԻՏ ՕՅՍԹՐԱԽ ՖԻՇԷՐ ՏԻՍՔԱՕ, ՆԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ, ՀԷՆՐԻԿ ՋԵՐԻՆԿ, ՓՕԼ ՔԼԷ, ՊԱԼՇՈՅԸ ՓԱՐԻԶ, ՌՈՍԹՐՈՓՈՎԻՉ, ՎԱՍՕ ՏԷՎԷՅԻ, ՄԱՐՔՇԱԿԱԼ, ՆԱՄԱԿ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆԻ, ԺԱՆ ՖՈՒՐԱՍԹԻԷ, ՊԵԹՀՈՎԷՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐՈՒ, ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐԴԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՍԱԹԻՐԻՔՈՆ, ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Փարիզ՝ Փետրուար 1970

Գ.

Փարիզ, 18 Սեպտեմբեր 1969

«Յառաջացման պատրանքները»․ այս է խորագիրը ընկերաբան տնտեսագէտ Ռէյմոն Արոնի վերջին գործին : Փորձ մը : Զննութիւնը պիտի ըսեմ հակասութիւններուն, բարձր ճարտարարուեստին ենթակայ մեր քաղաքակրթութեան՝ ուր կը մշակէ իր սուր դիտողութեամբ ինչ որ նոր յեղափոխութեան մը տեղի տալու ատեն կը տանջէ ու կը մտահոգէ երիտասարդութիւնը : Չի մոռնար սպացուցանել թէ մարդկային կը մնայ միշտ պատմութիւնը չուզելով յառաջանալ համադրական բռնապաշտութեան մը կամ ճշգրիտ գիտութեան ուղիէն :

Ռէյմոն Արոն չի պաշտպաներ արդէն որոշ տեսակէտ մը՝ այլ բազմաթիւ տեսակէտներ միանգամայն, երբեմն հակասական: Աճպարար է․ առաւելապէս հակոտնեայ հայեցակէտեր կարենալ պաշտպանելու մէջ կը կայանայ իր բուն ուժը: Գրեթէ միշտ կը յաջողի՝ որովհետեւ իր մեկնարկութիւնները յստակ ու անխոցելի են :

Նոր յեղաշրջան մը մօտալուտ դալուստին չհաւատալով հանդերձ, կ'ընդունի թէ մեր ճակատագիրն է կորսուած դըրախտի մը ետեւէն վազել երազելով ու ընդվզելով գիտութեան նուաճումներուն դիմաց :

Չըսեր թէ ի՞նչ պէտք է ընել: Խորհուրդ չի տար :

Աւարտելէ ետք գիրքը՝ մտահոգութիւն կը պատէ հոգիդ :

Վիպապաշտութիւն է՞ յուսալ թէ պիտի կրնանք մեր իսկ ընտրած ու կերտած անելանելի ճամբէն դուրս սպրդիլ :

Դժգոհ ինքս ինծմէ՝ եւ շուրջիններէս՝ աշխատիլ շարունակելու ուժ կը գտնեմ խորհելով թէ որքան ալ յառաջանամ այդ ուղղութեամբ հեռակէտս նոյնքան հեռանայ դուցէ, շուքիս նման :

Ինքնախաբէութիւն: Զանալ հոգեպէս կոյր մնալ՝ քանի հայրդ կոյր է:

Ու վախնալ որ եթէ տեսնել փորձես՝ յիմար նկատուիս : Եթէ կրնաս՝ նկատի չառնել ու փորձել :

×

10 Հոկտեմբեր, 1969

Գեղագիտական նոր ըմբռնումի մը տեսիլքը՝ ապրող անուանի նկարչուհի Վիեյրա Տա Սիլվայի ութսուն պաստառներուն մէջ որոնց յատկացուած է արդի նըկարչութեան թանգարանին կազմակերպած շնորհալի ցուցահանդէսը :

Երեսուն տարիներու ծաղկաքաղը՝ ուր գիծ, գոյն, ձեւ՝ կրցեր են բիւրեղանալ նոր կաղապարի մը մէջ՝ հասնելու համար նուրբ ոճի մը՝ ինքզինքը պարտադրող ճարտարապետական իր կառուցուածքով, չարժուն տարածութեան մը հեռատեսիլով եւ ամոլ գոյներով :

Վիեյրա Տա Սիլվայի գործերը ըմբռնելէ ետք երբ դուրս կ'ելլես թանգարանէն, յամրաքայլ, սանդուխներէն իջած պահուդ կը կարծես տեսած ըլլալ ժապաւէն մը: Մեծ քաղաքներուն նուիրուած : Անոնց սրսկած շողիներուն է թաթխեր վրձինը այս աննման կինը՝ չմոռնալ վերափոխելով ամէն ինչ: Բանաստեղծական նոր լեզուով է պատմեր ու գծեր քնարական իր լեզուով՝ հասկընալի ընդհանուր մարդկութեան :

×

15 Հոկտեմբեր, 1969

Կեանքին Սէրը՝ կամ Արթուր Ռուպինշթայն:

Այդպէս է խորագրեր բեմադիր Ռայշէնպախ իր սիրուն ժապաւէնը: Եւ իրօք այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ ան ծնած է երջանկութիւնը միայն փնտռելու եւ ապրելու համար: Մտերմօրէն կը դրաւէ, իր բազմաթիւ ձիրքերուն շնորհիւ, նախ մեր աչքերը, յետոյ ականջները՝ սպրդելով մեր սրտերէն ներս, իշխելու համար ի վերջոյ մտքերուն: Ութսունամեայ երիտասարդը՝ մեծ վարպետութեամբ կը խաղայ ինքն իր դերը :

Անհատականութիւն մը որմէ կարելի չէ կասկածիլ : Կարելի չէ խուսափիլ : Յաջողութիւն կը կոչուի իր ուղին : Ուրիշ ճամբայ չի ճանչնար: Իրն է միշտ ու միայն վերջին խօսքը: Ու կը քարոզէ երջանկութիւն եւ ժպիտ: Ամբողջ տեւողութեանը ժապաւէնին : Սիրեցի իբր վաւերաթուղթ: Կարծես պատահմամբ լաւ դաշնակահար ալ եղած ըլլար: Պասկել ու նուիրագործելու համար ժապաւէնը՝ Ռուպինշթայն զուգահեռաբար կու տայ իր տարւոյն ռէսիթալը:

Պեթհովէն եւ Շուման առաջին մասին մէջ :

Ճարտար, պարկեշտ նուագ : Անդրդուելի հաստատ խաղ : Երկրորդին տեւողութեան՝ պատառիկներ Տէպիւսի, Ռաւէլ, Կրանատոս եւ Տը Ֆայեայէ : Ժողովուրդը գոհացնող յայտագիր : Վերջաւորութեան՝ «Կրակի Պարը», ինչպէս կ'ըսէր ժապաւէնին մէջ՝ գինքը այնքան հարստացնող: Հաղորդական նուագ:

Յուսախաբութիւնս՝ այս բոլորէն մեծութիւն չի հոսիր: Կայ ու կը մնայ սակայն ձիրք եւ ճարպիկութիւն :

Այդքանով ուրեմն ամէն ինչ՝ բայց, կ'ըսեմ ամէն ինչ՝ կարելի է այսօր: Մեծութիւնը՝ տեսլական ենթադրող, աւելորդ զարդ մըն է: Գինը՝ շատ սուղ: Անհրապոյր թանկ արժան :

Ի՞նչու խնկարկէ Արթուր Ռուպէնշթայն անոր դիմաց :

Կը նախընտրէ անուշահոտել հոչակն ու տրամը: Աղերսելով Սէր :

×

16 Հոկտեմբեր, 1969

Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ անցած էր ցուցասրահէն իր ժպտուն ակնարկը պըտըտցնելով նոր պաստառներուն վրայ : Եւ ըսած պարզութեամբ՝ «անպայման պէտք է տեսնես վերջին ջրանկերս․ հիանալի բաներ գծեցի․ գլուխ գործոցներ․ եթէ ուշանաս պիտի չկարենաս գըտնել»: Խնդացեր էինք :

Եւ ուշացայ: Մահացեր է վաթսունամեայ Սէրժ Փոլիաքոֆը երէկ գիշեր: Իր գործը պիտի մնայ սակայն՝ որովհետեւ, ոչ միայն հարազատ ներկայացուցիչներէն մին է ան վերացական դպրոցին, այլ նաեւ կրցած է իր նկարներուն մէջ մէկտեղել գոյներու լոյսը եւ ձեւերուն քանդակծոյ զուգութիւնը: Իր արուեստը դըրոշմուած է դասականին կնիքով՝ կրնայ տեւել :

Ինծ համար իր նկարները միշտ պիտի մնան սակայն որպէս «առաջարկներ»՝ որոնցմէ շատերը կրցած եմ անմիջականօրէն ընդունիլ՝ անոնց լուսարձակ հրապոյրին անձնատուր :

Բեղնաւոր տաղանդ մը ու առատաձեռն հոգի մը կը կորսնցնէ իրմով Արուեստի աշխարհը :

×

20 Հոկտեմբեր, 1969

Անծանօթ չէի Տիգրան Տատըրեանի արուեստին՝ չափաւոր խառնուրդը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի զգացական աշխարհներուն եւ գեղագիտական ըմբռնումներուն :

Մեղմ երգ՝ որ հետզհետէ սակայն երազային աշխարհ մը կը փոխադրէ քեզ: Յամրաքայլ կը յառաջանաս : Արուեստ մը՝ որ Պազէնի եւ Վիեյրա Տա Սիլվայի շինիչ ազդեցութիւնները կրելով, հասած ըլլալ կը թուի հիմա նոր հորիզոնի մը ինքնուրոյն որմէ կը կայծկլտին լոյսի բոստ պատառիկներ, իմաստալից դարձնելով ընդհանրապէս ամոլ գոյներու համադրութիւնը : Տաղանդաւոր նկարիչը կ'ընթանայ համոզումով իր ընտրած ուղիէն առանց նկատի առնելու օրուան ճաշակը, իր ընդունակութիւններուն շուքին :

Նոյն ցուցահանդէսին՝ ինծ համար դէթ նոր ձիրքի մը պատուաբեր մասնակցութիւնը՝ անունով Մարտիրոս Սանուկեան :

Հայ մանրանկարչութիւնը տեսակարար դրոշմ մը ձգած է կարծես իր գունաւոր մատիտներուն մէջ: Անցեր է նաեւ պատուարապաշտ դպրոցէն :

Յետոյ աշխատեր վարպետ Անտրէ Լոթի հետ : Նուրբ ճաշակի տէր է երիտասարդ նկարիչը եւ յանկուցիչ մթնոլորտ մը կը տիրէ իր օճապտոյտ գծագրութիւններուն ոլորտներուն մէջ :

Վերացականին սահմաններուն հասնող այս ողեւից գոյնի խաղերուն մէջ տեսած ըլլալ կը կարծես անչպար դիմաստուերներ :

Գեղեցիկ ցուցահանդէս :

×

21 Հոկտեմբեր, 1969

Սիրեցի՝ գիս բնութեան յանձնող առաջին՝ եղերական կշռոյթներով առլցուն երկրորդ՝ թաւ ձայներու արտայայտութեամբ յայտնաբերուող մեղեդիով մը վերջացող, երեք մասերէ բաղկացած Շոսթաքովիչի ջութակի նոր սոնաթը : 1968ի պտուղ :

Ձօներ է զայն Տավիտ Օյսթրախի՝ վաթսունամեակին առթիւ :

Այս վերջինը կը վերատեղծէ ուրեմն գործը սրամիտ մեկնաբանութեամբ ու համոզումով: Կ'ուժովցնէ, կ'արեւոտէ հեղինակին թաքուն իղձերը :

Տավիտ Մեծ, ուրիշ առաջին ունկնդրութիւն մը եւս հրամցնելու ազնուութիւնը ունի՝ Օլիվիէ Մեսիանէ: Գործերներու յատուկ հնչականութիւններէն օգտուող ստեղծագործութիւն մը որ կ'ոգեկոչէ Տէպիւսին ու կ'աւետէ յետագայի թանձրացեալ երաժշտական ոճը Մեսսիանի: Որմէ յետոյ Օյսթրախ կու գայ չասատուածներու վստահութեամբ պատմել Պեթհովէնի իններորդ սոնաթը՝ Քրոյցէրը :

Քրոյցէր ժամանակից է Ֆիտելիոյի առաջին փորձերուն, նաեւ հերոսական եր-

---

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Ճոն մօտեցաւ իր զոքանչին :

— Տիկին, ըսաւ, ներեցէք որ ձեզ դիտել տամ թէ այս եղած անախորժ տեսարանին մէջ բաւական պատասխանատուութեան բաժին մը ունիք:

— Ե՞ս, գոչեց Թագուհի յուզուած:

— Այո, քանի որ ձեր պատճառով քրոջս հրաւէր չուղղուեցաւ:

— Ալ աւելորդ են այդ խօսքերը, դիտել տուաւ Սուրբիկ հանըմ:

— Մենք Ամերիկացիքս աւելորդ խօսք չենք ըներ, պատասխանեց մըսթըր Ճոն խրոխտ ձեւով մը:

— Հիմա եղածը եղած է:

— Այո, բայց կարելի է գոնէ զայն դարմանել:

— Ի՞նչպէս...

— Պզտիկ գոհացում մը տալով քրոջս: Այս վերջին խօսքերը ցնցում մը պատճառեցին Թագուհի հանըմին:

— Ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ, ըսաւ, երթամ ձե՞ռքը պագնեմ, մեղա՞յ ըսեմ... իր ըրած խաղքութիւններուն համար:

— Չէ, ես այդպէս բան չըսի, պատասխանեց երիտասարդը, բայց գոնէ կարծեմ կրնաք իրարու քանի մը խօսք ըսել ու այսպէսով խնդիրը վերջացնել...

Մըսթըր Ճոն այս միջոցը կը խորհէր, որովհետեւ կը ճանչնար իր քրոջ նկարագիրը եւ կը վախնար որ տիրող հանդարտութիւնը առերեւոյթ ըլլար եւ նոր պոռթկումով մը պայթէր: Ասկէ զատ խղճահարութիւն մըն ալ ունէր եւ ինքզինքը կը դատապարտէր այժմ քրոջը հանդէպ անիրաւ վարմունք մը ունենալուն համար:

Ճոնի այս չափաւոր պահանջումը կամ մանաւանդ խնդրանքը օրինաւոր թուեցաւ նաեւ Սուրբիկ հանըմին:

— Այո, այո, ըսաւ, քանի մը խօսք ըսէք իրարու, խնդիրը անոյշ տեղը կապեցէք, ի՞նչ պէտք կայ սատնկ օրով սիրտկոտրուք ըլլայ ...

— Ես անոր հետ բան մը չունիմ արդէն, դիտել տուաւ Թագուհի, հարսնիքին գալու մասին ալ բնաւ ընդդիմութիւն չըրի :

— Ուրեմն պիտի կրնանք համաձայնիլ, գոչեց Ճոն ուրախութեամբ:

— Դուն էիր որ իրեն հետ սրդողեցար, շարունակեց Թագուհի հանըմ, ինչո՞ւ գիս պատասխանատու կը բռնես հիմա:

— Այո, բայց վերջապէս այդ ամէնուն պատճառը ես չէի կարծեմ:

Սուրբիկ հանըմ կրկին միջամտեց վերջ տալու համար պատասխանատուութեանց ճշդումի խնդրին:

Եւ յետոյ սկսաւ համոզել իր բարեկամուհին, որպէսզի ընդունի փեսային առաջարկը:

Ովսաննային հետ վերջին տեսակցութիւն մը պիտի ըլլար այս: Մըսթըր Ճոն նոյն օրն իսկ կնոջը հետ կը մեկնէր ու Ամերիկա կ'երթար, ուստի ալ առիթը պիտի չունենային ոչ իր քոյրը տեսնելու եւ ոչ իսկ անոր խօսքը ընելու: Հետեւաբար փեսային խաթէրը համար այսքան գոհողութիւն կրնար ընել: Ասկէ զատ աղէկ բան չէր, որ հարսնիքի եւ միանգամայն ճամբորդութեան օր մը այսպէս կռիւ եւ հակառակութիւն տեղի ունենային ու կոտրած սրտով իրարմէ բաժնուէին, սասնկ բաները ուղուրսուզութիւն կը բերէին...

Բոլոր այն նկատումները, մանաւանդ ուղուրսուզութեան պարագան, յաղթահարեցին Թագուհի հանըմի ընդդիմութեան, ու ի վերջոյ ըսաւ.

— Բայց ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ...

— Սանկ երթաք ճաշասրահը, քանի մը անոյշ խօսք ընէք, հետը գաւաթ մը պարպէք ու առնէք հոս բերէք, աւելի բան մը չէ իմ փափաքածս, պատասխանեց մըսթըր Ճոն:

— Շատ աղուոր մտածեր ես, ըսաւ Սուրբիկ: Ելիր, միասին երթանք:

— Դո՞ւն ալ կ'ընկերանաս ինծի:

— Ինչո՞ւ չէ:

— Այն ատեն կը հաւանիմ... բայց գիտէք որ մեծ զոհողութիւն մըն է որ կ'ընեմ :

— Գիտեմ այդպէս ըլլալը եւ շատ շնորհակալ եմ, պատասխանեց մըսթըր Ճոն:

Քանի մը հարսնեւորներ մօտեցան հըրաժեշտ առնելու համար:

Թագուհի հանըմ ալ հանդարտած էր եւ ժպտուն դէմքով մը ընդունեցաւ անոնց բարեմաղթութիւնները:

Ճոն պարտք կը զգար ամէն մեկնողներէն զատ-զատ ներում խնդրել պատահած միջադէպին համար:

Վերջապէս Թագուհի եւ Սուրբիկ հանըմները ուղղուեցան ճաշասրահը, ուր կը գտնուէր Ովսաննա իրեններովը:

Ճաշը գրեթէ աւարտելու վրայ էր:

Ովսաննա հազիւ թէ երկու կիները նըշմարեց՝ աչքերը խոժոռեցուց եւ ատելութեամբ լեցուած ակնարկ մը ուղղեց անոնց: Առանց ուշադրութիւն դարձնելու սոր, Թագուհի եւ Սուրբիկ մօտեցան իրեն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(52 – Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ազգային հանդէսներէն ամէնէն տպաւորիչն ու սրտին մօտիկ հանդիսացողը Վարդանանց տօնն է, որ ամէն տարի եկեղեցական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով կ'ոգեկոչուի Լիոնի մէջ, տեղւոյս համեստ ուժերու ջանքերով :

Կիրակի, փետրուար ութին, Ս. Յակոբ եկեղեցին լեցուն էր հաւատաւոր հայերով: Պատարագի ընթացքին քարոզեց Դաւիթ Ծ. Վարդապետը որ «Վարդանանց» յաղթութեանց գաղտնիքը ջանաց ապացուցանել եւ պահել «Սահակ-Մեսրոպեան» խումբի գործունէութեան եւ «Ղեւոնդեանց քահանայից՝ գործակցութեամբ : «Նոր Աւարայրի մը մէջ կը գտնուինք » ըսաւ եւ կոչ ըրաւ ներկայ գտնուող «Թարմ »եւ երիտասարդ ուժերուն եւ անոնց միջոցաւ իրենց բարեկամներուն որ հաւատարիմ գտնուին Վարդանանց ոգիին եւ ջանան Նոր Աւարայրներու դէմ պայքարիլ եւ բարոյական նորանոր յաղթանակներ ապահովել: Պատարագէն ետք, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կատարուեցաւ Ե. դարու նահատակներու հոգիներուն ի յիշատակ :

Վարդանանցը աւելի տպաւորիչ դարձնելու մտադրութեամբ, վարժարանին աշակերտութիւնն ալ իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէ օրուան ոգեկոչման հանդիսութեան ընթացքին : Վարդանանց տօնին պետական վարժարանները փակ էին, աշակերտներու մեծ մասը տասնօրեայ արձակուրդներու ընթացքին հեռացած էր քաղաքէն, ուստի հանդէսի կազմակերպիչները տօնին աշխարհիկ մասը յետաձգած էին Փետրուար 15ին:

Այդ օր, կէսօրէ յետոյ եկեղեցւոյ կից գտնուող Ազգ. Տան սրահը լեցուած էր հայրենակիցներով : Որոշուած ժամուն օրուան հանդիսութեան խօսնակ Տիկին Գայթանճեան բացուած յայտարարեց հանդէսը «Թէ հայրենեաց պսակադիր » խմբերգով, երգուած դպրոցականներու կողմէ :

Ամէն հայ որ բախտը ունեցած է հայկական վարժարան յաճախելու միօրեայ կամ ամէնօրեայ, աշակերտական նստարաններու վրայ անպայման արտասանութիւն մը, թատերգութիւն մը, կամ երգ մը սորված է «Վարդան»ի մասին եւ անխուսափելիօրէն համակրանք մը ստեղծուած է իր մէջ այդ մեծ դէմքին անուան շուրջ : Բախտաւոր Հայ մը, երբ ներկայ կ'ըլլայ «Վարդանանց» տօնի առթիւ կազմակերպուած հանդէսի մը, անկասկած իր մէջ կ'արթննան անցեալի տխուր, բայց յիշատակներով հարուստ օրերը: Ենթական կը վերանորոգուի եւ ժամանակի մը համար եւս կ'երկարաձգուի հոգեւոր այն կապը, զինք ծնող ժողովուրդի զաւակներուն հետ : Այդ կապի պահպանման ի խնդիր, անհրաժեշտ է որ ազգային տօները, ամէն տարի խնամեալ պատրաստութեամբ տօնուին : Ժողովուրդն ալ պէտք է ստեղծէ իր մէջ վարժութիւնը մասնակցելու այդ տօնակատարութեանց, փնտռէ զայն, ինչպէս կը փնտռէ այլ տօներ, որոնց յաճախ կը մօտենայ բան մը ընդունելու մտայնութեամբ :

Հայրենասիրական երգի պահուն, երբ Հայր Ալիշանի «Մոխիրներու շրթներէն, մտքով կը փոխադրուէր դէպի «Նայիրեան երկիր»: Հոգիս կուլայ: Մտքիս մէջ կը տողանցէ շարքը բոլոր այն նահատակներուն, որոնք ի գին իրենց արեան կեանք կերտած են պատմական մեր աշխարհին մէջ : Մամիկոնեաններու եւ Արծրունիներու ոստանները Տարօնն ու Վասպուրականը սիրտը Հայաստանին մոխրի վերածուած են այսօր: Խաղաղութեան աղաւնիներ եւ գարնան ծիծեռնակներ թռչելու տեղ, բուեր իրենց բոյնը հաստատած են այնտեղ : Հոն ուր երէկ կեանք կար, այսօր դիշատիչ թռչուններ եւ ամեհի գազաններ իրենց կայքը հաստատած են : Մտքի, սրտի եւ հոգիի մեծ մշակներու այդ վայրերը, ուր Մեսրոպներ, Սահակներ, Վարդաններ հայապահպանման համար պատերազմներ կը շղթայազերծէին, այսօր այս սրբավայրերը աւերակներու վերածուած, յեղուզակներու եւ արկածախնդիր դատարկապորտներու բնակարաններու են վերածուած: Արդեօ՞ք երգող այս պատանիները երջանկութիւնը պիտի ունենան, իրենց մտատիպարին Վարդանի ծննդավայրի հողը համբուրելու եւ զայն որպէս ազգային սրբավայր անոր տէրը դառնալու :

Խօսք կ'առնէ հանդէսի նախագահ Դաւիթ Ծ. Վարդապետ, որ կը ջանայ հայ ժողովուրդի իմացական եւ հոգեւոր արժէքներուն համադրումը կատարել, ուր «այնքան գեղեցկօրէն յայտնագործուած է Վարդանանց հերոսամարտին մէջ» կ'ըսէ ան: «Աւարայրի ճակատամարտին մէջ կը գտնենք Հայուն Ազգութեան, հայրենիքին, քրիստոնէական կրօնի եւ մշակոյթի հանդէպ ունեցած բարձր հասկացողութեան եւ հաւատքի միացումը» կ'ըսէ Դաւիթ վարդապետ :

Սոյն կէտերու շուրջ վերլուծումներ կատարելէ ետք, պատմական օրինակներ տալով, կ'եզրակացնէ եւ կը շեշտէ նուիրական այն պարտականութիւնները, որոնք կը ծանրանան բոլոր ղեկավարներու ուսերուն վրայ, պայքարելու համար ամէնօրեայ Յազկերտներու դէմ :

Հետզհետէ բեմ բարձրացան Օրիորդներ Ա. Կարապետեան եւ Լ. Գրլըճեան, ապա Պ. Խ. Մխճեան, որոնք Թէքէեանէն արտասանեցին «Խորհուրդ Վարդանանց», « Լուսաւորչի կանթեղը» եւ «Եկեղեցին հայկական » կրօնաշունչ եւ հայրենասիրական քերթուածները, կատարեալ առոգանութեամբ եւ խղճամիտ պատրաստութեամբ : Գովելի են ջանքերը անոնց, որոնք ազգային մեր բոլոր հանդէսներուն զարդը կը նկատուին : Հայահոծ գաղութի մը մէջ, դժբախտաբար քիչ է թիւը անոնց, որոնք մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան հայերէն լեզուի նրբութեամբ: Գոյութիւն ունին շատ մը երիտասարդական միութիւններ, որոնց դերը եւ գլխաւոր նպատակը իբրեւ թէ հայ մշակոյթի պահպանումն ու տարածումն է : Անոնք շատ հեռու են իրենց ծրագրէն : Կը թելադրենք բոլորին որ խրախճանքներ եւ Սիւփրիզ փարթիներ կազմակերպէ աւելի, իրենց ճիգերը բազմապատկեն մշակութային գետնի վրայ :

Դպրոցական աշակերտները երգեցին « Ով մեծասքանչ դու լեզու» եւ «Սարերդ Ծաղկել» խմբերգները, Օր. Ալիս Ալթունեան, Լիոնի նոր օրերու սոխակը մեզի հրամցուց չորս երգեր, իր քաղցր եւ ելեւէջներով հարուստ ձայնով: Նուագեց նաեւ Կոմիտաս երգչախումբի քառեակը, որոնց երգչուհին, Օր. Պօյաճեան փունջ մը երգերով ծափեր խլեց ներկաներէն :

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր, Սէնթ Էթիէնէն Տօքթ. Սարաֆեան որ ֆրանսերէն արտայայտուեցաւ: Համառօտ կերպով յիշելէ ետք «Վարդանանց» դէպքը, ծանրացաւ Մամիկոնեաններու առաքինութեանց վրայ եւ փորձեց թուել հայ ժողովուրդի բերած նպաստը քաղաքակիրթ աշխարհին որու գլխաւոր արտայայտիչները եղան «Վարդանանց» խումբը : Յարգելի Տօքթորը եզրակացուց թէ Աւարայրի ճակատամարտը պայքարն է ամէնօրեայ «Նիւթի եւ հոգիի»: «Նիւթը առանց հոգեկան արժէքներու կործանարար է» ըսաւ :

Հանդէսին ներկայ էր նաեւ Փարիզաբնակ Պ. Երուանդ Գրիգորեան, որ «երգիծական արուեստի աշխարհէն» կարգ մը պատմուածքներ փոխանցեց հասարակութեան, որոնք ունկնդրուեցան հետաքրքրութեամբ :

Հայկազեան վարժարանի աշակերտներ գեղջկական երեք պարեր ներկայացուցին մեզի: Փոխադրեցին մեզ հայրենի տուն եւ մեր հոգեկան աշխարհին մէջ ապրեցանք եւ յիշեցինք այն պահերը, երբ անմեղունակ հայ գեղջկուհիներ մեր պատմական բնագաւառներուն մէջ իրենց ամենօրեայ զբաղումներու ընթացքին բնական կերպով կը ներկայացնէին հայ պարը : Ընտանեկան երգիքներու ներքեւ կը զատխարակուէին տոհմային աւանդութիւններով, ըլլալու համար ապագայի հայկական օճախներու մայրեր, նման Վարդանանց դարու մայրերուն եւ «փափկասուն տիկիններուն» որոնք բազմաթիւ առաքինութիւններով զարդարուած կը պատրաստէին նորՎարդաններ ու Վահաններ, Աշոտներ եւ Ռուբէններ: Երանի թէ հայ գեղջկական պարերու այս փոքրիկները կարենան իսկական հայ իգական սեռի հոգեկան առաքինութիւններով զարդարուիլ :

Հանդէսի աւարտին տեղի ունեցաւ հանգանակութիւն մը, ի նպաստ Հայկազեան դպրոցի: Տասը վայրկեանի ընթացքին գոյացաւ 1540 Ֆրանքի գումար մը, ապա օրուան Նախագահ Դաւիթ Ծ. վարդապետ հանդէսը նախաձեռնող Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութեան եւ Կրթ. Մարմնի անուններով շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն եւ գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերող անհատներուն եւ միաբերան երգուած «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ օրուան հանդիսութիւնը :

Ս. Գ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍԱՂ

ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐՈՒ ՇԱՐԱՆ ...

Վաճառական Սերոբ հին առնելիքներ գանձելու համար հարկ կը տեսնէ գիւղերը ճամբորդել : Ամիս մը ետք ձիով դարձին՝ քաղաքին մօտերը կը նշմարէ իրենց տան ծառան Քերոբը, որ ծառի մը տակ նստած՝ կը մտմտար: Սերոբ վար կ'իջնէ ձիէն :

— Քերոբ, տունէն ի՞նչ լուր, ի՞նչ գործ ունիս հոս :

— Ողջութիւն, աղա, դո՛ւն ողջ մնաս, շունդ սատկեցաւ :

— Շունս բան չունէր հապա :

— Այրած իշու միս կերաւ :

— Ո՞ւրկէ ճարեց այրած իշու միս :

— Մեր ախոռը կրակ առաւ, էշը մնաց:

— Ո՞վ բռնկցուց ախոռս :

— Բռնկցնող չեղաւ, մեր տունէն՝ կայծ ինկաւ վրան :

— Զըսե՞ս, որ տունս ալ այրած է :

— Անոր պէս բան մը, աղա, կէս գիշերին մոմը շրջեր էր :

— Տունս մոմ չի վարիր հապա:

— Մոմը մեռելին գլխուն էինք տնկեր:

— Ի՞նչ մեռել :

— Դուն ողջ մնաս, աղա, մայրիկդ քեզի օրեր :

– Խենդեցնե՞ս պիտի զիս :

— Ա՛խ, մի՛ հարցներ, աղա, իջուածք ունեցաւ՝ երբ տեսաւ թէ հանըմս դրացի տղուն հետ կծիկը դրեր էր տունէն ...

բորդ համանուագին: Բաւ է այդքանին ծանօթ ըլլալ հասկնալու համար գործին ներքին ետքը որ անընդհատ երեւակայութենէ կը մտրակէ : Ջերբազատուած սոնաթի սեղմ կաղապարէն, Պեթհովէն կը թռչի ազատագրուածի մը դոհունակութեամբ կենսունակ ու կենսաւէտ, իր զգլխիչ տարբերակներով՝ հետզհետէ աւելի խռովարկու : Կ'ուրախացնէ առանց զուարճացնելու. Տալիտ Օյսթրախի սրտառուչ մեկնաբանութիւնը հոգեզմայլ : Ընկճող դիւէր՝ հոգիդ դրդող: Լռութիւն պահանջող :

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Տիկինը առանձի՞ն թէ ամուսնոյն հետ կուգայ, հարցուց Մաթվէյ:

Իշխանը ալ չէր կրնար խօսիլ, որովհետեւ սափրիչը վերին շրթունքը կ'ածիլէր. մէկ մատը վեր վերցուց:

Մաթվէյ գլխու շարժումով մը, զոր հայելին ցոլացուց, պատասխանեց.

— Տիկինը առանձին կուգայ ուրեմն: Հա՞րկ է պատրաստել առաջին յարկի բնակարանը:

— Գնա, այս լուրը իշխանուհիին հաղորդէ, անիկա ինչ որ պէտք է կ'որոշէ:

— Իշխանուհի Տարիա Ալեքսանտրովնա՞յի, հարցուց Մաթվէյ կասկածոտ ձայնով մը:

— Այո, կնոջս, ու հեռագիրն ալ տար իրեն: Յետոյ կուգաս պատասխանը բերելու:

— Կ'ուզէք կացութեան վիճակը փորձել, մտածեց Մաթվէյ, բայց առանց մեկնութեան պատասխանեց.

— Գլխուս վրայ:

Օպլոնսքի արդէն լուացուած, սանտրուած եւ հագուելու վրայ էր, երբ Մաթվէյ վերադարձաւ հեռագիրը ձեռքը, յամրօրէն քալելով ու իր կօշիկները կոշնչեցնելով:

Սափրիչը մեկնած էր:

— Տիկին իշխանուհին ինծի յանձնարարեց ըսելու որ ինք կը մեկնի. «ուզածնուն պէս թող ընեն», ըսաւ:

Մաթվէյ, աչքերովը խնդալով, ձեռքերը գրպաններուն մէջ, գլուխը ծռած, իր տիրոջ նայեցաւ ցածէն:

Օպլոնսքի լռեց, յետոյ քիչ մը տխուր ժպիտ մը անցաւ իր գեղեցիկ դէմքին վրայէն:

— Ա՛յ, Մաթվէյ... ըսաւ գլուխը օրօրելով:

— Ատիկա կարեւորութիւն չունի, պարոն, նորէն պիտի վերադառնայ իշխանուհին՝ աւելի հաշտարար տրամադրութեամբ:

— Կը կարծե՞ս:

— Վստահ եղէք:

Դրան ետեւ շրջազգեստի մը խշրտոցը լսուեցաւ եւ իշխանին «ո՞վ է ան», հարցումէն անմիջապէս ետք Նիանիա Մաթրիոնայի խիստ ու ծաղկաւեր դէմքը երեւցաւ:

Թէեւ Օպլոնսքի յանցաւոր էր իր կնոջ հանդէպ եւ ինքն ալ կ'ընդունէր, սակայն տունին մէջ ամէն մարդ, նոյնիսկ պառաւ Նիանիան, իշխանուհիին հաւատարիմը, իր կողմը կը բռնէին:

— Լաւ ուրեմն, ի՞նչ կայ Նիանիա, ըսաւ տխրօրէն:

— Գացէք, պարոն, անգամ մըն ալ ներում խնդրեցէք: Գուցէ Աստուած կը գթայ: Տիկինը շատ կը տառապի ու սիրտս կտոր կտոր կ'ըլլայ զինքը տեսնելով... տունին մէջ ամէն բան տակնուվրայ է... Պէտք է զաւակներուն մեղքնալ, պարոն պարոն... գացէք, պարոն, անգամ մըն ալ ներում խնդրեցէք:

— Բայց զիս պիտի չընդունի:

— Սակայն ձեր պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլաք: Աղօթեցէք Աստուծոյ, պարոն, աղօթեցէք Աստուծոյ:

Օպլոնսքի մէկէն կարմրեցաւ:

— Աղէկ, աղէկ, գնա... ըսաւ Նիանիային:

Յետոյ կորովի շարժումով մը իր սենեկազգեստը վրայէն նետելով, ըսաւ Մաթվէյի.

— Շապիկս տուր:

Մաթվէյ զայն բռնած էր արդէն եւ իր տիրոջ գլխուն անցուց ակներեւ գոհունակութեամբ մը:

Գ.

Երբ իշխան Օպլոնսքի հագուեցաւ, ինքզինք անուշահոտեց, շապիկին թեւերը դուրս քաշեց, մեքենական շարժումով մը սիկարէթները, թղթապանակը, լուցկիի տուփը, ժամացոյցը գրպանները դրաւ, յետոյ թաշկինակը թօթուելով եւ ինքզինք հակառակ իր դժբախտութեան, մաքուր, հոտաւէտ, առողջ ու ֆիզիքապէս զուարթ զգալով, մտաւ ճաշասրահը, թեթեւօրէն դողալով ոտքերուն վրայ: Սեղանին վրայ սուրճը, նամակներ եւ նախարարական թուղթեր արդէն իրեն կը սպասէին:

Երբ լրագրի ընթերցումը աւարտեց, սուրճի երկրորդ գաւաթ մը խմեց եւ կարագով հաց կերաւ: Ոտքի ելաւ, բաճկոնին վրայ եղած փշրանքները թօթվեց եւ իր լայն կուրծքը ցայտեցնելով, զուարթօրէն ժպտեցաւ, առանց ուրիշ շարժառիթի՝ այլ լաւ մարսողութեան մը հետեւանքով:

Սակայն այդ ժպիտը իրեն յիշեցուց իր կացութիւնը եւ թաղուեցաւ իր մտածմանը մէջ:

Մանուկներու երկու ձայներ դրան ետեւ կը պոռային:

— Պարոնին կառքը եկած է, ըսաւ Մաթվէյ:

Օպլոնսքի գլխարկը առաւ եւ մէյ մը կեցաւ ինքնիրեն հարցնելու համար թէ բան մը մոռցած չէ՞ր արդեօք:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(3 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ

Ցիշատակին

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Մարտ մէկին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քիւթիւկեան ընտանիքի համայն ննջեցելոց :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք ճաշ մը տեղի կ'ունենայ եկեղեցւոյ մօտ՝ Րիւ Թուլոնի Փաթրոնաժի սրահը :

Ճաշկերոյթի մասնակցութիւն 15 ֆր. : Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ, պէտք է արձանագրուին, հեռաձայնելով՝ 899 – 22 – 19 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ դպրոցին՝ Ա. Մանուկեանէ 300 ֆրանք, Տօքթոր Համամճեանէ երկու հարիւր, Վ. Քէշիշեանէ քսան, Ս. Սահակեանէ 20, Հ. Թադէոսեանէ (Լիոն) քսան, Տիկին Ա. Հայէչեանէ տասը, Ա. Թաշճեանէ տասը, Տէր եւ Տիկին Մ. Կարապետեանէ քսան, իրենց Թոռնիկին Րաֆֆիի ծը–նընդեան ուրախ առթիւ : Տէր եւ Տիկին Կ. Պօտուրեանէ քսան, փոխան ծաղկե–պսակի ողբ. Մարտիկ Տէր – Սահակեա–նի մահուան առթիւ :

×

Սէն Ժեռոմի Թաղ. Խորհուրդը ստա–ցած է հետեւեալ նուէրները Սաթենիկ Հայրապետեանի մահուան առթիւ.— Ա. Հայրապետեան, Խ. Զիլինկիրեան, Ղ. Տէր – Կարապետեան, Մինասեան եղ–բարք, Ե. Պուշեան, Յ. Գէորգեան, Յ. Չէքմէճեան, Ա. Մանկասարեան, Յ. Զալ–եան եւ Կ. Զթըրեան տասնական ֆրանք, եկեղեցիին : Ա. Հայրապետեան, Խ. Զի–լինկիրեան, Մինասեան ընտանիք, Յ. Մկրտիչեան եւ Ս. Զէյթունցեան տաս–նական Թաղին դպրոցին : Տիկին Արմե–նուհի Գալփաքեանի մահուան առթիւ Գ. Աւետիսեան քսան եւ Է. Վառնաճեան 10 ֆր. կը նուիրեն եկեղեցւոյ :

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալներու պարագանե–րուն եւ շնորհակալութիւններ բոլոր նը–ւիրատուներուն :

ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

27 Փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ

ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

Միութեանս սրահին մէջ, 7 Րիւ Բաքէր կը խօսի՝ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝

Հայապահպանման ազդակները Սփիւռքի մէջ :

Խօսք կ'առնեն նաեւ, երիտասարդներ՝ Պ. Պ. ՓԻԷՐ ԱԿԻՆԵԱՆ, եւ ԺԻՐԱՅՐ ՎԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Արեւելեան Լեզուներու Հայերէնի Դա–սընթացքները կը հրաւիրեն ձեզ դասա–խօսութեան մը, լուսարձակումներով զոր կը կատարէ՝

ՓՐՈՖ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Շաբաթ, Փետր. 28, ժամը 16.30ին

ՆԻՒԹ՝

Les Arts figuratifs en Arménie des Bagratides.

Centre Universitaire Dauphine

Place du Mal. Delattre de Tassigny

Métro Dauphine

Մուտքը ձրի է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի 25ամեայ

Տօնակատարութիւն

Մարտ 21ին, երեկոյեան ժամը 20.30ին

Քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ընթրիք սալոնիս»ը (Տինէ – Տէպա)

12 Ապրիլին

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը կը գումարուի այս Հինգշաբթի, ժամը 19էն 20, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մարմինները իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթ. եւ Ճ. Միսաքեան խումբը միասնաբար այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին :

Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան ենթ. Կիրակի (1 Մարտ) ժամը 15ին :

Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ, Ուրբաթ (27 – 2), ժամը 20.30ին :

Հ. Յ. Դ. Ակնունի խումբ, Չորեք–շաբթի (25 –2) ժամը 21ին :

Հ. Յ. Դ. Վռամեան եւ Ընկեր – Կարօ խումբերը միասնաբար Շաբաթ (28–2), ժամը 21ին :

Հ. Յ. Դ. Վարուժան խումբ, Կիրակի (1 – 3) ժամը 15ին :

Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբ, Կիրակի, (8 – 3) ժամը 15ին :

Հ. Յ. Դ. Գէորգ – Չաւուշ խումբ, Կիրակի (8 – 3) ժամը 16ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտ–նուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչնե–րը :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Բանակի Միջին Արեւելքի եւ Կի–լիկիոյ Նախկին Պատերազմիկներու ըն–կերակցութիւնը, կռիւներու մէջ ինկած նահատակներու յիշատակը ոգեկոչելու նպատակաւ որոշած է հանդիսաւոր պա–տարագ և հոգեհանգիստ կատարել տալ, Կիրակի (Մարտ 1), ժամը 9.30ին, էն–վալիտի պատմական եկեղեցւոյ մէջ :

Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը կոչ կ'ը–նէ Փարիզի Հայութեան եւ մասնաւորա–բար Կիլիկիոյ Հայ Կամաւոր Լեգէոնա–կաններուն խումներամ ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 28 Փե–տրուար կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Մշա–կոյթի Տան Միութեան գրասենեակին մէջ: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներ–կայ ըլլալ այս խիստ կարեւոր ժողովին :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, ընկերուհի Նուարդ Քէշիշեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ ժո–ղովին: Կարեւոր օրակարգ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ու–սումնասիրաց Միութիւնը իր ընդհ. ան–դամական ժողովը կը գումարէ Այրի Տի–կին Մայրիամ Ղուկասեանի բնակարանը, այս Շաբաթ ժամը 20ին, 25 Արիսթիտ Պրիան, Իսի, օթօպիւս 123, իջնել կառ–տ'Իսի: Շատ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի անդամներէն ճշդապահ ըլլալ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցու–թեան ընդհ.ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19ին, ժամը 20.30ին, 77 Րիւ Լաֆայէթ, Փարիզ:

Կանոնագրի Թիւ 5 յօդուածին համա–ձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորո–գելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնա–մի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ հինգին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ըն–թեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց ա–նունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն ան–դամները, որոնք իրենց աղամավճարնե–րը կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանա–ւորութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնու–թեամբ :

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ

(Հիմն. Մարի Նուպար)

Centenaire de KOMITAS

Conférence de Mr. G. BOYADJIAN

(en français)

Prof. de musique - musicologue

avec la participation de l'Atelier Musical de la Cité Universitaire

Dir. : Mme GUILMAUT

Vendredi 27 Février à 20 h. 45

Adresse : Maison Arménienne

57, Bd. Jourdan — Paris (14e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մարտ 8ին, Կիրակի, ժամը 16ին

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե–րունդի, հովանաւորութեամբ Անի կո–միտէի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ. Օհանճանեան սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԻ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն, պար ու շատ մը հա–ճելի անակնկալներ :

Կը հրաւիրուին շրջաններու ընկերներ ու Նոր Սերնդականներ նոյնպէս :

Խնամուած սպասարկութիւն :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)

KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)

ԵՐԵՔ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (դրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Լիոնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս CASINO DE CHARBONNIERES

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

Հայկ. երգեր ու պարեր ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ եւ ԱՐԾԻԻ խումբին կողմէ :

AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Տոմսերու համար հեռաձայնել.—

ԼԻՈՆ.— Ա. Խաչատուրեան 60-22-18 եւ Վ. Սարգիսեան 68 – 22 – 69

ՎԻԷՆ.— Վ. Գալուստեան 85-14-35

Սեղանները վերապահուած կը մնան մինչեւ ժամը 23

39րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Արշաւը եւ բանակումի կեանքը

Հայկական պարեր եւ երգեր

Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր

Սկաուտական նուագախումբը

Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ :

Սկաուտական տողանցք

Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ – ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղիցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ :

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 ֆր. : Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ :

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ :

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանդայով.—

Ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն :

LIZ SARIAN

204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50
LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 26 FEVRIER 1970

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.750
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.750

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՇԸՄԻ ՎԵՐՋԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Արաբական երկիրներու շարքին բացառիկ դիրք մը կը գրաւէ Յորդանան ։

Օսմանեան կայսրութեան օրով այս անունը կրող երկիր մը չկար քարտէսին վրայ ։ Արաբախօս երկիրները կը կոչուէին Սուրիա, Լիբանան, Միջագետք (Իրաք), Պաղեստին, Հիճազ, Ասիր, Եմէն եւ Պարսից ծոցի իշխանապետութիւններ ։

Կիսանկախ Եմէն, որ յանուն ազատութեան տարիներով կռուած էր Սուլթանի բանակներուն դէմ, վերջապէս գտաւ իր անկախութիւնը ։

Մէքքէի Շէրիֆ Հիւսէյն եւ զաւակները առաջին աշխարհամարտին իրենց զօրագունդերով կռուած էին Թուրքերուն դէմ՝ Անգլիացիներու կողքին, գնդապետ Լօրէնսի աջակցութեամբ ։ Իբրեւ վարձատրութիւն՝ Անգլիացիք անկախ հռչակեցին Հիճազը — Մէքքէ, Մէտինէ, Ասիր եւայլն — եւ թագաւոր կարգեցին Հաշըմի Շէրիֆ Հիւսէյնը, Մարգարէի սերունդէն ։ (Ի դէպ ըսենք, որ Հիճազ, իբրեւ անկախ պետութիւն, դաշնակիցներու եւ Հայաստանի կողքին ստորագրեց Սեւրի դաշնագիրը) ։

Իր երկրորդ զաւակը՝ Էմիր Ֆէյսալ, որ 1918 Հոկտեմբերին յաղթական մուտք էր գործած Դամասկոս՝ իր զօրագունդերու գլուխն անցած՝ դարձաւ թագաւոր Սուրիոյ ։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը Ֆրանսայի յանձնեց Սուրիա – Լիբանանի հոգատարութիւնը ։ Անգլիա ստացաւ Պաղեստինն ու Միջագետքը (Իրաք) ։

Ֆրանսա ստանձնելով Սուրիոյ հոգատարութիւնը, Դամասկոսէն վտարեց Էմիր Ֆէյսալը, որուն տէր կանգնեցաւ Անգլիա, Պաղտատի գահը տալով անոր ։ Հաշըմիները երկրորդ արաբական թագաւորութեան մը գլուխը կ՚անցնէին ։ Ֆէյսալ Ա. կը դառնար թագաւոր Իրաքի ։

Առանց թագի կը մնար Շէրիֆ Հիւսէյնի անդրանիկ զաւակը՝ Էմիր Ապտուլլահ ։ Պաղեստինի հոգատար Մեծն Բրիտանիա իր իշխանութեան հողամասերէն կտոր մըն ալ բաժին հանեց անոր ։ Արուեստական կերպով ստեղծեց Անդրյորդանանը եւ Ամմանի գահին վրայ դրաւ Հաշըմի իշխանը ։

Ցեղապետային Վահապիներու ռազմունակ ցեղապետը Ապտիւլ Ազիզ Իպն Սէուտ, որ տարիներով ապստամբ վիճակի մէջ էր պահած արաբական թերակղզին, ըմբոստացաւ Շէրիֆ Հիւսէյնի դէմ եւ տիրեց Հիճազի գահին ։ Երկիրն ալ մկրտեց իր անունով — Սէուտի Արաբիա ։

Շէրիֆ Հիւսէյն իբրեւ աքսորական Կիպրոսի մէջ անցուց իր կեանքի վերջին օրերը ։ Հաշըմի առաջին թագաւորը այսպիսի անփառունակ վախճան մը ունեցաւ ։

1958 Յուլիս 14ին Ապտիւլքէրիմ Քասըմ Պաղտատի մէջ վերջ տուաւ Հաշըմի երկրորդ թագաւորութեան ։ Սպաննեց Ֆէյսալ Բ. երիտասարդ թագաւորը եւ գահաժառանգ Ապտէլիլահը ։ Իրաք դարձաւ Հանրապետութիւն ։

Ցարդ կանգուն է միայն Հաշըմական երրորդ թագաւորութիւնը, որ Անգլիական հոգատարութեան բարձումէն (14 Մայիս 1948) ետք, Պաղեստինի բաժանման ծրագրին շնորհիւ ընդարձակեց իր սահմանները, իրեն կցելով Յորդանանի արեւմտեան հողամասերը՝ մինչեւ Նապլուս, Ռամալլա, Երուսաղէմ, Բեթղեհէմ, Քեբրոն, եւայլն ։ Այդ թուականին Անդրյորդանանի իշխանապետութիւնը դարձաւ Յորդանանի թագաւորութիւն ։

Էմիր Ապտուլլահ եւս եղերական վախճան մը ունեցաւ ։ Սպաննուեցաւ Երուսաղէմի Մէսճիտը Աքսայի դրան առջեւ ։ Գահաժառանգը՝ Թալալ երկար չմնաց գահին վրայ ։ Անոր զաւակը Հիւսէյն տասնեւեօթը տարիէ ի վեր կ՚իշխէ Յորդանանի վրայ, կուրծք տալով ներքին եւ արտաքին ամէն կարգի վտանգներու եւ սպառնալիքներու ։

Արաբեւիսրայէլեան երրեակ պատերազմներու հետեւանքով Յորդանան ապաստանած են մեծ թիւով պաղեստինցի գաղթականներ, որոնք ներկայիս երկրի բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն ։ Հակառակ են իրեն եւ մշտական տագնապներու դուռ կը բանան ։

Արտաքին վտանգը կու գար Եգիպտոսէն ։ Նախագահ Նասր 1958 Փետր. 2ին Սուրիան միացնելէ ետք իր մականին տակ, կ՚ուզէր Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան մէջ առնել նաեւ Լիբանան Յորդանանը ։ Լիբանան Ամերիկացիներու, Յորդանան ալ Անգլիացիներու զինուորական աջակցութեան դիմելով փրկեցին իրենց անկախութիւնը 1958 Յուլիսին ։ Ճիշդ այդ օրերուն Իրաք հանրապետութիւն դարձեր էր, սակայն գնդապետ Նասր չկրցաւ զայն ալ միացնել Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան, ինչպէս կը յուսար ։ Եմէն, որ սկիզբի օրերուն համակիր կը թուէր գաղափարին, մերժեց մտնել Գահիրէի իշխանութեան տակ ։

Գահիրէի ձայնասփիւռը մինչեւ 1967ի Յունիսեան պատերազմի նախօրեակը պայքար կը մղէր Հիւսէյն թագաւորին դէմ ։ Վերջին վայրկեանին է, որ թագաւորը Եգիպտոս երթալով ողջագուրուեցաւ Նախագահ Նասրի հետ ։ Քանի մը օր ետք ստիպուեցաւ մասնակցիլ Իսրայէլի դէմ մղուած պատերազմին ու կորսնցուց Երուսաղէմն ու այն բոլոր հողամասերը, որոնք միացուած էին Անդրյորդանանի 1948ին ։ Իւղ քսուեցաւ Իսրայէլի հացին ։

Հիւսէյն թագաւորի հոգերը անպակաս են ։ Ֆէտայիները տագնապալի կացութեան մէջ կը պահեն երկիրը ։ Սակայն իր յամառ կամքով կը յաջողի անոնց ալ խօսք հասկցնել Հաշըմի վերջին թագաւորը ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԺԱՄԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ Նախագահ Փոմփիտու յաջողութեամբ «անցուցած է քննութիւնը» եթէ նոյնիսկ փոքր միջադէպեր կամ հրէական ցոյցերը բոլորովին ալ բացակայ չէին ։ Ամէնէն կարեւորն էր Նէշընըլ Փրէս Քլըպի մամուլի ասուլիսը, ուրկէ, Փոմփիտու «պատուով դուրս ելաւ» ։ Միակ միջադէպն էր, ասուլիսին սկիզբը, 18 տարեկան աղջկան մը միջամտութիւնը, որ «մարդասպան» «Ֆրանսայի Հիթլէր» պոռաց երբ Փոմփիտու կը սկսէր խօսիլ ։ Նախագահը կը սկսի կարճ յառաջաբանով մը ուր կը շեշտէ ի մէջ այլոց .— «... Ընտրուած Նախագահ Ֆրանսայի Հանրապետութեան, ուզեցի պաշտօնական առաջին այցելութիւնս կատարել ձեր երկիրը, Ֆրանսայի ամէնէն հին բարեկամը եւ զինակիցը ։ Ով որ բարեկամութիւն կ՚ըսէ, չըսեր առանց ամպի յարաբերութիւն ։ Եղած է որ երբեմն Ամերիկան, երբեմն Ֆրանսան աւելի հզօր զինակիցի մը դիմաց, իր քաղաքականութեան անկախութիւնը պահանջէ ։ Այդ է պարագան Ճորճ Ուաշինկթընի Ամերիկային Լուտովիկոս ԺԶ. թագաւորին նըկատմամբ ։ Այդ է այսօր, Ֆրանսայի պարագան ։ Բայց կարեւորն է զգալ, մեր ներսը, այն խոր համոզումը թէ միացած են կենսականին վրայ ։ Կենսականը, մեր աշխարհին մէջ, խաղաղութիւնն է, որ աւելի հզօրներէն կախում ունի քան տկարներէն եւ որ յատուկ պատասխանատուութիւններ կը ստեղծէ անոնց » ։

Նախագահը ծանրանալէ ետք խաղաղութեան պայմաններուն վրայ, կը խօսէր Ֆրանսայի մասին, ցոյց տալու համար որ միջին արժէքով երկիր մը չէ, ու կ՚անցնէր հարցումներու պատասխաններուն ։

Անշուշտ գլխաւոր հարցումը կը վերաբերէր Միջին Արեւելքի ։ Փոմփիտու կ՚ըսէր «եթէ նապաստակ մը ունենայի գլխարկիս մէջ, անմիջապէս կը հանէի, դժբախտաբար ոչ ոք լուծում ունի » ։ Բայց Ֆրանսայի Նախագահը համոզուած կը մնայ թէ Չորսերու խորհրդակցութիւններն են որ ի վերջոյ, կրնան ճամբայ բանալ կարգադրութեան մը ։ Չորս Մեծերը նախ պէտք է թուղթի վրայ դընեն այն հարցերը որոնց շուրջ համաձայն են արդէն ։ Նոյնիսկ եթէ անոնք քիչ են ։ Իսրայէլի մասին եղած ուրիշ հարցումներու առթիւ, Փոմփիտու յայտնեց թէ Ֆրանսայի մայրաքաղաքը՝ ոչ Թել Ավիվ է, ոչ ալ՝ Գահիրէ ։ Ոչ մէկ բան աւելի ծանրակշիռ կ՚ըլլայ քան Իսրայէլի եւ արաբական երկիրներու պատերազմը վերածել Արեւելք – Արեւմուտք պատերազմի մը ։

Փոմփիտու խօսած է նաեւ Եւրոպայի մասին, որու ընդլայնումը նախապատուութիւն ունեցող հարց մըն է Ֆրանսայի համար, ապա նաեւ տոլարի «պատասխանատուութեան» մասին ։ Ֆրանսացիք միշտ սիրած են ոսկին «այդ է մեր կապերէն մէկը Չինացիներուն հետ» կ՚ըսէ Նախագահ Փոմփիտու ։

Հարցում եղած է նաեւ կիներու մաքսի եւ մինի նորաձեւութեան մասին եւ Փոմփիտու յայտնած թէ ինք որ կը պատկանի մաքսիի սերունդին, նախընտրութիւն մը կու տայ անոր, որ աւելի հմայք կը բերէ սիրոյն ։

Երեքշաբթի օր, Նիքսըն եւ Փոմփիտու երկու ժամ գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը ունեցած էին Սպիտակ Տան մէջ ։ «Ջերմ ու շինարար » կ՚որակուէր այս տեսակցութիւնը ։

Երկու ընդունելութիւն տեղի կ՚ունենային մին՝ Ֆրանսական դեսպանատունը, նախագահ Փոմփիտուի հրաւէրով (կը բացակայէր միայն Իսրայէլի դեսպանը), միւսը՝ Սպիտակ Տուն, ուր ճաշը ա լա փրանսէզ էր ։

Չորեքշաբթի օր Փոմփիտու կը խօսէր Քոնկրէսին առջեւ եւ յոյս կար որ խորհրդարանականները, որոնք դէմ են Ֆրանսայի Միջին Արեւելեան քաղաքականութեան, անհամ բան մը չեն ըներ ։

✕ Ցարդ ամերիկեան ոստիկանութիւնը քսան ցուցարարներ ձերբակալած է ։

ՄԻՇՏ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Օդանաւերու ապահովութեան հարցը, որ հրապարակ ելաւ, երբ յաջորդական եղեռնափորձեր կատարուեցան օդակայաններու եւ օդանաւերու մէջ, կը շարունակէ օրուան գլխաւոր նիւթը դառնալ ։ Զուիցերիա, որուն օդանաւերէն մէկն էր, որ աղէտալի պայթիւնի մը զոհ գացած էր վերջերս, որոշեց խստացնել արաբ քաղաքացիներու մուտքի արտօնութիւնը Զուիցերիա ։ Վերահաստատեց վիզայի դրութիւնը Մաղրէպի երկիրներուն հետ ։ Սպանիոյ արաբական շրջաններու մէջ ձերբակալութիւններ կատարեց, իսկ Լոնտոնի օդակայանի պաշտօնէութիւնը որոշեց այսուհետեւ իր ծառայութիւնը զլանալ արաբ եւ իսրայէլեան օդնաւային ընկերութիւններուն ։ Այսպէս է, որ յորդանանեան օդանաւ մը քանի մը օրէ ի վեր ի վիճակի չէ մեկնելու Լոնտոնի օդակայանէն ։ Միւս կողմէ, այլ օդանաւային ընկերութիւններ կը խուսափին ապրանք եւ թղթատարական ծրարներ փոխադրել Թէլ Ավիվ ։

Իսրայէլ, անշուշտ, մտահոգուած է ։ Տեղւոյն թերթերը եւ նոյնիսկ պետական դէմքեր կը շեշտեն, թէ նման կեցուածք մը կը նշանակէ տեղի տալ արաբ սպառնալիքին առջեւ ։ Կառավարութիւններն ու միջազգային ընկերութիւնները տեղի պիտի տա՞ն բռնութեան եւ շանթաժին առջեւ, հարց կու տայ իսրայէլեան թերթ մը, որ այս ձեւով կառավարութեան մըտահոգութեան թարգմանը կը հանդիսանայ ։

Ցամենայն դէպս, կը շեշտեն Իսրայէլացիք, արաբ երկիրները, ուր կը գործեն Պաղեստինցիները, պատասխանատու են կատարուած եղեռնափորձերուն համար ։ Մենք ալ կրնանք նոյնը ընել. կ՚աւելցնեն Իսրայէլացիք ։

✕ Ամմանի մէջ Արաֆաթ, պաղեստինեան ազատագրական ճակատի պետը, մամուլի ասուլիս մը տուաւ, որու ընթացքին խօսեցաւ իր Մոսկուա այցելութեան մասին ։ «Իմ այցելութեանս արդիւնքը երեւան պիտի գայ մօտ ապագային», յայտարարեց Արաֆաթ, առանց ճշդելու մանրամասնութիւններ եւ տալու տուեալներ ։ Այս առթիւ դիտել տըւաւ նաեւ, թէ իրենք ոչ մէկ պարագայի մէջ կ՚ուզեն միջամուխ ըլլալ արաբ երկիրներու ներքին կեանքին ։

✕ Եմէնի մէջ կռիւները, որոնք դադրած էին երկար ժամանակէ ի վեր, վերսկըսան՝ թագաւորականներու եւ հանրապետականներու միջեւ ։ Տասը օրուան շատ բուռն կռիւներէ ետք արքայական ուժերը գրաւեցին Սաատա քաղաքը, որ կարեւոր կեդրոն մըն է երկրին հիւսիսային մասին մէջ ։

✕ Եգիպտական եւ իսրայէլեան օդանաւերը կը շարունակեն թռիչքներ կատարել Սուէզի ջրանցքի դիրքերու վրայ ։ Հրետանին եւս, երկուստեք, կը բանի վերջին օրերուն ։

✕ Ապպա Էպան յայտարարած է Մոնտրին թէ Նասր կ՚ուզէ հանդրուան առ հանդրուան մաքրագործել իսրայէլեան իրականութիւնը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱ լոյս տեսնող «Ռուտը Պրաւօ» թերթը իբրեւ ցաւալի երեւոյթ կը մատնանշէ, որ դահոյկի աշխարհի ախոյենական մրցումին, Չեխոսլովաքիոյ մէջ, ռուս մարզիկները տեւաբար ենթարկուած են չեխ հանդիսատեսներու յուտանքներուն եւ սուլոցներուն ։ Միւս կողմէ չեխ չորս անձնաւորութիւններ՝ Օթա Սիք, Եիրի Փելիքան, Իվան Սվիթաք եւ Օթաքար Ռամպուսեք — որոնք արտասահման ապաստանած էին ռուսական գրաւումէն ի վեր, ներքին նախարարութեան որոշումով վտարուեցան իրենց հպատակութենէն ։

Քալէիտոսքոփ Արուեստասէրի մը Օրագրէն

ԿՈՄԻՏԱՍ, ՌՈՊԷՐ ԳԱՋԱՏԸՍԻՒ, ՄԵՆՈՒՀԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, ՌՈՒՍՏՈՎԻՉ ՊԱՐՇԱՅ, ՌԻԽԹԷՐ, ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ ՊԱՂ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ, ԱՆԿԱՊ ՕՐԱ-ԳԻՐ, ԱՓՈԼԼՕ 11, ՏԱՐԵԴԱՐՁ, ԱՆԴԱՍՏԱՆ 18, ՅԱՌԱՋԱՑՄԱՆ ՊԱՏՐԱՆՔ-ՆԵՐԸ, ՎԻԵՅՐԱ ՏԱ ՍԻԼՎԱ: ԿԵԱՆՔԻՆ ՍԷՐԸ, ՓՈԼԻԱՔՈՖ, ՏԻԳՐԱՆ ՏԱ-ՏԸՐԵԱՆ, ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՆՈՒԿԵԱՆ, ՏԱՎԻՏ ՕՅՍԹՐԱԽ ՖԻՇԷՐ ՏԻՍՔԱՕ, ՆԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ, ՀԷՆՐԻԿ ՉԵՐԻՆԿ, ՓՈԼ ՔԼԷ, ՊԱԼՇՈՅԸ ՓԱՐԻԶ, ՌՈՍ-ԹՐՈՓՈՎԻՉ, ՎԱՍՕ ՏԷՎԷՅԻ, ՄԱՐՔՇԱԿԱԼ, ՆԱՄԱԿ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱ-ՆԻ, ԺԱՆ ՖՈՒՐԱՍԹԻԷ, ՊԵԹՀՈՎԷՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐՈՒ, ԱՍՏՈՒԱ-ԾԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐԴԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՍԱԹԻՐԻՔՈՆ, ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Փարիզ՝ Փետրուար 1970

Դ.

5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ, 1969

Հակառակ Լորին Մաազէլի ներկայու – թեան՝ նոր սերունդի լաւագոյն ղեկա – վարներէն մին՝ եկած ենք աւելի Տիթ – րիխ Ֆիշէր Տիսքաուն լսել այս գիշեր, Մահլէրի «Քինտէրթօթէնլիտէր»նե – րուն մէջ: Այս հինգ մեղեդիները «Մա – հացած Երախաներուն», Կուսթավ Մահ– լէրի գլուխ գործոցներուն կարգին կը դասուին : Ու Ֆիշէր Տիսքաօ՝ Էլիզապէթ Շվարցքոֆի կողքին անոնց պաշտպանը : Հազուադէպ երգուած քաղցրերգութիւն – ներ :

Ի՜նչքան ցաւ. որքան մթագնած աչ – քեր՝ այս սխրալի լիտերուն մէջ :

Մեկնաբանը՝ անտարակոյս վերջին քը– սան տարիներուն ամենամեծ պարիթոնը՝ խոժոռ դէմքով չի պատմեր սակայն մարդուն հոգեկան անձկութիւնները, այլ բարեպաշտ խաղաղաւէտ հասկացո – ղութեամբ : Համակ լոյս է դէմքը այս տղուն՝ երբ կ՛երգէ : Ու որքան սրտա– պընդիչ : Մինչեւ իսկ սփոփարար :

Ու երկրորդ մասին մէջ Լորին Մաազէլ կուգայ վճռականօրէն ոռոգել բացուած ճեղքերը մեր սրտերուն, Պրահմսի եր – րորդ համանուագով :

Ճշգրիտ ճպոտ. խիզախ միտք՝ որոշիչ մեկնաբանութիւն : Պրահմսի փքանքին փարատած է կրքոտ թեւերը: Կը ճգնի լոյս տալ : Նախ՝ աղջամղջային տառ – ջանքութիւններուն գիտէ իմաստը գըտ – նել. ընդհուպ՝ կը հասնինք իր հետ ողե – ապառ, խոր Պրահմսեան անտառին: Եւ յետոյ կ՛երազենք : Անտառին խորը՝ ա – րեւ կայ հիմա :

Գարայեանի յաջորդն է անկասկած Լո– րին Մաազէլ :

×

10 Նոյեմբեր, 1969

Քանի մը շաբաթ տարբերութեամբ լը– սել Նաթան Միլշթայնը, Տավիտ Օյս – թրախէ ետք, կը ստիպէ զիս ակամայ խոր– հրդածել երկու ընդունելի մերժեցումի շուրջ՝ մանաւանդ Պեթհովէնի սոնաթնե– րուն նկատմամբ :

Նախընտրութիւնս իմաստ չունենայ գուցէ՝ բայց դէթ նշանակութիւն մը տայ իմ ոչ – տարրկայական հասկացողու – թեանս ու զգածուելու կերպիս :

Օյսթրախ կը մօտենայ գործին ներ – սէն, կարծես դէպի դուրս սրսկեցնել ջանալով աւիշը միջուկին : Կը ծանօ – թանաս այդպիսով աւելի շուտով կենսա– տար բաժնին :

Իսկ Միլշթայն կը նախընտրէ նախ ձե– ւաւորել. կը շոյէ դուրսէն՝ հետզհետէ կը խորանայ գտնելու համար կորիզը ստեղծագործութեան : Ձեւը կը մնայ տի– րապետող :

Ցայտագրին բերմամբ՝ Հէնտէլ եւ Փա– կանինի հաւանաբար շահաւոր են: Իսկ Շուպէրթ եւ Պէթհովէն նուազ բախտա – ւոր :

×

17 Նոյեմբեր, 1969

Լաւագոյն պահը՝ ձայնասփիւռի նուա– գախումբին ընկերակցութեամբ Հէնրիկ Զերինկի տուած համերգին՝ Վիվալտիի «Չորս եղանակները» :

Սկիզբը՝ Պախի եւ Մոցարթի մէջ՝ պարկեշտ ջութակահար մը միայն. քիչ մը անջիղ : Անզօր :

Յանկարծ, Վիվալտիի հետ անմիջա – կան հաղորդակցութիւն մը կը ստեղծուի՝ եւ այդ չորս եղանակներուն մէջ կայ համոզեր շեշտ մը: Չէ կարելի խար – ուիլ : Հարազատ մեկնութիւն :

Զերինկ քաղցրահամ ու տպաւորապաշտ շեշտերով մեզ կը մօտեցնէ՝ այդ չորս հրաշալի ջութակի քոնչերթոներուն ը – սեմ՝ եւ ամբողջ տեւողութեան միայն ու միայն զեփիւռը գարնան, խամրած դաշ– տեր, որսորդն ու հունձքը աշնան կամ թարմ ձիւնն է որ կ՛իմանանք :

6 Դեկտեմբեր, 1969

Երթալ տեսնել՝ պարզ ցուցահանդէս մը չէ այս մէկը: Փոլ Քլէ քսաներորդ դարուն սկիզբը նախատեսեր է գրեթէ բոլոր ուղիները նոր: Փորձեր է զանոնք: Նոր շունչ է բերեր :

Ջիրք մը որ անուղղակիօրէն պատ – րաստեր է, Քանտինսքիի կողքին, մեր այսօրուան արուեստի ըմբռնումը :

Արդի նկարչութեան թանգարանը մին– չեւ Փետրուարի վերջ, կը ցուցադրէ իր, մօտ երկու հարիւր ստեղծագործութիւն– ները :

Շնչող պարզ գիծ: Տղայամի՞տ է գծո– ղը: Ամենեւին: Ու մեծութիւնն ալ կար– ծես առաւելապէս հոդ կը կայանայ : Որովհետեւ, ամէն ինչ՝ որքան որ տղու մը պարզունակ եւ զուարթախոհ աչքե – րովն են դիտուած՝ թրծուած են հասու– նին փիլիսոփայութեամբ, գլայունին նրբութեամբ եւ խորհրդաւորին կնիքով: Այսքան տղայանալու համար պէտք է նախ ծերանալ :

Կեցուածք մըն ալ կայ անոր արուես – տի ըմբռնումին մէջ : Փնտռող միտք՝ կարծես դատծր գործածելէ անմիջապէս ետք, նետած է՝ նորը յօրինելու յոյ – սով: Եւ շատ անգամ յաջողած:

Ստեղծագործ երեւակայութեան լա – ւագոյն նմոյշն է Փոլ Քլէ՝ որուն գրեթէ բոլոր յղացումները կրելով հանդերձ տե– սակարար իր ոճին կնիքը՝ կը համապա– տասխանեն տարբեր ձեւերու :

Մեծ արուեստագէտ: Պատահմամբ նը – կարիչ: Նաեւ երաժիշտ՝ երգ կայ իր ե– րանգներուն մէջ: Ու մեծ մարդ՝ աշխարհ մըն է ստեղծեր :

×

24 Դեկտեմբեր, 1969

Առաջին անգամն է որ Մոսկուայի «Պալշոյ»ի խումբը Փարիզ կը ժամանէ, ներկայացնելու՝ դասական ռուս օփե – րաները : Աւելի քան չորս հարիւրով՝ տեղաւորուիլ ամբողջ ամիս մը օփերայի բեմին վրայ՝ տարւոյն գերագոյն ար – ուեստի քաջագործութիւնը կը հանդի – սանար նախ : Լարուած ճշգրիտ ժամա – ցոյց մըն է Պալշոյը եւ յուսախաբ չըրաւ մեզ: Ընդհակառակն :

Տեսայ խաղացանկին հինգ ներկայա – ցումներէն երկուքը : «Բորիս Կուտու – նոֆ» եւ «Էօկէն Օնէկին»: Եւ կարգ մը մասեր հեռատեսիլի վրայ Բորոտինի «Փրէնս Իգորէն» :

Յաջողէն աւելի բան մը կայ անշուշտ Պալշոյի ներկայացումներուն մէջ: Ու այդ, կը խորհիմ խմբերգներուն անդե – րազանցելի որակէն յառաջ կուգայ :

Մուսորկսքիի երազը իրականացած է: Իսկապէս հոս հերոսը ժողովուրդն է՝ եւ ձայնը ժողովուրդին՝ խմբերգը: Պարզա– պէս սարսռազդեցիկ: Մեծ է «Պալշոյ», այդ ներդաշնակութեան տոթած արբե – ցութեան չափով :

Չայքովսքիի «Էօկէն Օնէկին» վը – տահուած է Ռոսթրոփովիչի ձողոտին: Կը ճանչնայինք ցարդ զինքը իբրեւ թաւջու– թակահար: Պարզ մեկնաբանութիւն մը չէ իր: Վերստեղծող, հանճարեղ երեւա – կայութեան մը տէր է ան: Լաւագոյն ներկայացումը կը խորհիմ :

Թէեւ յուսախաբութիւն մը՝ անհա – տականութեան պակասը ընդհանուր առ– մամբ ձայներուն մօտ. Վիշնեվսքայա, Արքիփովա, Աթլանթով եւ մանաւանդ Մազուրօք ըլլալով լաւագոյն տարրերը: Նաեւ հնադարեան զարդարանքներ: Եր – բեմն : Չեմ լսեր բոլորը, բայց կարգ մը վարագոյրներ, մասնաւորապէս Բո – րիսի եւ Փրէնս Իգորի մէջ կրնային նոր պատմուճաններ զգենուլ : Պատմուճան – ներ որ կ՛ըսեմ, հագուստներ չեն, այլ թանձրացեալ վարժութիւններ : Անմո – ռանալի գիշերներ սակայն : Շնորհակա – լութիւն բոլորին անխտիր : Ցաւակալս՝ անանուն բայց միշտ ներկայ խմբերգնե– րուն: Ուժը՝ Պալշոյի :

×

9 Յունուար, 1970

Մսթիսլավ Ռոսթրոփովիչ՝ մտերիմ – ներուն համար Սլավա, այն տաղանդա– ւոր ղեկավարն է «Էօկէն Օնէկին»ին ու – րեմն, որ հոս, այս գիշեր իր վիրտու – ոզաշտ թաւջութակով պիտի հմայէր մեզ:

Առաջին իսկ նոթերէն ան կը թափանցէ անդիմադրելիօրէն մեր սրտերէն ու մըտ– քերէն ներս՝ տեղաւորուելու համար հոն մինչեւ վերջին նոթերուն յետին թըր – թռացումներով :

Աւելորդ է ջանալ խորհրդածել իր ը – րածներուն վրայ, այնքան անհաւատալի կը մնան անոնք զուտ կատարման գետ – նին վրայ :

Մինչ պատմածները որքան հասկնալի եւ յափշտակիչ : Ուրեմն առանց այլեւ – այլի կը յանձնուիս իրեն յափրանալու համար գերագոյն խռովքներով : Նոր Գազալս մը :

Պեթհովէնի երրորդ սոնաթով կը սկսի համերգը :

Վասօ Տէվէյի որ կը ստիպուի գերա – զանցել ինքզինքը՝ կը յայտնուի այս լու– սաշտարակին կողքին, ո՛չ միայն լա՛ւ, այլ մեծ դաշնակահարուհի մը: Ինքնա – բուխ պատասխաններով կը հետեւի նը – ւագագոյն հնչիւնին : Որքա՜ն լըջօրէն կը լրտեսեն զիրար: Թաքուն զօրութիւնը մի– ութեան՝ երեւակայելի լաւագոյն զոյ – գին :

Նոյն յաջողութեամբ կը մեկնաբանեն Փրոքոֆիեւի տօ մաժէօր սոնաթը, ձօն – ուած նոյնինքն Ռոսթրոփովիչի : Հարկ կա՞յ աւելցնելու թէ հեղինակ ու մեկնա– բան չեն կրնար զանազանուիլ զիրարմէ տարրկայօրէն այս բարձունքներուն վը – րայ : Եւ մենք՝ ստորոտը ձիւնոտ գըլ – խով լերան, կը վկայենք բերկրանքով՝

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(վէպ)

— Բարեւ, բարի էք եկեր, Ովսաննա հանըմ, ըսաւ Թագուհի բանաքրսիկ ժը– պիտով մը:

— Աչքերնի՞դ կը պաղէ՞ր, հարցուց Ով– սաննա ղաժան շեշտով մը:

— Ճանըմ, Ովսաննա հանըմ, շատ ցաւեցայ այս եղածին...:

— Ի՞նչ է եղեր քի:

— Հրաւէրը մոռցուելուն... դուն ալ դուրսէն մէկը չէիր որ, եկէիր տեղնին գայիր:

— Բէք աղւոր տեղնին եկայ, պա– տասխանեց Ովսաննա:

— Շիտակը աս գործին մէջ բոլոր յան– ցանքը եղբօրդ է:

— Վա՞յ, անանկ է հա՞...

— Անանկ կարգադրեր էինք որ մենք մեր մարդոց հրաւէրները պիտի ղրկէինք, ինք ալ իր մարդոցը...

Սուրբիկ հանըմ հասկցաւ որ այս պատ ի պատ բացատրութիւնները աւելի պիտի դժուարացնէին հաշտութիւնը, ուստի ինքն ալ խօսք առնելով ըսաւ.

— Հիմա ալ ատ խօսքերը գոցեցէք, բան մըն է, եղեր է, ատանկ իրարան – ցումներու մէջ սխալմունքներ, մոռա – ցումներ կ՛ըլլան... ես ալ անցած շաբ – թու աղջիկս կարգեցի նէ՝ ինձ մօտիկ մարդիկներու հրաւէր ղրկելու մոռցայ:

Ովսաննայի երկու աղջիկները իրենց ճաշը լմնցուցած, մտիկ կ՛ընէին այս խօ– սակցութեանց: Մեծը 26–28 տարեկան կը թուէր, թուխ ու կորովի դիմագծով ու գռեհիկ գեղեցկութեամբ կին մըն էր, որ յայտնի կը տեսնուէր թէ ժառանգած էր իր մօրը ամբողջ «ճատալողութիւնը»: Միւսը, քանի մը տարեկան աւելի փոքր, համեստ ու երկչոտ երեւոյթ մը ունէր:

Սուրբիկ հանըմ ատոնց ակնարկելով՝ ըսաւ Ովսաննա հանըմին:

— Աղջիկնե՞րդ են:

— Հրամմեր էք:

— Մաշալլահ, Աստուած պահէ:

— Շնորհակալ եմ... խեղճերը օր մը պիտի վայելէին, ճաշկըռուն փառքը պի– տի տեսնէին, ան ալ չուզեցին:

— Ճանըմ, իշտէ եկաք, բէք աղէկ ը– րիք...

— Ասա՞նկ գալու էինք, գոչեց Ովսան– նա հանըմ, որ երբեք խաղաղութիւն կըն– քելու երեւոյթ չունէր, ուշախներու պէս ձեր աւելցուքները ուտելու...

— Անանկ ալ եկաք, անանկ ալ, գոնէ առտուն կանուխ գայիք, պսակին ալ ներկայ գտնուէիք, կերակուրներն ալ միասին ուտէինք:

— Ես ալ ինծի համար հիսապ մը ու– նէի աս տեղն գալուս:

— Ի՞նչ հիսապ, հարցուց Թագուհի հանըմ, ինքն ալ խօսքին մասնակցելու համար:

— Ինչ հիսապ պիտի ըլլար, ձեզի ա– մէնուն մէջը խայտք ընելու համար... մուրատիս ալ հասայ:

Այս վերջին խօսքերը սպառեցին Թա– գուհի հանըմին բարեացակամ տրա – մադրութիւնները:

— Խաղք եղող մը եղաւ ամա, ալ ով է չեմ գիտեր, պատասխանեց դառն ժը– պիտով մը:

— Ի՞նչ հրամմեցիր, հանըմս...:

Եւ Ովսաննա սպառնալից ոտքի ելաւ, երկու ձեռքերը սեղանին կռթնցուցած:

— Հոգիդ սիրես, Ովսաննա հանըմ, խաթէրս համար, ալ աս խօսքերը գո – ցենք, խնդրեց Սուրբիկ հանըմ: Իրարու հետ հաշտուեցէք լմնցուցէք:

— Սրդողած չենք որ, բողոքեց Թա– գուհի:

— Աւելի աղէկ ուրեմն... եկէք հարս ու փեսին կենացը գինի մը խմենք ու ներս երթանք:

Ու գործը խօսքին միացնելով՝ Սուր– բիկ հանըմ գինիի շիշ մը առաւ, գա – ւաթները լեցուց ու ներկայացուց երկու հակառակորդներուն:

Թերեւս Ովսաննա հանըմ, հակառակ այս հաշտարար միջոցներուն նոր եւ ա– ւելի բուռն յարձակումի մը կը պատ – րաստուէր, երբ ճաշարահին դուռը բաց– ուեցաւ եւ մըսթըր Ճօն ներս մտաւ:

Տեսաւ գինիի գաւաթները Թագուհիի եւ Սուրբիկ հանըմներուն ձեռքը եւ ու– րիշ մըն ալ իր քրոջ առջեւ դրուած եւ ուրախութեամբ գոչեց.

— Կեցէք, ես ալ միասին պիտի խմեմ:

Իր եղբօրը այս անակնկալ երեւումը ջլատեց Ովսաննայի կռուարար տրա – մադրութիւնը:

Ինք ալ առանց հրաւէրի հարսնիք գա– լով՝ աչքը առած էր անդառնալիօրէն ու վերջնականապէս խզուիլ իր եղբօրը հետ, բայց միանգամայն տակնուվրայ գարձը– նել հարսնիքը ու «խայտք խայտառակ ը– նել ամէնքը» Գիտէր որ ասոր հետեւան– քը պիտի ըլլայ խզուիլ եղբօրը նիւթական օգնութիւններէն, բայց այդ գոհողութեան յանձնառու եղեր էր վրէժ– խնդրութիւնը յագեցնելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(53 – Շար.)

ԱՄԻՍՆԵՐՈՒ ՀԷՔԵԱԹԸ

Բ.

Նոյն պահուն էր, որ բաց դուռը քիչ մըն ալ հրելով՝ երկու մարդ մտան բակ. մէկ էր մէկուն բազուկը, հնձողի լայնեզր գլխարկին տակ դէմքն ալ սեւցած էր արեւէն: Միւսը հագուած էր քաղքենիի պէս, բաճկոնակը միայն բաց էր, քրտնաթոր էր դէմքը, ոտնամաններն ալ փոշեպատ: — «Ես ՅՈՒԼԻՍ կը կոչուիմ», ըսաւ քաղքենին: — «Ես ալ, գոռաց գաշտի մարդը, գիւղացիք միայն Հնձւոր անունը կուտան ինծի»: Երկուքն ալ շատ կը նմանէին իրարու: — «Միւս պանդոկին երթանք, ձայնեց Յուլիս իր ընկերոջը, այս ինչ տաք է, քիչ մը խըմենք զովանանք»: Ասիկա Հնձւոր–Յուլիսին ալ փափաքն էր, դարեջուրի գոլութիւնը հրապուրիչ էր երկուքին ալ, քաղքենին՝ ոստաններու ամառներէն, շէնքերու շլացուցիչ ճակատներէն եւ գործարաններու հնոցներէն խօսեցաւ. գիւղացին՝ հասկաթուռ ցորենը, դաշտերու ոսկի ալիքներն ու ճպուռներու ճուռոցն լեցնող մանգաղներու խշրտոցը ներբողեց: — «Գիշերը քնանալ կարելի չէ» տրտնջաց մին: — «Ատեն չունինք աչքերնիս խփելու» կցեց միւսը՝ գաւաթը պարպելով:

Ոսկերնին իջեւանէն հազիւ դուրս դըրած էին, երբ ինքնաշարժի մը գիլ ձայնը դուռ փութացուց պանդոկապետը: Ամբողջ ընտանիք մը կը կազմէին վար իջնողները, որոնք եկան փռուիլ շէնքին դալար արիշին տակ: Ընտանիքին պետը մինչ կը քննէր ուղեցոյց–քարտէսը, ճիժուլիժ կը գոչէին միաբերան. «Կեցցէ արձակուրդը»: — «Մենք ծով պիտի մտնենք» ըսաւ աղջնակ մը. — «Ի՞նչ ծով, մենք լեռները պիտի մագլցինք» դիմադարձեց անդրէն իր բղէզ աղբարիկը: — «Ովքե՞ր են սա կուսակալները» հարցուց որսորդ մը պանդոկապետին: — Պարոն ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ զաւակները» պատասխանեց պանդոկապետը: Որսորդը պահ մը նայեցաւ փոշիներու ամպի մը մէջէն սուրացող ինքնաշարժին ետեւէն, յետոյ մըտաւ ներս:

Երկու հոգի հոն կը գտնուէին արդէն: Մէկը իր քովը դրեր էր խաղողի կայթ մը, միւսը սեղանին վրայ բաց էր ձըգեր ներկատուփ մը: — «ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԸ» լսուեցաւ մէկուն ձայնը՝ սեմին վըրայէն: — «Սեպտեմբերը ես եմ» յոխորտաց որսորդը թիկնէթեկին: — «Այգեպան–Սեպտեմբերը ես ինքս եմ» աւելցուց կայթին տէրը: — «Նկարիչ–Սեպտեմբերն ալ ես ինքս եմ» ծմծմաց երորդը: — «Համաձայնեցէք, վճռեց ձայն մը, որ Աշունինն էր, որովհետեւ մէկ Սեպտեմբեր կայ միայն»: «Սեպտեմբերն այն է, որ իր շուներով ու չեփորներով սար ու ձոր ոտքի տակ կ'առնէ». — «Սեպտեմբերն այն է, որ այգեկութի ողկոյզները կը դնէ հնձան»: — «Սեպտեմբերերն այն է, որ նկարակալը կը տեղաւորէ ոսկեծիրան անտառին շքեղութեանը դիմաց»: Վէճը գուցէ շարունակուէր, եթէ նոյն միջոցին պանդոկապետը սեղանին վրայ չդնէր գինիի շիշ մը՝ կնքուած գլուխով: Բաժակահարութիւնը հաշտութեան նշան նկատուեցաւ: Յետոյ մին իր հրացանը, միւսը իր կայթը, երրորդն ալ իր նկարակալը՝ շալկած՝ բաժնուեցան իրարմէ:

Օթեւանը պարապ չմնաց երկար: Մինչ տիրոջը տղաքը կը պատրաստուէին դըպրոց երթալու, աղարակապանի մը դըրսեւոյթով մէկը երեւցաւ. Թաւիշ եբիզներ ունէր հագուստը, սօլերուն ներբաններն ալ հողով ծածկուած էին. ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՆ էր, որ հերկի կ'երթար: — «Օրերը կարճցան, ըսաւ ան, աշխարհին գործը կայ ընելիք, հերկ, վարուցան, ամբարել հողկիթն ու ճակնդեղը, ո՞ր մէկն ըսեմ»: Երբ կը մեկնէր, մշակ մը ընկերացաւ իրեն՝ սերմի պղնոցով:

(Մնացեալը յաջորդով)

երկու ծուէն վարդ ամպի ղրկախառնութեան:

×

26 Յունուար, 1970

Իր կենդանութեան՝ անմահներու կարգին՝ Մարք Շակալ. նկարիչ: Փառահեղ ցուցահանդէս «Կրան Փալէի» նորակերտ սրահներուն մէջ: Անշուշտ թէ արժանի էր: Բայց այսքանի՞ն: Կ'երեւի: Քանի զոյներու թագաւորը եւ փիլիսոփայ նկատուած է հաւասարապէս: Չեմ կրնար համակարծիք ըլլալ:

Լաւ նկարիչ եղած է կը խորհիմ իր կեանքին առաջին քառասուն տարիներուն ընթացքին: Նկարահանդէսին այդ մասն է լաւագոյնը:

Ուրեմն ինծի համար կան ու կը մնան անկորնչելի յիսունի մօտ գործեր: Եւ քանի մը ապակեպատուհաններ, լուսապսակ ու չնորհալարդ: Մնացեալը կրկնութիւններու տպաւորութիւնը կը թողու վրաս: Ցուցահանդէս մը որ չի շահիր իր հսկայութեամբ:

Իսկ առաջիններուն մէջ՝ ներմուծելով ինքնուրոյն ազգային շունչ մը, կրցած է գտնել իր ոճը՝ հասնելով երբեմն քնարական պատառներու:

Կը խոնարհիմ նաեւ փորագրիչին դիմաց:

Երկա՛ր կեանք ութսունամեայ երիտասարդին որ կ'արտադրէ անդադար:

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. 4)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻ ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍ ՄԸ ՄԵՍՐՈՊ ՋԱՆԵԱՆ

Ծնած էր Փեսանդաշտի Հառեղ գիւղը, 1888ին: Սահմանադրութեան օրերուն զօրակոչի կ'ենթարկուի՝ թրքական բանակի մէջ ծառայելու համար: Երեք տարուան ծառայութենէ ետք, 1912ին, կը փախի բանակէն եւ կ'ապաստանի լեռները:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վանի Կեդր. Կոմիտէի որոշումով մաս կը կազմէ Լեւոն Շաղոյեանի շրջիկ խումբին: Այդ խումբին եւս կը վիճակուի կազմակերպել շրջաններու ինքնապաշտպանութիւնը: Ապրիլեան կռիւներուն, Փեսանդաշտի ինքնապաշտպանութեան ժամանակ, Մեսրոպ ցոյց կուտայ ռազմիկի բացառիկ յատկութիւն՝ լաւագոյն ձեւով կռուելով եւ կազմակերպելով շրջանի դիմադրութիւնը թշնամի ուժերու դէմ, Լեւոն Շահոյեանի ղեկավարութեան տակ: Միեւնոյն ատեն այս վերջնոյն հրամանով կը մեկնի Շատախ՝ օգնելու համար տեղւոյն Հայութեան, որ իր կարգին զինած էր ինքնապաշտպանութեան: Իրեն կ'ընկերանար Աղատ Սիմոնեան, որ զործիչ եղած էր Շատախի մէջ: Երկու ընկերներ կը յաջողին չփոթութեան մատնել պաշարողները եւ այս ձեւով մուտք գործել հայ մարտիկներու դիծէն ներս:

1917ի աշնան, Վանի Զինուորական Մարմնի հրահանգով իր ձիաւոր վաշտով Վանէն Ջուլֆա կ'առաջնորդէ բոլշեւիկացած եւ դասալքուած ռուսական վերջին շալօնը: Ջուլֆայէն կը յաջողի անցնիլ Երեւան: Այդ օրերուն խանգարուած էր Արարատեան դաշտի անդորրութիւնը: Արամ իր վրայ պարտականութիւն կը դնէ ամէն գնով բանալ Իգտիր–Էջմիածին հաղորդակցութեան գիծը, որ կտրուած էր: Իսկոյն վտանգուած վայրը մեկնելով կ'անցնի յարձակման եւ կը վերահաստատէ անդորրութիւնը շրջանին մէջ:

Վանի Զին. Մարմնի հրահանգով կըրկին կը վերադառնայ Վան՝ մասնակցելով Ոստանի վերջին ճակատամարտին: Վասպուրականի վերջին նահանջին (1918 Ապրիլ) ժողովուրդին հետ կ'անցնի Պարսկաստան, եւ անվերջ կռիւներէ ու ճակատամարտերէ ետք կը միանայ Անգլիացիներուն:

Համատանի մէջ Անգլիացիք կը կազմեն հայկական Ռայֆըլ գումարտակը: Մեսրոպ հոն կը ստանայ սպայի աստիճան: 1919ին Պաղտատէն կ'երթայ Հայաստան՝ Կիլիկիոյ ճամբով՝ ծառայելու համար Նորաստեղծ Հանրապետութեան: Իբրեւ սպայ կը մտնէ ընդապետ Տիգրան Բաղդասարեանի գունդը: Կը մնայ զինուորական ծառայութեան մէջ մինչեւ անկախութեան խորտակումը:

Փետրուարեան ապստամբութեան օրերուն դուրս կ'ելլէ իր թաքստոցէն, եւ կը մասնակցի Հայրենիքի Փրկութեան կոմիտէի զինեալ ուժերու գործողութեանց: Ի վերջոյ, շատերու հետ ինքն ալ կ'անցնի Թաւրիզ, եւ անկէ Թեհրանի ճամբով ուղղակի Պաղտատ՝ իր անբաժան ընկերոջ եւ ղեկավարին Լեւոն Շաղոյեանի քով: Ատեն մը կը դրադի տեղական ազգային կազմակերպչական աշխատանքներով:

Վերջին տարիները կը տառապէր յօդացաւէ:

Դեկտեմբեր 16ին Հալէպի մէջ կ'աւանդէ հոգին:

Հալէպի–Մուսուլի եւ շրջակայի ամբողջ Հայութիւնը, մանաւանդ Շատախցիները — պատիւ իրենց — ներկայ եղած են իրենց հերոսին յուղարկաւորութեան:

Մարմինը փոխադրած են Մուսուլի Ազգ. գերեզմանատունը:

Թող յաւերժ անմահ մնայ իր յիշատակը:

Զ. ՇԱՌՕԵԱՆ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Օր մը, Թոլսթոյ Մաքսիմ Կորքին ըսաւ.

— Եթէ թագաւոր ըլլայի, կը հրատարակէի օրէնք մը, որով գրելու իրաւունքէ կը զրկէի եւ խարազանի հարիւր հարուածով կը պատժէի այն ամէն հեղինակները, որոնք տխմարաբանութիւններ կը գրեն շարունակ:

Մաքսիմ Կորքի յարեց.

— Հապա ո՞ւր կը մնայ գրելու ազատութիւնը:

Թոլսթոյ պատասխանեց.

— Գրելու ազատութիւն՝ այո, բայց ոչ պէշ գրելու ազատութիւն:

×

Հռչակաւոր բնագէտ Նեւտոն երբ Լորտերու Խորհրդարանի անդամ եղաւ, զինք չափազանց յարգող իր պաշտօնակիցները անհամբեր կը սպասէին որ ճառ մը խօսի:

Բայց ան՝ երբեք տրամադրութիւն ցոյց չէր տար բերանը բանալու եւ խօսելու:

Վերջապէս, օր մը, Նեւտոն ձայն ուզեց խօսելու համար:

Անմիջապէս քար լռութիւն տիրեց սրահին մէջ:

Նեւտոն ոտքի ելլելով ըսաւ.

— Կը խնդրեմ որ կողքիս գտնուող պատուհանը գոցուի, որովհետեւ հոսանք կ'ընէ...:

Ու նորէն տեղը նստեցաւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Բան մը չէր մոռցած, բացի այն բանէն որ կ'ուզէր մոռնալ, այն է իր կինը: Գըլուխը ծռեց եւ իր գեղեցիկ դէմքը անձկոտ արտայայտութիւն մը առաւ:

— Ա՜հ, այո, երթալ կամ չերթալ, հարցուց ինքնիրեն: Ներքին ձայն մը իրեն կ'ըսէր որ պէտք չէր երթալ, թէ անկարելի էր իրենց յարաբերութիւնները վերահաստատել, որովհետեւ այլեւս ոչ մէկ բան կրնար Տոլլին հրապուրիչ դարձնել եւ վերստին սէրը արթնցնել, ոչ ալ կրնար զինքը սիրելու անկարող ծեր մը դարձնել: Ասկէ ետքը իրենց յարաբերութիւնները կեղծ ու խաբէական կըրնային ըլլալ եւ կեղծիքն ու խաբէութիւնը հակառակ էին իր բնութեան:

— Սակայն աս ասանկ չի կրնար մնալ, ըսաւ ջանալով ինքզինքին քաջութիւն տալ:

Մարմինը ուղղեց, սիկարէթ մը հանեց վառեց, երկու անգամ շրթունքին տարաւ, սատափէ մոխրամանի մը մէջ նետեց, արագ քայլերով սրահէն անցաւ եւ բացաւ այն դուռը որ իշխանուհիին ննջարանը կը տանէր:

Դ.

Տարիա Ալեքսանտրովնա սենեակին մէջ ցիրուցան ամէն տեսակ առարկաներու մէջտեղ կեցած էր, դարակի մը առջեւ ուր բան մը կը փնտռէր...:

Լանջագգեստով էր ու մազի հիւսկէններ, առնոք թանձր ու գեղեցիկ, այժմ ցանցառ, կ'իյնային ծոծրակին վրայ: Դէմքը նիհարցած ու քաշուած էր եւ ա՛լ աւելի կը ցայտեցնէր իր խոշոր ահաբեկ աչքերը:

Երբ իր ամուսնին ոտնաձայնը լսեց, դադրեցաւ դարակը պրպտելէ եւ դրան նայեցաւ, ի զուր ջանալով խիստ ու արհամարհոտ կերպարանք մը առնել:

Երեք օրուան մէջ տասներորդ անգամ ըլլալով, տանը յաջողութեան կը փորձէր իր ու զաւակներուն իրեղէնները ծըրարել զանոնք իր մօրը տունը տանելու համար, բայց ինչպէս առաջ, ինքնիրեն կը կրկնէր թէ աս ասանկ չէր կրնար տեւել, թէ բան մը ընելու էր. զայն պատժել. զինք ամչցնել. իրեն կրել տուած տառապանքին մէկ մասը անոր գլխին թափել: Միշտ կ'ըսէր թէ պիտի ձգէր երթար, թէեւ կը զգար որ ատիկա կարելի չէր:

Կարելի չէր, որովհետեւ չէր կրնար զայն իր ամուսինը չնկատել ու չսիրել, յետոյ կը հասկնար որ եթէ իր տունին մէջ իսկ դժուարաւ կը յաջողէր հինգ զաւակները պէտք եղածին պէս խնամել, ալ աւելի դժուար պիտի ըլլար տունէն դուրս:

Միթէ պզտիկը արդէն հիւանդ ինկած չէ՞ր թթու միսի ջուր տուած ըլլալնուն համար եւ միւս տղաքը, նախորդ օր, առանց ընթրելու մնացեր էին:

Կը զգար որ անկարելի էր մեկնիլ, բայց մեկնումի պատրանքը տալու համար, զգեստները կը զատէր եւ պատրաստութիւնները փութացնել կը կեղծէր:

Ամուսինը նշմարելուն պէս ձեռքերը կրկին մխրճեց դարակին մէջ, իբր թէ բան մը փնտռելու համար եւ գլուխը վեր չառաւ, մինչեւ որ անիկա բոլորովին մօտը չեկաւ: Իր դէմքը, որուն կ'ուզէր խստութեան եւ հաստատամտութեան արտայայտութիւն մը տալ, միայն տառապանք ու անզօրութիւն կը յայտնէր:

— Տոլլի, ըսաւ ամուսինը վեհերոտ ձայնով մը:

Ու գլուխը ուսերուն մէջ մտցուց՝ դէմքին զղջացողի կերպարանք մը տալու համար, եւ սակայն երիտասարդութեամբ ու առողջութեամբ կը ճառագայթէր:

Կինը, ակնարկով մը զայն գլխէն մինչեւ ոտքը չափեց արագօրէն եւ մտածեց.

— Այո, գոհ ու երջանիկ է, իսկ ե՞ս... Եւ իր զզուելի բարութիւնը, որուն համար ամէն մարդ զինքը կը սիրէ ու կը գովէ, ես կ'ատեմ:

Իշխանուհիին բերանը զալարուեցաւ եւ աջ այտին մկանունքը պրկուեցաւ:

— Ի՞նչ կ'ուզէք, ըսաւ կուրծքէն եկող կարճ ու ընդհատ ձայնով մը որ իր սովորական դրոշմը չունէր:

— Տոլլի, կրկնեց դողդոջուն ձայնով մը, Աննան այսօր կուգայ:

— Ինծի ի՞նչ: Անկարելի է որ զինքը ընդունիմ, գոչեց:

— Եւ սակայն պէտք է, Տոլլի...:

— Գացէ՛ք, գացէ՛ք, գացէ՛ք, գոչեց առանց երեսը նայելու, ձայնով մը որ կարծես ֆիզիքական ցաւ մը կ'արտայայտէր:

Օպլոնսքի կրնար հանդարտ մնալ իր կնոջ վրայ մտածելով, կրնար յուսալ որ ամէն բան պիտի կարգադրուէր եւ հանդարտիկ իր սուրճը խմել լրագիրը կարդալով, բայց երբ տեսաւ անոր քայքայուած դէմքը եւ լսեց այս յուսահատ ձայնը՝ ճակատագրի ծանրութեան տակ ճնշուած, շունչը կտրեցաւ, կոկորդը սեղմուեցաւ եւ աչքերը արցունքով լեցուեցան:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ
Յիշատակին

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Մարտ մէկին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քիւթիւկեան ընտանիքի համայն ննջեցելոց :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք ճաշ մը տեղի կ'ունենայ եկեղեցւոյ մօտ՝ Րիւ Թուլոնի Փաթրոնաժի սրահը :

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր. : Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ, պէտք է արձանագրուին, հեռաձայնելով՝ 899 - 22 - 19 :

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի (մէկ Մարտ) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մէրճանեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Միհրան Զավզավաթճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր հանգուցեալ

ՆՈՒԱՐԴ ԶԱՎԶԱՎԱԹՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տանձիկեան)

մահուան Բ. տարելիցին առիթով, Մարտ մէկ, Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցիին մէջ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մառի Լուսարարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր

ԳԱԲՐԻԷԼ Ա. ՍԱՐԿ. ԼՈՒՍԱՐԱՐԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առիթով, Մարտ մէկ, Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցիին մէջ :

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ց. Կ. Խաչի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեանէ իրենց ծնողաց յիշատակին երեսուն ֆր. ու Տիկին Ժանէթ Կիւլեանի (ծնեալ Պէժեան) (Մարսէյլ) յիշատակին քսան ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Կառտանէն Տիկին Սառա Վարդանեան իր ամուսնոյն Վարդան Վարդանեանի մահուան Բ. տարեդարձին ի յիշատակ30-ական ֆր. կը նուիրէ Սէն Ռաֆայէլի եւ Փարիզի հանգստեան տուներուն : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 ֆր. «Յառաջ»ի :

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
(Հիմն. Մարի Նուպար)

Centenaire de KOMITAS

Conférence de Mr. G. BOYADJIAN
(en français)
Prof. de musique - musicologue
avec la participation de l'Atelier Musical de la Cité Universitaire
Dir. : Mme GUILMAUT
Vendredi 27 Février à 20 h. 45
Adresse : Maison Arménienne
57, Bd. Jourdan — Paris (14e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Արեւելեան Լեզուներու Հայերէնի Դասընթացքները կը հրաւիրեն ձեզ դասախօսութեան մը, լուսարձակումներով զոր կը կատարէ՝

ՓՐՈՖ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Շաբաթ, Փետր. 28, ժամը 16.30ին
Նիւթ՝
Les Arts figuratifs en Arménie des Bagratides.
Centre Universitaire Dauphine
Place du Mal. Delattre de Tassigny
Métro Dauphine
Մուտքը ձրի է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Մարտ 8ին, Կիրակի, ժամը 16ին

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ. Օհաննեանեան սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն, պար ու շատ մը հաճելի անակնկալներ :

Կը հրաւիրուին շրջաններու ընկերներ ու Նոր Սերնդականներ նոյնպէս :

Խնամուած սպասարկութիւն :

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ :

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը կը գումարուի այս Հինգշաբթի, ժամը 19էն 20, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ - ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ.Յ.Դ. Անտոք - Վարուժան խումբի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Դաշտի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մարմինները իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթ. եւ Շ. Միսաքեան խումբը միասնաբար այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին:

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթ. Կիրակի (1 Մարտ) ժամը 15ին:

Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ, Ուրբաթ (27 - 2), ժամը 20.30ին:

Հ. Յ. Դ. Ակնունի խումբ, Չորեքշաբթի (25 -2) ժամը 21ին:

Հ. Յ. Դ. Վռամեան եւ Ընկեր - Կարօ խումբերը միասնաբար Շաբաթ (28-2), ժամը 21ին :

Հ. Յ. Դ. Վարուժան խումբ, Կիրակի (1 - 3) ժամը 15ին:

Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբ, Կիրակի, (8 - 3) ժամը 15ին:

Հ. Յ. Դ. Գէորգ - Զավուշ խումբ, Կիրակի (8 - 3) ժամը 16ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 28 Փետրուար կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան Միութեան գրասենեակին մէջ: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս խիստ կարեւոր ժողովին :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, ընկերուհի Նուարդ Քէչէչեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ ժողովին: Կարեւոր օրակարգ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ռուսումնասիրաց Միութիւնը իր ընդհ. անդամական ժողովը կը գումարէ Այրի Տիկին Մայրիամ Ղուկասեանի բնակարանը, այս Շաբաթ ժամը 20ին, 25 Արիսթիտ Պրիան, Իսի, օթօպիւս 123, իջնել Կառո'Իսի: Շատ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի անդամներէն ճշգապահ ըլլալ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Բանակի Միջին Արեւելքի եւ Կիլիկիոյ Նախկին Պատերազմիկներու ընկերակցութիւնը, կռիւներու մէջ ինկած նահատակներու յիշատակը ոգեկոչելու նպատակաւ որոշած է հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարել տալ, Կիրակի (Մարտ 1), ժամը 9.30ին, Էնվալիտի պատմական եկեղեցւոյ մէջ :

Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայութեան եւ մասնաւորաբար Կիլիկիոյ Հայ Կամաւոր Լեգէոնականներուն խուռներամ ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան :

ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
27 Փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ
ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
Միութեան սրահին մէջ, 7 Րիւ Բաքէր
Կը խօսի՝ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ, *նիւթ ունենալով՝*
Հայապահպանման ազդակները ըՍփիւռքի մէջ :
Խօսք կ'առնեն նաեւ, երիտասարդներ՝
Պ. Պ. ՓԻԷՐ ԱԿԻՆԵԱՆ,
եւ ԺԻՐԱՅՐ ՎԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին :
Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Լիոնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս CASINO DE CHARBONNIERES

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

Հայկ. երգեր ու պարեր ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ եւ ԱՐԾԻԻ խումբին կողմէ :

AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Տոմսերու համար հեռաձայնել.—
ԼԻՈՆ.— Ա. Խաչատուրեան 60-22-18 *եւ Վ. Սարգիսեան* 68 - 22 - 69
ՎԻԷՆ.— Վ. Գալուստեան 85-14-35

Սեղանները վերապահուած կը մնան մինչեւ ժամը 23

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին
THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ: ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ: ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ :

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Գ. Պագըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25
Մ. Անտոնեան, հեռ. 738-21-18
Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում Փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը:

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը: Երեկոյ մեկնում Երեւան:

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարիզ Մոսկուայի ճամբով:

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions
SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 27 FEVRIER 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.751
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — No 11.751

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՐԴԱՆԱ՞Ն ԹԷ ՊԱՂԵՍՏԻՆ

—o—

Արաբեւիսրայէլեան կռիւներուն առընթեր, հարեւան ցեղակից երկիրները ապաստանած գաղթականները եւս առանձնապէս կը մտահոգեն հիւրընկալ կառավարութիւնները :

Հասկնալի է եւ զովելի անշուշտ, որ իրենց բոյներէն արմատախիլ բազմութիւնները ցանկան վերստին տիրանալ իրենց հայրենիքին, որ օտարի գրաւման է ենթարկուած տարիներէ ի վեր :

Սկզբնական օրերուն, Պաղեստինցի գաղթականները մեծ յոյսեր կը սնուցանէին վերադարձի համար, ապաւինած ՄԱԿին: Սակայն քանի տարիները սահեցան, ոչ միայն ներգաղթ տեղի չունեցաւ, այլեւ հիներուն վրայ աւելցան նոր գաղթականներ : ՄԱԿը նիւթական աջակցութեամբ միայն գոհացաւ : Սնունդ, բնակարան, դպրոց ու բուժարան հայթայթեց անոնց: Սակայն ո՛չ մէկ լուրջ ձեռնարկ ըրաւ գործադրել տալու համար իր քուէարկած բանաձեւերը ի նպաստ գաղթականներու հայրենադարձին :

Երբ 1948 Մայիս 15ին, Անգլիացիներու մեկնումէն ետք, Անդրյորդանանի էմիր Ապտուլլահ իր մականին տակ միացուց Պաղեստինի արաբական մասը եւ իր երկրի սահմանները ընդարձակելով զայն կոչեց Յորդանան, Պաղեստինցիները կազմեցին մեծամասնութիւնը իր հպատակներուն :

Այս ձեւով ստեղծուած կացութիւնը փոխանակ զօրացնելու տկարացուց իր դիրքը : Անդրյորդանանի սահմանները նեղ էին : Բնակիչները մեծ մասամբ բաղկացած էին անապատային կեանքի վարժուած Պետուիններէ, որոնք հաւատարմօրէն կապուած էին Մարգարէի սերունդէն Հաշէմի Շէրիֆ Հիւսէյնի անդրանիկ զաւկին :

Անգլիական կառավարութիւնը ամէն կերպ աջակցեր էր այս վերջինին, առ ի վարձատրութիւն իր ծառայութեանց : Անգլիացի զօրավար մը՝ Կլըպ փաշա՝ Պետուիններէն կազմեց ռազմիկներու լեգէոն մը, որ արաբական աշխարհի ամէնէն համբաւաւոր զինուորական ուժը կը նկատուէր :

Երկար ատեն կրաւորական դիրք բռնելէ ետք, Պաղեստինցիները սկսան խլրտիլ:

Հիւսէյն Թագաւոր ժառանգեց խռովայոյզ երկիր մը: 1948ի առաջին պատերազմէն ետք 1956ի կռիւները պաղեստինցի նոր գաղթականներով լեցուցին Յորդանանը: 1967ի վեցօրեայ պատերազմէն ամէնէն շատ վնասուողն եղաւ Հիւսէյն Թագաւոր : Յորդանան կորսնցնելով Այսրյորդանանի հողամասերը, վերստին վերածուեցաւ Անդրյորդանանի :

Մինչ այդ գաղթականները սկսան կազմակերպուիլ: Վերջ տալու կրաւորական վիճակին եւ Պաղեստինի ազատագրութեան համար փէտայիներու զանազան կազմակերպութիւններ կազմեցին :

Ահմէտ Շուքէյրի, տարիներով Պաղեստինի Ազատագրութեան Ճակատի վարիչն ըլլալէ ետք քանի մը տարի առաջ հրապարակէն քշուեցաւ իբրեւ անկարող ու փառամոլ: Ուրիշներ գրաւեցին իր տեղը :

Յորդանանէն զատ փէտայիներ կազմուեցան նաեւ Լիբանանի ու Սուրիոյ մէջ: Տակաւին թարմ է տագնապը, որ ամիսներով ցնցեց Լիբանանի քաղաքական կեանքը : Պահ մը նաեւ եղբայրասպան բախումներ տեղի ունեցան կանոնաւոր բանակին եւ արձակազէններուն միջեւ :

Աւելի ծանր տագնապ անցուց Յորդանան անցեալ շաբաթ: Ըսուեցաւ ու լուրջ թերթերու մէջ ալ գրուեցաւ թէ Ամմանի մէջ յիսուն հոգի սպաննուած են Հիւսէյն Թագաւորին հաւատարիմ զինուորներուն եւ փէտայիներու ընդհարումներուն հետեւանքով :

Այժմ հանդարտած է տագնապը :

Սակայն ամէն վտանգ չէ անհետացած:

Գաղթականները կը պահանջեն անկախ եւ միացեալ Պաղեստին, արաբական ու իսրայէլեան բաժիններու միացումով, — անշուշտ գրաւեալ հողերու ազատագրումով :

Օրակարգի վրայ կը մնայ հարցականը, Յորդանա՞ն թէ Պաղեստին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ՔՈՆԿՐԷՍԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ամերիկեան մամուլն ալ չի կրնար իսկական պատկերը տալ ամերիկեան Խորհրդարանին, նախագահ Փոմփիտուի ելոյթին առթիւ: Ծանօթ է որ կարգ մը ծերակուտականներ որոշած էին բացակայել բողոքելու համար Ֆրանսայի Միջին – Արեւելեան քաղաքականութեան դէմ : Նիւ Եորք Հերըլտ կը գրէ թէ 285 երեսփոխան ներկայ էին 433ի վրայ եւ հարիւր ծերակուտականի վրայ՝ 60 : Նոյն թիւերը չեն տար ուրիշ թերթեր : Ամէն պարագայի մէջ, պարապ նստարաններու առաջքն առնելու համար, նախապէս հարկ եղած թիւով «հրաւիրեալներ» ժողված էին որպէսզի բացականերու տեղը բռնեն : Այդ իսկ պատճառով կարելի չէ ճշգրիտ պատկեր մը ունենալ: Փոմփիտու խօսեցաւ 25 վայրկեան արժանանալով ութ ընդմիջումներու ծափահարութեան համար, կարելի չէ սակայն «որոտընդոստ»նկատել այդ ծափահարութիւնները, որոնք երբեք քաղաքավարութեան սահմանները չանցան :

Փոմփիտու նախ անդրադարձաւ Ֆրանսայի վիճակին, որ կրնար վտանգաւոր ըլլալ Զօր. տը Կոլի քաշուելէն ետք եւ ֆրանքեւամերիկեան բարեկամութեան վրայ, բարեկամութիւն՝ որ իր արմատները կը խրէ հին եւ նոր անցեալի մը, հաւաքապէս տարուած կռիւներու եւ այն հսկայ ծառայութեանց մէջ, ըլլան անոնք ձեր անկախութեան համար կամ 25 տարի առաջ՝ մեր ազատագրման :

Միջին – Արեւելքի մասին Փոմփիտու կը յիշեցնէ Ֆրանսայի դիրքը : Վտանգուած դատելով ինքզինքը իր գոյութեան մէջ, Իսրայէլի Պետութիւնը նախազգուշական նախաձեռնութիւն մը ստանձնեց, որ գետնի վրայ, իրեն ապահովեց անժխտելի յաջողութիւն մը: Ֆրանսա նշեց իր դիրքը պայմաններու մէջ, որոնք յաճախ քննադատուեցան կամ սխալ հասկցուեցան : Հաւատարիմ ՄԱԿի այն բանաձեւին զոր մեր երկու երկիրները քուէարկեցին կը կրկնեմ հոս որ Իսրայէլի պետութիւնը ոչ միայն իրաւունքն ունի իր գոյութեան այլեւ՝ ապահովութեան եւ ազատ գործելակերպի բոլոր իրաւունքներուն զորս անկախ Պետութիւն մը ունի :

Բայց ո՞վ չի տեսներ թէ ապահով ապաշտպան չկայ Իսրայէլի համար զինքը շրջապատող աշխարհին հետ տեւական համաձայնութենէ մը դուրս : Համաձայնութիւն՝ որ կը պարփակէ հրաժարումը զինուորական նուաճումներուն եւ լուծումը՝ պաղեստինեան հարցերուն: Հոս հասնելու համար, Փոմփիտու մէկ ճամբայ կը տեսնէ՝ Չորսերու խորհրդակցութիւնը : Վասնզի կը շեշտէ Փոմփիտու ամէնէն կարեւորը խաղաղութիւնն է եւ որեւէ ժողովուրդի համար չկայ աւելի ազնիւ առաքելութիւն քան իրը ընել Անտիգոնէի հին խօսքը «իմ կոչումս չէ ատելութիւնը այլ՝ սէրը »:

Նախապէս Փոմփիտու անդրադարձած էր նաեւ Վիէթնամի պատերազմին : Ֆրանսա շատ ծանօթ ըլլալով պատերազմին կը ձգտի միայն խաղաղութեան նախ իրը պահպանել եւ իր միջոցներով դիւրացնել, որ ան հաստատուի ամբողջ աշխարհի մէջ: Այդ մտքով է որ Վիէթնամի ժողովը գումարուած է Փարիզ : Պատահած է որ ցաւ զգացուի անոր երկարատեւութենէն եւ հարց տրուի թէ արդեօ՞ք առնուած ճամբաները միշտ ամէնէն արագներն էին եւ ամէնէն ապահովները : «Բայց, կ'աւելցնէ Նախագահը, գիտեմ խաղաղութեան կամքը զոր ունի Միացեալ Նահանգներու Նախագահը — գիտեմ որովհետեւ Ֆրանսա ատոր փորձառութիւնն ունի — որքան դժուար է վերջ տալ նման կռիւներու եւ թէ որքան ժողովուրդ մը հզօր է այնքան ճիգը աւելի դժուար է: Բայց նաեւ այդ ճիգը աւելի պատուաբեր է: Թո՛յլ տուէք իմ բարեկամութեանս ըսել ձեզի որ Վիէթնամի պատերազմին վերջանալը ամէնէն թանկագին յաղթանակը պիտի ըլլայ Միացեալ Նահանգներուն համար, այն յաղթանակը՝ զոր մարդ կը տանի իր վրայ»:

× Խորհրդարանի նիստին բացակայ ներկայացուցիչներն (երեսփոխան) եւ ծերակուտականները այդ ձեւով դրական պատասխան տուած էին սիոնական կազմակերպութեանց հրաւէրին: Ծերակուտական Վոլֆ, որ նիստը ձգած ու դուրս ելած է երբ Փոմփիտու կը խօսէր Միջին Արեւելքի մասին, ըսած է թէ Ֆրանսա դեռ չէ վճարած 1918ի իր պարտքը եւ թէ Ամերիկա սխալ ըրաւ զինքը հրաւիրելով:

× Չորեքշաբթի իրիկուն Փոմփիտու մեծ ճաշ մը կուտար Ֆրանսական դեսպանատան մէջ ի պատիւ Նիքսընի :

× Հինգշաբթի օր Փոմփիտու եւ իրեն ընկերացողները Սան – Ֆրանսիսքօ մեկնեցան :

ՁԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Յանկարծադէպ հիւսերը (աւալանշ) կատարեալ պատուհաս դարձած են ատենէ մը ի վեր Ֆրանսայի ալպեան շրջաններու, Աւստրիոյ եւ Զուիցերիոյ լեռնային վայրերու մէջ: Վալ տ'Իզէրէն ետք այս անգամ զօրաւոր հիւս մը արձանագրուեցաւ Լանսլըվիլարի փոքրիկ գիւղին մէջ: Հիւսը աւերեց բազմաթիւ առանձնատուներ, որոնց աւերակներու եւ ձիւնի կոյտերուն տակ երեւան հանուեցան ութ դիակներ : Բախտի բարեդէպ դիպուածով մը Ֆրէյարնակ (Ուազ) ատամնաբոյժ մը եւ իր կինը 21 ժամ ողջ մնացին ձիւնի կոյտի մը տակ: Ազատարարները բառին բուն իմաստով զարմացած ու հրաշք նկատած են այս դիպուածը : Հակառակ անել կացութեան « մեր յոյսը չէինք կորսնցուցած» յայտարարած է ազատած զոյգը :

Աւստրիոյ մէջ, ուր հիւսերը անպակաս եղան վերջին օրերուն, 15 հազար զբօսաշրջիկներ եւ գիւղացիներ «բանտարկըւած » են Թիրոլի շրջանին մէջ, որովհետեւ զօրաւոր հիւս մը պատնէշ ստեղծած է գլխաւոր ճամբուն վրայ՝ փակելով լեռնային ուղիները :

Ջերմաթի ձմեռնային կայանը, որ միջազգային համբաւ կը վայելէ, կտրուեցաւ հովիտէն՝ ձիւնակոյտերու գոյացման պատճառով: Թեթեւ հիւսի մը հետեւանքով ձիւնի մէջ թաղուեցան 14 դահուկավարներ : Բարեբախտաբար ազատարարները յաջողեցան ազատել բոլորն ալ: Նկատի առնելով, որ Զուիցերիոյ լեռնային շրջաններու մէջ հիւսի վտանգները մեծ են, պատկան մարմինները «ընդհանուր ահազանգ»ի վիճակ հռչակեցին՝ թելադրելով զբօսաշրջիկներուն խուսափիլ վտանգի ենթակայ վայրերը այցելել :

Շամպերիէն կը հաղորդեն, թէ Սավուայի մէջ եւս մտահոգութիւն ստեղծուած է : Արդարեւ մեծ հաւանականութիւն կայ, որ հիւսեր տեղի ունենան : Իբրեւ նախազգուշական միջոց պատկան մարմինները պարպել տուած են քանի մը գիւղեր :

Ֆրանսայի դաշտային շրջաններն ալ իրենց իւրայատուկ մտահոգութիւնը ունին : Փարիզեան շրջանին մէջ Սէնը կը բարձրանայ : Օսթերլիցի կամուրջին մօտ գետը բարձրացած է 5·19 մեթրի, եւ կը նախատեսուի 5·60 մեթր այս շաբաթավերջի համար : Վիլնէօվ – Սէն Ժորժի մէկ թաղը հեղեղուած է գետին ջուրով : Բազմաթիւ քարափներ (քէ), ինչպէս Ալլոնի, Սէն Մորի, Շուազի լը Ռուայի եւ Փերէօյի մէջ, ողողուած են գետի ջուրով :

Աւելցնենք , որ Հայաստանի մէջ ձմեռը այս տարի ընդհանրապէս մեղմ եղաւ: Գարնանաշունչ ձմեռ մը, ինչպէս կը գրեն Հայաստանի թերթերը :

—o—

ԼԱՈՍԻ մէջ կացութիւնը մտահոգիչ կը դառնայ Ամերիկացիներուն եւ կեդրոնի իշխանութեան համար՝ համայնավար ուժերու յառաջխաղացման պատճառով :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ԽՄԲ.— Այս անգամ Հիւրիյէթի մէջ է որ Թուրքերը կը պատմեն «Հայոց պատմութիւնը» իրենց յատուկ ակնոցով :

ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ ՏՕՆԵԼ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Մէթին Թօքէր «Հիւրիյէթ»ի մէջ կը շարունակէ Հայոց մասին գրի առած իր յօդուածաշարքը , եւ կ'ըսէ ի մէջ այլոց.
— Բոլոր Հայերը կը պատրաստուին տօնել Սեւրի դաշնագրին յիսնամեակը : Պէտք է գիտնալ թէ ամբողջ աշխարհի հայ «Քոմիթէճի»ները տենդագին պատրաստութեան մը լծուած են, 1970ին մեծ հանդիսութիւններով տօնելու համար այս յիսնամեակը: Այս նպատակով հրատարակութիւններ կ'ընեն Արժանթինի մէջ , հայերէն եւ տեղական լեզուով: Այցելութիւններ կուտան, շփումներ կ'ունենան այլազան քոմիթէներու ներկայացուցիչներուն հետ : Պուէնոս Այրէսէն այսպիսի պատուիրակ մը գացած է Խորհ. Հայաստան, Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, Կիպրոս, Յունաստան եւ վերաջպէս Ֆրանսա :

Հայ երիտասարդներու հետ խօսակցեցայ : Շատ ալ փափաք չունէին այսպիսի արկածախնդրութեան մը, երբ կ'երգէին Անդրանիկ Փաշայի քայլերգը , «Դաշնակցական խումբ»ը : Այդ քայլերգը պիտի երգեն եղեր, երբ հայ զօրախումբերը Անգարա մտնեն :

Անդրանիկ Փաշա Հայերու ամէնէն ծանօթ «Քոմիթէճի» հերոսներէն մէկն է, 1915էն ի վեր կը կրկնուի իր անունը : Զօրավարի աստիճանը Հայերը տուած են իրեն :

ՖԱԼԻՍՏՈՒՖՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ, ՌՈՊԷՐ ԳԱՋԱՏԸՍԻՒ, ՄԵՆՈՒՀԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, ՌՈՒՏՈԼՖ ՊԱՐՇԱՅ, ՌԻԽԹԷՐ, ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ ՊԱՂ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ, ԱՆԿԱՊ ՕՐԱԳԻՐ, ԱՓՈԼԼՕ 11, ՏԱՐԵԴԱՐՁ, ԱՆԴԱՍՏԱՆ 18, ՅԱՌԱՋԱՑՄԱՆ ՊԱՏՐԱՆՔՆԵՐԸ, ՎԻԵՅՐԱ ՏԱ ՍԻԼՎԱ: ԿԵԱՆՔԻՆ ՍԷՐԸ, ՓՈԼԻԱՔՈՖ, ՏԻԳՐԱՆ ՏԱՏԸՐԵԱՆ, ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՆՈՒԿԵԱՆ, ՏԱՎԻՏ ՕՅՍԹՐԱԽ ՖԻՇԷՐ ՏԻՍՔԱՕ, ՆԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ, ՀԷՆՐԻԿ ՇԵՐԻՆԿ, ՓՕԼ ՔԼԷ, ՊԱԼՇՈՅԸ ՓԱՐԻԶ, ՌՈՍԹՐՈՓՈՎԻՉ, ՎԱՍՕ ՏԷՎԷՅԻ, ՄԱՐՔՇԱԿԱԼ, ՆԱՄԱԿ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆԻ, ԺԱՆ ՖՈՒՐԱՍԹԻԷ, ՊԵԹՀՈՎԷՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐՈՒ, ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐԴԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՍԱԹԻՐԻՔՈՆ, ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Փարիզ՝ Փետրուար 1970

Ե.

Փարիզ, 5 Փետրուար, 1970

Յարգելի Վահագն Դաւթեան՝

Վերածնած Հայրենիքիս Ձայնը ալեծուփ ծով է դարձուցեր հոգիս: Արտորանքով կը յանձնեմ յուզումս Թուղթին՝ անհետացնելու յոյսով փշրուած ալիքներուն մրրկայոյզ փրփուրը:

Հասարակին կնիքովը հեղեղուած Թանձըր խաւը աշխարհին, մօքի մարդուն արհամարհանքը կը հասցնէ բազմապատկեալ չափերու: Կուտայ անոր կըրքոտ սաստկութիւն. ժխտելով սրբութիւններ: Եւ արուեստագէտին ստեղծագործ երեւակայութիւնը կ՚անցնի միշտ խուրձ մը բաղդոյթներէ՝ կարենալ բիւրեղացնելու համար Ձեւը: Ինքզինքը: Իւրայատուկ ոճով: Ու վերջին հպումն է կարծես կախարդական՝ որ վերացականը պիտի հասցնէ վերանցականին՝ խորքն ու խորհուրդը բոլորովին ենթակայ դարձնելով Ձեւին:

Խօսքս ստեղծագործ մօքին մասին է: Թէ ո՛չ, նոյն մտածումը աէր պարփակող, կրնայ միայն ու միայն ցասում եւ զայրոյթ պատճառել: Իր թերի արտայայտութեամբ: Որովհետեւ սէրն իսկ անաւարտ է՝ առանց սիրարկու փաղաքշանքին՝ մօլութիւն:

Ի՞նչ առթիւ այս խորհրդածութիւնը:

Ձեր 21 Յունուարի բաց նամակը Շահան Շահնուրին՝ «Հայրենիքի Ձայն»ի սիւնակներուն մէջ:

Ուր պարկեշտօրէն պաշտպանել փորձած էիք տեսակէտ մը:

Դիւրին վարկած:

Փառահեղ կառուցուածք անկասկած. նաեւ աղդու գրութիւն, օրինակներով զարդարուն:

Ո՞ր արեւելահայ երիտասարդը ըմբռշխնելէ ետք այդ գեղեցիկ կերտուածքը, պիտի համաձարկէր չատել սփիւռքի արեւմտահայ թեթեւամիտ խորհողն թէ գրողը: Անել ճամբայ:

Զեմ ճանչնար Շահան Շահնուրը: Պատեհութիւնը չէ ներկայացած:

Ձեզ ալ չեմ ճանչնար:

Կը սիրեմ սակայն: Երկուքդ ալ:

Յարգանքս ձեր երկուքին կը բխի ձեր գործերէն:

Զարմանքս սակայն: Ձեր մտածելակերպը: Միայն ձերը:

Ինքն իմ մէջ ըսի՝ ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ հայրենիքիս ինծի ծանօթ ապրող երեք կամ չորս լաւագոյն իրաւ բանաստեղծներէն մին՝ այդպէս կրցած է մեկնաբանել «Ազատն Կամիտաս»ը՝ զոր կարդալէ ետք ես՝ մի ոմն Հայ, միայն ու միայն հպարտացայ:

Քանի մը վայրկեան առաջ կրկին կարդացի զայն: Պատուախնդիր չե՞մ արդեօք:

Հպարտացայ ինչո՞ւ: Որովհետեւ Հայ էր գրողը: Ինծի համար: Որովհետեւ՝ գտայ հոն ճկուն պերճ լեզու, պատկերալից. չարժուն արտայայտութիւն, ասինքնող ոճ: Ճաշակ: Ընտրութիւն: Որովհետեւ՝ արիութիւնը ունեցեր էր նաեւ ընտրելու: Այո, դժուար է:

Համամիտ չէի բոլորովին այդ նոյն ընտրութիւններուն. բայց արժանապատուութիւնս Հայու վիրաւորուած չզգացի: Երբեք:

Հատու էր առաջին տողը: Մխրճուեցաւ կարծես մարմնոյս խորը դանակ մը՝ «վերջնական չզացումը» իբրեւ սեւ ոգին ունեցող դանակ մը: Զմեռայ սակայն: Սրտիս զարկը չէր դադրած:

Սիրելի Դաւթեան, ինչո՞ւ անաւարտ ձգել նոյն այդ մտածումը՝ երբան իր լրիւ սահմանումին մէջ զսպանակի մը դերը կրնայ խաղալ:

Ու կրնամ ըսել՝ բարձրացուց զիս: Բոլորովին պրկուած, լեցուած, հրահըրած ու կեդրոնացած չարունակեցի «Ազատն Կամիտաս»ը:

Զունեցայ հիասթափութիւն՝ իր քըննադատութիւններուն բերմամբ: Նաեւ ինքնաքննադատութիւններ չէի՞ն անոնք: Եւ ուրախացայ: Հայուն նկարագիրը պէտք է այլեւս հանդուրժէ այդ մօքի արտայայտնութիւնները: Լոյսը՝ խաւարին յաղթելէ ետք:

Ու Հայ ծնիլն ալ ազնուութեան նշան չի կրնար նկատուիլ ինքնին: Պէտք է ապացոյցը բերել ամէն օր: Մինչեւ իսկ ամէն վայրկեան՝ հոս մեր կողմերը:

Զէ՛, ընկեր Դաւթեան՝ հաւատացէ՛ք չարաչահութեան մը զոհը նկատեցի ձեզ, եւ սիրտս բան մը աւելի արիւնեցաւ: Ակամայ հաւանաբար՝ որ ծնունդ առած էր վերհրատարակութեամբը, առանց հեղինակին գիտակցութեան թէ արտօնութեան, երեսունէ աւելի տարիներու փոշիովը ծանրաբեռնուած յօդուածի մը՝ նաեւ առանց յիշելու բուն Թուականը:

Իսկ նորը՝ «Ազատն Կամիտաս» 1970ը՝ կարդացած էի՞ք արդեօք ձեր բաց նամակը չարադրելէ առաջ: Կը տարակուսիմ: Ձեր գրութեան չեղբը նուաղ սրէիք զուցէ: Մնաց որ այդ չէ ինձ համար կարեւորը: Նորը թէ հինը: Տեսակարար տարբերութիւն չկայ երկուքին միջեւ:

Որովհետեւ՝ «Պճեղ մը անուշ սիրտ»ին հեղինակը Հայ է. ինծի, ձեզի չափ՝ այդ մասին կարելի չէ կասկածիլ՝ դէթ իմ համոզումով: Կ՚առնեմ ձեր օրինակները: Այո, Սարոյեանին ալ չափ՝ առնուազն: Սխրմելեանէն քիչ մը աւելի: Զեմ համարձակիր իսկ բաղդատել Հանրի Թըրուայեաններու, Արթիւր Ատամոֆներու, Կապրիէլ Արութիններու կամ Աննա Ասլաններու հետ, որոնցմով հպարտանալ կը փորձենք միայն: Երբեմն ինքնախաբէութեամբ: Արմէն Լիւպէնէն է՞ որ պիտի ամչնայինք, ինչպէս ենթադրել կուտաք:

Անշուշտ թէ պիտի չկարենայիք դուք ձեզմէ կասկածիլ՝ իբրեւ Հայ: Պատճառ ալ չկայ:

Կը մնայ իմ պարագաս: Թէ որքանո՞վ Հայ եմ:

Կը կարծեմ ըլլալ: Պարզօրէն՝ ամբողջովին: Բայց ի՛նչ օգուտ: Քանի ձեր գրութեան ամէնէն եղերական մասը հոդ կը կայանար ինձ համար: Այսինքն՝ արեւմտահայերէնի ու արեւելահայերէնի անհաշտ արկածախնդրութեան բերմամբ՝ դժուար գոյակցութիւնը անոնց:

Լպրծուն է գետինը:

Կրկին կրկին կարդալէ ետք ուրեմն ձեր ամբաստանագիրը՝ ինձ այնպէս թուեցաւ թէ ձեզ խրտչեցնող ամենափափուկ կէտերէն մէկն ալ այդ էր ի վերջոյ. Շահնուրի նախընտրութիւնը:

Այո՛, այդպէս է ոմանց համար:

Արեւմտահայերէնը կը նախընտրեմ իրբեւ լրիւ լեզու իր կառուցուածքով, եւ քերականական սեղմ տարազով: Սփիւռքի գիրն ու հողն է ան:

Երգս է Տէրեանը, օրօրս է՝ Թումանեանը երազս՝ Զարենցը. միտքս զոհացում կը գտնէ սակայն Վարուժանի գըրչով՝ հողիս գերազանցօրէն Տէմիրճիպաշեանի ոճով: Ու այդ, կը խորհիմ որ միայն անոնց տաղանդին արդիւնքը չէ: Այլ նաեւ՝ արեւմտահայերէնին ձեւն է:

Արեւելահայերէնը պետական լեզուն է մեր: Պատահմամբ՝ բայց բարեբախտաբար: Այդպէսով կ՚ապահովուի իր եւ մեր անմահութիւնը:

Ամէն գնով սակայն պէտք չէ՞ք տեսներ ազատել ջնջել արեւմտահայերէնը՝ որ մահամերձ է: Բաւարար կը գտնէ՞ք այդ ուղղութեամբ տարուած աշխատանքը երկուստեք:

Ու երբ արեւմտահայ մշակ մը գրեր է՝ առաւելապէս բիւրեղացնելով ձեւը՝ ինչո՞ւ ձեր կողմէ այդ անջան ու անաչախատ մերժեցումը, այդ փափուկ ու բազդրեալ հարցերուն: Երբ Սիրունիներ, Սարաֆեաններ, Թօփալեաններ, Շահնուրներն ալ մեկնին անվերադարձ, մեր սերունդի տղաքը չեն որ պիտի կարողանան խսկապէս փոխարինել զիրենք: Ամէն գետնի վրայ՝ բայց մասնաւորապէս արեւմտահայերէնի: Եւ ան՝ սփիւռքին զըրահն է:

Ուրեմն Շահան Շահնուրի կանչը այդ ուղղութեամբ ալ անօգուտ մի նկատէք: Զարթուցիչ է: Կրնայ լսուիլ:

Մեզմէ եւ ձեզմէ: Պիտի ուզէի՞ք սակայն: Եթէ այո՛, ինչո՞ւ ուրեմն «Հայրենիքի Ձայն»ի մէջ, որ առաւելապէս մեզի է յատկացուած, չունի արեւմտահայերէնը իր արժանի տեղը:

Կէտ մը եւս:

Մտայնութեան չուրջ: Ընդհանուր առմամբ արուեստի՝ եւ գրողին ազատութեան ըմբռնումին նկատմամբ յատկապէս: Գիտեմ, հաւատածականութիւն պէտք չէ ստեղծել: Բոլորովին համակարծիք եմ՝ բայց փոխադարձաբար:

Ուրեմն՝ չեմ սպասեր արուեստագէտէն՝ որ համադրական տրամաբանութեամբ մօտենայ ստեղծագործութեան: Անոր ուժը հոդ չի կայանար: Եւ երբեմըն՝ ի՞նչ կ՚ըսեմ, չատ անգամ՝ քանդիչ կամք մը ժխտական՝ գէթ գոյութիւնը անոր հակակշռուած՝ կը պայմանաւորէ արուեստի ստեղծագործութիւնը: Անոր լոյսը, որակը եւ դրական տարողութիւնը մտային գետնի վրայով, ծնունդ կ՚առնեն ու կ՚աճին՝ այն աղատարար զօյամարտէն ետք որ արուեստագէտը կը մղէ նախ իր՝ ու յետոյ շրջապատին դէմ: Յաճախ զուգահեռաբար:

Ուրեմն գեղեցիկը պարզ վերացական գաղափար մը չէ. այլեւ թէական կարողութիւն պարունակող վերանցական գոյութեան մը բիւրեղացումը:

Ճանչնալ գեղեցիկը՝ ընտրել զայն՝ նըշմարելով գեղեցկութիւնը, կը նշանակէ նաեւ՝ գիտնալ այդ ուժին չափն ու կըշիռը որ կեդրոնացած է ստեղծագործութեան մը մէջ: Կերտել զայն:

Տաղանդն ու աշխատանքը տալով հետզհետէ նշանին՝ զօրութիւնը թուանշանին: Եւ նամանաւանդ երեւակայութեան ուժը:

Ըսել կ՚ուզեմ թէ արուեստը կ՚ենթադրէ նաեւ դժգոհութեան զգացում առաւել չափով: Երբեմն գերակշիռ չափով:

Զմոռնալ: Մոռցած էիք:

Տեսլապաշտ չէ՞ բնոյթով գիրքաբունը արուեստագէտին:

Իրաւունք չունի՞ մեռցնելու իր զաւակը եթէ գոհացում չգտնէ իրմով:

Յողնութիւն, զզուանք, զարշանք բար-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

Հիմա սակայն իր խորհուրդը կատաբելապէս չէր յաջողած: Գայթակղութիւնը մեծ համեմատութիւն մը չէր առած եւ գրեթէ վիժած էր եւ Ովսաննա կատաղութեամբ կը զգար թէ խաղքութեան մեծ բաժինը իրեն ինկեր էր: Սակայն ի փոխարէն ալ եղբօրը հետ չէր խռոված, այլ ընդհակառակն, կերպով մը զայն նորէն իրեն մօտեցուցած էր:

Ովսաննա խեղոյն կացութիւնը դատեց եւ իր որոշումը տուաւ: Պէտք էր հաշտուիլ, խաղաղութիւն կնքել, եղբայրը իրեն պահելու համար:

Ուստի ինքն ալ գինիի գաւաթը վերցուց եւ սպասեց:

Ճոն մօտեցած էր սեղանին:

— Թողէք այդ գինիները եւ թող շամփանեայ բերեն, ըսաւ:

Քիչ ետքը շամփանեայի գաւաթներով Թագուհի եւ Ովսաննա խմեցին հարս ու փեսային կենացը:

Ճոն այնքան գոհ էր, որ խանդակաթ կերպով համբուրեց իր քոյրը, որ յուզումէն կրկին լալ սկսաւ:

— Քոյրս չատ բարի կին մըն է, միայն թէ քիչ մը դիւրագրգիռ է, ըսաւ երիտասարդը՝ Թագուհի հանըմին դառնալով:

— Շիտակը ես ալ եթէ իր տեղը ըլլայի՝ այսօրուան եղածին պէս պիտի բարկանայի, պատասխանեց Թագուհի:

— Ինչո՞ւ աւելի կանուխ չեկար, հարցուց Ճոն քրոջը դառնալով:

— Ես ալ աս ըսի, միջամտեց Սուրբիկ հանըմ:

— Առտուն կանուխ գալու էիր, աւելցուց Թագուհի:

Ովսաննա չպատասխանեց այդ խօսքերուն, դարձեալ ծանր խօսք մը չըսելու համար:

«Ըրին, կերան, հիմա ալ գլխ յանցաւոր հանել կ՚ուզեն, կը մտածէր, կանուխ գալու եմ եղեր, ուշ մնացեր եմ, իբր թէ հրաւէրներ ղրկուած ըլլային»:

— Հիմա երթանք քովի սրահը, Ճոն, հրաւիրեալները առանձին մնացին:

Վերադարձան ընդունելութեան սրահը եւ Ովսաննա գնաց բազմիլ Թագուհի հանըմին քով, պարապ տեղը, իր երկու աղջիկներուն ընկերակցութեամբ, որոնք այդ անծանօթ միջավայրին մէջ ինքնին կորսնցուցած, չուարեր մնացեր էին եւ փոքրիկ մանուկներու պէս չէին բաժնուեր իրենց մօրմէն:

Քիչ ետք Զապէլ ալ եկաւ, իր ճամբու զգեստները հագած:

Սրահէն ներս մտնելուն՝ զարմացած մնաց աչքին առջեւ պարզուող տեսարանէն: Մայրն ու Ովսաննա քով քովի նըստած՝ մտերմօրէն կը խօսակցէին...

— Այս ի՞նչ հրաշք, ըսաւ կամաց մը Զարուհիին, որ իրեն կ՚ընկերանար:

Ճոն վազեց իր կինը դիմաւորելու:

— Սիրելիս, ըսաւ, ամէն բան կարգադրեցինք, մայրդ հիանալի վարմունք մը ունեցաւ, կը խնդրեմ որ դուն ալ անոր օրինակին հետեւիս... վերջին գոհողութիւն մըն է այս, ժամուան մը համար: Քրոջս հետ վարուէ այնպէս որպէս թէ որեւէ անհաճոյ միջադէպ տեղի ունեցած չըլլար:

Զապէլ խոստացաւ եւ իր խոստումը յարգեց: Մօտեցաւ Ովսաննային ու ձեռքը համբուրեց, մինչ այս վերջինն ալ յուզուած՝ սակայն գոհ ու յաղթական, անոր ճակատը պագաւ:

Կէս ժամ ետք ալ բոլոր հաւիրեալները մեկնած էին, ի բաց առեալ Արդամեաններէ եւ Մարտիկ էֆէնտի, որոնք իբրեւ Մարիկեաններ մտերիմ՝ մնացած էին հարս ու փեսին ընկերանալու համար մինչեւ կայարան: Ճոն ու իր կինը արեւելեան ճեպընթացով պիտի մեկնէին:

Կայարանը եռուզեռի մէջ էր. ճեպընթաց կառախումբը արդէն քարափին մօտ պատրաստ կը սպասէր: Ուղեւորներ ու ուղեւորուհիներ, գրեթէ ամէնքն ալ եւրոպացի, կը տեղաւորուէին իրենց տեղերը:

Լրտեսներու խումբ մը կ՚երթար կուգար զննութենէ անցընելով բոլոր եկող գացողները:

Հարսնեւորներուն գալուստը իրենց ուշադրութիւնը գրաւեց: Եւրոպացիները բնականաբար չէին չահագրգռեր զիրենք եւ անոնցմէ օգտուելու յոյս չունէին, բայց հիմա աչաւասիկ Հայեր երեւան կ՚ելլէին, հարկ էր ուշադրութիւնը կըրկնապատկել, հոտառութիւնը սրել եւ ջանալ գործ մը տեսնելու:

Կայարանին սպասման սրահի դրան առջեւ երկու ոստիկան եւ երկու լրտես կեցած էին:

— Ո՞ւր կ՚երթաս, հարցուց ոստիկանը՝ կեցնելով Ճոն Կորեկը, որ կ՚ուզէր ներս մտնել իր կնոջը հետ:

— Ճամբորդ եմ, Փարիզ պիտի երթամ կնոջս հետ:

— Անցագիր ունի՞ս:

— Ահաւասիկ:

— Եւ Ճոն գրպանէն հանեց իր ամերիկեան անցագիրը, վաւերացուած հիւպատոսարանէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(54 – Շար.)

կութիւն, մոքին՝ պղծում, յուսալքում, բանաբարում ալ կայ երբեմն արուեստա-գէտին սրտին մէջ:

Աղբաման պէտք է՞ նետել այդ սիրտը:

Նետած էիք:

Ու երբ կ'ըսուի՝ «երեւակայութիւնը իշխանութեան գլուխ»՝ մի՛ զարմանաք: Յեղափոխական ոչինչ կայ այդ լուրջ մըտածման ոլորտներուն մէջ: Իր ղսպանակն է որ ժանգոտած կ'ուզէ նորոգել արուեստագէտը: Զսպանակը ստեղծագործութեան մղող: Պահպանելու համար ճականը՝ նոր ուղիներով:

Հպարտ է արուեստագէտը:

Ազատ է արուեստագէտը:

Դժգոհ է արուեստագէտը:

Այդ իսկ պատճառաւ չփախնալ իրմէ: Ամէն ինչ կարգին է: Ընկերութիւնը քիչ յետոյ կ'իմանայ անկէ իր անըմբռնելիութիւնները, ու ամէն ինչ կրնայ փոխուիլ: Զգուշ համար լաւագոյնին:

Ձեր ձեռքի գիտութեան մարդուն հետ: Որուն ուղիներէն չընթանար սակայն ան: Հո՛ս, արուեստագէտը պարտի գոհութիւններ ըսել՝ իր եսին: Կ'ըն-դունիմ: Սակայն կեցուածք է՝ մտայնութիւն է նախ ճշգրիտ գիտութիւններուն ալ ուղին: Արուեստագէտ եւ գիտուն կը մնան հեռակէտին շուրջ: Որովհետեւ ամէն ինչ լաւագոյնին ու ճշմարիտին միայն կրնայ պատկանիլ: Միշտ իրաւունքը՝ վերջին իրաւունքը լաւագոյնինն է: Ամէն զէնքի վրայ: Մնացեալին չհաւատալ: Խաղ է: Ծաղրանք: Ու՝ փիղ եւ գինուորի մը փոխարէն կը զոհես խնկեր: Դէպի խաղին վերջաւորութեան՝ երբ ծերանաս: Ու չմեռնելու համար՝ ինքն իրմէ դժգոհ ըլլալ նախ՝ ու արուեստով ապրիլ: Եւ եթէ Հայ ես՝ բան մը աւելի պարտադրական եւ սայթ կը դառնայ այս իրողութիւնը:

Ահա, զերագոյն իմաստը Շահան Շահնուրի «Ազատ Կոմիտաս»ին: Հմայեց զիս: Կը զոհացնէ միտքս: Ու հոգիս:

Եւ թոյլ տուէք ինծ աւելցնել թէ, երբ իրաւ արուեստագէտը ժխտէ իսկ՝ ինծ համար երկրորդ աստիճանի դրական իմաստ մըն ալ ունի այդ ժխտումը:

Այո՛, երբ ան կը գոհանայ մրմռալով՝ ի տես անժխտելիօրէն «ճերմակ գնդակ»ի մը՝ «այս գնդակը սեւ չէ», տկամայ գղողութեան կը հրաւիրէ զիս: Ենթադրել տալով ինձ պահ մը, թէ՝ կամ ինքն իմ մէջ իմ կէսս՝ կամ ինքն իր մէջ իր կէսը՝ կամ մեր չուրջը շատեր կրնան կարծել թէ՝ «գնդակը սեւ է»: Այդպէսով ժխտական «սեւ չէ'»ն ինքն իր մէջ պարփակած կ'ըլլայ թէական բայց դրական «ճերմակ է» մը: Եւ եթէ արուեստով է ըսուած՝ տեսակարար տարբերութիւն չի մնար դրականին եւ ժխտականին միջեւ: Կը նոյնանան անոնք առաջադրութեան հեռակէտին շուրջ:

Ես ինչո՞ւ երախտապարտ չըլլամ արուեստագէտին՝ իր այս գնահատութեան ջերմ հրաւէրին համար:

Աւելին՝ եթէ բարի կամեցողութեան տարազով ալ է զգենուած ու սրտով է ըսուած՝ ես կը համբուրեմ այդ գրողին ձեռքերը:

Թէ ո՛չ անիրաւ ու ապերախտ եղած կ'ըլլամ:

Մնաց որ բիւրեղն իսկ՝ որ կանոնաւոր գրութիւն մը ըլլալով հանդերձ, ի վերջոյ ապրող բջիջ չէ՝ ստիպուած է դիմադրել գինքը չըջապատող անկանոն միջավայրին. ընդունուած վարկած է:

Ինքնապաշտպանութիւն փորձելով ու-րեմն՝ կ'արտայայտուի «Բիւրեղը»: Կը դիմադրէ: Բիւրեղն իսկ՝ «այո՛, ո՛չ» կ'ըսէ ընկեր Դուլթեան:

Պիտի ուզէի՞ք որ Շահան Շահնուրի նման վաւերական ձիրքի մը զլանայինք բնութեան այդ նախնական օրէնքը:

Անոր «Ազատ Կոմիտաս» 1970ը ը հայ գրականութեան պատիւ բերող էջ՝ Հայութեան զգացումը մորակող թելադրիչ երգ ալ կարելի էր նկատել:

Ես այսպէս զգացի՝ այդպէս լսեցի իր երգը:

Բաւ չէ՞ արդեօք պատուհան մը բանալ, նոյն երգը միատեղ լսելու համար նոյն հնչիւններով:

Պարտէզին կողմի պատուհանը սակայն: Որովհետեւ եթէ ախտաճանաչութիւնը չյաջողինք մեր ցաւերուն՝ մեր պարտէզին մէջ՝ բուժումը չի կրնար գալ փողոցէն՝ օտար ձեռքերու օգնութեամբ:

Յարգելի ու սիրելի Վահագն Դուլթեան՝ ձեր տողերն ալ սիրով կարդացի, սիրով գրեցի. սիրով կ'ողջունեմ ձեզ՝ բայց ծնրադիր կը պաղատիմ, փոխադարձ հանդուրժողութեամբ վանենք մեր սրտերէն ամուլ հոգեկան բարդոյթները հայ նկարագրին: Որ զանք միտանք: Ձեր ներողամտութեան կը կարօտի՞ն այս տողերը: Եւ որքան կը փափաքիմ գալ ձեզ տեսնել ի Երեւան:

Ողջագուրել՝ շնորհակալ ըլլալ՝ ձեր տարբեր ստեղծագործութիւններուն բերմամբ սակայն: Արուեստի գործեր: Գիտեմ՝ անիրականնելի չէ մաղթանքս:

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. 5)

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ՅԱՋՈՂ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Զափազանցած պիտի չըլլայ երբ ըսեմ թէ Կիրակի օր (Փետրուար 15ին) Փարիզի եւ արուարձաններու հայ բնտրանին՝ աչքառու բազմութեամբ փութացած էր գեղարուեստական վայելք մը ըմբոշխնելու Սանթրոյի վայելչադեղ սրահներուն մէջ՝ որոնք իրենց գրաւիչ, պայծուն լոյսերով եւ սիրուն լամբերով հանդիսաւոր օրուան մը շէշտը կը դնէին ցերեկոյթին վրայ:

Եւ ահա երգչախումբի ժրաջան անդամուհիները, փեթակներէն դուրս նետուած ժրաջան մեղուներու պէս կ'առաջնորդեն հիւրերը ծաղկազարդ թէյի սեղաններու շուրջ: Ու հետզհետէ կը սկսի հայկական եռուզեռը իր զանազան կողմերով, սրտաբուխ բարեւներ, փոխանակուած ժպիտներ, եւ զանազան եւոյթներ հոգեկան բաւարարութեամբ:

Ցերեկոյթին ներկայ չէր Նախագահ Սերովբէ Արք. քաղաքէս բացակայութեան պատճառով, եւ զինք փոխանորդած էին Գիւտ եւ Նորվան վարդապետները: Ասոնց կողքին հրաւիրուած էր եկեղեցւոյ պատ. հոգաբարձութիւնը եւ Տիկնանց Միութիւնը որոնք իրենց պատուաբեր ներկայութեամբ քաջալերանքի եւ գնահատանքի բաժին մը բերած էին եկեղեցւոյ երգչախումբին:

Օրուան խօսնակը Պ. Թորոսեան (երգչախումբի անդամներէն) իր բացման քանի մը խօսքերէն ետք յայտագրին Ա. մասը բացուած նկատելով կը հրաւիրէր Տիկին Ս. Թորոսեանը մեզի հրամցնելու Խաչատուրեանի՝ Թոքատան եւ ուրիշ կըտոր մը: Մեր արուեստագէտ Սօնան իր մատներու ճկունութեամբ սահունկերպով իր մրմունջներու ելեւէջներով տիրապետեց դաշնակին ստեղնաշարերուն հիացում ազդելով բոլորին: Որմէ յետոյ խօսնակը ներկայացուց երգչախումբի տեղեկագիրը, ինչպէս ամէն տարի այս տարի ալ շեշտեց երգչախումբին ունեցած օգտաշատ դերը հայ երգին ու հայ մշակոյթին սեմէն ներս, եւ հրաւիրեց նորահաս երիտասարդութիւնը գալ միանալու երգչախումբին, զայն ուժեղացնելու եւ տարէցներու տեղը գրաւելու: Շնորհակալութիւն յայտնեց երգչախումբի համակիրներուն եւ ներկաներուն, որոնք իրենց բարոյական եւ նիւթական ուժերով սատար կը հանդիսանան անոր բարելաւման, յիշեց մեր հայապահ ազգակիցներէն Պ. Գ. Պաքրճեանը որ իր արքայական նուէրով՝ երգեհոնով մը քաջալերած էր երգչախումբը. ու հոս կ'աւելցնեմ ըսելու թէ Գէորգ Պաքրճեան մէկն է այն համեստ անձերէն որուն աջ ու ձախ ձեռքերը պժտուած են իրարու հետ, աջին տուածը ձախը չիմանար:

Ահա մեր սիրուած երգիչներէն Պ. Արա Սերոբեանը որ՝ աշնան արեւի պէս նազանքով ցոյց կուտայ իր դէմքը մեր բեմերուն վրայ, շատ զգայուն եւ ազերսարկու էր իր երգելու եղանակը, ինչպէս՝ Սպենդիարեանի «Այ վարդը» եւ Արա Պարթեւեանի «Գեղջկուհին» դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Թորոսեանի:

Յաջողապար հանդէս եկան երիտասարդ ջութակահար Պ. Ժ. Թորգոմեան (Ա. մրցանակ Փարիզի երաժշտանոցէն) հիանալիօրէն նուագեց դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Ա. Պասմաճեանի, մագնիսացնելով բոլորս իր ճպոտի թրթռուն ելեւէջներով: Հապա Օր. Աթմաճեանի գեղեցիկ արտասանութիւնները «Հայաստան», «Սասունցի Դաւիթ» եւ Ֆրանսերէն՝ Ախօլիներէն: Շնորհաւորելի է մեր հայ անուշիկ աղջիկը որ իւրացուցած այնքան դժուարին երկար բառեր՝ վճիտ առոգանութեամբ արտասանեց բոլորը: Սօսի պարախումբէն Տիկին Ե. Արզուեան եւ Պ. Պ. Վ. Գավաֆեան եւ իր ընկերը յաջորդաբար պարեցին զանազան պարեր:

Ահա բեմին վրայ Փարիզի երգչախումբը Պարթեւեանի ղեկավարութեան տակ, «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք», «Ես գիշեր լուսնակ գիշեր», «Իմ եարիս պօյը» խանդավառ երգեր:

Բեմ հրաւիրուեցաւ Գիւտ Վարդապետ որ՝ բացատրեց Աստուծոյ եւ մարդոց միջեւ գոյացած ձգտումը եւ հետեւանքները ու օրհնէնքի խօսքերով վերջացուց յայտագրին Ա. մասը: Տասը վայրկեան դադարի միջոցին սկսաւ վիճակահանութեան տոմսերու բաշխումը, բոլոր թիւերը շահեցան մէկզմէկէ գեղեցիկ եւ արժէքաւոր նուէրներ գոյնզգոյն թուղթերով եւ ժապաւէններով պճուցուած. բոլորը գոհ էին իրենց անակնկալներով: Պոլսէն քաղաքս ժամանած Պ. Վարդեան խանդավառուած ցերեկոյթի տպաւորութենէն կարդաց հայկ. օճախը վառ պահելու նիւթին շուրջ գրուածք մը:

Ինչ հաճելի էր իմանալ հեշտալուր մեներգը բժշկուհի Լ. Նալճեանի, Օր. Մարգարեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ. խնկապէս մշակուած, գեղեցիկ ձայն մը, կարդը եկաւ Անմահն Պարոնեանի «Մեծ. Մուրացկաններու» զաւեշտին. Ո՞վ չի ճանչնար մեր Բչտիկեանը, օժտուած իր դերասանական շնորհներով, շատ լաւագոյն խաղարկութեամբ կատարեց Աբիսողոմ աղայի դերը, խնդուքներու ծիծաղներու մէջ ձգելով բոլորը. գալով Պետրոսեան Արամին՝ չկրցաւ բանաստեղծի ուժգնութիւնը եւ դերը ցուցադրել: Պետրոսեան աւելի գրող է քան դերասան:

Շնորհաւորելի է երգչախումբը որ ամէն տարի կը հրամցնէ մեզի երաժշտական ճոխ յայտագիր մը, ան իր յարատեւ եւ ներդաշնակ գործունէութեամբ դժուարութիւններ կը նուաճէ շարունակելու համար իր մեծ ձեռնարկը որ ունի իր ետեւ տարիներու երկար շարան մը:

Նշմարելի եւ գովելի են տարիներու վաստակ ունեցող կարգ մը տարեց երգիչներ որոնք քառասուն տարիներէ աւելի առանց կէտի եւ վերջակէտի ի սպաս դրած են իրենց գործունէութիւնը երգչախումբի չարժիչ ուժին: Ինչպէս՝ Պ. Պ. Թադէոս Ղազարոսեան, Արմենակ Խաչիկեան, Ղազ. Խաչատուրեան եւ դեռ ուրիշներ, իսկապէս գնահատանքի եւ հիացման մրցանակներու արժանի են:

Գալով՝ երաժշտագէտ, ղեկավար Պ. Պարթեւեանին, անիկա մղիչ ուժն է երգչախումբին յարատեւման, պէտք է խոստովանինք որ ներկայ պայմաններու մէջ երգչախումբի մը գոյութիւնը ապահովելը դոհողութիւն մըն է ղեկավարի մը համար, ինչպէս նաեւ դպրոցներու աշակերտութիւնը խմբաւորելը: Պարթեւեան ժամանակակից արուեստագէտ մըն է, ունի դասական երաժշտութիւններ, արդիւնաւոր եւ ստեղծարար յաջողութիւններով, իր բաւականաչափ հայ երգերն ու կրօն. երաժշտութեանց ձայնապնակները չափանիշներն են իր արուեստին:

Պ. Պարթեւեանի ներկաներուն ուղղուած շնորհակալութեան խօսքերով փակուեցաւ զուարթ ցերեկոյթը:

Ու բոլորը, բոլորը մեկնեցան ուրախ զուարթ մեծ վայելքի մը գոհունակութեամբ, մոռնալով պահ մը իրենց առօրեայ կեանքի դառնութիւնները ու հոգերը:

ՀՌ. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Աստուա՛ծ իմ, ի՞նչ ըրի Տոլլի, ինչ՛րչ...

Չկրցաւ շարունակել, արցունքները իր կոկորդը կարկամեցին:

Կինը դարակը գոցեց եւ անոր նայեցաւ:

— Բան մը միայն պիտի ըսեմ, Տոլլի, ներէ ինծի... յիշէ՛. միթէ միասին անցուած ինը տարիները չե՞ն կրնար քաւել մէկ վայրկեանի...

Կինը աչքերը խոնարհեցուց, ըսելիքին սպասելով, կարծես պաղատելով որ զինքը վստահեցնէր:

— Վայրկեանի մը մոլորումը, ըսաւ:

Ուզեց շարունակել, բայց այս խօսքերուն վրայ կնոջը շրթունքները սեղմուեցան, կարծես ֆիզիքական ցաւի մը տըպաւորութեան տակ եւ իր աջ այտին մըկանունքը կծկուեցաւ:

— Գացէ՛ք, գացէք այստեղէն, կրկնեց աւելի սուր ձայնով մը ու մի խօսիք հետս ձեր մոլորութեան եւ անարգութեան վըրայ:

Ուզեց դուրս ելլել սենեակէն, սակայն գլեւաց եւ աթոռի մը յենարանին կըռթընցաւ վար չայնալու համար:

Օպլոնսքիի դէմքը անդայտացաւ, շըրթունքները ուռեցան եւ աչքերը արցունքով լեցուեցան:

— Տոլլի, ըսաւ հեծկլտալով, շնորհ ըրէ, մեր զաւակները միտքդ բեր: Անոնք յանցաւոր չեն. ես յանցաւոր եմ, զիս պատժէ, ըսէ թէ ի՛նչպէս յանցանքս քաւելու եմ: Յանցաւոր եմ, բառ չկայ բացատրելու համար թէ որքան յանցաւոր եմ, բայց, Տոլլի, ներէ ինծի:

Կինը նստաւ:

Անոր ծանր ու աղմկալից շնչառութիւնը կը լսէր եւ անըացատրելի կարեկցութիւն մը կը զգար:

Ամուսինը կը սպասէր:

Կինը քանի մը անգամ խօսիլ ուզեց, չկրցաւ:

— Դուն տղոց վրայ կը մտածես, անոնց հետ խաղալու համար, եւ ես գիտեմ որ այլեւս կորսուած են անոնք:

Անիկա մին էր այն խօսքերէն որ յաճախ ինքնիրեն արտասանած էր այս երեք օրերու միջոցին:

«Դուն» ըսած էր, եւ ամուսինը երախտապիտութեամբ անոր նայեցաւ, յետոյ մօտեցաւ ձեռքը բռնելու համար, բայց անիկա զզուանքով երեսը դարձուց:

— Տղոց վրայ կը մտածեմ, որովհետեւ աշխարհիս երեսը ամէն բան պիտի ընեմ զանոնք ազատելու համար, բայց չեմ գիտեր թէ ի՛նչպէս պիտի ազատեմ զանոնք, իրենց հօրմէն առնելո՞վ թէ չուտայ հօր մը հետ թողլով, այո՛, չուտայ հայր մը...: Ըսէք, այս եղածներէն ետքը կրնա՞նք միասին ապրիլ: Կարելի՞ է: Ըսէք, կարելի՞ է, կրկնեց ձայնը բարձրացնելով...: Երբ իմ ամուսինս, իմ զաւակներուս հայրը յարաբերութիւն հաստատած է զաւակներուս վարժուհիին հետ...:

— Բայց ի՞նչ ընելու է, ի՞նչ ընելու է, ըսաւ ամուսինը ջախջախուած ձայնով մը ինքն ալ ըսածը չգիտնալով ու միշտ ա՛լ աւելի ծռելով գլուխը:

— Զիս կը զզուեցնէք, դաչեց միշտ ալ աւելի բարկացած... ձեր արցունքները ջուրէ են: Զիս երբեք չէք սիրած, ոչ սիրտ, ոչ ազնուութիւն ունիք: Զիս կը զզուեցնէք, կը զզուեցնէք, ինծի համար օտարական մըն էք, ըսաւ ցաւով ու բարկութեամբ, կրկնելով իրեն համար սոսկալի այդ բառը «օտարական մը»:

Ամուսինը անոր նայեցաւ եւ իր կնոջ դէմքին արտայայտած բարկութիւնը զինքը զարմացուց եւ ահաբեկեց: Չէր հասկնար թէ ինչո՛ւ իր ցոյց տուած կարեկցութիւնը զայն աւելի կը գրգռէր: Կինը իր ամուսնոյն քով կարեկցութիւն կը տեսնէր եւ ոչ թէ սէր:

— Ո՛չ, զիս կ'ատէ, ինծի պիտի չներէ, մտածեց ամուսինը, ահռելի՛, ահռելի՛ բանէ:

Քովի սենեակը տղայ մը գետին ինկաւ եւ սկսաւ պոռալ:

Տարիա Ալեքսանտրովնա մտիկ կ'ընէր եւ ահա յանկարծ, դէմքը զօրաւոր արտայայտութիւն մը առաւ:

Քանի մը քայլ մտածեց, կարծես եղած տեղը եւ ընելիքը չգիտնալով, յետոյ ոստումով մը ոտքի ելլելով, դէպի դուռը վազեց:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ
Յիշատակին

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Մարտ մէկին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քիւթիւկեան ընտանիքի համայն ննջեցելոց։

×

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք ճաշ մը տեղի կ'ունենայ եկեղեցւոյ մօտ՝ Րիւ Թուլոնի Փաթրոնաժի սրահը։

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 Փր.։ Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ, պէտք է արձանագրուին, հեռաձայնելով՝ 899 – 22 – 19։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թօփուզեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ՅՈՎՍԷՓ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակութային Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հարիւր Ֆրանք խումբ մը երիտասարդներէ Յովսէփ Գարակէօզեանի մահուան առթիւ, ցաւակցութիւններ՝ իր ընտանեկան պարագաներուն։

×

Տիկին Վերգին Յովնանեան հարիւր Փր. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Մշակութային Տան հիմնադրամին, իր ծնողքին՝ մահուան 35րդ եւ եղբօր ու quեկին Դ. տարեդարձին առթիւ։

×

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գարաճեանէ, իրենց անդրանիկ Թոռնիկին Վահէի ծննդեան առթիւ։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Բանակի Միջին Արեւելքի եւ Կիլիկիոյ Նախկին Պատերազմիկներու ընկերակցութիւնը, կռիւներու մէջ ինկած նահատակներու յիշատակը ոգեկոչելու նպատակաւ որոշած է հանդիսաւոր պատարագ և հոգեհանգիստ կատարել տալ, Կիրակի (Մարտ 1), ժամը 9·30ին, Էնվալիտի պատմական եկեղեցւոյ մէջ։

Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայութեան եւ մասնաւորաբար Կիլիկիոյ Հայ Կամաւոր Լեգէոնականներուն խումներամ ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան։

ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
27 Փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ
ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

Միութեանս սրահին մէջ, 7 Րիւ Բաքէր կը խօսի՝ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝

Հայապահպանման ազդակները ըՍփիւռքի մէջ։

Խօսք կ'առնեն նաեւ, երիտասարդներ՝
Պ. Պ. ՓԻԼԻՓ ԱԿԻՆԵԱՆ,
եւ ԺԻՐԱՅՐ ՎԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։

Մուտքը ազատ է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Արեւելեան Լեզուներու Հայերէնի Դասընթացքները կը հրաւիրեն ձեզ դասախօսութեան մը, լուսարձակումներով զոր կը կատարէ՝

ՓՐՈՖ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
Շաբաթ, Փետր. 28, ժամը 16·30ին

Նիւթ՝

Les Arts figuratifs en Arménie des Bagratides.

Centre Universitaire Dauphine
Place du Mal. Delattre de Tassigny
Métro Dauphine
Մուտքը ձրի է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Մարտ 8ին, Կիրակի, ժամը 16ին

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի։

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ. Օհանճանեան սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն, պար ու շատ մը հաճելի անակնկալներ։

Կը հրաւիրուին շրջաններու ընկերներ ու Նոր Սերնդականներ նոյնպէս։
Խնամուած սպասարկութիւն։

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց պետերուն եւ Համազգային նախաձեռնութեամբ։

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ
Մանրամասնութիւնները յետագային։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ – ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք – Վարուժան խումբի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21–ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Դաշտի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մարմինները իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթ. Կիրակի (1 Մարտ) ժամը 15ին։

Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ, Ուրբաթ (27 – 2), ժամը 20·30ին։

Հ. Յ. Դ. Վռամեան եւ Ընկեր – Կարօ խումբերը միասնաբար Շաբաթ (28–2), ժամը 21ին։

Հ. Յ. Դ. Վարուժան խումբ, Կիրակի (1 – 3) ժամը 15ին։

Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբ, Կիրակի, (8 – 3) ժամը 15ին։

Հ. Յ. Դ. Գէորգ – Չաւուշ խումբ, Կիրակի (8 – 3) ժամը 16ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 28 Փետրուար կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան Միութեան գրասենեակին մէջ։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս խիստ կարեւոր ժողովին։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, ընկերուհի Նուարդ Քէչէչեանի բնակարանը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ ժողովին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը իր ընդհ. անդամական ժողովը յետաձգած է։

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 18ին, Պուա – Քոլոմպի կայարանի Լուի ԺԵ. սրճարանին վերնայարկը։ Օրակարգ ընտրութիւն վարչութեան։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէ ներկայ ըլլալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 26–ին, Կիրակի։

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Նոր Սերունդի Լիոնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս CASINO DE CHARBONNIERES

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

Հայկ. երգեր ու պարեր ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ եւ ԱՐԾԻՒ խումբին կողմէ։

AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Տոմսերու համար հեռաձայնել.—
ԼԻՈՆ.— Ա. Խաչատուրեան 60–22–18 եւ Վ. Սարգիսեան 68 – 22 – 69
ՎԻԷՆ.— Վ. Գալուստեան 85–14–35

Սեղանները վերապահուած կը մնան մինչեւ ժամը 23

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)
KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)
ԵՐԵՔ ՍԱՍՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (դրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

39րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Ա. բշաւը եւ բանակումի կեանքը
Հայկական պարեր եւ երգեր
Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայ ացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր
Սկաուտական նուագախումբը
Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ։
Սկաուտական տողանցք

Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան։

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ – ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ։

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 Փր.։ Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ։

Այդ Թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ։

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանդայով.— Ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն։

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

Garage BEDOT

BARONIAN

REPARATIONS - MISE AU POINT — ELECTRICITE - CARROSSERIE
TOUTES MARQUES

DEPANNAGE RAPIDE
ACHAT — VENTE — REPRISE

6, IMPASSE DES PRÊTRES, PARIS (16e) (37, Avenue d'Eylau)
Tél. PASsy 95-16 et PASsy 08-59

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 28 FEVRIER 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.752 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 46e ANNÉE — N° 11.752

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒԻՆ

Զօրս Մեծերը տենդոտ գործունէութեան են լծուած այս օրերս՝ հաշտութեան եզր մը գտնելու համար պատերազմիկ կողմերու միջեւ :

Ապու Զապալի եգիպտական գործարանին ռմբակոծումէն ետք զուիցերական «Քորոնատօ» օդանաւին պայթումը 47 զոհերով եւ Ֆրանքֆորթ – Վիէննա գիծի աւստրիական օդանաւին դէմ կատարուած եղեռնափորձը եւ այլ դէպքեր ցոյց կուտան, որ կիրքերը բորբոքած են երկուստեք :

Գրաւեալ հողերուն վրայ զինադադարի փորձերը հետզհետէ աւելի կը սաստկանան՝ մեծապէս մտահոգելով Իսրայէլցիները :

Ֆէտայիներու ճակատին վրայ եւս շարքերը կը սեղմուին օրէ օր : Անջատօրէն գործող պաղեստինեան տասը կազմակերպութիւններ տասը օր առաջ համախմբուելով հիմը դրին զոյգ խորհուրդներու, — քաղաքական եւ զինուորական :

Պաղեստինի Ազատագրութեան ճակատի նախագահ Եասըր Արաֆաթ, որ անվիճելի վարիչն է դարձած ֆէտայիներու, Գահիրէի Խորհրդաժողովէն ետք Մոսկուա գացած էր խորհրդային իշխանութեանց աջակցութիւնը խնդրելու համար պաղեստինեան ազատագրական շարժումին :

Կը թուի թէ իր առաքելութիւնը մեծ յաջողութիւն չէ գտած : Իր բացակայութեան է, որ Յորդանանի մայրաքաղաքին մէջ տեղի ունեցեր էին ծանօթ եղբայրասպան կռիւները : Թագաւորը խրատել արգիլեր էր ֆէտայիներու սանձարձակ գործունէութիւնն ու զինեալ ցոյցերը Ամմանի եւ այլ քաղաքներու մէջ :

Յետոյ տեղի էր տուած՝ արձակագիններու սպառնալիքին առջեւ եւ Գուրգան Գայրամլի առթիւ Աքապա գացած հանգստանալու :

Եասըր Արաֆաթ աւելի խոհեմ շարժելով բանակցութիւններ վարեց Հիւսէյն Թագաւորին հետ : Երկուստեք կնքուեցաւ համաձայնագիր մը, որուն պարունակութիւնը գաղտնի կը պահուի : Ամէն պարագայի կը կարծուի թէ այս անգամ եւս Թագաւորը ձրկած է իր գահը որոշ զիջումներով : Հասարակաց թշնամիին դէմ միացեալ ճակատ կազմելու առաջին պայմանն է հարթել ներքին տարակարծութիւնները եւ միանգամ ընդ միշտ վերջ տալ քանիցս կրկնուած տաղնապներուն :

Պաղեստինեան տասը կազմակերպութիւնները, որոնք Փետրուար 15ին համախմբուելով որոշեցին հպատակիլ քաղաքական եւ զինուորական խորհուրդներուն, հետեւեալներն են .—

Ալ Ֆաթհ : Ալ Ասըֆա (Ֆաթհի զինուորական ճիւղը) : Ալ Սայքա (սուրիական Պաասի հակումով) : Արաբ ազատագրական ուժեր (իրաքեան պա՛ասի կողմնակիցներ) : Ժողովրդային ազատագրութեան բանակ : Պաղեստինի ազատագրութեան ժողովրդային ճակատ (հրամանատար Ահմէտ Ճիպրիլ) : Պաղեստինի ազատագրութեան ժողովրդավարական ճակատ (վարիչը Նայէֆ Հաւաթմէ) : Պաղեստինի ազատագրութեան ժողովրդային ճակատ (վարիչ՝ Ժորժ Հապաշ) : Պաղեստինի ազատագրութեան գործունէութեան շարժում եւ ժողովրդային ազատագրական ուժեր :

Քաղաքական մարմնի նախագահն է Եասըր Արաֆաթ, որուն ձախակողմեան հակումները գաղտնիք մը չեն : Միւս կազմակերպութեանց մէջ ալ գերիշխող գաղափարականը «ընկերվարութիւն»ն է, արաբական հասկացողութեամբ :

Քանի երկարին տարիները, ա՛յնքան անհամբեր կը դառնան ազատագրական շարժումին նուիրուած հայդուկները, որոնք վերջին շրջանին լաւ մարզուած ու թրծուած են :

Այժմ, որ համախմբում կատարուած է եւ քաղաքական ու զինուորական պատասխանատու մարմիններ են ստեղծուած, յոյս կայ, որ ֆէտայիները վարժուին նաեւ զինուորական կարգապահութեան եւ լինքնագլուխ ձեռնարկներ չկատարեն : Մանաւանդ խուսափին եղբայրասպան ընդհարումներէ եւ իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը դարձնեն թշնամիին վրայ :

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը որ հայճեպով Նիւ Եորք էր վերադարձած, կը յուսայ, որ Զօրս Մեծերը շուտով միջոցը պիտի գտնեն խաղաղութիւնը վերահաստատելու :

Սպասե՛նք եւ յուսանք :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԱՍԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

—o—

ՆԻՔՍԸՆ ԵՒ ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԻՐԱՐՄԷ ԳՈՀ ԵՆ

Նիքսըն եւ Փոմփիտու, երկրորդ անգամն ըլլալով, երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցան առջի օր : Առաջին տեսակցութիւնը, որ նոյնպէս տեւած էր երկու ժամ, տեղի ունեցած էր Երեքշաբթի օր :

Բնականաբար խօսակցութեանց մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, կամ աւելի ճիշդ՝ չեն հրապարակուիր : Այսուհանդերձ կասկածէ դուրս է, որ խօսակիցները հանգամանօրէն քննած են Միջին Արեւելքի հարցը եւ ստեղծուած կացութիւնը, որ անշուշտ, մտահոգիչ հանգամանք ստացած է : Կը թուի թէ երկու կողմերն ալ շատ անկեղծ ձեւով պարզած են իրենց տեսակէտները : Լաւատեղեակ շրջանակները գիտել կուտան, թէ հետապնդուած նպատակին շուրջ ոչ մէկ տարակարծութիւն հաստատուած է : Արդարեւ Փարիզ եւ Ուաշինկթըն կ'ուզեն, որ արաբեւիսրայէլեան պատերազմը պատճառ չդառնայ արեւելք – արեւմուտք բախումի մը : Խաղաղութեան պահպանումը հասարակաց մտահոգութիւն մըն է ամերիկեան եւ ֆրանսական կառավարութիւններուն համար : Այնուամենայնիւ, կարծիքները նոյնը չեն, երբ հարցը կը դառնայ ի գործ դրուած միջոցներու մասին : Ֆրանսա համոզուած է, որ խաղաղ լուծման ձեւը պիտի գտնուի Զօրսերու կողմէ, մինչ Ամերիկա, որ վերջերս յատուկ առաջարկներ ներկայացուցած էր Մոսկուայի եւ մերժումի հանդիպած այս վերջինոյն կողմէ, եկած է այն համոզման, որ Կրեմլին տրամադիր չէ լուծելու հարցը : Ֆրանսացիք համակարծիք չեն : Հետեւաբար կ'առաջարկեն, որ Զօրսերը շարունակեն իրենց խորհրդակցութիւնները՝ գաղտնի կերպով :

Ֆրանսայի նախագահին Ամերիկա այցելութեան եւ Նիքսընի հետ իր ունեցած խօսակցութեանց կապակցութեամբ դիտել կը տրուի թէ Փարիզ եւ Ուաշինկթըն «մեծ հաշտութեան» մը ճամբան բռնեցին : Արդէն Նիքսըն յայտարարեց, թէ բոլոր կէտերու մէջ համաձայն չեն գտնուած, սակայն հաստատուած է հաղորդակցութեան նոր հոսանք մը :

Երկու նախագահներն ալ իրարմէ շատ լաւ տպաւորուած են եւ Նիքսըն անմիջապէս մամուլի ասուլիս մը տուաւ յայտնելու համար թէ Փոմփիտու խելացի մարդ մըն է : Փոմփիտու ալ շատ իրատես գտած է Նիքսընը :

Առջի օր Ֆրանսայի նախագահը այցելեց Քափ Քենըտի, ուր իրեն ցոյց տրուեցաւ Ափոլոներու արձակման կեդրոնական հաստատութիւնները եւ, նոյնիսկ, ականատես եղաւ «կեղծ» արձակումի մը : Ոչ մէկ օտար անձնաւորութիւն ցարդ այցելած էր այս վայրերը, ինչ որ մեծ պատիւ մը կը նկատուի նախագահին համար : Փոմփիտու այցելեց նաեւ Արլինկթընի գերեզմանատունը, ուր զետեղուած է ամերիկացի անծանօթ զինուորին գերեզմանը : Պատուոյ ինքնաշարժը անցած է Քենըտիի գերեզմանին մօտէն, սակայն չէ կեցած, քանի որ մաս չէր կազմեր օրուան փրոթոքոլին :

ԼԵՆԻՆ ԵՒ ԱՆՀԱՏԻ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ

Կոմսոմոլսկայի Պրաւդա, որ պաշտօնաթերթն է Խորհ. Միութեան համայնավար երիտասարդութեանց, կը գրէ թէ բնական է պատուել Լենինը, իր 100-ամեակին առթիւ, բայց պէտք չէ չափազանցել : Թերթը կը փափաքի որ անտեղի եւ պերճ ցոյցերը դադրին : Պէտք չէ զարդարել ամէն նոր տուն գունաւոր ազիւսներով որ ցոյց կուտան Լենինի դիմագիծը :

Յօդուածը կը թելադրէ նաեւ անուշեղէն պատրաստողներուն որ հրաժարին իրենց կարկանդակները զարդարելէ շոքոլայէ մոմերով, որոնց կ'ընկերանայ աս տողը՝ Լենին, մեր լոյսը : Նախընտրելի է կ'ըսէ Կոմսոմոլկայա Պրաւդա որ ապրանքները աւելի համեղ եւ աւելի թարմ ըլլան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ցոյցերը, միջադէպերը եւ նոյնիսկ բախումները չեն դադրիր և մթնոլորտը շատ ծանր էՓարիզ թէ Նանթէռ : Հինգշաբթի օր թէեւ ցոյցերը արգիլուած էին, բայց եւ այնպէս ուսանողներ հաւաքուած էին Լատինական թաղը եւ ինքնութեան 676 ստուգումներ կատարուած են : Նանթէռի (դրականութիւն) տեսուչը ահազանգ կը հնչեցնէ շատ ծանրակշիռ յայտարարութեամբ մը, ուր չի վարանիր ըսելու թէ այլեւս չի կրնար երաշխաւորել դասատուներու եւ ուսանողներու ապահովութիւնը : Որեւէ ատեն ոճիր մը կրնայ գործուիլ :

ԵԿԱՄՈՒՏԻ տուրքերու յայտարարութեան վերջին պայմանաժամն է՝ Երկուշաբթի, Մարտ 2 : Այդ թուականէն ետք առաքուած յայտարարաթուղթերը՝ 10 առ հարիւրի յաւելում կ'ունենան տուրքերուն վրայ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ նաւաշինարանի մը մէջ, Վոլկայի ափին, Կորքի քաղաքին մօտերը, հիւլէական շողարձակումի զոհ գացին բազմաթիւ բանուորներ : Հիւանդանոցին մէջ մեռան երկու բանուորներ, ուրիշներ՝ դարմանումի մէջ են :

ՀՐԷԱԿԱՆ գաղութները Վեցօրեայ պատերազմէն (Յունիս 1967) ցայսօր չորս միլիառ նոր ֆրանքի նուիրատուութիւն ըրած են Իսրայէլի : Այս գումարին 60 առ հարիւրը պիտի յատկացուի Հրէաներու ներգաղթին :

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ պահանջեց օդանաւի միջազգային կազմակերպութեան 11 անդամներու հրաւիրումը յատուկ նիստի՝ քննելու համար օդանաւերու վրայ կատարուած եղեռնափորձերու խնդիրը : Միւս կողմէ, սաւառնորդներու միջազգային դաշնակցութեան նախագահը տեսակցութիւն մը ունեցաւ այս ուղղութեամբ ՄԱԿի փոխ – քարտուղարին հետ՝ պահանջելով որ օրակարգի հարց դառնայ ՄԱԿի մէջ : Թուինչ պատասխանեց, թէ «ոչ մէկ արդիւնք ձեռք կը ձգուի », այլ խօսքով՝ ՄԱԿը անզօր է կարգադրելու հարցը :

ՕՐԷ ՕՐ

“ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼ” ԿՈՄԻՏԱՍ

Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակէն ետք առաջին անգամ ըլլալով բոլոր Հայերը, ձախ թէ աջ, սեւ թէ կարմիր. միացան կրկին :

Ի՞նչ էր պատահեր :

Շատ, չա՛տ բան :

Երեւակայեցէք, կարելի՞ բան է որ Շահան Շահնուր ասկէ 35 տարի առաջ գրէր, եւ այսօր ելլէր ու վերամշակէր յօդուած մը՝ Ազատն Կոմիտաս :

Ո՞վ իրաւունք էր տուած Շահնուրի ըսելու բաներ՝ որոնք կրնային ամէն մարդու բաժններուն պէս չըլլալ : Ինչո՞ւ ինքնուրոյն ըլլալու այս մարմաջը : Հարիւրամեակ տօնուեցաւ. չէ՞ր կրնար Շահնուր եւս ճառ մը խօսիլ :

Պիտի ըսէք թէ ճառ մը աւելի կամ պակաս, բան մը չաւելցներ : Կրնայ ըլլալ : Բայց հարցը այդ չէ : Հարցը այն է որ Շահնուր համարձակութիւն է ունեցած առանձի՛ն կարծիք ունենալու (իմա՛ մտաւորական ըլլալու), երեսուն տարուան մէջ կարծիքը չփոխելու՝ երբ այսօր ինչե՜ր փոխուած են Հայրենիքի մէջ (ա՛յսինքն, կարծիք բաժդ ալ ի վերջոյ պէտք չէ տարբերի նոր շինուած շէնքերէն կամ բացուած պողոտաներէն), եւ ելլել ու կրկնելու՝ Ազատն Կոմիտաս :

Նախ, ի՞նչ ըսել է սա «Ազատն» Կոմիտասը : Մենք վարժուած ենք յԱզատն ի վեր ի Մասիսի : Կոմիտա՞սին « Ազատը » որն է : Ասիկա տօ – րէ – մի՞ է, ի՞նչ է : Ի վերջոյ Կոմիտաս երաժի՞շտ էր, կամ ոչ :

Բարեկամ մը ունիմ, որ Շահնուրին պիտի գրէ, թելադրելով երկրորդ անգամ վերամշակել իր յօդուածը եւ տպել՝ «Տօ – րէ – մի – ֆա Կոմիտաս » վերնագրով : Բայց ես տարբեր կը մտածեմ :

Կ'առաջարկեմ Շահնուրին վերատպել իր յօդուածը (վերամշակելու հարկ չըկայ, որովհետեւ հարցնող չկայ թէ ինչ ես տպեր), բայց այս անգամ՝ « Բանտարկեալն Կոմիտաս» խորագրով :

Որովհետեւ եթէ «Ազատն» խորագիրը, բառ մը՝ որուն շուրջ Հայերը երբեք չեն կրցած համաձայնիլ, կրցաւ միացնել հայ մտաւորականութիւնը (հոգին սիրեմ Մեծասքանչին, որուն բառերը գոնէ լըրջութիւն կը բուրեն), ինչե՜ր պիտի ընէր « Բանտարկեալն » Կոմիտասը :

Իմ կարծիքով նման խորագիր մը (բանտ – գնտան – շղթայ – եաթաղան..) : իր անմիջական անդրադարձը կրնայ ունենալ մինչեւ իսկ Հայ Դատի լուծման վրայ :

Ի վերջոյ հերոսական ժողովուրդ ե՞նք, կամ ոչ :

Ուրեմն, յառնկայս երգենք .

Բա՛մ, փորոտան ...

ԶՈՒԼԱԼ

Քալէիտոսքոփ Արուեստասէրի մը Օրագրէն

ԿՈՄԻՏԱՍ, ՌՈՊԷՐ ԳԱՉԱՏՐՍԻԻ, ՄԵՆՈՒՀԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, ՌՈՒՏՈԼՖ ՊԱՐՇԱՅ, ՌԻԽԹԷՐ, ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ ՊԱՂ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ, ԱՆԿԱՊ ՕՐԱԳԻՐ, ԱՓՈԼԼՕ 11, ՏԱՐԵԴԱՐՁ, ԱՆԴԱՍՏԱՆ 18, ՅԱՌԱՋԱՑՄԱՆ ՊԱՏՐԱՆՔՆԵՐԸ, ՎԻԵՅՐԱ ՏԱ ՍԻԼՎԱ։ ԿԵԱՆՔԻՆ ՍԷՐԸ, ՓՈԼԻԱՔՈՖ, ՏԻԳՐԱՆ ՏԱՏՐԵԱՆ, ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՆՈՒԿԵԱՆ, ՏԱՎԻՏ ՕՅՍԹՐԱԽ ՖԻՇԷՐ ՏԻՍՔԱՕ, ՆԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ, ՀԷՆՐԻԿ ՉԵՐԻՆԿ, ՓՈԼ ՔԼԷ, ՊԱԼՇՈՅԸ ՓԱՐԻԶ, ՌՈՍԹՐՈՓՈՎԻՉ, ՎԱՍՕ ՏԷՎԷՅԻ, ՄԱՐՔՇԱԿԱԼ, ՆԱՄԱԿ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆԻ, ԺԱՆ ՖՈՒՐԱՍԹԻԷ, ՊԵԹՀՈՎԷՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐՈՒ, ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐԴԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՍԱԹԻՐԻՔՈՆ, ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Փարիզ՝ Փետրուար 1970

Զ.

9 Փետրուար, 1970

Ահա՛ մարդս– Ժան Ֆուրասթիէ՝ ընկերաբան։ Աշխարհի տնտեսական ապագայէն չեղեցնելով իր ակնարկը, բոպէ մը կը դառնայ մարդկութեան։ Վերջին գիրքը բաց նամակ մըն է անոր. մօտ օրէն չորս միլիառի հասնող։ Կարծես մօքէն աւելի հոգիին է որ կ'ուզէ ուղղել իր խօսքը։

Ճշգրիտ գիտութիւններու ուղին է որ ան կը պաշտպանէ դարձեալ՝ ապացուցանելով նաեւ թէ նոյն այդ գիտութիւնն է պատճառը մեր անձկութիւններուն եւ մեր յոյսերուն։ Յառաջացման հարցը կը պարզուի հոն նոր լոյսերու տակ։ Ֆուրասթիէ կը փորձէ իմացնել թէ ի՞նչ բան կրնայ սորվեցնել մեզի գիտութիւնը՝ չմոռնալով մատնանշել եւս «միւս մասը», որ պիտի ձգէ հաւանաբար առանց պատասխանի։

Յետոյ կ'ընդլայնէ նիւթը տեսնելու համար թէ ի՞նչ կրնայ մնալ մշտատեւ՝ ընկերութիւններէն, փիլիսոփայութիւններէն եւ հազարամեայ կրօններէն, երբ անոնք բաղդատուին տրուած ու տրուելիք անծանօթներու սահմանումով՝ պտուղը ելեկտրոնային կազմածներու։

Ժամանակ մը կ'ապրինք ուր առօրեայէն կշռոյթն իսկ մեզ անձկութեան կը մղէն։ Անձկութիւն որ կը պայմանաւորէ շատ անգամ անհանդուրժողութիւն եւ բռնութիւն։ Ծնունդ տալով ժխտական մտայնութեան եւ յոռետեսութեան։ Ֆուրասթիէ կ'անդրադառնայ պարկեշտօրէն մեր քաղաքակրթութեան՝ կապակից գրեթէ բոլոր փշոտ ու վիճելի հարցերուն։ Ունի լուծումներ։ Անոր հետազօտիչ ու զօտեպնդիչ ակնարկը կարելի կը դարձնէ կը խորհիմ պահպանութիւնը մեր քուն էութեան՝ ըսեմ մարդուն «անձնապաշտպանութեան»։ Որպէսզի բնագիծը չփշխէ։ Եւ ցանկալին միայն իրականանայ։

×

15 Փետրուար, 1970

Պեթհովէն երկու հարիւր տարու։ Այո՛, ան որուն նշանաբանն էր՝ ամբողջ կեանքի մը տեւողութեան սիրել, դարձեալ սիրել, հանդուրժել եւ պայքարիլ բարիին կողքին մինչեւ իսկ զոհելով արքայական գահեր՝ երկու հարիւր տարու է միայն։ Մեզի որ Պուտտային ժամանակակից չէր. պիտի բարձրացնէր իրեն քանի մը միլիառներու հոգիները եւս։ Նոր ուղիներով։

Ու որքան նոր կը մնայ սակայն իր գործը։ Ժամանակէն դուրս։

Յարգանք ու խանդաղատանք միայն սրտերուն մէջ։ Ամենուրէք իրարու կը յաջորդեն հանդիսութիւններ եւ վիթխարի ձեռնարկներ այդ ուղղութեամբ։ Վերջինը՝ իր ամբողջական գործին երգապնակի վրայ ձայնագրուիլը՝ որ պիտի տեւէ ամբողջ տարի մը՝ Տօյչէ Կրամոֆոնի կողմէ։

Վիլհելմ Քէմփֆի յանձնուած ըլլալով զուտ դաշնակի բաժինը՝ ան չի վարանիր բեմին վրայ հրամցնելու նախ, երեսունեւերկու սոնաթները եօթն ռէսիթալներու ընթացքին։

Կրօնական հաւատքով մը կը մօտենայ պեթհովէնեան աշխարհին, ու հետզհետէ կը յառաջանանք իրեն հետ, գիշերէ գիշեր խորհրդաւոր անտառին խորերը։ Ընտրած է առանց նուազագոյն յայտագրային գիջումի, գործին հնութեան՝ ժամանակաւոր ցանկը ու այդպէսով լաւագոյնս կը յայտնաբերուի ստեղծագործ մտքին սլացքը՝ երբ ան հետզհետէ կը յաջողի փոխանցել իր հոգեկան անձկութիւնները։ Աստիճանաբար կը թանձրանայ մթնոլորտը, սրբագործուելու համար վերջին սոնաթներուն տեւողութեան։

Անհման Պեթհովէն։ Ռոմպրանտի նըման՝ մարդկային հոգիին բոլոր խորշերուն մէջ իջած, ցոլացնելու համար կիրքըն ու երջանկութիւնը անոր. ստուերն ու լոյսը՝ երաժշտութեամբ։

Ու գրկանքներն իր՝ նօթերուն ուշով կը հասնին մեր խիղճերուն՝ Քէմփֆի մօրնչիններով։ Նաեւ յուսալից պահեր՝ որոնց մասնակից կ'ըլլանք վազքէ մը ետք՝ հեւասպառ։

Աճպարար մնացած է Վիլհէլմ Քէմփֆ։ Խաղը ամենեւին չէ կորսնցուցած իր հըրապոյրը։ Ընդհակառակն։

Մեծ հայրիկի մը փութկոտութեամբ կը պատմէ ու կը պատմէ։ Ու հետաքրքրական է Պեթհովէն իր բոլոր երգերով՝ երբ այսպէս է մեկնաբանուած։ Ձեւը պահպանելով հանդերձ սոնաթ ինչ ինչ նորութիւններ է ներմուծեր։

Քէմփֆի մերձեցումը շատ անգամ կը զարմացնէ։ Կ'ընդունիս՝ որովհետեւ համոզումով է բռնած։ Միս մինակ կը թըւի ըլլալ երբեմն ստեղծաշարին դիմաց՝ հակառակ հարիւրաւորներու ներկայութեան բեմին իսկ վրայ։ Ուխտագնացութեան եօթը սփոփարար գիշերներ։

×

16 Փետրուար, 1970

Գիրքս կուգայ Բիւրականէն. գիտնականի մը բարեխնամ ձեռքերն են ծրարեր զայն, բայց ճշգրիտ գիտութեան մէկ կոթողը չէ ան՝ այլ արուեստի։

Տանթէի «Աստուածային կատակերգութիւնը»՝ հայերէնով։ Թարգմանիչն է Արրուն Տայեան։

Որուն պէտք է բազմիցս շնորհակալ ըլլալ։

Գիտութիւն, զգայնութիւն, ճարտարութիւն, պերճ լեզու, տաղանդ եւ աշխատութիւն միացեր են, թարգմանական խոչընդոտները իւրայատուկ ձեւերով նախ լուծելու համար, եւ յետոյ յաջողելու, նոր բանաստեղծութիւն մը կերտել։

Արուեստագէտի ներըզգացում ալ պէտք էր այս հսկան հայացնելու համար։ Արրուն Տայեան կամուրջ է հաստատած նաեւ արեւմտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի միջեւ։

Հաստատ կամուրջ։ Որքան իրաւացի է երբ կ'ըսէ դժոխքին մէջ։

«Պէտք է միայն այն բաներից վախենալ,
Որ կարող են թաքուն վնաս հասցնել.
Իսկ միւսներից երկիւղ պէտք չէ
ունենալ»։

Եւ Արրուն Տայեան պարզ ու ինքնավըստահ քայլերով, անվախօրէն յառաջացած է անմահ Պօէմին լուսամուտ շաւիղներէն ներս։ Համեստօրէն, խանդակարօտ ու խայդաբղէտ։

Տիրապետել հարկ էր լեզուն, չյոգնեցնելու համար բնագրին իմաստը։ Ու ան դարձած է հոսուն հայ ջրվէժ։

Ինչպէս՝ «Երբ ես եկայ ափի այն տեղն,
ուր միայն
Գետի հունն էր մեզ բաժանում
թափորից,
Ես կանգ առայ, որպէսզի լաւ
տեսնեմ զայն»։

Ու յետոյ.

«Ինչպէս մանուկն ամոթահար, վշտակիր՝
Լուռ կանգնում ու կշտամբանքներ է
լսում,
Ընդունելով ու զղջալով յանցանքն իր»։

Ձեմ փորձուիր սահմանել՝ թարգմանութեան խորհուրդը սառեցնելու վախով։ Բաւ է կարդալ։ Արժէքը ինքզինքը կը պարտադրէ։

Բայց հրաշալի կշռոյթ մը գտած ըլլալ կը թուի թարգմանիչը՝ պահելով նոյն ատեն բնագրին տաղաչափութիւնը։

Պարզ բաղդատութիւն մը՝ կարգ մը եռատողերուն ֆրանսերէն թարգմանութեան հետ՝ տուաւ ինծ այն համոզումը թէ Տայեան՝ մօտեցած ըլլալով աւելի համադրական ոճով մը գործին, յաջողած է հաւանաբար աւելի հաւատարիմ մնալ բնագրին։ Շնչող համայնապատկեր մը վերստեղծած է ան՝ արտայայտութեան ոճին թարմ բնականութեանը շնորհիւ։

«Ինձ թւում է, թէ իմ տեսածը բոլոր
Տիեզերքի մի ժպիտն էր, որ հոգիս
Համակում էր գմայլանքով անսովոր»։

Ոչ մէկ ծանրաբեռնուած եռատող։ Թելադրիչ տեսիլներ միայն։

Տայեանի «Աստուածային կատակերգութիւնը» ինքնաբաւ արուեստի հեղինակութիւն է անկասկած՝ աւելի քան թարգմանութիւն մը։

Բաւ չէ գնահատել, շնորհաւորել ու շնորհակալ ըլլալ միայն՝ այլ պէտք է կարդալ զայն։ Հայ մշակոյթին մաս կը կազմէ այլեւս այդ փառահեղ գիրքը, որ է նաեւ միջնադարեան քրիստոնէութեան լոյսը։ Ինչո՞ւ չզետեղել զայն Նարեկին քովիկը։ Սուրբ հաղորդութիւն խորհրդաւոր։

×

17 Փետրուար, 1970

Սաթիրիքոնը՝ մարդկային կատակերգութիւն ալ կարելի էր անուանել կը խորհիմ. որովհետեւ՝ Տանթէի Դժոխքին աւելի կը մօտենայ Ֆէլլինիի ժապաւէնը, քան Փեթրոնէի գործին։ Յուսահատ, Ֆելլինի կ'աղաղակէ իր բոլոր ուժով թէ առաքինութիւններուն ճգնաժամը հասած է այլեւս։ Անըմբռնելին է որ կը տիրէ երկրի վրայ։ Ու աւելորդ է հնչեղ պատրանքներով օրօրուիլ, քանի թանգարանի առարկաներ պիտի դառնանք մօտ օրէն։

Ժապաւէնին վերջին տեսարանները մաքէր կը դուժեն՝ ճարտար ղուգահեռականով մը հռովմէական աշխարհի անկումին։

Նիւթն է. կիրք, խաղ, բռնութիւն բացարձակ զեղծմամբ մը զարշելի իրագործուած։ Սէրը՝ մոլութեան պիտակին տակ միայն տեսանելի։ Ֆէտերիքօ Ֆելլինի այսպէս նկարագրելով հին կորսուեալ աշխարհ մը, կ'ուզէ անշուշտ մեր սպառումի ընկերութեան անբաւականը։

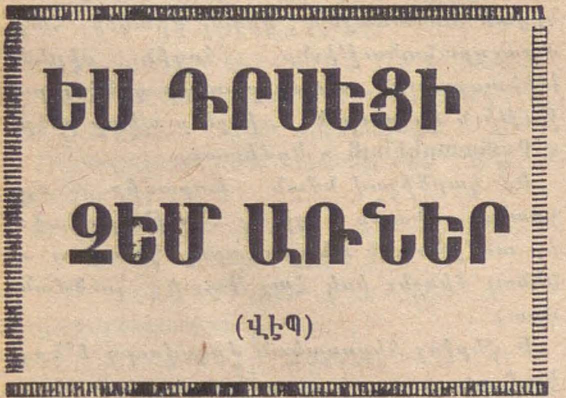

Ոստիկանը ուշի ուշով քննեց թերութիւն մը գտնելու յոյսով, բայց ափսոս, ամէն ինչ կանոնաւոր էր։

— Հա՞յ ես դուն, հարցուց ոստիկանը։

— Ամերիկացի, պատասխանեց Ճոն։

— Այսինքն ամերիկացի հպատակ, բայց ազգով հայ, ուղղեց միւսը։

— Ամերիկեան անցագիր ունիմ՝ հետեւաբար Ամերիկացի եմ, ազգութիւնը կարեւորութիւն չունի։ Ամէն Ամերիկացի ընդհանրապէս գաղթական մըն է ու տարբեր ազգութեան մը կը պատկանի։

Այս բացատրութիւնները բաւ համարելով՝ Ճոն ուզեց ճամբան շարունակել։ Բայց ոստիկանները միտք չունէին իրենց որսը դիւրաւ ձեռքէ փախցնելու։

— Այս անցագիրը ձե՞րն է, հարցուց միւս ոստիկանը, որ տակաւին խօսքի չէր խառնուած։

— Բնականաբար։

— Ի՞նչպէս կրնաք ապացուցանել։

— Բայց մէջը դրուած է ամբողջ դիմագծութիւնս։

— Ամերիկացիները ամէնքն ալ իրարու կը նմանին, ըսաւ ոստիկանը, անկէ զատ մենք անգլերէն չենք գիտեր։

— Ուրեմն ի՞նչ պիտի ընենք, գոչեց Ճոն որուն համբերութիւնը սպառած էր։

— Սպասեցէք քիչ մը որպէսզի քոմիսէր պէյը գայ եւ տեսնենք ինչ կ'ըսէ։

— Բայց կառախումբը պիտի մեկնի։

— Ո՛չ, տակաւին ատեն կայ։

— Քոմիսէրը ե՞րբ կուգայ։

— Հիմա՛ կուգայ։

— Սպասելու է, ճար չկայ, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի, թերեւս քոմիսէրը խօսք հասկնայ։

Հարկ եղաւ քառորդ ժամ մը սպասել. վերջապէս քոմիսէրը եկաւ. նիհար, երկայնահասակ, դժան դէմքով երիտասարդ մը։

Երկու ոստիկանները խնդիրը պարզեցին իրեն։

— Ո՞ւր է նայիմ սա անցագիրը, գոչեց խատութեամբ դէպի Ճոնին դառնալով։

Երիտասարդը կրկին գրպանէն հանեց թուղթը եւ ներկայացուց։

Ոստիկանութեան պաշտօնեան անցագիրը առաւ, քննեց, կարդաց, կրկին կարդաց եւ ի վերջոյ ըսաւ.

— Այս անցագիրը բնաւ նշանակութիւն չունի։

— Ի՛նչպէս, գոչեց Ճոն այլայլած, ամերիկեան անցագիր մըն է, շատ օրինաւոր, ես քսան տարի է որ ամերիկեան քաղաքացի եմ։

— Հոն թերեւս, բայց ոչ այստեղ, պատգամեց քոմիսէրը։

— Ուրեմն հիմա թոյլ պիտի չտա՞ք որ մեկնիմ։

— Ես իմ պատասխանատուութեանս տակ չեմ կրնար թոյլ տալ։

— Գիտցած եղէք որ իսկոյն պիտի դիմեմ հիւպատոսարանիս ձեր այս ընթացքին համար։

— Կրնաք բողոքել, մենք ստիպուած ենք մեր պարտականութիւնը կատարելու, հակառակ պարագային յանցաւոր կը նկատուինք։

Ճոն չէր գիտեր ինչ ընթացք բռնել։ Կարելի չէր այդ մարդոց խօսք հասկցնել եւ միւս կողմէ մեկնումի ժամը կը մօտենար։ Ամէնքը շուարած իրարու կը նայէին։

Բարսեղ էֆէնտի ի զուր փորձեց միջամտել, քոմիսէրին խօսք հասկցնել։

Չէ, կարելի չէր, ոստիկանատունէն պէտք է արտօնութիւն առնել։

Մարտիկ էֆէնտի հոն կեցող ոստիկաններէն մէկուն մօտեցաւ եւ կամաց մը հարցուց.

— Քոմիսէր էֆէնտիի անունը ի՞նչ է։

— Օսման պէյ, պատասխանեց ոստիկանը։

Այս տեղեկութիւնը առնելէ ետքը, Մարտիկ էֆէնտի մօտեցաւ քոմիսէրին եւ մտերմական ու քիչ մըն ալ հրամայական ձեւով մը ըսաւ.

— Օսման պէյ, վայրկեան մը հոս կուգա՞ք, երկու խօսք ունիմ ընելիք։

— Դուք ո՞վ էք, հարցուց քոմիսէրը քաղաքավար ձեւով մը։

Մարտիկ էֆէնտի իր անունն ու պաշտօնը յայտնեց։

— Ի՞նչ կը փափաքիք ըսել, հարցուց պաշտօնեան։

— Առանձին երկու խօսք ունիմ ընելիք։

— Շատ աղէկ։

Եւ Օսման պէյ ոստիկանները թողլով, եկաւ Մարտիկ էֆէնտիի քով։

— Եկէք ձեզի հետ սուրճ մը խմենք սա դիմացի պարտէզը։

Եւ ուղղուեցան կայարանէն դուրս, դէմի պարեզրատունը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(55 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

«ՆԱՅԻՐԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Աւելի քան քսան տարուան գործունէութեան շրջան մը բոլորած է «Նայիրի» պարախումբը, որ 1949ին հիմնուեցաւ Պանկօ–Քաչանի մէջ՝ իբրեւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյն մասնաճիւղի պարախումբ :

Երկու տասնամեակներու ընթացքին, բնականաբար, խումբը արձանագրեց մակընթացութիւններ եւ տեղատուութիւններ, սակայն, մէկ կողմէ շնորհիւ խումբին հիմնադիրը՝ Տիկին Հեղինէ Թոռոսեանի յամառ ճիգին, ու միւս կողմէ երիտասարդներու նուիրումի տենդին՝ «Նայիրի»ն միշտ մնաց գործի վրայ՝ թէկուզ շատ անգամ համեստ գործունէութեան մը շրջագիծին մէջ : Այսպէս է որ ան յաճախ փայլեցաւ հայկական եւ օտար բեմերու վրայ՝ փայլ մը տալով միաժամանակ մեր պարարուեստին :

1964էն ցայսօր, այլ խօսքով աւելի քան հինգ տարիէ ի վեր խումբին պարուսոյց–ղեկավարն է Ա. Պուրնութեան, ծանօթ մասնագէտ կովկասեան պարերու : Տարիներու կանոնաւոր փորձերը՝ վարժ ղեկավարի մը ցուցմունքներուն ներքեւ, տուին իրենց դրական արդիւնքը անցեալ Կիրակի երեկոյ, Ուսանողական

Ուսանողի Թատերասրահին մէջ ներկայացուած յայտագրի մը ընթացքին, որուն ներկայ գտնուելու փութացած էին աւելի քան հազար երկու հարիւր հանդիսատեսներ՝ հայ եւ օտար :

Յայտագիրը, որ կը բաղկանար երկու բաժնէ, կազմուած էր քսան պարերէ, որոնց մէջ զգալի տեղ կը գրաւէին խումբին պարուսոյցներէն Տիկին Հ. Թորոսեանի եւ Պ. Պ. Ս. Ապաշիձէի եւ յատկապէս, Ա. Պուրնութեանի յղացած եւ ձեւաւորած պարերը՝ հայկական կամ կովկասեան երգերու եւ նուագի վրայ :

Դժբախտաբար փոքր թիւ կը կազմէին — եթէ չենք սխալիր՝ երեք կամ միայն — զուտ տոհմական բնոյթ ունեցող պարերը :

Փոքր փակագիծ մը բանալով դիտել տանք հոս, թէ այս վերջին դասին պատկանող պարերը, որոնք հայկական ֆոլքլորին մաս կը կազմեն անկասկած եւ կը նկատուին ամէնէն ցայտուն ու յանկուցիչ մէկ երեսը անոր, դժբախտաբար, անտեսուած է, կամ առնուազն երկրորդական գիծի վրայ ձգուած է մեր պարախումբերուն կողմէ՝ Հայաստանէն մինչեւ արտասահման: Արդարեւ Հայրենի մամուլի եւ պարբերականներու էջերու մէջ յաճախ կ'երեւին քննադատական յօդուածներ այս ուղղութեամբ : Դեռ վերջերս, «Սով. Հայաստան»ի մէջ, արուեստագէտ Մ. Քրիչչեան երկար յօդուածով մը կը շեշտէր անհրաժեշտութիւնը պարախումբերու յայտագիրներուն մէջ ներմուծելու տոհմիկ պարերը մեր ժողովրդային զանգուածներուն :

«Նայիրի» պարախումբը, որ Կիրակի օր ապացոյցը տուաւ իր թեքնիք կարողութիւններու չափին եւ գեղեցիկ ճաշակին, հնարաւորութիւն ունի իր յայտագրին մէջ մտցնելու, Նազ–պարին, Ղայթարմային եւ Քոչարիին կողքին, օրինակ, Մշեցիներու «Շորոր»ը, Կարսեցիներու Լազպարը, Վանեցիներու Լորքէն եւայլն՝ իբրեւ զուտ հայկական ֆոլքլորիկ պարեր :

Բայց այժմ խօսինք յայտագրի մասին : Քորեկրաֆիները, որոնք պատրաստուած էին հայկական կամ կովկասեան երգերու եւ եղանակներու վրայ, մեծ մասամբ յաջող էին, իսկ ոմանք, ինչպէս երիտասարդ Քիւրտերու պարը (Գայանէ բեմապարէն), Կինտօներու կատակպարը, Շալախն, Հօտաղներու պարը, Խանասորը, բացառիկ էին իբրեւ յղացում եւ պարարուեստ: Անշուշտ դեռ կարելի է թուել քանի մը անուն, ինչպէս Ղարսա–Ջուր եւ Շալաքօ պարերը, որոնք նոյնպէս գեղեցիկ էին իրենց նուրբ շարժուձեւերով եւ կշռոյթով :

Յայտնի կ'երեւէր, որ խումբը լաւ մարզուած էր, քանի որ պարողներուն քայլերն ու կշռութաւոր շարժումները՝ թեւերու եւ արտայայտութիւններու, ներդաշնակ ու համաչափ էին : Պարուսոյցները վխտացած էին խուսափիլ աւելորդ էֆէներ ստեղծելու փորձութենէն, ձգտումն ունեցած էին տալու ամէն ինչ չափաւոր եւ անհրաժեշտ ձեւով, ինչ որ նպաստ մըն էր պարերուն գեղեցկացման ուղղութեամբ :

Այսպէս է, որ տղաքները իրենց պարերը մեկնաբանեցին արագ եւ կտրուկ, իսկ աղջիկները նուրբ ու ճկուն, քիչ մը հեզ, քիչ մը ազնուական շուքով : Աւելցուցէք այս արժանիքներուն վրայ՝ նուագին եւ եղանակին հետ ներդաշնակ քայլ նետելու եւ շարժում ստեղծելու կարողութիւնը եւ դուք կ'ունենաք պարախումբին հիմնական արժանիքը :

Ճոխ ու բազմազան էին պարազգեստները, որոնք ճաշակի մը կնիքը կը կրէին անկասկած :

Հանդիսատեսներուն համար «ըմբռնելի» դարձան պարերուն իմաստն ու ոգին շնորհիւ ընկեր Հրայր Թորոսեանի մեկնաբանութիւններուն եւ վերլուծական խօսքին :

Կը մնայ մեզի շնորհաւորել «Նայիրի»ի տղաքն ու աղջիկները, ինչպէս նաեւ պարուսոյց՝ Ա. Պուրնութեան, իրենց գնահատելի աշխատանքին ու նուիրումին համար :

Տիկին Հ. Թորոսեանի ջանքերով ըստեղծուած պարախումբը տասնամեակներու ընթացքին աստիճանական յառաջացումով գնահատելի բարձրութեան մը հասած է :

Ասիկա, անկասկած, դրական երեւոյթ մըն է մեր գաղութին կեանքին մէջ :

Ժ. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԱՐՆԱՆԱՇՈՒՆՉ ՁՄԵՌ

Կը մօտենայ գարունը, բայց երկրին դաշտային շրջաններու բնակիչները դեռ չեն զգացած ձմրան շունչը, իսկ երախաներուն փափաքը՝ ձմուշկ եւ դահուկ խաղալու, չէ իրականացած :

Ընդհանրապէս այս տարուան ձմեռը բաւական անսովոր եղած է Հայաստանի մէջ : Արդարեւ, Դեկտեմբեր եւ Յունուար ամիսները, բաղդատմամբ ուրիշ տարիներու, աւելի տաք եղաւ : Միջին հաշուով 2 – 4 աստիճան աւելի տաք եղած է օդը, իսկ Արարատեան դաշտին մէջ՝ 6 – 8 աստիճանով: Փետրուարը եւս լաւ եղանակ մը ունեցաւ մինչեւ հիմա: Ամսուն եօթնին, 12ին, 13ին եւ 14ին ցերեկները 10 – 15 աստիճան ըրաւ երկրին հիւսիս–արեւելեան շրջաններու մէջ, իսկ Իջեւանի մէջ՝ 16 – 18, Ղափանի մէջ՝ 20 աստիճան :

Դաշտային վայրերու մէջ միայն անձրեւ եկաւ, իսկ լեռնային շրջաններու մէջ ձիւնի խտութիւնը սովորականէն աւելի ցած էր: Որոշ տեղերու մէջ պտղատու ծառերը արդւանդ ժամանակաշրջան մը կը բոլորեն :

ԱՄԻՍՆԵՐՈՒ ՀԷՔԵԱԹԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Նայիս՝ մախաղով մուրացիկ մը երեւցաւ պանդոկին սեմին : — «Ո՞վ ես դուն» հարցուց հոնկէ անցնող անդապահ մը : — «Դատարկապորտ ՆՈՅԵՄԲԵՐԸ» : — «Ո՞ւր այսպէս» : Մարդը հորիզոնը ցոյց տուաւ ձեռքի երկաթէ բիրին ծայրովը · «Հեռուն, աւելի տաք երկիրներ, արագիլներն ու ծիծեռնակները հոն ինձ կը սպասեն արդէն » :— «Ապրելու միջոց ունի՞ս դունէ » : — «Մուրացած հացս ողջ ըլլայ, աւելին՝ խրամներու մէջ դիզուած տերեւներն իբր անկողին » : Անդապահը պոստեց յօնքերը · քիչ էր մնացեր, որ ձերբակալէր, սակայն ինքն ալ ծիծեռնակներու ընկերանալ չկրնալէն տխուր՝ յարեց · «Ճամբադ գնա, աս տեղուանքը հէզ մըն ալ չտեսնեմ քեզ» : Դատարկապորտը կրկնել չտուաւ անոր խօսքը, կորսուեցաւ իսկոյն տարածուող մըշուշին մէջ :

Մշուշին յաջորդեցին հիւսիսային քամին, ձիւնը, սառնամանիքը, երկար գիշերներն ու անարեւ օրերը : Պանդոկին մարդիկը խմբուեր էին բուխերիկին շուրջ: Շուն մը սկսաւ հաջել :— «Ուշ է, այս ատեն ո՞վ է արդեօք եկողը » մենախօսեց տանտէրը նեղսրտած, մինչ մոյկեր կը բախէին դուրսէն՝ դրանը սեմին : Մինչեւ աչքերը իջած մուշտակէ գդակով մօրուքաւոր ծերուկ մը ներս մանելէ առաջ թօթուեց ձիւնով ծածկուած մաշկեակը: Տղաքը յանկարծ ճանչցան զինք, ու «Բարիրկուն, Կաղանդ Պապա, ձայնեցին ծափելով : Իրաւ ալ Կաղանդն էր եկողը, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ բալխիրը վարողը » : Կաղանդ պապա, ո՞ւր է եղեւինդ» հարցուց մանչուկ մը : — «Դուրսն է, անտառէն նոր կտրեցի » : Եւ մինչ սպասուհին փորը շաղանակով լեցուած հնդկահաւը կը դնէր ցայգաճաշի սեղանին վրայ, Դեկտեմբերի բալխիրը՝ բոժոժներու խժլտացնող ժխորով՝ կը քաշէր կը տանէր Կաղանդ Պապան սպիտակ դաշտերուն մէջէն :

— «Այս տարի ամէն տեսակ մարդ տեսանք » ըսաւ պանդոկապետուհին «— Պահ, կցեց ամուսինը, մէկ աղբիւրի ջուր՝ բոլորն ալ »: — «Մէջերնուն ամէնէն շատ սիրածս՝ ինքզինքը Բարեկենդան անուանող իշխան է» աւելցուց աղախինը: Տղաքը կը փոխասացէին · «Ես Պ. Օգոստոսը շատ կը սիրեմ, լեռ ու ծով կ'երթայ », «Ես՝ Այգեպան–Սեպտեմբերը, խաղող ունի »: — «Ես Կաղանդ Պապան, խաղալիք ունի » :

Պարզ է, որ համաձայնութեան չկրցան գալ ...

X.

բարութիւններն ու յոռի կողմերը մատնանշել ու ահազանգ հնչեցնել : Իր նախորդ ժապաւէններուն մէջ պլպլացող ճրագ մը ձգած էր մարդուն մօտ : Այս անգամ սակայն, ոչ մէկ բաց դուռ կը թողու մեր առջեւ : Ազատումը կրնայ միայն երկնային ուժէ մը գալ: Խորտակող, պատժող ուժ մը: Քայլ մը եւս, ու հեղինակը կարծես պիտի չվարանէր ըսելու՝ աթոմական ռումբը միայն մեզ ճամբու կրնայ բերել :

Անյոյս է Ֆելլինի: Երկրագունտը կորստեան դատապարտուած ըլլար կարծես : Ոչ մէկ լոյս :

Սաթիրիքոն չունի իր նախկին ժապաւէններուն համը: Ու հաւատքը: Նաեւ համյքը: Պղծուած ցնորաստան մըն է :

Կը մնայ վառ գոյներով, «Կոյեսք» ոճով պատմուած հսկայ որմանկար մը : Աչքեցուցիչ ու շլացուցիչ : Ուր խեղդամահ կրնաս ըլլալ՝ եթէ գեղեցիկ պատկերներուն ազատարար լաստին չկառչիս :

Պէտք է տեսնել Սաթիրիքոնը որովհետեւ նեղելով հանդերձ կը ստիպէ քեզ խորհրդածելու՝ տառապեցնելէ վերջ :

Եթէ չարժապատկեր կ'երթանք բարկանալու, սպաննելու, փախնալու ալ յոյսով՝ Սաթիրիքոն յաջողագոյն ժապաւէնն է Ֆելլինիի : Որ է՝ հերձուած մեր աշխարհին հերետիկոս մէկ վարդապետը:

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. 6)

«ՑՈՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Այսուհանդերձ զաւակս կը սիրէ, ի՞նչպէս կրնայ զիս ատել, մտածեց ամուսինը:

— Տոլլի, դեռ խօսք մըն ալ ունիմ, ըսաւ կնոջը եաեւէն երթալով:

— Եթէ եաեւէս գաք, ծառաները, տղաքը կը կանչեմ որպէսզի ամէնքն ալ գիտնան թէ թշուառական մըն էք · ես կը մեկնիմ եւ կրնաք հոս մնալ ձեր հոմանուհիին հետ:

Դուրս ելաւ՝ դուռը շառաչել տալով:

Օպլոնսքի հառաչեց, երեսը սրբեց եւ սենեակէն հեռացաւ յամր քայլերով:

— Մաթվէյ կ'ըսէ թէ միտքը պիտի փոխէ, բայց ե՞րբ եւ ի՞նչպէս · ես ատոր կարելիութիւնը չեմ տեսներ ... ա՜հ, ա՜հ ի՛նչ ահռելի բան եւ որքա՛ն գռեհիկ խօսքեր «թշուառական, հոմանուհի» ... : Սենեակապանուհիները գուցէ լսեցին:

Քանի մը րոպէ առանձին մնաց, աչքերը սրբեց, հառաչանք մը արձակեց, յետոյ կուրծքը դուրս ցցելով, սենեակէն դուրս ելաւ:

Ուրբաթ օր մըն էր եւ ճաշասրահին մէջ, գերմանացի ժամագործը ճօճանակաւոր ժամացոյցները կը լարէր: Օպլոնսքի յիշեց որ այս ճշդապահ Գերմանացիին առթիւ ըսած էր որ ինքն ալ լարուած ըլլալու է այդքան ճշդապահօրէն ժամացոյցները լարելու համար եւ ժպտեցաւ:

Օպլոնսքի իր մուշտակը հագաւ եւ վերնապաւթակին վրայ ելաւ:

— Պարոնը տունը պիտի ճաշէ՞, ըսաւ Մաթվէյ որ անոր կ'ընկերանար:

— Ձեմ գիտեր, բայց ահա տասը րուբլի ծախքերու համար: Բաւակա՞ն է:

— Բաւական կամ ոչ, պէտք է առով գոհանալ, ըսաւ Մաթվէյ կառքին դուռնակը գոցելով:

Տղան հանդարտեցնելէ ետք, Տարիա Ալեքսանտրովնա, լսելով կառքին մեկնումը, իր բնակարանը դարձաւ: Իր միակ ապաստանարանն էր հոն, միակ վայրը ուր կրնար ազատիլ տան հոգերէն, որոնք զինքը կը գրաւէին սենեակէն դուրս ելլելուն պէս: Քովի սենեակը վայրկեան մը երեւցած միջոցին Անգլուհին եւ Նիանիան զինքը հարցումներով խեղդած էին, անմիջական պատասխան մը առնելու համար խնդրի մը մասին որ միայն ինք կրնար լուծել· այսինքն թէ՝ տղոց ի՞նչ հագուստ հագցնելու էր պըտոյտի տանելու համար: Կաթ տալո՞ւ էր իրենց: Պէ՞տք էր նոր խոհարար մը փնտռել:

— Ա՜հ, հանգիստ թողէք զիս, ըսաւ:

Յետոյ, իր ննջասենեակը մտնելով, նստաւ այնտեղ, ուր էրկանը հետ տեսակցած էր: Իր երիթացած ձեռքերը սեղմեց, մատանիները իր բարակ մատներէն վար կը սահէին եւ վերյիշեց քիչ մը առաջ ունեցած ամբողջ խօսակցութիւնը:

— Մեկնեցաւ: Ի՞նչ վիճակի մէջ է անոր հետ: Զայն տակաւին կը տեսնէ՞: Ինչո՞ւ հարցուցի...: Ոչ, չէ, չենք կրնար իրարու հետ հաշտուիլ: Նոյնիսկ եթէ միեւնոյն յարկին տակ բնակինք · ալ իրարու համար օտարականներ պիտի ըլլանք... միշտ օտարականներ, կրկնեց մասնաւոր դառնութեամբ մը:

— Ա՛հ, որքա՛ն սիրեցի զինքը... Աստուա՛ծ իմ, որքա՛ն սիրեցի զինքը... Իսկ հիմա ալ միթէ չե՞մ սիրեր... միթէ այժմ ա՛լ աւելի չե՞մ սիրեր...:

Իր խորհրդածութիւններու մէջ ընդմիջուեցաւ Նիանիայի կողմէ, որ գլուխը կիսաբաց դռնէն ներս խօթեց եւ ըսաւ.

— Հրաման ըրէք, տիկին, երթալ եղբայրս գտնելու որպէսզի ընթրիքը պատրաստէ, առանց ատոր տղաքը երէկ իրիկուան պէս, մինչեւ ժամը տասը առանց բան մը ուտելու պիտի մնան:

— Լաւ, լաւ... հիմա կուգամ եւ հրամաններս կուտամ: Տաք կաթ ապսպրեցի՞ք:

Ու տան հոգերուն մէջ խորասուզուեցաւ եւ քիչ մը ժամանակի համար անոնց մէջ իր ցաւը թաղեց:

Ե.

Ստեփան Արքատիէվիչ Օպլոնսքի դըպրոցին մէջ լաւ աշակերտ մըն էր, շնորհիւ իր դիւրաւ սորվելուն, ծոյլ եւ չարաճճի ըլլալով հանդերձ: Դպրոցէն ելաւ վերջիններուն մէջ, բայց հակառակ իր վարած զուարթ կեանքին նախարարութեան մասնաճիւղի մը պետի պաշտօնը կը վարէր Մոսկուայի մէջ, մեծ ամսականով: Այս պաշտօնը ձեռք ձգած էր իր քրոջ Աննայի ամուսնոյն Ալեքսի Քարէնինի պաշտպանութեան շնորհիւ, որ այդ նախարարութեան բարձր պաշտօններէն մին կը վարէր: Բայց եթէ Քարէնին իր աներձագը այդ պաշտօնին դրած չըլլար Ստեփան Օպլոնսքի դարձեալ ձեռք ձգած պիտի ըլլար ուրիշ անձերու — եղբայր, քոյր, ազգական, եղբօրորդի, հօրեղբայր կամ հօրաքոյր — շնորհիւ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Շուշան Տէր - Վարդանեանի հոգեհանգիստի առթիւ ընտանիքը հարիւր ֆրանք շինութեան ֆոնտին, նոյն նպատակին Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Հացագործեան երեսուն, Դարբինեան ընտանիք տասը, Օր. Ա. Արզումանեան 28, Այրի Տիկին Արմենուհի Պանտիկեան քսան, Տիկին Զարուխճեան տասը։ Հոգեհանգիստ Տիկին Միսճեանի, Օր. Սէմէրճեան քսան, (շինութեան ֆոնտին)։ Հոգեհանգիստ Մկրտիչեանի Պ. Ժերմէն յիսուն, հոգեհանգիստ Յ. Սվաճեանի եւ Տէմիրճեան, Տիկին Տալ յիսուն, Տիկին Մըսրրեան 50։ Տէմիրճեան Մ. քսան, Տէմիրճեան Ա. քսան։ Հոգեհանգիստ՝ Կարապետեան։ Այրի Տիկին Ս. Սերպէրեան քսան, Այրի Տիկին Մկրտիչեան տասը, Տէր եւ Տիկին Վ. Գամպէրեան երեսուն, Փիլիպպոս Մելքոնեան 45, Տիկին Տէր-Յովհաննէսեան տասը։

Յուղարկաւորութիւն՝ Միհրան Հացագործեանի, Օր. Անահիտ Հացագործեան հարիւր, Մկրտիչեան եղբարք 25, Տէր եւ Տիկին Յ. Հացագործեան քսան, Տէր եւ Տիկին Թողուրեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Հրաչեան քսան, Տէր եւ Տիկին Օ. Տաւուտեան տասը ֆրանք։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Երիտասարդաց Ակումբի կողմէ։

Չորեքշաբթի, 4 Մարտ, երեկոյեան ժամը 20.30ին,

Maison des Centraux
8, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Կը դասախօսէ՝ շարժանկարի երիտասարդ արուեստագէտ

ՌԱՖՖԻ ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝

« ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ »

Ցուցադրելով իր պատրաստած ֆիլմը որ, շահած է Ազատ շարժանկարի Միջազգային փառատօնին Ա. մրցանակը 1968ին։ Հեղինակը՝ պիտի պատմէ նաեւ իր կրած տպաւորութիւնները Ջուլֆայի Հայ գաղութի մասին։

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Լաւ սթենօ - տաքթիլօ քարտուղարուհի մը, որ անգլերէնի գաղափար ալ ունենայ։ Ի հարկին բնակարանի ալ կարգադրութիւն, շատ ձեռնտու պայմաններ (14 × 15), ներկայանալ «ՅԱՌԱՋ»ի վարչութեան։

ՊՈՄՈՆ.— Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ Մարտ 9–14, Լուսաւորչին մթիցն ի Խոր Վիրապի շարթուան առթիւ, հսկումի արարողութիւններ կը կատարուին, ժամը 8– 9, մասնակցութեամբ Թէմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆի, Շահէ քհնյ. Տէտէեանի, Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի եւ Նշան քհնյ. Գույումճեանի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ 28 Փետրուար կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան Միութեան գրասենեակին մէջ։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս խիստ կարեւոր ժողովին։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, ընկերուհի Նուարդ Քէչէչեանի բնակարանը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ ժողովին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷԹ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 18ին, Պուաքոլոմպի կայարանի Լուի ԺԵ. սրճարանին վերնայարկը։ Օրակարգ ընտրութիւն վարչութեան։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէ ներկայ ըլլալ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ - ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ.Յ. Դ. Անտոք - Վարուժան խումբի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Դաշտի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մարմինները իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան ենթ. Կիրակի (1 Մարտ) ժամը 15ին։

Հ. Յ. Դ. Վռամեան եւ Ընկեր - Կարօ խումբերը միասնաբար Շաբաթ (28–2), ժամը 21ին։

Հ. Յ. Դ. Վարուժան խումբ, Կիրակի (1 – 3) ժամը 15ին։

Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբ, Կիրակի, (8 – 3) ժամը 15ին։

Հ. Յ. Դ. Գէորգ - Զավուշ խումբ, Կիրակի (8 – 3) ժամը 16ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՎԱՐՁՈՒ Է

Երկու սենեակ խոհանոց, ամէն յարմարութիւններով, կարելի է այցելել ամէն օր,

TOURSARKISSIAN
50, Rue des Cascades — Paris (20e)
Téléphone : 921-13-56

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.— Լիւքսամպուրկ - Գերմանիա
Հռենոսի ափերը

3 ՕՐ, ՄԱՐՏ 28էն 30, լիւքս օթօքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ, Շաբաթ Մարտ 28, վերադարձ Երկուշաբթի Մարտ 30։

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ ժամը 7.15ին մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.30ին Կառ Տիւ Նոռ Քաֆէ Քիւր - վէօր։ Մեկնում 7.45ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ-Մենեհուլտ, Վերտէօն, Էսք եւ Լիւքսանպուրկ։ Այցելութիւն քաղաքին, (ճաշը ճամբու ընթացքին), ճամբորդութեան շարունակութիւն եւ ժամանում՝ Թրիէ (Գերմանիա)։ Ընթրիք եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ.— Մեկնում դէպի Պինկէն, ուր գեղեցիկ զբօսանաւով մը Հռենոսի վրայ՝ հիանալի բնանկարը, հէքեաթային Լօրըլայը եւն. եւն.։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտը՝ ազատ։ Ցերեկուան ճաշը պանդոկը եւ վերադարձ՝ Փարիզ նոյն ճամբով։ Ժամանում Կառ Տիւ Նոռ ժամը 21ի առեններ։

Մասնակցութիւն՝ 195 ֆրանք, կանխավճար 50 ֆրանք։ Մնացեալը վճարելի Մարտ 23ին։

×

Բ.— ԱՒՍՏՐԻԱ ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ

780 մեթր բարձրութիւն։ Դահուկի համար զմայլելի վայրեր։

Առաջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը տեսարանով՝ լճին վրայ։

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Մարտ 22 (Ծաղկազարդ), ժամը 22.30ին Աուսթերլից - Էքսփրէսով, հաւաքոյթ՝ Կառ Տը Լ՚Էսթ, մեծ դիծերու մուտքին հոլին մէջ աջ կողմը, ժամը 21-ին։ Ժամանում Զէլ Ամ Զէ, Երկուշաբթի ժամը 14ին։

Վերադարձ՝ Ապրիլ 4ին եւ ժամանում յաջորդ օրը ժամը 7.25ին՝ Փարիզ։

Մասնակցութիւն՝ 455 ֆր.

(15 օր Փարիզէն փարիզ մէջն ըլլալով կառախումբով ճամբորդութիւնը)։

Սահմանափակ տեղեր։

Կանխավճար 100 ֆր.։ Մնացեալը Մարտ 12ին։

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝
Մարտ 10

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
եւ «Ռուբէն Ուսանողականխումբի կազմակերպութեամբ

ԳԻՆԵՋՕՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ի ԱՌԹԻՒ

Մարտ 8ին, կիրակի, կէսօրէն յետոյ ժամը 4ին
« Հայ Մշակոյթի Տան» Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին մէջ

Կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՀՃԵԱՆ

ԼԻՈՆ **ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ** ԼԻՈՆ

կազմակերպուած Նոր Սերունդի Լիոնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս CASINO DE CHARBONNIERES

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

Հայկ. երգեր ու պարեր ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ եւ ԱՐԾԻՒ խումբին կողմէ:

AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Տոմսերու համար հեռաձայնել.—
ԼԻՈՆ.— Ա. Խաչատուրեան 60–22–18 եւ Վ. Սարգիսեան 68 - 22 - 69
ՎԻԷՆ.— Վ. Գալուստեան 85–14–35

Սեղանները վերապահուած կը մնան մինչեւ ժամը 23

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)
KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)
ԵՐԵՔ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (դրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին
THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵՒ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ։ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ։ ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ։

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Գ. Պազըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25
Մ. Անտոնեան, հեռ. 738–21–18
Փ. Թէրզեան 468–87–43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում Փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը։

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը։ Երեկոյ մեկնում Երեւան։

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն։ Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները։

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով։

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50